

ΕΥΑΓΓ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΓΑΤΚΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ
ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Α ΚΥΠΑΡΙΣΣΗ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ - ΑΘΗΝΑΙ 1969

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ
ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Φίλεια, εθνικά, Συαστήρα, Δημόσια.
(Π' άδειο έδειξε)

*Ιωάννης δ Χρυσόστομος. Ψηφιδωτὸν τῆς I. μονῆς Ὁσίου Λουκᾶ Βοιωτίας.

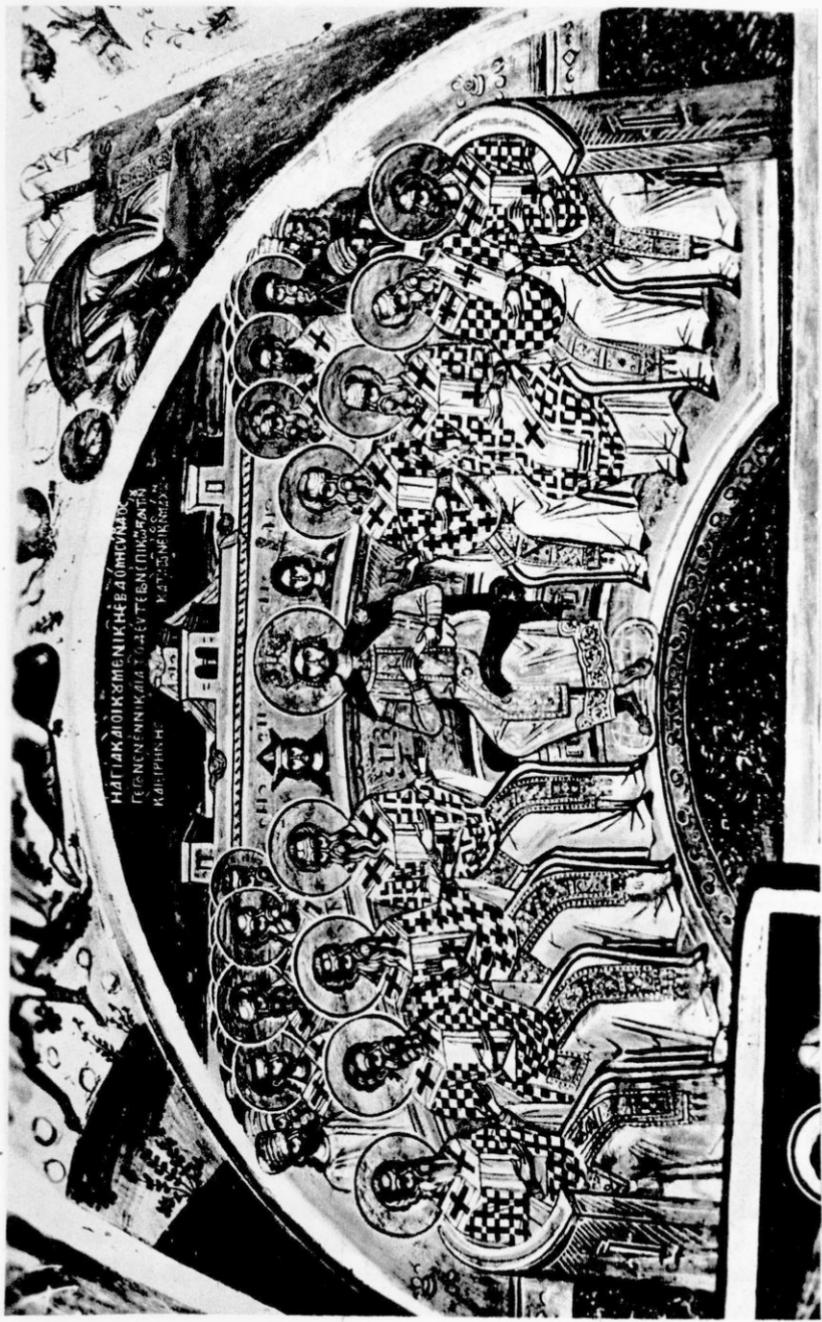
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΑΣ ΤΡΕΙΣ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1969

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Οι Παρέες της Στρατηγικής Συνόδου. Τοιχογραφία της Ι. μονής Μεταμορφώσεως Μετεώρων.

λέσχη απεριόρθωτού πανεπιστημίου πανεπιστημάτων κριτικής της
πανεπιστηματικής εποχής "ηδί πετρόβρυσης" της πανεπιστημιακής πανεπιστηματικής στην οποία ήταν ίσχυρη γενναία φύση μεγάλης επιρροής.

Οι παραπάνω παρατημένες παρατημένες σημειώσεις δεν πρέπει να θεωρηθούν ως ένα σύνολο αποτελεσμάτων της ιδέας της ηδί πετρόβρυσης, αλλά ως ένα σύνολο αποτελεσμάτων της ιδέας της ηδί πετρόβρυσης.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σκοπὸς τοῦ παρόντος Ἀνθολογίου, τὸ διοῖον προορίζεται διὰ τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ Γυμνασίου, εἰναι νὰ παρουσιάσῃ ἐκλεκτὰς περικοπὰς ἐκ τῶν ἔργων τῶν κυριωτέρων Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Διδασκάλων σχετικὰς πρὸς τὰ θέματα, τὰ διοῖα προβλέπονται ὑπὸ τοῦ ἰσχόντος σήμερον «Ἀραλυτικοῦ Προγράμματος Θρησκευτικῶν Ἀνωτέρου Κύκλου».

Ως καθίσταται φανερὸν ἐκ τῶν περικοπῶν τούτων, τὸ συγγραφικὸν καὶ κηρυκτικὸν ἔργον τῶν μεγάλων Ἑλλήνων Πατέρων πεῖθει ἀφ' ἑνὸς περὶ τοῦ ἀρίστου φιλολογικοῦ ἔξοπλισμοῦ καὶ τοῦ λογοτεχνικοῦ ταλάντου αὐτῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου περὶ τοῦ ἀδιασπάστου τῆς ἐλληνοφθοδόξου παραδόσεως διὰ τῆς γλωσσικῆς καὶ πνευματικῆς συνεχείας αὐτῆς.

Ἐπειτα ἡ διδασκαλία τῶν Πατέρων τούτων ἔχει πάντοτε θαυμασίαν ἐπικαιρότητα καὶ ἀπαράμιλλον ἀρτιότητα. Ἐάν ἔζων σήμερον οἱ Μεγάλοι Πατέρες, ἀσφαλῶς θὰ προσέθετον εἰς τὴν διδασκαλίαν των παραδείγματα καὶ εἰκόνας ἥ παραστάσεις, εἰλημμένας ἐκ τῶν ἀλματῶδῶν ἀναπτυχθέντων κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τομέων τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὰλλα θὰ προέβαλλον ἀπαράλλακτον τὸ αὐτὸν ἀκριβῶς θρησκευτικόν, ἡθικόν, μορφωτικὸν καὶ πολιτιστικὸν ἰδεώδες, τὸ διοῖον παρουσίασαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν των καὶ τὸ διοῖον ἔχει κλασικὸν χαρακτῆρα καὶ ἀκατάλυτον ἴσχύν. Δὲν πρόκειται περὶ ἰδεώδους μονομεροῦς, ἀναιμικοῦ, νεφελώδους, πλήρους ἀοριστολογίας καὶ ἐσωτερικῶν ἀντιφάσεων, ἀλλὰ περὶ ἰδεώδους ἀρτίου, ὀλοκληρωμένου, πλήρους κρυσταλλίνης διαγείας, ἐσωτερικῆς ἐνότητος καὶ δυναμισμοῦ. Τὸ ἰδεώδες τοῦτο ἀκριβῶς ὑλοποίησαν καὶ ἐν τῇ προσωπικῇ ζωῇ των οἱ μεγάλοι Πατέρες, μὴ περιορισθέντες ἀπλῶς εἰς θεωρητικήν

καὶ ἀφηρημένην διδασκαλίαν οὐτοποιικῶν ὀνειροπολήσεων, ἀλλὰ
βιώσαντες προσωπικῶς τὰ διδαχθέντα ὥπ' αὐτῶν καὶ παρουσιάσαντες
«οἰον τὸν λόγον τοιόνδε τὸν τρόπον καὶ οἰον τὸν τρόπον τοιόνδε τὸν
λόγον» (Ἐνσέβιος).

Πρὸς τὸ ἰδεῶδες τοῦτο πρέπει νὰ στραφῇ ἡ Ἑλληνικὴ νεολαία. Οἱ
μεγάλοι Πατέρες δὲν πρέπει νὰ εἴναι δι' αὐτὴν ἀναιμικὰ σύμβολα, τὰ
ὅποια ἐνθυμούμεθα ἅπαξ τοῦ ἔτοντος μόνον κατὰ τὴν ἱορτὴν τῶν Τριῶν
Ἴεραρχῶν, ἀλλ᾽ ὑπόθεσις ζωτανῆς ουνεχοῦς παρουσίας καὶ πηγὴ οὐ-
σιαστικῆς πνευματικῆς τροφοδοσίας. Ἡ ἀξιέπαιρος ἐξάρτησις ἐκ τῆς
σοφίας τῶν ἀρχαίων προπατόρων μας πρέπει νὰ ἐναρμονίζεται πρὸς
τὴν προσπάθειαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἀξιοποίησεως τοῦ ἀνοθεύ-
τον χρυσοῦ τῆς ἀκεραίας καὶ ὠλοκληρωμένης ἀληθείας τῆς Ἀγίας
Γραφῆς καὶ τῶν ἐγγύτερον ἴσταμένων πρὸς ἡμᾶς Ἐκκλησιαστικῶν
Πατέρων, οἱ δποῖοι δὲν ὑπῆρχαν μόνον οὐρανοφάντορες, μελωδήσαν-
τες τὸ ἐναρμόνιον μέλος τῆς Θεολογίας, ἀλλὰ καὶ προσγειωμένοι παι-
δαγωγοί, ρητικέλευθοι σκαπανεῖς τῆς καθ' ὅλα ἀληθοῦς προόδου.

E.A.Θ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15ῃ Ιουλίου 1969

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΑΙ — ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

ΒΕΠΙΕΣ = Βιβλιοθήκη 'Ελλήνων Πατέρων καὶ 'Εκκλησιαστικῶν Συγγραφέων,
ἔκδοσις «Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς 'Εκκλησίας τῆς 'Ελλάδος»,
ἐν Ἀθήναις 1955 ἔξ.

Δ. Σ. Μ. = 'Ιωάννου Καρμίρη, Τὰ δογματικά καὶ συμβολικά μνημεῖα τῆς 'Ορ-
θοδόξου Καθολικῆς 'Εκκλησίας, ἑκδ. β', τόμ. 1, ἐν Ἀθήναις 1960.

·Ε. Π. = 'Ελληνικὴ Πατρολογία = J. P. Migne, Patrologiae graecae cursus
completus, Παρίσιοι 1856 ἔξ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΑΞΙΝ

(ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ)

Είναι γνωστό από την αρχαιότητα ότι οι πατέρες της εκκλησίας συγκέντρωνται σε συνέλευση για να λύσουν τα μεγάλα ζητήματα της θρησκείας. Η πατερική συνέλευση ήταν η μεγαλύτερη συνέλευση της εκκλησίας καθώς έδινε την πλειονότητα στην απόφαση της. Οι πατέρες της εκκλησίας ήταν οι πρώτοι που διατάξανται να παραβάλλουν την ιεραρχία της εκκλησίας. Η πατερική συνέλευση ήταν η μεγαλύτερη συνέλευση της εκκλησίας καθώς έδινε την πλειονότητα στην απόφαση της.

Οι πατέρες της εκκλησίας ήταν οι πρώτοι που διατάξανται να παραβάλλουν την ιεραρχία της εκκλησίας. Η πατερική συνέλευση ήταν η μεγαλύτερη συνέλευση της εκκλησίας καθώς έδινε την πλειονότητα στην απόφαση της. Οι πατέρες της εκκλησίας ήταν οι πρώτοι που διατάξανται να παραβάλλουν την ιεραρχία της εκκλησίας. Η πατερική συνέλευση ήταν η μεγαλύτερη συνέλευση της εκκλησίας καθώς έδινε την πλειονότητα στην απόφαση της.

A' ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Η ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗ

(Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Μεγάλα, ἀγαπητοί, καὶ πάντα λόγοι ἀνθρώπων ὑπερβαίνοντα τὰ σήμερον ἡμῖν δωρηθέντα παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ χαρίσματα· διά τοι τοῦτο κοινῇ πάντες χαίρωμεν καὶ σκιρτῶντες ἀνυμνήσωμεν τὸν ἡμέτερον Δεσπότην. Ἐօρτὴ ἡμῖν καὶ πανήγυρις ἡ σήμερον ἡμέρᾳ. "Ωσπερ γάρ ἐπὶ τῆς τῶν ὁρῶν καὶ τῶν τροπῶν ἐναλλαγῆς ἐτέρα τὴν ἑτέραν διαδέχεται, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐօρτὴ ἐօρτὴν διαδεχομένη, οὕτως ἡμᾶς εἰς ἄλληλας παραπέμπονται. Πρώην μὲν οὖν ἔωρτάσαμεν τὸν σταυρόν, τὸ πάθος, τὴν ἀνάστασιν, μετὰ ταῦτα τὴν εἰς οὐρανὸν ἄνοδον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· σήμερον δὲ λοιπὸν εἰς αὐτὸν τὸ τέλος ὑπηρτήσαμεν τῶν ἀγαθῶν, εἰς αὐτὴν τὴν μητρόπολιν ἐφθάσαμεν τῶν ἐօρτῶν, εἰς αὐτὸν τὸν καρπὸν παρεγενόμεθα τῆς τοῦ Κυρίου ἐπαγγελίας. Ἐάν γὰρ ἀπέλθω, φησίν, ἐγὼ δὲλλον Παράκλητον πέμψω ψῆμαν καὶ οὐκ ἀφήσω ψῆμας δρφανούν. Εἴδετε κηδεμονίαν; Εἴδετε φιλανθρωπίαν ἄφατον; Πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνῆλθεν εἰς οὐρανόν, τὸν βασιλικὸν ἀνέλαβε θρόνον, τὴν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καθέδραν ἀπείληφε καὶ σήμερον ἡμῖν τὴν ἐπιδημίαν τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου χαρίζεται καὶ δι' αὐτοῦ τὰ μύρια ἡμῖν ἀπὸ τῶν οὐ-

Σχόλια — Παρατηρήσεις

1. 'Η περικοπὴ είναι εἰλημμένη ἐκ τῆς Β' ὁμιλίας Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν ἀγίαν Πεντηκοστήν ('Ε.Π. 50, 463 - 464).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** λόγος = λογικόν, λογική σκέψις, λογισμός. — ὥρα = ἐποχὴ τοῦ ἔτους. — τροπὴ = στροφή, γύρισμα· κίνησις ούρανίου σώματος. — ψηντάω - ω = ἔρχομαι εἰς προϋπάντησιν. — τὸ τέλος τῶν ἀγαθῶν = τὸ ἔσχατον (ψιφιστον), τὸ δικρονίδωτον τῶν ἀγαθῶν· τὸ κύριον καὶ πρώτιστον ἐκ τῶν ἀγαθῶν. — μητρόπολις = κύριον κέντρον. — παραγίγνομαι = είμαι παρών, εύρισκομαι πλησίον τινός. — εἴδετε... τί γάρ, εἰπέ μοι...: ρητορικαὶ ἐρωτήσεις. — καθέδραν ἀπείληφε = ἔχει λάβει τὴν καθέδραν, ἔχει καθῆσει ἐπισήμως. — ἐπιδημία = ἐλευσις καὶ διαμονὴ εἰς κάποιον

Β' ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΙΣ

1. Μετάφρασις.

«Μεγάλα είναι, ἀγαπητοί μου, καὶ ξεπερνοῦν κάθε ἀνθρωπίνην λογικὴν τὰ χαρίσματα, τὰ ὅποια σήμερον ἔχαρισθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν φιλάνθρωπον Θεόν· δὶ’ αὐτὸν λοιπὸν ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ ἃς εἴμεθα χαρούμενοι καὶ ἃς ἀνυμήσωμεν μὲν ἐσωτερικὰ σκιρτήματα τὸν Δεσπότην μας. Ἡ σημερινὴ ἡμέρα είναι δὶ’ ἡμᾶς ἑορτὴ καὶ πανήγυρις. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀλληλοδιαδοχὴν τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους καὶ τῶν κινήσεων (στροφῶν) τῶν οὐρανίων σωμάτων ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἕρχεται μετὰ τὴν ἀλληγ., τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ αἱ ἑορταὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀφοῦ ἡ μία διαδέχεται τὴν ἀλληγ., ὑποδεικνύουν εἰς ἡμᾶς τὴν μεταξὺ τῶν σχέσιν. Πρῶτον μὲν λοιπὸν ἑωρτάσαμεν τὸν σταυρόν, τὸ πάθος, τὴν ἀνάστασιν, μετὰ ταῦτα τὴν ἀνοδὸν εἰς τὸν οὐρανὸν (ἀνάληψιν) τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· σήμερον δὲ λοιπὸν ἥλθομεν, διὰ νὰ προϋπαντήσωμεν αὐτὸν τὸ ὑψίστον ἐκ τῶν ἀγαθῶν, ἐφθάσαμεν εἰς αὐτὴν τὴν μητρόπολιν (αὐτὸν τὸ κύριον κέντρον) τῶν ἑορτῶν, εὐρέθημεν κοντά εἰς αὐτὸν τὸν καρπὸν τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Κυρίου. Διότι, λέγει, ἐάν ἔγώ ἀπέλθω, θὰ σᾶς στείλω ἄλλον Παράκλητον καὶ δὲν θὰ σᾶς ἀφήσω δρφανούς. Εἶδατε στοργικὴν φροντίδα; Εἶδατε ἀνέχρεαστον φιλανθρωπίαν; Πρὸν ἀπὸ τὰς ἡμέρας αὐτὰς ἀνῆλθεν εἰς τὸν οὐρανόν, ἐδέχθη τὸν βασιλικὸν θρόνον,

τόπου. — συνέχω = συγκρατῶ, περικλείω. — οἰκονομέω-ῶ = διαχειρίζομαι ὡς οἰκονόμος· διανέμω, παρέχω, χορηγῶ. — ἀναπλάττω = διαμορφώνω πρὸς τὸ καλύτερον. — ἀποτίθεμαι = ἀποβάλλω. — χορδὲ = δμιλος, δμάς.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: τὰ σήμερον ἡμῖν δωρηθέντα· ἡ χρῆσις τῆς λέξεως «σήμερον» ἡ ἐνεστωτικῶν ἐκφράσεων εἰς τὰ λειτουργικά καὶ πατερικά κείμενα, τὰ ὅποια ἀναφέρονται εἰς τὸν ἑορτασμὸν τῶν διαφόρων σταθμῶν τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, αἰσθητοποιεῖ τὴν ἔννοιαν τοῦ «λειτουργικοῦ χρόνου», κατὰ τὴν ὅποιαν διαφόρον παίει νὰ ὑφίσταται ὑπὸ τὴν μορφὴν τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος καὶ βιοῦται ὡς ἐν διαρκὲς παρόν. Εἰς τὴν λατρείαν δὲν ἐνθυμούμεθα ἀπλῶς τὰ κύρια γεγονότα τῆς

ρανῶν ἀγαθὰ χορηγεῖ. Τὶ γάρ, εἰπέ μοι, τῶν συνεχόντων τὴν σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν οὐχὶ διὰ τοῦ Πνεύματος ἡμῖν φύκονόμηται; Διὰ τούτουν δουλείας ἀπαλλαττόμεθα, εἰς ἐλευθερίαν καλούμεθα, εἰς νίοθεσταν ἀναγόμεθα καὶ ἀνωθεν ἀναπλαττόμεθα, τὸ βαρὺ καὶ δυσῶδες τῶν ἀμαρτημάτων φορτίον ἀποτιθέμεθα· διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἀγίου ἴερέων βλέπομεν χορούς, διδασκάλων ἔχομεν τάγματα· ἀπὸ τῆς ἐντεῦθεν πηγῆς καὶ ἀποκαλύψεων δωρεαὶ καὶ λαμάτων χαρίσματα· καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, δσα τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ κοσμεῖν εἴωθεν, ἐντεῦθεν ἔχει τὴν χορηγίαν».

2. ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟΜΑΡΤΥΡΑ ΣΤΕΦΑΝΟΝ

(Πρόκλου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως).

«Ο μὲν αἰσθητὸς ἥλιος ὑπὲρ γῆν ἀνατέλλων, ἀρκτοῦρον καὶ ὄριωνα καὶ πλειάδα ἡ καὶ αὐτὸν τὸν ἐωσφόρον παραγατέλλοντα ἔχει· δὲ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος ἐκ κόλπων παρθενικῶν ἀναλάμψας..., Στέφανον τὸν πρωτομάρτυρα σινανατολέα τῶν ἀθανάτων ἀκτίνων πεποίηται... Ἐκεῖνον ἐπὶ ἄρματος οἱ ζωγράφοι ἐπιβεβήκότα γράφουσι, τοῦτον οἱ θεολόγοι ἐπὶ φάτνης ἀναπανόμενον διαγγέλλονται...

*Ω ξένου Βασιλέως παράδοξα πράγματα! Χθές ἐτέχθη καὶ σήμερον αὐτῷ Στέφανος προσηγένετο· Στέφανος, ὁ φερώνυμος μάρτυς· Στέφανος, ὁ ἔμψυχος στέφανος· Στέφανος, τὸ αὐτόπλεκτον διάδημα· Στέφανος, τὸ αὐτοχάλκευτον περίθεμα· Στέφανος, τὸ αὐτοφυὲς τῆς ίδιας κορυφῆς στεφάνωμα· Στέφανος, τὸ πολυανθές τῆς πίστεως βλά-

ζωῆς τοῦ Σωτῆρος, ἀλλὰ τὰ βιούμεν ὡς σήμερον συμβαίνοντα ἐνώπιον ἡμῶν (πρβλ. «Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου» ἢ «Τὰ πάθη τὰ σεπτά ἡ παροῦσα ἡμέρα ὡς φῶτα σωστικά ἀνατέλλει τῷ κόσμῳ»). — ἔδιν γάρ ἀπέλθω..... δραφανούς· πρόκειται περὶ ἐλευθέρας ἀπὸ μηνῆς ἀποδόσεως τῶν χωρίων Ἰωάν. ιστ', 7 καὶ 18', 18 πρὸς τονισμὸν τῆς ἀληθείας, διτὶ ὁ Σωτὴρ εἶναι δύκαριος Ιδρυτής τῆς Ἐκκλησίας. — εἰς ἐλευθερίαν ἀγόμεθα· πρβλ. Β' Κορ. γ', 17: «οὐ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία». — εἰς υἱοθεσίαν ἀγόμεθα· πρβλ. Γαλ. δ', 6: «Οτι δέ ἐστε υἱοί, ἔξαπτέστειλεν δὲ Θεός τὸ Πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν κράζον· ἀββᾶ δὲ πατήρ». — καὶ τὰ λοιπὰ πάντα.... κατὰ τὸν ὑμνὸν τῆς Πεντηκοστῆς «πάντα χορηγεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἀγιον· βρύει προφητείας, ιερέας τελειοτ., ἀγραμμάτους σοφίαν ἐδίδαξεν, δλιεῖς θεολόγους ἀνέδειξεν, δλον συγκροτεῖ τὸν θεσμὸν τῆς Ἐκκλησίας».

έχει καθήσει έπιστημως εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς καὶ σήμερον χαρίζει εἰς ἡμᾶς τὴν ἔλευσιν καὶ παραμονὴν πλησίους ἡμῶν τοῦ Ἅγιου Πνεύματος καὶ δι' αὐτοῦ χορηγεῖ εἰς ἡμᾶς τὰ ἀναρίθμητα οὐράνια ἀγαθά. Διότι, εἰπὲ εἰς ἐμέ, τὶ ἀπὸ ἔκεινα, τὰ ὅποια περικλείουν τὴν ιδικήν μας σωτηρίαν, δὲν ἔχει χορηγηθῆ εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ (ἄγίου) Πνεύματος; Μὲ τὴν βοήθειαν αὐτοῦ ἀπαλλασσόμεθα ἐκ τῆς (πνευματικῆς) δουλείας, καλούμεθα εἰς ἔλευθερίαν, ὁδηγούμεθα εἰς τὴν θείαν υἱοθεσίαν καὶ μεταμορφωνόμεθα πρὸς τὸ καλύτερον ἐκ τῶν ἄνω, ἀποβάλλομεν τὸ βαρύ καὶ δυσῶδες φορτίον τῶν ἀμαρτημάτων· διὰ τοῦ ἄγιου Πνεύματος βλέπομεν ὁμάδας ιερέων, ἔχομεν τάξεις διδασκάλων· ἀπὸ τὴν πηγὴν ταύτην προέρχονται καὶ δωρεαὶ ἀποκαλύψεων καὶ χαρίσματα (θαυματουργικῶν) λάσεων (θεραπειῶν). Καὶ δλα τὰ ἄλλα, ὅσα συνήθως στολίζουν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, παρέχονται ἀπὸ τὸ ἄγιον Πνεῦμα».

2. Μετάφρασις.

«Ο μὲν αἰσθητὸς ἥλιος, ὅταν ἀνατέλλῃ ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν, ἔχει κοντά του (παραπλεύρως ἀνατέλλοντα) τὸν ἀρκτοῦρον καὶ τὸν ὥριωνα καὶ τὴν πλειάδα ἥ καὶ αὐτὸν τὸν αὐγερινόν· ὁ δὲ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ποὺ ἀνυψώθη λαμπτρὸς ἀπὸ τοὺς παρθενικοὺς κόλπους,... ἔχει κάμει τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον συνεργὸν εἰς τὴν ἀνατολὴν τῶν θείων ἀκτίνων... Ἐκεῖνον (τὸν ἥλιον) τὸν ζωγραφίζουν οἱ ζωγράφοι ἀνεβασμένον ἐπάνω εἰς ἄρμα, τοῦτον οἱ θεολόγοι εἰς τὸ κήρυγμά των παρουσιάζουν νὰ ἀναπαύεται εἰς τὴν φάτνην...

2. 'Απόσπασμα ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 15' λόγου τοῦ Πρόκλου ('Ε.Π. 65, 809 - 812).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά**: ἐπιβεβηκώς (μτχ. πρκ. τοῦ ρ. ἐπιβαίνω) = ἀνεβασμένος. — **Στέφανος**, δ φερώνυμος μάρτυς... μελιστάλακτος βότρυς· φράσεις περιέχουσαι πολλὰ σχήματα λόγου καὶ ίδιως παρονομασίας, παρηχήσεις, ἐτυμολογικὰ σχήματα, κύκλους καὶ μεταφοράς. — **Ξένος** = νέος. — **περίθεμα** = περίβλημα τῆς κεφαλῆς. — **πολυνόμος** = πολύκαρπος. — **ἔκαμπον** ἀρ. β' τοῦ κάμνω = κουράζομαι πράττων τι, ἀποκάμνω. — **ἀρμόζω** = συνδέω. — **παρρησία** = θαρραλέα καὶ εἰλικρινής ἐκφρασις γνώμης, ἔλευθεροστομία. — 'Η μὲν πρὸς τὴν πίστιν... παρεσκεύαζεν' ἀντιθέσεις.

στήμα· Στέφανος, τὸ τῆς ἀγάπης εὐωδέστατον ρόδον· Στέφανος, τὸ τῆς ἐλπίδος ἀμάραιον ἄνθος· Στέφανος, δι τῆς χάριτος εἰθαλέστατος στάχυς· Στέφανος, δι τῆς ἀειζώνου ἀμπέλου τὸ πολυνφόρον κλῆμα· Στέφανος, τῆς ἀθανασίας δι μελίστακτος βότρυν·... Ἔκαμον, ἔκαμον πλέκων τῷ Στεφάνῳ τὸν στέφανον, καὶ οὐδέ πω τῆς πλοκῆς ἐφηψάμην. Τῇ θείᾳ τούννῃ Γραφῆ τὸν Στέφανον στεφανῶσαι παραχωρήσωμεν.

Στέφανος, φησί, πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως ἐποίει σημεῖα καὶ τέρατα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. Πῶς ἐπαινέσω τὸν Στέφανον, δινής ἡ χάρις τοῖς οἰκείοις δακτύλοις ἐπλέξατο; Τὶ χαρίσωμαι τῷ Στεφάνῳ, πᾶσαν κεφαλὴν μαρτύρων στεφανοῦντι; Τὶ δύναμαι προσθῆγαι τῷ τῇ χάριτι πεπλεγμένῳ στεφάνῳ;... Χάρις καὶ δύναμις τῷ Στεφάνῳ τὸν στέφανον ἐπλεκον. Ἡ μὲν πρὸς τὴν πίστιν αὐτόν, ή δὲ πρὸς τὸ μαρτύριον ἥρμοζεν. Ἡ μὲν πρὸς τὴν διακονίαν, ή δὲ πρὸς τὸν λόγον ὀδήγησεν. Ἡ μὲν πρὸς παρορθίαν, ή δὲ πρὸς ὑπομονὴν διερρύθμιζεν. Ἡ μὲν πρὸς θαύματα, ή δὲ πρὸς κατορθώματα παρεσκεύαζε. Χάρις καὶ δύναμις, διμότιμον φύτευμα· χάρις καὶ δύναμις, διμόχρονον βλάστημα· χάρις καὶ δύναμις, διμόρφιζον κλάδευμα· χάρις καὶ δύναμις, διμοδίαιτος συζυγία· χάρις καὶ δύναμις, τὸ διττὸν τῆς πίστεως μόσχευμα· χάρις καὶ δύναμις, διμόχιος συμφωνία· χάρις καὶ δύναμις, οἱ καλλιβλέφαροι τῆς δρθοδοξίας δρθαλμοί. . . χάρις καὶ δύναμις, οἱ τοῦ Στεφάνου ἄγρυπτοι φύλακες. **Στέφανος γάρ, φησί, πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως».**

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: ἀρχτοῦρος·** ὄνομασία ἀστέρος, εύρισκομένου πλησίον τῆς μεγάλης ἄρκτου. — **ώριων·** ὄνομασία ἐνδοῦ ἐκ τῶν λαμπροτέρων ἀστερισμῶν. — **πλειάς:** ἀστερισμὸς εύρισκόμενος ἐπὶ τοῦ λασιμοῦ τοῦ ἀστερισμοῦ Ταύρου (πούλια). — **ἐωσφόρος·** δι τὴν ἑω φέρων, δι πλανήτης Ἀφροδίτη, τὸ ἀστρον τῆς αὔγης, δι αὔγερινός. — **χθὲς ἐτέχθη·** δι ἑορτασμὸς τῆς μνήμης τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου γίνεται τὴν μεθεπομένην τῶν Χριστουγέννων. — **πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως...** Πράξ. στ', 8· ἀλληγραφὴ εἶναι «πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως». — **σημεῖα καὶ τέρατα·** συμβάντα ή ἐνέργειαι ἐκτακτοι, ὑπερβάσινουσαι τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ προκαλοῦσαι ἐντύπωσιν ἐκτακτον. Ἡ λέξις «σημεῖα» φανερώνει τὰ θαύματα κατὰ τὴν ἡθικὴν αὐτῶν σημασίαν καὶ τὸν σκοπόν, πρὸς τὸν διποίον ἀποβλέπουν. Ἡ λέξις «τέρατα» φανερώνει πάλιν τὰ θαύματα κατὰ τὸν ἔξαιρετικὸν αὐτῶν χαρακτῆρα ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἔξωτερην φυσικὴν τάξιν.

“Ω παράδοξα πράγματα ένός νέου Βασιλέως! Χθὲς έγεννήθη (ό Βασιλεὺς) καὶ σήμερον προσεφέρθη εἰς αὐτὸν ὁ Στέφανος· Στέφανος, ὁ μάρτυς ποὺ φέρει τὸ δνομα αὐτῷ· Στέφανος, τὸ ἔμψυχον στεφάνῳ· Στέφανος, τὸ στέμμα, ποὺ ἐπίλεχθη ἀφ' ἑαυτοῦ· Στέφανος, τὸ περιβλῆμα τῆς κεφαλῆς του, ποὺ ἐβλάστησε μόνον του· Στέφανος, τὸ βλαστάρι τῆς πίστεως μὲ τὰ πολλὰ ἄνθη· Στέφανος, τὸ εὐώδεστατον τριαντάφυλλον τῆς ἀγάπης· Στέφανος, τὸ ἀμάραντον ἄνθος τῆς ἐλπίδος· Στέφανος, ὁ πολὺ θαλερὸς στάχυς τῆς χάριτος· Στέφανος, τὸ πολύκαρπον κλῆμα τοῦ ἀμπελιοῦ, ποὺ ἔχει πάντοτε ζωτικότητα· Στέφανος, τὸ σταφύλι τῆς ἀθανασίας, ποὺ ἀποστάζει μέλι... Ἐκουράσθη, ἐκουράσθη νὰ πλέκω τὸ στεφάνῳ εἰς τὸν Στέφανον καὶ δὲν ἥρχισα ἀκόμη τὴν πλέξιν. Εἰς τὴν θελαν λοιπὸν Γραφὴν ἀς παραχωρήσωμεν νὰ στεφανώσῃ τὸν Στέφανον.

Ο Στέφανος, λέγει, γεμᾶτος ἀπὸ χάριν καὶ δύναμιν ἔκανεν ἀνάμεσα εἰς τὸν λαὸν θαυμαστὰς πράξεις καὶ ἔκτακτους ἐνεργειας, (ποὺ προεκάλουν κατάπληξιν καὶ ἀπεδείκνυον τὴν ἀλήθειαν τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος). Πῶς θὰ ἐπαινέσω τὸν Στέφανον, τὸν ὅποιον ἡ χάρις ἐπλεξει μὲ τὰ ἴδια τῆς δάκτυλα; Τὶ θὰ εἴπω (ἢ πράξω) πρὸς χάριν τοῦ Στεφάνου, ὁ ὅποιος στεφανώνει κάθε κεφάλι τῶν μαρτύρων; Τὶ ἡμπορῶ νὰ προσθέσω εἰς τὸ στεφάνῳ, ποὺ ἔχει πλεχθῆ ἀπὸ τὴν χάριν;... Ἡ χάρις καὶ ἡ δύναμις ἐπλεκαν εἰς τὸν Στέφανον τὸ στεφάνῳ. Ἡ μὲν μία τὸν συνέδεε πρὸς τὴν πίστιν, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς τὸ μαρτύριον. Ἡ μὲν μία ὁδήγησε πρὸς τὴν διακονίαν, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς τὸν λόγον. Ἡ μὲν μία τὸν παρεκίνει πρὸς θαυματέαν δμιούλιαν, ἡ δὲ ἄλλη πρὸς τὸν ὑπομονήν. Ἡ μὲν μία τὸν ἡτοίμαζε διὰ θαύματα, ἡ δὲ ἄλλη διὰ κατορθώματα. Χάρις καὶ δύναμις, φυτὸν ποὺ ἔχει τὴν ἴδιαν ἀξίαν· χάρις καὶ δύναμις, βλαστὸς ποὺ ἔγινε τὸν ἴδιον χρόνον· χάρις καὶ δύναμις, κλάδευμα ποὺ ἔχει σχέσιν μὲ τὴν ἴδιαν ρίζαν· χάρις καὶ δύναμις, συζυγία μὲ κοινὴν ζωὴν· χάρις καὶ δύναμις, διπλοῦς (μεταφυτευόμενος) βλαστὸς τῆς πίστεως· χάρις καὶ δύναμις, συμφωνία μὲ τὸν ἴδιον ἥχον· χάρις καὶ δύναμις, τὰ μάτια τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ τὰ ὡραῖα βλέφαρα... χάρις καὶ δύναμις, οἱ ἄγρυπνοι φρουροὶ τοῦ Στεφάνου. Διότι ὁ Στέφανος, λέγει, ἦτο πλήρης χάριτος καὶ δυνάμεως».

3. ΤΟ ΚΗΡΥΓΜΑ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ (Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Καὶ ὥσπερ πυρᾶς ἀναφθείσης, αἱ ἄκανθαι, κατὰ μικρὸν δαπανῶμεναι, εἰκονισὶ καὶ παραχωροῦσι τῇ φλογὶ καὶ καθαρὰς ποιοῦσι τὰς ἀρούρας· οὕτω δὴ καὶ τῆς Παύλου γλώττης φθεγγομένης καὶ πάντα πυρὸς σφοδρότερον ἐπιούσης, εἰκεν ἀπαντα καὶ παρεχώρει, καὶ δαιμόνων θεραπεῖαι καὶ ἔσοται καὶ πατηγύρεις καὶ πάτωμα ἔθη καὶ υόμων διαφθοραὶ καὶ δήμων θυμοὶ καὶ τυράννων ἀπειλαὶ καὶ οἰκείων ἐπιβούλαι καὶ ψευδαποστόλων κακονογγίαι· μᾶλλον δέ, καθάπερ τῆς ἀκτίνος ἀνισχούσης, καὶ σκότος ἐλαύνεται καὶ θηρία καταδύεται καὶ φωλείνει λοιπὸν καὶ λησταὶ δραπετεύονται καὶ ἀνδροφόροι περὶ τὰ σπήλαια καταφεύγονται καὶ πειραταὶ ἀφίστανται καὶ τυμβωρύχοι ἀναχωροῦσι καὶ μοιχοὶ καὶ κλέπται καὶ τοιχωρύχοι, ἀτε ἀπὸ τῆς ἀκτίνος ἐλέγχεοθαι μέλλοντες, ἀπελθόντες που μακρὰν ἑαυτὸν ἀφανίζονται, καὶ πάντα διαφανῆ καὶ λαμπρὰ γίνεται, καὶ γῆ καὶ θάλαττα, τῆς ἀκτίνος ἄνωθεν πάντα καταγαζούσης, τὰ πελάγη, τὰ δρη, τὰς χώρας, τὰς πόλεις· οὕτω δὴ καὶ τότε τοῦ κηρύγματος φανέντος καὶ τοῦ Παύλου πανταχοῦ τοῦτο διασπείροντος, ἡλαύνετο μὲν ἡ πλάνη, ἐπανήει δὲ ἡ ἀλλίθεια, κνίσσαι δὲ καὶ καπνὸς καὶ κύμβαλα καὶ τύμπανα καὶ μέθαι καὶ κῶμοι καὶ μοιχεῖαι καὶ τὰ ἄλλα, δι μηδὲ εἰπεῖν καλόν, τὰ ἐν τοῖς ἴεροῖς τῶν εἰδώλων τελούμενα ἔλληγε καὶ ἐδαπανάτο, καθάπερ κηρός ὑπὸ πυρὸς τηκόμενα, καθάπερ ἄχυρα ὑπὸ φλογὸς δαπανώμενα· ἡ δὲ λαμπρὰ τῆς ἀληθείας φλὸς ἀνήει φαιδρὰ καὶ ὑψηλὴ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανόν ».

3. Περικοπὴ ἐκ τῆς δ' ὁμιλίας Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν ἀπ. Παῦλον ('Ε.Π. 50, 494 - 495).

α) **Λεξιλογικά, συντακτικά:** δαπανῶμαι = καταστρέφομαι. — εἴκω = ὑποχωρῶ. — ἄρουρα = γῆ γεωργουμένη, χωράφι. — ἐπειμι = (ἐκ τοῦ ρ. εἰμι) = κατευθύνομαι ἐναντίον. — καὶ δαιμόνων θεραπεῖαι... κακουργίαι· πολυσύνδετον σχῆμα. — δῆμος = γῆ, χώρα· συνεκδοχικῶς οἱ κάτοικοι, δι πληθυσμὸς μιᾶς χώρας· πλῆθος. — θυμὸς = ψυχὴ ἡ πνεῦμα· καρδία· ἐπιθυμία, ροπή, δρεξι· πάθος. — τῆς ἀκτίνος = ἡλίου (συνεκδοχή). — ἀνίσχω = ἀνέχω = ἀνυψῷ· ἀναδύομαι· ἀνατέλλω. — καὶ σκότος ἐλαύνεται... καὶ γῆ καὶ θάλαττα· πολυσύνδετον σχῆμα, ποὺ δίδει ζωηρότητα εἰς τὸν λόγον. — λοιπὸν = εἰς τὸ ἔξις, ἐπειτα, τέλος, ἐπὶ τέλους. — ἀφίσταμαι = ἀπομακρύνομαι. — τυμβωρύχος = δ ἀνοίγων τοὺς τάφους πρὸς κλοπήν. — κνίσσαι (καὶ κνίσσα) = λιπαρὸς ἀτμὸς καὶ δσμὴ κρέατος, ποὺ ψήνεται. — κνίσσαι δὲ

3. Μετάφρασις.

«Καὶ καθὼς ἀκριβῶς, δταν ἀναφθῆ φωτιά, τὰ ἀγκάθια, ἀφοῦ ὅλι-
γον κατ' ὀλίγον καταστρέφωνται, ὑποχωροῦν καὶ κάνουν τόπον εἰς τὴν
φλόγα καὶ καθιστοῦν καθαρὰ τὰ χωράφια· τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ
δταν ἡ γλῶσσα τοῦ Παύλου ἔξεβαλλε δυνατήν φωνὴν καὶ σφοδρότερα
ἀπὸ τὴν φωτιὰν κατηγορύνετο ἐναντίον ὅλων, ὑπεχώρουν ὅλα καὶ ἀπε-
σύροντο (παρεμέριζον), καὶ ἐκδηλώσεις λατρείας πρὸς τοὺς δαίμονας
καὶ (εἰδωλολατρικαὶ) ἐορταὶ καὶ πανηγύρεις καὶ πατρικὰ ἔθιμα καὶ
διαφθοραὶ τῶν νόμων καὶ πάθη τῶν κατοίκων διαφόρων χωρῶν καὶ
ἀπειλαὶ τυράννων καὶ κακόβουλα σχέδια συμπατριωτῶν καὶ κακαὶ
ἐνέργειαι ψευδαποστόλων μᾶλλον δέ, καθὼς ἀκριβῶς, δταν ὁ ἡλιος
ἀνατέλλῃ καὶ τὸ σκότος ἐκδιώκεται καὶ τὰ ἄγρια ζῶα κρύπτονται καὶ
καταφεύγουν τέλος εἰς τὰς φωλεάς των καὶ οἱ λησταὶ δραπετεύουν καὶ
ἐκεῖνοι, ποὺ διαπράττουν φόνους, ζητοῦν καταφύγιον εἰς τὰ σπήλαια
καὶ οἱ πειραταὶ ἀπομακρύνονται καὶ οἱ ἀνοίγοντες τοὺς τάφους πρὸς
κλοπὴν ἀναχωροῦν καὶ οἱ μοιχοὶ καὶ οἱ κλέπται καὶ οἱ λαθραίως εἰσερ-
χόμενοι εἰς τὰς οἰκίας πρὸς κλοπήν, ἐπειδὴ πρόκειται νὰ φανερωθοῦν
ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ἀφοῦ φύγουν μακράν, προσπαθοῦν νὰ ἔξαρσαν-
σουν τὸν ἐκυρών των καὶ ὅλα γίνονται φανερὰ καὶ λαμπρά, καὶ γῇ καὶ
θάλασσα, διότι ὁ ἡλιος ἀπὸ ὑψηλὰ καταυγάζει ὅλα, τὰ πελάγη, τὰ βου-
νά, τὰς χώρας, τὰς πόλεις· τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ τότε, δταν ἐφα-
νερώθη τὸ (χριστιανικὸν) κήρυγμα καὶ ὁ Παῦλος διεσκόρπισεν αὐτὸ-
παντοῦ, ἔξεδιώκετο μὲν ἡ πλάνη, ἐπανήρχετο δὲ ἡ ἀλήθεια, λιπαροὶ
δὲ ἀτμοὶ (καὶ ὀσμαὶ) καὶ καπνὸς (ἀπὸ τὸ κρέας, ποὺ ἐψήνετο εἰς τὰς
εἰδωλολατρικὰς θυσίας) καὶ κύμβαλα καὶ τύμπανα καὶ μέθαι καὶ ὀρ-
γιώδεις διασκεδάσεις καὶ μοιχεῖαι καὶ τὰ ὅλλα, ποὺ δὲν εἶναι καλὸν
οὔτε νὰ ἀναφέρωμεν καὶ ποὺ ἐτελοῦντο εἰς τοὺς ναοὺς τῶν εἰδώλων,
ἔσταματοῦσαν καὶ κατεστρέφοντο, ἀφοῦ ἔλυωναν καθὼς ἀκριβῶς τὸ
κερὶ ἀπὸ τὴν φωτιὰν καὶ ἀφοῦ ἐκάιοντο καθὼς ἀκριβῶς τὰ ἄχυρα ἀπὸ
τὴν φλόγα· ἡ δὲ λαμπρὰ φλόξ τῆς ἀληθείας ἀνήρχετο ὅλοφώτειν καὶ
ὑψηλὴ πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανόν».

καὶ καπνός... καὶ τὰ ὅλλα· πολυσύνδετον. — κῶμος - ου (δ) = φαιδρὸν
συμπόσιον, ξενύχτι, δργιώδης διασκέδασις.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Φευδαποστόλων κακουργίαι· περὶ
αὐτῶν διμιλεῖ δὲ ἀπ. Παῦλος ἐν Β' Κορ. 1α', 13. — κύμβαλον· εἶδος

4. ΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΑΠ. ΠΑΥΛΟΥ

('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Εἰ γὰρ οἱ μέταλλα διορύττοντες χρυσίον, δσον ἀν ἐκεῖθεν κε-
νώσωσι πλοῦτον, οὐ πρότερον ἀφίσταται, ἔως ἂν τὸ πᾶν ἀνέλωνται
χρυσίον· πολλῷ μᾶλλον ἡμᾶς μείζονι προθυμίᾳ κεχρῆσθαι δεῖ καὶ σπου-
δῇ περὶ τὴν τῶν θείων λόγων ἔρευναν. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς χρυσίον ὁ-
ρύττομεν, οὐκ αἰσθητόν, ἀλλὰ πνευματικόν· οὐ γὰρ μέταλλα γῆς, ἀλλὰ
μέταλλα τοῦ Πνεύματος ἐργαζόμεθα. Αἱ γὰρ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου
τοῦ Πνεύματος εἰσὶ μέταλλα καὶ πηγαὶ μέταλλα μέν, δτι χρυσίον παν-
τὸς τιμιώτερον ἡμῖν παρέχουσι πλοῦτον· πηγαὶ δέ, δτι οὐδέποτε ἐπι-
λείπουσιν· ἀλλ’ δσον ἀν κενώσῃς ἐκεῖθεν, τοσοῦτον καὶ πολλῷ πλέον
ἐπιρρεῖ πάλιν. Καὶ τούτου γένοιτ’ ἀν ἀπόδειξις σαφῆς ὁ χρόνος ὁ παρελ-
θὼν ἀπάς. Ἐξ οὗ γοῦν Παῦλος ἐγένετο, πεντακόσια λοιπὸν ἔτη παρῆλ-
θε· καὶ τούτον ἀπαντά τὸν χρόνον πολλοὶ μὲν συγγραφεῖς, πολλοὶ
δὲ διδάσκαλοι καὶ ἐξηγηταὶ πολλὰ πολλάκις ἐκεῖθεν ἥντλησαν καὶ τὸν
ἀποκείμενον οὐκ ἐκένωσαν πλοῦτον. Οὐ γὰρ αἰσθητὸς ὁ θησαυρός· διὰ
τοῦτο οὐκ ἀναλίσκεται τῇ τῶν ὁρυττόντων πολυχειρίᾳ, ἀλλ’ αὔξεται
καὶ πλεονάζει. Καὶ τὸ λέγω τοὺς ἔμπροσθεν; Πόσοι μεθ’ ἡμᾶς ἐροῦσι
καὶ μετ’ ἐκείνους ἔτεροι πάλιν, καὶ οὐ παύσεται πηγάζων ὁ πλοῦτος,
οὐδὲ ἐπιλείψει τὰ μέταλλα; Πνευματικὰ γάρ ἔστι καὶ οὐ πέφυκε δαπα-
νᾶσθαι ποτε».

μουσικοῦ δργάνου, ἀποτελουμένου ἐκ δύο μεταλλίνων κοίλων ἡμισφαίρων, τὰ
δποια κτυπῶνται μεταξὺ των ἔχρησιμοποιεῖτο πρὸ πάντων εἰς τὰς ἔօρτας
τοῦ Διονύσου καὶ τῆς Κυβέλης. — τύμπανα· ἔχρησιμοποιοῦντο εἰς τὴν λα-
τρείαν τῆς Κυβέλης καὶ τοῦ Βάκχου. — τὰ ἐν τοῖς Ἱεροῖς... τελούμενα·
ἐννοοῦνται τὰ δργια, ποὺ ἐγίνοντο εἰς πολλοὺς εἰδωλολατρικούς ναούς, δοθέν-
τος δτι πολλοὶ Θεοὶ τῆς ἀρχαίας θρησκείας ἡσαν προσωποποίησις τῆς μέθης,
τῆς αίμομιξίας, τῆς μοιχείας, τῆς λαγνείας, τῆς ὡμότητος.

4. 'Απόσπασμα ἐκ τῆς διμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν ἀποστολι-
κήν ρῆσιν « Ἐχοντες δὲ τὸ αύτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως.... » (Β' Κορ. 8', 13)
('Ε.Π. 51, 291).

α) **Λεξιλογικά, συντακτικά:** μέταλλα χρυσίον = χρυσωρυχεῖα. — κε-
νῶ-ῶ = ἀφαίρω. — ἀναιρέομαι-οῦμαι(δόρ. β' ἀνειλόμην) = παίρων διὰ
τὸν ἐαυτόν μου. — κέχρημαι = (πρκ.) = χρώμαι (ἐν.) μὲ δοτ. = κάμνω
χρῆσιν τίνος, χρησιμοποιῶ, μεταχειρίζομαι. — ἐπιλείπω (ίδιως ἐπὶ πηγῶν, πο-

4. Μετάφρασις.

«Διότι ἔὰν ἔκεινοι, ποὺ σκάπτουν καὶ ἐρευνοῦν τὰ χρυσωρυχεῖα, δύσον πλοῦτον καὶ ἀν ἀφαιρέσον ἀπὸ ἔκει, δὲν ἀπομακρύνωνται ἔως δτού πάρουν διὰ τὸν ἔαυτὸν τῶν ὅλο τὸ χρυσάφι· πολὺ περισσότερον πρέπει ἡμεῖς νὰ χρησιμοποιῶμεν μεγαλυτέραν προθυμίαν καὶ ἐπιμέλειαν εἰς τὴν ἐρευνητικὴν μελέτην τῶν θείων λόγων. Βεβαίως καὶ ἡμεῖς σκάπτομεν ζητοῦντες χρυσόν, δχι αἰσθητόν, ἀλλὰ πνευματικόν· διότι ἐργαζόμεθα δχι εἰς τὰ μεταλλεῖα τῆς γῆς, ἀλλ' εἰς τὰ μεταλλεῖα τοῦ Πνεύματος. Διότι αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Παύλου εἶναι μεταλλεῖα καὶ πηγαὶ τοῦ Πνεύματος· μεταλλεῖα μέν, διότι παρέχουν εἰς ἡμᾶς πλοῦτον πολυτιμότερον ἀπὸ κάθε χρυσάφι· πηγαὶ δέ, διότι οὐδέποτε στερεύουν (ξηραίνονται)· ἀλλ' δύσον καὶ ἔὰν ἀντλήσῃς ἀπὸ αὐτᾶς ὕδωρ, τόσον καὶ πολὺ περισσότερον αὐταὶ ἔξακολουθοῦν νὰ ρέουν. Φανερὰ ἀπόδειξις αὐτοῦ θὰ ἡμποροῦσε νὰ γίνη δλος ὁ χρόνος, ποὺ ἐπέρασεν (ἀπὸ τότε). 'Αφ' ὅτου λοιπὸν ὑπῆρξεν ὁ Παῦλος, ἐπέρασαν ἡδη πεντακόσια χρόνια· καὶ καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα πολλοὶ μὲν συγγραφεῖς, πολλοὶ δὲ διδάσκαλοι καὶ ἔξηγηται πολλὰς φορὰς ἤντλησαν πολλὰ ἀπὸ ἔκει, ἀλλ' οὐδόλως ἔξήντλησαν τὸν ἀποθησαυρισμένον πλοῦτον. 'Ο θησαυρὸς βεβαίως δὲν εἶναι αἰσθητός· διὰ τοῦτο δὲν ἔξοδεύεται μὲ τὸ πλῆθος τῶν χερῶν, ποὺ σκάπτουν, ἀλλὰ γίνεται μεγαλύτερος καὶ περισσεύει. Καὶ διατὶ ἀναφέρω τοὺς παλαιοὺς; Πόσοι θὰ ὄμιλησουν κατόπιν ἡμῶν καὶ ὑστερα ἀπὸ ἔκεινους πάλιν ἄλλοι καὶ ὅμως δὲν θὰ παύση νὰ ρέῃ ἐκ τῆς πηγῆς ὁ πλοῦτος, οὔτε θὰ ἔξαντληθοῦν τὰ μέταλλα; Διότι εἶναι πνευματικὰ καὶ δὲν εἶναι φυσικὸν νὰ ἔξαντλοῦνται κάποτε».

ταμῶν) = λείπω, ἔλλείπω· ἔξαντλοῦμαι, ξηραίνομαι, στερεύω. — πολυχειρία = πλῆθος χερῶν.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : πεντακόσια... ἔτη· ἀναφέρει ὁ Χρυσόστομος πεντακόσια ἔτη ἀντὶ περίπου τετρακοσίων, χρησιμοποιῶν σχῆμα ρητορικῆς ύπερβολῆς. — πόσοι μεθ' ἡμᾶς... ἐροῦσι καὶ μετ' ἔκεινους ἔτεροι· εἶναι πράγματι ἀναρίθμητοι δύοι διὰ τῶν αἰώνων ἡσχολήθησαν περὶ τὸ ἔργον τῆς ἐρμηνείας τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἀπ. Παύλου.

5. Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ ('Αστερίου ἐπισκόπου Ἀμασείας).

«Ἐρωτῶντος γάρ ποτε τοῦ Κυρίου τὸν δώδεκα... καὶ κελεύοντος σαφῶς εἰπεῖν, τίνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι τῶν ἄλλων ἀπάντων σιωπῆσαι βούλομένων καὶ βραδυνόντων καὶ δεικνύντων, ὃς διά τιος ἐπισκέψεως, τὴν ἀπόκρισιν ἀνοίξας τὸ στόμα ταχέως δ τὸν ζώπυρον ἐπὶ τῆς ψυχῆς φέρων τῆς πίστεως ἀνθρακα, φ καὶ Ἡσαΐας πρότερον ἐκαθάρθη τὰ χεῖλη, τὴν μακαρίαν ἔκεινην καὶ σαφῆ ἀληθῶς ῥῆσιν καθωμόλογησε. Σὺ εἶ δὲ Χριστὸς δὲ Σίδης τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Τίνα ἀντιτίθεστος πρὸς ἀξίαν τῶν λόγων τούτων θαυμάσειν, ἀξιότιστος γενόμενος ἐρμηνεύεις τοῦ μεγίστου τῶν ἀποστόλων; Ὁρᾶτε γάρ, δπως ἀπέριττος δ λόγος καὶ σύντομος, ἐκφωνήσει βραχείᾳ μνῳών πραγμάτων καὶ μεγάλων δύναμιν ἐκτιθέμενος...

'Ιδον γάρ Πέτρος δὲ κατ' ἐκλογὴν γνήσιος τοῦ Χριστοῦ μαθητής..., δ μέγας ἐκεῖνος δ πάντα, οὐδὲ κλέος πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐπλήρωσεν, κελευσθεὶς εἰπεῖν, δπως δοξάζει περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, οὐκ ἀπὸ μακρᾶς τιος ἥρετο περινοίας, οὐδὲ κύκλον συλλογισμῶν καὶ πραγμάτων περιβαλλόμενος ἀπεκρίνατο πρὸς τὴν πεντηνήν, ὥσπερ δὴ νῦν ποιεῖν εἰώθασιν οἱ δεινοὶ σοφισταὶ καὶ τεχνολόγοι τῆς πίστεως· ἀλλ' ἐν ἀπλότητι καρδίας σύντομον ἔξεθετο τὴν ἀληθειαν, οὐ τὸν ἀγέννητον διαστέλλας τῷ γεννητῷ, οὐ τὰ περὶ δμοίουν καὶ ἀνομοίουν λεπτολογήσας ἐμπλήκτως, οὐδὲ τῶν ὑπέρ πάντα οὖσιν πολυπραγμονήσας διαφοράν, οὐδὲ τὴν ἀμέτρητον θεότητα μετρήσας συλλογισμοῖς, οἰα δὴ τὰ Ἀρείου παίγνια καὶ τὰ Εὐνομίου παρεγχει-

5. Περικοπὴ τῆς η' διηλίας τοῦ Ἀστερίου ἐπισκόπου Ἀμασείας εἰς τοὺς ἀγίους κορυφαίους ἀποστόλους Πέτρον καὶ Παῦλον ('Ε.Π. 40, 277 - 281).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά**: εἰπεῖν, τίνα... εἶναι· πλάγιος λόγος, μὲ εἰδικὸν ἀπαρέμφατον ἔχαρτώμενον ἐκ λεκτικοῦ ρήματος. — ἐπίσκεψις = ἔξετασις. — ἐκφρώνησις = διαστύπωσις. — ἐκτίθεμαι = παρουσιάζω. — κλέος (τὸ) = φήμη· δόξα. — περίνοια = διάσκεψις, συζήτησις, σκέψις. — περιβάλλομαι = περικαλύπτω. — πεντηνή = ἑρώτησις. — διαστέλλω = διαχωρίζω. — ἐμπλήκτως = μανιωδῶς, ἀνοήτως, μωρῶς. — πολυπραγμονέω-ῶ = πολυεξετάζω. — παρεγχείρημα = ἐσφαλμένον ἐπιχείρημα. — ζηλόω-ῶ = μετὰ ζέσεως μιμοῦμαι, ζηλεύω. — ἀπερίεργος = μὴ ἔξεζητημένος, ἀπέριττος, λιτός. — μελετῶ = φροντίζω διὰ κάτι· ἀσκοῦμαι· γυμνάζομαι.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: τίνα λέγουσιν αὐτὸν εἶναι· Ματθ.

5. Μετάφρασις.

«Διότι δταν ὁ Κύριος ἡρώτησε κάποτε τοὺς δώδεκα μαθητάς... καὶ τοὺς προέτρεψε νὰ εἴπουν σαφῶς, ποῖος νομίζουν οἱ ἀνθρωποι δτι εἶναι· ἐνῷ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἤθελον νὰ σιωπήσουν καὶ καθυστέρουν τὴν ἀπάντησιν καὶ ἤθελον νὰ τὴν παρουσιάσουν ὑστερα ἀπὸ κάποιαν ἔξετασιν· ἀφοῦ ἥνοιξε γρήγορα τὸ στόμα του ἐκεῖνος, ποὺ εἶχεν εἰς τὴν ψυχὴν τὸν ζωοποιὸν ἀναμμένον ἀνθρακα τῆς πίστεως, μὲ τὸν ὅποιον καὶ ὁ Ἡσαΐας προηγουμένως ὑπέστη τὴν καθαρισιν τῶν χειλέων, εἶπε τὴν εὐτυχῆ καὶ ἀληθινὰ σαφῆ ἐκεῖνην ὅμοιογίαν: Σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ποῖα πράγματα θὰ ἡμποροῦσε νὰ θαυμάσῃ κανεὶς διὰ τὴν ἀξίαν τῶν λόγων τούτων, ἀφοῦ γίνη ἀξιόπιστος ἐρμηνευτῆς τοῦ μεγίστου τῶν ἀποστόλων; Διότι βλέπετε, κατὰ ποῖον τρόπον ὁ λόγος εἶναι λιτός καὶ σύντομος, παρουσιάζων μὲ σύντομον διατύπωσιν τὴν δύναμιν ἀναριθμήτων καὶ μεγάλων πραγμάτων...

Διότι ίδου ὁ Πέτρος ὁ γνήσιος κατ' ἐκλογὴν μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ..., ὁ πολὺ ἔνδοξος ἐκεῖνος, τοῦ ὅποιου ἡ φήμη ἐγέμισεν ὅλην τὴν οἰκουμένην, δταν ἐλαβε τὴν προτροπὴν νὰ εἴπῃ τὶ φρονεῖ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, δὲν ἤρχισεν ἀπὸ κάποιαν μακρὰν σκέψιν, οὔτε ἀπεκρίθη εἰς τὴν ἐρώτησιν, περικαλύπτων διὰ λέξεων (ὅλοκληρον) κύκλων συλλογισμῶν καὶ πραγμάτων, δπως ἀκριβῶς βεβαίως συνηθίζουν τώρα νὰ πράττουν οἱ ἴκανοι σοφισταὶ καὶ τεχνολόγοι τῆς πίστεως· ἀλλὰ μὲ ἀπλότητα καρδίας ἔξεθεσε σύντομον τὴν ἀλήθειαν, χωρὶς νὰ διαχωρίσῃ τὸν ἀγέννητον ἀπὸ τὸν γεννητόν, χωρὶς νὰ ἔξετάσῃ ἀνοήτως μὲ πολλὴν λεπτολογίαν τὸ ὅμοιον καὶ ἀνόμοιον, χωρὶς νὰ πολυεξετάσῃ (τὴν) διαφορὰν τῶν οὐσιῶν, αἱ ὅποιαι εἶναι ὑπεράνω ὅλων, χωρὶς νὰ μετρήσῃ τὴν ἀμέτρητον θεότητα μὲ συλλογισμούς, ἀναλόγους πρὸς τὰ παιγνίδια τοῦ Ἀρείου καὶ τὰ ἐσφαλμένα ἐπιχειρήματα τοῦ Εὔνομου. "Ας μιμηθῶμεν λοιπόν, Χριστιανοί, (τῶν ὅποιων γνώρισμα εἶναι ἡ

ιστ', 13 « ἡρώτα τοὺς μαθητάς αὐτοῦ λέγων· τίνα με λέγουσιν οἱ ἀνθρωποι εἶναι τὸν οὐλὸν τοῦ ἀνθρώπου; ». — καὶ Ἡσαΐας πρότερον· Ἡσ. στ', 6: « καὶ ἀπεστάλη πρὸς με ἐν τῶν Σεραφείμ, καὶ ἐν τῇ χειρὶ εἶχεν ἀνθρακα, δν τῇ λαβίδι ἐλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου ». — Σὺ εἶ δ Χριστός...: Ματθ. ιστ', 16. — σοφισταὶ· οἱ ἀντί χρηματικῆς ἀμοιβῆς διδάσκοντες καὶ ἔξαπατῶντες τοὺς μαθητάς μὲ ωραίους γοητευτικούς λόγους, « τὸν ἥττονα λόγον κρείττω ποιοῦντες ». — τεχνολόγοι· οἱ ἀσχολούμενοι περὶ τὴν τεχνολογίαν, δηλαδὴ τὴν γραμματικὴν ἀνάλυσιν τῶν λεκτικῶν τύπων.

φήματα. Ζηλώσωμεν τούνν, ω *Χριστιανοί* (ὃν πίστις, οὐ πολυλογία τὸ γνώσιμα), τὸν ἀλιέα, τὸν ἀπερίεργον, τὸν ἐκ Βηθσαϊδᾶς γένοντα· τὸ πρῶτον θήρευμα τοῦ *Χριστοῦ*. Μελετήσωμεν λέγειν· «Σὺ εἶ ὁ *Χριστὸς* ὁ *Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος*»· τὰ δὲ πλεόνα τούτων ἀφίέναι τοῖς λογομάχοις, ὃν ἔρις τὸ ἔργον καὶ τὸ τέλος ἀπώλεια».

6. Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (Κυρίλλου 'Αλεξανδρείας).

«Μυσταγώγησον, εὐαγγελιστά, εἰπὲ καὶ νῦν, ὁ μακάριος Ἰωάννη. Υἱὸς ἐκλίθης βροντῆς μέγα τι καὶ ἔξασιον κατεκτύπησας τὴν ὑπὸ οὐρανὸν ἀθανάτους ἔχεις φωνὰς καὶ λήθη καὶ χρόνος τοῖς σοῖς παραχωροῦσι λόγους... Ἀποκύλισον ἡμῖν τὸν λίθον, ὃς ὁ μακάριος Ἰακὼβ τοῖς ποιμέσιν ἀποκάλυψον τὸ φρέαρ τῆς ζωῆς· δὸς ἀρύσσασθαι καὶ νῦν ἐκ τῶν τοῦ σωτηρίου πηγῶν μᾶλλον δὲ τὴν σὴν παραθεῖς ἡμῖν πηγήν. Οὐκοῦν ἀκούσωμεν λέγοντος· Ἐν δερκῇ ήν δὲ Λόγος... Καὶ δὲ Λόγος σὰρξ ἐγένετο. Οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ γέγονεν, ἀλλὰ σὰρξ γέγονε, τούτεστιν ἄνθρωπος· γέγονε δὲ ἄνθρωπος ὁ μονογενῆς τοῦ Θεοῦ Λόγος, οὐκ ἀποβεβληκὼς τὸ εἶναι Θεός, ἀλλ' ἐν προσλήψει σαρ-

6. Περικοπὴ ἐκ τῆς β'^η διμιλίας τοῦ ἀγίου Κυρίλλου 'Αλεξανδρείας, ἣτις ἐλέχθη ἐν Ἐφέσῳ κατά τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ('Ε.Π. 77, 988 - 989).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** μυσταγωγέω - ὦ = δόδηγῶ εἰς τὰ μυστήρια, μυῶ, κατηχῶ. — κατακτυπέω - ὡ = κτυπῶ ἰσχυρῶς, ἐγείρω μέγαν κτύπον. — ἔξασιος = ὁ ἐκτὸς τοῦ αἰσιού, τοῦ δικαίου· ὑπέρμετρος, ἐκτλητικός. — παραχωρέω - ὡ = ἀποσύρομαι εἰς τὰ πλάγια, παραμερίζω. — ἀποκυλίω = κυλίων μετατοπίζω. — ἀρύομαι = ἀντλῶ διὰ τὸν ἑαυτόν μου. — παρατίθημι = παραθέτω, φέρω ἐνώπιον τίνος, παρουσιάζω. — πρόδσληψις = πρόσκτησις, ἐπὶ πλέον ἀπόκτησις. — ἀτρεπτος = ἀμετάβλητος. — τροπὴ = στροφή, γύρισμα· μετατροπή, ἀλλοίωσις. — φρονέω - ὡ = σκέπτομαι· πιστεύω. — ἔμπορος = ὁ ἐπιβαίνων πλοίου ὡς ἐπιβάτης, δὲ ταξιδιώτης. — ἀπλανής = μὴ πλανώμενος, μὴ κινούμενος, σταθερός. — ναυτίλλομαι = ταξιδεύω διὰ θαλάσσης.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** υἱός... βροντῆς· ὁ χαρακτηρισμὸς σημαίνει μᾶλλον τὸν φλογερὸν χαρακτῆρα, ὁ δόποις δὲ καὶ συνήθως ἢτο ήρεμος, εἰς ὡρισμένας περιπτώσεις ἔξισπα ἔξαφνα ὡς βροντή. 'Ο χαρακτηρισμὸς αὐτὸς ἀπεδόθη ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου εἰς τὸν Ἰωάννην, δπως καὶ εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου (Μάρκ. γ', 17). — ὡς δὲ μακάριος Ἰακὼβ· ἐν Γεν. κθ', 10 ἀναφέρεται, δτι « προσελθών Ἰακὼβ ἀπεκύ-

πίστις, δχι ή πολυλογία), τὸν φαρᾶν, τὸν ἀπέριττον, τὸν καταγόμενον ἀπὸ τὴν Βηθσαϊδᾶ, τὸ πρῶτον θήραμα τοῦ Χριστοῦ. "Ἄς ἀσκηθῶμεν νὰ λέγωμεν : «Σὺ εἶσαι ὁ Χριστὸς ὁ Γίνεται τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»· τὰ δὲ περισσότερα ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς ἃς τὰ ἀφήσωμεν εἰς τοὺς λογομάχους, τῶν δποίων τὸ ἔργον εἶναι φιλονεικία καὶ τὸ τέλος ἀπώλεια».

6. Μετάφρασις.

«Οδήγησέ μας εἰς τὸ μυστήριον, εὐαγγελιστά, διμήνησε καὶ τώρα, μακάριε Ἰωάννη. 'Ωνομάσθης υἱὸς βροντῆς' ἐδωσες μέγα καὶ ἐκπληκτικὸν κτύπημα εἰς τὴν γῆν· ἔχεις ἀθανάτους φωνὰς καὶ (δι' αὐτὸ) ἡ λήθη καὶ ὁ χρόνος παραμερίζουν εἰς τοὺς λόγους σου... 'Αφοῦ κυλισῆς μετατόπισε πρὸς χάριν μας τὴν πέτραν, δπως (ἔκαμεν) ὁ μακάριος Ἰακὼβ εἰς τοὺς ποιμένας ἀποκάλυψε μας τὸ φρέαρ τῆς ζωῆς· δῶσέ μας νὰ ἀντλήσωμεν καὶ τώρα διὰ τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὰς πηγὰς τῆς σωτηρίας· μᾶλλον δὲ φέρε μπροστά μας τὴν ἴδικήν σου πηγήν. Λοιπὸν ἃς ἀκούσωμεν νὰ λέγης· **Εἰς τὴν ἀρχὴν ὑπῆρχεν ὁ Λόγος...** Καὶ δὲ **Λόγος** ἔγινε σάρξ. Δὲν ἔχει γίνει μέσα εἰς ἄνθρωπον, ἀλλ' ἔχει γίνει σάρξ, δηλαδὴ ἄνθρωπος· ἔχει γίνει δὲ ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς Λόγος τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀποβάλει τὸ δῖτι εἶναι· Θεός, ἀλλ' ἀφοῦ κατὰ τὴν ἐπὶ πλέον ἀπόκτησιν τῆς σαρκὸς (δηλ. τῆς ἄνθρωπινῆς φύσεως) ἔχει μείνει ἐκεῖνο ἀκοριβῶς, ποὺ ἦτο (δηλ. Θε-

λισε τὸν λίθον ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ φρέατος καὶ ἐπότισε τὰ πρόβατα Λάβαν τοῦ ἀδελφοῦ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ». — **Λόγος**: διὰ τὸν 'Ηράκλειτον καὶ τοὺς Στωϊκούς δρος ἐκφράζει ἀπλῶς τὴν λογικήν καὶ ὑπὸ αἰωνίων νόμων διεπομένην τάξιν τοῦ παντός, ἐνῷ διὰ τὸν Ιουδαίον Φίλωνα δὲ Λόγος εἶναι ἡ πρώτη ἀπὸ τὰς πολλὰς δυνάμεις τοῦ Θεοῦ. 'Ο εὐαγγελιστής Ἰωάννης δίδει τελείως διαφορετικὸν περιεχόμενον εἰς τὴν λέξιν « Λόγος ». Λόγος εἶναι, κατ' αὐτὸν, δὲ Ἰησοῦς Χριστός, ὡς αὐτὸς δὲ Θεός, ὡς δὲ ἐκπροσωπῶν πᾶν δ.τι δὲ Θεός εἶχε νὰ εἴπῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ πᾶν δ.τι ἀπεκαλύφθη πλήρως εἰς τὸ κήρυγμα τῆς χάριτος καὶ τοῦ ἐλέους τῆς Κ.Δ. "Ωστε δὲ Λόγος, κατὰ τὸν Ἰωάννην, εἶναι « δὲ Γίδες τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἐγενήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς ἀπειρος καὶ ζωντανὸς Λόγος ἀπὸ ἀπειρον καὶ πάνσοφον Νοῦν » (Π. Τρεμπέλα, 'Υπόμνημα εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, 'Αθῆναι 1954, σελ. 39). — δὲ **Λόγος σάρξ ἔγένετο**· ἡ φράσις τοῦ Ἰωάννου (α', 14), σημαίνουσα διὰ δὲ Λόγος ἔγινε τέλεios ἄνθρωπος, καταπολεμεῖ τὸν λεγόμενον Δοκητισμόν. Πρβλ. Α' 'Ιωαν. δ', 2. — **τροπῆς ἀποσκίασμα**· ἡ ἐκφρασις ἐλήφθη ἐξ 'Ιακ. α', 17 πρὸς δήλωσιν σκιᾶς, δύοις πρὸς ἐκείνην, ἡ δποία ρίπτεται διὰ τῆς στροφῆς καὶ μετακινήσεως τῶν ἀστέρων.

καὶ μεμενηκώς, διπερ ἦν. "Ατρεπτος γάρ ἐστι καὶ ἀναλλοίωτος ἡ τοῦ Λόγου φύσις καὶ οὐκ οἰδε παθεῖν τροπῆς ἀποσκίασμα. Ταῦτα φρονεῖν ἐδίδαξεν ἡμᾶς ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς καὶ ἀστρον ἀληθῶς τὸ μέγα καὶ περιφρανέστατον, ἀστρον χρησιμώτατον οὐ τοῖς τὴν αἰσθητὴν διαπορευομένοις θάλατταν, ἀλλὰ τοῖς τῆς εὐσεβείας ἐμπόροις, τοῖς τῆς ἀληθείας ἔρασταις, τοῖς δρθήν ἐθέλουσιν ἔχειν καὶ ἀπλανῆ πίστιν. Εἴ τις οὖν ἐρᾷ τοῦτον ναντίλλεσθαι τὸν τρόπον, ὥσπερ ἀστρον εἰς νοῦν ἔχετω τὰς τοῦ θεογόρου θεολόγου φωνάς. Οὕτω τὰ πικρὰ τῶν αἰρέσεων διαπηδήσει κύματα. Οὕτως εἰς εῦδιον καταντήσει λιμένα καὶ πρὸς αὐτὴν ἥξει τὴν ἀλήθειαν, τούτεστι τὸν Χριστόν ».

7. ΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ (Εὐσεβίου Καισαρείας).

« Τὶ δὲ τὸ πιθανὸν τοῦ νομίζειν συμφώνως ἄπαντας ψεύσασθαι, δώδεκα δύτας τὸν ἀριθμὸν τοὺς ἐκκρίτους, ἐβδομήκοντα δὲ τοὺς λοιπούς ;... Πόθεν οὖν ἐν πλήθει τοσῶνδε ἀνδρῶν ἡ τῶν κακῶν εὔρηται συμφωνία ; -Πόθεν ἡ περὶ τῶν αὐτῶν ἐν πᾶσιν αὐτοῖς διμόφωνος μαρτυρίᾳ ; 'Ἡ μέχρι θανάτου διμοφροσύνη ;... Ποίοις ἄρα λόγοις ἐχρήσαστο πρὸς ἀλλήλους εἰς τὸ ούμφωνα περὶ αὐτοῦ πλάσασθαι ; Ταῦτα γὰρ μὴ γενόμενα μηδ' ἀκούσθεντα πω κατὰ τὸν ἀντῶν χρόνονς πᾶς ἐξ ἑνὸς στόματος ἐμαρτύρουν γεγονέναι, μέχρι καὶ θανάτου πιστούμενοι τὴν διμολογίαν, εἰ μὴ ποτὲ ἄρα, συνελθόντες συνωμοσίαν τε κατὰ τὸ αὐτὸν πεποιημένοι, συνθήκας ἔθεντο πρὸς ἀλλήλους πλάσασθαι καὶ καταψεύσασθαι τῶν μὴ γεγονότων ; Καὶ ποίοις ἄρα πιθανὸν εἰπεῖν χρήσασθαι αὐτοὺς λόγοις ἐπὶ ταῖς συνθήκαις, εἰ μή ποτε τοῖς τοιοῖσδε ;

« "Ἄνδρες φίλοι, τὸν μὲν δὴ χθὲς καὶ πρόην ἀπατεῶντα καὶ πλάνης διδάσκαλον ὃντ' ὅφθαλμοῖς ἀπάντων ἡμῶν τὴν ἐσχάτην ὑπομείναντα τιμωρίαν, διτις ποτὲ ἦν, πάντων ἡμεῖς μάλιστα ἀκριβῶς ἵσμεν, οὐα μύσται τῶν ἀπορρήτων αὐτοῦ γεγενημένοι· σεμνὸς μέν τις τοῖς πολλοῖς ἐφαντάζετο καί τι πλέον ἔχειν παρὰ τὸν πολλοὺς ἐφρόντει, οὐδὲν δὲ μέγα οὐδὲ τῆς ἀναστάσεως ἀξιον ἐπήγετο, εἰ μή τις τὸ δολερὸν καὶ ὅ-

7. 'Η περικοπὴ είναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ Ἑργού « Εὐαγγελικὴ ἀπόδειξις » τοῦ Εὐσεβίου (ΒΕΠΕΣ 27, 110 - 117).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἔκκριτος = ἐπίλεκτος, διαλεχτός.

- χρῶμαι + δοτ. = χρησιμοποιῶ. - πω (μὲν ἀρνησιν) = δχι ἀκόμη.

ός). Διότι είναι άμετάβλητος καὶ ἀναλλοίωτος ἡ φύσις τοῦ Λόγου καὶ δὲν ἡμπορεῖ νὰ ὑποστῇ σκιάν ἐκ τῆς στροφῆς καὶ μετακινήσεως. Νὰ πιστεύωμεν αὐτὰ μᾶς ἐδίδαξεν ὁ μακάριος εὐαγγελιστής, (ποὺ εἶναι) καὶ ἀστρον ἀληθῶς μέγα καὶ πάρα πολὺ περίοπτον, ἀστρον χρησιμώτατον ὃχι δι' ἔκεινους, ποὺ διαπλέουν τὴν αἰσθητὴν θάλασσαν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ταξιδιώτας τῆς εὔσεβειας, διὰ τοὺς ἑραστὰς τῆς ἀληθείας, οἱ δοποῖοι θέλουν νὰ ἔχουν τὴν ὄρθην καὶ σταθερὰν ἄνευ πλάνης πίστιν. 'Εὰν λοιπὸν κανεὶς θερμὰ ἐπιθυμῇ νὰ ταξιδεύῃ εἰς τὴν θάλασσαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀς ἔχῃ εἰς τὸν νοῦν του ὡς ἀστρον τοὺς λόγους τοῦ θεολόγου Ἰωάννου. Τοιουτοτρόπως θὰ ὑπερπηδήσῃ τὰ πικρὰ κύματα τῶν αἱρέσεων. Τοιουτοτρόπως θὰ φθάσῃ εἰς τὸν γαλήνιον λιμένα καὶ θὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, δηλαδὴ τὸν Χριστόν».

7. Μετάφρασις.

«Ποία δὲ εἶναι ἡ πιθανοφάνεια τοῦ νὰ νομίζῃ κανεὶς, διτὶ ὅλοι συνεφώνησαν νὰ εἴπουν φέματα, ἐνῷ κατὰ τὸν ἀριθμὸν ἥσαν δώδεκα οἱ ἐπίλεκτοι, ἐβδομῆντα δὲ οἱ ὑπόλοιποι ;... 'Απὸ ποὺ λοιπὸν εἰς ἐν πλῆθος τόσον πολλῶν ἀνδρῶν ἔχει ἐπινοηθῆ ἡ συμφωνία τῶν κακῶν ; 'Απὸ ποὺ προῆλθεν εἰς αὐτοὺς ἡ ὁμόφωνος εἰς ὅλα μαρτυρία των ; 'Η μέχρι θανάτου συμφωνία τῶν φρονημάτων ;... Ποῖα λοιπὸν λόγια ἔχρησιμοποίησαν μεταξύ των, διὰ νὰ καταλήξουν εἰς συμφωνίαν περὶ αὐτοῦ (τοῦ Ἰησοῦ) ; Διότι πῶς αὐτοὶ ἔκεινα, ποὺ δῆθεν δὲν ἔγιναν καὶ δὲν ἤκούσθησαν ἀκόμη εἰς τοὺς χρόνους των, τὰ ἐμαρτύρουν μὲν ἐνα στόμα σὰν γεγονότα, παρέχοντες μάλιστα μέχρι θανάτου ἐγγύησιν διὰ τὴν ὁμολογίαν (των), ἐὰν ποτὲ λοιπόν, ἀφοῦ συνηθροίσθησαν εἰς τὸ ἔδιον μέρος καὶ ἔκαμαν συνωμοσίαν, δὲν συνεφώνησαν μεταξύ των νὰ πλάσουν καὶ νὰ παράσχουν ψευδεῖς πληροφορίας διὰ πράγματα, τὰ δοποῖα δὲν εἶχον γίνει ; Καὶ ποῖα λόγια εἶναι πιθανὸν διτὶ ἔχρησιμοποίησαν αὐτοὶ διὰ τὰς συμφωνίας αὐτάς, ἐὰν ὅχι τέλος πάντων τέτοια περίπου ;

«'Ανδρες φίλοι, δσον ἀφορᾶ μὲν εἰς τὸν χθεσινὸν βεβαίως καὶ πρὸ δλίγου χρόνου ὑπάρξαντα ἀπατεῶνα καὶ διδάσκαλον τῆς πλάνης, δ ὁ-

— πιστοῦμαί τι = ἐπιβεβαιῶ τι, ἐγγυῶμαι. — καταψεύδομαι + γεν. = παρέχω ψευδεῖς πληροφορίας διὰ κάτι. — μύστης = γνώστης, κάτοχος τῶν μυστικῶν. — σεμνὸς = σεβαστός, ἀγιος. — ἐπάγομαι (μεσ.) = ἐπικαλούμαι· φέρω μὲ τὸν ἑαυτόν μου. — τῦφος = καπνός, σκότος· ἐπαρσίς, κομπορρη-

πουλον λέγοι τοῦ τρόπου, καὶ τὸ διάστροφα διδάξαι ἡμᾶς αὐτοὺς τόν τε δὶ' ἀπάτης τύφον. 'Ανθ' ὁν, φέρε, δεξιὰς δόντες ἀλλήλοις, διοῦ πάντες συνθώμεθα περὶ αὐτοῦ σύμφωνον ἔξενεγκεῖν εἰς πάντας ἀνθρώπους πλάνην καὶ λέγωμεν ἑωρακέναι αὐτὸν τυφλοῖς τὸ βλέπειν νεχαρισμένον, δὲ οὐδεὶς ποθ' ἡμῶν ἴστόρησεν· καὶ κωφοῖς τὴν ἀκοήν παρασχεῖν, δὲ οὐδεὶς ποθ' ἡμῶν ἥκουσεν· λεπρούς τε καθαρίσαι καὶ νεκροὺς ἐγεῖραν· καὶ συλλήβδην εἰπεῖν, ἢ μήτε εἰδομεν πρὸς αὐτοῦ πραχθέντα μήτε ἡκούσαμεν λεχθέντα, ταῦτα ὡς ἀληθῶς πεποραγμένα διατεινώμεθα. 'Αλλ' ἐπεὶ καὶ ἡ ἐσχάτη αὐτοῦ τελευτὴ περιβόητον ἔσχε καὶ διαφανῆ τὸν θάνατον, ὡς μὴ δύνασθαι αὐτὸν ἐπικρύψασθαι, ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἡμεῖς ἀδιατρέπτως ἐπιλύνμεθα, μαρτυροῦντες ενδέ μάλα ἀναιδῶς, δῆτι δὴ πᾶσιν ἡμῖν μετὰ τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναβιῶσαι συνεγένετο, ἐστίας τε καὶ τροφῆς συνήθους ἐκοινώνησε... Ψευδώμεθα δὴ πάντες διοῦ συμφώνως καὶ πλαττώμεθα ἐπ' οὐδενὸς ὠφελείᾳ, οὐθ' ἡμῶν οὔτε τῶν ἀπατωμένων, οὐδὲ μὴν αὐτοῦ τοῦ τὰ ψευδῆ πρὸς ἡμῶν ἐκθειαζομένουν. Τείνωμεν δὲ τὸ ψεῦδος μὴ ἐπὶ μόνους τοὺς διοεθνεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας προελθόντες ἀνθρώπους καὶ σύμπασαν τὴν οἰκουμένην κατατλήσωμεν τῶν περὶ αὐτοῦ συντιθεμένων... Προθυμίας δὲ μηδεὶς ἡμῶν λειπέσθω. Οὕτε γὰρ μικρὸς δὲ δῆλος τῶν τολμωμένων, ἐπεὶ μὴ τὰ τυχόντα βραβεῖα ἡμᾶς ἐκδέξεται, ἀλλ' αἱ ἀπὸ τῶν παρ' ἐκάστοις, ὡς εἰκός, νόμων τιμωρίαι, δεσμὰ δηλαδὴ καὶ βάσανοι καὶ φυλακαί, πῦρ τε καὶ σίδηρος καὶ σταυροὶ καὶ θῆρες».

'Ἄρα σοι πιθανὰ ταῦτα ή καὶ ἀληθοῦς ἐχόμενα λόγου τὰ τοιαῦτα εἶναι δοκεῖ;... Καὶ μήν, εἴπερ ψεύσματα ἦν κατὰ συνθήκην αὐτοῖς πε-

μοσύνη, ἀλαζονεία. — συντίθεμαι + ἀπριμφ. = συμφωνῶ νὰ πράξω κάτι.—**ἔκφέρω** (ἀόρ. β' ἔξήνεγκον) = φέρω ἔξω, γνωστοποιῶ, παρουσιάζω. — **Ιστορῶ** = πληροφοροῦμαι καλῶς· διηγοῦμαι, ἔξιστορῶ. — **διατείνομαι** = ισχυρίζομαι. — **ἐπικρύπτομαι** = ἀποκρύπτω. — **ἀδιατρέπτως** = μὲ ισχυρογνωμοσύνην. — **ἐπιλύομαι** (μεσ.) = ἀπαλλάσω τινά τινος· ἀνασκευάζω. — **συγγίγνομαι** (μὲ δοτ. προσ.) = συναναστρέφομαι κάπτοιον. — **ἐστία** = κατοικία, οἰκογενειακὸς κύκλος, οἶκος. — **κοινωνέω-ῶ** = είμαι συμμέτοχος, συγκοινωνός. — **πλάττομαι** = ὑποκρίνομαι, προσποιοῦμαι. — **τείνω** = ἐκτείνω, ἀπλώνω, προβάλλω. — **προέρχομαι** = παρέρχομαι ἐπὶ τὸ βῆμα, παρουσιάζομαι διὰ νὰ διμιήσω. — **καταπιμπλημι** = γεμίζω ἐντελῶς. — **προθυμία** = δραστηριότης, πούν ἐμπνέεται ἀπὸ ζῆλον. — **τρέω** = τρέμω, τρομάζω ἐκφόβου, πτοοῦμαι, φοβοῦμαι, δειλιώ, τρέπομαι εἰς φυγὴν ἐκ φόβου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** 'Ως εἶναι φανερόν, δὲ Εύσέβιος ἄ

ποῖος κάτω ἀπὸ τὰ μάτια ὅλων μας ὑπέμεινε τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν, ἡμεῖς περισσότερον ἀπὸ ὅλους γνωρίζομεν καλὰ μὲ κάθε ἀκρίβειαν ποῖος ὑπῆρξε κάποτε, ἐφ' ὃσον ἔχομεν γίνει κάτοχοι τῶν μυστικῶν του· εἰς ὅλους μὲν ἐφαίνετο σεβαστὸς καὶ ἐνόμιζεν, ὅτι εἶχε κάτι περισσότερον ἀπὸ τοὺς πολλούς, ἐνῷ (εἰς τὴν πραγματικότητα) δὲν παρουσίαζε τίποτε τὸ μεγάλον καὶ ἀξιον τῆς ἀναστάσεως, ἐκτὸς ἐὰν κανεὶς ὁμιλήσῃ διὰ τὴν γεμάτην ἀπὸ δόλον καὶ ὑπουλον τρόπον συμπεριφοράν του καὶ διὰ τὸ ὅτι ἐδίδαξεν εἰς ἡμᾶς τοὺς ιδίους πράγματα διεστραμμένα καὶ τὴν ἀλαζονείαν, ἡ ὁποία δημιουργεῖται διὰ τῆς ἀπάτης. Εἰς ἀνταπόδοσιν ὅλων αὐτῶν, ἀφοῦ δώσωμεν τὰ δεξιά μας χέρια ὁ ἔνας εἰς τὸν ἄλλον, ὅλοι μαζὶ ἀς συμφωνήσωμεν νὰ παρουσιάσωμεν ὁμοφώνως μίαν πλάνην εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀς λέγωμεν, ὅτι ἔχομεν ἵδει αὐτὸν νὰ ἔχῃ προσφέρει τὴν ὄρασιν εἰς τοὺς τυφλούς, πρᾶγμα ποὺ κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς ποτὲ δὲν ἐπληροφορήθη καλῶς καὶ ὅτι παρέσχεν εἰς τοὺς κωφοὺς τὴν ἀκοήν, πρᾶγμα ποὺ κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς ποτὲ δὲν ἤκουσε· καὶ ὅτι ἐκαθάρισε λεπτρούς καὶ ἀνέστησε νεκρούς· καὶ διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν γενικῶς, ἀς ἰσχυριζώμεθα, ὅτι ἔχουν συμβῇ ἀληθινὰ ἔκεινα, τὰ ὁποῖα οὔτε εἴδομεν νὰ πραχθοῦν, οὔτε ἤκουόσαμεν νὰ λεχθοῦν ἐκ μέρους αὐτοῦ· Ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ τὸ πρόσφατον τέλος τῆς ζωῆς του παρουσίασε περιλάλητον καὶ φανερὸν τὸν θάνατον, ὥστε νὰ μὴ ἡμποροῦμεν νὰ ἀποκρύψωμεν αὐτόν, ἡμεῖς ἐν τούτοις ἀς καταλύσωμεν καὶ τοῦτον μὲν ἰσχυρογνωμοσύνην, μαρτυροῦντες πολὺ ἀναισχύντως ὅτι μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἐπάνοδον εἰς τὴν ζωὴν συνανεστράφη μάλιστα ὅλους ἡμᾶς καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ σπιτιοῦ μας καὶ εἰς τὸ συνηθισμένον φαγητόν... "Ας ψευδώμεθα λοιπὸν ὅλοι μαζὶ συμφώνως καὶ ἀς ὑποκρινώμεθα πρὸς ὅφελος οὐδενός, οὔτε ἡμῶν, οὔτε τῶν ἔξαπατωμένων, ἀλλὰ οὔτε καὶ αὐτοῦ, ὃ ὁποῖος ἐκθειάζεται ἀπὸ ἡμᾶς ψευδῶς." Ας ἀπλώσωμεν δὲ τὸ ψεῦδος ὅχι μόνον εἰς τοὺς ὁμοεθνεῖς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ παρουσιασθῶμεν διὰ νὰ ὁμιλήσω-

ποδεικύνει τὴν ἀλήθειαν τῶν κηρυττομένων ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ Κυρίου διὰ τῆς εἰς ἄτοπον ἀπαγωγῆς. Οὐδέποτε ἡ ἀπάτη ἡτο δυνατόν νὰ είναι ἡ αἰτία τῆς καταπληκτικῆς δράσεως καὶ αὐτοθυσίας τῶν ἀποστόλων, οἵτινες ὑπέγραψαν διὰ τοῦ αἷματός των τὴν περὶ τοῦ Κυρίου μαρτυρίαν των. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἐκήρυξαν μόνον διαφθαλμοῖς ἡμῶν, διέθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν ...ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν» (Α' Ιωαν. α', 1 - 3).

πλασμένα, θαυμάζειν ἄξιον ὅπως τοσοῦτο πλῆθος τὴν συμφωνίαν ἐπὶ τοῖς πλάσμασι καὶ μέχρι θαύτου διεψύλαξεν, οὐδεῖς τε αὐτῶν πώποτε, τὰ συμβάντα τοῖς προανηρημένοις τρέσας, ἔξέστη τῆς ἑταιρείας, οὐδὲ ἀντεκήροντες τοῖς ἄλλοις εἰς φᾶς ἀγαγόν τὰ συντεθειμένα».

8. Η ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

(Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« "Οταν τοίνυν δ Θεός κελεύῃ, μὴ ζήτει κατὰ ἀκολουθίαν ἀνθρωπίνην διερευνᾶσθαι τὰ πράγματα. Ἀνώτερος γὰρ ὅν τῆς φύσεως, οὐ δεῖται τῆς ἀκολουθίας τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ δὲ" αὐτῶν τῶν κωλυόντων τὰ πράγματα αὐξάνεσθαι παρασκενάζει... Τὸ αὐτὸν καὶ ἐπὶ τῆς πίστεώς ἐστιν ἵδεν γινόμενον. Τοιούτων γὰρ ὅντων τῶν πολεμούντων, τοσούτων ὅντων ἐπιβουλευόντων, καὶ βασιλέων καὶ ἰωράρων, καὶ δήμων κατεξανταμένων καὶ πάντα ποιούντων, ὥστε σφέσαι τὸν σπινθῆρα τῆς πίστεως, δι' αὐτῶν τῶν ἐπιβουλευόντων, διὰ τῶν κωλύεων βουλομένων, τοσαύτη ἥζετη τῆς εὐσεβείας ἡ φλόξ, ὡς ἄπασαν καταλαβεῖν τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν ἀοίκητον. Καν πρὸς Ἰνδοὺς γὰρ ἀπέλθης, καν πρὸς Σκύθας, καν πρὸς αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, καν εἰς αὐτὸν τὸν ὄκεανόν, πανταχοῦ ενδρήσεις τοῦ Χριστοῦ τὴν διδασκαλίαν καταγάγουσαν τὰς ἀπάντων ψυχάς... Ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς διὰ τῶν ἔνδεκα, τῶν ἀλιέων, τῶν ἀγραμμάτων, τῶν ἰδιωτῶν, τῶν μηδὲ διᾶραι τὸ στόμα τολμώντων, ἄπασαν ἐπεσπάσατο τὴν οἰκουμένην. Καὶ οἱ ἀγράμματοι οὗτοι καὶ οἱ ἴδιωται καὶ οἱ ἀλιεῖς τῶν φιλοσόφων ἐπέφραξαν τὰ στόματα καὶ, καθάπερ ὑπόπτεροι, οὕτω τὴν οἰκουμένην ἄπασαν διέδραμον κατασπείραντες τὸν τῆς εὐσεβείας λόγον καὶ τὰς ἀκάνθας ἐκτέμνοντες καὶ τὰ παλαιὰ ἀνασπῶντες ἔθη καὶ τοὺς τοῦ Χριστοῦ νόμους πανταχοῦ καταφυτεύοντες· καὶ οὕτε τὸ ὄλγον τοὺς αὐτοὺς εἶναι, οὕτε ἡ ἰδιωτεία, οὕτε τὸ αὐστηρὸν τῶν ἐπιταγμάτων, οὕτε τὸ παλαιὰ συνηθείᾳ προκατειλῆθαι ἀπαν τὸ τῶν ἀνθρώπων γέ-

8. "Η περικοπὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς κη' διηλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν Γένεσιν ('Ε.Π. 53, 258).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** κελεύω = διατάσσω. — διερευνῶμαι = ἐρευνῶμαι ἀκριβῶς. — αἴρομαι = ύψοῦμαι. — διαιρώ τὸ στόμα = ἀνοίγω, κινῶ τὸ στόμα· διμιλῶ. — ἐπισπῶμαι = προσελκύω, καταπείθω. — ὑπόπτερος = δ ὑπὸ πτερά ὡν, δ ἔχων πτερά, πτερωτός. — ἀποσπάω

μεν εἰς αὐτούς, καὶ ἀς γεμίσωμεν ἐντελῶς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην μὲ τὰ ψεύδη, ποὺ ἔχουν περὶ αὐτοῦ (τοῦ Χριστοῦ) συμφωνηθῆ ἀπὸ ἡμᾶς... Εἰς τὸν ζῆτον δὲ διὰ δρᾶσιν ἀς μὴ ὑστερῆ κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς. Διέτι δ' αὐτὰ ποὺ θὰ τολμήσωμεν δὲν εἶναι ἀσήμαντος ἡ ἄμιλλα διὰ τὴν βράβευσιν, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ μᾶς περιμένουν τὰ τυχαῖα βραβεῖα, ἀλλ' αἱ τιμωρίαι, ποὺ προβλέπονται, ώς εἶναι φυσικόν, εἰς ἔκαστον λαὸν ἀπὸ τοὺς νόμους, δηλαδὴ δεσμὰ καὶ βασανιστήρια καὶ φυλακαὶ καὶ φωτιὰ καὶ (ἀναμμένο) σίδερο καὶ σταυροὶ καὶ ἄγρια θηρία ».

“Αρά γε φαίνονται εἰς σὲ αὐτὰ πιθανὰ ἡ ἀληθινά; Καὶ βέβαια ἐὰν (τὰ κηρυττόμενα ὑπ' αὐτῶν) ήσαν ψεύδη, τὰ ὁποῖα εἶχον πλασθῆ ὑπ' αὐτῶν κατὰ συνθήκην, εἶναι ἀξιον θαυμαστοῦ, πῶς τόσον μέγα πλῆθος διεφύλαξε μέχρι θανάτου τὴν συμφωνίαν διὰ τὰ πλαστὰ ψεύδη, καὶ κανεὶς ποτὲ ἀπὸ αὐτούς, τραπεζὶς τυχὸν εἰς φυγὴν ἐκ φόβου δι' ὅσα ἔγιναν εἰς ἐκείνους ποὺ εἶχον φονευθῆ προηγουμένως, δὲν ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν συντροφιάν, οὔτε ἐκήρυξεν ἀντίθετα εἰς τὰ κηρύγματα τῶν ἄλλων ἀποκαλύπτων ἐκεῖνα, ποὺ εἶχον συμφωνηθῆ ».

8. Μετάφρασις.

“Οταν λοιπὸν ὁ Θεὸς διατάσσῃ, σὺ νὰ μὴ Ζητῆς νὰ ἐρευνῶνται ἀκριβῶς τὰ πράγματα συμφώνως πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀλληλουχίαν. Διέτι, ἐπειδὴ (ὁ Θεὸς) εἶναι ἀνώτερος τῆς φύσεως, δὲν ἔχει ἀνάργητη τῆς φυσικῆς τάξεως, ἀλλὰ κατευθύνει τὰ πράγματα νὰ αὐξάνωνται ἀκόμη καὶ μὲ τὴν (ἀκουσίαν) βοήθειαν αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐμποδίζουν... Τὸ ἔδιον εἶναι δυνατὸν νὰ ιδῃ κανεὶς νὰ γίνεται καὶ εἰς τὴν (χριστιανικὴν) πίστιν. Διέτι ἐνῷ εἶναι τοιούτου εἴδους αὐτοί, ποὺ τὴν πολεμοῦν, ἐνῷ εἶναι τόσον πολλοὶ αὐτοί, ποὺ μηχανεύονται κακά, καὶ βασιλεῖς καὶ τύραννοι καὶ λαοί, ποὺ ἔξεγείρονται ἐναντίον της, καὶ ἐνῷ οὗτοι κάνουν τὰ πάντα διὰ νὰ σβήσουν τὸν σπινθῆρα τῆς πίστεως, τόσον μεγάλη ὑψώθη ἡ φλόγα, μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῶν τῶν σκεπτομένων τὸ κακόν, μὲ τὴν βοήθειαν αὐτῶν ποὺ θέλουν νὰ ἐμποδίζουν, ὥστε νὰ καταλάβῃ τὴν οἰκουμένην καὶ τὴν ἔρημον. Καὶ ἐὰν ἀκόμη ἀπέλθης εἰς τοὺς

-ῶ = ἀνασύρω, ἐκριζώνω. - ἀναιρέω - ᾗ = σηκώνω, θέτω ἐκποδών, βγάζω ἀπὸ τὴν μέση.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : πρὸς 'Ινδούς... πρὸς Σκύθας... πρὸς ὥκεανόν· ὁ Χρυσόστομος ὑπαινίσσεται τὴν θαυμαστὴν ἔξαπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ.

νος ἵσχυσε κώλυμα αὐτοῖς γενέσθαι, ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀνήρει προοδοποιοῦσσα ἡ χάρις, καὶ μετ' εὐκολίᾳς ὥπαντα εἰργάζοντο, δι' αὐτῶν τῶν κωλυμάτων μεῖζονα δεχόμενοι τὴν προθυμίαν».

9. ΑΦΟΣΙΩΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΝ ΠΙΣΤIN

(Ιουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος).

«Καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν δὲ ἐκφοβῶν καὶ δουλαγωγῶν ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν πεπιστευκότας κατὰ πάσαν τὴν γῆν, φανερόν ἔστι. Κεφαλοτομούμενοι γὰρ καὶ στανδούμενοι καὶ θηρίοις παραβαλλόμενοι καὶ δεσμοῖς καὶ πυρὶ καὶ πάσαις ταῖς ἄλλαις βασάνοις, ὅτι οὐκ ἀφιστάμεθα τῆς ὁμολογίας, δῆλόν ἔστιν ἀλλ' ὅσφερ ἀν τοιαῦτά τινα γίνηται, τοσούτῳ μᾶλλον ἄλλοι πλείονες πιστοὶ καὶ θεοσεβεῖς διὰ τοῦ ὄντος τοῦ Ἰησοῦ γίνονται. Ὄποιον ἐὰν ἀμπέλον τις ἐκτέμη τὰ καρποφορήσαντα μέρη, εἰς τὸ ἀναβλαστῆσαι ἑτέρους κλάδους καὶ εὐθαλεῖς καὶ καρποφόρους ἀναδίδωσι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐφ' ἡμῶν γίνεται· η γὰρ φυτευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀμπελος καὶ σωτῆρος Χριστοῦ ὁ λαὸς αὐτοῦ ἔστιν».

10. Η ΣΤΑΣΙΣ ENANTI ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ

(Ιγνατίου τοῦ θεοφόρου).

«Παρακαλῶ ὑμᾶς, μὴ εὔνοια ἀκαιρος γένεσθε μοι. Ἀφετέ με θηρίων εἶναι βιοφάν, δι' ὧν ἔστι Θεοῦ ἐπιτυχεῖν. Σῖτός είμι Θεοῦ καὶ

9. «Ἡ περικοπὴ αὕτη είναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Ιουστίνου «Πρὸς Τρύφωνα Ἰουδαίον διάλογος» (ΒΕΠΕΣ 3, 310).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** δουλαγωγέω - ὦ = δόηγῶ κάποιον εἰς δουλείαν, καθιστῶ δοῦλον. — κεφαλοτομέω - ὄν = καρατομῶ· ἀποκεφαλίζω. — ἀναδίδωμι = δίδω πρὸς τὰ ἀνω· ἐκβάλλω, ἔξαγω.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** οὐκ ἔστιν δὲ ἐκφοβῶν· φράσις εἰλημμένη ἐκ Μιχ. 8', 4. — ἀμπελος· ἀλληγορικῶς ἐννοεῖται τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα. Πρβλ. Ἰω. 1ε', 1 - 8. Εἰς τὴν χριστιανικήν τέχνην ἡ ἀμπελος είναι μία τῶν προσφίλεστέρων συμβολικῶν παραστάσεων. Μέχρι σήμερον χρησιμοποιεῖται πρὸς διακόσμησιν τέμπτων, ἀμβώνων, ἐπισκοπικῶν θρόνων κ.λ.π.

10. Περικοπὴ ἐκ τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς τοῦ ἀγίου Ιγνατίου τοῦ θεοφόρου (ΒΕΠΕΣ 7, 304-305). Ἐπειδὴ δὲ Ἰγνάτιος, μεταφερόμενος ἐξ Ἀντιοχείας εἰς Ρώμην διὰ νὰ μαρτυρήσῃ, δταν εύρισκετο εἰς Σμύρνην, ἔμαθεν, δτι οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ρώμης κατέβαλλον προσπαθείας, διὰ νὰ τὸν σώσουν ἐκ

Ίνδούς, καὶ ἐὰν ἀκόμη μεταβῆσι εἰς τοὺς Σκύθας, καὶ ἐὰν ἀκόμη φθάσῃς εἰς αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς Οίκου μένης, καὶ ἐὰν ἔλθῃς εἰς αὐτὸν τὸν ὠκεανόν, παντοῦ θὰ εὔρῃς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ νὰ φωτίζῃ τὰς ψυχὰς ὅλων... Ὁ δημιουργὸς τῶν ὅλων μὲ τοὺς ἔνδεκα, τοὺς ἀλιεῖς, τοὺς ἄγραμμάτους, τοὺς ἀπλοϊκούς, οἱ δόποιοι δὲν ἐτολμοῦσσαν οὕτε νὰ ἀνοίξουν τὸ στόμα των, προσείλκυσεν ὁλόκληρον τὴν οίκου μένην. Καὶ οἱ ἀγράμματοι αὐτοὶ καὶ οἱ ἀπλοϊκοὶ καὶ οἱ ἀλιεῖς ἔφραξαν τὰ στόματα τῶν φιλοσόφων, καὶ, καθὼς ἀκριβῶς ὡς ἐὰν εἴχον πτερά, διέτρεξαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁλόκληρον τὴν οίκου μένην, ἀφοῦ ἔσπειραν τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας καὶ ἀπέκοπταν τὰ ἀγκάθια καὶ ἐξερρίζωνταν τὰς παλαιὰς συνηθείας καὶ ἐφύτευαν πυκνὰ παντοῦ τοὺς νόμους τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτε τὸ δτὶ αὐτοὶ ἥσαν δλίγοι, οὕτε ἡ ἀπλοϊκότης, οὕτε ἡ αὐστηρότης τῶν (χριστιανικῶν) ἐντολῶν, οὕτε τὸ δτὶ δλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἥτο προκατειλημμένον μὲ παλαιὰν συνήθειαν, ἡμπόρεσε νὰ γίνη εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον, ἀλλ’ ἡ Χάρις, ποὺ ἤνοιγε μπροστά τὸν δρόμον, ἔβγαζε ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τὴν μέση. Καὶ αὐτοὶ μὲ εύκολίαν ἔφερον εἰς πέρας ὅλα τὰ ἔργα των, διότι ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἐμπόδια ἐλάμβανον μεγαλύτερον τὸν ζῆλον διὰ δρᾶσιν».

9. Μετάφρασις.

«Καὶ δτὶ δὲν ὑπάρχει ἔκεινος, ποὺ ἡμπόρει νὰ ἐκφοβίσῃ καὶ καταστήσῃ δούλους ἡμᾶς, οἱ δόποιοι εἰς ὅλην τὴν γῆν ἔχομεν πιστεύεις τὸν Ἰησοῦν, εἶναι φανερόν. Ἐνῷ βεβαίως ἀποκεφαλίζομεθα καὶ σταυρωνόμεθα καὶ ριπτόμεθα εἰς τὰ θηρία καὶ εἰς τὰ δεσμά (τῆς φυλακῆς) καὶ εἰς τὴν φωτιάν καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄλλα βασανιστήρια, εἶναι φανερόν, δτὶ δὲν ἐγκαταλείπομεν τὴν (μετὰ θάρρους) διακήρυξιν τῆς πίστεως: ἀλλ’ ὅσον βεβαίως συμβαίνουν τέτοια γεγονότα, τόσον πιὸ πολὺ ἄλλοι περισσότεροι γίνονται πιστοί καὶ θεοσεβεῖς μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ὄντος τοῦ Ἰησοῦ. «Οπως, ἐὰν κανεὶς εἰς μίαν κληματαριάν κόψῃ τὰ τμήματα, ποὺ ἔκαμαν καρπόν, αὐτῇ ἐκβάλλει πρὸς τὰ ἄνω νέους βλαστούς καὶ ἄλλους κλάδους θαλερούς καὶ καρποφόρους· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον γίνεται καὶ εἰς ἡμᾶς ἀναβλάστησις. Διάτι τὸ ἀμπέλι, ποὺ ἐφύτευσεν ὁ Θεός καὶ Σωτὴρ Χριστός, εἶναι ὁ λαὸς αὐτοῦ».

10. Μετάφρασις.

«Σᾶς παρακαλῶ, νὰ μὴ δείξετε ἀκαίρως τὰ εὔνοϊκὰ δι’ ἐμὲ αἰσθήματά σας. Ἀφῆστε με νὰ εἴμαι τροφὴ τῶν θηρίων, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν δοπιών εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχω τὴν συνάντησιν μὲ τὸν Θεόν. Εἴμαι

δι' ὁδόντων θηρίων ἀλήθομαι, ἵνα καθαρὸς ἄρτος εὐρεθῶ τοῦ Χριστοῦ...
Οὐαίμην τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἡτοιμασμένων, ἢ εὔχομαι σύντομά
μοι εὑρεθῆναι, ἢ καὶ κολακεύσω, συντόμως με καταφαγεῖν, οὐχ ὥσ-
περ τινῶν δειλαινόμενα οὐχ ἥψαντο. Κἀντὰ δὲ ἐκόντα μὴ θέλῃ, ἐγὼ
προσβιάσομαι. Συγγνώμην μοι ἔχετε τί μοι συμφέρει, ἐγὼ γινώσκω.
Νῦν ἀρχομαι μαθητὴς εἰναι μηδέν με ζηλῶσαι τῶν δρατῶν καὶ τῶν
ἀρράτων, ἵνα Ἰησοῦν Χριστοῦ ἐπιτύχω. Πῦρ καὶ σταυρός, θηρίων τε
συστάσεις, ἀνατομά, διαιρέσεις, σκορπισμοὶ δοτέων, συγκοπαὶ με-
λῶν, ἀλεσμοὶ δλον τοῦ σώματος, κακαὶ κολάσεις τοῦ διαβόλου ἐπ' ἐμὲ
ἐρχέσθωσαν, μόνον ἵνα Ἰησοῦν Χριστοῦ ἐπιτύχω.

Οὐδέν με ὠφελήσει τὰ τερπνὰ τοῦ κόσμου, οὐδὲ αἱ βασιλεῖαι τοῦ
αἰῶνος τούτου καλὸν ἐμοὶ ἀποθανεῖν διὰ Ἰησοῦν Χριστὸν ἢ βασιλεύ-
ειν τῶν περάτων τῆς γῆς. «Τὶ γάρ ὠφελεῖται ἀνθρωπος, ἐὰν τὸν κό-
σμον δλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσῃ;» Τὸν Κύριον ποθῶ,
τὸν Υἱὸν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, Ἰησοῦν τὸν Χριστόν. Ἐκεῖ-
νον ζητῶ, τὸν ὑπέρ ήμαν ἀποθανόντα ἐκεῖνον θέλω, τὸν δὲ ήμας ἀ-
ναστάντα. Συγγνωμονεῖτέ μοι, ἀδελφοί, μὴ ἀμποδίσῃτέ μοι εἰς ζωὴν
φθάσαι. Ἰησοῦς γάρ ἐστιν ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν. Μὴ θελήσῃτέ με ἀπο-
θανεῖν· θάνατος γάρ ἐστιν ἡ ἄνευ Χριστοῦ ζωὴ. Τοῦ Θεοῦ θέλοντά με
εἶναι, κόσμῳ μὴ χαρίσησθε. Ἀφετέ με καθαρὸν φᾶς λαβεῖν. Ἐκεῖ
παραγενόμενος, ἀνθρωπος Θεοῦ ἔσομαι».

11. ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΤΟΥ ΝΕΑΡΟΥ ΠΕΤΡΟΥ (Εὐσέβιου Καισαρείας).

«Πάντων δὲ ὅσοι τῶν πάποτε ἀνυμνοῦνται θαυμάσιοι καὶ ἐπ'
ἀνδρείᾳ βεβοημένοι εἴτε παρ' Ἑλλησιν εἴτε παρὰ βαρβάροις, θείοις

τοῦ μαρτυρίου, ἔγραψεν εἰς αὐτούς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην, παρακαλῶν νὰ παύ-
σουν τὰς ἐνεργείας ταύτας πρὸς διάσωσίν του.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** δναίμην = εύκτ. ἀσρ. ὠνάμην τοῦ ρ.
δνίναμαι = ὠφελοῦμαι; χαίρομαι. — δειλαίνω = δειλιῶ. — προσβιάζομαι =
βιάζω, ἀναγκάζω. — ζηλώσαι = ἀπαρέμφατον ἀντὶ εὐχετικῆς εὔκτικῆς.
— ζηλόω-ῶ = ζηλεύω· μὲν ζῆλον καὶ πόθον προσπαθῶ νὰ ἀποκτήσω κάτι.
— σύστασις = σύνθεσις· συνάντησις. — ἀνατομή = διαμέλισις. — συγκοπή
= κοπή εἰς μικρὰ τεμάχια. — ἀλεσμὸς = ἐνέργεια, πρᾶξις τοῦ ἀλέθειν. —
συστάσεις... κακαὶ κολάσεις· ἀσύνδετον, πού καθιστῷ ζωηρὸν τὸν λόγον.
— συγγνωμονέω-ῶ = συγχωρῶ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : «Τὶ ὠφελεῖται . . .» Ματθ. 1οτ', 26

σιτάρι τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὰ δόντια τῶν θηρίων ἀλέθιμαι, διὰ νὰ εὔρεθι
καθαρὸς ἄρτος τοῦ Χριστοῦ... Εἴθε νὰ χαρᾶ τὰ θηρία, ποὺ ἔχουν ἐτοι-
μασθῆ δι' ἐμέ, τὰ δποῖα εὔχομαι σύντομα νὰ εὑρεθοῦν κοντά μου, τὰ
δποῖα καὶ θὰ κολακεύσω, νὰ μὲ καταφάγουν συντόμως, διὰ νὰ μὴ συμ-
βῇ καὶ εἰς ἐμὲ ὅ, τι συνέβη εἰς μερικούς, τοὺς δποίους δὲν ἡγγισαν ἀπὸ
δειλίαν. Καὶ ἐὰν αὐτὰ δὲν θέλουν, ἐγὼ θὰ τὰ ἀναγκάσω. Παρακαλῶ νὰ
μὲ συγχωρήσετε· ἐγὼ γνωρίζω τί εἶναι συμφέρον εἰς ἐμέ. Τώρα ἀρχίζω
νὰ εἴμαι μαθητής (τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ)· εἴθε τίποτε νὰ μὴ προσπαθήσω
μὲ ζῆλον νὰ ἀποκτήσω ἀπὸ τὰ ὄρατα καὶ τὰ ἀόρατα, διὰ νὰ ἐπιτύχω μόνον
τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. 'Η φωτιὰ καὶ ὁ σταυρὸς καὶ αἱ συναντήσεις τῶν
θηρίων, οἱ διαιμελισμοί, οἱ διαχωρισμοί, οἱ διασκορπισμοί τῶν δστῶν,
αἱ κατατμήσεις τῶν μελῶν, τὰ ἀλέσματα (ἡ συντριβὴ) ὀλοκλήρου τοῦ
σώματος, αἱ κακαὶ κολάσεις τοῦ διαβόλου ἃς ἔλθουν ἐναντίον μου, μόνον
καὶ μόνον, διὰ νὰ συναντήσω τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

Εἰς τίποτε δὲν θὰ μὲ ὥφελήσουν τὰ τερπνὰ πράγματα τοῦ κόσμου,
οὔτε αἱ βασιλεῖαι τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ· εἶναι καλὸν δι' ἐμὲ νὰ ἀποθάνω πρὸς
χάριν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ παρὰ νὰ εἴμαι βασιλεὺς ὀλοκλήρου τῆς γῆς.
«Διότι τί ὥφελεῖται ἀνθρωπος, ἐὰν κερδήσῃ ὀλόκληρον τὸν κόσμον,
ἀλλὰ χάσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ»;. Ποθῶ τὸν Κύριον, τὸν Γίδον τοῦ ἀληθινοῦ
Θεοῦ καὶ Πατρός, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Ζητῶ 'Ἐκεῖνον, ὁ δποῖος ἀπέ-
θανεν ὑπὲρ ἡμῶν· θέλω ἐκεῖνον, ὁ δποῖος ἀνέστη δι' ἡμᾶς· νὰ μὲ συγχω-
ρῆτε, ἀδελφοί, νὰ μὴ μὲ ἐμποδίσετε νὰ φθάσω εἰς τὴν ζωήν. Διότι ὁ
Ἰησοῦς εἶναι ἡ ζωὴ τῶν πιστῶν. Νὰ μὴ θελήσετε νὰ ἀποθάνω· διότι
θάνατος εἶναι ἡ ζωὴ χωρὶς τὸν Χριστόν. Μὴ προσφέρετε εἰς τὸν κόσμον
ἐμέ, ὁ δποῖος θέλω νὰ ἀνήκω εἰς τὸν Θεόν. 'Αφῆστέ με νὰ λάβω καθαρὸν
φῶς. "Οταν φθάσω ἐκεῖ, θὰ εἴμαι ἀνθρωπος τοῦ Θεοῦ».

11. Μετάφρασις.

«'Απὸ ὅλους δὲ ὅσοι ἔξυμνοῦνται ὡς θαυμάσιοι καὶ ξακουστοὶ διὰ τὴν
ἀνδρείαν τῶν εἴτε ἀνάμεσα εἰς τοὺς "Ἐλληνας εἴτε ἀνάμεσα εἰς τοὺς

καὶ Λουκ. θ', 25. «Πύρ καὶ σταυρός...»· ἀναφέρονται μερικὰ εἰδη τῶν βασα-
νιστηρίων, τὰ δποῖα ἔχρησιμοποιοῦντο κατά τοὺς διωγμοὺς ἐναντίον τῶν
Χριστιανῶν.

11. Περικοπὴ ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς 'Ιστορίας (VIII, 6) τοῦ Εύσε-
βίου Καισαρείας (ΒΕΠΕΣ 20, 48 - 49).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : ἡγέομαι - οῦμαι = θεωρῶ. —

ἵνεγκεν δικαιόδος καὶ διαπρεπεῖς μάρτυρας τοὺς ἀμφὶ τὸν Δωρόθεον βασιλικοὺς παῖδας, οἱ καὶ τῆς ἀνωτάτω παρὰ τοῖς δεσπόταις ἡξιωμένοι τιμῆς γηνησίων τε αὐτοῖς διαθέσει τέκνων οὐ λειπόμενοι, μεῖζον πλοῦτον ὡς ἀληθῶς ἥγηνται τῆς τοῦ βίου δόξης καὶ τοντῆς τοὺς ὑπὲρ εὐσεβείας διενδισμούς τε καὶ πόνους καὶ τὸν κεκαινουργημένους ἐπ' αὐτοῖς πολυτρόπους θανάτους. Ἐνός τινος οἴῳ κέχορηται μητοθέντες τῷ τοῦ βίου τέλει, σκοπεῖν ἐξ αὐτοῦ καὶ τὰ τοῖς ἄλλοις συμβεβηκότα τοῖς ἐντυγχάνουσι καταλείψομεν. Ἕγετό τις εἰς μέσον κατὰ τὴν προειρημένην πόλιν ἐφ' ἀν δεδηλώκαμεν ἀρχόντων. Θένειν δὴ οὖν προσταχθείς, ὡς ἐνίστατο, γυμνὸς μετάρρυτος ἀρθῆται κελεύεται μάστιξί τε τὸ πᾶν σῶμα καταξάνεσθαι, εἰς δὲ τὴν ἡττήθεις καὶ ἄκων τὸ ποιοστατόμενον ποιήσειν. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα πάσχων ἀδιάτρεπτος ἦν, ὅξος ἡδη τῶν δστέων ὑποφαινομένων αὐτοῦ σὺν καὶ ἄλατι φύραντες κατὰ τῶν διασπατέντων τοῦ σώματος μερῶν ἐνέχεον. Ὡς δὲ καὶ ταῦτας ἐπάτει τὰς ἀλγηδόνας, ἐσχάρα τούτευθεν καὶ πῦρ εἰς μέσον εἴλκετο καὶ κρεῶν ἀδωδίμων δίκην τὰ λείγανα αὐτῷ τοῦ σώματος ὑπὸ τοῦ πυρὸς οὐκ εἰς ἄθρον, ὡς ἀν μὴ συντόμως ἀπαλλαγείν, κατὰ βραχὺ δὲ ἀγνήσκετο, οὐ πρότερον ἀνεῖναι τῶν ἐπιτιθέντων αὐτὸν τῇ πυρᾷ συγχωρουμένων, πρὶν ἀν καὶ μετὰ τοσαῦτα τοῖς προστατομένοις ἐπινεύσειν. Ὁ δ' ἀπρὶξ ἔχόμενος τῆς προθέσεως νικηφόρος ἐν αὐταῖς βασάνοις παρέδωκε τὴν ψυχήν. Τοιοῦτο τῶν βασιλικῶν ἐνὸς τὸ μαρτύριον παιδῶν, ἀξιον ὡς ὄντως καὶ τῆς προσηγορίας· Πέτρος γὰρ ἐκαλεῖτο ».

— δνειδισμὸς = χλευασμός, ύβριστική προσβολή· συκοφαντία. — πόνος = μόχθος, κόπος· ἀγών· σωματικὸς πόνος. — πολύτροπος = ποικίλος, παντοειδής. — σκοπέω - ὁ = ἔξετάζω· συμπεράίνω. — ἐντυγχάνω = τυχαίως συναντῶ· (ἐν σχέσει πρὸς βιβλία) τυχαίως λαμβάνω ἀνά χειρας, ἀναγινώσκω. — οἱ ἐντυγχάνοντες = οἱ ἀναγνῶσται. — ἐνίσταμαι = ἀρνοῦμαι νὰ πράξω. — καταξάνω = καταξεσχίζω, κατακομματιάζω, καταπληγώνω. — ἀδιάτρεπτος = ἀμετακίνητος, ἀμετάβλητος, ἀμετάπειστος. — φύρω = ἀναμιγνύω. — πατέω - ὡ = καταπατῶ, περιφρονῶ, καταφρονῶ. — εἰς ἄθρον (ἄθρον) = διὰ μιᾶς. — ἀνίημι = ἔγείρω, σηκώνω. — συγχωρουμένων = ἔχόντων τὴν ἀδειαν, τὴν συγκατάθεσιν. — ἐπινεύω = κάνω νεῦμα, κλίνω τὴν κεφαλὴν πρὸς δήλωσιν συγκαταθέσεως. — ἀπρὶξ = ἴσχυρῶς· σφιχτά.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Δωρόθεος· ήτο διοικητής τῆς φρουρᾶς τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τοῦ Διοκλητιανοῦ ἢ τοῦ Γαλερίου Καίσαρος ἐν Νικομηδείᾳ, μαρτυρήσας μετὰ πολλῶν ἀλλοι Χριστιανῶν, οἵτινες κατεῖχον ἐν Νικομηδείᾳ πολιτικά, στρατιωτικά καὶ αὐλικά ἀξιώματα. — βασιλικοὺς παῖδας·

βαρβάρους, ή κατάλληλος περίστασις ἀνέδειξεν ὡς θείους καὶ διαπρεπεῖς μάρτυρας τοὺς βασιλικούς νέους ὑπηρέτας εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ Δωροθέου, οἱ δόποι, ἀφοῦ εἶχον ἀξιωθῆ ἀπὸ τοὺς κυρίους των νὰ ἀπολαμβάνουν τὴν πλέον μεγάλην τιμὴν καὶ καθόλου δὲν ὑστεροῦσαν ἀπέναντι τῶν πραγματικῶν τέκνων αὐτῶν ὡς πρὸς τὰ αἰσθήματα (ποὺ ἔτρεφον οἱ κύριοι δι' αὐτούς), ἐθεώρησαν πράγματι ὡς μεγαλύτερον πλούτον ἀπὸ τὴν δόξαν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τὰς ὑβριστικὰς προσβολὰς πρὸς χάριν τῆς εὔσεβειας καὶ τοὺς σωματικούς πόνους καὶ τὰ πολλὰ νέα εἴδη τοῦ θανάτου, ποὺ εἶχον ἐπινοήσει δι' αὐτούς. Ἀφοῦ ἐνθυμηθῶμεν ποιῶν τέλος τῆς ζωῆς εἶχεν ἔνας ἔξ αὐτῶν, θὰ ἀφήσωμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστας νὰ συμπεράνουν ἔξ αὐτοῦ καὶ ἐκεῖνα, τὰ δόποια ἔχουν συμβῆ εἰς τοὺς ἀλλούς. Κάποιος ὀδηγήθη δημοσίᾳ εἰς τὴν προαναφερθεῖσαν πόλιν τῶν ἀρχόντων, διὰ τοὺς δόποιους ἔχομεν διαιλήσει. "Οταν λοιπὸν ἔλαβε τὴν διαταγὴν νὰ προσφέρῃ θυσίαν εἰς τὰ εἴδωλα, καθὼς ἤρνεῖτο νὰ τὸ πράξῃ, δίδεται ἐντολὴ νὰ σηκωθῇ γυμνὸς εἰς τὸν ἀέρα καὶ νὰ καταπληγωθῇ δόλον του τὸ σῶμα μὲ τὰ μαστίγια, ἔως ὅτου νικημένος νὰ πράξῃ ἔστω καὶ ἀκουσίως ἐκεῖνο, τὸ δόποιον ἔζητεῖτο μὲ τὴν διαταγὴν. Καθὼς δὲ ἦτο ἀμετάπειστος παρ' δόλον ὅτι ἔπασχεν αὐτά, ἀφοῦ ἀνέμιξαν ξύδι καὶ ἀλάτι, τὸ ἔρριψαν εἰς τὰ καταπληγωμένα μέρη τοῦ σώματος, ἐνῷ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ ἐφαίνοντο ἀπὸ κάτω. Ἀφοῦ δὲ ἐπεριφρονοῦσε καὶ αὐτούς τοὺς ὁδυνηρούς πόνους, ὕστερα ἀπὸ αὐτὸν μετεφέρθη εἰς τὸ μέσον μία ἐσχάρα καὶ φωτιά καὶ τὰ ἀπομεινάρια τοῦ σώματός του σὰν κρέατα φαγώσιμα κατεστρέφοντο ἀπὸ τὴν φωτιάν ὅχι διὰ μιᾶς, διὰ νὰ μὴ ἀπαλλαγοῦν σύντομα (ἀπὸ τὸ βασανιστήριον), ἀλλ᾽ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, διότι αὐτοί, ποὺ τὸν εἶχον τοποθετήσει ἐπάνω εἰς τὴν φωτιάν, δὲν εἶχον τὴν ἀδειαν νὰ τὸν σηκώσουν πρὶν αὐτὸς ὕστερα ἀπὸ τὰ τόσα πολλὰ (βασανιστήρια) δείξῃ μὲ ἔνα νεῦμα τῆς κεφαλῆς ὅτι θὰ ὑπακούσῃ εἰς ἐκεῖνα, τὰ δόποια εἶχον διαταχθῆ. Αὐτὸς δὲ μένων ἰσχυρῶς προσκολλημένος εἰς τὴν ἀπόφασίν του νικηφόρος μέσα εἰς αὐτὰ τὰ βασανιστήρια παρέδωκε τὴν ψυχήν. Αὐτὸς ἦτο τὸ μαρτυρικὸν τέλος ἐνὸς ἀπὸ τοὺς νεαρούς βασιλικούς ὑπηρέτας, τὸ δόποιον ἦτο πράγματι ἄξιον καὶ τοῦ δνόματός του· διότι ὠνομάζετο Πέτρος).

πρόκειται περὶ νεαρῶν ὑπηρετῶν, ὑπηρετούντων εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλὴν τῆς Νικομηδείας ὑπὸ τὰς ἐντολὰς τοῦ Δωροθέου. — **Ἀρχόντων**: ἐνοεῖ τοὺς ἀρχοντας τῆς Νικομηδείας, περὶ ὃν ἔγενετο ὑπὸ τοῦ Εὔσεβίου προηγουμένως λόγος. — **ἄξιον καὶ τῆς προστηγορίας**: Πέτρος: δ συγγραφεὺς ἔχει ὑπ' ὅψιν του τοὺς

12. ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΜΑΡΤΥΡΕΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Τότε τούνν αἰθριοι διανυκτερεύειν κατεδικάσθησαν, ὅτε λίμνη μέν, περὶ ἣν ἡ πόλις κατώκισται, ἐν ἦ ταῦτα διήθλον οἱ ἄγιοι, οἱόν τε πεδίον ἵππηλατον ἦν, μεταποιήσαντος αὐτὴν τοῦ κρυστάλλου καὶ ἡ-πειρωθεῖσα τῷ κρύει, ἀσφαλῶς ὑπὲρ νῶτον πεζεύειν παρείχετο τοῖς περιοίκοις· ποταμοὶ δὲ ἀένναα ρέοντες, τῷ κρυστάλλῳ δεθέντες τῶν φειθρῶν ἔστησαν· ἡ τε ἀσταλὴ τοῦ ὄδατος φύσις πρὸς τὴν τῶν λίθων ἀντιτυπίαν μετεποιήθη, βορέου δὲ δρυμεῖαι πνοαὶ τὸ ἔμψυχον ἀπαν ἐπὶ τὸν θάνατον ἥπειγον.

Τότε τούνν ἀκούσαντες τοῦ προστάγματος (καὶ σκόπει μοι ἐνταῦθα τῶν ἀνδρῶν τὸ ἀγήτητον), μετὰ χαρᾶς ἀπορρίψαντες ἕκαστος καὶ τὸν τελευταῖον χιτῶνα, πρὸς τὸν διὰ τοῦ κρύου ἔχωρον θάνατον, ὥσπερ ἐν σκύλων διαρπαγῇ ἀλλήλοις ἐγκελευόμενοι. Οὐ γὰρ ἴματιον, φησίν, ἀποδύσμεθα, ἀλλὰ τὸν παλαιὸν ἀνθρωπον ἀποτιθέμεθα, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης. Εὐχαριστοῦμέν σοι, Κύριε, τῷ ἴματιῷ τούτῳ τὴν ἀμαρτίαν συναποβάλλοντες. Ἐπειδὴ διὰ τὸν δρινὸν ἐνεδυσάμεθα, διὰ τὸν Χριστὸν ἐκδυσάμεθα. Μὴ ἀντισχώμεθα ἴματιων διὰ τὸν παράδεισον, δν ἀπωλέσαμεν. Τὶ ἀνταποδῶμεν τῷ Κυρίῳ; Ἐξεδύθη ἡμῶν καὶ ὁ Κύριος. Τὶ μέγα δούλῳ τὰ τοῦ Δεσπότου

λόγους τοῦ Κυρίου: « σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἑκκλησίαν » (Ματθ. 1οτ', 18), δπου ὑπὸ τὴν λέξιν « πέτρᾳ » νοεῖται ὁ βράχος τῆς ἀληθοῦς πίστεως, τὴν δόποιαν ώμολόγησεν ὁ Πέτρος, ὅταν εἶπε: « σύ εἰ ὁ Χριστὸς ὁ οἰδός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος » (Ματθ. 1οτ', 17).

12. Περικοπὴ ἐκ τῆς 1οτ' ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τοὺς ἀγίους τεσσαράκοντα μάρτυρας ('Ε.Π. 31, 516 - 517). Οἱ μάρτυρες οὗτοι ήθλησαν περὶ τὸ 320 ἐν Σεβαστείᾳ τῆς Ἀρμενίας, δπου ἡτο ἡγεμών ὁ Ἀγρικόλας ἐπὶ αὐτοκράτορος Λικινίου. « Υπηρέτουν εἰς τὸ αὐτὸν «τάγμα» καὶ κατεδικάσθησαν νὰ ἀποθάνουν γυμνοὶ ἐπὶ τῆς παγωμένης λίμνης.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** αἰθριος = ὑπαίθριος. — διαθλέω-ῶ = ἀγωνίζομαι. — πεδίον ἵππηλατον = πεδίον κατάλληλον δι' ἵππασίαν. — ἥπειρόδομαι-οῦμαι = μεταβάλλομαι εἰς ἔηράν. — τὸ κρύος = τὸ παγετῶδες ψῦχος. — τὸ νῶτον = ράχις, πλάτη· ἐπιφάνεια. — ἀντιτυπία = δομοίωμα. — ἐπείγω = πιέζω. ὡθῶ, ἔξαναγκάζω. — τὸ σκύλον = τὸ λάφυρον, ἡ λεία. — ἀντέχομαι τινος = κρατῶ στερεῶς, προστηλοῦμαι εἰς κάτι. — ἀνάγραπτος = χαραγμένος εἰς στήλην πρὸς κοινὴν ἀνάγνωσιν· ἀνεξάλειπτος. — δι' ἔσωτῶν τὸ ὄρθδον θάτο « δι' ἡμῶν αὐτῶν ». — πῆξις = στερεότης· ψῦχις, πάγωμα. — θάλπω =

12. Μετάφρασις.

«Τότε λοιπὸν κατεδικάσθησαν νὰ διανυκτερεύσουν εἰς τὸ ὑπαιθρον, δταν ἡ μὲν λίμνη, γύρω ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχε σχηματισθῆ ἡ πόλις, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαναν τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς οἱ ἄγιοι, ἵτο τρόπον τινὰ ἐν πεδίον κατάλληλον δι' ἴππασίαν, ἀφοῦ τὴν μετέβαλεν (εἰς τοιοῦτο πεδίον) ὁ κρύσταλλος (τοῦ πάγου)· καὶ, ἐπειδὴ μετεβλήθη εἰς ἔνθετον ἀπὸ τὸ παγετῶδες ψῦχος, ἐδιδεν εἰς τοὺς περιόδους τὴν εὔκαιριαν νὰ περιπατοῦν ἀσφαλῶς ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν· ποταμοὶ δέ, ποὺ ἔτρεχον ἀδιακόπως, ἀφοῦ ἐδέθησαν μὲ τὸν κρύσταλλον τοῦ πάγου τῆς κοίτης των, ἐσταμάτησαν νὰ τρέχουν· καὶ ἡ ἀπαλὴ φύσις τοῦ νεροῦ μετεβλήθη εἰς ὅμοιωμα (τῶν σκληρῶν) λίθων, ἐνῷ τὰ δρμητικὰ φυσήματα τοῦ βορρᾶ ἀναγκαστικῶς ὠδήγουν κάθε ἔμψυχον εἰς τὸν θάνατον.

Τότε λοιπὸν μόλις ἤκουσαν τὴν διαταρήν (καὶ πρόσεξε εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸν τὸ ἀνίκητον φρόνημα τῶν ἀνδρῶν), ἀφοῦ μὲ χαρὰν ἔβγαλεν ὁ καθένας καὶ ἐπέταξε καὶ τὸν τελευταῖον χιτῶνα, ἐπροχωροῦσαν πρὸς τὸν θάνατον διὰ τοῦ παγετῶδους ψύχους, παροτρύνοντες ὃ ἔνας τὸν ἄλλον, ὅπως θὰ ἔκαναν εἰς τὴν λεηλασίαν λαφύρων. Δὲν ἐκδυόμεθα, λέγουν, τὸ ἱμάτιον, ἀλλ' ἀποθέτομεν τὸν παλαιὸν ἀνθρωπον, ὃ ὁποῖος φθείρεται (ἔξαχολου θητικῶς) σύμφωνα μὲ τὰς ἐπιθυμίας, τὰς ὁποίας προκαλεῖ ἡ ἀπάτη τῆς ἀμαρτίας. Σὲ εὐχαριστοῦμεν, Κύριε, διότι μαζὶ μὲ τὸ ἱμάτιον τοῦτο ἀποβάλλομεν τὴν ἀμαρτίαν. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ αἰτίας τοῦ φιδιοῦ ἐφορέσαμεν ἐνδύματα, διὰ τὸν Χριστὸν ἀς ἐκδυθῶμεν. Πρὸς χάριν τοῦ παραδείσου, τὸν ὅποιον ἔχασαμεν, ἀς μὴ προσηλωθῶμεν εἰς τὰ ἐνδύματα. Τί θὰ ἀνταποδώσωμεν εἰς τὸν Κύριον; Ἐξεδύθη καὶ ὁ Κύριος μας. Ποίαν σπουδαιότητα ἔχει διὰ τὸν δοῦλον νὰ πάθῃ ἔκενα, ποὺ ἔπαθε καὶ ὁ Κύριος; Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμεῖς εἴμεθα ἔκενοι,

θερμαίνω, ζεσταίνω. — ἀπορρέω (ἀόρ. ἀπερρύην) = χύνομαι πρὸς τὰ ἔξω· ἀποπίπτω, ἐκλείπω, χάνομαι. — προΐεμαι = χαρίζω, δίδω αὐτοπροσιρέτως.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : χιτών· ἀνδρικὸν ἐσωτερικὸν ἔνδυμα, στενὸν καὶ ποδῆρες, φορούμενον κατάσαρκα. — ἱμάτιον· ἔνδυμα φορούμενον ἀνωθεν τοῦ χιτῶνος. — παλαιὸς ἀνθρωπος· Ἐφεσ. 5', 22. Πρβλ. Ρωμ. στ', 6. Ἡ ἐκφρασις σημαίνει τὸν φυσικὸν σαρκικὸν ἀνθρωπον, τὸν προερχόμενον ἐκ τοῦ πρώτου Ἀδάμ, τὸν πεπαλαιωμένον ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν καινόν. — διὰ τὸν ὄφιν· ἔννοει τὸ φίδι, ποὺ παρέσυρε τοὺς πρωτοπλάστους καὶ ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ φορέσουν οὗτοι ἐνδύματα μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἀμαρτίας.

παθεῖν ; Μᾶλλον δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον ἡμεῖς ἐσμεν οἱ ἐκδύσαντες. Στρατιωτῶν γὰρ ἐκεῖνο τὸ τόλμημα ἐκεῖνοι ἔξεδυσαν καὶ διεμερίσαντο τὰ ἴματα. Ἀνάγραπτον οὖν ἡμῶν κατηγορίαν δι' ἁντῶν ἀπαλείψωμεν. Δριμὺς δὲ χειμών, ἀλλὰ γλυκὺς δὲ παράδεισος ἀλγεινὴ ἡ πῆξις, ἀλλ᾽ ἡδεῖα ἡ ἀνάπαυσις. Μικρὸν ἀναμείνωμεν καὶ δὲ κόλπος ἡμᾶς θάλψει τοῦ πατριάρχου. Μιᾶς ρυκτὸς δὲν αἰδὼν ἀνταλλαξώμεθα. Κανθήτω δὲ ποῦς, ἵνα διηρεκῶς μετ' ἀγγέλων χορεύῃ ἀπορρυήτω ἡ χειρ, ἵνα ἔχῃ παρρησίαν πρὸς τὸν Δεσπότην ἐπαλεσθαι. Πόσοι τῶν στρατιωτῶν τῶν ἡμετέρων ἐπὶ παρατάξεως ἔπεσον, βασιλεῖ φθαρτῷ τὴν πίστιν φυλάττοντες ; Ἡμεῖς δὲ ὑπὲρ τῆς εἰς τὸν ἀληθινὸν βασιλέα πίστεως τὴν ζωὴν ταύτην οὐ προησόμεθα ; ».

13. Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ (Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Ἀκονέτωσαν Ἐλληνες, ἀκονέτωσαν Ιουδαιοι τὰ κατορθώματα ἡμῶν καὶ τὴν προεδρίαν τῆς Ἐκκλησίας. Ὑπὸ πόσων ἐπολεμήθη ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ᾽ οὐδέποτε ἐνικήθη ; Πόσοι τύρannoi ; Πόσοι στρατηγοί ; Πόσοι βασιλεῖς ; Αἴγανος, Τιβέριος, Γάϊος, Κλαύδιος, Νέρων, ἄνθρωποι λόγοις τετιμημένοι, δυνατοὶ τοσαῦτα ἐπολέμησαν ἀκμὴν νεάζουσαν, ἀλλ' οὐκ ἐξερρίζωσαν ἀλλ' οἱ μὲν πολεμήσαντες σεστυγηται καὶ λήθη παραδέδονται, ἡ δὲ πολεμηθεῖσα τὸν οὐρανὸν ὑπεραίρει. Μή γάρ μοι τοῦτο ἰδης, δτι ἐν γῇ ἐστηκεν ἡ Ἐκκλησία, ἀλλ' δτι ἐν οὐρανῷ πολιτεύεται. Πόθεν τοῦτο δῆλον ; Δείκνυσι τῶν πραγμάτων ἡ ἀπόδειξις. Ἐπολεμήθησαν ἐνδεκα μαθηταί, καὶ ἡ οἰκουμένη ἐπολέμει, οἱ δὲ πολεμηθέντες ἐνίκησαν καὶ οἱ πολεμήσαντες ἀνηρέθησαν τὰ πρόβατα τῶν λύκων περιεγένοντο. Εἶδες ποιμένα τὰ πρόβατα ἐν μέσῳ τῶν λύκων ἀποστέλλοντα, ἵνα μηδὲ τῇ φυγῇ τὴν σωτηρίαν πορίσωνται ; Ποῖος ποιμὴν τοῦτο ἐργάζεται ; Ἄλλ' δὲ Χριστὸς

13. Περικοπὴ ἐκ τῆς δ' ὅμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ χωρίον 'Ησ. στ', 1 ('Ε.Π. 56, 121 - 122).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** προεδρία = πρωτοκαθεδρία· τὰ πρωτεῖα. — λόγος = ίκανότης ρητορικοῦ λόγου· μόρφωσις, μάθησις. — ἀκμὴν = ἔτι, ἀκόμη. — ἀναιροῦμαι = καταλύμαται, ἀφανίζομαι. — περιγγίγνομαι τινος = νικῶ κάποιον. — ριζόμαται-οῦμαι = στερεοῦμαι, θεμελιώνομαι. — ἀπόνοια = ἀνοησία, ἀκρισία. — Ἡ περικοπὴ είναι πλήρης ρητορικῶν ἐρωτήσεων καὶ ἀντιθέσεων.

οι όποιοι τὸν ἔξεδύσαμεν. Διότι ἔκεινη ἡ τολμηρὰ ἐνέργεια ἦτο ἔργυν τῶν στρατιωτῶν ἔκεινοι τὸν ἔξεδύσαν καὶ διεμοιράσθησαν τὰ ἐνδύματά του. Τὴν ἀνεξάλειπτον λοιπὸν ἐναντίον μας κατηγορίαν ἢ τὴν ἔξαλεψίωμεν μὲ τὴν θυσίαν τῶν ἑαυτῶν μας. Εἶναι δριμὺς ὁ χειμών, ἀλλὰ γλυκύς ὁ Παράδεισος· ὁδυνηρὸν τὸ πάγωμα, ἀλλὰ γλυκεῖα ἡ ἀνάπτωσις. "Ας ἀναμείνωμεν ἀκόμη διλίγον καὶ θὰ μᾶς θερμάνῃ ὁ κόλπος τοῦ πατριάρχου. "Ας ἀνταλλάξωμεν δῆλην τὴν αἰωνιότητα μὲ μίαν (ὁδυνηρὰν) νύκτα. "Ας καῇ τὸ πόδι, διὰ νὰ χορεύῃ ἀδιάκοπα μαζὶ μὲ ἀγγέλους· ἃς πέση τὸ χέρι, διὰ νὰ ἔχῃ παρρησίαν νὰ ὑψώνεται (διὰ προσευχὴν) πρὸς τὸν Δεσπότην. Πόσοι ἀπὸ τοὺς ἰδιούς μας στρατιώτας ἐφονεύθησαν εἰς τὴν παράταξιν τῆς μάχης, μένοντες πιστοὶ εἰς τὸν φθαρτὸν βασιλέα; 'Ημεῖς δὲ χάριν τῆς πίστεως εἰς τὸν ἀληθινὸν βασιλέα δὲν θὰ προσφέρωμεν ἔκουσίως τὴν ζωὴν αὐτήν;;".

13. Μετάφρασις.

"Ας ἀκούουν οἱ εἰδωλολάτραι, ἃς ἀκούουν οἱ Ἰουδαῖοι τὰ κατορθώματά μας καὶ τὴν πρωτοκαθεδρίαν (τὰ πρωτεῖα) τῆς Ἐκκλησίας. Απὸ πόσους ἐπολεμήθη ἡ Ἐκκλησία, ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐνικήθη; Πόσοι τύραννοι; Πόσοι στρατηγοί; Πόσοι βασιλεῖς; 'Ο Αὔγουστος, ὁ Τιβέριος, ὁ Γάιος, ὁ Κλαύδιος, ὁ Νέρων, ἀνθρώποι τιμώμενοι διὰ τὴν μόρφωσίν των, δυνατοὶ τόσον πολὺ (τὴν) ἐπολέμησαν, ἐνῷ εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς τὴν νεανικήν της ἡλικίαν, ἀλλὰ δὲν τὴν ἔξερρίζωσαν ἀλλ' ἔκεινοι μέν, οἱ δοποῖ τὴν ἐπολέμησαν, δὲν ἀκούνονται πλέον καὶ ἔχουν λησμονηθῆ, ἐνῷ ἡ Ἐκκλησία, ποὺ ἐπολεμήθη, ὑψοῦται ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ. Διότι νὰ μὴ κοιτάξῃς αὐτό, δτὶ δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία εὐρίσκεται εἰς τὴν γῆν, ἀλλ' δτὶ ἔχει τὸ πολίτευμά της εἰς τὸν οὐρανόν. 'Απὸ ποὺ εἶναι φανερὸν αὐτό; Τὸ δεικνύει ἡ ἀπόδειξις τῶν πραγμάτων. 'Ἐπολεμήθησαν ἔνδεκα μαθηταὶ καὶ ἡ οἰκουμένη ἐπολεμοῦσε, αὐτοὶ δέ, ποὺ ἐπολεμήθησαν, ἐνίκησαν, ἐνῷ αὐτοῖ, ποὺ ἐπολέμησαν, κατελύθησαν (ἡφανίσθησαν). τὰ πρόβατα ἐνίκησαν τοὺς λύκους. Εἰδες ποιμένα νὰ ἀποστέλλῃ τὰ πρόβατα ἀνάμεσα εἰς τοὺς λύκους, διὰ νὰ μὴ σωθοῦν οὕτε μὲ τὴν φυγὴν; Ποῖος

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: "Ελλην" ἐννοεῖ τὸν ἑθνικόν, τὸν εἰδωλολάτρην. — ἀναμενέτω τῶν πραγμάτων τὴν ἀπόδειξιν ἡ θριαμβευτικὴ πορεία τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπηλήθευσε πλήρως τοὺς λόγους αὐτοὺς τοῦ Χριστοστόμου.

τοῦτο ἐποίησεν, ἵνα σοι δεῖξῃ, δτι οὐ κατὰ ἀκολουθίαν τῶν πραγμάτων, ἀλλ ὑπέρ φύσιν καὶ ἀκολουθίαν τὰ κατορθώματα γίνεται. Ἡ γὰρ Ἐκκλησία οὐρανοῦ μᾶλλον ἐρρίζωται. Ἀλλ ἵσως ἀπόνοιά μου καταγινώσκει δ Ἐλλην ἀλλ ἀναμενέτω τῶν πραγμάτων τὴν ἀπόδειξιν καὶ μαρθαρέτω τῆς ἀληθείας τὴν ἴσχυν, πῶς εὐκολώτερον τὸν ἥλιον σφεσθῆναι ἢ τὴν Ἐκκλησίαν ἀφανισθῆναι».

14. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΙΝΑΙ ΑΚΛΟΝΗΤΟΣ

(Ἴωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Σκληρόν σοι πρὸς κέντρα δξέα λακτίζειν. Οὐκ ἀμβλύνεις τὰ κέντρα, ἀλλὰ τοὺς πόδας αἰμάσσεις ἐπεὶ καὶ τὰ κύματα τὴν πέτραν οὐ διαλένει, ἀλλ ἀντὰ εἰς ἀφρὸν διαλύονται. Οὐδὲν Ἐκκλησίας δινατώτερον, ἄνθρωπε. Ἀνθρώπον ἔαν πολεμῆς, ἢ ἐνίκησας ἢ ἐνικήθης. Ἐκκλησίαν δὲ ἔαν πολεμῆς, ρυκῆσαι σε ἀμήχανον. Ο Θεός ἔπηξε, τὶς ἐπιχειρεῖ σαλεύειν; Οὐκ ολόθα αὐτοῦ τὴν δύναμιν; Ἐπιβλέπει ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιεῖ αὐτὴν τρέμειν κελεύει καὶ τὰ σειόμερα ἡδάζετο. Εἰ τὴν πόλιν σαλευομένην ἔστησε, πολλῷ μᾶλλον τὴν Ἐκκλησίαν στῆσαι δύναται. Ἡ Ἐκκλησία οὐρανοῦ ἴσχυροτέρα· «ὅδ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι». Ποῖοι λόγοι; «Σὺ εἰ Πετρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ μου τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄδον οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς».

Εἰ ἀπιστεῖς τῷ λόγῳ, πίστευε τοῖς πράγμασι. Πόσοι τύρannoι ἥθελησαν περιγενέσθαι τῆς Ἐκκλησίας; Πόσα τήγανα; Πόσοι κάμινοι; Θηρίων ὀδόντες, ἔιφη ἥκονται; Καὶ οὐ περιεγέροντο. Ποῦ οἱ πολεμήσαντες; Σεσήγηνται καὶ λήθη παραδέδονται. Ποῦ δὲ ἡ Ἐκκλησία; «Υπὲρ τὸν ἥλιον λάμπει».

14. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου, τὴν δποίαν οὗτος ἔξεφώνησε πρὸ τῆς ἔξοριας ('Ε.Π. 52, 428 - 429).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά:** λύω = παύω. — ἀμήχανον = ἀδύνατον. — σαλεύω = κλονίζω.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** 'Ἐπιβλέπει ἐπὶ τὴν γῆν....' ἔκφρασις ἐκ τοῦ φαλμοῦ ργ', 32. — κέντρα λακτίζειν' πρβλ. Πραξ. θ', 4. — **Σὺ εἰ Πέτρος:** Ιδὲ Ματθ. ιστ', 18. — **Σεσήγηνται....'** προσφίλής ἔκφρασις τοῦ Χρυσοστόμου ἐπαναλαμβανομένη.

ποιμήν κάνει αὐτό; 'Αλλ' ὁ Χριστὸς τὸ ἔκαμε, διὰ νὰ σου δείξῃ, δτι τὰ κατορθώματα γίνονται ὅχι κατὰ τὴν (φυσικὴν) ἀλληλουχίαν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ἀνώτερον τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀλληλουχίας αὐτῆς. Διότι ἡ Ἐκκλησία εἶναι στερεωμένη περισσότερον ἀπὸ τὸν οὐρανόν. 'Αλλ' ἵσως ὁ εἰδωλολάτρης μὲ κατηγορεῖ δι' ἀνοησίαν (ἀκρισίαν)· ἀλλ' ἀς ἀναμένη τὴν ἀπόδειξιν τῶν πραγμάτων καὶ ἀς μανθάνη τὴν δύναμιν τῆς ἀληθείας, πῶς δηλαδὴ εἶναι εὔκολώτερον νὰ σβησθῇ ὁ ἥλιος παρὰ νὰ ἔξαφανισθῇ ἡ Ἐκκλησία».

14. Μετάφρασις.

«Εἶναι σκληρὸν διὰ σὲ νὰ λαχτίζῃς πρὸς μυτερὰ καρφιά. Δὲν χαλᾶς τὴν αἰχμὴν τῶν καρφιῶν, ἀλλὰ τὰ πόδια αἴματώνεις· ἐπειδὴ καὶ τὰ κύματα δὲν διαλύουν τὴν πέτραν, ἀλλ' αὐτὰ διαλύονται εἰς ἀφρόν. Τίποτε δὲν εἶναι δυνατώτερον ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, ἄνθρωπε... 'Εὰν ἔχῃς πόλεμον μὲ ἔνα ἄνθρωπον, ἡ ἐνίκησες ἡ ἐνικήθης. 'Αλλ' ἐὰν ἔχῃς πόλεμον μὲ τὴν Ἐκκλησίαν, εἶναι ἀδύνατον νὰ νικήσῃς. 'Ο Θεὸς ἐστερέωσε, ποῖος ἐπιχειρεῖ νὰ κλονίσῃ; Δὲν γνωρίζεις τὴν δύναμιν του; Ρίπτει ἐν βλέμμα ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν κάνει νὰ τρέμῃ· δίδει μίαν ἐντολήν, καὶ ἔκεινα, ποὺ σείονται, στερεώνονται. 'Εὰν τὴν πόλιν, ποὺ σείεται ἀπὸ τὸν σεισμόν, ἐκράτησεν ὅρθιαν, πολὺ περισσότερον δύναται νὰ κρατήσῃ ὅρθιαν τὴν Ἐκκλησίαν. 'Η Ἐκκλησία εἶναι ἰσχυροτέρα τοῦ οὐρανοῦ· «ὅ δοι οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ θὰ παρέλθουν, οἱ δὲ λόγοι μου δὲν θὰ παρέλθουν». Ποῖοι λόγοι; «Σὺ εἶσαι Πέτρος καὶ ἐπάνω εἰς τὸν βράχον αὐτὸν (τῆς ἀληθινῆς πίστεως, ποὺ ὀμολόγησες, γενόμενος μὲ τὴν ὅμιλογίαν αὐτὴν ὁ πρῶτος λίθος τῆς πνευματικῆς μου οἰκοδομῆς), θὰ οἰκοδομήσω τὴν Ἐκκλησίαν μου, ὁ θάνατος δὲ καὶ αἱ ὡργανωμέναι δυνάμεις τοῦ κακοῦ δὲν θὰ ὑπερισχύσουν καὶ δὲν θὰ κατανικήσουν τὴν Ἐκκλησίαν».

'Εὰν δὲν πιστεύῃς εἰς τὸν λόγον, νὰ πιστεύῃς εἰς τὰ πράγματα. Πόσοι τύραννοι ἡθέλησαν νὰ νικήσουν τὴν Ἐκκλησίαν; Πόσα τηγάνια ἔχρησιμοποιήθησαν πρὸς τοῦτο; Πόσα καμίνια; Δόντια ἀγρίων θηρίων, ἀκονισμένα ξίφη; Καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἐνίκησαν. Ποῦ εἶναι δοις ἐπολέμησαν τὴν Ἐκκλησίαν; Δὲν γίνεται πλέον λόγος περὶ αὐτῶν καὶ ἔχουν λησμονηθῆ. Ποῦ εἶναι δὲ ἡ Ἐκκλησία; Λάμπει περισσότερον ἀπὸ τὸν ἥλιον».

15. ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ('Ιουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος).

« "Οσα γὰρ δεῖ καλῶς ἐφθέγξαντο καὶ ἔνδον οἱ φιλοσοφήσαντες ἡ νομοθετήσαντες, κατὰ Λόγου μέρος δι' εὐδέσεως καὶ θεωρίος ἐστὶ πονηθέντα αὐτοῖς. Ἐπειδὴ δὲ οὐ πάντα τὰ τοῦ Λόγου ἐγνώρισαν, δις ἐστὶ Χριστός, καὶ ἐναντία ἐαντοῖς πολλάκις εἰπον. Καὶ οἱ προγεγενημένοι τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὸ ἀνθρώπινον λόγῳ πειραθέντες τὰ πράγματα θεωρῆσαι καὶ ἐλέγξαι, ὡς ἀσεβεῖς καὶ περίεργοι εἰς δικαστήρια ἥχθησαν. Ὁ πάντων δὲ αὐτῶν εὐτονώτερος πρὸς τούτο γενόμενος Σωκράτης τὰ αὐτὰ ἡμῖν ἐνεκλίθη· καὶ γὰρ ἔφασαν αὐτὸν καὶνά δαιμόνια εἰσφέρειν καὶ οὗς ἡ πόλις νομίζει θεοὺς μὴ ἥγεισθαι αὐτόν. Ὁ δὲ δαιμονιας μὲν τοὺς φαύλους καὶ τοὺς πράξαντας, ἀ ἔφασαν οἱ ποιηταί, ἐκβαλὼν τῆς πολιτείας καὶ "Ομηρον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητάς, παραιτεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐδίδαξε, πρὸς Θεοῦ δὲ τοῦ ἀγνώστου αὐτοῖς διὰ λόγου ζητήσεως ἐπίγνωσιν προστρέπετο, εἰπὼν: «τὸν δὲ Πατέρα καὶ δημιουργὸν πάντων οὕθ' εὐρεῖν φάδιον, οὕθ' εὑρόντα εἰς πάντας εἰπεῖν ἀσφαλές». Ἄ δὲ ήμέτερος Χριστὸς διὰ τῆς ἐαντοῦ δυνάμεως ἐπραξε. Σωκράτει μὲν γὰρ οὐδεὶς ἐπεισθῇ ὑπὲρ τούτου τοῦ δόγματος ἀποθνήσκειν. Χριστῷ δὲ οὐ φιλόσοφοι οὐδὲ φιλόλογοι μόνον ἐπεισθησαν, ἀλλὰ καὶ χειροτέχναι καὶ παντελῶς ἴδιωται, καὶ δόξης καὶ φόβου καὶ θανάτου καταφρονήσαντες. Ἐπειδὴ δύναμις ἐστὶ τοῦ ἀρρήτου Πατρὸς καὶ οὐχὶ ἀνθρωπείου λόγου κατασκευή».

15. Περικοπὴ ἐκ τῆς Β' ἀπολογίας τοῦ Ἰουστίνου ὑπὲρ Χριστιανῶν πρὸς τὴν Ρωμαίων σύγκλητον (ΒΕΠΕΣ 3, 205).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά**: φθέγγομαι = ἔκστομίζω, διακηρύττω. — πονοῦμαι (παθ.) = κερδαίνομαι, ἐπιτυγχάνομαι, κατορθώνομαι. — προγιγνομαι = γεννῶμαι, ζῶ πρότερον προϋπάρχω. — περιέργος = ὁ ὑπερμέτρως ἐπιμελής παράδοξος, ἀλλόκοτος. — εὔτονος = ἔντονος; εὐγλωττος. — ἐγκαλέω-ῶ = καταγγέλλω. — ἐπίγνωσις = ἀναγνώρισις. — πειθομαι τινι = πιστεύω, ὑπακούω εἰς κάποιον ἀκολουθῶ.

β) **Πραγματικὰ παρατηρήσεις**: κατὰ Λόγου μέρος: ὡς βάσις τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Ἰουστίνου εἶναι ἡ θεωρία αὐτοῦ περὶ σπερματικοῦ Λόγου, δστις κατέστησεν Ικανούς τοὺς ἐθνικούς φιλοσόφους « ἀμυδρῶς ὅρδεν τὰ δυντα » καὶ νὰ διδάξουν « σπέρματα ἀλληθείας ». Η Ἑλληνικὴ φιλοσοφία κατὰ τὸν Ἰουστίνον δὲν εἶναι « κενὴ ἀπάτη », καθ' ὅσον τὰ διδάγματα αὐτῆς « οὐ πάντη δομοια... οὐκ ἀλλότριά ἐστι τοῦ Χριστοῦ. ἕκαστος γάρ τις ἀπὸ μέρους τοῦ σπερματικοῦ θείου Λόγου τὸ συγγενὲς ὅρδων, καλῶς ἐφθέγξατο ». Λόγῳ τῆς τοιαύτης

15. Μετάφρασις.

«Διότι ὅλα ὅσα καλῶς πάντοτε διεκήρυξαν καὶ ἀνεῦρον (ἐπενόησαν) ἔκεινοι, οἱ ὅποῖοι ἐφιλοσόφησαν ἢ ἐνομοθέτησαν, ἐπετεύχθησαν εἰς αὐτοὺς δι’ ἐπινοήσεως καὶ θεωρητικῆς ἐνεργείας, συμφώνως πρὸς μερικὴν ἀποκάλυψιν τοῦ Λόγου. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἔγνωρισαν ὅλα τὰ ἔχοντα σχέσιν πρὸς τὸν Λόγον, ὁ ὅποῖος εἶναι ὁ Χριστός, πολλὰς φορὰς εἴπον καὶ πράγματα ἀντίθετα πρὸς τοὺς ἄκατούς των. Καὶ αὐτοὶ, οἱ ὅποῖοι ἔχουν ζήσει πρὸ τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἀπεπειράθησαν ἀνθρωπίνως νὰ μελετήσουν θεωρητικῶς καὶ ἔξητασαν τὰ πράγματα συμφώνως πρὸς τὴν (μερικὴν) ἀποκάλυψιν τοῦ Λόγου, ώς ἀσεβεῖς καὶ παραδοξολόγοι ὡδηγήθησαν εἰς τὰ δικαστήρια. Ὁ Σωκράτης δέ, ποὺ ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς ἔγινεν ώς πρὸς τὸ σημεῖον αὐτὸς εὐγλωττότερος, κατηγγέλθη διὰ τὰ ἴδια πράγματα, διὰ τὰ ὅποια κατηγορούμεθα ἡμεῖς· διότι εἴπον, ὅτι καὶ αὐτὸς εἰσάγει καὶνὰ δαιμόνια καὶ ὅτι αὐτὸς δὲν θεωρεῖ ώς θεοὺς αὐτούς, τοὺς ὅποιους παραδέχεται ἡ πόλις. Ἐκεῖνος δέ, ὁ ὅποῖος ἔξεβαλεν ἐκ τῆς πολιτείας ώς δαίμονας τοὺς φαύλους καὶ ἔκεινους, οἱ ὅποῖοι ἐπράξαν ὅσα εἴπον οἱ ποιηταί, καὶ τὸν "Ομηρον καὶ τοὺς ἄλλους ποιητάς, (αὐτός) ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους νὰ παραιτοῦνται ἀπὸ τὴν ἀναζήτησιν, προέτρεπε δὲ αὐτοὺς πρὸς ἀναγνώρισιν τοῦ ἀγνώστου εἰς αὐτούς Θεοῦ δι’ ἀναζητήσεως (τῶν ἀληθειῶν τῆς μερικῆς ἀποκαλύψεως) τοῦ Λόγου, εἰπών, ὅτι «δὲν εἶναι εὔκολον νὰ εὕρῃ κανεὶς τὸν Πατέρα καὶ δημιουργὸν τῶν ὅλων, οὔτε εἶναι ἀσφαλές, ἐάν τὸν εὕρῃ, νὰ διμιήσῃ δι’ αὐτὸν εἰς ὅλους». Ταῦτα ἐπράξεν ὁ ἴδιος μας Χριστός διὰ τῆς δυνάμεως του. Διότι οὐδεὶς ὑπήκουσεν εἰς τὸν Σωκράτη, διὰ νὰ ἀποθάνῃ πρὸς χάριν τῆς διδασκαλίας αὐτῆς· τὸν Χριστὸν δῆμως ἤκολούθησαν ὅχι μόνον φιλόσοφοι καὶ φιλόλογοι, ἀλλὰ καὶ χειροτέχναι καὶ τελείως ἀπλοϊκοί ἀνθρωποί, οἱ ὅποῖοι περιεφρόνησαν καὶ δόξαν καὶ φόβον καὶ θάνατον· ἐπειδὴ εἶναι δύναμις τοῦ ἀνεκφράστου Πατρὸς καὶ ὅχι δημιούργημα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος».

τοῦ Λόγου σπορᾶς, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς "Ελληνας φιλοσόφους εἶναι δυνατόν, κατὰ τὸν 'Ιουστίνον, νὰ δονομάζωνται καὶ νὰ θεωρῶνται Χριστιανοί, διότι οἱ «μετὰ λόγου βιώσαντες καὶ βιοῦντες Χριστιανοί εἰσιν». Τοιούτους ίδιους ἔθεωρει τὸν 'Ηράκλειτον καὶ τὸν Σωκράτη. Τὰς ἀντιλήψεις ταύτας τοῦ 'Ιουστίνου, αἱ ὅποιαι ἐκτίθενται εἰς τὴν Α' καὶ Β' 'Απολογίαν αὐτοῦ ὑπὲρ Χριστιανῶν πρὸς τὴν Ρωμαίων σύγκλητον (ΒΕΠΕΣ 3, 162 - 208), εἰχε καὶ δ ἀπολογητής 'Αριστείδης. Προηγουμένως κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν 'Ιωάννην δ Λόγος, δηλαδὴ δ Υἱὸς τοῦ

**16. ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ
Η ΤΕΛΕΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
(Ιουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος).**

«Καὶ τῇ τοῦ ἡλίου λεγομένῃ ἡμέρᾳ πάντων κατὰ πόλεις ἡ ἀγροὺς μενόντων ἐπὶ τὸ αὐτὸ διηνέλευσις γίνεται καὶ τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν ἀναγινώσκεται, μέχρις ἐγχωρεῖ. Εἴτα πανταμένον τοῦ ἀναγινώσκοντος ὁ προεστὼς διὰ λόγου τὴν νοοθεσίαν καὶ πρόκλησιν τῆς τῶν καλῶν τούτων μιμήσεως ποιεῖται.» Επειτα ἀνιστάμεθα κοινῇ πάντες καὶ εὐχὰς πέμπομεν καὶ, ὡς προέφημεν, πανταμένον ἡμῶν τῆς εὐχῆς ἀρτος προσφέρεται καὶ οἶνος καὶ ὄνδωρ καὶ ὁ προεστὼς εὐχὰς δμοίως καὶ εὐχαριστίας, δῆη δύναμις αὐτῷ, ἀναπέμπει, καὶ ὁ λαὸς ἐπευφημεῖ λέγων τὸ Ἀμήν. Καὶ ἡ διάδοσις καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τῶν εὐχαριστηθέντων ἔκαστω γίνεται, καὶ τοῖς οὐ παροῦσι διὰ τῶν διακόνων πέμπεται. Οἱ εὐπροσθύτες δὲ καὶ βούλόμενοι κατὰ προαιρεσιν ἔκαστος τὴν ἑαυτοῦ δι βούλεται δίδωσι καὶ τὸ συλλεγόμενον παρὰ τῷ προεστῷ ἀποτίθεται καὶ αὐτὸς ἐπικονρεῖ ὁρφανοῖς τε καὶ χήραις καὶ τοῖς διὰ νόσου ἢ ἄλλην αἰτίαν λειπομένοις καὶ τοῖς ἐν δεσμοῖς οὖσι καὶ τοῖς παρεπι-

Θεοῦ, ποὺ ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς ἀπειρος καὶ ζωντανὸς Λόγος ἀπὸ ἀπειρον καὶ πάνσοφον Νοῦν, «ἡν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, δ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον, ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» ('Ιωαν. α', 9). — καὶ γάρ ἔφασαν... μὴ ἡγείσθαι αὐτόν σχετικῶς γίνεται λόγος εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Πλάτωνος γραφεῖσαν ἀπολογίαν τοῦ Σωκράτους. — ἔκβαλών τῆς Πολιτείας Πλάτωνος, Πολιτεία 595. — «τὸν δὲ Πατέρα καὶ δημιουργόν...». Πλάτωνος, Τίμαιος 28.

16. Περικοπὴ ἐκ τῆς Α' Ἀπολογίας τοῦ Ιουστίνου ὑπὲρ Χριστιανῶν πρὸς Ἀντωνίνον τὸν Εὔσεβη (ΒΕΠΕΣ 3, 198).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά**: ἐγχωρεῖ = ὑπάρχει κατιρός, εἶναι δυνατόν. — προεστώς = προϊστάμενος λειτουργός. — ἐπευφημέω-ῶ = ἐπιδοκιμάζω μὲ τὴν φωνήν, δίδω τὴν συγκατάθεσίν μου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις**: ἡ τοῦ ἡλίου ἡμέρα· εἶναι ἡ Κυριακή· δι 'Ιουστίνος χρησιμοποιεῖ τὴν δρολογίαν τῶν ἑθνικῶν, ἡ ὅποια διετηρήθη εἰς μερικὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, ὡς εἰς τὴν ἀγγλικήν (Sunday), τὴν Γερμανικήν (Sonntag) κ.λ.π. — ἀπομνημονεύματα τῶν ἀποστόλων· ἀποστολικὰ καὶ εὐαγγελικὰ ἀναγινώσματα. — τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν· εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑκκλησίαν κατὰ τὴν θείαν Λειτουργίαν ἀνεγινώσκοντο ἀνελλιπῶς περικοπαὶ καὶ ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ μάλιστα ἐκ τῶν προφητικῶν βιβλίων. — διὰ λόγου τὴν νοοθεσίαν· ἐξ ἀρχῆς τὸ θεῖον

16. Μετάφρασις.

«Καὶ κατὰ τὴν λεγομένην ἡμέραν τοῦ ἥλιου γίνεται συγκέντρωσις ὅλων, ὅσοι κατοικοῦν εἰς τὰς πόλεις ἢ τοὺς ἀγρούς, καὶ διαβάζονται τὰ ἀπομνημονεύματα τῶν Ἀποστόλων ἢ τὰ συγγράμματα τῶν προφητῶν, μέχρις ὃτου εἶναι δυνατόν. Ἐπειτα, ὅταν σταματήσῃ ἐκεῖνος ποὺ διαβάζει, ὁ προϊστάμενος λειτουργὸς μὲδὲ ὅμιλαν ἀπευθύνει τὴν νουθεσίαν καὶ τὴν πρόσκλησιν διὰ τὴν μίμησιν τῶν καλῶν τούτων.» Ἐπειτα ἐγειρόμεθα ὅλοι μαζὶ καὶ ἀπευθύνομεν προσευχάς· καὶ, ὡς προείπομεν, ὅταν σταματήσωμεν τὴν προσευχήν, προσφέρεται ἄρτος καὶ οἶνος καὶ ὄντωρ καὶ ὁ προϊστάμενος λειτουργός, μὲδὲ ὅσην δύναμιν ἔχει, ἀπευθύνει ὅμοιώς (λειτουργικάς) εὐχάς καὶ εὐχαριστίας καὶ ὁ λαὸς συμμετέχει ἐπιδοκιμαστικῶς λέγων τὸ Ἀμήν. Καὶ ἡ μετάδοσις (τῆς Θ. Κοινωνίας) καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τὰ δῶρα, διὰ τὰ ὅποια ἔγινεν ἡ Εὐχαριστία, γίνεται διὰ τὸν καθένα χωριστὰ καὶ εἰς ἑκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι παρόντες, στέλλεται μὲ τοὺς διακόνους. Ἀπὸ ἑκείνους δέ, οἱ ὅποιοι εἶναι εὔποροι καὶ οἱ ὅποιοι θέλουν, ὁ καθένας ἀνάλογα μὲ τὴν ἐλευθέραν ἀπόφασίν του δίδει δ, τι θέλει· καὶ τὸ ποσόν, ποὺ συγκεντρώνεται, δίδεται εἰς τὸν προϊστάμενον λειτουργὸν καὶ αὐτὸς παρέχει συνδρομὴν εἰς τὰ δρφανὰ καὶ τὰς χήρας καὶ γίνεται προστάτης εἰς δλους, ὅσοι ἀπουσιάζουν ἔνεκα ἀσθενείας ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν, καὶ εἰς ἑκείνους, ποὺ εἶναι φυλακισμένοι, καὶ εἰς τοὺς ξένους, ποὺ παρεπιδημοῦν, καὶ εἰς δλους ἀνεξαιρέτως, οἱ ὅποιοι

κήρυγμα ἡτο συνδεδεμένον μὲ τὴν Θ. Λειτουργίαν. — καὶ ὄντωρ· συμφώνως πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν ὁ ἐν τῷ Ποτηρίῳ ἐγχυνόμενος οἶνος ἀναμιγνύεται μετ' ὀλίγου ὄντα πρὸς ὑπόμνησιν τοῦ γεγονότος, διτι αἷμα καὶ ὄντωρ ἔξερρευσεν ἐκ τῆς λογχευθείσης πλευρᾶς τοῦ Κυρίου. — εὐχάς... ὅση δύναμις αὐτῷ· εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν ἔχρησιμοποιοῦντο καὶ αὐτοσχέδιοι εὐχαὶ κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν. — διὰ τῶν διακόνων· αἱ γυναῖκες διάκονοι μετέφερον τὴν Θ. Κοινωνίαν εἰς τὰς ἀσθενεῖς γυναῖκας. — ἐπικουρεῖ... κηδεμῶν γίνεται· ὑποδηλοῦνται πολλοὶ τομεῖς τοῦ κοινωνικοῦ ἔργου τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας. — συνέλευσιν ποιούμεθα, ἐπειδὴ...· παρουσιάζονται μερικοὶ ἀπὸ τοὺς λόγους, οἱ ὅποιοι συνετέλεσαν εἰς τὴν καθιέρωσιν τοῦ ἑορτασμοῦ τῆς Κυριακῆς. — Γενικῶς ἡ περικοπὴ τοῦ Ἰουστίνου δεικνύει, διτι ἡδη κατὰ τὸ α' ἥμισυ τοῦ β' αἰῶνος ὑπῆρχε πλῆρες τύπικὸν τῆς Θ. Λειτουργίας (ἀνάγνωσις Γραφῶν — λόγος καὶ νουθεσία — κοινai εὐχαὶ κλήρου καὶ λαοῦ — εὐχαριστήριος καὶ τελεστικὴ εὐχὴ τοῦ προεστῶτος — χρῆσις τοῦ Ἀμήν — διάδοσις καὶ μετάληψις τῆς Θ. Κοινωνίας — «λογία» καὶ ὑλικὴ συνδρομὴ ὑπὲρ τῶν πασχόντων).

δήμοις οὖσι ξένοις καὶ ἀπλῶς πᾶσι τοῖς ἐν χρείᾳ οὖσι κηδεμών γίνεται. Τὴν δὲ τοῦ ἡλίου ἡμέραν κοινῇ πάντες τὴν συνέλευσιν ποιούμεθα, ἐπειδὴ πρώτη ἐστὶν ἡμέρα, ἐν ᾧ ὁ Θεός τὸ σκότος καὶ τὴν ὑλὴν τρέψας κόσμον ἐποίησε καὶ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἡμέτερος σωτὴρ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἐκ νεκρῶν ἀνέστη».

17. ΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΕΙΣ ΠΕΡΙΟΔΟΝ ΕΠΙΔΗΜΙΑΣ ΠΑΝΩΛΟΥΣ ΠΕΡΙ ΤΟ ΕΤΟΣ 250. (Διονυσίου Ἀλεξανδρείας).

«Νῦν μέν γε θρῆνοι πάντα καὶ πενθοῦσι πάντες καὶ περιηχούσιν οἰμωγαὶ τὴν πόλιν διὰ τὸ πλῆθος τῶν τεθνηκότων καὶ τῶν ἀποθησκόντων δσημέραι· ὡς γάρ ἐπὶ τῶν πρωτοτόκων τῶν Αἰγυπτίων γέγραπται, οὕτω καὶ νῦν «ἐγεννήθη κραυγὴ μεγάλη· οὐ γάρ ἐστιν οἰκία, ἐν ᾧ οὐδὲν ἐστιν ἐν αὐτῇ τεθνηκώς ...».

Οἱ γοῦν πλεῖστοι τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγάπην καὶ φιλαδελφίαν, ἀφειδοῦτες ἑαυτῶν καὶ ἄλλήλων ἔχόμενοι, ἐπισκοποῦντες ἀφυλάκτως τοὺς νοσοῦντας, λιπαρῶς ὑπηρετούμενοι, θεραπεύοντες ἐν Χριστῷ, συναπηλάττοντο ἐκείνοις ἀσμενέστατα τοῦ παρ' ἑτέρων ἀναπτυπλάμενοι πάθους καὶ τὴν νόσον ἐφ' ἑαυτοὺς ἔλλοντες ἀπὸ τῶν πλησίον καὶ Ἑκόντες ἀναμαστόμενοι τὰς ἀλγηδόνας. Καὶ πολλοὶ νοσοκομήσαντες καὶ ωσαντες ἑτέρους, ἐτελεύτησαν αὐτοῖς, τὸν ἐκείνων θάνατον εἰς ἑαυτοὺς μεταστησάμενοι... Οἱ γοῦν ἀριστοὶ τῶν παρ' ἡμῖν ἀδελφῶν τοῦτον τὸν τρόπον ἐξεχώρησαν τοῦ βίου, πρεσβύ-

17. Περικοπὴ ἐκ τῆς πρὸς τοὺς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀδελφούς ἑορταστικῆς ἐπιστολῆς τοῦ Διονυσίου Ἀλεξανδρείας (ΒΕΠΕΣ 17, 217-218).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** οἰμωγὴ = δλοφυρμός. — δσημέραι = καθημερινῶς. — ἀφειδέω - ὦ = ἀψηφῶ, παραμελῶ. — ἔχομαι τινος = προσκολλῶμαι, δεικνύω ἀφοσίωσιν εἰς κάποιον. — ἐπισκοπέω - ὦ = ἐπισκέπτομαι. — ἀπαλλάσσομαι (τοῦ βίου) = ἀποβιῶ, ἀποθνήσκω. — θεραπεύω = περιποιοῦμαι. — ἀναπτύπλασμαι = μολύνομαι. — ἀναμάσσομαι = ἀποτυπῶ κάτι εἰς τὸν ἑαυτόν μου. — ρώννυμι (ἀδρ. ἔρρωσα) = δίδω λιχύν, δύναμιν· τονώνω, δυναμώνω. — ἀποδέω = ὑπολείπομαι, είμαι μικρότερος ἢ κατώτερος. — ὅπτιος = κατακεκλιμένος ἐπὶ τῆς ράχεως· ἀνεστραμμένος· ἀπλωμένος. — καθαιρῶ (δρθαλμούς) = κλείνω τὰ μάτια· καταβιθάζω τὰ βλέφαρα. — ώμοφορέω - ὦ = μεταφέρω ἐπὶ τῶν ώμων. — ἡμιθνῆς - ἥτος

ενέρσεικονται εἰς ἀνάγκην. Τὴν δὲ ἡμέραν τοῦ ἥλιου ὅλοι ἀπὸ κοινοῦ κάνομεν τὴν λατρευτικὴν σύναξιν, ἐπειδὴ εἰναι ἡ πρώτη ἡμέρα, εἰς τὴν ὁποίαν δὲ Θεός, ἀφοῦ μετέβαλε τὸ σκότος καὶ τὴν ὥλην, ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, καὶ (ἐπειδὴ) δὲ Ἰησοῦς Χριστὸς δὲ Σωτήρ μας τὴν ιδίαν ἡμέραν ἀνέστη ἐκ νεκρῶν».

17. Μετάφρασις.

«Τώρα πραγματικὰ ὅλα εἰναι θρῆνοι καὶ ὅλοι ἔχουν πένθος καὶ ὀλόγυρα εἰς τὴν πόλιν ἀντηχοῦν ὀλοφυρμοὶ διὰ τὸ πλῆθος ἔκεινων, ποὺ ἔχουν ἀποθάνει καὶ ἀποθνήσκονταν καθημερινῶς· διότι ὅπως ἔχει γραφῆ διὰ τὰ πρωτότοκα τῶν Αιγυπτίων, τοιουτοτρόπως καὶ τώρα «ἔγινε κραυγὴ μεγάλῃ· διότι δὲν ὑπάρχει σπίτι, μέσα εἰς τὸ ὅποιον δὲν ὑπάρχει ἔνας πεθαμένος»...

Οἱ πλεῖστοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας ἔνεκα πολὺ μεγάλης ἀγάπης καὶ φιλαδελφίας, ἀψήφοιοῦντες (παραμελοῦντες) τὸν ἔκατόν των καὶ δεικνύοντες ἀφοσίωσιν δὲ ἔνας εἰς τὸν ἄλλον, ἐπισκεπτόμενοι χωρὶς προφυλάξεις ἔκεινους, ποὺ ἦσαν ἄρρωστοι, παρέχοντες εἰς αὐτοὺς πλουσίως τὰς ὑπηρεσίας των, περιποιούμενοι αὐτοὺς ἐν Χριστῷ, ἀπέθνησκον πολὺ εὐχαρίστως μαζὶ μὲ ἔκεινους, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπάθαιναν μόλυνσιν καὶ ἐδέχοντο ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸ πάθημα καὶ ἀφοῦ ἐφείλκυνον ἐπάνω των τὴν ἀσθένειαν ἀπὸ τοὺς πλησίους καὶ ἀφοῦ μὲ τὴν θέλησίν των ἀπετύπωναν εἰς τὸν ἔκατόν των (ἐδοκίμαζον) τοὺς πόνους. Καὶ πολλοί, ἀφοῦ παρέσχον εἰς ἄλλους νοσοκομειακὴν περίθαλψιν καὶ τοὺς ἔδωσαν δύναμιν, ἀπέθανον οἱ ίδιοι, ἀφοῦ μετέφεραν τρόπον τινὰ τὸν θάνατον ἔκεινων εἰς τοὺς ἔκατούς των... Οἱ ἄριστοι λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας καὶ μερικοὶ πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι καὶ λαϊκοὶ ἔφυγαν κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπὸ τὴν ζωὴν ἐπαινούμενοι πολὺ, εἰς τρόπον, ὥστε καὶ αὐτὸν τὸ εἶδος τοῦ θανάτου, ποὺ ἤρχετο ἔνεκα πολλῆς εὐσέβειας καὶ ἰσχυρᾶς πίστεως, οὐδόλως νὰ φαίνεται, διὰτε εἰναι κατώτερον τοῦ μαρτυρίου. Καὶ ἀφοῦ μὲ

= ἡμιθανής. — ἀποσκυβαλίζω = ἀπορρίπτω κάτι ὡς δχρηστον. — ἐκτρέπομαι = τρέπω μακράν, ἀποπέμπω, ἀποτρέπω. — ἐκτρεπόμενοι = βουλητικὸς ἢ ἀποπειρατικὸς ἐνεστώς. — ἐκκλινω τι = ἀποφεύγω τι.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: «ἔγεννηθε κραυγὴ...»· Ιδὲ 'Εξ. 1β', 30. — διὰ πολλὴν εὐσέβειαν· καὶ οἱ θεῖνικοὶ ἀνεγνώριζον τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀγάπην τῶν Χριστιανῶν, ὡς μαρτυρεῖ δὲ Εὐσέβιος ἐξ ἀφορμῆς παρομοίας δράσεως τῶν Χριστιανῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μαξιμίνου, κατὰ τοὺς διποίους ἐνέσκηψε λιμός καὶ πανώλης (ΒΕΠΕΣ 20, 72 - 73).

τεροί τέ τινες καὶ διάκονοι καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ λαοῦ λίαν ἐπαινούμενοι, ὡς καὶ τοῦ θανάτου τοῦτο τὸ εἶδος διὰ πολλὴν εὐσέβειαν καὶ πότιτη ἴσχυρὰν γινόμενον μηδὲν ἀποδεῖν μαρτυρίου δοκεῖν. Καὶ τὰ σώματα δὲ τῶν ἀγίων ὑπτίαις χερσὶ καὶ κόπτοις ὑπολαμβάνοντες, καθαιροῦντες τε δφθαλμοὺς καὶ στόματα συγκλείοντες, ὥμοφοροῦντές τε καὶ διατιθέντες, λοντροῖς τε καὶ περιστολαῖς κατακοσμοῦντες, μετὰ μικρὸν ἐτύγχανον τῶν ἵσων, ἀεὶ τῶν ὑπολειπομένων ἐφεπομένων τοῖς πρὸ αὐτῶν. Τὰ δέ γε ἔθη πᾶν τοντάρτιον καὶ νοσεῖν τε ἀρχομένους ἀπωθοῦντο καὶ ἀπέφενγον τοὺς φιλτάτους, κἀν ταῖς ὁδοῖς ἐρρίπτοντιν ἡμιθνῆτας καὶ τεκχοὺς ἀτάφους ἀπεσκυβαλίζοντο, τὴν τοῦ θανάτου διάδοσιν καὶ κοινωνίαν ἐκτρεπόμενοι, ἢν οὐκ ἦν καὶ πολλὰ μηχανωμένοις ἐκκλίναι ὁρδιον ».

18. Η ΒΑΠΤΙΣΙΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (Εύσεβίου Καισαρείας).

« Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἔννοιαν ἦκει τῆς τοῦ βίου τελευτῆς, καθάρσεως τοῦτον εἴναι καιρὸν τῶν ποτε αὐτῷ πεπλημμελημένων δεῖν ὅφετο, δσα ολα θνητῷ διαμαρτεῖν ἐπῆλθε, ταῦτ' ἀπορρόψασθαι τῆς ψυχῆς λόγων ἀπορρήτων δυνάμει, σωτηρίᾳ γε λόγῳ λοντροῦ, πιστεύσας. Τοῦτο τοι διανοηθεῖς, γόνυν κλίνας ἐπ' ἐδάφους, ἰκέτης ἐγίγνετο τοῦ Θεοῦ... Μεταβάς δ' ἔνθεν, ἐπὶ προάστειον τῆς Νικομηδέων ἀφικνεῖται πόλεως,

18. Περικοπή τοῦ δ' λόγου τοῦ Εύσεβίου Καισαρείας εἰς τὸν βίον τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου ('Ε.Π. 20, 1212 - 1220).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** πλημμελέω - ὡ = σφάλλω εἰς τὸ ἄδειν, κάνω παραφωνίαν· σφάλλω εἰς κάτι. — δσα οια... πιστεύσας· ἡ κανονική σύνταξις θὰ ήτο ὡς ἔξῆς: πιστεύσας, λόγων ἀπορρήτων δυνάμει, σωτηρίᾳ γε λόγῳ λοντροῦ, ἀπορρόψασθαι τῆς ψυχῆς ταῦτα, δσα ἐπῆλθεν (αὐτῷ) οια θνητῷ διαμαρτεῖν - ἀπορρύπτομαι = καθαρίζω τὸν ἑαυτόν μου ἀπὸ τὸν ρύπον. — πιστεύω = δέχομαι, παραδέχομαι. — εἰ γάρ καὶ πάλιν.... διατετάξομαι = ὑποθετικὸς λόγος τοῦ α' εἶδους. — συναγελάζομαι = συναναστρέφομαι, ζῶ μαζί. — ἐκκλησιάζω = είμαι μέλος τῶν ἐκκλησιαστικῶν συνάξεων, λαμβάνω μέρος εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις. — θεσμὸς = κανονισμὸς ζωῆς, διάταξις. — διατετάξομαι = τετελ. μέλλων ἀντί μέλλοντος πρὸς δήλωσιν μελλούστης πράξεως, ητις θὰ ἀκολουθήσῃ ἀφεύκτως κατόπιν δλλης. — ἀποπληρώω - ὡ = πληρῶ, γεμίζω δλοτελῶς· ἐκτελῶ, δλοκληρώνω. — προδιαστέλλομαι = προσδιορίζω κάτι, συμφωνῶ κάτι. — ἐξ αἰώνος = ἐκ τοῦ πάλαι χρόνου, ἀρχῆθεν. — μαρτύριον = μαρτυρία, ἀπόδειξις. τελειοῦμαι

ἀπλωμένα χέρια ἐσήκωναν τὰ σώματα τῶν ἀγίων μέσα εἰς τὴν ἀγκάλην των καὶ ἔκλειαν εἰς αὐτοὺς τὰ μάτια καὶ τὰ στόματα καὶ τοὺς μετέφερον ἐπάνω εἰς τοὺς ὄψους καὶ τοὺς ἐσαβάνων καὶ τοὺς ἔλουν καὶ τοὺς ἐστόλιζον μὲ τὴν νεκρικὴν στολὴν, μετ' ὀλίγον ἐτύγχανον καὶ αὐτοὶ τῶν ιδίων φροντίδων, διότι πάντοτε αὐτοί, οἱ ὄποιοι ἀπέμενον εἰς τὴν ζωῆν, (λόγῳ τῆς ἐπιδημίας) ἡκολούθουν (εἰς τὸν θάνατον) τοὺς προαπελθόντας ἀδελφούς. Οἱ εἰδωλολάτραι ὅμως ἐπραττον τελείως τὰ ἀντίθετα· ἔξεδίωκον ἀκόμη καὶ ἐκείνους, οἱ ὄποιοι μάλις ἤρχιζον νὰ εἶναι ἀσθενεῖς καὶ ἀπέφευγον τοὺς φιλάτους των καὶ τοὺς ἔρριπτον μισοπεθαμένους εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἔρριπτον εἰς τὰ σκουπίδια νεκροὺς ἀτάφους, προσπαθοῦντες νὰ ἀποτρέψουν τὴν μετάδοσιν καὶ προσέγγισιν τοῦ θανάτου, τὴν δοίαν (ὅμως) δὲν ἦτο εὔκολον νὰ ἀποφύγουν παρ' ὅλον ὅτι ἐμηχανεύοντο (ἐπενόουν) πολλά».

18. Μετάφρασις.

„Ἐπειδὴ δὲ ἀντελήφθη τὸ τέλος τῆς ζωῆς, ἐνόμιζεν, ὅτι αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι ὁ καιρὸς τοῦ καθαρισμοῦ ἀπὸ τὰ σφάλματα, τὰ ὄποια κάποτε εἶχον πραχθῆ ὑπ' αὐτοῦ, ἀφοῦ ἐδέχθη, μὲ τὴν δύναμιν τῶν μυστικῶν λόγων, μάλιστα μὲ τὸν σωτήριον λόγον τοῦ λουτροῦ (τοῦ βαπτίσματος) νὰ καθαρίσῃ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ ρύπου τῶν ἀμαρτημάτων, δσα συνέβη γὰρ πράξῃ ὡς θυητός. Ἀφοῦ ἔλαβεν αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν εἰς τὸν νοῦν του, γονατίσας ἐπάνω εἰς τὸ ἔδαφος, ἵκέτευε τὸν Θεόν... Ἀναχωρήσας δὲ ἀπὸ ἐδῶ, φθάνει εἰς ἐν προάστειον τῆς Νικομηδίας καὶ ἐδῶ, ἀφοῦ ἐκάλεσεν εἰς συνάθροισιν τοὺς ἐπισκόπους, ὡς ἔξῆς περίπου ὠμίλησε πρὸς αὐτούς :

„... Καιρὸς εἶναι νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν σφραγίδα, ποὺ προσφέρει τὴν ἀθανασίαν, καιρὸς εἶναι νὰ λάβωμεν μέρος εἰς τὸ σωτήριον σφράγισμα... „Ἄς μὴ ὑπάρχῃ λοιπὸν καμιμὰ ἀμφιβολία. Διότι καὶ ἐὰν πάλιν δὲ Κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου θέλῃ νὰ ἔξακολουθήσωμεν ἡμεῖς νὰ ζῶμεν ἐδῶ καὶ ἐὰν τοιουτορόπως ἔχῃ ὅρισθη (ὑπὸ τοῦ Θεοῦ) νὰ ζῶ

= βαπτίζομαι, γίνομαι τέλειος (Χριστιανός). — ἐμπίμπλαμαι = γεμίζω τὸν ἔαυτόν μου, χορταίνω. — καταπέπληγα = πρκ. τοῦ ρ. καταπλήττω = ἐκθαμβῶ, ἐκπλήσσω. — ἀμφίσσμα = ἔνδυμα. — στρωμνή = ἐστρωμένη κλίνη. — ἐπιψάυω = ἔγγιζω τι ἔλαφρῶς εἰς τὴν ἐπιφάνειαν. — ἀλουργίς = πορφυρᾶ ἐσθῆς.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: λόγων ἀπορρήτων γενικῶς οἱ Χριστιανοὶ τῶν πρώτων αἰώνων εἶχον τὴν συνήθειαν τῆς ἀποκρύψεως τῶν μυστηρίων (disciplina arcana). — λουτροῦ· τὸ βάπτισμα ἔχαρακτηρίζετο

κάντανθα συγκαλέσας τοὺς ἐπισκόπους, ὥδε πη αὐτοῖς διελέξατο :

«...Ωρα καὶ ἡμᾶς ἀπολαῦσαι τῆς ἀθανατοποιοῦ σφραγίδος, ὥρα τοῦ σωτηρίου σφραγίσματος μετασχεῖν... Μὴ δὴ οὖν ἀμφιβολία τις γινέσθω. Εἰ γὰρ καὶ πάλιν ἡμᾶς ἐνταυθοῖ βιοῦν δὲ καὶ ζωῆς καὶ θανάτου Κύριος ἔθέλοι καὶ οὕτως ἐμὲ συναγελάξεσθαι λοιπὸν τῷ τοῦ Θεοῦ λαῷ καὶ ταῖς εὐχαῖς ὅμοῦ τοῖς πᾶσιν ἐκκλησιάζοντα κοινωνεῖν ἄπαξ ὠρισται, θεσμοὺς ἥδη τοῦ βίου Θεῷ πρέποντας ἐμαυτῷ διατετάξομαι».

‘Ο μὲν δὴ ταῦτ’ ἔλεγεν οἱ δέ, τὰ νόμιμα τελοῦντες, θεσμοὺς ἀπεπλήρων θείους καὶ τῶν ἀπορρήτων μετεδίδοσαν, δσα χρὴ προσδιαστειλάμενοι. Καὶ δὴ μόνος τῶν ἐξ αἰώνος αὐτοκρατόρων Κωνσταντῖνος, Χριστοῦ μαρτυρίοις ἀναγεννώμενος ἐτελεοῦστο, θείας τε σφραγίδος ἀξιούμενος, ἦγάλλετο τῷ πνεύματι, ἀνεκαίνουστό τε καὶ φωτός ἐνεπίμπλατο θείου, χαίρων μὲν τῇ ψυχῇ δὲ ὑπερβολὴν πίστεως, τὸ δὲ ἐναργεῖς καταπεληγώς τῆς ἐνθέου δυνάμεως. Ως δὲ ἐπληροῦστο τὰ δέοντα, λαμπροῖς καὶ βασιλικοῖς ἀμφιάσμασι, φωτός ἐκλάμποντι τρόπον, περιεβάλλετο, ἐπὶ λευκοτάτῃ τε στρωμνῇ διανεπαύετο, οὐκ ἔθιλον ρυγίδος ἐπιφαῖσαι θελήσας».

19. ΑΙΡΕΣΕΙΣ — ΛΥΚΟΙ ΜΕ ΕΝΔΥΜΑΤΑ ΠΡΟΒΑΤΩΝ

(Κυρίλλου Ιεροσολύμων).

«Μιμεῖται τὴν ἀρετὴν ἡ κακία καὶ τὸ ζιζάνιον βιάζεται σῖτος νομισθῆναι, σχήματι μὲν πρὸς τὸν σῖτον ἔξομοιούμενον, ἐκ δὲ τῆς γεύσεως ὑπὸ τῶν διακριτικῶν ἐξελεγχόμενον. Καὶ δὲ διάβολος μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, οὐχ ἵνα ἐπανέλθῃ ὅπου καὶ ἦν, (ὥσπερ γάρ ἄκμων, ἀνήλατον τὴν καρδίαν κτησάμενος, ἀμετανόητον λοιπὸν

ώς «λουτρόν», διότι δι' αὐτοῦ πλυνόμεθα ἐκ τοῦ ρύπου τῆς ἀμαρτίας. Πρβλ. 'Ἐφεσ. ε', 26· 'Ἐφρ. ι', 22 - 23. — **σφραγίδος· σφραγίσματος·** αἱ ἑκφράσεις αὗται χρησιμοποιοῦνται διὰ τὰ μυστήρια τοῦ βαπτίσματος καὶ τοῦ χρίσματος, διότι δι' αὐτῶν δεχόμεθα ἐπὶ τῆς ψυχῆς τὴν ἀποτύπωσιν τῶν δωρεῶν τῆς Θ. Χάριτος καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Πρβλ. 'Ἐφ. ε', 13 : «Ἐσφραγίσθητε τῷ Πνεύματι... τῷ ἀγίῳ ». 'Ωσαύτως πρβλ. τὴν κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ χρίσματος φράσιν : « Σφραγίς δωρεᾶς Πνεύματος ἀγίου ».

19. Περικοπὴ ἀποτελοῦσα τὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν δ' κατήχησιν φωτιζομένων τοῦ Αγ. Κυρίλλου Ιεροσολύμων ('Ε.Π. 33, 453 - 456).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ζιζάνιον = ἀγριον χόρτον. —

έγω (ἀκόμη εἰς τὴν γῆν) μαζὶ μὲ τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ καὶ λαμβάνων μέρος εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις νὰ συμμετέχω μαζὶ μὲ δόλους εἰς τὰς κοινὰς προσευχάς, τότε θὰ ἐπιβάλω εἰς τὸν ἑαυτόν μου κανονισμούς ζωῆς, οἱ ὄποιοι (θὰ) ἀρμόζουν εἰς τὸν Θεόνν.

Αὐτὸς μὲν λοιπὸν ἔλεγε αὐτά· οἱ δὲ ἐπίσκοποι, τελοῦντες ὅσα ἡσαν σύμφωνα πρὸς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἔθιμα, ἐφήρμοζον τὰς θείας διατάξεις καὶ μετέδιδον ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια, ἀφοῦ προσδιώρισαν ἐκεῖνα, ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα. Καὶ τώρα πλέον ἀπὸ τοὺς ἐξ ἀρχῆς ὑπάρχαντας αὐτοκράτορας μόνος ὁ Κωνσταντῖνος, ἀναγεννώμενος μὲ τὰς μαρτυρίας τοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζετο καὶ, καθιστάμενος ἀξιος τῆς θείας σφραγίδος (τοῦ χρίσματος), ἔνοιωθε πνευματικὴν ἀγαλλίασιν, ἐγίνετο καινούργια ὑπαρξίας καὶ ἐγέμιζεν ἐσωτερικὰ ἀπὸ θείου φῶς, ἔχων χαρὰν μὲν εἰς τὴν ψυχὴν διὰ τὸ ὑπέρμετρον τῆς πίστεως, δοκιμάζων δὲ εὐχάριστον ἔκπληξιν διὰ τὸ διτοῦ ὅλοφάνερη ἡ θεία δύναμις. "Οταν δὲ ἐτελείωσαν ὅσα ἔπρεπε νὰ γίνουν, ἐφόρεσε λαμπρὰ καὶ βασιλικὰ ἀκτινοβολοῦντα ἐνδύματα καὶ ἀνεπαύετο ἐπάνω εἰς ὀλόλευκα στρωμένο χρεββάτι, διότι δὲν ἥθλησε πλέον νὰ ἐγγίσῃ τὴν (βασιλικὴν) πορφυρᾶν ἀλούργίδα (ἐσθῆτα)».

19. Μετάφρασις.

"Ἡ κακία μιμεῖται τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ βλαβερὸν ἀγριόχορτον κάνει ἀπόπειραν νὰ νομισθῇ ὡς σιτάρι, διότι ἀποκτᾶ μὲν κατὰ τὸ σχῆμα ὀμοιότητα πρὸς αὐτό, ἀλλ' ἐκ τῆς γεύσεως ἔξαριθώνεται ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ ἡμποροῦν νὰ διακρίνουν τὰ πράγματα. Καὶ ὁ διάβολος μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, ὅχι διὰ νὰ ἐπανέλθῃ ἐκεῖ ὅπου ἦτο (διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ ἀμόνι, ποὺ ἔχει ἀποκτήσει ἀκαμπτον καρδίαν, ἔτσι ἔχει ἀμετανόητον τὴν ἐλευθέραν θέλησιν), ἀλλὰ διὰ νὰ περιβάλλῃ αὐτούς, οἱ ὄποιοι ζοῦν ζωὴν ἀγγελικὴν, μὲ τὸ σκότος τῆς τυφλότητος καὶ μὲ τὴν μολυσματικὴν κατάστασιν τῆς ἀπιστίας. Πολλοὶ λύκοι

ἀνήλιατος = δὲ μὴ ἐλατός διὰ τῆς σφύρας· ἀκαμπτος. — ἄκμων = ἀμόνι. — προσάρεσις = ἐλευθέρα θέλησις. — ἀβλεψία = τυφλότης. — περιάγω = τριγυρνῶ. — ἄκακος = ἀθῶος. — προχέω = ξεχύνω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: εἰς ἄγγελον φωτός· Β' Κορ. ια', 14. — ἐκ τῶν δδόντων.... Ιόν· διὰ τοῦ κοίλου δδόντος τῆς ἔχιδνης τὸ δηλητήριον ἔνιεται ὡς διὰ σύριγγος εἰς τὴν σάρκα τοῦ θύματος. — λύκοι ἐν ἐνδύμασι προβάτων· Ματθ. ζ', 15. — ὡς λέων ὠρυόμενος....· Α' Πετρ. ε', 8.

έχει τὴν προαίρεσιν),, ἀλλ' ἵνα τοὺς ισάγγελον βίον πολιτευομένους ἀβλεψίας σκότει καὶ ἀπιστίας λοιμώδει περιβάλλῃ καταστάσει. Πολλοὶ λύκοι περιάγονται ἐν ἐνδύμασι προβάτων, προβάτων μὲν ἐνδύματα κεκηημένοι, οὐ μὴν καὶ ὄνυχας καὶ ὀδόντας ἀλλὰ τὴν ἡμερον περικείμενοι δορὰν καὶ τῷ σχήματι τοὺς ἀκάνους ἀπατῶντες, τὸν φθοροποιὸν τῆς ἀσεβείας ἐκ τῶν ὀδόντων προχέονται λόν. Χρεία τοίνυν θείας ἡμῖν χάριτος καὶ νηφαλίου διανοίας καὶ βλεπόντων ὁφθαλμῶν· ἵνα μὴ ζιζάνιον ὡς σῖτον φαγόντες, ἐξ ἀγνοίας βλαβῶμεν· μήτε τὸν λύκον πρόβατον ὑπολαβόντες, θηρευθῶμεν· μήτε ἄγγελον ἀγαθὸν τὸν ὀλεθροποιὸν διάβολον ὑποπτεύσαντες, καταποθῶμεν· περιέρχεται γὰρ « ὡς λέων ὀδυόμενος, ζητῶν τίνα καταπίῃ », κατὰ τὴν Γραφήν. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία τούθετεῖ διὰ τοῦτο τὰ παρόντα διδασκαλεῖα· διὰ τοῦτο τὰ ἀναγνώσματα γίνονται ».

20. Η ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΙΡΕΣΕΩΝ ΔΙΑ ΤΩΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΩΝ ΣΥΝΟΔΩΝ (Μεγάλου Φωτίου).

« Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών, κήρυσσε, θύγατερ Ἱερουσαλήμ· περιεῖλε Κύριος τὰ ἀδικήματά σου· ἐρρύσατό σε ἐκ χειρὸς τῶν ἔχθρῶν σου... Ἄρον κύκλῳ τοὺς ὁφθαλμούς σου καὶ ἵδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου, οἵς αἰρέσεων πάλαι καὶ σχισμάτων βάκχαι καὶ ἄρπιναι συναρπάσασαι καὶ πολλῆς κορυβαντίας ἐμπλήσασαι εἰς ὅρη καὶ κοημούνς ἀπωλείας διέσπειραν ἀνοιστρήσασαι. Εὑφραίνου καὶ κατατέρπουν

20. Περικοπὴ ἐκ τῆς 18ης ὁμιλίας τοῦ Μεγάλου Φωτίου, ἥτις ἐλέχθη ἀπὸ τοῦ ἀμβωνος τῆς ἀγίας Σοφίας, « ἡνίκα τοῖς δρθιοδόξοις καὶ μεγάλοις ἡμῶν βασιλεῦσι Μιχαὴλ καὶ Βαστιείω δικασταὶ πάστοις αἱρέσεως ἐστηλογραφήθη θριαμβός » (Β. Λασούρδα, Φωτίου διμιλίαι, Θεσσαλονίκη 1959, σ. 175 - 177).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** περιαιρέω - ω (ἀρ. περιείλον) = ἀφαιρῶ, ἀπομακρύνω. — ρύομαι (ἀρ. ἐρρυσάμην) = προστατεύω, ἐλευθερώνω, διασφάω, λυτρώνω. — ἡ βάκχη = ἡ τελοῦσα τὰ δργια τοῦ Βάκχου, ἡ μανιάς. — ἄρπυσαι = πτερωτὰ τέρατα, πνεύματα (τῶν ἀνεμοστροβίλων). — κορυβαντία = μανιώδης ἐνθουσιασμός (τῶν Κορυβάντων, ιερέων τῆς Κυβέλης εἰς τὴν Φρυγίαν, τελούντων τὰς τελετὰς μὲν μανιώδεις κινήσεις καὶ θορυβώδη μουσικήν). — ἀνοιστρέω - ω = κεντῶ μὲν οἰστρον (δίπτερον ἔντομον, πού κάνει μανιώδη τὰ ζῷα, δταν τὰ κεντᾶ). — λῆρος (δ) = ἀνοησία, παραλήρημα, φλυαρία. — ἀπελαύνω = ἐκδιώκω. — οὔμενον = οὐ μὲν οὖν = βαθαίως σχι, λοιπὸν σχι. — εὐφημία = ἔκφρασις τιμῆς. — κενολόγημα = μα-

τριγυροῦν, μέσα εἰς ἐνδύματα προβάτων, διότι ἔχουν μὲν ἐνδύματα προβάτων, ἀλλ' ὅμως καὶ δόντια καὶ νύχια· ἀλλ' ἐνῷ περιβάλλονται τὸ ἡμερον δέρμα καὶ μὲ τὸ σχῆμά των ἔξαπατοῦν τοὺς ἀθώους, ξεχύνουν ἀπὸ τὰ δόντια τους τὸ καταστρεπτικὸν δηλητήριον τῆς ἀσεβείας.¹ Έχομεν λοιπὸν ἀνάγκην ἀπὸ θείαν χάριν καὶ ἀπὸ φρόνιμον διάνοιαν καὶ ἀπὸ μάτια, ποὺ βλέπουν· διὰ νὰ μὴ ὑποστῶμεν βλάβην ἀπὸ ἄγνοιαν, ἀφοῦ φάγωμεν τὸ βλαβερὸν ἀγριόχορτον ὡς σιτάρι· μήτε νὰ συλληφθῶμεν ὡς λεία, ἀφοῦ νομίσωμεν τὸν λύκον ὡς πρόβατον· οὔτε νὰ ἀφήσωμεν τὸν ἄγγελον, ποὺ φέρει τὸν ὄλεθρον, νὰ μᾶς καταπιῇ, ἀφοῦ τὸν φταντασθῶμεν ὡς ἀγαθὸν ἄγγελον· διότι τριγύρνῃ «σὰν λιοντάρι ποὺ οὐρλιάζει καὶ ζητεῖ ποιὸν νὰ καταπιῇ», κατὰ τὴν Γραφήν. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία παρέχει νουθεσίας· διὰ τοῦτο λειτουργοῦν τὰ διδασκαλεῖα αὐτά· διὰ τοῦτο γίνονται αἱ ἀναγνώσεις (τῆς ἀγ. Γραφῆς).

20. Μετάφρασις.

«Νὰ χαίρης πάρα πολύ, θυγατέρα Σιών, νὰ κηρύττῃς, θυγατέρα Ἱερουσαλήμ· ὁ Κύριος ἀπεμάκρυνε τὰ ἀδικήματά σου· σὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὸ χέρι τῶν ἔχθρῶν σου... Σήκωσε τριγύρω τὰ μάτια σου καὶ κοίταξε συνηθροισμένα τὰ τέκνα σου, τὰ ὅποια, ἀφοῦ τὰ ἥρπασαν βίαια καὶ τὰ ἐγέμισαν μὲ μανιώδη ἐνθουσιασμὸν οἱ ἀγῶνες τῶν αἰρέσεων καὶ αἱ μαινάδες καὶ τὰ πτερωτὰ τέρατα τῶν σχισμάτων, τὰ διεσκόρπισαν εἰς βουνά καὶ κρημνούς ἀπωλείας, διότι τὰ ἐκέντησαν μὲ οἰστρον. Νὰ εὐφραίνεσαι καὶ νὰ κατευχαριστῆσαι μὲ ὅλην τὴν καρδίαν σου. Ὁ Υἱὸς κηρύσσεται ὅμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα· τὸ Πνεῦμα μαζὶ μὲ αὐτοὺς ἀριθμεῖται εἰς μίαν θεότητα· ὁ Λόγος, ἀφοῦ ἔλαβε σάρκα ἐκ τῆς παρθένου πρὸς κοινὴν σωτηρίαν καὶ ἀνάπλασιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὴν θεότητα· αἱ φύσεις εἰς αὐτὸν (τὸν Κύριον)

ταιολογία, φλυαρία. — μηχανάω - ῥ = ἐπινοῶ ἐντέχνως, μὲ πανουργίαν. — μαίνομαι = γίνομαι μανιώδης, κάνω ὡς τρελλός. — ἐπιμαίνομαι = μαίνομαι ἐξ ὀργῆς· ἄγομαι ὑπὸ σφοδροῦ πάθους πρὸς κάτι. — ὑπογραμμδες = ὑπόδειγμα (κυρίως πρὸς γραφήν). — ναι δή = μάλιστα βεβαίως.

β) Πραγματικοὶ παρατηρήσεις: Σιών· Ἱερουσαλήμ: ὑπονοεῖται ἡ Ἐκκλησία, ἡ περιλαμβάνουσα εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς τὸν νέον Ἰσραὴλ τῆς χάριτος. — Χαῖρε...· κήρυσσε...· Σοφ. γ', 14-15. — ἀρον κύκλω...· Ἡσ. ξ', 4. — κηρύσσεται ὅμοούσιος· κατὰ τὴν Α' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. — τὸ πνεῦμα συνεριθμεῖται· κατὰ τὴν Β' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. — ὁ λόγος ἐκ παρθένου.... οὐ μερίζεται τῆς θεότητος· κατὰ τὴν Γ' καὶ Ε' Οἰκουμ. Σύν-

εξ δλης τῆς καρδίας σου. Υἱός πατρὶ κηρύσσεται δμοούσιος· τὸ Πνεῦμα τούτοις εἰς μὲν συναριθμεῖται θεότητα· ὁ Λόγος ἐκ παρθένου σάρκα λαβὼν εἰς κοινὴν τοῦ γένους σωτηρίαν καὶ ἀνάπλασιν οὐ μερίζεται τῆς θεότητος· αἱ φύσεις ἐπ' αὐτοῦ φυλάττουσι τὸ ἀσύγχυτον καὶ τῶν θελημάτων ἑκάτερον τῇ οἰκείᾳ φύσει συναναφαίνεται ἐνεργούμενον· πᾶσα πλάνη καὶ λῆρος μακρός ἀπελήλαται... Οὕμερον, οὐδὲ Χριστὸς αὐτὸς ἐν εὐφημίᾳς προσχήματι πικρῶς ὑβρίζεται χλευαζόμενος· ἄλλο τοῦτο κενολόγημα καὶ ἔνος τρόπος τῷ πονηρῷ μεμηχανημένος ἔξουδενώσεως, μαίνεσθαι μὲν κατὰ τῆς εἰκόνος, ἐπὶ τιμῇ δὲ τοῦ εἰκονιούμένου τερατολογεῖν, ταύτην σπαράττειν καὶ διπλῆν μανίαν ἐπιμαίνεσθαι. Οὐδὲν οὖν ἔτι τῶν ἀσεβημάτων παρρησιάσεται...

Τὰς συνόδους, αἱ κατὰ καιροὺς τὴν οἰκουμένην τῶν ζιζανίων ἐκάθαιρον, ή τοῦ παναγίου πνεύματος χάρις συνήθοισεν ἀλλ’ ἔξ ορών καὶ αὐταὶ τὴν γνῶσιν εἰλλήσαντο· ἔσχε πρὸ ταύτης ἡ πρώτη πολλῶν ἐν μέρει τὰς πράξεις μιμήσασθαι· ἡ δευτέρα τὴν πρώτην ὑπογραμμὸν καὶ τύπον ἐδέξατο, τῆς δὲ τρίτης αὐτὴ μετὰ τὴν πρώτην ὑπῆρξε παράδειγμα, ναὶ δὴ καὶ τετάρτην ταύταις ἐπλούτει μιμήσασθαι καὶ ταῖς ἐφεξῆς ὑπῆρχον αἱ προλαβοῦσσαι διδάσκαλοι».

21. ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

«Μικρὸν ἀπὸ τῆς πόλεως πρόσβελθε καὶ θέασαι τὴν καινὴν πόλιν, τὸ τῆς εὐσεβείας ταμεῖον, τὸ κοινὸν τῶν ἔχοντων θησαύρισμα, εἰς δὲ τὰ περιττὰ τοῦ πλούτου, ἥδη δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα ταῖς ἐκείνου παραι-

οδον. — αἱ φύσεις... φυλάττουσι τὸ ἀσύγχυτον· κατὰ τὴν Δ' Οἰκουμ. Σύνοδον. — τῶν θελημάτων ἐνεργούμενον· κατὰ τὴν ΣΤ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. Ψυχῶν οὐδεὶς μετοικισμὸς ἀναπλάττεται· κατὰ τὴν Ε' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. — οὔμενουν... ἐπιμαίνεσθαι· διὰ τῶν ἐκφράσεων τούτων γίνεται ὑπόμνησις τῆς εἰκονομαχίας, ἡ ὅποια κατεδικάσθη ὑπὸ τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου.

21. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἐπιταφίου λόγου Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ εἰς τὸν μέγαν Βασιλεῖον, ἐπίσκοπον Καισαρείας (Ἐ.Π. 36, 577 - 580).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά**: θησαύρισμα = θησαυροφυλάκιον. — σῆς, σητός (δ') = σκῶρος. — ἐπτάπυλοι Θῆβαι....ἀμετρος: πολυσύνδετον.

β) **Πραγματικά παρατηρήσεις**: καινὴν πόλιν· πρόκειται διὰ τὴν περίφημον Βασιλειάδα, ἡτις ἦτο ἀλλοθής πόλις, διότι περιελάμβανε πτωχοτροφεῖον, νοσοκομεῖον, ὁρφανοτροφεῖον, ξενῶνας, λεπροκομεῖον, ιδιαιτέρως οἰκοτροφεῖα, εἰδικὰ ἐπαγγελματικά ἔργαστήρια, ἀνεξάρτητα οἰκήματα διὰ

διατηροῦν τὸ ἀσύγχυτον καὶ ἔκαστον ἐκ τῶν θελημάτων ἀναφαίνεται, διὰ νὰ καθίσταται ἐνεργὸν μαζὶ μὲ τὴν ἴδικήν του φύσιν· καθε πλάνη καὶ μεγάλο παραλήρημα ἔχει ἐκδιωχθῆ... Λοιπὸν ὅχι, οὔτε αὐτὸς δὲ Χριστὸς ὑβρίζεται πλέον καὶ χλευάζεται μὲ τὴν πρόφασιν ἐκφράσεως τιμῆς· τοῦτο εἰναι ἄλλη ματαιολογία καὶ νέος τρόπος ἐξουδενώσεως (τοῦ Χριστοῦ), δὲ όποιος ἔχει ἐπινοηθῆ μὲ πανουργίαν ἀπὸ τὸν πονηρόν, δηλαδὴ νὰ φέρωνται μὲν μὲν μανίαν ἐναντίον τῆς εἰκόνος, νὰ λέγουν δὲ πράγματα τερατώδη πρὸς τιμὴν δῆθεν τοῦ εἰκονιζομένου, νὰ κατακομματιάζουν αὐτὴν καὶ νὰ κατέχωνται σφοδρὰ ἀπὸ διπλῆν μανίαν. Κανεὶς λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς λόγους δὲν παρουσιάζεται πλέον μὲ παρρησίαν (θάρρος)...

‘Η Χάρις τοῦ Παναγίου Πνεύματος συνήθεισε τὰς συνόδους, αἱ ὁποῖαι κατὰ καιροὺς ἐκαθάριζον τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τὰ ζιζάνια· ἀλλὰ καὶ αὐταὶ ἀπὸ ἄλλους ἤντλησαν τὴν γνῶσιν· ἡ πρώτη (οἰκουμενικὴ σύνοδος) εἶχε πρὸ αὐτῆς διὰ νὰ μιμηθῇ τὰς πράξεις πολλῶν τοπικῶν συνόδων· ἡ δὲ δευτέρα ἐδέχθη τὴν πρώτην ὡς ὑπόδειγμα καὶ τύπον, τῆς δὲ τρίτης αὐτὴ μετὰ τὴν πρώτην ὑπῆρξε παράδειγμα, μάλιστα καὶ τὴν τετάρτην καθίστα πλουσιωτέραν ἡ μίμησις αὐτῶν καὶ εἰς τὰς ἐπομένας ὑπῆρχον ὡς διδάσκαλοι αἱ προηγηθεῖσαι».

21. Μετάφρασις.

«Ἐξελθε ὀλίγον ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ κοίταξε τὴν νέαν πόλιν, τὸ ταμεῖον αὐτὸ τῆς εὐσεβείας, τὸ κοινὸν αὐτὸ θησαυροφυλάκιον τῶν πλουσίων, εἰς τὸ ὄποιον μὲ τὰς παραινέσεις ἔκείνου (δηλ. τοῦ Βασιλείου) κατατίθενται τὰ περισσεύματα τοῦ πλούτου, τώρα δὲ καὶ τὰ ἀναγκαῖα, ἀφοῦ ἀποτινάσσουν τὸν σκῶρον καὶ δὲν εὐφραίνουν τοὺς κιλέπτας καὶ διαφεύγουν τὴν πάλην τοῦ φθόνου καὶ τὴν φθορὰν τοῦ χρόνου· μέσα εἰς τὸ ὄποιον ἡ ἀσθένεια ἀντιμετωπίζεται μὲ φιλοσοφικὴν διάθεσιν καὶ ἡ συμφορὰ μεταβάλλεται εἰς εὐτυχίαν καὶ ἡ συμπάθεια ὑποβάλλεται εἰς δοκιμὴν (ἔξασκεῖται). Ποίαν ἀξίαν ἔχουν συγκρινόμενα πρὸς τὸ ἔργον αὐτὸ αἱ ἐπτάπυλοι Θῆβαι τῆς Βοιωτίας καὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ τὰ Βαβυλώνια τείχη καὶ ὁ τάφος τοῦ Μαυσώλου εἰς τὴν Καρίαν καὶ αἱ Πυραμίδες (τῆς Αἰγύπτου) καὶ ὁ ὑπερβολικὸς ὅγκος τοῦ Κολοσσοῦ ἡ τὰ μεγέθη καὶ

τοὺς Ιατρούς, τὰς νοσοκόμους καὶ τὸ προσωπικόν, ἀκόμη καὶ βουστάσιον διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν Ιδρυμάτων. — ἐπτάπυλοι Θῆβαι... χαλκὸς ἄμετρος· τὰ οἰκοδομήματα ταῦτα ἐθεωροῦν ἀπὸ τὰ θαύματα τοῦ ἀρχαίου κόσμου. — τετελευτηκότες... τοῖς πλειστοῖς μέλεσιν· ἐνυοεῖ τοὺς χανσενικούς, οἱ-

νέσεσιν ἀποτίθεται, σῆτας ἀποσειόμενα καὶ κλέπτας οὐκ εὑφραίνοντα καὶ φθόνου πάλην καὶ καιροῦ φθορὰν διαφεύγοντα· ἐν τῷ νόσος φιλοσοφεῖται καὶ συμφορὰ μακαρίζεται καὶ τὸ συμπαθὲς δοκιμάζεται. Τέ μοι πρὸς τοῦτο τὸ ἔργον ἐπτάπτυλοι Θῆβαι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ τείχη Βαβυλώνια καὶ Μανσώλου Καρικός τάφος καὶ Πηραμίδες καὶ Κολοσσοῦ χαλκὸς ἀμετρος ἢ ταῦν μεγέθη καὶ κάλλη τῶν μηκέτι ὄντων ἄλλα τε ὅσα θαυμάζουσιν ἀνθρώποι καὶ ιστορίαις διδόασιν...; Οὐκ ἔτι πρόκειται τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν θέαμα δεινὸν καὶ ἐλεεινόν, ἀνθρώποι νεκροὶ πρὸς θανάτου καὶ τετελευτήκοτες τοῖς πλείστοις τοῦ σώματος μέλεσιν, ἀπελανύμενοι πόλεων, οἰκιῶν, ἀγορῶν, ὑδάτων, αὐτῶν τῶν φιλτάτων, ὀνόμασι μᾶλλον ἢ σώμασι γνωριζόμενοι· οὐδὲ προτίθεται συνόδοις τε καὶ συλλόγοις κατὰ συζητήσεων τε καὶ συναυλίαν, μηκέτ' ἐλεούμενοι διὰ τὴν νόσον, ἀλλὰ μισούμενοι... Ἐκεῖνός γε μάλιστα πάντων ἔπεισεν ἀνθρώπους ὄντας, ἀνθρώπων μὴ καταφρονεῖν, μηδ' ἀτιμάζειν Χριστὸν τὴν μίαν πάντων κεφαλὴν διὰ τῆς εἰς ἐκείνους ἀπανθρωπίας».

22. ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΙΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ ΥΠΟ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΝΑΖΙΑΝΖΗΝΟΥ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ).

« Χαῖρε μοι, ὡς καθέδρα, τὸ ἐπίφθονον ὑψος τοῦτο καὶ ἐπικίνδυνον, ἀρχιερέων συνέδριον... Χαῖρετε, Ναζιαραίων χοροστασίαι, ψαλμῳδιῶν ἀρμονίαι, στάσεις πάννυχοι, παρθένων σεμνότης, γυναικῶν εὐκοσμία, χηρῶν, δρφανῶν συστήματα, πτωχῶν ὀφθαλμοί, πρὸς Θεὸν

τινες τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἥσαν κυριολεκτικῶς νεκροὶ πρὸ τοῦ θανάτου· σήμερον ἡ νόσος τοῦ Χάνσεν δὲν ἔχει τοιαύτην φοβερὰν ἔξελιξιν καὶ θεραπεύεται συχνάκις. — μισούμενοι· ἐννοεῖ, διτὶ οἱ ἐπαῖται γίνονται ἐνοχλητικοί. — τὴν μίαν πάντων κεφαλήν· πρβλ. Ρωμ. ιβ', 5: «οἱ πολλοὶ ἐν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, τὸ δὲ καθ' εἰς ἀλλήλων μέλη» καὶ Ἐφ. α', 22 - 23: «καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπέρ πάντα τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἣτις ἔστι τὸ σῶμα αὐτοῦ».

22. Περικοπὴ ἐκ τοῦ «Συντακτηρίου λόγου», διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Γρηγόριος Ναζιανζηνός, παραιτηθεὶς τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀποχαιρετῷ τὸ ποίμνιόν του (Ἐ.Π. 36, 489 - 492).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** ἐπίφθονος = ὑποκείμενος εἰς φθόνον, διεγείρων τὸν φθόνον, ἐπίζηλος. — χοροστασία = σύστασις καὶ ἐκτέλεσις χοροῦ (ψαλτῶν). — σύστημα = ὠργανωμένη τάξις. — ἀντιλήπτωρ = προ-

τὰ κάλλη τῶν ναῶν, ποὺ δὲν ὑπάρχουν πλέον, καὶ ὅσα ἄλλα θαυμάζουν οἱ ἀνθρωποι καὶ τὰ ἔξιστοροῦν...; (Μὲ τὰ ἔργα αὐτὰ τοῦ Μ. Βασιλείου) δὲν εύρισκεται πλέον μπροστά εἰς τὰ μάτια μας θέαμα φοβερὸν καὶ ἐλεεινόν, ἀνθρωποι ποὺ εἶναι νεκροὶ πρὶν ἀποθάνουν καὶ ποὺ ἔχουν ἀποθάνει (ἀχρηστευθῆ) ὡς πρὸς τὰ πλεῖστα μέλη τοῦ σώματος, ποὺ ἔκδικονται ἀπὸ τὰς πόλεις, ἀπὸ τὰ σπίτια, ἀπὸ τὰς ἀγοράς, ἀπὸ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς φιλάττους, ποὺ ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὰ ὄντοματα μᾶλλον παρὰ ἀπὸ τὰ σώματα· οὐδὲ εἶναι πλέον ἔκτεινεμένοι εἰς τὰς συναθροίσεις καὶ τὰς συνάξεις (οἱ δυστυχεῖς αὐτοὶ) κατὰ ζεύγη καὶ ὁμάδας, ποὺ τραγουδοῦν θλιψερά, χωρὶς νὰ ἐλεοῦνται διὰ τὴν ἀσθένειαν, ἀλλὰ προκαλοῦντες τὸ μῖσος... Ἐκεῖνος (δ. Βασίλειος) περισσότερον ἀπὸ δλους μᾶς ἔπεισε τῷ δντι, δτι, ἐφ' ὅσον εἰμεθα ἀνθρωποι, δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τοὺς ἀνθρώπους, οὔτε μὲ τὴν ἀπανθρωπίαν μας πρὸς ἔκείνους (τοὺς πάσχοντας) νὰ προσβάλλωμεν τὸν Χριστόν, δ. δποτοῖς εἶναι ή μία κεφαλὴ ὅλων μας».

22. Μετάφρασις.

«Χαῖρε πρὸς χάριν μου, ἐπισκοπικὴ καθέδρα, τὸ ὕψος τοῦτο, ποὺ προκαλεῖ τὸν φθόνον καὶ εἶναι ἐπικίνδυνον, σύνοδος ἀρχιερέων... Χαίρετε, χοροστασίαι τῶν Χριστιανῶν, ἀρμονίαι τῶν ψαλμῳδιῶν, δλονυκτίαι, σεμνότης τῶν παρθένων, εὐκοσμία τῶν γυναικῶν, ὠργανωμέναι τάξεις χηρῶν καὶ ὀρφανῶν, μάτια τῶν πτωχῶν, ποὺ βλέπουν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς ἡμᾶς. Χαίρετε οἰκογένειαι, ποὺ εἰσθε φιλόξενοι καὶ φιλόχριστοι καὶ προστάται εἰς τὴν ιδικήν μου ἀσθένειαν. Χαίρετε, θερμοὶ θαυμασταὶ τῶν λόγων μου καὶ δρόμοι καὶ συγκεντρώσεις τοῦ πλήθους

στάτης, ὑπερασπιστής. — καὶ δρόμοι... καὶ κιγκλίς· πολυσύνδετον σχῆμα. — συνδρομὴ = συγκέντρωσις πλήθους. — γραφίς = δργανον, κάλαιμος, πέννα. κροτέω - ω = κτυπῶ μὲ κρότον. — βοάω - ω = κραυγάζω, φωνάζω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Ναζωραῖοι· οἱ δπαδοὶ τοῦ Ναζωραίου, οἱ Χριστιανοί. Εἰς μερικά χειρόγραφα ὑπάρχει η λέξις Ναζιραῖοι = κεχωρισμένοι διὰ τὸν Θεόν, μοναχοί. — χηρῶν, δρφανῶν συστήματα· ἥσαν ὠργανωμέναι τάξεις, περιθαλπόμεναι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. — γραφίδες· τὰ δργανα, διὰ τῶν ὅποιων πολλοὶ ἐκράτουν στενογραφημένας ή μή σημειώσεις ἐκ τῶν κηρυγμάτων τῶν μεγάλων Πατέρων. — κιγκλίς· κιγκλίδωμα, ποὺ ἔχωριζε τὸ θυσιαστήριον ἀπὸ τοῦ λοιποῦ ναοῦ· τὸ ὑψηλὸν τέμπλον παρουσιάσθη βραδύτερον. — κροτήσατε χείρας...· σχήματα ρητορικῆς ὑπερβολῆς,

καὶ πρὸς ἡμᾶς βλέποντες. Χαίρετε, οἶκοι φιλόξενοι καὶ φιλόχριστοι καὶ τῆς ἐμῆς ἀσθενείας ἀντιλήπτορες. Χαίρετε, τῶν ἐμῶν λόγων ἐρασταὶ καὶ δρόμοι καὶ συνδομαὶ καὶ γραφίδες φανεραὶ καὶ λανθάνουσαι καὶ ἡ βιαζόμενη νικηλίς αὐτῇ τοῖς περὶ τὸν λόγον ὥθιζομέροις. Χαίρετε, ὃ βασιλεῖς, καὶ βασίλεια, δύον τε περὶ τὸν βασιλέα θεραπευτικὸν καὶ οἰκιδιον· εἰ μὲν καὶ βασιλεῖ πιστόν, οὐκ οἰδα· Θεῷ δὲ τὸ πλεῖστον ἀπιστον. Κροτίσατε χεῖρας, δξὺ βοήσατε, ἅρατε εἰς ὕψος τὸν φίτορα ὑμῶν. Σεσίγηκεν ὑμῖν ἡ πονηρὰ γλῶσσα καὶ λάλος· οὐ μὴν σιγήσεται παντάπασι· μαχήσεται γὰρ διὰ χειρὸς καὶ μέλανος· τὸ δ' οὖν παρὸν σεσιγήκαμεν».

23. ΤΟ ΗΡΩ·Ι·ΚΟΝ ΦΡΟΝΗΜΑ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ (Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Πολλὰ τὰ κύματα καὶ χαλεπὸν τὸ κλυδώνιον ἀλλ' οὐ δεδοίκαμεν μὴ καταποντισθῶμεν· ἐπὶ γὰρ τῆς πέτρας ἐστήκαμεν. Μαινέσθω ἡ θάλασσα, πέτραν διαλῦσαι οὐ δύναται· ἔγειρέσθω τὰ κύματα, τοῦ Ἰησοῦν τὸ πλοῖον καταποντίσαι οὐκ ἴσχύει. Τὶ δεδοίκαμεν; Εἰπέ μοι. Τὸν θάρατον; Εμοὶ τὸ ζῆν Χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. Ἀλλ' ἔξορλαν; Εἰπέ μοι. Τοῦ Κυρίουν ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Ἀλλὰ χρημάτων δήμευσιν; Οὐδὲν εἰστρέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἔξενεγκεῖν δυνάμεθα· καὶ τὰ φοβερὰ τοῦ κόσμου ἐμοὶ εὐκαταφρόνητα καὶ τὰ χρηστὰ καταγέλαστα. Οὐ πενίαν δέδοικα, οὐ πλοῦτον ἐπιθυμῶ· οὐ θάρατον φοβοῦμαι, οὐ ζῆσαι εὐχομαι, εἰ μὴ διὰ τὴν ὑμετέραν προκοπήν. Διὸ καὶ τὰ νῦν ὑπομιμήσκω καὶ παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν θαρρεῖν ἀγάπην· οὐδεὶς γὰρ ὑμᾶς ἀποσπάσαι δινήσεται».

ἔχοντα δύμας σχέσιν πρὸς τὰς συνηθείας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, καθ' ἣν οἱ ἀκροαταὶ ἔχειροκρότουν τοὺς διαπρεπεῖς ρήτορας καὶ ἐπευφήμουν αὐτούς. — μαχήσεται διὰ χειρὸς καὶ μέλανος· δηλαδὴ θὰ ἐπιδοθῇ εἰς συγγραφικὸν ἔργον, πρᾶγμα πού ἔγινεν.

23. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου «πρὸ τῆς ἔξορίας» (‘Ε.Π. 52, 427).

καὶ φανερὰ ἡ κρυμμένα ὅργανα γραφῆς καὶ τὸ κιγκλίδωμα αὐτό, ποὺ καταπιέζεται ἀπὸ ἑκείνους, ποὺ συνωστίζονται, διὰ νὰ ἀκούσουν τὸν θεῖον λόγον. Χαίρετε, βασιλεῖς καὶ βασιλικὰ ἀνάκτορα, ὅπως καὶ τὸ ὑπηρετικὸν καὶ οἰκιακὸν προσωπικόν, ποὺ εἶναι γύρω ἀπὸ τὸν βασιλέα· ἐὰν ὅμως εἶναι καὶ πιστὸν εἰς τὸν βασιλέα, δὲν γνωρίζω· εἰς τὸν Θεὸν τὸ περισσότερον δὲν εἶναι πιστόν. Κτυπήσατε μὲ κρότον τὰ χέρια σας, φωνάξατε διαπεραστικὰ (δυνατά), σηκώσατε ὑψηλὰ τὸν ρήτορά σας. "Εχει σιγήσει διὰ σᾶς ἡ πονηρὰ καὶ φλύαρος (κατὰ τοὺς ἔχθρούς μου) γλῶσσα, ἀλλ' ὅμως δὲν θὰ σιωπήσῃ ἐξ ὀλοκλήρου· διότι θὰ ἀγωνίζεται μὲ τὸ χέρι καὶ τὸ μελάνι· κατὰ τὸ παρόν λοιπὸν ἔχομεν σιωπήσειν.

23. Μετάφρασις.

"Εἶναι πολλὰ τὰ κύματα καὶ φοβερὰ ἡ τρικυμία· ἀλλὰ δὲν φοβούμεθα μήπως καταποντισθῶμεν· διότι στεκόμεθα ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν. "Ας μαίνεται ἡ θάλασσα, δὲν ἥμπορεῖ νὰ διαλύσῃ τὴν πέτραν· ἀς ἀνυψώνωνται τὰ κύματα, δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ καταποντίσουν τὸ πλοῖον τοῦ Ἰησοῦ. Εἰπέ μου: Τί φοβούμεθα; Τὸν θάνατον; Δι' ἐμὲ ἡ ζωὴ εἶναι δὲν Χριστὸς καὶ τὸ νὰ ἀποθάνω κέρδος. 'Αλλ' εἰπέ μου: Φοβούμεθα τὴν ἔξορίαν; Εἰς τὸν Κύριον ἀνήκει ἡ γῆ καὶ τὸ σύνολον τῶν μερῶν αὐτῆς. 'Αλλὰ φοβούμεθα δήμευσιν τῆς περιουσίας; Τίποτε δὲν ἐφέραμεν μέσα εἰς τὸν κόσμον, εἶναι φανερὸν δτὶ δὲν ἥμποροῦμεν νὰ πάρωμεν τίποτε ἐξ αὐτοῦ· καὶ τὰ φοβερὰ πράγματα τοῦ κόσμου εἶναι δξια καταφρονήσεως καὶ τὰ χρήσιμα φαίνονται γελοῦα. Δὲν φοβοῦμαι τὴν πτωχείαν, δὲν ἐπιθυμῶ πλοῦτον· δὲν φοβοῦμαι τὸν θάνατον, δὲν εὔχομαι νὰ ζήσω παρὰ μόνον διὰ τὴν ἰδικήν σας πνευματικὴν πρόδοθν. Διὰ τοῦτο καὶ τώρα ὑπενθυμίζω καὶ παρακαλῶ τὴν ἀγάπην σας νὰ ἔχῃ θάρρος· διότι κανεὶς δὲν θὰ ἥμπορέσῃ νὰ σᾶς χωρίσῃ ἀπὸ ἐμέ·

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά:** χαλεπὸς = δύσκολος, φοβερός. — πλήρωμα = φύσις πλήρης καὶ τελεία· τὸ σύνολον. — χρηστὸς = χρήσιμος, ώφελιμος.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** ἔμοι τὸ ζῆν Χριστός: Φιλιπ. α', 21. — τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· φαλμ. κγ', 1. — τὰ φοβερά.... εὐκαταφρόνητα· ἡ ἀλήθεια τῶν λόγων τούτων ἀπεδείχθη κατὰ τὴν ἔξορίαν τοῦ Χρυσοστόμου, δστις ὑπέμεινε πάσας τὰς κακουχίας καρτερικῶς.

24. Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ (Θεοδωρήτου, ἐπισκόπου Κύρου).

« "Ἄλλος αὐτὸν (Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον) ἔλκει βοηθὸν ἀρ-
παζόμενος, ἄλλος καλεῖ δικαζόμενος σύνδικον ἄλλος πεινᾶν ὑπὲρ τρο-
φῆς ἰκετεύει, γυμνὸς ὑπὲρ ἐνδύματος· ἄλλος αὐτὸν ἀποδύει· ἄλλος πεν-
θῶν εἰς παράκλησιν δεῖται· δεσμῶν ἔτερος ἀπολυθῆραι βοᾷ. "Ἐλκει τις
αὐτὸν ἄλλος πρὸς νόσων ἐπίσκεψιν· ξένος αἴτει καταγώγιον· ἔτερος
παραστὰς χρέος δδύεται· ἄλλος ἐπόπτην καὶ διαλλάκτην τῶν κατ' οἰ-
κον μεταπέμπεται στάσεων. Οὐδὲ δοῦλος πρὸς ἄλλον καταφεύγει, δε-
σπότου πικρὰν δλοφυρῷμενος ἀγανάκτησιν. Χήρα βοᾷ τὸ Ἐλέησον·
ἄλλη τὴν δοφανίαν δδύεται. Μυρίαι τῷ πατρὶ καθ' ἐκάστην πρὸς ἐ-
κάστους ὑπὲρ ἐκάστου τροπαί. Ἀρπάζεται τις, καὶ συνήγορος δ Πα-
τήρ· λιμὸς ἐνοχλεῖ, καὶ τροφεὺς ἐκ συνηγόρου γίνεται· νοσεῖ τις, καὶ
εἰς λατρὸν δ τροφεὺς μεταβάλλεται· πένθει τις περιπέπτωκε, καὶ δ νο-
σοκόμος εὑρίσκεται παραμύθιον· ξένων ἐπέστη φροντίς, καὶ ξενοδό-
χος δ πάντα γεγονὼς ἀναδείκνυται ».

25. ΟΛΥΜΠΙΑΣ Η ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ (Παλλαδίου, ἐπιθέτου Ἐλευνοπόλεως).

« "Ολυμπιὰς πάντα τὸν ἄπειρον ἔκεινον καὶ ἀμέτρητον πλοῦτον
διασκορπίσασα, πᾶσιν ἀπλῶς καὶ ἀδιακρίτως ἐπήρκεσεν. Οὕτε γὰρ πό-
λις, οὐ χώρα, οὐκ ἔρημος, οὐ νῆσος, οὐκ ἐσχατιὰ ἀμοιδος ἔμεινε τῶν
ταύτης ἐπιδόσεων τῆς ἀοιδίμουν. 'Αλλ' ἐπήρκεσε καὶ ἐκκλησίας εἰς

24. Περικοπὴ ἐκ λόγου τοῦ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου εἰς τὸν ἐν
ἀγίοις Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, διασωζόμενη καὶ παρατιθεμένη ἐν τῷ Μυριο-
βίθλῳ τοῦ μεγάλου Φωτίου, κεφ. σογ' ('Ε.Π. 104, 229 - 232).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά: σύνδικος = συνήγορος, ὑπερασπι-
στής. — ἄλλος... ἄλλος... ἄλλος: σχῆμα ἀπαριθμήσεως. — δεῖται = ἔχει
ἀνάγκην. — δεσμά = φυλακή. — μεταπέμπομαι = στέλλω καὶ προσκαλῶ. —
καθ' ἐκάστην... ὑπὲρ ἐκάστου· παρήχησι. — εὑρίσκομαι = εύρισκω· είμαι,
κείμαι, ὑπάρχω. — παραμύθιον = παραίνεσις, προτρεπτικὸς λόγος, πράντησις,
παρηγορία. — Ή δলη περικοπὴ εἶναι πλήρης ρητορικῶν σχημάτων.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: πρὸς νόσων ἐπίσκεψιν· κατὰ
τὸν Παλλαδίον δ Χρυσόστομος ἕκτισε πολλὰ νοσοκομεῖα. — χήρα... δρφα-
νίαι· εἶναι γνωστόν, δτὶ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν δ Χρυσόστομος εἶχεν δργανώσει
τὴν καθημερινὴν διατροφὴν τριῶν χιλιάδων χηρῶν καὶ παρθένων, ὡς μαρτυρεῖ

24. Μετάφρασις.

«Ο ένας σύρει αύτὸν (τὸν Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον), καθὼς τὸν ἄρπαζει ὡς βοηθόν, ἄλλος, ποὺ δικάζεται, τὸν προσκαλεῖ ὡς συνήγορον· ἄλλος, ποὺ πεινᾷ, τὸν ἴκετεύει διὰ τροφήν, ὁ γυμνὸς δι' ἔνδυμα· ἄλλος παρακαλῶν τοῦ παίρνει τὰ ἰδικά του ροῦχα· ἄλλος, ποὺ πενθεῖ, τὸν ἔχει ἀνάγκην πρὸς παρηγορίαν· ἄλλος τὸν παρακαλεῖ μὲν δυνατὴν φωνὴν διὰ νὰ ἀπολυθῇ ἀπὸ τὴν φυλακήν. Κάποιος ἄλλος τὸν σύρει νὰ ἐπισκεφθῇ ἀσθενεῖς· ξένος ζητεῖ καταφύγιον· ἄλλος, ἀφοῦ τὸν πλησιάσῃ, ὀδύρεται διὰ κάποιο χρέος· ἄλλος στέλλει καὶ τὸν προσκαλεῖ ὡς ἐπόπτην καὶ συμφιλιωτὴν μέσα εἰς τὸ σπίτι του, ὅπου ὑπάρχουν ἔριδες. Οὔτε ὁ δοῦλος καταφεύγει εἰς ἄλλον, ὅταν κλαίῃ μὲ στεναγμούς διὰ τὴν σκληρὰν ὀργὴν τοῦ κυρίου. Ή χήρα φωνάζει δυνατὰ τὸ «έλέησον»· ἄλλη ὀδύρεται διὰ τὴν ὀρφάνιαν. Ἀναρίθμητοι εἰναι εἰς τὸν πατέρα αἱ ἀσχολίαι κάθε ἡμέραν πρὸς τὸν καθένα διὰ τὸν καθένα. Συλλαμβάνεται κάποιος βίαια καὶ παρουσιάζεται συνήγορος ὁ πατήρ· πεῖνα ἐνοχλεῖ καὶ ἀμέσως ἐκ συνηγόρου γίνεται τροφεύς· εἰναι κάποιος ἀσθενής, ὁ τροφεύς μεταβάλλεται καὶ εἰς ιατρόν· εἰς πένθος ἔχει πέσει κάποιος καὶ ὁ νοσοκόμος εὑρίσκει παρηγορητικὸν λόγον (ἢ ὑπάρχει ὡς παρηγορία)· ἔφθασεν ἡ ὥρα τῆς φροντίδος τῶν ξένων· καὶ ἀναδεικνύεται ξενοδόχος ἐκεῖνος, ποὺ ἔχει γίνει τὰ πάντα».

25. Μετάφρασις.

«Ἡ Ὀλυμπιάς, ἀφοῦ διεσκόρπισε (μὲ τὰς ἀγαθοεργίας) ὅλον τὸν ἀπέραντον καὶ ἀμέτρητον ἐκεῖνον πλοῦτον, τὸν ὅποῖον εἶχεν, ἐβοήθησεν ὅλους εἰλικρινῶς καὶ χωρὶς διάκρισιν. Διέτι οὔτε πόλις, οὔτε χώρα, οὔτε ἔρημος, οὔτε νησί, οὔτε ἡ τελευταία γωνία ἔμεινε χωρὶς νὰ

ὅ ἕδιος, προσθέτων, ὅτι ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας παρείχετο βοήθεια «τοῖς ἐν τῷ ξενοδοχείῳ κάμνουσι, τοῖς ὑγιαίνουσι, τοῖς ἀποδημοῦσι, τοῖς τὰ σώματα λελώβημένοις» καὶ εἰς πολλοὺς ὅλους. Καὶ κατὰ τὸν Παλλάδιον ἡ κοινωνικὴ δρᾶσις τοῦ Χρυσοστόμου περιελάμβανε πλείστους τομεῖς, ὡς ήσαν «ἡ τῶν χηρῶν κηδεμονία, ἡ τῶν παρθένων παραμυθία, ἡ τῶν ὀρρωστούντων νοσοκομία, ἡ τῶν καταπονουμένων ἐπικουρία, ἡ τῶν πλανωμένων ἐπιστροφή, ἡ τῶν συντετριμένων φροντίς, ἡ τῶν ἐν φυλακαῖς ἐπίσκεψις».

25. Περικοπὴ ἐκ τοῦ «περὶ Ὀλυμπιάδος» κεφ. ριδ' τῆς «Λαυσαϊκῆς Ἰστορίας» τοῦ Παλλαδίου ἐπισκόπου Ἐλευνοπόλεως ('Ε.Π. 34, 1249-1250).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά :** ἐπαρκῶ τινι = βοηθῶ, ὑποστηρί-

ἀναθήματα ἵερους γικὰ καὶ μοναστηρίοις καὶ κοινωφίοις καὶ πτωχοτροφείοις καὶ φυλακαῖς καὶ τοῖς ἐν ἔξοδοις καὶ πᾶσαν ἀπλῶς τὴν οἰκουμένην κατασπείρασα ταῖς ἐλεημοσύναις... Οὐ μικροὺς ἀγῶνας ἡγωνίσατο ὑπὲρ ἀληθείας Θεοῦ ἀμέτροις δακρύοις νύκταρι καὶ μεβ' ἡμέραν ἀνερδεῶς συμβιώσασα· ὑποταττομένη πάσῃ φύσει ἀνθρωπίνη διὰ τὸν Κύριον· μετὰ πάσης εὐλαβείας ὑποκλινομένη τοῖς ἐπισκόποις καὶ τοῖς ἄγιοις· σέβοντα τὸ πρεσβυτέριον· τιμῶντα τὸν αἱρῆτον· αἰδονμένη τὴν ἀσκησιν· ἀποδεχομένη παθενίαν· χηρείᾳ ἐπαρκοῦσα· δραμίαν ἀνατρεφομένη· γήρως ὑπερασπίζοντας· ἀσθενοῦντας ἐπισκεπτομένη· ὅμαρτωλοῖς συμπτενθοῦσα· πεπλανημένους ὁδηγοῦσα· τὸν πάντας ἐλεοῦσα· τὸν πενομένους ἀφειδῶς οἰκτεροῦσα· πολλάς τε τῶν ἀπίστων κατηχήσασα γυναικας καὶ τὰ πρός τὴν ζωὴν ἐπικονιγήσασα, ἀειμνηστον χρηστότητος δνομα διὰ παντὸς τοῦ βίου κατηλέησεν. Ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν τῶν οἰκετῶν μυρίων ἐσμὸν ἀνακαλεσαμένη, Ἰστόμιους τῆς ίδιας εὐγενείας ἀπέφηνε... Αὕτη καὶ ὅμολογίας κατηξιώθη ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, πολλὰς δεξαμένη τιφάδας ἀκαίρων κατηγοριῶν (ἀπὸ τοὺς ἔχθροὺς τοῦ Χρυσοστόμου). Ἡς τὸν βίον ἐν δμολογητρίαις κρίνοντας, δσοι τῶν ενσεβῶν τὴν Κωνσταντιούπολιν οἰκούσιν· ἥτις τὰ θανάτου ἐκινδύνευσε τοῖς κατὰ Θεὸν ἀγῶσι· καὶ ἐν τούτοις τελευτήσασα, τὸ μακάριον ἤρατο κλέος ».

ζω. — ἀπλῶς = εἰλικρινῶς, ἀνεξαιρέτως, ἀπολύτως. — ἐσχατιά = ἐσχατον μέρος, ἄκρα, τελευταῖον δριον. — ἐπίθεσις = αὐθόρμητος, ἐκουσία δόσις, εἰσφορά, δωρεά. — ἄδμοιρος = δ ἄνευ μοίρας, μετοχῆς. — αἰδέομαι—οῦμαι= ἔχω ἐν τιμῇ, σέβομαι. — ἀποδέχομαι = παραδέχομαι. — ἀφειδῶς = ἄνευ φειδοῦς, ἀφθόνως, προθύμως. — κατελεέω—ῶ = αἰσθάνομαι μέγαν οἰκτον πρὸς κάποιον, τὸν λυποῦμαι πολὺ. — ἐσμὸς = σμῆνος, πλῆθος. — ἀνακαλοῦμαι = ἐπαναφέρω. — ἀποφαίνω = καθιστῶ φανερόν ἀποκαλύπτω παριστῶ, παρουσιάζω. — ἀκαιρος = διτοπος, δχληρός. — αἴρομαι (ἄρ. ἡράμην) = λαμβάνω δι' ἐμαυτόν, δέχομαι. — Ἡ περικοπὴ ἔχει ἀσύνδετα σχήματα.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : 'Ολυμπιάς' ἡ πλέον γνωστὴ διακόνισσα τῶν Βυζαντινῶν χρόνων, χειροτονηθεῖσα εἰς τὸ διακονικὸν ἀξίωμα ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως Νεκταρίου. 'Η δρᾶσις ταύτης συνεδέθη στενώτατα μὲ τὸν διαδεχθέντα αὐτὸν 'Ιωάννην τὸν Χρυσόστομον. — συμβιώσασα· ἡ 'Ολυμπιάς ἔζη μετ' ἀλλων παρθένων εἰς τὸ ὑπὸ αὐτῆς ἰδρυθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναστήριον. — χηρείᾳ . . . κατηλέησεν· μνημονεύονται μερικοὶ ἐκ τῶν τομέων τῆς ἑργασίας τῶν διακονισῶν, μεταξὺ τῶν ὅποιων ἦτο καὶ ἡ κατήχησις

πάρη μέρος άπό τας δωρεάς τῆς ἀλησμονήτου αὐτῆς γυναικές. 'Αλλὰ ἐβοήθησε καὶ ἐκκλησίας μὲν ἀφιερώματα χρήσιμα εἰς τὴν τέλεσιν τῆς θείας λατρείας καὶ μοναστήρια καὶ κοινόβια καὶ πτωχοτροφεῖα καὶ φυλακάς καὶ τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν ἔξοριαν καὶ ὅλην ἀνεξαιρέτως τὴν οἰκουμένην, ἀφοῦ τὴν ἕσπειρε πυκνὰ μὲ τὰς ἑλεγμοσύνας... 'Ἐκαμε μεγάλους ἀγῶνας πρὸς χάριν τῆς ἀληθείας τοῦ Θεοῦ ἀφοῦ ἔζησε νύκτα καὶ ἡμέραν μὲ ἀμέτρητα δάκρυα ζῶσα μαζὶ μὲ ἄλλας χωρὶς ἀνάγκας· δεικνύουσα ὑποταγὴν εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος πρὸς χάριν τοῦ Κυρίου· ἐκδηλώνουσα κάθε εὐλάβειαν πρὸς τοὺς ἀπισκόπους καὶ τοὺς ἀγίους· παρουσιάζουσα σεβασμὸν πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους· ἀπονέμουσα τιμὴν εἰς τὸν κλῆρον· σεβομένη τὴν δικησίαν· παραδεχομένη τὸν θεσμὸν τῆς παρθενίας· ὑποστηρίζουσα τὴν τάξιν τῶν χηρῶν· φροντίζουσα διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν δρφανῶν· προστατεύουσα τὴν γεροντικὴν ηλικίαν· ἐπισκεπτομένη τοὺς ἀσθενεῖς· ἔχουσα πένθος μαζὶ μὲ τοὺς ἀμαρτωλούς· ὁδηγοῦσα αὐτούς, οἱ διοῖοι ἔχουν ἐκτραπῆ ἀπὸ τὴν δρθὴν ὁδὸν· δεικνύουσα ἔλεος πρὸς ὅλους· ἐκδηλοῦσα χωρὶς περιορισμὸν οἰκτον πρὸς τοὺς πτωχούς· καὶ ἀφοῦ κατήχησε πολλὰς γυναικας, αἱ διοῖαι ἥσαν ἀπίστοι, καὶ ἐβοήθησε νὰ ἀντιμετωπίσουν τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς, ἔχαρισ μὲ μεγάλην εὐσπλαγχνίαν εἰς αὐτὰς δι' ὅλοκληρον τὴν ζωὴν ἀλησμόνητον ὄνομα καλωσόνης. 'Αφοῦ ἐπανέφερεν ἐκ τῆς δουλείας εἰς τὴν ἐλευθερίαν πλῆθος ἀναριθμήτων ὑπηρετῶν, τοὺς παρουσίασεν ἰσοτίμους μὲ τὴν ιδικήν της εὐγενῆ καταγωγὴν... Αὕτη εἶχε τὴν τιμὴν νὰ ὀμολογήσῃ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, ἀφοῦ ἐδέχθη πολλὰς νιφάδας ἀτόπων (ἀδικιῶν) κατηγοριῶν. Δι' αὐτό, ὅσοι εὔσεβεῖς κατοικοῦν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, θεωροῦν τὴν ζωὴν της ὡς ζωὴν μιᾶς ἀπὸ τὰς ὀμολογητρίας, ἡ διοία μέχρι θανάτου ἐκινδύνευσεν εἰς τοὺς ἀγῶνας κατὰ Θεόν· καὶ ἀφοῦ ἀπέθανε μέσα εἰς τοὺς ἀγῶνας αὐτούς, ἐδέχθη τὴν μακαρίαν δόξαν».

τῶν ἀπίστων ἢ τῶν πρὸς τὸ βάπτισμα προετοιμαζομένων γυναικῶν. — ἀκαίρων κατηγοριῶν· ταύτας ἐδέχθη ἢ 'Ολυμπίας ἐκ τῶν ἔχθρῶν 'Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Κυρίως κατηγορήθη δι' ἀνυπακοήν εἰς τοὺς ἔξοριστας τὸν Χρυσόστομον. — τελευτήσασα· πιθανῶς ἔξοριστος εἰς τὴν Νικομήδειαν. — μακάριον ἥρατο ἀλέος· ἢ μνήμη τῆς 'Ολυμπιάδος εἰς μὲν τὴν 'Ορθόδοξον 'Ανατολικήν 'Εκκλησίαν ἐορτάζεται τὴν 25ην 'Ιουλίου, εἰς δὲ τὴν Δυτικήν 'Εκκλησίαν τὴν 17ην Δεκεμβρίου.

26. ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου).

« "Ωσπερ δὲ οἱ ἔμποροι γυμνοὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης, εἰς θάνατον τοῦ ὅδατος, ἵνα ἐκεῖ εὑρῶσι μαργαρίτας, εἰς στέφανον ποιοῦντας βασιλικόν, καὶ πορφύραν, οὗτοι καὶ οἱ μονάζοντες, γυμνοὶ ἔξ-έρχονται τοῦ κόσμου καὶ κατέρχονται εἰς βυθὸν θαλάσσης τῆς κακίας καὶ εἰς τὴν ἄβυσσον τοῦ σκότους καὶ ἀπὸ τῶν βαθέων λαμβάνουσι καὶ ἀναφέρονται τιμίους λίθους προχωροῦντας εἰς στέφανον τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἐπουράνιον, εἰς αἰῶνα καινὸν καὶ πόλιν φω-τεινήν καὶ δῆμον ἀγγελικόν ».

27. Η ΖΩΗ ΕΙΣ ΤΟ ΚΟΙΝΟΒΙΟΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Κοιωνίαν γὰρ βίου τελεωτάτην ἐγὼ καλῶ, ἐν ᾧ κτήσεως μὲν ἰδιότης ἔξωρισται, γνώμης δὲ ἐναντίωσις ἀπελήλαται, ταραχὴ δὲ πᾶσα καὶ φιλονεκία καὶ ἔριδες ἐκ ποδῶν ἐστήκασι· κοινὰ δὲ τὰ σύμπαντα, ψυχαὶ, γνῶμαι, σώματα καὶ ὅσις τὰ σώματα τρέφεται καὶ θεραπεύ-εται· κοινὸς δὲ Θεός, κοινὸν τὸ τῆς εὐσεβείας ἐμπόρευμα, κοινὴ δὲ σω-τηρία, κοινὰ τὰ ἀγωνίσματα, κοινοὶ οἱ πόνοι, κοινοὶ οἱ στέφανοι, εἰς οἵ πολλοί, καὶ δὲ εἰς οὐ μόνος, ἀλλ' ἐν πλείστοις.

Τῇ ταύτῃ τῆς πολιτείας ἵσον; Τῇ δὲ μακαριώτερον; Τῇ τῆς συν-

26. Περικοπὴ λόγου διποδιδομένου εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον (Ἑ.Π. 34, 612). Ἀμφισβητεῖται δὲ γνησιότης τοῦ λόγου αὐτοῦ, δοτὶς ἐν πάσῃ περιπτώσει, καὶ ἐὰν δὲν ἐγράφη ὑπὸ τοῦ Μακαρίου, εἶναι ἀξιόλογος.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ἔμπορος = ἐπιβαίνων πλοίου, δὲ ταξι-διώτης. — προχωρέω-ῶ = είμαι κατάλληλος. — Ή δὴ περικοπὴ εἶναι πλή-ρης ὡραίων παρομοιώσεων καὶ ζωηρῶν εἰκόνων.

β) **Πραγματικά παρατηρήσεις** : πορφύρα· κογχύλιον, ἐκ τοῦ διποίου προέρχεται διμώνυμος ἐρυθρὰ χρωστικὴ ούσια μὲν ίωδεις ἀποχρώσεις. Συνεκδο-χικῶς πορφύρα δύναμέται καὶ τὸ πορφυροβαφές ἔνδυμα τῶν βασιλέων καὶ ἀρ-χόντων. — κατέρχονται εἰς βυθὸν... εἰς τὴν ἄβυσσον... δηλαδὴ τὴν ἔκτην διατύπωσιν τοῦ ἐπιφανοῦς συγχρόνου γερμανοῦ φιλοσόφου Χέσσεν (Hessen), δέ όποιος γράφει: « Ή ψυχὴ των (τῶν μοναχῶν) ήτο ἐσωτερικῶς συνδεδεμένη μὲν τοὺς ἀνθρώπους. Οὕτοι ἐδέχθησαν τρόπον τινὰ ἐπάνω των ὅλας τὰς φροντίδας καὶ τοὺς ἀγῶνας, δλους τοὺς πόνους καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἀνθρώ-πων καὶ κατέβησαν μαζὶ των εἰς τὴν βαθυτάτην ἀβύσσον τῆς ἀνάγκης τῶν ἀδελ-

26. Μετάφρασις.

«Καθώς ἀκριβῶς δὲ οἱ ἔμποροι κατέρχονται εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης, τρόπον τινὰ εἰς τὸν θάνατον τοῦ ὄντος, διὰ νὰ εὔρουν ἔκει μαργαρίτας, ποὺ στολίζουν τὸ βασιλικὸν στέμμα, καὶ πορφύραν, τοιουτορόπως καὶ οἱ μοναχοὶ ἔξερχονται γυμνοὶ ἐκ τοῦ κόσμου καὶ κατέρχονται εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης τῆς κακίας καὶ εἰς τὸ ἀπύθμενον βάθος τοῦ σκότους καὶ παίρνουν ἀπὸ τὸ βάθη καὶ φέρουν ἐπάνω πολυτίμους λίθους, ποὺ εἶναι κατάλληλοι διὰ τὸ στεφάνι τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὴν ἐπουράνιον Ἐκκλησίαν, διὰ τὸν νέον αἰῶνα καὶ τὴν φωτεινὴν πόλιν καὶ τὸν ἀγγελικὸν λαόν».

27. Μετάφρασις.

«Διότι ἐγὼ δονομάζω (τὸ κοινόβιον) τελειοτάτην κοινωνίαν τοῦ βίου, εἰς τὴν ὅποιαν ἔχει ἔξορισθή ἢ ἴδιότης τῆς ιδιοκτησίας (κατοχῆς ὑλικῶν ἀγαθῶν) καὶ ἔχει ἐκδιωχθῆ ἢ ἀντίθεσις γνωμῶν, ἐνῷ κάθε ταραχῇ καὶ φιλονεικίᾳ καὶ ἕριδες ἔχουν ἀπομακρυνθῆ· κοινὰ δὲ εἶναι ὅλα, αἱ ψυχαὶ, αἱ γνῶμαι καὶ ὅλα ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὅποια τρέφονται καὶ φροντίζονται τὰ σώματα· κοινὸς δὲ Θεός, κοινὸν τὸ πρὸς διαπραγμάτευσιν ἀντικείμενον τῆς εὐσεβείας, κοινὴ ἡ σωτηρία, κοινὰ τὰ ἀγωνίσματα, κοινοὶ οἱ κόποι, κοινὰ τὰ στεφάνια, ἔνας εἶναι οἱ πολλοὶ καὶ δ ἔνας δὲν εἶναι μόνος, ἀλλὰ μέσα εἰς περισσότερους. Τί εἶναι ίσάξιον πρὸς τὴν πολιτείαν αὐτήν; Τί δὲ περισσότερον εὐτυχές; Τί δὲ τελειότερον ἀπὸ τὴν σύνδεσιν καὶ τὴν ἔνωσιν; Τί δὲ περισσότερον θελκτικὸν ἀπὸ τὴν σύνθεσιν τῶν ἥθων

φῶν. Τοιουτορόπως δὲν ἔζησαν μόνον τὴν ίδικήν των ζωὴν, ἀλλὰ συνέζησαν μέσα εἰς τὰ ἐσωτερικὰ βάθη των τὴν ζωὴν τῶν ἀδελφῶν.

27. Περικοπὴ ἐκ τῶν «Ἀσκητικῶν Διατάξεων» τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ ἀκριβέστερον ἐκ τοῦ κεφ. ι' αὐτῶν (Ἐ.Π. 31, 1381).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : τέλεος-α-ον = τέλειος. — ἐναντίωσις = ἀντίθεσις. — κοιν... κοινό... κοινή... σχῆμα ἀπαριθμήσεως καὶ ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου. — ἔμπορευμα = ἀντικείμενον, προϊόν πρὸς ἀγοραπωλησίαν καὶ διαπραγμάτευσιν. — Τί ταύτης ... χαριέστερον; "Ανθρωποι· σχήματα ἀνθυποφορᾶς. — ἀκριβής = δ μετ' ἀκριβείας γινόμενος, τέλειος. — ἀκριβεία = τελειότης.**

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Τὸ κοινοβιακὸν αὐτὸ διεῶδες τοῦ Μ. Βασιλείου ἐπέδρασε τὰ μέγιστα εἰς τὴν μοναχικὴν ζωὴν τῆς Δύσεως. Πρὸς αὐτὸ πρέπει νὰ τείνῃ πᾶσα προσπάθεια ἀναγεννήσεως τοῦ μοναχικοῦ βίου.

αφείας καὶ τῆς ἐνώσεως ἀκριβέστερον ; Τὶ τῆς τῶν ἡθῶν καὶ τῶν ψυχῶν συγκράσεως χαριέστερον ; "Ανθρωποι ἐκ διαφόρων γενῶν καὶ χωρῶν κινηθέντες εἰς τοσαύτην ἀκριβειαν ταυτότητος συνηρμόσθησαν, ὥστε μίαν ψυχὴν ἐν πολλοῖς σώμασι θεωρεῖσθαι καὶ τὰ πολλὰ σώματα μιᾶς γνώμης δογανα δείκνυσθαι . 'Ο ἀσθενῶν τὸ σῶμα πολλοὺς ἔχει τῇ διαθέσει συγκάμινοντας· δὲ νοσῶν καὶ καταπίπτων τῇ ψυχῇ πολλοὺς ἔχει τοὺς λωμένους καὶ συνδιαινούστας αὐτόν ».

28. ΑΝΑΙΡΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΑΣ (Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Ἐπεὶ δὲ ὁ Θεὸς διὰ σπλάγχνα ἐλέονς αὐτοῦ κατὰ ἀλήθειαν γέγονεν ἄνθρωπος διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, οὐδὲ ὡς τοῖς προφήταις, ἀλλὰ καὶ ὡς τοῖς ἀνθρώποις, διέτριψε τε ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναντεράρη, ἔθαυματονύργησεν, ἔπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀνέστη, ἀνελήφθη, καὶ πάντα ταῦτα κατὰ ἀλήθειαν γέγονε, καὶ ὠράθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἔγραψῃ μὲν εἰς ὑπόμνησιν ἡμῶν καὶ διδαχὴν τῶν τηρικαῦτα μὴ παρόντων, ἵνα μὴ ἐωρακθεῖς, ἀκούσαντες δὲ καὶ πιστεύσαντες, τίχωμεν τοῦ μακαρισμοῦ τοῦ Κυρίου . 'Ἐπεὶ δὲ οὐ πάντες ἴσασι γράμματα, οὐδὲ τῇ ἀναγνώσει σχολάζονται, οἱ πατέρες συνεῖδον, ὥσπερ τινὰς ἀριστείας, ἐν εἰκόσι ταῦτα γράφεσθαι εἰς ὑπόμνησιν σύντομον . 'Αμέλει πολλάκις μὴ κατὰ νοῦν ἔχοντες τὸ τοῦ Κυρίου πάθος, τὴν εἰκόνα τῆς Χριστοῦ σταυρώσεως ἰδόντες, τοῦ σωτηρίου πάθους εἰς ὑπόμνησιν

28. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, διπερ ἐπιγράφεται « Ἔκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὅρθοδόξου πίστεως » καὶ εἶναι τμῆμα τοῦ γενικωτέρου ἔργου « Πηγὴ γνώσεως » ('Ε.Π. 94, 1172).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** τηνικαῦτα = κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον, τότε. — σχολάζω = εὔκατιρῶ, εὐρίσκω κατιρόν. — συνοράω-ῶ = βλέπω ὅμοι· βλέπω διὰ μιᾶς ὡς ἐν συνόλῳ· ἀντιλαμβάνομαι δρθῶς, κατανοῶ. — ἀριστεία = ἀνδρεία, ἡρωϊκὴ πρᾶξις. — γράφωμαι = ζωγραφίζομαι. — ἀμέλει· ἐπιρ. = βεβαίως, διντάς, ἀναμφιβόλως. — ἐκτύπωμα = εἰκὼν ἢ σχῆμα ἐκτυπον, ἀναγλυφον· τὸ ἐκφραζόμενον. — ἐπαλείφω = ἀλείφω, ἐπιχρίω (τοὺς παλαιστᾶς) διὸ λιπώδους ὅλης· μεταφορικῶς προετοιμάζω κάποιον εἰς δγῶνα, παρακινῶ. — δμόδουλος = σύνδουλος, συνάνθρωπος. — εὕνοια = εὔνοϊκὴ διάθεσις, δοφειλομένη συμπάθεια. — προσκυνέω-ῶ = προσκλίνω μὲ εὐλάβειαν ἐνώπιον τίνος, χαιρετίζω μὲ ὑπόκλισιν· ἀσπάζομαι μετὰ σεβασμοῦ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Τὰ ἐν τῇ παρούσῃ περικοπῇ λεγόμενα

καὶ τῶν ψυχῶν; "Ανθρωποι, ποὺ ἔξεκίνησαν ἀπὸ διαφορετικὰ γένη καὶ χώρας, συνηρμόσθησαν εἰς τόσον μεγάλην τελειότητα ταυτότητος, ὥστε νὰ θεωρῆται, δτὶ εἶναι μία ψυχὴ εἰς πολλὰ σώματα, ἐνῷ τὰ πολλὰ σώματα νὰ παρουσιάζωνται ὡς ὅργανα μιᾶς ψυχῆς. "Οποιος ἀσθενεῖ σωματικὰ ἔχει πολλούς νὰ ὑποφέρουν ψυχικὰ μαζί του ὅποιος ἀρρωσταίνει καὶ καταπίπτει ψυχικά, ἔχει πολλούς, ποὺ τὸν θεραπεύουν καὶ τὸν ἀνορθώνουν δλοι μαζί».

28. Μετάφρασις.

«Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἔνεκα τῆς εὐσπλαγχνίας του ἔχει γίνει ἀληθινὰ ἄνθρωπος πρὸς χάριν τῆς σωτηρίας μας, δὲν ἐνεφανίσθη ὅπως εἰς τὸν Ἀβραὰμ μὲ ἄνθρωπίνην ἀπλῶς μορφήν, οὕτε ὅπως εἰς τοὺς προφήτας, ἀλλὰ κατ' οὔσιαν ἔχει γίνει ἀληθινὰ ἄνθρωπος καὶ ἔζησεν ἐπάλιος εἰς τὴν γῆν καὶ συνανεστράφη τοὺς ἄνθρώπους, ἔκαμε θαύματα, ἔπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀνέστη, ἀνελήφθη, καὶ (ἐπειδὴ) δλα αὐτὰ ἔχουν γίνει ἀληθινὰ καὶ ἔγινεν ὁρατὸς ἀπὸ δλούς, δι' αὐτὸς ἔγινεν ἀντικείμενον γραπτῆς ἔξιστορήσεως, διὰ νὰ ἐνθυμούμεθα καὶ διδασκάλμεθα ἡμεῖς, οἱ δποιοι δὲν ἤμεθα παρόντες εἰς αὐτά, ποὺ συνέβησαν τότε, καὶ διὰ νὰ πραγματοποιήσωμεν τὸν μακαρισμὸν τοῦ Κυρίου, ἀφοῦ πιστεύσωμεν, χωρὶς νὰ ἔχωμεν ἵδει, ἀλλὰ μόνον ἀκούσαντες. Ἐπειδὴ δὲ δὲν γνωρίζουν δλοι γράμματα, οὕτε εὑρίσκουν καιρὸν διὰ τὴν ἀνάγνωσιν, οἱ πατέρες ἀντελήφθησαν ὡς ὁρθὸν νὰ ζωγραφίζωνται τὰ γεγονότα αὐτὰ εἰς εἰκόνας, ὅπως ἀκριβῶς μερικαὶ ἡρωῖκαι πράξεις, διὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίζωνται συντόμως. Πραγματικά, πολλάκις, ἐνῷ δὲν ἔχομεν εἰς τὸν νοῦν τὸ πάθος τοῦ Κυρίου, ὅταν ἴδωμεν τὴν εἰκόνα τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ἐνθυμηθῶμεν τὸ σωτῆριον πάθος, ἀφοῦ ρίψωμεν τοὺς ἔχατοὺς μας κάτω, προσκυνοῦμεν ὅχι τὴν Ὁλην, ἀλλ' αὐτό, ποὺ εἰκόνιζεται ὅπως ἀκριβῶς δὲν προσκυνοῦμεν τὴν Ὁλην τοῦ εὐαγγελίου, οὕτε τὴν Ὁλην τοῦ Σταυροῦ,

ἀναπτύσσονται ἐκτενῶς ὑπὸ Ἱωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τοὺς τρεῖς λόγους του ὑπὲρ τῶν ἀγίων εἰκόνων ('Ε.Π. 94, 1232 - 1420). — ἐπει δὲ οὐ πάντες ἵσσαι γράμματα· εἰς τοὺς λόγους του δ Ἱωάννης Δαμασκηνὸς χαρακτηρίζει τὰς εἰκόνας « βίβλους τῶν ἀγραμάτων ». — « ὡσπερ τινὰς ἀριστείας » πρβλ. τὴν φράσιν τοῦ αὐτοῦ Ιεροῦ πατρός, κατὰ τὴν δποιαν αἱ εἰκόνες εἶναι « στηλογραφίαι εἰς μήμην τῆς νίκης τῶν ἀριστευσάντων καὶ διαπρεψάντων καὶ τῆς αἰσχύνης τῶν ἡττηθέντων καὶ καταβληθέντων ». — προσκυνοῦμεν οὐ τῇ Ὁλῃ, ἀλλὰ τῷ εἰκονιζομένῳ εἰς τοὺς ἀναφερθέντας τρεῖς λόγους του γενικῶς δ ἱερὸς Δαμασκηνός, διακρίνων μεταξὺ τῆς λατρείας, ποὺ ἀρμόζει εἰς τὸν Θεόν, καὶ τῆς τιμητι-

ελθόντες, πεσόντες προσκυνοῦμεν οὐ τῇ ὅλῃ, ἀλλὰ τῷ εἰκονιζομένῳ· ὥσπερ οὐδὲ τῇ ὅλῃ τοῦ εὐαγγελίου, οὐδὲ τῇ τοῦ σταυροῦ ὅλῃ προσκυνοῦμεν, ἀλλὰ τῷ ἐκτυπώματι. Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς Θεομήτορος. Ἡ γὰρ εἰς αὐτὴν τιμὴ εἰς τὸν ἔξι αὐτῆς σαρκωθεντα ἀνάγεται· δμοῖς δὲ καὶ τὰ τῶν ἄγίων ἀνδρῶν ἀνδραγαθήματα, ἐπαλείφοντα ἡμᾶς πρὸς ἀνδρεῖαν καὶ ζῆλον καὶ μίμησιν τῆς αὐτῶν ἀρετῆς καὶ δόξαν Θεοῦ. Ἡ πρὸς τοὺς εὐγνώμονας τῶν δμοδούλων τιμὴ ἀπόδειξιν ἔχει τῆς πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην εὐνοίας καὶ ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ πρὸς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει· ἔστι δὲ ἄγραφος ἡ παράδοσις, ὥσπερ καὶ τὸ κατὰ ἀνατολὰς προσκυνεῖν καὶ τὸ προσκυνεῖν τὸν σταυρὸν καὶ ἔτερα τούτοις δμοια ».

29. ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΟΙ ΤΩΝ ΣΛΑΒΩΝ ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΙΟΣ

(Θεοφυλάκτου 'Αχρίδος).

« Τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν ἐφώτισαν ἐν τοῖς ἐσχάτοις τούτοις καιροῖς πατέρες μακάριοι καὶ διδάσκαλοι, λάμψαντες διδάγμαστι τε καὶ θαύμασι καὶ βίῳ καὶ λόγῳ καταστάντες παρὰ Θεοῦ ἀμφιδέξιοι, ὃν τὸν πάντα μὲν βίον παραδιδόνται γραφῇ εὐχῆς ἔργον ἐμοί, πλὴν ἀλλὰ κρείτιον τῆς τοῦ λόγου δυνάμεως· διλύγα δέ τινα παραθέμενος τοῦ τε

κῆς προσκυνήσεως, ποὺ ἀρμόζει εἰς τὴν εἰκόνα, τονίζει, δτι ἡ τιμητικὴ προσκύνησις τῆς εἰκόνος, ἡ δποία « πρὸς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει », οὐδόλως σημαίνει προσκύνησιν ὅλης. Διὰ τοῦτο τονίζει εἰς τὸν α' λόγον του : « Οὐ προσκύνω τῇ ὅλῃ, προσκυνῶ δὲ τὸν τῆς ὅλης δημιουργόν, τὸν ὅλην δι' ἐμὲ γενομένον καὶ ἐν ὅλῃ κατοικῆσαι καταδεξάμενον καὶ δι' ὅλης τὴν σωτηρίαν μου ἐργασάμενον ». Παρόμοια τονίζει καὶ δ Θεόδωρος δ Στουδίτης εἰς τοὺς τρεῖς ἀντιρρητικούς του λόγους κατὰ τῶν εἰκονομάχων.

29. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου « Βίος καὶ πολιτεία Κλήμεντος ἀρχιεπισκόπου Βουλγάρων », τὸ ὄποιον ἀποδίδεται εἰς τὸν Θεοφύλακτον ἀρχιεπίσκοπον 'Αχρίδος ἡ Βουλγαρίας (ια' αἱών) ('Ε.Π. 126). Αἱ διατυπωθεῖσαι ἀμφιβολίαι ὡς πρὸς τὴν συγγραφὴν τοῦ ἔργου ὑπὸ τοῦ Θεοφύλακτου δὲν είνα, πειστικαί. Δι' αὐτὸν ἀποκρούονται ὑπὸ πολλῶν σοβαρῶν σλαβολόγων. Τὸ κείμενον τῆς περικοπῆς εἶναι ειλημμένον ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ 'Ιωάννου 'Αναστασίου (Θεσσαλονίκη 1968).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά : ἀμφιδέξιος = ἴκανὸς εἰς τὰ δύο χέρια. — τεκμηριώθ = ἀποδεικνύω. — δ πολὺς = διαπρεπής, σπουδαῖος. — ἀσυνέ-

ἀλλὰ αὐτὸς τὸ ὄποιον ἐκφράζεται μὲ τὴν ὅλην. 'Ἐπίσης αὐτὸς ισχύει καὶ διὰ τὴν Θεομήτορα. Διότι ἡ τιμὴ πρὸς αὐτὴν ἀνάγεται εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς σαρκωθέντα Κύριον· παρόμοιον συμβαίνει καὶ μὲ τὰ κατορθώματα τῶν ἀγίων ἀνδρῶν, τὰ ὄποια παρακινοῦν ἡμᾶς πρὸς ἀνδρεῖαν καὶ ζῆλον καὶ μίμησιν τῆς ἀρετῆς των καὶ δόξαν Θεοῦ. 'Η ἐκδήλωσις τιμῆς πρὸς τοὺς εὐγνώμονας ἐκ τῶν συνδούλων (συνανθρώπων) περικλείει τὴν ἀπόδειξιν τῆς ὁφειλομένης συμπαθείας πρὸς τὸν κοινὸν Δεσπότην καὶ ἡ ἐκδήλωσις τιμῆς πρὸς τὴν εἰκόνα μεταβαίνει εἰς τὸ πρωτότυπον· εἶναι δὲ ἔγραφος ἡ παράδοσις (αὐτή), ὅπως καὶ τὸ νὰ προσκυνῶμεν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς ἀνατολὰς καὶ τὸ νὰ προσκυνῶμεν τὸν Σταυρὸν καὶ πολλὰ ἄλλα ὅμοια πρὸς αὐτά».

29. Μετάφρασις.

«Κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους καιροὺς ἔφεραν τὸ φῶς εἰς τὴν χώραν τῶν Βουλγάρων πατέρες μακάριοι καὶ διδάσκαλοι, οἱ ὄποιοι ἔλαμψαν καὶ μὲ διδασκαλίας καὶ μὲ θαύματα καὶ οἱ ὄποιοι ἔγιναν ἀπὸ τὸν Θεὸν ἕναντι τόσον εἰς τὸν (ἄγιον) βίον, ὅσον καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν, δλοκλήρου τῆς ζωῆς τῶν ὄποιων ἡ γραπτὴ ἔξιστόρησις ἀπὸ ἑμὲ εἶναι μὲν εὐχῆς ἔργον, ἀλλ’ ὅμως ἀνώτερον τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου· ἀφοῦ δὲ παραθέσω δλίγα, θὰ ἀποδείξω καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν χάριν καὶ θὰ δείξω εἰς δλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι εἰς ἡμᾶς δὲν ἔχει ὑποστῆ ἀλλοιώσιν ἡ (ἀνθρωπίνη) φύσις, ἀλλ’ ἔχει διαστραφῆ ἡ (έλευθέρα) θέλησις.

τως = ἀκατανόήτως. — γένος... είχον· σχῆμα κατὰ τὸ νοούμενον. — αὐχμηρὸς = ἀνυδρος, κατάξηρος, τραχύς. — τὰ γράμματα = τὸ σύνολον τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου. — δέξις = εύφυής. — ἔκκριτος = ἐπίλεκτος, ἔκαιρετος.

(β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : **Μεθόδιος**: ἔγεννήθη περὶ τὸ 815 καὶ ἀπέθανε τὸ 885. — **Κύριλλος**: εἶναι τὸ δονομα, τὸ ὄποιον ἔλαβεν ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μεθοδίου Κωνσταντίνου, δταν ἑκάρη μοναχὸς δλίγον πρὸ τοῦ θανάτου του. 'Ο Κύριλλος ἔγεννήθη τῷ 826 ἢ 827 καὶ ἀπέθανε τῷ 869. — **Παννόνων...** **Μοράβου**: οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐφώτισαν σχεδὸν πάσας τὰς σλαβικὰς χώρας, ἀλλ’ ἔδρασαν κυρίως εἰς τὴν Παννονίαν καὶ Μοραβίαν. — **πολὺς** τὴν ἔξω φιλοσοφίαν εἰς τὸν Κύριλλον, ὁ ὄποιος διετέλεσε καθηγητής τῆς Φιλοσοφίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Κωνσταντινούπολεως, ἐδόθη ὁ σπάνιος κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους τίτλος τοῦ «φιλοσόφου». — **αὐχμηρῷ τόπῳ**: Β' Πέτρ. α', 19. — **πρὸς τὸν Παράκλητον...** τοῦ λόγου βοήθεια· πρβλ. Πράξ. β', 4. — **γράμματα ἔξευρέσθαι**: οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐφεύρον τὴν λεγομένην «γλαγολιτικήν» (γλαγὸλ = λόγος) σλαβι-

Θεοῦ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ τὴν χάριν τεκμηριώσομαι καὶ δεῖξω πᾶσιν ἀνθρώπους, ὡς οὐχ ἡ φύσις ἡμῖν ἥλλοιώται, ἀλλὰ διέστραπται ἡ προαιρεσίς.

Τίνες οὖν οἱ πατέρες οὗτοι, τάχα ζητεῖτε μαθεῖν; Μεθόδιος, δε τὴν Παντόνων ἐπαρχίαν ἐκδομῆσεν, ἀρχιεπίσκοπος Μοράβου γενόμενος, καὶ Κύριλλος, δὲ πολὺς μὲν τὴν ἔξω φιλοσοφίαν, πλείων δὲ τὴν ἔσω.

Ἐπεὶ δὲ τὸ τῶν Σθλοβενῶν γένος εἴτ' οὖν Βουλγάρων ἀσυνέτως εἰχον τῶν ἐν Ἑλλάδι γλώττη συντεθειμένων γραφῶν, ζημιὰν ἥγοντο τοῦτο μεγίστην οἱ ἄγιοι, καὶ τὸ μὴ τὸν λόγον τῶν γραφῶν ἐπανάπτεσθαι τῷ τῶν Βουλγάρων αὐχμηρῷ τόπῳ ἀπαρακλήτου λόπης ἐποιοῦντο ὑπόθεσιν.

Τὶ γοῦν ποιοῦσι; Πρὸς τὸν παράκλητον ἀποβλέπονταν, οὐ πρῶτον δῶρον αἱ γλῶσσαι καὶ τοῦ λόγου βοήθεια. Καὶ παρὰ τούτου τὴν χάριν ταύτην αἰτοῦνται, γράμματά τε ἐξενρέσθαι, δασύτητι Βουλγάρου γλώττης κατάλληλα, καὶ δυνηθῆναι τὰς θείας γραφὰς πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ ἔθνους (τῇ ἑρμηνείᾳ) μεταγαγεῖν. Τυχόντες οὖν τοῦ εὐκταίου τούτου χαρίσματος ἐξενρίσκουσι μὲν τὰ Σθλοβενικὰ γράμματα, ἑρμηνεύονται δὲ τὰς θεοπνεύστους γραφὰς ἐκ τῆς Ἑλλάδος γλώττης εἰς τὴν Βουλγαρικήν, ποιοῦνται δὲ σπουδὴν τοῖς δξυτέροις τῶν μαθητῶν παραδοῦναι τὰ θεῖα μαθήματα· οὐκ ὅλιγοι γὰρ τῆς διδασκαλικῆς ταύτης πηγῆς ἐπινοοῦν, ὧν ἕκκριτοί τε καὶ τοῦ χοροῦ κορυφαῖοι Γοράσδος τε καὶ Κλήμης καὶ Ναούμ καὶ Ἀγγελάριος καὶ Σάββας».

30. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ

(Νείλου Καβάσιλα, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης).

« Ἡγούμεθα δεῖν πρὸς Λατίνους ποιουμένους τὸν λόγον, ἀρχήν τινα ἐπινοῆσαι τῷ νυνὶ λόγῳ, τὸ εὐλογὸν μεθ' ἑαυτῆς ἔχονταν. Ἡ δέ ἐστι τὴν αἰτίαν ἰδεῖν, δι' ἣν δὲ τῶν Ἐκκλησιῶν πόλεμος ἥρξατο μὲν καὶ

κὴν γραφήν, τῆς ὅποιας τὰ περισσότερα γράμματα· ἐλήφθησαν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. — Βουλγάρου γλώττης· συνεκδοχικῶς ἔνυοεῖται γενικῶς ἡ σλαβικὴ γλῶσσα. — ἑρμηνεύονται... εἰς τὴν Βουλγαρικήν· οἱ δύο ἀδελφοὶ μετέφρασαν τὴν ἀγίαν Γραφήν καὶ τὰ λειτουργικά κείμενα εἰς τὴν σλαβικήν, διότι, ὡς λέγει ὁ Ντβόρνικ, « ἐνεπνέοντο ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ τῶν πνεύματος, τοῦ δημοκρατικοῦ καὶ φιλελευθέρου, τὸ ὅποιον σέβεται τὴν ὄντότητα ἀτόμων καὶ ἔθνῶν ». — κορυφαῖος τοῦ χοροῦ· δὲ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ χοροῦ εἰς τὰς παραστάσεις τῶν τραγῳδιῶν. — Γοράσδος.... Σάββας· οὗτοι, μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο ἀδελφῶν, διωχθέντες ὑπὸ τῶν λατίνων, « τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν ἐφώτισαν».

Ποῖοι λοιπὸν ἡσαν οἱ πατέρες αὐτοί, ἵσως ζητεῖτε νὰ μάθετε;
Ο Μεθόδιος, ὁ ὅποιος ἐστόλισε τὴν ἐπαρχίαν τῶν Πανιόνων, ἀφοῦ ἔγινεν
ἀρχιεπίσκοπος Μοράβου, καὶ ὁ Κύριλλος, ὁ σπουδαῖος μὲν κατὰ τὴν
ἐξωτερικὴν φιλοσοφίαν, πολὺ δὲ σπουδαιότερος κατὰ τὴν ἐσωτερικήν...

Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ γένος τῶν Σλοβενῶν ἢ τῶν Βουλ-
γάρων δὲν κατενόουν τὰ ἱερὰ βιβλία, τὰ ὅποια εἶχον συντεθῆ εἰς τὴν ἑλ-
ληνικὴν γλῶσσαν, οἱ ἄγιοι ἐθεώρουν τοῦτο ὡς μεγάλην ζημίαν, καὶ τὸ ὅτι
δὲν ἔχουν ὁ λύχνος τῶν ἱερῶν βιβλίων εἰς τὸν κατάξηρον (τραχὺν) τό-
πον τῶν Βουλγάρων, ἔκανε αὐτοὺς ἀπαρηγόρητα λυπημένους. Τί κάνουν
λοιπόν; Προσηλάνουν τὸ βλέμμα των πρὸς τὸν Παράκλητον, τοῦ ὅποιου
πρῶτον δῶρον εἶναι αἱ γλῶσσαι καὶ ἡ βοήθεια εἰς τὸν λόγον. Καὶ ἀπὸ
αὐτὸν ζητοῦν τὴν χάριν αὐτὴν, νὰ ἀνακαλύψουν γράμματα (ἀλφαρβήτου)
κατάλληλα διὰ τὴν δασύτητα τῆς γλώσσης τῶν Βουλγάρων καὶ νὰ ἡμπο-
ρέσουν νὰ μεταφράσουν τὰς θείας γραφὰς εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ ἔθνους αὐ-
τοῦ. Ἀφοῦ ἔλαβον λοιπὸν τὸ χάρισμα, ποὺ εἶχον ἐπιθυμήσει καὶ ζητήσει
μὲ προσευχὴν, ἐπινοοῦν μὲν τὰ γράμματα τοῦ Σλοβενικοῦ ἀλφαρβήτου,
μεταφράζουν δὲ τὰς θεοπνεύστους γραφὰς ἐκ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης
εἰς τὴν βουλγαρικήν, προσπαθοῦν δὲ μὲ ζῆλον νὰ παραδώσουν εἰς τοὺς
εὐφυεστέρους ἐκ τῶν μαθητῶν τὰ θεῖα μαθήματα διότι πολλοὶ ἔπιναν
ἀπὸ τὴν πηγὴν αὐτὴν τῆς διδασκαλίας, ἐκ τῶν ὅποιων ἐπίλεκτοι καὶ
κορυφαῖοι τοῦ χοροῦ ἡσαν ὁ Γοράσδος καὶ ὁ Κλήμης καὶ ὁ Ναούμ καὶ ὁ
Ἀγγελάριος καὶ ὁ Σάββας».

30. Μετάφρασις.

«Ἐὰν κάνωμεν διάλογον μὲ τοὺς Λατίνους, νομίζω, ὅτι πρέπει
εἰς τὴν συζήτησιν αὐτὴν νὰ εὑρώμεν κάποιαν ἀρχήν, ποὺ νὰ εἶναι δικαιο-
λογημένη (νὰ ἔχῃ τὸ δίκαιον μὲ τὸ μέρος της). Ἡ ἀρχὴ δὲ αὐτὴ εἶναι
νὰ ἰδωμεν τὴν αἰτίαν, ἔνεκα τῆς διποίας ἥρχισεν ὁ πόλεμος τῶν Ἐκκλη-
σιῶν καὶ ἔφθασεν εἰς τόσον μεγάλην ἔντασιν, ὡστε δὲν εἶναι δυνατὸν
νὰ ἐλπίζωμεν νὰ λήξῃ, ἐὰν ὁ Θεὸς δὲν βάλῃ τὸ χέρι του (ἐπάνω εἰς τὴν
ἐπιχριστοῦσαν κατάστασιν). Βλέπομεν δὲ καὶ τοὺς λατροὺς καὶ τοὺς
ἄλλους, οἱ ὅποιοι ἐργάζονται ἀποβλέποντες εἰς κάποιον τελικὸν σκοπόν,

30. Περικοπὴ ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Νείλου Καβάσιλα, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, περὶ τῶν αἰτίων τῶν διαφωνιῶν ἐν τῇ Ἑκκλησίᾳ (Ἑ.Π. 149, 684).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ἀκμάζω = εύρισκομαι εἰς ἔντασιν, διέντητα. — περιαιρέω-ω = μετατοπίζω, ἀπομακρύνω, ἀφανίζω. — κυρδώ-ω

ῆκμασεν εἰς τοσοῦτον, λῆξαι δὲ οὐδέν ἀν ἐλπίζειν ἔστιν, ἀν μὴ Θεὸς χεῖ-
ρα ὑπέρσχῃ. Ὁρῶμεν δὲ καὶ τοὺς ἴατροὺς καὶ τοὺς ἄλλους, οἵ πρὸς τέ-
λος ἀφορῶντες ἐργάζονται, μὴ πρότερον τῆς θεραπείας εἰδος ὅρίζον-
τας, πρὸν ἀν δὲ τῶν αἰτίων λόγος σαφής γένηται. Τῆς γάρ μὲν αἰτίας
περιαιρεθείσης, πάνταν καὶ περὶ τῆς εἰρήνης ἔστιν ἐλπίζειν μενούσης δὲ
αἰτής, μάταιος δὲ σπουδῆς.

Τὶ τοίνυν ἔστι τὸ τῆς διαστάσεως αἴτιον; Τὸ μὴ κοινῇ τῆς οἰ-
κονομένης συνόδῳ κυρωθῆναι τὸ ζητούμενον, τὸ μὴ προβῆναι τὴν λόσιν
κατὰ τὰ παλαιὰ τῶν Πατέρων ἐν τοιούτοις ἔθη ἀλλὰ τοὺς μὲν Ρω-
μαίους διδασκάλους τοῦ ζητούμενου ἔθέλειν καθέξεσθαι, τοὺς δὲ ἄλ-
λους ἐν μαθητῶν μοίρᾳ ὑπακούοντας ἔχειν... Εἰ δὲ πολλάκις Λατῖνοι
τὰ αὐτὰ λέγοιεν, ἐπισείοντες ἡμῖν τὴν τοῦ πάπα ἀρχήν, ἐκεῖνο ἐροῦ-
μεν, διτὶ τὸ ταῦτα ποιεῖν καταλύειν μᾶλλον ἔστι τὴν ἀρχὴν τὴν αὐτοῦ.

Οἱ τῆς Ἱερᾶς δωδεκάδος ἔξαρχος, ὁ τῶν ἀποστόλων ἄρχος, δὲ θεῖος
Πέτρος, καὶ διορθούμενος παρὰ τοῦ Παύλου ἀνέχεται, καὶ ἐπιτιμώ-
μενος σιωπᾶ· καὶ δικαιότερον δὲ πάπας λέγειν ἔχων, ὡς τά γε ἐμοὶ
πεπραγμένα νόμος τοῖς ἄλλοις, κορυφαίω γε ἀποδειχθέντι τοῦ ἱεροῦ
χοροῦ· ταῦτα οὐκ εἰπεν, ἀλλὰ τὴν τε ἐπιτίμησιν ἀσμένιως ἐδέξατο καὶ
τοῖς παρὰ τοῦ Παύλου κειμένοις οὐκ ἀντιλέγει. Τὶ γάρ φησιν δὲ μακά-
ριος Παῦλος Γαλάταις γράφων; « "Οτε δὲ ἥλθε Πέτρος εἰς Ἀντιό-
χειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, διτὶ κατεγγωσμένος ἦν".

31. ΑΙ ΠΡΟΣ ΕΝΩΣΙΝ ΑΠΟΠΕΙΡΑΙ — ΣΥΝΟΔΟΣ ΦΛΩΡΕΝΤΙΑΣ (Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ).

« Ἀλλὰ τὶ δράσωμεν πρὸς τοὺς μέσους τούτους Γραικολατίνους,
οἵ τὴν μεσότητα περιέποντες, τὰ μὲν ἐπαινοῦσι τῶν λατινικῶν ἔθῶν
καὶ δογμάτων ἀναφανδόν, τὰ δὲ ἐπαινοῦσι μέν, ἀλλ' οὐκ ἀν ἔλοιντο,

= δίδω εἰς κάτι κῦρος· ἐπικυρώνω· ἀποφασίζω· ἐκδίδω ἀπόφασιν.— καθέζο-
μαι = καθίζω, τοποθετῶ τὸν ἐσυτόν μου εἰς θέσιν καθημένου· κάθομαι.—
μοῖρα = μέρος, τμῆμα. — ἐπισείω = σείω, κινῶ τι κατά τίνος πρὸς ἐκφοβι-
σμόν. — ἔξαρχος = δέ κάμνων ἔναρξίν τίνος, ἀρχηγός, κορυφαῖος. — διορ-
θῶ-ῶ = ἀποκαθιστῶ εἰς τὴν προστήκουσαν τάξιν, ὑποδεικνύω τὸ σφάλμα. —
ώς τά γε ἐμοὶ πεπραγμένα...· ἀνάμιξις πλαγίου καὶ εὐθέος λόγου· δοκιμώτε-
ρον θὰ ἤτο ἀντὶ τοῦ « ἐμοὶ » νὰ τεθῇ « αὐτῷ ». — κείμαι = μεταφορικῶς· κατα-
λογίζομαι εἰς βάρος τινός.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Γαλάταις· Γαλ. β', 11 - 15.

νὰ μὴ καθορίζουν προηγουμένως τὸ εῖδος τῆς θεραπείας, πρὶν γίνη σαφής ἡ αἰτιολογία (τῆς νόσου). Διότι, ὅταν μὲν ἀπομακρυνθῇ ἡ αἰτία, τότε εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμεν ἐλπίδα διὰ τὴν εἰρήνην· ὅταν δύμας αὔτῃ (ἢ αἰτίᾳ) ἔξακολουθῇ νὰ ὑφίσταται, τότε εἶναι ματαία ἡ προσπάθεια...

Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ αἴτιον τῆς διαστάσεως; Τὸ νὰ μὴ ληφθῇ ἀπόφασις διὰ τὸ συζητούμενον ζήτημα ἀπὸ μίαν κοινὴν σύνοδον τῆς οἰκουμένης, τὸ νὰ μὴ προτείνωμεν (προχωρῶμεν εἰς) τὴν λύσιν σύμφωνα μὲ τὰ παλαιὰ ἔθιμα τῶν Πατέρων διὰ τοιαῦτα ζητήματα· ἀλλ’ οἱ μὲν Ρωμαῖοι νὰ θέλουν νὰ τοποθετοῦν τὸν ἔαυτόν των εἰς τὴν καθέδραν τῶν διδασκάλων διὰ τὸ συζητούμενον ζήτημα, ἐνῷ οἱ ἄλλοι (οἱ Ἀνατολικοί) εἰς τὸ μέρος τῶν μαθητῶν νὰ δρεῖλουν νὰ ὑπακούουν... Ἐάν δὲ οἱ Λατῖνοι πολλὰς φοράς λέγουν τὰ ἴδια πράγματα, παρουσιάζοντες εἰς ἡμᾶς πρὸς ἐκφοβισμὸν τὴν ἔξουσίαν τοῦ πάπα, θὰ ἀπαντήσωμεν, διη τὸ νὰ κάνουν αὐτὸν εἶναι μᾶλλον δυνατὸν νὰ διαλύῃ τὴν ἔξουσίαν του...

‘Ο κορυφαῖος τῆς Ἱερᾶς δωδεκάδος (τῶν ἀποστόλων), ὁ Ὕψηλότατος ἐκ τῶν ἀποστόλων, ὁ θεῖος Πέτρος, καὶ ὅταν ἀκούῃ ὑπόδειξιν τῶν σφαλμάτων του ἀπὸ τὸν Παῦλον, δεικνύει ἀνοχήν, καὶ ὅταν δέχεται ἐπίπληξιν, σιωπᾷ· καὶ ἐνῷ θὰ εἰχε περισσότερον δίκαιον ἀπὸ τὸν πάπαν νὰ λέγῃ, ὅτι ἐκεῖνα τὰ ὅποια ἔχουν (ὑπὸ αὐτοῦ) πραχθῆ εἶναι διὰ τοὺς ἄλλους νόμος, ἐφ’ ὅσον βέβαια ἔγινεν ὁ κορυφαῖος τοῦ Ἱεροῦ χοροῦ· (παρὰ ταῦτα) δὲν εἶπεν αὐτά, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐπίπληξιν ἐδέχθη εὐχαρίστως καὶ δὲν φέρει ἀντίρρησιν εἰς ὅσα καταλογίζονται ἀπὸ τὸν Παῦλον ἐναντίον του Διότι τί λέγει ὁ μακάριος Παῦλος γράφων πρὸς τοὺς Γαλάτας; «Οταν δὲ ἥλθε Πέτρος εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπὶ παρουσίᾳ του ἀντέστην καὶ διεφώνησα πρὸς αὐτόν, διότι ἦτο ἀξιοκατάκριτος».

31. Μετάφρασις.

‘Αλλὰ πῶς θὰ συμπεριφερθῶμεν πρὸς τοὺς μέσους αὐτοὺς Γραικολατίνους, οἱ ὅποιοι, μεταχειρίζόμενοι κακῶς τὴν μέσην λύσιν, ἀλλα μὲν ἀπὸ τὰ λατινικὰ ἔθιμα καὶ δόγματα ἐπαινοῦν δόλοφάνερα, ἀλλα

31. Περικοπὴ ἐκ τῆς Ἑγκυκλίου τοῦ Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ « τοῖς ἀπανταχοῦ τῆς γῆς καὶ τῶν νήσων εύρισκομένοις Ὁρθοδόξοις Χριστιανοῖς » (Δ.Σ.Μ. 427- 428).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** περιέπω = μεταχειρίζομαι· κακομεταχειρίζομαι. — ἀναφανδὸν = δόλοφάνερα. — αἱρέομαι - οῦμαι (ἀορ. εἰλόμην) = (μέσ.) δέχομαι διὰ τὸν ἔαυτόν μου. — αὐτομολέω-ῶ = (ἐπὶ στρατιωτῶν) προδίδων καὶ ἔγκαταλείπων τὴν τάξιν μου, καταφεύγω εἰς τὸν ἔχθρόν. — μετὰ τοῦ

τὰ δ' οὐδὲ ἐπαινοῦσιν δλως; Φευκτέον αὐτούς. Οὐ γὰρ ἵνα μάθωσιν, ἀλλ᾽ ἵνα λάβωσι, πρὸς ἐκείνους αὐτομολοῦσι. « Ποία δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; » Η τὶς συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βελλαρ; ». « Η «τὶς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; ». « Ήμεῖς μὲν γὰρ μετὰ τοῦ Δαμασκηροῦ καὶ τῶν Πατέρων ἀπάντων ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα οὐ λέγομεν οὗτοι δὲ μετὰ τῶν Λατίνων ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα λέγονται... Καὶ ἡμεῖς μὲν ἀθεμίτως καὶ παραρόμως καὶ τοῖς Πατράσιν ἐξ ἐναρτίου τὴν ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκην γεγενῆσθαι φαμεν· οὗτοι δὲ αὐτὴν θεμιτῶς καὶ εὐλόγως διορίζονται γεγενῆσθαι... Καὶ ἡμεῖς μὲν τὸν πάσταν ὡς ἔνα τῶν πατριαρχῶν λογιζόμεθα, καὶ τοῦτο γε ἀν δρθόδοξος ἦ· οὗτοι δὲ αὐτὸν βικάριον τοῦ Χριστοῦ καὶ πατέρα καὶ διδάσκαλον τῶν χριστιανῶν ἀπάντων μάλα σεμνῶς ἀποφαίνονται... Φεύγετε οὖν αὐτούς, ἀδελφοί, καὶ τὴν πρὸς αὐτοὺς κοινωνίαν. Στήκετε κρατοῦντες τὰς παραδόσεις, ἃς παρελάβετε, τὰς τε ἐγγράφους καὶ τὰς ἀγράφους ».

32. ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΠΡΟΣ ΛΟΥΘΗΡΑΝΟΥΣ ΘΕΟΛΟΓΟΥΣ ΠΕΡΙ ΣΧΕΣΕΩΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ (Ιερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως).

« Καὶ τὸ μὲν ὄδηγῆσαι, Θεοῦ, τὸ δὲ ἀξίους εἰναι τοῦ κρατηθῆναι ὑπὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, τῆς ἡμετέρας γινέσθω σπουδῆς... Οὐ γὰρ μόνον τὸ πιστεῦσαι καταλλαγή, ἀλλὰ καὶ βίον σπουδαῖον ἐνδείξασθαι δεῖ.

Δαμασκηνοῦ· Ε.Π. 93, 832. — διορίζομαι = δρίζω, διακηρύττω. — βικάριος = λατ. vicarius = ἀντικαταστάτης. — σεμνῶς= σπουδαιοφανῶς, σοβαροφανῶς (εἰρωνεία).

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : μέσους . . . Γραικολατίνους· ἡ Ἑγκύλιος τοῦ Μάρκου Εὐγενικοῦ ἔγραφη περὶ τὸ 1440 ἐκ Λήμουνος ἐναντίον τῶν « Γραικολατίνων » ἢ « Λατινοφρόνων », μὲ τὴν ἀπαίτησιν τῶν ὅποιων δὲ Μᾶρκος Εὐγενικὸς εἶχεν ἔξορισθή ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Παλαιολόγου. Οὗτοι, ἀποτυχόντες νά ἐπιβάλουν ἐπὶ τῶν Ὀρθοδόξων τὴν Φλωρεντινὴν ἔνωσιν, κατέφευγον εἰς θεολογικὰς « μεσότητας » πρὸς παραπλάνησιν τῶν ἀφελεστέρων, διακηρύσσοντες δτὶ μὲ τὸν συνοδικὸν τόμον οὐδόλως ἔθιγη ἡ δρθόδοξος παράδοσις. Δι' αὐτὸ δὲ Μᾶρκος Ἐφέσου ἐθεώρησε καθῆκόν του ν' ἀπευθυνθῆ διὰ τῆς Ἑγκύλιου ταύτης εἰς ὅλους τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ ίδιας πρὸς τοὺς κατοίκους τῶν λατινοκρατουμένων νήσων, νά καταδικάσῃ τὴν ψευδῆ ἔνωσιν τῆς Φλωρεντίας καὶ νά ἐπισημάνῃ τὰς κυριωτέρας διαφοράς, αἱ ὅποιαι χωρίζουν τοὺς Ὀρθοδόξους καὶ τοὺς Λατίνους. — « ποία δὲ κοινωνία . . . ἀπίστου » Β' Κορ. στ', 14-15. — Βελλαρ ἢ Βελλαλ= ἐβρ. ἀνωφελές· ἀδικία· Σατανᾶς. — στήκετε κρατοῦντες τὰς παραδόσεις· Β' Θεσσ. β', 15.

δὲ τὰ ἐπαινοῦν μέν, ἀλλὰ δὲν θὰ τὰ ἐδέχοντο διὰ τὸν ἑαυτόν των, ἀλλὰ δὲ δὲν τὰ ἐπαινοῦν καθόλου; Πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν αὐτούς. Διότι προδίδοντες τὴν Ὁρθοδοξίαν καταφεύγουν εἰς ἔκεινους (τοὺς Λατίνους) ὅχι διὰ νὰ μάθουν, ἀλλὰ διὰ νὰ πάρουν (ὑλικάς ἀμοιβάς). «Ποία δὲ ἐπικοινωνία ὑπάρχει μεταξὺ φωτὸς καὶ σκότους; » Η ποία συμφωνία ὑπάρχει μεταξὺ Χριστοῦ καὶ Βελίαρ; ». «Η «ποῖον μερίδιον ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἔνας πιστὸς μὲ ἔνα ἀπιστον; ». Διότι ἡμεῖς μὲ τὸν Δαμασκηνὸν καὶ ὄλους τοὺς Πατέρας δὲν κηρύγτωμεν ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Υἱοῦ· αὐτοὶ δὲ μαζὶ μὲ τοὺς λατίνους λέγουν, ὅτι τὸ Πνεῦμα ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Υἱοῦ... Καὶ ἡμεῖς μὲν λέγομεν, ὅτι ἡ προσθήκη (τοῦ Filioque) ἔχει γίνει εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως ἀδίκως καὶ παρανόμως καὶ ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Πατέρας αὐτοὶ δὲ διακηρύγτουν, ὅτι ἡ προσθήκη αὐτὴ ἔχει γίνει νομίμως καὶ ὁρθῶς. Καὶ ἡμεῖς μὲν θεωροῦμεν τὸν πάπαν ὡς ἔνα τῶν πατριαρχῶν, καὶ τοῦτο βεβαίως γίνεται, ἐὰν αὐτὸς εἶναι ὁρθόδοξος· αὐτοὶ δὲ παρουσιάζουν αὐτὸν πολὺ σπουδαιοφανῶς ὡς βικάριον τοῦ Χριστοῦ καὶ πατέρα καὶ διδάσκαλον ὅλων τῶν Χριστιανῶν... Ἀποφεύγετε λοιπὸν αὐτούς, ἀδελφοί, καὶ τὴν πρὸς αὐτούς ἐπικοινωνίαν. Νὰ μείνετε ἀμετακίνητοι κρατοῦντες τὰς παραδόσεις, τὰς ὁποίας παρελάβετε, καὶ τὰς γραπτὰς καὶ τὰς ἀγράφους».

32. Μετάφρασις.

«Τὸ νὰ μᾶς καθοδηγήσῃ κανεὶς εῖναι μὲν ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ νὰ εἴμεθα δξιοὶ νὰ κρατηθῶμεν ἀπὸ τὸ χέρι του ἃς γίνη ἔργον τῆς Ιδικῆς μας προσπαθείας... Διότι δὲν εἶναι μόνον τὸ νὰ πιστεύσωμεν συμφιλί-

32. ‘Η περικοπὴ αὐτὴ εἶναι εἰλημμένη ἐκ τῆς πρώτης τῶν τριῶν ἀποκρίσεων τοῦ ‘Ιερεμίου Β’, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τοὺς Βυρτεμβεργίους Λουθηρανούς θεολόγους, οἵτινες ἡσαν περὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης. Οὗτοι, ἐλπίζοντες εἰς ἔνωσιν τοῦ συντηρητικοῦ Λουθηρανισμοῦ καὶ τῆς Ὁρθοδόξου ‘Εκκλησίας, ἐστειλαν εἰς τὸν Πατριάρχην τὴν Αύγουσταίαν Λουθηρανικὴν ὁμολογίαν εἰς ἐλληνικὴν μετάφρασιν καὶ ἀντίλλασαν μετ’ αὐτοῦ ἐπιστολάς ἐπὶ τῶν σημείων ἐπαφῆς καὶ τῶν διαφορῶν, ποὺ ὑφίστανται μεταξὺ τῶν δύο ὁμολογιῶν. ‘Ο Πατριάρχης ‘Ιερεμίας Β’, συνεργασθεὶς πρὸς διατύπωσιν τῶν ἀποκρίσεών του μετὰ ἐπιφανῶν ὁρθοδόξων ἐλλήνων θεολόγων, ἔμεινεν αὐστηρῶς προστηλωμένος εἰς τὴν ὁρθόδοξον παράδοσιν (Δ.Σ.Μ., σελ. 437 καὶ 451-452).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά :** καταλλαγὴ = συμφιλίωσις (μὲ τὸν Θεόν). — σκάμμα = τόπος τοῦ γυμναστηρίου πρὸς τέλεσιν τοῦ ἀγωνίσματος τοῦ ἀλλατος ἢ τῆς πάλης. — ἀπογιγνώσκω = ἔγκαταλείπω σχέ-

Ούδεν γάρ ἀπὸ τῆς χάριτος ὥφελούμεθα ἀκαθάρτως ζῶντες, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον βλαστόμεθα, δτι μετ' ἐπίγνωσιν τοιαύτην καὶ δωρεάν ἐπὶ τὰ πρότερα ἐπανερχόμεθα κακά. "Εως οὖν ἐν τῷ σκάμματί ἐσμεν, ἔως ἐν τῷ ἀμπελῶνι ἐργαζόμεθα, ἔως λείπεται ἡ ἐνδεκάτη, προσέλθωμεν καὶ βίον ἐπιδειξώμεθα ὁρθὸν καὶ ἐνάρετον, ἵνα τῶν αἰωνίων ἀπολαύσωμεν ἀγαθῶν... "Εως οὖν ὁ τῆς δωρεᾶς οὗτος χρόνος, μηδεὶς ἀπογνωσκέτω. Τότε γάρ τῆς ἀπογνωσεως καιρός, δταν ὁ νυμφῶν κλείηται, δταν ἀπολαύσωσιν οἱ μέλλοντες ἀξιοῦσθαι τοὺς κόλπους τοῦ πατριάρχου τῶν ἀγαθῶν· νῦν δὲ οὐπω. "Ἐτι γάρ τὸ θέατρον συνέστηκεν, ἔτι ὁ ἀγὼν ἐνέστηκεν, ἔτι τὰ βραβεῖα μετέωρα. Σπουδάσωμεν τοίνυν· δρόμου χρεία, καὶ τούτου σφροδοῦ. Ἐπὶ τὴν τελειότητα φερόμεθα, βίον ἄριστον κτησώμεθα μετὰ πίστεως ἀληθοῦς καὶ βίον ἔχωμεν ὁρθὸν τὸν κατ' ἐντολήν... Οὐ γάρ δεῖ ἀεὶ περὶ τὰ στοιχεῖα στρέψεσθαι, οὐδὲ μόνον θεμέλιον πῆξαι, ἀλλὰ καὶ τὸ λοιπὸν τῆς οἰκοδομῆς τελειώσαι καὶ αὖτὴν τὴν ὁροφὴν καὶ τὴν τελειότητα τῶν ἀγαθῶν".

33. ΕΚΥΡΙΕΥΘΗ Η ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ (Γεωργίου Σχολαρίου - Γενναδίου).

«Μνήσθητε πόσον τε καὶ ποταπὸν ὑπῆρχε τὸ γένος ἡμῶν. Ἡν γάρ σοφόν, ἔνδοξον, γενναῖον, φρόνιμον, ἀνδρεῖον, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὑποτάξαν εἰς μοραρχίαν καὶ μὴν τῇ κατ' ἀρετὴν σπουδῇ ἀπομάξαμενον τὴν καθ' ὅλου ἀρετήν, καθάπερ σπόγγος τὰ νάματα. Ἀλλά, νῦν, φεῦ τῶν κακῶν!, ἀπώλετο πᾶν. Ἐάλω γάρ ἡ Κωνσταντινόπολις, ἡς μόνον ἐν τῷ μηνησθῆναι ἔστιν ἐκρήξαι φωνὴν μετὰ κραυγῆς καὶ ὀλολυγμοῦ καὶ πνεῦσαι τὰ λοισθια. Ἀλούσης γάρ, ἐμιάνθη θυτιαστήρια, κατεπατήθη τὰ ιερά, χύσις αἷματος πολλὴ γέγονεν, ἐμιάνθησαν μονάστραι, ἐφθάρησαν παθένοι, ἀπεκεφαλίσθησαν βρέφη· ἀπέθανον μαχαίραις τῶν ἀσεβῶν ἀρχοντες, ιερεῖς, ἀνδρες, γυναικες, ἥλικια πᾶσα. Οἵμοι τῷ ταλαιπώρῳ τε καὶ ἀθλίῳ! Τὶς ἴκανὸς ἐκτραγωδῆσαι τὸ μέγα τοῦτο πάθος καὶ τοῖς εἰς ἔπειτα ἀναγγεῖλαι τὴν συμφοράν :

διον, παραιτοῦμαι τίνος· ἀπελπίζομαι. — συνέστηκα= ὑπάρχω. — ἔτι... ἔτι... ἔτι...· σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου. — στοιχεῖον = θεμέλιωδης ἀρχή· λεπτομέρεια.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : οὐ γάρ μόνον τὸ πιστεῦσαι πρβλ. Ἰακ. α', 14: «Τὶ τὸ σφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ ; ».

ωσις μὲ τὸν Θεόν, ἀλλὰ πρέπει νὰ παρουσιάσωμεν καὶ ἔξοιρετον βίον. Διότι τίποτε δὲν ὡφελούμεθα ἀπὸ τὴν θείαν Χάριν, ὅταν ζῶμεν ἀκαθάρτως, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον βλαπτόμεθα, διότι ὑστερά ἀπὸ τοιούτου εἰδούς ἐνσυνείδητον γνῶσιν καὶ δωρεάν ἐπανερχόμεθα εἰς τὰ προηγούμενα κακά. 'Εφ' ὅσον λοιπὸν εὐρισκόμεθα εἰς τὸ σκάμμα (τοῦ γυμναστηρίου), ἐφ' ὅσον ἐργαζόμεθα εἰς τὸν ἀμπελῶνα, ἐφ' ὅσον ὑπολείπεται ἡ ἐνδεκάτη ὥρα, ἃς προσέλθωμεν καὶ ἃς ἐπιδείξωμεν δρθῆν καὶ ἐνάρετον ζωήν, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθά... 'Εφ' ὅσον λοιπὸν ὑπάρχει ὁ χρόνος αὐτὸς τῆς δωρεᾶς, κανεὶς ἃς μὴ ἐγκαταλείπῃ τὴν προσπάθειαν. Διότι τότε εἶναι ὁ καιρὸς τῆς ἀπογοητεύσεως, ὅταν κλείεται ὁ νυμφῶν, ὅταν ἀπολαμβάνουν τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνοι, που θὰ γίνουν δέξιοι τῶν κόλπων τοῦ Ἀβραάμ· τώρα ὅμως ὅχι ἀκόμη. Διότι ἀκόμη τὸ θύτρον ὑπάρχει, ὁ ἀγὼν εἶναι ἀκόμη παρών, τὰ βραβεῖα εἶναι ἀκόμη ἀβέβαια (ἐκκρεμῇ). "Ας προσπαθήσωμεν λοιπὸν μὲ προθυμίαν πρέπει νὰ κάμωμεν δρόμον καὶ μάλιστα κουραστικόν. "Ας ὀδηγῶμεν τοὺς ἑαυτούς μας πρὸς τὴν τελειότητα, ἃς ἀποκτήσωμεν ἀρίστην ζωὴν μὲ πίστιν ἀληθινὴν καὶ ἃς ἔχωμεν δρθὸν βίον σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν (τοῦ Θεοῦ)... Διότι δὲν πρέπει νὰ στρέψωμεν πάντοτε τὸ ἐνδιαφέρον μας γύρω ἀπὸ τὰς στοιχειώδεις ἀρχὰς ἢ νὰ θέσωμεν μόνον τὸ θεμέλιον, ἀλλὰ νὰ ὀλοκληρώσωμεν καὶ τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς οἰκοδομῆς καὶ αὐτὴν τὴν στέγην καὶ τὴν τελειότητα τῶν ἀγαθῶν».

33. Μετάφρασις.

«Ἐνθυμηθῆτε πόσον μέγα καὶ πόσον ἐκλεκτὸν ἦτο τὸ γένος μας. Διότι ἦτο σοφόν, ἔνδοξον, γενναιόν, φρόνιμον, ἡρωϊκόν, ποὺ ὑπέταξεν ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην εἰς ἕνα βασίλειον καὶ ποὺ μὲ τὸν ἐνάρετον ζῆλον μάλιστα ἀπερρόφησεν ὀλόκληρον γενικῶς τὴν ἀρετὴν, καθὼς ἀκριβῶς τὸ σφουγγάρι τὰ νερά. 'Αλλὰ τώρα, ἀλλοίμονον διὰ τὰ κακά!, ἔχαθη κάθε τι. Διότι ἔπεσεν εἰς τὰ χέρια τῶν ἔχθρων ἡ Κωνσταντινούπολις, τῆς ὁποίας καὶ μόνον ἡ ἀνάμνησις εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς κάμη νὰ

33. Ὁ θρῆνος οὗτος διὰ τὴν ἀλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπάρχει ἐν Ἑ.Π. 160, 263 - 264.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ποτ(δ)απός = δποιός τις, τι λογῆς· πόσον ἔνδοξος. — ἐμιάνθη... ἥλικια πᾶσα· ἀσύνδετον, ποὺ φανερώνει παραστατικῶς τὸ πλήθος τῶν δεινῶν. — ἀλλοις ἔξ ἀλλοις· παρήχησις.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** τὸ γένος ἡμῶν· δ Γεννάδιος καὶ εἰς

Φεῦ! ποῦ ἡ βασιλικὴ παράστασις καὶ παράταξις; **Ποῦ** ἡ τῶν παλατίων σύνταξις; **Ποῦ** δὲ τοσοῦτος ἐσμός τῶν ἀρχόντων; **Ποῦ** τὰ παιδευτήρια τῆς σοφίας; **Οἶμοι** τῷ τάλανῳ! **Ποῦ** ἡ πατριαρχικὴ διοίκησις; **Ποῦ** ἡ τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καλλονή; **Ποῦ** δὲ τοσοῦτος καὶ τηλικοῦτος τοῦ ἀρχιερατικοῦ καὶ μοναχικοῦ τάγματος χορός; **Κατεπόθησαν** ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ. Καὶ οὐκ ἐν τῇ βασιλεούσῃ μόνῃ τὰ κακά, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μετ' αὐτὴν ἔτι καὶ πλείω καὶ χείριστα. Ταῦτα δὲ πάντα διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν. "Οταν δὲ πρὸς ταῦτα ἀποβλέψω, ἄλλος ἐξ ἄλλου γένομαι, ἡ ψυχή μου ταράττεται καὶ ίλιγγια μου τὸ πνεῦμα".

34. ΥΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΖΥΓΟΝ — ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΕΣ (Νεκταρίου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων).

«Καὶ μὴν τοιαύτη τῆς ἀνατολίδος νῦν ἡ κατάστασις. Οὐ γάρ ἐστι πόλις καὶ τόπος, δῆμη τῶν ὁρθοδόξων ἡμῶν οὐ προκέονται ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τὰ αἷματα. Καὶ μειόκαια ἐωδάκαμεν ποδὸς δλίγων ἐπῶν τῇ τομῇ τῆς μαχαίρας ἀφόβως ὑποκλίναντα τὸν ἀνέρα. Οὐκ ἔχομεν ταῦτα ἀρχαίων μαρτύρων τὸ καύκημα, ἀλλ᾽ ὅπερ ἔχομεν οὐ μικρόν... Πῶς οἰεσθε τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ κακουχουμένους καὶ διὰ τὴν δυολογίαν καθ' Ἑκάστην ταλαιπωρουμένους, πεινῶντάς τε καὶ διψῶντας καὶ γυμνητεύοντας καὶ κολαφιζομένους καὶ ἀστατοῦντας καὶ λοιδορουμένους, διωκομένους τε καὶ βλασφημούμενους καὶ ὃς περικαθάρματα νομίζομένους καὶ περίφημα ἔως ἀρτι; Καὶ εἴ τι προσκτῶνται ἰδρωτὶ τοῦ προσώπου, οὐκ εἰς τρυφήν οὐμενοῦν, οὐκ εἰς δόξαν, οὐκ εἰς θελήματα σαρκός, ἀλλ' εἰς τὸ τελεῖν τοὺς βασιλικοὺς φόρους ὑπὲρ δύναμιν ὄντας. Πῶς οἰεσθε τοὺς τοιούτους; Εἰ μὲν ἡσαν ἐκ λατίνων, μάρτυρας ἀντιλογίας ἐκτὸς ὀνομάσαιτε ἄν. Μάρτυρας ἡμεῖς τοὺς ἡμετέρους τοιούτους ὄντας ἄν μὴ καλοίμεν, ἀλλ' ἀθλητάς γε κρίνομεν καὶ δυολογητάς... "Ιδε τοιγαδοῦν, δοπία νῦν ἡ Ἐλλὰς καὶ ἡ Ὀρθόδοξος ἀνατολὶς ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ ὑμῶν μάλιστα. Τεταπεινωμένη μὲν κατὰ τὸν κόσμον, δεδοξασμένη δὲ κατὰ τὸν Θεόν,... ἐν παννυχίσιν ἑορτάζουσα, ἐν

Ἶνα «Θρῆνόν» του, γραφέντα «Ἐν δρει Μενοικέως, ἐν τῇ μονῇ Προδρόμου» (παρὰ τὰς Σέρρας) περὶ τὸ 1460 διδύρεται «Ἐπὶ τῷ τοῦ Γένους ὀλέθρῳ· Γένους, δὲ τῶν ἐπὶ γῆς κάλλιστον ἦν, σοφίᾳ διαλάμπτον, φρονήσει τεθηλὸς (= ἄλλον), εὐνομίαις ἀνθοῦν, καλοῖς πᾶσι κατάκοσμον. Τις οὐχ δυολογεῖ βελτίστους "Ἐλληνας πάντων ἀνθρώπων γενέσθαι;... "Ω πατρίς ἐμή καὶ κοινὴ πάντων τῶν ἀπὸ Χριστοῦ καλουμένων...».

ξεσπάσωμεν εἰς φωνὴν (δυνατὴν) μὲ κραυγὴν καὶ δυνατὸν κλαυθμὸν καὶ νὰ ψυχορραγήσωμεν. Διότι ὅταν ἐκυριεύθη (ἢ Πόλις), ἐβεβηλώθησαν τὰ θυσιαστήρια, κατεπατήθησαν τὰ ἱερά (σκεύη καὶ ἀντικείμενα), ἐχύθη πολὺ αἷμα, ἡτιμάσθησαν μοναχοί, ἐβιάσθησαν παρθένοι, ἀπεκεφαλίσθησαν βρέφη· ἐφονεύθησαν μὲ τὰ μαχαίρια τῶν ἀσεβῶν ἀρχοντες, ἵερες, ἄνδρες, γυναικες, καθε ήλικια. 'Αλλοίμονον εἰς ἐμὲ τὸν ταλαίπωρον καὶ ὅθιον! Ποῖος εἶναι ἴκανὸς νὰ ἔξιστορήσῃ κατὰ τρόπου δραματικὸν τὸ μέγα αὐτὸ πάθημα καὶ νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους τὴν συμφοράν; 'Αλλοίμονον! Ποῦ εἶναι ἡ βασιλικὴ πομπὴ καὶ παράταξις; Ποῦ εἶναι ἡ στρατιωτικὴ παράταξις τῶν ἀνακτόρων; Ποῦ εἶναι τὸ τόσον μέγα πλῆθος τῶν ἀρχόντων; Ποῦ εἶναι τὰ διδακτήρια τῆς σοφίας; 'Αλλοίμονον εἰς ἐμὲ τὸν δυστυχισμένον! Ποῦ εἶναι ἡ πατριαρχικὴ διοίκησις; Ποῦ εἶναι ἡ ὁμορφιὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ; Ποῦ εἶναι ὁ τόσον πολυπληθής καὶ τόσον ἐκλεκτὸς χορὸς τῆς ἀρχιερατικῆς καὶ μοναχικῆς τάξεως; 'Εξηφανίσθησαν ἀπὸ τὸν Μωάμεθ. Καὶ τὰ κακὰ δὲν ὑπάρχουν μόνον εἰς τὴν βασιλεύουσαν (πρωτεύουσαν), ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μικροτέρας πόλεις ἀκόμη καὶ περισσότερα καὶ πάρα πολὺ φοβερά. "Ολα δὲ αὐτὰ ἔγιναν ἐξ αἰτίας τῶν ἀμαρτιῶν μας." Οταν δὲ στρέψω τὴν προσοχήν μου εἰς αὐτά, γίνομαι διαφορετικός, ἡ ψυχή μου ταράσσεται καὶ τὸ πνεῦμά μου παθαίνει ἔλιγγον».

34. Μετάφρασις.

«Καὶ πράγματι τέτοια εἶναι τώρα ἡ κατάστασις τῆς (έλληνικῆς) 'Ανατολῆς. Διότι δὲν ὑπάρχει πόλις καὶ τόπος, ὃπου δὲν χύνονται θαρραλέα τὰ αἷματα ἡμῶν τῶν δριθοδόξων ('Ελλήνων) πρὸς χάριν τῆς εὐσεβείας. Πρὶν ἀπὸ ὀλίγα χρόνια εἴδομεν ἀκόμη καὶ μικρὰ παλληκάρια νὰ κλίνουν ἀφοβά τὸν λαιμόν τους κάτω ἀπὸ τὸ μαχαίρι. Βέβαια δὲν ἔχομεν τὸ καμάρι τῶν ἀρχαίων μαρτύρων, ἀλλ' αὐτό, που ἔχομεν, δὲν εἶναι μικρόν... Ποίαν ίδεαν ἔχετε δι' αὐτοὺς, οἱ διοῖοι ὑφίστανται κακούχιας ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ καὶ καθημερινὰ πρὸς χάριν τῆς διακηρύξεως τῆς πίστεως ταλαιπωροῦνται καὶ πεινοῦν καὶ διψοῦν καὶ στεροῦνται ἐπαρκῶν ἐνδυμάτων καὶ δέχονται ραπίσματα (ἢ κτυπήματα) καὶ μετα-

34. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Πατριάρχου 'Ιεροσολύμων Νεκταρίου (ις' αἰών), διπερ φέρει τὸν τίτλον «Πρὸς τὰς προσκομισθείσας θέσεις τῶν ἐν 'Ιεροσολύμοις φρατόρων διὰ Πέτρου τοῦ αὐτῶν μαίστορος περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπτα ἀντίρρησις» (ἐν 'Ιασίῳ 1682) (σελ. 209 - 210). Εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ὁ

ἀγροστείαις πανηγυρεῖσιν σα, ἐν φαλμωδίαις χαιρούσα, εἰς ἔκπληξιν καὶ θάμβος τῶν εἰδότων νῦν καὶ αὐτῶν τῶν ἀπίστων...

‘*Η Ἐκκλησία (Κωνσταντινούπολεως) καὶ τὸν δὲ λόγον συνέχει καὶ στηρίζει θρόνους καὶ δόξα Χριστιανῶν ἀναδείκνυται, ἅμα καὶ καύχημα. Εἶ καὶ ἑάλω ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ἐδουλώθη, τὸ ἔθνος οὐδαμῶς ἐξερριζώθη*’.

Νεκτάριος ἀνατρεψει τὰς γνώμας τῶν λατίνων περὶ τῶν Ὀρθοδόξων ‘Ελλήνων καὶ προβάλλει τὴν Ὁρθόδοξην ‘Ελληνικήν ‘Ανατολήν.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά: προχέομαι = ἔκχύνομαι πρὸς τὰ ἐμπρός, θαρραλέα. — μειράκιον = νεανίσκος, παλληκαράκι. — ἀστατέω-ῶ = περιπλανῶμαι ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, μετακινοῦμαι διαρκῶς. — περικάθαρμα = ἡ διὸ τοῦ σαρώματος περιστολεγομένη ἀκαθαρσία, ἀποσάρωμα, σκουπίδι. — περίψημα = κάθε τι ποὺ ἀπορρίπτεται μὲν τὸ ἀποσπόγγισμα, ἀκαθαρσία. — οὐμενοῦν = οὐ μὲν οὖν = βερβάρις δχι, λοιπὸν δχι. — εἴ τι προσκτῶνται... (προσκτῶνται) οὐκ εἰς τρυφήν... ὑποθετικὸς λόγος α' εἰδους, κατὰ τὸν ὄποιον τὸ ὑποτιθέμενον λαμβάνεται ὡς πραγματικόν. — τελέω-ῶ = ἔκτελῶ, πληρώνω. — εἰ μὲν ἥσαν..., δύνομάσαιτε ἀν̄ ὑποθετικὸς λόγος β' εἰδους, κατὰ τὸν ὄποιον τὸ ὑποτιθέμενον είναι ἀντίθετον πρὸς τὴν πραγματικότητα ἡ ἀπόδοσις θά κτο δοκιμώτερον νὰ ἔχῃ δυνητικήν δριστικήν: «ώνυμαζετε ἀν̄». — θάμβος = θάμβωμα· κατάπληξις, θαυμασμός. — ἀλίσκομαι (ἄλρ. ἑάλων) = κυριεύομαι, πίπτω εἰς τὰ χέρια τοῦ ἔχθρου.**

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Οὐ γάρ ἔστι πόλις καὶ τόπος· ἐκάστη περιοχὴ τοῦ ὑποδούλου γένους ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ νεομάρτυρας. — καὶ μειράκια... τὸν αὐχένα· ἐμπρύρησαν διὰ τὸν Χριστὸν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας, π.χ. δ «ἐννεακαιδεκαετής υἱὸς τοῦ πρώτου ἀρχοντος τῆς Ραιδεστοῦ», δ δεκακατετής Τριαντάφυλλος εἰς τὴν Ζαγοράν, δ 15ετής Ιωάννης ἐκ Βλαχίας, δ 14ετής Ιωάννης ἐκ Θάσου κ.λ.π. Χρακτηνιστικῶς δ λογοτέχνης Βερίτης γράφει διὰ τὰ μειράκια αὐτά: «Τὰ νεαρὰ τοῦτα βλαστάρια, οἱ σεμνοὶ αὐτοὶ ἐφῆβοι, ποὺ δώσανε τὸ αἰμά τους παρθενικὴ σπονδὴ στὸν Ἀρχηγὸ τῶν μαρτύρων, εἰν̄ ἀδελφία μας κι' αὐτά, χθεσινὰ μόλις ἐλληνόπουλα... Ἀνανεώσανε τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν τοῦ δωδεκάχρονου Ταρσιζίου». — ταλαιπωρουμένους... καὶ περίψημα ἔως ἀρτι: Α' Κορ. δ', 11 - 13. ‘Ο Εὐγένιος Βούλγαρις ὅμιλει διὰ τοὺς «δσημέραι κακουμένους καὶ δσα οὐδ' είναι δυνατόν τις νὰ διεξέλθῃ πάσχοντας, τοὺς τὰς περιούσιας ἀφαιρουμένους, τοὺς ἐν δεσμωτηρίοις καθειργμένους, τοὺς ἐν τριήρει βίον μόχθων καὶ ταλαιπωριῶν διάγοντας καὶ τέως καταγηράσκοντας, τοὺς ἐν χειρὶ βαρείᾳ δεσποτῶν δγρίων τε καὶ ἀνημέρων ἀνηλεᾶς θλιβομένους καὶ ἀγχομένους, τοὺς ἐν μάστιξι καὶ κακώσεσι καὶ στρεβλώσεσι, τοὺς ἐν μυρίοις βασάνων εἰδεσι κατατεινομένους καὶ ἐν ὁρῆῃ τέως ὄμολογίᾳ ἐκπνέοντας». — μάρτυρας... ἀν̄ μὴ καλοίμεν· ἡ συνειδησίς τοῦ ὄρθοδόξου ἐλληνικοῦ λαοῦ ὠνόμασεν αὐτοὺς «νεομάρτυρας». — ἐν παν-

κινδύνται συνεχῶς (χωρὶς νὰ στέκωνται πουθενά) καὶ ὑβρίζονται καὶ καταδίψκονται καὶ δέχονται βλασφημίας καὶ θεωροῦνται ὡς σκουπίδια (ἀποσαρώματα) καὶ ἀκαθαρσίαι ἔως τὴν στιγμὴν αὐτήν; Καὶ ἐάν ἀποκτοῦν κάτι, τὸ ἀποκτοῦν βεβαίως δχι δι' ἀπόλαυσιν, δχι διὰ δόξαν, οὕτε πρὸς χάριν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, ἀλλὰ διὰ νὰ πληρώνουν τοὺς βασιλικοὺς φόρους, οἱ δόποιοι εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὴν δύναμιν των. Πῶς κρίνετε τοὺς τοιούτου εἴδους ἀνθρώπους; Ἐάν μὲν αὐτοὶ προήρχοντο ἀπὸ τοὺς Λατίνους, θὰ τοὺς ὀνομάζατε ἀναρμφιβόλως μάρτυρας. 'Ημεῖς δὲν θὰ ὀνομάζαμεν μάρτυρας τοὺς ἰδικούς μας, οἱ δόποιοι εἶναι τέτοιοι, ἀλλ' ὅμως τοὺς θεωροῦμεν βεβαίως ἀθλητάς καὶ ὄμοιογγητάς... Νὰ ἴδης λοιπὸν ποία εἶναι σήμερον ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ἀνατολή, μάλιστα μετά τὸν χωρισμόν σας. Εἶναι μὲν ταπεινωμένη ἀπὸ ἀνθρωπίνην ἀποψίν, ἀλλ' ὅμως δοξασμένη ἀπὸ τὴν ἀποψίν τοῦ Θεοῦ..., τελοῦσα ἕορτάς εἰς ὁλονυκτίας, πανηγυρίζουσα μὲ ἀγρυπνίας, δοκιμάζουσα χαρὰν εἰς τὰς ψαλμῳδίας, πρᾶγμα ποὺ δημιουργεῖ ἔκπληξιν καὶ θάμβωμα (θαυμασμὸν) εἰς σᾶς (τοὺς λατίνους), ποὺ γνωρίζετε (τὴν κατάστασίν μας), καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους...

'Η Ἐκκλησία (τῆς Κωνσταντινουπόλεως) διατηρεῖ εἰς συνοχὴν καὶ στηρίζει καὶ τοὺς ἄλλους (πατριαρχικούς θρόνους) καὶ γίνεται ἡ δόξα καὶ συγχρόνως τὸ καμάρι τῶν Χριστιανῶν. "Αν καὶ ἔπεσεν εἰς τὰ χέρια τοῦ ἔχθροῦ ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ ὑπεδουλώθη, τὸ ἔθνος μὲ κανένα τρόπον δὲν ἔξερριζώθη".

νυχίσιν... χαίρουσα: ἡ Ἐκκλησία ἐνεψύχωνε τὸ ὑπόδουλον Γένος μὲ τὴν καλλιέργειαν τῆς λειτουργικῆς ζωῆς. — **δόξα...** καὶ καύχημα: ἡ Ἐκκλησία ὡς φιλόστορος μήτηρ καὶ ὡς «δρνις τὸ νοστία ἑαυτῆς» συνάγουσα (Ματθ. κγ', 37) ἀνέλαβε τὴν κηδεμονίαν τῶν ὑποδούλων Ἐλλήνων καὶ διέσωσε τὸν ἔθνισμόν των. — **οὐδαμῶς ἔξερριζώθη:** διατομικός Σπυρίδων Ζαμπέλιος χαρακτηρίζει τὴν Ἐκκλησίαν ὡς «Ἐλληνοσώτειραν». "Ανευ αὐτῆς, τονίζει, «τὸ δόνομα τῆς Ἐλλάδος δὲν ήθελεν ίσως ὑπάρχει σήμερον ἡ ἐντὸς βιβλιοθηκῶν καὶ εἰς σοφῶν τινων ἀναμνήσεις».

35. Η ΕΝΟΤΗΣ ΤΩΝ (ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ) ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ (Ειρηναίου).

« 'Η γὰρ Ἐκκλησία, καίπερ καθ' ὅλης τῆς οἰκουμένης ἔως περάτων τῆς γῆς διεσπαρμένη, παρὰ τὸν Ἀποστόλων καὶ τῶν ἐκείνων μαθητῶν παρέλαβε τὴν εἰς ἔρα Θεόν, Πατέρα παντοκράτορα, τὸν πεποιηκότα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰς θαλάσσας καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, πίστιν καὶ εἰς ἔρα Χριστὸν Ἰησοῦν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν σαρκωθέντα ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας καὶ εἰς Πνεῦμα ἄγιον, τὸ διὰ τῶν Προφητῶν κεκηρυχός τὰς οἰκονομίας, καὶ τὰς ἐλεύσεις καὶ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησιν καὶ τὸ πάθος καὶ τὴν ἔγερσιν ἐκ τεκνῶν καὶ τὴν ἐνσαρκούσιν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνάληψιν τοῦ ἡγαπημένου Χριστοῦ Ἰησοῦν τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς παρουσίαν αὐτοῦ... Τοῦτο τὸ κήρυγμα παρειληφταί καὶ ταύτην τὴν πίστιν, ὡς προέφαμεν, ἡ Ἐκκλησία, καίπερ ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ διεσπαρμένη, ἐπιμελῶς φυλάσσει, ὡς ἔρα οἶκον οἰκοῦσα· καὶ δομοίως πιστεύει τούτοις, ὡς μίαν ψυχὴν καὶ τὴν αὐτὴν ἔχουσα καρδίαν, καὶ συμφώνως ταῦτα κηρύσσει καὶ διδάσκει καὶ παραδίδωσιν, ὡς ἐν στόμα κεκτημένη. Καὶ γὰρ αἱ κατὰ τὸν κόσμον διάλεκτοι ἀνόμοιοι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως μία καὶ ἡ αὐτή. Καὶ οὕτε αἱ ἐν Γερμανίᾳς ἴδρυμέναι Ἐκκλησίαι ἃλλως πεπιστεύκασιν ἢ ἃλλως παραδιδόσιν, οὕτε ἐν ταῖς Ἰβηρίαις, οὕτε ἐν Κελτοῖς, οὕτε κατὰ τὰς ἀνατολὰς, οὕτε ἐν Αἰγύπτῳ, οὕτε ἐν Λιβύῃ, οὕτε αἱ κατὰ μέσα τοῦ κόσμου ἴδρυμέναι ἀλλ' ὥσπερ δὴ ήλιος, τὸ κτῖσμα τοῦ Θεοῦ, ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ εἰς καὶ φωτίζει πάντας ἀνθρώπους τὸν βουλομένους εἰς ἐπίγρωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν».

35. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Ειρηναίου «Ἐλεγχος ψευδωνύμου γνώσεως»
(ΒΕΠΕΣ 5, 115 - 116).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : οἰκονομία = ἡ φροντὶς εἰς τὴν οἰκονομικὴν διαχείρισιν γενικῶς φροντὶς· ἡ φροντὶς τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν κόσμον. – καὶ τὰς ἐλεύσεις... καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν πολυσύνδετον.—πεπιστεύκασιν· παρακείμενος σημαίνων ὑπάρχουσαν κατάστασιν εἰς τὸ παρόν, ἡ δόπια προήλθεν ἐκ προηγθείσης ἐνεργείας. — οὕτε... οὕτε... οὕτε...: σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου.

35. Μετάφρασις.

«Διότι ἡ Ἐκκλησία, καὶ εἶναι διασκορπισμένη εἰς ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην ἔως τὰ ἄκρα τῆς γῆς, παρέλαβεν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς μαθητὰς ἐκείνην τὴν (μίαν) πίστιν εἰς τὸν ἕνα Θεόν, τὸν Παντοκράτορα Πατέρα, ὃ ὅποιος ἔχει δημιουργήσει τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὰς θαλάσσας καὶ ὅλα ὅσα εὑρίσκονται εἰς αὐτά· καὶ (τὴν πίστιν) εἰς ἕνα Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Γίδην τοῦ Θεοῦ, ὃ ὅποιος ἔγινεν ἀνθρωπὸς πρὸς χάριν τῆς ἰδικῆς μας σωτηρίας· καὶ εἰς τὸ ἄγιον Πνεῦμα, τὸ ὅποιον διὰ τῶν Προφητῶν ἔχει κηρύξει τὰς (θείας) φροντίδας πρὸς χάριν τοῦ κόσμου καὶ τὰς ἑλεύσεις καὶ τὴν γέννησιν ἐκ Παρθένου καὶ τὸ πάθος καὶ τὴν ἔγερσιν ἐκ νεκρῶν καὶ τὴν εἰς τοὺς οὐρανοὺς σωματικὴν ἀνάληψιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, ποὺ εἶναι ἡγαπημένος, καὶ τὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν (δευτέραν) παρουσίαν αὐτοῦ μέσα εἰς τὴν δόξαν τοῦ Πατρός... Αὐτὸν τὸ κήρυγμα καὶ αὐτὴν τὴν πίστιν, ὅπως εἴπομεν προηγουμένως, ἀφοῦ ἔχει παραλάβει ἡ Ἐκκλησία, καὶ ἔχῃ διασπαρῇ εἰς ὀλόκληρον τὸν κόσμον, φυλάσσει μὲν ἐπιμέλειαν, ὡσὰν νὰ κατοικῇ εἰς ἕνα σπίτι· καὶ καθ' ὅμοιον τρόπον πιστεύει εἰς αὐτά, ὡς ἔὰν ἔχῃ μίαν ψυχὴν καὶ τὴν ἴδιαν καρδίαν, καὶ μὲ σύμφωνον τρόπον κηρύσσει αὐτὰ καὶ τὰ διδάσκει καὶ τὰ παραδίδει (εἰς τοὺς μεταγενεστέρους), ὡς ἔὰν ἔχῃ ἕνα στόμα. Καὶ βέβαια αἱ γλώσσαι καὶ διάλεκτοι εἰς τὸν κόσμον δὲν εἶναι ὅμοιαι, ἀλλ' ἡ δύναμις τῆς παραδόσεως εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή. Καὶ οὔτε αἱ ἐκκλησίαι, ποὺ ἔχουν ἰδρυθῆ εἰς τὰς γερμανικὰς χώρας, πιστεύουν διαφορετικὰ ἢ μεταδίδουν ἀλλην παράδοσιν, οὔτε (αὐταί, ποὺ ἔχουν ἰδρυθῆ) εἰς τὰς Ἰβηρικὰς χώρας, οὔτε εἰς τοὺς Κέλτας, οὔτε εἰς τὴν Ἀνατολήν, οὔτε εἰς τὴν Αἴγυπτον, οὔτε εἰς τὴν Λιβύην, οὔτε αὐταὶ ποὺ ἔχουν ἰδρυθῆ εἰς τὰ μέσα τοῦ κόσμου· ἀλλὰ καθὼς ὁ ἥκιλος, τὸ δημιούργημα αὐτὸν τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἕνας καὶ ὁ ἴδιος εἰς ὅλον τὸν κόσμον· τοιουτορόπως καὶ τὸ κήρυγμα τῆς ἀληθείας φέρει τὸ φῶς παντοῦς καὶ φωτίζει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ ἀποκτήσουν συνειδητὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας».

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : «τὸν πεποιηκότα...ἐν αὐτοῖς»· φράσεις ἐκ ψαλμ. ρμέ', 6 καὶ Πράξ. δ', 24· 1δ', 15. — ἡγαπημένου· ἀπὸ τὸν οὐρανὸν Πατέρα καὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς του. — ἐν Γερμανίαις...ἐν Λιβύῃ· ἡ διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ τὸ β' ἡμισυ τοῦ β' αἰῶνος ἦτο ἡδη θαυμαστή.

36. Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΕΤΕΡΟΔΟΞΩΝ (Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Παρακαλῶ πάντας ὑμᾶς, καθάπερ τὸνδις φρενίτιδι περιπεσόντας νόσῳ καὶ παραπαιούντας, κατὰ δέναμιν τὴν ὑμετέραν πειρᾶσθαι θεραπέύειν μετὰ προσηγένειας καὶ ἐπιεικείας αὐτοῖς διαλεγομένους. Καὶ γὰρ ἔξ ἀπονοίας αὐτοῖς τὸ δόγμα τοῦτο ἐτέχθη καὶ πολὺ τῆς διανοίας αὐτῶν τὸ φύσημα. Τὰ δὲ φλεγμαίνοντα τῶν τραυμάτων οὐδὲ ἐπιβολὴν χειρὸς ἀνέχεται, οὐδὲ ἀφῆν ὑπομένει τραχυτέραν. Διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ τῶν Ιατρῶν μαλακῇ τινι σποργιᾱͅ τὰ τουαῦτα καταψήχουσιν ἔλκη. Ἐπεὶ οὖν καὶ τούτοις ἔλκος ἔστιν ἐν τῇ ψυχῇ φλεγμαίνον, ὥσπερ ἀπαλῇ τινι σποργιᾱͅ προσηγένεις ὕδωρ καὶ πόσιμον σπῶντες, οὕτω, τὰ εἰδημένα ἀπαντα κατατλήσαντες, πειρώμεθα καταστέλλειν αὐτῶν τὸ φύσημα καὶ τὸν δύκον καθαιρεῖν ἀπαντα. Καὶ ὑβρίζωσι, καὶ λακτίζωσι, καὶ ἐμπτέωσι, καὶ διτοῦν ποιῶσι, μὴ καταλείπῃς τὴν Ιατρείαν, ἀγαπητέ. Τοὺς γὰρ ἄνθρωπον παραπλήγα θεραπεύοντας ἀνάγκη πολλὰ τουαῦτα ὑπομένειν, ἀλλ’ δμως οὐδὲ οὕτως ἀφίστασθαι χρή, ἀλλὰ δι’ αὐτὰ μὲν οὖν ταῦτα μάλιστα αὐτοὺς ταλανίειν καὶ δακρύειν χρή, διτι τουοῦτον αὐτῶν τῆς ἀρρωστίας ἔστι τὸ εἶδος.

Ταῦτα πρὸς τὸντις ἰσχυροτέρους λέγω καὶ ἀνεπηρεάστους καὶ δυναμένους ἐκ τῆς ἐκείνων διμίλιας μηδεμίαν παραδέξασθαι βλάβην, ὡς εἴ τις ἀσθενέστερος εἴη, φενγέτω τούτων τὰς συνουσίας, ἀποτηδάτω τοὺς συλλόγους, ὥστε μὴ τὴν τῆς φίλιας ὑπόθεσιν ἀφορμὴν ἀσεβείας γενέσθαι. Οὕτω καὶ Παῦλος ποιεῖ αὐτὸς μὲν τοῖς ἀρρωστοῦσιν ἀνα-

36. Περικοπὴ ἐκ τοῦ β' λόγου πρὸς Ἀνομοίους περὶ τοῦ ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ (Ἐ.Π. 48, 718). Οἱ Ἀνόμοιοι ήσαν μία μερὶς τῶν Ἀρειανῶν, οἱ δποῖοι ἀντὶ τοῦ « ὅμοουσίου » ὑπεστήριζον τὸ « ἀνόμοιον » τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα.

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά :** φρενίτις νόσος = ἐγκεφαλικὴ φλεγμονή· διατάραξις τῶν φρενῶν. — παρακαλῶ ... διαλεγομένους: « ὑμᾶς » εἰναι ἀντικείμενον τοῦ « παρακαλῶ » καὶ ὑποκείμενον τοῦ « πειρᾶσθαι ». — παραπαίω = διστράττω ἀνοησίαν. — ἀπόνοια = παράφρων ἐνέργεια. — φύσημα = οἰδημα, φούσκωμα· ἀλαζονεία. — φλεγμαίνω = φλογίζω, προκαλεγμονήν. — τῶν τραυμάτων τῶν Ιατρῶν γενικαὶ διαιτητικαὶ. — καταψήχω = τρίβω διὰ τῆς χειρός, ψηλαφῶ, θωπεύω, χαϊδεύω· καθαρίζω ἐλαφρά. — σπάσμαι - δμαι = ἔλκω, σύρω, ἀντλῶ, λαμβάνω. — καταντλέω-ῶ = ἐπιτίχεω ἀφθόνως ὕδωρ ἢ ύγρόν τι ἐπί τινος· ἐπιτίχεω· περιλούνω. — παραπλήξ-ῆγος (δ, ἡ) = παράπληκτος, παράφρων, μανιακός, τρελλός. — ταλανίζω = δυνομά-

36. Μετάφρασις.

«Σᾶς παρακαλῶ ὄλους νὰ προσπαθῆτε ὅσον ἡμπορεῖτε νὰ θεραπεύετε αὐτοὺς (τοὺς αἱρετικούς), συζητοῦντες μαζί των μὲ εὐπροσηγορίαν καὶ ἐπιείκειαν, δπως ἀκριβῶς θὰ συνεζητούσατε μὲ ἐκείνους, οἱ δποῖοι ἔχουν πάθει διατάραξιν τῶν φρενῶν καὶ διαπράττουν ἀνοησίας. Διότι διεμορφώθη εἰς αὐτοὺς ἡ διδασκαλία αὐτὴ ἀπὸ παράφρονα ἐνέργειαν καὶ τὸ φύσικωμα τῆς διανοίας των εἶναι μεγάλο.» Εκεῖνα δὲ ἀπὸ τὰ τραύματα, ποὺ προκαλοῦν φλεγμωνήν, οὔτε ἀνέχονται ἐπάνω τους ἐπαφὴν τοῦ χεριοῦ, οὔτε ὑποφέρουν ἀγγιγμα διλγάθερον ἀπαλόν. Διὰ τοῦτο οἱ σοφοὶ λατροὶ μὲ κάποιο μαλακὸ σφουγγάρι καθαρίζουν ἐλαφρὰ τὰς τοιούτου εἴδους πληγάς. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ εἰς αὐτοὺς ὑπάρχει μέσα εἰς τὴν ψυχὴν φλεγμονή, ἀφοῦ τοὺς περιλούσωμεν μὲ ὅλα, ὅσα ἔχομεν εἴπει (διδάξει), λαμβάνοντες τρόπον τινὰ μὲ μαλακὸ σφουγγάρι γλυκὺ καὶ πόσιμον νερό, ἃς προσπαθῶμεν νὰ περιορίζωμεν τὸ ψυχικόν των οἰδημά καὶ νὰ διαλύωμεν ὁλόκληρον τὸ ἐξόγκωμα.. Καὶ ἐὰν ὑβρίζουν καὶ ἐὰν λακτίζουν καὶ ἀν πτύουν καὶ ἀν κάνουν δι, τιδήποτε, νὰ μὴ ἐγκαταλείπης τὸ ἔργον τῆς θεραπείας, ἀγαπητέ. «Οσοι βεβαίως θεραπεύουν ἀνθρώπουν παράφρονα εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπομένουν πολλὰ τοιαῦτα, παρὰ ταῦτα δύμας δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλείπουν τὴν προσπάθειαν, ἀλλὰ δι' αὐτὰ ταῦτα ἀκριβῶς (τὰ πράγματα) πρέπει πάρα πολὺ νὰ αἰσθάνωνται οἴκτον καὶ νὰ δακρύζουν δι' αὐτούς, διότι τέτοιο εἶναι τὸ είδος τῆς ἀσθενείας των.

Αὐτὰ λέγω πρὸς τοὺς ἴσχυροτέρους καὶ ἀνεπηρεάστους καὶ πρὸς αὐτούς, οἱ δποῖοι ἡμποροῦν νὰ μὴ ὑποστοῦν βλάβην ἐκ τῆς συναναστροφῆς ἐκείνων, ὥστε, ἐὰν κανεὶς εἶναι ἀσθενέστερος, νὰ ἀποφεύγῃ τὰς συναναστροφὰς τούτων, νὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὰς συνελύσεις των, ὥστε νὰ μὴ γίνῃ ἡ φροντὶς διὰ τὴν φιλίαν ἀφορμὴ ἀσεβείας. Τοιουτοτρόπως κάνει καὶ ὁ Παῦλος· αὐτὸς μὲν ἀναμιγνύεται μὲ τοὺς ἀρρώστους καὶ λέγει «ἔγινα εἰς τοὺς Ἰουδαίους σὰν Ἰουδαῖος, εἰς τοὺς στερομένους (τοῦ

ζω κάποιον ταλαπτωρὸν· αἰσθάνομαι οἴκτον διὰ κάποιον. — σύλλογος = σύναξις, συνέλευσις. — ὑπόθεσις = τὸ ἀντικείμενον συζητήσεως, ἐρεύνης, φροντίδος.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : «ἔγενομην τοῖς Ἰουδαίοις... ὡς ἀνυμοσι». Α' Κορ. θ', 20. — φθείρουσι...» Α' Κορ. ιε', 33. — ἔξελθετε... λέγει Κύριος· Β' Κορ. στ', 17. — τὸν θέλοντα πάντας... ἔλθειν· Α' Τιμ. β', 4. — «Ως εἶναι φανερὸν ἐκ τῆς ὅλης περικοπῆς, ὁ Χρυσόστομος δὲν ἀποκλείει τὸν διάλογον μὲ τοὺς ἑτεροδόξους, ἀλλὰ τὸν θεωρεῖ ἐπιβεβλημένον. 'Αλλ' ὁ διάλογος αὐτὸς περικλείει πολλοὺς κινδύνους. Δι' αὐτὸν πρέπει νὰ γίνεται μόνον ἀπὸ πρόσωπα, τὰ δποῖα ἔχουν ζῶσαν πίστιν καὶ ειδικάς γνώσεις.

μίγνυται καὶ λέγει « ἐγενόμηρ τοῖς Ἰονδαίοις ὡς Ἰονδαῖος, τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος », τοὺς δὲ μαθητὰς καὶ ἀσθενέστερον διακειμένους ἀπάγει παραινῶν οὕτω καὶ διδάσκων « φθείρουσιν ἥθη χρηστὰ δύμιλαι κακαῖ », καὶ πάλιν « ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ἀφορίσθητε, λέγει Κύριος... ». "In' οὖν μὴ τὰ μέγιστα ἡμᾶς αὐτὸὺς παραβλάψωμεν, φεύγωμεν αὐτῶν τὰς συνονσίας, εὐχόμενοι μόνον καὶ παρακαλοῦντες τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, τὸν θέλοντα πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ἀπαλλάξαι μὲν αὐτοὺς τῆς πλάνης καὶ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐπαναγαγεῖν δὲ ἐπὶ τὸ τῆς γνώσεως φῶς ».

37. ΠΡΟ·Υ·ΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ (Ιερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως).

« "Απαντα ταῦτα τὰ παρ' ἡμῶν ορθέντα, ἀγαπητοί, ὡς καὶ ὑμεῖς καλῶς οἴδατε, τῆς θεοπεύστον Γραφῆς ἔχεται, κατὰ τὴν τῶν σοφῶν καὶ ἀγίων θεολόγων ἡμῶν ἐρμηνείαν καὶ ὑγιῆ διδασκαλίαν καὶ διασάφησιν. Οὐ γὰρ ἡμῖν ἔξεστι, τῇ ίδιᾳ καταθαρρόσυνι ἔξηγήσει, τὶ τῶν τῆς θεοπεύστον Γραφῆς ρητῶν συνιέναι καὶ κατανοεῖν ἢ διερμηνεύειν, εἰ μὴ κατὰ τοὺς παρὰ τῶν ἀγίων συνόδων, ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, πρὸς τὸν εὐσεβῆ σκοπὸν δοκιμασθέντας θεολόγους, ἵνα μὴ ἀπὸ τῆς ὁρθῆς εναγγελικῆς διδασκαλίας καὶ ἀληθοῦς σοφίας τε καὶ φρονήσεως ἐκκλινόντων, ἢ διάνοια ἡμῶν δίκην Πρωτέως ἐντεῦθεν κάκειθεν περιφέρηται. Ἀλλὰ ποία ἀν τις εἶπῃ διόρθωσις ἔσται τούτοις, ποία; Θεοῦ συναιρομένου, αὗτη τὸ μηδὲν παρὰ τὰ διατεταγμένα τοῖς ἰεροῖς ἀποστόλοις καὶ ταῖς ἀγίαις συνόδοις μεταχειρίζεσθαι ἢ φρονεῖν. Ὁ γὰρ

37. Περικοπὴ ἐκ τῆς α' ἀποκρίσεως Ιερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τοὺς Βυρτεμβεργίους λουθηρανούς θεολόγους (Δ.Σ.Μ. 502). Περὶ τῆς ἀποκρίσεως ταύτης ίδε τὰ σχόλια τῆς ὑπ' ἀριθ. 32 περικοπῆς.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** καταθαρρέω-ῶ = ἔχω πεποιθησιν, ἐμπιστοσύνην. — δίκην + γεν. = κατὰ τὸν τρόπον, κατὰ τὴν συνήθειαν. — ἀλλὰ ποία ἀν τις εἶποι... σχῆμα ἀνθυποφορᾶς. — συναίρομαι = βοηθῶ κάποιον εἰς κάτι. — ἀπαναίνομαι = ἀπορρίπτω, ἀπαρνοῦμαι. — δύμσε χωρῶ

ίουδαϊκοῦ) νόμου (έθνικούς) ἔγινα ώς ἔθνικὸς χωρὶς νόμον», ἀλλὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ἐκείνους, ποὺ ἔχουν ἀσθενεστέραν διάθεσιν, ἀπομακρύνει (ἐκ τῶν κακῶν ἡ αἱρετικῶν) συμβουλεύων καὶ διδάσκων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον: «αἱ κακαὶ συναναστροφαὶ διαφθείρουν τὰ καλὰ ἥθη» καὶ πάλιν «έξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν καὶ ξεχωρισθῆτε, λέγει ὁ Κύριος»... Διὰ νὰ μὴ βλάψωμεν λοιπὸν πάρα πολὺ τοὺς ἔσωτούς μας, ἃς ἀποφεύγωμεν τάς συναναστροφάς των, προσευχόμενοι μόνον καὶ παρακαλοῦντες τὸν φιλάθιρωπον Θεόν, ὁ ὅποῖς θέλει ὅλοι οἱ ἀνθρώποι νὰ σωθοῦν καὶ νὰ ἔλθουν εἰς πλήρη γνῶσιν τῆς ἀληθείας, διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ μὲν ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ τὴν παγίδα τοῦ διαβόλου, ἐπαναφέρῃ δὲ αὐτοὺς εἰς τὸ φῶς τῆς γνώσεως».

37. Μετάφρασις.

«Οὐαὶ αὐτά, τὰ ὅποῖα ἀνεφέρθησαν ἀπὸ ἡμᾶς, ἀγαπητοί, ὅπως καὶ σεῖς καλῶς γνωρίζετε, στηρίζονται εἰς τὴν θεόπνευστον Γραφήν, συμφώνως πρὸς τὴν ἑρμηνείαν καὶ ὑγιὰ διδασκαλίαν καὶ διασάρφησιν τῶν ἀγίων θεολόγων μας. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς ἡμᾶς, ὅταν ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἴδικήν μας ἑξήγησιν (ἑρμηνείαν), νὰ ἔννοήσωμεν ἢ νὰ κατανοήσωμεν ἢ νὰ ἑρμηνεύσωμεν τελείως κάτι σπὸ τοὺς λόγους τῆς θεόπνευστον Γραφῆς, παρὰ μόνον σύμφωνα μὲ τὴν ἀποψὺν τῶν θεολόγων (Πατέρων), οἱ ὅποιοι ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἔχουν ἐπιδοκιμασθῆ ἀπὸ τὰς ἀγίας συνδους ώς κατάλληλοι πρὸς τὸν εὔσεβην αὐτὸν σκοπόν, διὰ νὰ μὴ στριφογυρίζῃ ὁ νοῦς μας ἀπὸ ἑδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ Πρωτέως, ἀφοῦ ἡμεῖς ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ τὴν δρθὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἀληθῆ σοφίαν καὶ σύνεσιν. Ἀλλά, θὰ ἡμποροῦμεσε κανεὶς νὰ εἴπῃ, ποιά ἐπαναφορὰ εἰς τὴν δρθὴν θέσιν θὰ ὑπάρξῃ εἰς αὐτοὺς, ποία; Μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ἑξῆς τίποτε νὰ μὴ μεταχειριζόμεθα ἢ νὰ μὴ παραδεχώμεθα εἰς τὸν νοῦν μας ἀντιθέτως πρὸς ὅσα ἔχουν διαταχθῆ ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς ἀποστόλους καὶ τὰς ἀγίας συνόδους. Διότι ὅποιος φυλάσσει δρθῶς τὸν δρόν αὐτόν, θὰ εἶναι σύντροφος μαζὶ

= ἔρχομαι, ὅρμω ἐναντίον. — ἀναίδην ἀντὶ τοῦ ἀνέδην = ἀνεμποδίστως, ἐλευθέρως, ἀχαλινώτως.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** ἀπαντα ταῦτα· ὅλαι αἱ ἀλήθειαι τῆς δρθοδόξου πίστεως, τὰς ὅποιας προηγουμένως ἀναφέρει ἡ αἱ ἀπόκρισις τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β'. — **Πρωτεύς** θαλασσία θεότης, ποὺ προσελάμβανεν ἀλληλοδιαδόχως διαφόρους μορφάς.

τοῦτον τὸν ὅρον φυλάττων ὁρθῶς, συγχορευτὴς ἡμῖν ἔσται, συγκοινωνὸς καὶ διδόπιος. Ὁ γὰρ τὸν προειρημένονς κανόνας ἀπαντανόμενος καὶ κατὰ τῶν ἀποστόλων διόστη χωρῶν καὶ κατὰ τῶν ἀγίων ἀναίδην φερόμενος ἀποστόλων, τίνα ἀν σκοίη πρὸς ἡμᾶς κοινωνίαν; Τις δὲ μερὶς μεθ' ἡμῶν ἔσται τούτῳ; ».

μας, θὰ ἐπικοινωνῇ μαζὶ μας καὶ θὰ ἔχῃ τὴν ἴδιαν πίστιν μὲν ἡμᾶς. Διότι
ὅποιος ἀπαρνεῖται τοὺς κανόνας, περὶ τῶν ὁποίων ἔχομεν διμιλήσει προ-
ηγουμένως, καὶ ὁρμῆ ἐναντίον τῶν ἀποστόλων καὶ συμπεριφέρεται ἀνεμ-
ποδίστως ἐναντίον τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ποίαν ἐπικοινωνίαν θὰ ἡμπε-
ροῦσε νὰ ἔχῃ πρὸς ἡμᾶς; Ποῖον δὲ μερίδιον θὰ ἔχῃ αὐτὸς μαζὶ μας;».

Γρηγόριος ὁ Θεολόγος καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος.
Τοιχογραφία τῆς ἵ. μονῆς Μεταμορφώσεως Μετεώρων.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ
ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΙΝ

(ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ—ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ)

A' KEIMENA

38. Η ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

(Ίωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

«Κάλλιστον καὶ ψυχωφελέστατον ἐρευνᾶν τὰς θείας Γραφάς.
Ὦσπερ γὰρ δένδρον, παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων πεφυτευμένον,
οὗτον καὶ ἡ ψυχή, τῇ θείᾳ ἀρδενομένη Γραφῇ, πιαίνεται καὶ καρπὸν
ῶριμον δίδωσι πίστιν ὁρθόδοξον καὶ ἀειθαλέσι τοῖς φύλλοις, ταῖς θε-
αρέστοις φημὶ ὥραιζεται πράξει. Πρός τε γὰρ πρᾶξιν ἐνάρετον καὶ
θεωράντων ἀθόλωτον ἐκ τῶν ἀγίων Γραφῶν ρυθμιζόμεθα. Πάσης γὰρ
ἀρετῆς παράκλησιν καὶ κακίας ἀπάσης ἀποτροπήν ἐν ταύταις εὑρί-
σκομεν... Κρούσωμεν τοίνυν εἰς τὸν κάλλιστον παράδεισον τῶν Γρα-
φῶν, τὸν εὐώδη, τὸν γλυκύτατον, τὸν ὥραιότατον, τὸν παντοίοις τῶν
νοερῶν θεοφόρων ὀρνέων κελαδήμασι περιηχοῦντα ἡμῶν τὰ ὄτα, τὸν
ἀπτόμενον ἡμῶν τῆς καρδίας καὶ λυπουμένην μὲν παρακαλοῦντα, θυ-
μουμένην δὲ κατευνάζοντα καὶ χαρᾶς ἀιδίου ἐμπιπλῶντα, τὸν ἐπιβι-
βάζοντα ἡμῶν τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὰ χρυσανγή μετάφρενα τῆς θείας Πε-
ριστερᾶς καὶ ὑπέρολαμπρα, καὶ ταῖς φανωτάταις αὐτῆς πτέρυξι πρός
τὸν Μονογενῆ Υἱὸν καὶ κληρονόμον τοῦ φυτουργοῦ τοῦ νοητοῦ ἀμπε-

38. Περικοπὴ ἔκ τοῦ ἔργου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς
δρθιδόδου πίστεως» ('Ε.Π. 94, 1176).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά : πιαίνω = παχύνω· τρέφω. — ἀπτερομαῖ
= ἔγγιζω· ἐπιδρῶ· ἐπενεργῶ· συγκινῶ. — τὰ μετάφρενα = τὰ νῶτα. —
χρυσανγής = ἐκπέμπων χρυσῆν λάμψιν. — φανός, ἡ, δν = φωτεινός,
λαμπρός. — ἐκκακέω-ῶ = ἀποδειλῶ, χάνω τὸ θάρρος μου, λιποψυχῶ. — δια-
γιγνώσκω = ξεχωρίζω, διακρίνω ἐπακριβῶς. — ἀδιολεσχέω-ῶ = ἀργολογῶ,
φλυαρῶ, διμιλῶ ποιῶν.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ὥσπερ γὰρ δένδρον, παρὰ τὰς
διεξόδους... ψαλμ. α', 3. — μὴ ἐκκακήσωμεν κρούοντες· πρβλ. Ὁριγέ-
νους «περὶ τοῦ μὴ ἐκκακεῖν ἐν τῇ ἀναγνώσει τῆς θείας Γραφῆς τὸν μὴ

Β' ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΙΣ

38. Μετάφρασις.

«Εἶναι πάρα πολὺ ὥραῖν καὶ πάρα πολὺ ὡφέλιμον διὰ τὴν ψυχὴν νὰ μελετῶμεν προσεκτικὰ τὰς θείας Γραφάς. Διότι καθὼς ἀκριβῶς ἔνα δένδρον, ποὺ ἔχει φυτευθῆ ἐκεῖ ὅπου τρέχουν καὶ χύνονται ἀφθονα νερά, τοιουτορόπως καὶ ἡ ψυχὴ, ὅπου ποτίζεται μὲ τὴν θείαν Γραφήν, τρέφεται καὶ παράγει ὡς ὥριμον καρπὸν πίστιν ὀρθόδοξον καὶ ἔξωρατζεται μὲ καταπράσινα πάντοτε φύλλα —θέλω νὰ εἴπω— μὲ θεαρέστους πράξεις. Διότι ἀπὸ τὰς ἀγίας Γραφάς λαμβάνομεν κατεύθυνσιν καὶ πρὸς τὴν ἐνάρετον πρᾶξιν καὶ πρὸς τὴν καθαρὰν θεωρίαν. Διότι μέσα εἰς αὐτὰς εὑρίσκομεν παρόρμησιν διὰ κάθε ἀρετὴν καὶ ἀπόκρουσιν ὅλης τῆς κακίας... Ἄς κτυπήσωμεν λοιπὸν τὴν πόρταν εἰς τὸν πάρα πολὺ ὄμορφον παράδεισον τῶν Γραφῶν, τὸν εὐώδη, τὸν γλυκύτατον, τὸν ὥραιότατον, ἔκεινον, ποὺ μεταδίδει εἰς τὰ αὐτιά μας ἀπὸ τριγύρω εὐχαρίστους ἥχους μὲ τὰ παντὸς εἰδούς κελαδήματα τῶν πνευματικῶν θεοφόρων πτηνῶν, ἔκεινον, ποὺ συγκινεῖ τὴν καρδίαν μας, καὶ, ὅταν μὲν εἶναι λυπημένη, τὴν παρηγορεῖ, ὅταν δὲ εἶναι ὡργισμένη, τὴν γαληνεύει καὶ τὴν γεμίζει μὲ παντοτεινὴν χαράν, ἔκεινον, ποὺ ἀνεβάζει τὴν διάνοιάν μας ἐπάνω εἰς τὰ νῦν τὰς θείας Περιστερᾶς, τὰ ὄποια ἀκτινοβολοῦν μὲ χρυσᾶς ἀνταυγίας καὶ εἶναι δόλαμπρα, καὶ ποὺ μὲ τὰ φωτεινὰ πτερά τῆς μᾶς μεταφέρει πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὸν Μονογενῆ Υἱὸν καὶ κληρονόμον ἔκεινον, δ ὄποιος ἐφύτευσε καὶ καλλιεργεῖ τὸν ἀόρατον πνευματικὸν ἀμπελῶνα, καὶ (τέλος ἔκεινον τὸν παράδεισον) ποὺ δι' Αὔτοῦ (τοῦ Υἱοῦ) μᾶς φέρει κοντὰ εἰς τὸν Πατέρα τῶν φώτων. Ἀλλ' ἀς μὴ κτυπήσωμεν τὴν πόρταν (τοῦ παραδείσου αὐτοῦ) ἀμελῶς, ἀλλὰ μᾶλλον προθύμως καὶ μὲ ἐπιμο-

συνιέντα τὸ σκοτεινὸν τῶν ἐν αὐτῇ αἰνιγμάτων καὶ παραβολῶν» (‘Ε.Π. 12, 917-922). — «ἐπερώτησον...». Δευτ. λβ', 7. — τὸν πατέρα... τοὺς πρεσβυτέρους· δι' ἡμᾶς τοὺς Ὁρθοδόξους μόνον μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρμηνεύσωμεν ἱκανοποιητικῶς τὴν Ἀγίαν Γραφήν.

λῶνος ἀνάγοντα, καὶ δι' Αὐτοῦ τῷ Πατρὶ τῶν φώτων προσάγοντα.
'Αλλὰ μὴ παρέργως κρούσωμεν, προθύμως δὲ μᾶλλον καὶ ἐπιμόνως. Μὴ
ἐκκακήσωμεν κρούσοντες. Οὕτω γάρ ήμεν ἀνοιγόμενοι.
Ἐὰν ἀναγνῶ-
μεν ἄπαξ καὶ διὸ μὴ διαγνῶμεν, ἀλλαγγηνώσκομεν, μὴ ἐκκακή-
σωμεν· ἀλλ᾽ ἐπιμείνωμεν, ἀδολεσχήσωμεν, ἐρωτήσωμεν· « ἐπερώτη-
σον γάρ, φησί, τὸν πατέρα σου καὶ ἀναγγελεῖ σοι· τοὺς πρεσβυτέρους
σου, καὶ ἐροῦσί σοι ».

39. Η ΙΕΡΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πεφυλαγμένων δογμάτων καὶ κηρυγμάτων
τὰ μὲν ἐκ τῆς ἐγγράφου διδασκαλίας ἔχομεν, τὰ δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀποστό-
λων παραδόσεως διαδοθέντα ήμεν ἐν μυστηρίῳ παρεδεξάμεθα· ἀπερ
ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἴσχυν ἔχει πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Καὶ τούτοις οὐδεὶς
ἀντερεῖ, οὐκοῦν ὅστις γε κατὰ μικρὸν γοῦν θεσμῶν ἐκκλησιαστικῶν
πεπείραται. Εἰ γάρ ἐπιχειρήσαιμεν τὰ ἄγραφα τῶν ἔθῶν ὡς μὴ μεγά-
λην ἔχοντα τὴν δύναμιν παραιτεῖσθαι, λάθοιμεν ἂν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια
ζημιοῦντες τὸ Εὐαγγέλιον μᾶλλον δὲ εἰς ὅρομα ψιλὸν περιμπτῶντες
τὸ κήρυγμα. Οἶον (ἴνα τοῦ πρώτου καὶ κοινοτάτου πρῶτον μηνσθῶ)

39. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μεγ. Βασιλείου « περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύ-
ματος » (Ἐ.Π. 32, 188).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : ἐν μυστηρίῳ = μὲν μυστικήν, ἀπόρ-
ρητον (ἄγραφον) συνήθειαν. — γε = τούλαχιστον. — γοῦν = γ' οὖν = τού-
λαχιστον, λοιπόν, ἐπὶ τέλους. — εἰ γάρ ἐπιχειρήσαιμεν... λάθοιμεν ἂν ὑπο-
θετικὸς λόγος γ' εἶδους, ἐκφράζων ἀπλῆν σκέψιν τοῦ λέγοντος· ἡ ὑπόθεσις ἐκφρά-
ζεται διὰ εἰ καὶ εὔκτικής, ἡ δὲ ἀπόδοσις μὲ δυνητικήν εὔκτικήν. — λανθάνω ζη-
μιῶν = λεληθότως, ἀπάρατηρήτως, μυστικά ἐπιφέρω ζημίαν, βλάπτω. — πε-
ριίστημι = στήνω δλόγυρα· μετατρέπω, μεταβάλλω. — κατασημαίνομαι =
κάνω κάτι νὰ σφραγισθῇ καλῶς. — τύπος = ἀποτύπωμα, σημεῖον. — ἤλπικα·
παρακείμενος, ποὺ δεικνύει ἴσχυν καὶ εἰς τὸ παρόν. — τετράρχαι· ἀπαρέμφ. τοῦ
παθ. παρακ. τοῦ ρ. τρέπω = στρέφω, κατευθύνω. — καταλείπω = ἀφήνω
ὅπισω· κληροδοτῶ, ἀφήνω ὡς κληρονομίαν. — ἀνάδειξις = ἀνακήρυξις· τελετὴ
ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως ἡ καθιερώσεως· ἄρα ἐδῶ = καθαγιασμός. — ἐπιμιμή-
σκομαί τινος = μνείαν ποιοῦμαι περὶ τινος, μνημονεύω τινός, ἀναφέρω περί
τινος.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : ἀμφότερα τὴν αὐτὴν ἴσχυν ἔχει
ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς, οἱ δόποιοι συχνάκις ἔξαίρουν τὴν
παράδοσιν ὑπεράνω τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ ἀντιθέτως πρὸς τοὺς Προτεστάντας,

νήν. "Ας μὴ χάσωμεν τὸ θάρρος μας, καθώς κρούομεν. Διότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ μᾶς ἀνοιγῇ ἡ Θύρα. 'Εὰν ἀναγνώσωμεν μίαν φορὰν καὶ δύο φοράς καὶ δὲν ἐννοήσωμεν ἀκριβῶς ἐκεῖνα, ποὺ ἀναγινώσκομεν, ἀς μὴ λιποψυχήσωμεν· ἀλλ' ἀς ἐπιμείνωμεν, ἀς δμιλήσωμεν πολὺν, ἀς ἐρωτήσωμεν. Διότι, λέγει (ό λόγος τοῦ Θεοῦ) «ζήτησε νὰ μάθης ἀπὸ τὸν Πατέρα σου, καὶ (αὐτὸς) θὰ σου καταστήσῃ τὰ πράγματα γνωστά· ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους σου, καὶ (αὐτοὶ) θὰ σου εἴπουν (σχετικῶς)».

39. Μετάφρασις.

«Απὸ τὰ δόγματα καὶ τὰ κηρύγματα, τὰ ὅποια ἔχουν φυλαχθῆ μέσα εἰς τὴν Ἑκκλησίαν, ἀλλα μὲν ἔχομεν (παραλάβει) ἀπὸ τὴν γραπτὴν διδασκαλίαν, ἀλλα δέ, ἀφοῦ μετεδόθησαν εἰς ἡμᾶς κατὰ μυστικὴν (ἄγραφον) συνήθειαν, τὰ ἐδέχθημεν ἐκ τῆς παραδόσεως τῶν ἀποστόλων· βέβαιως καὶ τὰ δύο ἔχουν τὴν ἴδιαν δύναμιν διὰ τὴν εὐσέβειαν. Καὶ εἰς αὐτὰ κανεὶς δὲν θὰ ἔχῃ ἀντίρρησιν, κανεὶς βέβαια, ὁ ὅποιος ἔχει λάβει τούλαχιστον ἔστω καὶ μικρὰν πεῖραν τῶν ἐκκλησιαστικῶν θεσμῶν. Διότι ἐὰν θὰ ἐπεχειρούσαμεν νὰ ἔγκαταλείψωμεν τὰ ἄγραφα ἀπὸ τὰ ἔθιμα, διότι δῆθεν δὲν ἔχουν μεγάλην δύναμιν, χωρὶς νὰ ἀντιληφθῶμεν (ἀπαρατηρήτως) θὰ ἔξημιώναμεν εἰς αὐτὰ τὰ σπουδαιότερα (πλέον εὐαίσθητα) σημεῖα τὸ Εὐαγγέλιον· μᾶλλον δὲ θὰ μετεβάλλομεν τὸ κήρυγμα εἰς ἀπλῆν (ἀπογυμνωμένην) δόνομασίαν. Παραδείγματος χάριν, (διὰ νὰ ἐνθυμηθῶ τὸ πρῶτον καὶ πάρα πολὺ γνωστὸν εἰς ὅλους), ποῖος εἶναι ἐκεῖ-

οἱ ὅποιοι ἀπορρίπτουν τὴν ιερὰν παράδοσιν, διὰ τοὺς Ὁρθοδόξους ἡ ιερὰ παράδοσις ὡς πηγὴ τῶν δογματικῶν καὶ ἡθικῶν ἀληθειῶν ἔχει τὸ ἴδιον κύρος πρὸς τὴν Ἀγίαν Γραφήν. — τὰ τῆς ἐπικλήσεως ρήματα... τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας· ὁ Μ. Βασίλειος ἔνυοει τοὺς ὑπὸ τοῦ ιερέως λεγομένους κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν λόγους: «...δεόμεθα καὶ ικετεύομεν· κατάπτεμψον τὸ Πνεύμα Σου τὸ ἄγιον ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῷρα ταῦτα καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον τίμιον Σῶδμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτω τίμιον Αἷμα τοῦ Χριστοῦ Σου, μεταβαλῶν τῷ Πνεύματι Σου τῷ Ἄγιῳ». — ποτηρίου τῆς εὐλογίας· τὸ ποτήριον, διὰ τὸ ὅποιον δὲ Κύριος κατὰ τὴν ἐσπέραν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ἀπήγθυνεν εὐχαριστήριον προσευχὴν πρὸς τὸν Θεόν εὐλογῶν αὐτὸν δι' αὐτό. — ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες· πρβλ. Α' Κορ. ια', 2, 34. Κατὰ τὸν Ἐπιφάνειον «τὰ μὲν ἐν γραφαῖς, τὰ δὲ ἐν παραδόσεσι παρέδωκαν οἱ ἄγιοι ἀπόστολοι» (Ἐ.Π. 41, 1047). Καὶ κατὰ τὸν Χρυσόστομον «δῆλον ὅτι οὐ πάντα δι' ἐπιστολῆς παρεδίδοσαν, ἀλλὰ πολλὰ καὶ ἀγράφως· διμοίως δὲ κάκεῖνα καὶ ταῦτα ἔστιν ἀξιόπιστα».

τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τοὺς εἰς τὸ δόγμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἥπτικότας κατασημαίνεσθαι τὶς διὰ γράμματος διδάξας; Τὸ πρὸς ἀνατολὰς τετράφθι μετασηματίζει τὴν προσευχὴν ποῖον ἐδίδαξεν ἡμᾶς γράμμα; Τὰ τῆς ἐπικλήσεως ρήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς Εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας τὶς τῶν ἀγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλουπεν; Οὐ γάρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα, διν δὲ Ἀπόστολος ἢ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη, ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἔτερα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν λογίαν, ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες».

40. Η ΜΕΡΙΚΗ ΓΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΚ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑΤΩΝ (Γρηγορίου Νύσσης).

«Ἡ θεῖα φύσις αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν διποτὲ κατ' οὐσίαν ἐστί, πάσης ὑπέρκειται καταληπτικῆς ἐπινοίας, ἀπρόσιτος καὶ ἀπροσπέλαστος οὖσα ταῖς στοχαστικαῖς ἐπινοίαις, καὶ οὕπω τις ἀνθρώποις πρὸς τὴν τῶν ἐκληπτῶν κατανόησιν ἐξενόρηται δύναμις· οὐδέ τις ἔφοδος καταληπτικὴ τῶν ἀμηχάνων ἐπενοήθη. Διὸ καὶ ἀνεξιχνιάστους τὰς δοδοὺς αὐτοῦ ὁ μέγας δόγματος Ἀπόστολος, σημαίνων διὰ τοῦ λόγου τὸ ἀνεπίβατον εἶναι λογισμοῖς τὴν ὁδὸν ἐκείνην, ἢ πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς

40. Περικοπὴ ἐκ τοῦ στ' λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης εἰς τοὺς μακαρισμούς. 'Ο λόγος οὗτος ἔμρηνεύει τὸν μακαρισμὸν «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, διτὶ αὐτοὶ τὸν Θεὸν δψονται» ('Ε.Π. 44,1268).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά:** καταληπτικὸς = διυνάμενος νὰ ἔννοήσῃ τι. — ἔφοδος (ἢ) = ὁδός, προσέγγισις. — ἀμήχανος, ον = αὐτός, διὰ τὸν δόποιον δὲν ὑπάρχει μηχανή, μέσον ἐπιτεύξεως· ἀδύνατος, ἀπραγματοποίητος, ἀκατόρθωτος· ἀσύλληπτος. — ἀνεξιχνιάστος = αὐτός, τὸν δόποιον δὲν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ ἔξιχνιάσῃ, νὰ εὑρῃ παρακολουθῶν τὰ ἔχη του, ἅρα νὰ διευκρινίσῃ, νὰ ἔξακριβώσῃ. — ἀνεπίβατος = ἀπρόσιτος, ἀπροσπέλαστος. — στοχαστικῶς = μὲ τὸν τρόπον τοῦ συμπεραίνειν. — φύσις = ἡ τοιαύτη ἢ τοιαύτη ὑπόστασις ἐνδὸς δηντος, ἡ φυσικὴ αὐτοῦ κατάστασις καὶ μορφή· ἢ οὐσία· τὸ σύνολον τῶν δηντῶν τῆς δημιουργίας. — κόσμος = τάξις, εύταξια, εὔκοσμία· εὔτακτος διάταξις. — ἀνατυπόδιμαι·οῦμαι = ἀναπαριστῶ εἰς τὴν διάνοιαν, εἰς τὴν φαντασίαν.

β) **Πραγματικά παρατηρήσεις :** ἀπρόσιτος· ἀπροσπέλαστος· ἀνεπίβατον... πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς θείας εύσταξ· διὰ τοῦ Νύσσης τονίζει, διτὶ δὲν διυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν αὐτὴν ταύτην τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ κατὰ

νος, που γραπτῶς μᾶς ἐδίδαξε νὰ σφραγίζωνται (σημειώνωνται) μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἐλπίζουν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ; Ποιὸν γραπτὸν ἔργον μᾶς ἐδίδαξε τὸ νὰ εἰμεθα ἑστραμμένοι πρὸς ἀνατολὰς κατὰ τὴν προσευχήν; Ποιὸς ἀπὸ τοὺς ἀγίους ἔχει ἐγγράφως κληροδοτήσει εἰς ἡμᾶς τοὺς λόγους τῆς ἐπικλήσεως διὰ τὸν καθαγιασμὸν τοῦ ἄρτου τῆς (Θείας) Εὐχαριστίας καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας; Διότι δὲν ἀρκούμεθα εἰς αὐτά, διὰ τὰ ὅποια ἀνέφερεν ὁ Ἀπόστολος ἡ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀλλὰ λέγομεν ἐπὶ πλέον ἀλλα πρὸ αὐτῶν ἡ μετὰ ἀπὸ αὐτά, ἀφοῦ τὰ παρελάβομεν ἀπὸ τὴν ἄγραφον διδασκαλίαν».

40. Μετάφρασις.

«Ο, τι εἶναι τέλος πάντων ἡ θεία φύσις αὐτῇ καθ' ἔκατην εἰς τὴν οὐσίαν τῆς, εὑρίσκεται ὑπεράνω κάθε ἀντιληπτικῆς ἐνεργείας τῆς διανοίας, διότι (ἡ θεία αὐτῇ φύσις) εἶναι ἀπρόσιτος καὶ ἀπροσπέλαστος εἰς τοὺς διανοητικοὺς στοχασμοὺς καὶ δὲν ἔχει εὑρεθῆ ἀκόμη διὰ τοὺς ἀνθρώπους μία δύναμις κατάλληλος διὰ τὴν κατανόησιν τῶν εὑρισκομένων ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῆς ἀντιληπτικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνθρώπου· οὕτε ἐπενοήθη κάποια ὁδός, κατάλληλος διὰ τὴν κατανόησιν τῶν ἀσυλλήπτων. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μέγας Ἀπόστολος δινομάζει ἀνεξιχνιάστους τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ), φανερώνων μὲ τὸν λόγον αὐτὸν ὅτι εἶναι ἀπρόσιτος εἰς τὰς λογικὰς σκέψεις ἡ ὁδός ἐκείνη, ἡ ὅποια ὁδηγεῖ πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς Θείας οὐσίας. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν τοιοῦτος εἶναι ὡς πρὸς τὴν φύσιν του ἐκεῖνος, ποὺ εἶναι ὑπεράνω πάσης φύσεως, μὲ ἄλλον τρόπον γίνεται καὶ δρατὸς καὶ ἀντιληπτὸς αὐτός, ποὺ εἶναι καὶ ἀδρατος καὶ ἀπερίγραπτος. Πολλοὶ δὲ εἶναι οἱ τρόποι τῆς τοιούτου εἰδούς κατανοήσεως. Διότι εἶναι δυνατὸν καὶ μὲ

τὸν Γρηγόριον τὸν Ναζιανζήνδον δ Θεόδης εἶναι «φῶς τὸ ἀκρότατον καὶ ἀπρόσιτον καὶ ἄρρητον, οὔτε νῷ καταληπτὸν οὔτε λόγῳ ρητόν» ('Ε.Π. 36, 364). Καὶ δ. Μ. Βασίλειος πιστεύει, ὅτι «ἀπερινόθος ἀνθρώπου φύσει καὶ ἄρρητος παντελῶς ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ ἀποδέεικται» ('Ε.Π. 29, 544 - 545). Καθ' δοὺς τοὺς Πατέρας, γνωρίζομεν δχι τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν οὐσίαν Αὐτοῦ, «οὐ τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ περὶ τὴν φύσιν» ('Ιωάννης Δαμασκηνός, 'Ε.Π. 94, 800). — διὰ τῆς ἐμφανιομένης τῷ παντὶ σοφίας... πάντα σοφῶς· δλοὶ οἱ Πατέρες μὲ ἄλλους λόγους τονίζουν δ, τι ἔλεγε καὶ δ Μέγας Ἀθανάσιος, δσ-τις ἐδίδασκεν, ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ φάσσωμεν εἰς τὴν Ιδέαν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς με-λέτης τῆς κτίσεως, «ῶσπερ γράμμασι διὰ τῆς τάξεως καὶ ἀρμονίας τὸν ἔκατην δε-σπότην καὶ ποιητὴν σημανιούσης καὶ βοώσης» ('Ε.Π. 25, 69).

θείας ουσίας ἄγει. Τοιοῦτος δὲ ὡν κατὰ τὴν φύσιν δὲ υπέρ πᾶσαν φύσιν, ἄλλω λόγῳ καὶ δρᾶται καὶ καταλαμβάνεται δὲ ἀδρατός τε καὶ ἀπεργίαστος. Πολλοὶ δὲ οἱ τῆς τοιαύτης κατανοήσεως τρόποι. Ἐστι γὰρ καὶ διὰ τῆς ἐμφαινομένης τῷ παρτὶ σοφίας τὸν ἐν σοφίᾳ πάντα πεποιηκότα στοχαστικῶς ἰδεῖν. Καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἀθρωπίων δημιουργημάτων δρᾶται τρόπον τινὰ τῇ διανοίᾳ δὲ δημιουρογόδος τοῦ προκειμένου κατασκευάσματος, τὴν τέχνην τῷ ἔργῳ ἐναποθέμενος. Ορᾶται δὲ οὐχ ἡ φύσις τοῦ τεχνητεύσαντος, ἀλλὰ μόνον ἡ τεχνικὴ ἐπιστήμη, ἢν δὲ τεχνίτης τῇ κατασκευῇ ἐναπέθετο. Οὕτω καὶ πρὸς τὸν ἐν τῇ κτίσει βλέποντες κόσμον, ἔννοιαν οὐ τῆς ουσίας, ἀλλὰ τῆς σοφίας τοῦ κατὰ πάντα σοφῶς πεποιηκότος ἀνατυπούμεθα».

41. ΟΙ ΚΑΘΑΡΟΙ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ ΒΛΕΠΟΥΝ ΤΟΝ ΘΕΟΝ (Γρηγορίου Νύσσης).

« Ὁ πάσης τῆς κτίσεως καὶ ἐμπαθοῦς διαθέσεως τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἀποκαθήρας, ἐν τῷ ἴδιῳ καλλει τῆς θείας φύσεως καθορᾶ τὴν εἰκόνα... Τῶν γὰρ τῆς ἴδιας φύσεως ἀγαθῶν δὲ Θεός ἐνετύπωσε τῇ σῇ κατασκευῇ τὰ μιμήματα, οἴον τινα κηρὸν σχήματι γλυφῆς προτυπώσας. Ἀλλ' ἡ κακία τῷ θεοειδεῖ χαρακτῆρι περιχυθεῖσα ἀχρηστον ἐ-

41. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης εἰς τὸν μακαρισμὸν « Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, διτὶ αὐτοὶ τὸν Θεὸν δύονται » ('Ε.Π. 44, 1269).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** μίμημα = ὁμοίωμα, ἀντίτυπον. — ἐντυπώ-ω = ἔγχαράττω. — γλυφὴ = ἡ γλυπτή παράστασις. — προτυπώ-ω = ἀπεικονίζω, πλάττω σχεδιάζων. — θεοειδῆς = θεόμορφος, ὁ δημοιος πρὸς τὸν Θεόν κατὰ τὴν μορφήν. — χαρακτὴρ = τὸ διὰ χαράξεως γεννόμενον σημείον χαρακτηριστικόν. — προκάλυμμα = παραπέτασμα περίβλημα, σκέπασμα. — ἀποκλύσω = διὰ πλύσεως καθαρίζω, ἀποπλύνω, ξεπλένω καλά. — ἐπιπλάσσω = ἐπιθέτω ἡ ἐπαλείφω κάτι ἐπάνω εἰς κάτι. — εἰ ἀποκλύσειας... ἀναλάμψει = ὑποθετικὸς λόγος τοῦ γ' εἶδους. Εἰς τὸ εἶδος αὐτὸν ἐνίστεται ἡ ἀπόδοσις ἐκφράζεται μὲν δριστικήν. — ἡ ἀκόνη = τὸ ἀκόνιλειον καὶ σκληρὸν δργανον ἐκ λίθου ἡ καὶ ἔξ αλλης ὅλης κατάλληλον πρὸς τρόχισμα. — ἴδις = δηλητήριον, σκωρία. — στίλβω = λάμπω, ἀκτινοβολῶ. — ἀποξύω = ἀφαιρῶ δι' ἀποξέσεως· ἀφαιρῶ ἔξωτερικὸν περίβλημα. — ἱώδης = δημοιος πρὸς σκουριάν. — εύρως - ώτος (ό) = ύγρασία μετὰ σήψεως, μούχλα. — ἐπανθέω-ω = ἀνθῶ· σχηματίζομαι, ἐμφανίζομαι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας. — ἀναλαμβάνω = λαμβάνω ἐκ νέου. — τὸ ἀρχέτυπον = ὁ ἀρχικὸς τύπος, τὸ πρότυπον, τὸ ὡς ὑπόδειγμα χρησιμεῦνον.

τὴν βοήθειαν τῆς σοφίας, ή ὅποια φανερώνεται μέσα εἰς τὸ σύμπαν, νὰ ἔδωμεν μὲ λογικὸν συμπέρασμα ἐκεῖνον, ὁ ὅποιος ἔχει δημιουργήσει ἐν σοφίᾳ τὰ πάντα. Καθὼς ἀκριβῶς καὶ εἰς τὰ ἀνθρώπινα δημιουργήματα μὲ τὴν διάνοιαν γίνεται τρόπον τινὰ δρατὸς ὁ δημιουργὸς τοῦ κατασκευάσματος, τὸ ὅποιον εὐρίσκεται μπροστά μας, ἀφοῦ ἔβαλε τὴν τέχνην του μέσα εἰς τὸ ἔργον. Δὲν εἶναι δὲ ὁρατὴ ἡ οὐσία τοῦ κατασκευάσαντος, ἀλλὰ μόνον ἡ (εἰδικὴ) τεχνικὴ γνῶσις, τὴν ὅποιαν ὁ τεχνίτης ἔβαλε μέσα εἰς τὸ κατασκεύασμα. Τοιουτοτρόπως καὶ ὅταν βλέπωμεν προσεκτικὰ τὴν εύταξιαν μέσα εἰς τὴν κτίσιν, ἀναπαριστάνομεν μέσα εἰς τὴν διάνοιαν μας ὅχι τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν σοφίαν ἐκείνου, ποὺ ἔχει δημιουργήσει τὴν κτίσιν καθ' ὅλα μὲ σοφίαν».

41. Μετάφρασις.

«Ἐκεῖνος, ποὺ ἐκαθάρισε τὴν καρδίαν του ἀπὸ τὰς ἐπιδράσεις δόλοκλήρου τῆς ὑλικῆς κτίσεως καὶ ἀπὸ τὴν ἐπηρεαζομένην ἀπὸ τὰ πάθη κακὴν διάθεσιν, μέσα εἰς τὴν ἰδικήν του ψυχικὴν δμορφιὰν διακρίνει καθαρὰ τὴν εἰκόνα τῆς Θείας φύσεως (τοῦ Θεοῦ)... Διότι ὁ Θεὸς εἰς τὴν ἰδικήν σου κατασκευὴν ἐνεχάραξε τὰ δμοιώματα τῶν ἀγαθῶν τῆς ὑλικῆς του (Θείας) φύσεως, σὰν νὰ ἔπλασε σχεδιάζων τὸ κερί μὲ τὸ σχῆμα μιᾶς γλυπτῆς παραστάσεως. Ἄλλ' ἡ ἀμαρτία, ἀφοῦ ἀπλώθηκε γύρω ἀπὸ τὸ θεόμορφον κάραγμα, ἔκαμε διὰ σὲ ἄχρηστον τὸ ἀγαθόν, τὸ ὅποιον εἶναι κρυμμένον κάτω ἀπὸ τὰ σχῆμα περιβλήματα. Ἐὰν λοιπὸν μὲ τὴν προσεκτικὴν ζωὴν ἔπειλύνης πάλιν τὴν ἀκαθαρσίαν, ἡ ὅποια ἐτέθη ὡς ἐπίχρισμα ἐπάνω εἰς τὴν καρδίαν σου, θὰ λάμψῃ ἐκ νέου εἰς σὲ τὸ θεόμορφον κάλλος. «Οπως ἀκριβῶς συμβαίνει φυσικὰ νὰ γίνεται εἰς τὸ σίδερο, ὅταν μὲ τὸ ἀκόνι ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν σκουριάν, (ῶστε) αὐτό, ποὺ

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : 'Η δηλη περικοπὴ ἀποδεικνύει, δτι δ Γρηγόριος Νύσσης εἶναι μεγάλη φιλοσοφικὴ διάνοια. Οὗτος προχωρεῖ πέραν τοῦ γνωσιολογικοῦ σχήματος τοῦ 'Αριστοτέλους, κατὰ τὸ ὅποιον αἱ πηγαὶ τῆς γνῶσεως εἶναι δύο, δηλαδὴ ἀφ' ἐνὸς ἡ διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐμπειρία καὶ ἀφ' ἐτέρου ἡ ἐπ' αὐτῆς στηριζομένη διανοητική ἐργασία τῆς σκέψεως καὶ τοῦ συλλογισμοῦ. 'Ο Γρηγόριος Νύσσης ἔχει τὴν πλατωνικὴν ἀντίληψιν, δτι, ἐκτὸς τῆς κατ' αἰσθήσιν ἐμπειρίας καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς στηριζομένης διανοητικῆς ἐργασίας, ὑπάρχει καὶ ἀλλη σημαντικωτέρα πηγὴ γνῶσεως: ἡ ἐσωτερικὴ ἐμπειρία, τὸ ἐσωτερικὸν βίωμα, ἡ ἀμεσοσ η πνευματικὴ θέα. 'Ο τρόπος αὐτὸς τῆς γνῶσεως εἶναι κατ' ἔξοχὴν κατάλληλος διὰ τὴν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὅποια ἔχει καθαρθῆ. Παρομοίαν διδασκαλίαν ἀν-

ποίησέ σου τὸ ἀγαθὸν ὑποκεκρυμμένον τοῖς αἰσχροῖς προκαλύμμασιν. Εἶ οὖν ἀποκλύσεις πάλιν δὶ’ ἐπιμελεῖας βίου τὸν ἐπιπλασθέντα τῇ καρδίᾳ σου ρύπον, ἀναλάμψει σοι τὸ θεοειδὲς κάλλος. "Ωσπερ ἐπὶ τοῦ σιδήρου γίνεσθαι πέφυκεν, δταν δὶ’ ἀκόντης τοῦ ιοῦ γυμνωθῆ, δ πρὸ δληγούν μέλας, ἀνγάσ τινας ἐφ’ ἔαντοῦ πρὸς τὸν ἥλιον στήλβων καὶ λαμπτηδόνας ἐκδίδωσιν, οὕτω καὶ δ ἔνδον ἄνθρωπος, δν καρδίαν ὀνομάζει δ Κύριος, ἐπειδὰν ἀποξύσηται τὸν ἴώδη ρύπον τὸν διὰ τοῦ πονηροῦ εὐρῶτος ἐπανθήσαντα τῇ μορφῇ, πάλιν ἀναλήψεται τὴν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ὅμοιότητα καὶ ἀγαθὸς ἔσται. Τὸ γάρ ἀγαθῷ ὅμοιον ἀγαθὸν πάντως. Οὐκοῦν δ ἔαντὸν βλέπων, ἐν ἔαντῷ τὸ ποθούμενον βλέπει καὶ οὕτω γίνεται μακάριος δ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ, δτι πρὸς τὴν ἰδίαν καθαρότητα βλέπων, ἐν τῇ εἰκόνι καθορᾶ τὸ ἀρχέτυπον... Καθαρότης γάρ, ἀπάθεια καὶ κακοῦ παντὸς ἀλλοτρίωσις δ θεότης ἔστιν. Εἴ οὖν ταῦτα ἐν σοὶ ἔστι, Θεός πάντως ἐν σοὶ ἔστιν ».

42. ΑΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΤΡΙΑΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ (Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Τὸ ἀκτιστον, τὸ ἄναιχον, τὸ ἀθάνατον καὶ ἀπέραντον καὶ αἰώνιον, τὸ ἀϋλον, τὸ ἀγαθόν, τὸ δημιουργικόν, τὸ δίκαιον, τὸ φωτιστικόν, τὸ ἀτρεπτον, τὸ ἀπαθές, τὸ ἀπεργίραπτον, τὸ ἀχώρητον, τὸ ἀπεριόριστον, τὸ ἀδριστον, τὸ ἀόρατον, τὸ ἀπειρινότον, τὸ ἀνερεδεές, τὸ αὐτοκρατές καὶ αὐτεξούσιον, τὸ παντοκρατορικόν, τὸ ζωοδοτικόν, τὸ παντοδύναμον, τὸ ἀπειροδύναμον, τὸ ἀγιαστικὸν καὶ μεταδοτικόν, τὸ

πτυξαν καὶ ἀλλοι Πατέρες, δπως δ Αὔγουστινος εἰς τὴν Δύσιν καὶ πολλοὶ "Ελληνες ἐν τῇ Ἀνατολῇ. — τῶν γάρ τῆς Ιδίας φύσεως ἀγαθῶν δ Θεός δέν είναι μόνον ἡ ὑψίστη δντολογική πραγματικότης, ἀλλὰ καὶ ἡ ὑψίστη ἀξιολογική πραγματικότης, ἡ πηγὴ δλων τῶν ἀξιῶν καὶ ἀγαθῶν, τὸ ὑψιστον ἀγαθόν. — ἔνετύπωσε τῇ σῇ κατασκευῇ τὰ μιμήματα δ ἀνθρωπος ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα καὶ καδ' ὅμοιωσιν τοῦ Θεοῦ. — ει ἀποκλύσειας... ἐπειδὰν ἀποξύσηται τὸν ἴώδη ρύπον..., δ καθαρὸς τῇ καρδίᾳ πᾶσαι αἱ ἐκφράσεις ἐνθυμίζουν παρομοίαν παλαιοτέραν διδασκαλίαν τοῦ ἀπολογητοῦ Θεοφίλου 'Αντιοχείας (β' αἰών), δστις ἔγραφε: « Βλέπεται γάρ δ Θεός τοῖς δυναμένοις αὐτὸν ὅραν, ἐπάν ἔχωσι τοὺς διθαλμοὺς ἀνεψγμένους τῆς ψυχῆς... "Ωσπερ ἔσοπτρον ἐστιλβωμένον, οὕτω δεῖ τὸν ἀνθρωπὸν ἔχειν καθαράν ψυχήν... "Οταν δὲ ἀμαρτία ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, οὐ δύναται δ τοιοῦτος ἀνθρωπὸς θεωρεῖν τὸν Θεόν » (ΒΕΠΕΣ 5, 13 - 14). Ταῦτα ἔχηγον διατὶ τὸ κυριώτερον αἵτιον τῆς ἀπιστίας είναι δ ἐλλειψις ἡθικῆς καθαρότητος.

διλίγου ήτο μαῦρον, βγάζει ἐπάνω του μερικάς ἀνταυγείας καὶ λάμψεις, καθώς ἀκτινοβολεῖ ἀπέναντι εἰς τὸν ἥλιον, τοιουτροτρόπως καὶ ὁ ἐσωτερικὸς ἀνθρωπος, τὸν ὅποιον ὁ Κύριος δινομάζει καρδίαν, ὅταν ἀφαιρέσῃ μὲ ἀπόξεσιν τὴν δμοίαν πρὸς σκουριὰν ἀκαθαρσίαν, ἡ ὅποια μὲ τὴν κακὴν μούχλων ἐσχηματίσθη ἐπάνω εἰς τὴν μορφήν, θὰ ἀποκτήσῃ ἐκ νέου τὴν δμοιότητα πρὸς τὸ πρωτότυπον καὶ θὰ εἶναι ἀγαθός. Διότι τὸ δμοιον πρὸς τὸ (ἀπόλυτον) ἀγαθὸν εἶναι ἔξ ἀπαντος ἀγαθόν. Λοιπὸν δποιος παρατηρεῖ τὸν ἑαυτὸν του, βλέπει μέσα εἰς τὸν ἑαυτὸν του αὐτό, τὸ δποιον ποθεῖ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γίνεται μακάριος αὐτός ποὺ ἔχει τὴν καρδίαν καθαρὰν ἀπὸ τὸν μολυσμὸν τῆς ἀμαρτίας, διότι, παρατηρῶν προσεκτικὰ τὴν ἰδικήν του καθαρότητα, μέσα εἰς τὴν εἰκόνα διακρίνει καθαρὰ τὸ ἀρχέτυπον... Διότι ἡ καθαρότης, ἡ ἔλλειψις παθῶν καὶ ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ κάθε κακὸν εἶναι ἡ θεότης. 'Ἐὰν ἔχης αὐτά, τότε ὁ Θεὸς ἔξ ἀπαντος ὑπάρχει μέσα σου».

42. Μετάφρασις.

«Τὸ δτι δὲν ἐδημιουργήθη, τὸ χωρὶς ἀρχήν, τὸ ἀθάνατον καὶ ἀπειρον καὶ αἰώνιον, τὸ ἄστρον, τὸ ἀγαθόν, ἡ δημιουργικὴ δύναμις, τὸ δίκαιον, ἡ πηγὴ τοῦ φωτός, τὸ ἀμετάβλητον, τὸ ἐλεύθερον ἀπὸ πάθη, τὸ ἀπερίγραπτον, ἔκεινο ποὺ δὲν ἦμπορεῖ νὰ περιληφθῇ εἰς ὡρισμένον χῶρον, τὸ ἀπεριόριστον, τὸ μὴ ἔχον δρια, τὸ ἀόρατον, τὸ μὴ καταληπτόν, αὐτὸ ποὺ ἔχει αὐτάρκειαν (δὲν ἔχει ἀνάγκας), τὸ κύριον τοῦ ἑαυτοῦ του (αὐτοκυρίαρχον) καὶ ἐλεύθερον, τὸ ἔξουσιάζον τὰ πάντα, αὐτὸ ποὺ δίδει τὴν ζωήν, τὸ παντοδύναμον, αὐτὸ ποὺ ἔχει ἀπειρον δύναμιν, ἡ πηγὴ τοῦ ἀγιασμοῦ καὶ τῶν δωρεῶν, αὐτὸ ποὺ περιβάλλει καὶ διατηρεῖ εἰς συνοχὴν τὰ σύμπαντα καὶ προνοεῖ δι' ὅλα ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια τὰ ἔχει ἡ θεότης ἐκ φύσεως, χωρὶς νὰ τὰ ἔχῃ λάβει ἀπὸ ἄλλοι, ἀλλ' αὐτὴ μεταδίδουσα κάθε ἀγαθὸν εἰς τὰ δημιουργήματά της, ἀναλόγως πρὸς τὴν δεκτικότητα τοῦ καθενὸς ἔξ αὐτῶν.

Τὰ πρόσωπα (αἱ ὑποστάσεις) μένουν καὶ κατοικοῦν τὸ ἔνα μέσα εἰς

42. Περικοπὴ ἐκ τοῦ Ἑργοῦ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς δρθιόδόξου πίστεως» ('Ε.Π. 94, 860).

Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά : ἀπέραντος = ὁ μὴ περαινόμενος, ὁ ἀπειρος, ὁ τέλειος. — ἀχώρητος = ὁ μὴ δυνάμενος νὰ περιληφθῇ εἰς χῶρον, ἀμετρος, ἀπειρος. — ἀπερινόητος = ὁ μὴ πλήρως νοητός, μὴ καταληπτός. — περιέχω = περιβάλλω. — μονὴ = διαμονή, παραμονή. — ἵδρυσις = κτίσις.

περιέχειν καὶ συνέχειν τὰ σύμπαντα καὶ πάνταν προνοεῖσθαι· πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα φύσει ἔχει, οὐκ ἀλλοθεν ἡ θεία φύσις εἰληφυῖα, ἀλλ' αὐτὴ μεταδιδοῦσα παντὸς ἀγαθοῦ τοῖς οἰκείοις ποιήμασι, κατὰ τὴν ἑκάστου δεκτικὴν δύναμιν.

‘*H* ἐν ἀλλήλοις τῶν ὑποστάσεων μονῇ τε καὶ ίδρυσις· ἀδιάστατοι γὰρ αὐταὶ καὶ ἀνεκφοίτητοι ἀλλήλων εἰσὶν, ἀσύγχυτον ἔχουσαι τὴν ἐν ἀλλήλαις περιχώρησιν· οὐχ ὥστε συναλείφεσθαι ἡ συγχεῖσθαι, ἀλλ' ὥστε ἔχεσθαι ἀλλήλων. Υἱὸς γὰρ ἐν Πατρὶ καὶ Πνεύματι καὶ Πνεῦμα ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ· καὶ Πατὴρ ἐν Υἱῷ καὶ Πνεύματι, μηδεμιᾶς γινομένης συναλοιφῆς ἡ συμφύσεως ἡ συγχύσεως. Καὶ τὸ ἐν καὶ ταυτὸν τῆς κινήσεως· ἐν γὰρ ἔξαλμα καὶ μία κίνησις τῶν τριῶν ὑποστάσεων· διπερ ἐπὶ τῆς κτιστῆς φύσεως θεωρηθῆναι ἀδύνατον.

‘*H* θεία ἔλλαμψις καὶ ἐνέργεια, μία οὖσα καὶ ἀπλῆ καὶ ἀμερής, καὶ ἀγαθοειδῶς ἐν τοῖς μεριστοῖς ποικιλομένη καὶ τοῖς πᾶσι τὰ τῆς οἰκείας φύσεως συστατικὰ νέμοντα, μένει ἀπλῆ· πληθυνομένη ἐν τοῖς μεριστοῖς ἀμερίστως καὶ τὰ μεριστὰ πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἀπλότητα συνάγοντα καὶ ἐπιστρέφοντα. Πάρτα γὰρ αὐτῆς ἐφίεται καὶ ἐν αὐτῇ ἔχει τὴν ὑπαρξίαν. Καὶ αὐτὴ μὲν τοῖς πᾶσι τοῦ εἶναι μεταδίδωσι· καὶ αὐτὴ ἔστι τῶν δυτῶν τὸ εἶναι καὶ τῶν ζώντων ἡ ζωὴ καὶ τῶν λογικῶν δυτῶν ὁ λόγος καὶ τῶν νοερῶν δυτῶν ἡ νόησις. Αὐτὴ ὑπέρ νοῦν οὖσα, καὶ ὑπέρ λόγου, καὶ ὑπέρ ζωῆς, καὶ ὑπέρ οὐσίαν».

43. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ (Μεγάλου Βασιλείου).

«*Ἐν δεκτῇ ἐποίησεν δ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν.
Ἴστησί μου τὸν λόγον τὸ θαῦμα τῆς διανοίας. Τὸ πρῶτον εἴπω;
Πόθεν ἀρξωμαὶ τῆς ἐξηγήσεως; Ἐλέγξω τῶν ἔξω τὴν ματαιότητα ἡ*

διαμονή, κατοικία. — **ἀδιάστατος** = συνεχῆς· ἀνευ διαφορᾶς· ἀχώριστος. — **ἀνεκφοίτητος** = αὐτὸς ποὺ δὲν ἔξερχεται, ἀλλὰ διαμένει πάντοτε κατ' οίκον. — **περιχώρησις** = ἐνύπαρξις (τῶν τριῶν προσώπων ἐν ἀλλήλοις, κατὰ τὴν ὅποιαν ταῦτα διακρίνονται καὶ συγχρόνως συνάπτονται εἰς τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας). — **συναλείφω** = συνενώνω, συγχέω, συγχωνεύω. — **σύμφυρσις** = ἀνάμιξις, σύγχυσις. — **σύγχυσις** = σύμμιξις, ἀνακάτωμα. — **ἔξαλμα** = ἄλμα πρὸς τὰ ἔξω. — **ἔλλαμψις** = ἐπίλαμψις, λάμψις, ἀκτινοβολία. — **ἀγαθοειδῆς** = ὁ ἔχων μορφὴν τοῦ ἀγαθοῦ. — **ποικιλλω** = μεταβάλλω διαφοροτρόπως, διαχωρίζω εἰς τὰ διάφορα εἶδη. — **ἐφίεμαι** = ἀποβλέπω εἰς κάτι· δρέγομαι σφιδρῶς, ἐπιθυμῶ κάτι. — **οὐσία** = τὸ πραγματικῶν ὑπάρχον τὸ εἶναι.

τὸ ἄλλο· διότι αὐτὰ εἶναι ἀχώριστα καὶ τὸ ἐν δὲν ἔξερχεται ἐκ τοῦ ἄλλου, διότι ἐνυπάρχει ἀσυγχύτως τὸ ἐν μέσῳ εἰς τὸ ἄλλο· εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ συγχωνεύωνται ἡ συγχέωνται, ἀλλὰ νὰ ἀλληλοεξαρτῶνται. Διότι ὁ Γίδης εἶναι ἐν Πατρὶ καὶ ἀγίω Πνεύματι· καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν Πατρὶ καὶ Γίδης καὶ ὁ Πατήρ ἐν Γίδῃ καὶ Πνεύματι, χωρὶς νὰ γίνεται οὐδεμία συγχώνευσις ἢ ἀνάμιξις ἢ σύγχυσις. Καὶ ὑφίσταται μία καὶ ἡ αὐτὴ κίνησις· διότι μία εἶναι ἡ πρὸς τὰ ἔξω ἐνέργεια καὶ μία ἡ κίνησις τῶν τριῶν προσώπων· αὐτὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρατηρηθῇ εἰς τὴν φύσιν, ἡ δύοια ἐδημιουργήθη.

‘Η θεία ἀκτινοβολία καὶ ἐνέργεια, ποὺ εἶναι μία καὶ ἀπλῆ καὶ χωρὶς μέρη καὶ ποὺ μεταβάλλεται διαφοροτρόπως εἰς τὰ ἐπὶ μέρους δημιουργήματα ὑπὸ τὴν μορφὴν ἀγαθῶν καὶ διανέμει εἰς πάντα τὰ ὄντα τὰ κατάλληλα διὰ τὴν σύστασιν τῆς ἴδικῆς των φύσεως, παραμένει ἀπλῆ· πολλαπλασιαζομένη εἰς τὰ ἐπὶ μέρους ὄντα χωρὶς νὰ ἡμπορῇ νὰ διαιρεθῇ εἰς μέρη καὶ συγκεντρώνουσα καὶ φέρουσα διπλού πρὸς τὴν ἴδικήν της ἀπλότητα τὰ ἐπὶ μέρους. Διότι ὅλα ἐπιθυμοῦν αὐτὴν σφοδρῶς καὶ μέσα εἰς αὐτὴν ἔχουν τὴν ὑπαρξίαν. Καὶ αὐτὴ μὲν δίδει εἰς ὅλα τὸ εἶναι· καὶ αὐτὴ εἶναι τὸ εἶναι τῶν ὄντων καὶ ἡ ζωὴ τῶν ζώων καὶ τὸ λογικὸν τῶν λογικῶν ὄντων καὶ ἡ νόησις τῶν πνευματικῶν ὄντων. Αὐτή, ποὺ ὑπάρχει ὑπεράνω τοῦ νοῦ καὶ ὑπεράνω τῆς λογικῆς δυνάμεως καὶ ὑπεράνω τῆς ζωῆς καὶ ὑπεράνω τοῦ εἶναι».

43. Μετάφρασις.

«Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν δ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Μοῦ σταματᾷ τὸν λόγον δ θαυμασμὸς διὰ τὴν ἔννοιαν (τῆς φράσεως αὐτῆς). Τί νὰ εἴπω πρῶτον; Ἀπὸ ποὺ νὰ ἀρχίσω τὴν ἔξήγησιν; Νὰ ἐλέγξω τὴν ἀφροσύνην τῶν ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ ἢ νὰ ἀνυμνήσω τὴν ἴδικήν μας ἀλήθειαν ...»

Αὐτός, ποὺ συνέγραψε τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου, ἀμέσως εἰς

43. Περικοπὴ τῆς πρώτης ἐκ τῶν ἐννέα διηλιῶν τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὴν Ἐξαήμερον (‘Ε.Π. 29, 5-9). Αἱ διηλίαι αὗται διακρίνονται διὰ τὴν καταπληκτικὴν γνῶσιν τῶν δεδομένων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν φύσιν καὶ διὰ τὴν παρατηρητικότητα, μὲ τὴν διόποιαν δ ἱερὸς πατήρ ἐμελέτα ταύτην.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** διάνοια = σκέψις ἡ ἐνέργεια τοῦ διανοεῖσθαι· ἔννοια, σημασία λέξεως ἢ ἐκφράσεως ἡ χωρίου. — ματαιότης = ἀφροσύνη. — οἰομαι = νομίζω, φαντάζομαι. — ἐπάγω = προσθέτω. — ἔξαναλισκω

ἀνυμνήσω τὴν ἡμετέραν ἀλήθειαν;... Ὁ τὴν κοσμοποιίαν συγγράφων εὐθὺς ἐν τοῖς πρώτοις ρήμασι τῷ δύναμι τοῦ Θεοῦ τὴν διάνοιαν ἡμᾶν κατεφύτισεν, εἰπών· **Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν δ Θεός.** Τὶ καλὴ ἡ τάξις; Ἀρχὴν πρῶτον ἐπέθηκεν, ἵνα μὴ ἄναρχον αὐτὸν οἰηθῶσι τινες· εἴτα ἐπήγαγε τὸ **Ἐποίησεν**, ἵνα δειχθῇ, ὅτι ἐλάχιστον μέρος τῆς τοῦ δημιουργοῦ δυνάμεως ἔστι τὸ ποιηθέν. Ὡς γὰρ δὲ κεραμεύς, ἀπὸ τῆς αὐτῆς τέχνης μυρία διαπλάσας σκεύη, οὕτε τὴν τέχνην οὕτε τὴν δύναμιν ἔξαντλωσεν οὕτω καὶ δὲ τοῦ παντὸς τούτου δημιουργός, οὐχ ἐν κόσμῳ σύμμετρον τὴν ποιητικὴν ἔχων δύναμιν, ἀλλ᾽ εἰς τὸ ἀπειροπολάσιον ὑπερβαίνουσαν, τῇ ροπῇ τοῦ θελήματος μόνη εἰς τὸ εἶναι παρήγαγε τὰ μεγέθη τῶν δρωμένων. Εἰ οὖν καὶ ἀρχὴν ἔχει ὁ κόσμος καὶ πεποίηται, ζήτει, τὶς δὲ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ δοὺς καὶ τὶς δὲ ποιητής... Ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἀρθροος ἀγαθότης, τὸ ἀγαπητὸν πᾶσι τοῖς λόγου μετειληφόσι, τὸ πολυπόθητον κάλλος, ἡ ἀρχὴ τῶν ὅντων, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸ νοερὸν φῶς, ἡ ἀπόρσιτος σοφία, οὗτος **ἐποίησεν ἐν ἀρχῇ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν...** Προαναφώνησις τῶν περὶ συντελείας δογμάτων καὶ περὶ τῆς τοῦ κόσμου μεταποιήσεως, τὰ τοῦ ἐν βραχέσι κατὰ τὴν στοιχείωσιν τῆς θεοπνεύστου διδασκαλίας παραδιδόμενα. **Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν δ Θεός.** Τὰ ἀπὸ χρόνου ἀρξάμενα πᾶσα ἀνάγκη καὶ ἐν χρόνῳ συντελεσθῆναι ».

44. Ο ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ

(Μεγάλου Ἀθανασίου).

«Ἐπεὶ οὐν οὐκ ἀταξίᾳ ἀλλὰ τάξις ἔστιν ἐν τῷ παντί, καὶ οὐκ ἀμετρίᾳ ἀλλὰ συμμετρίᾳ, καὶ οὐκ ἀκοσμίᾳ ἀλλὰ κόσμος καὶ κόσμου παναρμόνιος σύνταξις· ἀνάγκη λογίζεσθαι καὶ λαμβάνειν ἔννοιαν τοῦ

= δαπανῶν τελείωσις, ἔξοδεύω τελείωσις, ἔξαντλω. — σύμμετρος = ἀκριβῶς κατάλληλος. — οἱ λόγοι μετειληφότες = οἱ ἔχοντες λάβει λογικόν, τὰ λογικά δόντα. — στοιχείωσις = στοιχειώδης διδασκαλία.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν...»· Γεν. α', 1. — δὲ τὴν κοσμοποιίαν συγγράφων δηλαδὴ δὲ Μωύσης. — συντελείας...μεταποιήσεως πρβλ. Ψαλμ. ρα', 26· Ησ. λδ', 4 καὶ να', 6· Β' Πέτρ. γ', 7, 10, 13.

44. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μ. Ἀθανασίου «κατὰ Ἑλλήνων» (δηλαδὴ ἐναντίον τῶν ειδωλολατρῶν) (Ἐ.Π. 25, 76).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά :** σύνταξις = ἡ κατὰ τάξιν διευθέτησις, συγκρότησις. — αἷς = ἀκόμη, προσέτι. — πρυτανεύω = κυβερνῶ· ἀρχω· κα-

τοὺς πρῶτους λόγους ἐφώτισε τελείως τὴν διάνοιαν μας μὲ τὸ δνομα τοῦ Θεοῦ, διότι εἶπεν· Ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν δὲ Θεός. Πόσον ὡραία εἰναι ἡ τάξις; Ὡμίλησε πρῶτον διὰ τὴν ἀρχήν, διὰ νὰ μὴ φαντασθοῦν μερικοὶ ὡς ἀναρχον αὐτὸν (δηλαδὴ τὸν κόσμον). ἔπειτα προσέθεσε τὸ Ἐποίησε, διὰ νὰ φανερωθῇ, διότι αὐτό, ποὺ ἐδημιουργήθη, εἰναι ἐλαχίστη ἐκδήλωσις τῆς δυνάμεως τοῦ δημιουργοῦ. Διότι ὅπως δὲ ἀγγειοπλάστης, ποὺ κατεσκεύασε μὲ τὴν ίδιαν τέχνην ἀναρίθμητα σκεύη, οὕτε τὴν τέχνην, οὕτε τὴν δύναμιν (τοῦ) ἔξήντλησε· τοιουτοτρόπως καὶ δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἔχει δημιουργητὴν δύναμιν ὃχι μάνον ἀκριβῶς κατάληγον (ἐπαρκοῦσαν) διὰ τὴν δημιουργίαν ἐνδὸς κόσμου, ἀλλὰ ἀπειροπλασίας ἀνωτέραν, μὲ μόνην τὴν ἐλαχίστην κίνησιν τῆς θελήσεως του ἔφερεν εἰς τὴν ὑπαρξιν τοὺς δύκους αὐτῶν, τὰ δποῖα βλέπουμεν. Ἐάν λοιπὸν δὲ κόσμος ἔχῃ ἀρχὴν καὶ ἔχῃ δημιουργήθη, νὰ ἔξεταζῃς νὰ μάθῃς ποῖος εἰναι ἐκεῖνος, ποὺ τοῦ ἐδωσε τὴν ἀρχὴν, καὶ ποῖος εἰναι δημιουργὸς του... Ἡ μακαρία φύσις, ἡ ἀφθονος ἀγαθότης, ἐκεῖνο ποὺ εἰναι ἀγαπητὸν εἰς ὅλα τὰ λογικὰ ὅντα, τὸ πολυπόθητον κάλλος, ἡ ἀρχὴ τῶν ὅντων, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸ ἀύλον φῶς, ἡ ἀπλησίαστος σοφία, αὐτὸς ἐδημιουργήσει τὴν ἀρχὴν τὸν κύριον καὶ τὴν γῆν... Αὐτά, ποὺ τώρα μεταδίδονται δι' ὀλίγων σύμφωνα μὲ τὴν στοιχειώδη θεόπνευστον διδασκαλίαν, εἰναι μία προαναγγελία τῶν δογμάτων περὶ τῆς συντελείας καὶ τοῦ μετασχηματισμοῦ τοῦ κόσμου. Ἐν ἀρχῇ, ἐποίησεν δὲ Θεός. "Οσα ἥρχισαν εἰς ὥρισμένον χρόνον εἰναι ἀπολύτως ἀναγκαῖον καὶ νὰ τελειώσουν εἰς ὥρισμένην χρονικὴν στιγμήν".

44. Μετάφρασις.

«Ἐπειδὴ λοιπὸν μέσα εἰς τὸ σύμπαν δὲν ὑπάρχει ἀταξία, ἀλλὰ τάξις, καὶ ὃχι ἔλλειψις μέτρου, ἀλλὰ συμμετρία, καὶ ὃχι χάος, ἀλλὰ εύταξία καὶ γεμάτη ἀπὸ ἀρμονίαν συγκρότησις τοῦ κόσμου· πρέπει νὰ σκεπτώμεθα καὶ νὰ ἀποκτῶμεν ἔννοιαν τοῦ Κυρίου, δὲ ὁποῖος συνέδεσε καὶ ἐστε-

θιστῷ δυνατὸν κάτι πρὸς χάριν κάπποιου. — εἰ θεωρήσαιμεν.... εἰ βλέποιμεν, πάντως ἐννοοῦμεν· ὑποθετικὸς λόγος γ' εἴδους.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Ἡ περικοπὴ αὕτη παρουσιάζει παραστατικῶς μὲ ὡραίαν παρομοίωσιν τὴν θείαν πρόνοιαν ὡς διακυβέρνησιν τοῦ κόσμου, εἰς τὴν ὁποίαν ὄφειλεται ἡ τάξις καὶ ἡ ἀρμονία τοῦ σύμπαντος.

ταῦτα συναγαγόντος καὶ συσφίγξαντος Δεσπότου. Κἀν γὰρ μὴ τοῖς δόθαλμοῖς ὁρᾶται, ἀλλ᾽ ἀπὸ τῆς τάξεως καὶ συμφωνίας τῶν ἐναρτίων, ἐννοεῖν ἔστι τὸν τούτων ἀρχοντα καὶ κοσμήτορα καὶ βασιλέα. "Ωσπερ γὰρ πόλιν ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων ἀνθρώπων συνεστῶσαν, μικρῶν καὶ μεγάλων, καὶ πλοναίων αὐτὸν πενήτων, καὶ πάλιν γερόντων καὶ νεωτέρων, καὶ ἀρρένων καὶ θηλέων, εἰ θεωρήσαιμεν εὐτάκτως οἰκουμένην, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ διαφόρους μὲν ὄντας, δύμονοιοντας δὲ πρός ἑαυτοὺς καὶ μήτε τοὺς πλουσίους κατὰ τῶν πενήτων, μήτε τοὺς μεγάλους κατὰ τῶν μικρῶν, μήτε τοὺς νέους κατὰ τῶν γερόντων γιγνομένους, ἀλλὰ πάντας κατὰ τὴν ἴσομοιοίναν εἰδηνεύοντας εἰ ταῦτα βλέποιμεν, πάντως ἐννοοῦμεν, δτὶ ἀρχοντος παρουσία τὴν δύμόνοιαν προτανεύει, κἀν μὴ ὁρῶμεν αὐτόν. "Η μὲν γὰρ ἀταξία ἀναρχίας ἔστι γνώρισμα ἡ δὲ τάξις τὸν ἡγεμονεύοντα δείκνυσιν... Οὕτως ἐν τῇ τοῦ παντὸς τάξει καὶ ἀρμονίᾳ τὸν τοῦ παντὸς ἡγεμόνα νοεῖν ἀνάγκη Θεόν, καὶ τοῦτον ἔνα καὶ οὐ πολλούς».

45. Η ΣΥΝΤΗΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ (Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Καλύβην μικρὰν ἐπήξατό τις ἐν ταῖς ἀμπέλοις καὶ τοῦ καρποῦ συναιρεθέντος ἀφῆκεν ἔρημον, καὶ οὐδὲ δύο πολλάκις ἡμέρας διαμένει, ἀλλὰ διαλύεται καὶ καταπίπτει ταχέως. Εἴτα καλύβη μὲν οὐκ ἀν σταίη χωρὶς τοῦ προνοοῦντος, δημιούργημα δὲ τοσοῦτον οὔτω καλὸν καὶ θαυμαστόν, καὶ νόμοι νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καὶ ὥρῶν ἐνηλλαγμέναι χο-

45. Περικοπὴ τῆς 10ης ἐκ τῶν 21 ὀμιλιῶν τοῦ Χρυσοστόμου «εἰς τοὺς ἀνδριάντας» ('Ε.Π. 49, 114).

α) **Λεξιλογικά καὶ γλωσσικά :** πήγνυμ = μπήγω· στήνω· κατασκευάζω. — συναιρέω-ῶ = συλλαμβάνω, συνάγω. — χορεία = ὅρχησις, χορὸς μετά μουσικῆς καὶ ίδιως δὲ ἐν κυκλικῇ κινήσει. — νήχομαι = κολυμβῶ, πλέω ἐπὶ τοῦ ὄντας ἢ πορεύομαι διὰ τοῦ ὄντας. — ἀδιάπτωτος = διαρκῆς. — ἐπέρχομαι τῷ λόγῳ = ἔρχομαι διὰ νὰ διμιήσω. — χρεία = χρῆσις, ωφέλεια, χρησιμότης. — νάπτη = δασάωδης κοιλάς ἢ φάραγξ. — δρυμὸς = δάσος. — Ιρις = οὐράνιον τόξον. — πορφυρίζω = ἔχω χρῶμα ὑποπορφυροῦν, πλησιάζον πρὸς τὸ τῆς πορφύρας. — ἐπιλείπω = ἔξαντλοῦμαι, ξηραίνομαι, στερεύω. — βρύω = ἔχω ἀφθονίαν· εἶμαι πλήρης· ἀναβλύζω. — διέρχομαι = διεέρχομαι, ἔξιστορῶ ἐν ἑκάστῳ (λεπτομερῶς). — σοφός· κατ' εὐφημισμὸν ἢ καὶ εἰρωνικῶς. — "Η δῆλη περικοπὴ εἶναι παραστατικὴ μὲ τὰς εἰκόνας καὶ τὰ διάφορα σχήματα (πολυσύνδετον, ἀσύνδετον κ.λ.π.).

ρέωσεν ὅλα αὐτά μαζί. Διότι ἀν καὶ οὗτος εἶναι ἀόρατος εἰς τὰ μάτια, ὅμως εἶναι δυνατὸν ἀπὸ τὴν τάξιν καὶ τὴν ἐναρμόνισιν τῶν ἀντιθέτων νὰ συλλάβωμεν μέσα εἰς τὴν διάνοιάν μας τὸν ἄρχοντα καὶ διακοσμητὴν καὶ βασιλέα αὐτῶν. "Οπως μίαν πολιτείαν, που συγκροτεῖται ἀπὸ πολλούς καὶ διαφόρους ἀνθρώπους, ἀπὸ μικρούς καὶ μεγάλους, καὶ ἀκόμη ἀπὸ πλουσίους καὶ πτωχούς, καὶ ἐπὶ πλέον ἀπὸ γέροντας καὶ νεωτέρους, καὶ ἀπὸ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, ἐὰν τὴν ἐβλέπαμεν νὰ ἔχῃ κατοίκους, οἱ ὁποῖοι ζοῦν μὲ καλήν τάξιν, καὶ ἐὰν ἐβλέπαμεν αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ὑπάρχουν μέσα εἰς αὐτήν, ἐνῷ εἶναι διαφορετικοί, νὰ ἔχουν ὅμονοιαν μεταξύ των καὶ νὰ μὴ στρέψωνται οἱ πλούσιοι ἐναντίον τῶν πτωχῶν, οὕτε οἱ μεγάλοι ἐναντίον τῶν μικρῶν, οὕτε οἱ νέοι ἐναντίον τῶν γερόντων, ἀλλὰ ὅλοι νὰ ζοῦν εἰρηνικὰ μὲ λίσα μερίδια· ἐὰν ἐβλέπαμεν ὅλα αὐτά, θὰ ἐκάναμεν τὴν σκέψιν, ὅτι ή ὑπαρξίες κάποιου ἄρχοντος καθιστᾶται δυνατὴν τὴν ὅμονοιαν, ἔστω καὶ ἐὰν δὲν βλέπωμεν αὐτόν. Διότι ή μὲν ἀταξία εἶναι γνώρισμα τῆς ἀναρχίας· ή δὲ τάξις δεικνύει αὐτόν, που εἶναι ἡγεμών... Τοιουτοτρόπως μέσα εἰς τὴν τάξιν καὶ ἀρμονίαν τοῦ σύμπαντος πρέπει νὰ βλέπωμεν νεερῶς τὸν κυρίαρχον τοῦ παντὸς Θεὸν καὶ μάλιστα τοῦτον ὃς ἔνα καὶ ὅχι ὡς πολλούς».

45. Μετάφρασις.

«Κάποιος ἔστησεν ἔνα μικρὸ καλύβι ἀνάμεσα εἰς τὰ ἀμπέλια καὶ, ἀφοῦ ἐπῆρε τὸν καρπόν, τὸ ἐγκατέλειψεν ἔρημον καὶ αὐτὸ συχνὰ δὲν διατηρεῖται οὔτε δύο ἡμέρας, ἀλλὰ διαλύεται καὶ πέφτει κάτω γρήγορα. Λοιπὸν (ἐάν) ἔνα καλύβι δὲν θὰ ἡμιπορεῦσε νὰ σταθῇ ὅρθιον χωρὶς ἑκεῖνον, που θὰ φροντίσῃ δι' αὐτό, τότε ἔνα δημιούργημα τόσον πολὺ ωραῖον καὶ θαυμαστόν, καὶ οἱ νόμοι τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, καὶ οἱ διαδεχόμενοι ὁ ἔνας τὸν ἀλλον κυκλικοὶ χοροὶ τῶν ἐποχῶν τοῦ ἔτους, καὶ ή πορεία τῆς φύσεως μὲ τὴν ποικιλίαν καὶ τὰς παντὸς εἴδους μορφὰς εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀνάμεσα εἰς τὰ φυτὰ καὶ τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ζῷα που εἶναι οὐράβια, που βαδίζουν, που ἔρπουν, καὶ μέσα εἰς τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, που εἶναι σπου-

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὰς βοτάνας ἀπάσας, τὰς χρείας αὐτῶν· χαρακτηριστικοὶ σχετικῶς εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Παρακέλσου: «Κάθε λιβάδι καὶ λαγκάδι, κάθε βουνὸ καὶ λόφος εἶναι φαρμακεῖον τοῦ Θεοῦ». — καὶ πᾶσαν ὑπερβαῖνον βαρήν· χαρακτηριστικὴ εἶναι ἐπάνω εἰς τὰ πτερὰ ή ἀμφίπλευρος ἀρμονία τῶν χρωμάτων ἐκατέρωθεν τοῦ στελέχους.

ρεῖαι, καὶ φύσεως δρόμος ποικίλος τις καὶ παντοδαπός ἐν γῇ καὶ θαλάττῃ καὶ ἀέρι καὶ οὐρανῷ καὶ φυτοῖς καὶ ζῷοις πετομένοις, τηχομένοις, βαθίζοντι, ἔρποντι καὶ ἐν τῷ πάντων ἐκείνων κυριωτέρῳ ἀνθρώπων γένει, πῶς ἀν διέμεινεν ἐπὶ τοσοῦτον ἀδιάπτωτον χρόνον χωρὶς προνοίας τινός; Μετὰ γὰρ τῶν εἰρημένων ἐπελθέ μοι τὸν λειμῶνας τῷ λόγῳ, τὸν παραδείσους, τὰ γένη τῶν ἀνθῶν, τὰς βοτάνας ἀπάσας, τὰς χρείας αὐτῶν, τὴν εὐωδίαν, τὰ σχήματα, τὴν θέσιν, τὰ δύναματα μόνον τὰ δένδρα τὰ ἔγκαρπα, τὰ ἄκαρπα, τῶν μετάλλων τὴν φύσιν... τὰ δρη, τὰς νάπας, τὸν δρυμούς, τὸν κάτω λειμῶνα, τὸν ἄνω λειμῶνα καὶ γὰρ ἐν τῇ γῇ λειμῶν καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ λειμῶν, τὰ ποικίλα τῶν ἀστρων ἄνθη, κάτω ρόδα, ἄνω λοις. Βούλει καὶ ἐπὶ τῶν δρυΐθων σοι δείξω λειμῶνα; Κατάμαθε τοῦ ταῦ τὸ σῶμα τὸ ποικίλον καὶ πᾶσαν ὑπερβαίνοντα βαφῆν, τὸν πορφυρίζοντας στρογγυλούς. Ἐννόησόν μοι τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ πόσον ἔχει χρόνον καὶ οὐκ ἡμαρτώθη, ἀλλ’ ὥσπερ σήμερον κατασκευασθείς, οὗτος ἐστὶν ἀποστίλβων καὶ λαμπρός... Ἀλλὰ τὶς δ σοφός τῶν ἀπίστων λόγος, ὅταν ἀπαντα ταῦτα διέλθωμεν πρὸς αὐτούς, τὸ κάλλος τῆς κτίσεως, τὴν δαψίλειαν, τὴν ἀφθονίαν τὴν ἐν ἀπαντίν;

46. Η ΥΠΑΡΞΙΣ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ ΚΑΙ ΗΘΙΚΟΥ ΚΑΚΟΥ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΘΕΟΔΙΚΙΑΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Ἐὰν οὖν ζητῆς διατὶ τοῦ μὲν ἀμαρτωλοῦ ἡ ζωὴ παρατείνεται, τοῦ δὲ δικαίου αἱ ἡμέραι τῆς παροικίας συντέμενονται, διατὶ δὲ μὲν ἀδικος εὐθηρεῖται, δὲ δίκαιος θλίβεται, διατὶ τὸ παιδίον πρὸν εἰς τελείωσιν ἐλθεῖν ἀνηρπάσθη, πόθεν πόλεμοι, διατὶ τὰ νανάγια, οἱ σεισμοί, οἱ αὐχμοί, αἱ ἐπομβρίαι, διατὶ τὰ φθαρτικὰ τῶν ἀνθρώπων δεδημιούργηται, διατὶ δὲ δοῦλος, δὲ ἐλεύθερος, δὲ μὲν πλουτεῖ, δὲ πένεται... καὶ τὶς ἡ ἐφ' ἐκάστου τούτων παρὰ τοῦ Κριτοῦ ἀνταπόδοσις· ταῦτα πάντα λαβὼν εἰς ἔννοιαν, ἐνθυμήθητι, δτι ἄβυσσος ἐστι τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ».

46. Περικοπή ἐκ τῆς διμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸν λβ' ψαλμὸν (Ἑ.Π. 29, 336).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** παροικία = ἡ προσωρινὴ διαμονὴ εἰς ξένην χώραν. — εὐθηνέω-ῶ = εύδοκιμῶ, ἀκμάζω, εύημερῶ. — τελείωσις = τελειοποίησις, συμπλήρωσις. — αύχμοδς = ἀνομβρία. — ἐπομβρία = ἡ ύπερβολικὴ βροχὴ πλήμμυρα. — φθαρτικὸς = δ ἐπιφέρων φθοράν, καταστρεπτικός,

δαινέτερον ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα, (ὅλα αὐτὰ) πᾶς θὰ παρέμενον σταθερὰ ἔτι τόσον πολὺ συνεχῆ χρόνον χωρὶς κάποιαν πρόνοιαν; Μαζί μὲ δσα ἐλέχθησαν ὅλα νὰ μοῦ ὅμιλήσης διὰ τὰ λιβάδια, τοὺς ὄφαλους κήπους, τὰ γένη τῶν λουλουδιῶν, ὅλα τὰ βότανα, τὴν χρησιμότητά των, τὸ ὄφρωμα, τὰ σχήματα, τὴν θέσιν, τὰ ὀνόματα μόνον· τὰ δενδρα τὰ καρποφόρα, τὰ δικαρπα, τὴν φύσιν τῶν μετάλλων... τὰ βουνά, τὰ δασωμένα φαράγγια, τὰ δάση, τὸ κάτω λιβάδι, τὸ ἐπάνω λιβάδι, διστι καὶ εἰς τὴν γῆν ὑπάρχει λιβάδι καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπάρχει λιβάδι, τὰ ποικιλὰ λουλουδιὰ τῶν ἀστρων, κάτω τριαντάφυλλα, ἐπάνω τὸ οὐράνιον τόξον. Θέλεις νὰ σοῦ δείξω ἕνα λιβάδι καὶ εἰς τὰ πτηνά; 'Εξέτασε μὲ προσοχὴν τὸ σῶμα τοῦ παγωνιοῦ, ποὺ παρουσιάζει ποικιλίαν καὶ ξεπερνᾷ κάθε ἄλλον χρωματισμόν, τὰ σπουργίτια, τὰ δύοια ἔχουν χρῶμα, ποὺ πλησιάζει πρὸς τὸ χρῶμα τῆς πορφύρας. Κάμε μου τὴν χάριν νὰ ἔξετάσῃς τὸ κάλλος τοῦ οὐρανοῦ πόσον χρόνον ὑπάρχει χωρὶς νὰ χάσῃ τὴν λάμψιν του, ἀλλά, σὰν νὰ κατεσκευάσθη σήμερον, τοιωτοτρόπως λάμπει καὶ εἶναι φωτεινός... 'Αλλὰ ποῖος θὰ εἴναι δ σοφὸς λόγιος τῶν ἀπίστων, δταν ἐκθέσωμεν λεπτομερῶς εἰς αὐτοὺς ὅλα αὐτά, τὸ μέγεθος, τὸ κάλλος τῆς κτίσεως, τὸν πλοῦτον, τὴν ἀφθονίαν, ποὺ ὑπάρχει εἰς ὅλα ;».

46. Μετάφρασις.

«Ἐὰν λοιπὸν ζητῆς νὰ μάθης διατὶ ἡ ζωὴ μὲν τοῦ ἀμαρτωλοῦ παρατείνεται, αἱ δὲ ἡμέραι τῆς προσωρινῆς ζωῆς τοῦ δικαίου περικόπτονται (συντομεύονται), διατὶ δὲ μὲν ἀδικος εὐημερεῖ, δὲ δίκαιος δοκιμάζει θλίψεις, διατὶ τὸ παιδὶ πρὶν μεγαλώσῃ ἀνηρπάγη (ἀπὸ τὸν θάνατον), ἀπὸ ποὺ οἱ πόλεμοι, διατὶ τὰ ναυάγια, οἱ σεισμοί, οἱ ἀνομβρίαι, αἱ πλήμυραι, διατὶ ἔχουν γίνει τὰ καταστρεπτικὰ διὰ τοὺς ἀνθρώπους συμβάντα, διατὶ δὲ μὲν εἶναι δοῦλος, δὲ ἐλεύθερος, δὲ μὲν εἶναι πλούσιος, δὲ εἴναι πτωχός, καὶ ποία θὰ εἴναι εἰς τὸν καθένα ἀπὸ αὐτοὺς ἡ πτληρωμὴ (ἀνταπόδοσις) ἐκ μέρους τοῦ Κριτοῦ· δταν ὅλα αὐτὰ ἔλθουν εἰς τὸν νοῦν σου, νὰ ἐνθυμηθῆς, δτι αἱ ἀποφάσεις (κρίσεις) τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνεξερεύνηται (ὅπως ἡ πολὺ βαθειὰ θάλασσα)».

φθοροποιός. — ἐνθυμέομαι-οῦμαι = φέρω, ἔχω εἰς τὴν μνήμην μου. — ἀβυσσός = δὲ μὴ ἔχων βυθόν, πυθμένα. — κρίμα = ἀπόφασις, κρίσις.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: 'Ο Μέγας Βασιλεὺς εἰς τὴν παροῦσαν περικοπὴν ἀντιμετωπίζει τὸ πρόβλημα τῆς Θεοδικίας, κατὰ τὸ ὄποιον τρόπον τινὰ κρίνεται δ Θεὸς διατὶ ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ τὸ φυσικὸν καὶ τὸ ἥθικὸν κα-

«Ἄντος τῶν ἀγγέλων ἐστὶ ποιητὴς καὶ δημιουργός, ἐκ τοῦ μὴ δύντος εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν αὐτούς, καὶ οἰκεῖαν εἰκόνα κτίσας αὐτούς, φύσιν ἀσώματον, οὗτόν τι πνεῦμα, καὶ πῦρ ἄνδον... Ἀγγελος τοίνυν ἐστὶν οὐσία νοερά, ἀεικίνητος, αὐτεξούσιος, ἀσώματος, Θεῷ λειτουργοῦσα, κατὰ χάριν ἐν τῇ φύσει τὸ ἀθάνατον εἰληφνῖα...

Ἐστι τοίνυν φύσις λογική, αὐτεξούσιος, τρεπτὴ κατὰ γνώμην, ἥτοι ἔθελότερος. Πᾶν γὰρ κτιστόν, καὶ τρεπτόν· μόνον δὲ τὸ ἄκτιστον, ἄτρεπτον. Καὶ πᾶν λογικόν, αὐτεξούσιον. Ὡς μὲν οὖν λογικὴ καὶ νοερά, αὐτεξούσιός ἐστιν· ως δὲ κτιστή, τρεπτή, ἔχουσα ἔξονσιαν καὶ μένειν καὶ προκόπτειν ἐν τῷ ἀγαθῷ καὶ ἐπὶ τὸ χείρον τρέπεσθαι...

Ἀθάνατος. οὐ φύσει ἀλλὰ χάριτι. Πᾶν γὰρ τὸ ἀρξάμενον, καὶ τελευτῆ κατὰ φύσιν. Μόνος δὲ ὁ Θεός ἀεὶ ἀν, μᾶλλον δὲ καὶ ὑπὲρ τὸ ἀεὶ· οὐχ ὑπὸ χρόνον γάρ, ἀλλ᾽ ὑπὲρ χρόνον, ὁ τῶν χρόνων ποιητής.

Ἴσχυροί καὶ ἔτοιμοι πρὸς τὴν τοῦ θείου θελήματος ἐκπλήρωσιν, καὶ πανταχοῦ εὐθέως εὑρισκόμενοι, ἔνθα ἀν ἡ θεία κελεύσῃ ἐπίνευσις, τάχει φύσεως· καὶ φυλάττοντες τὰ μέρη τῆς γῆς· καὶ ἔθνῶν καὶ τόπων προϊστάμενοι, καθὼς ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ ἐτάχθησαν· καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς οἰκονομοῦντες καὶ βοηθοῦντες ἡμῖν... Δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακὸν καὶ οὐκ ἀκίνητοι· νῦν δὲ καὶ ἀκίνητοι οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτι, καὶ τῇ τοῦ μόνου ἀγαθοῦ προσεδρείᾳ. Μετασχηματίζονται δὲ πρὸς δύερ ἀν

κόν. — ἄδικος εὐθηνεῖται· πρβλ. Ἱερ. ιβ', 1 : « Τί δτι ὁδὸς ἀσεβῶν εύδοῦται; ». — ἄβυσσος ἐστι τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ· πρβλ. Ρωμ. ια', 33 : « Ὡ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ως ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ ».

47. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ « Ἐκδοσις ἀκριβῆς δρθιδόξου πίστεως » (Ἑ.Π. 94, 865 - 868).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** τρεπτός = μεταβλητός, δεκτικός μεταβολῆς. — γνώμη = νοῦς· διάθεσις, θέλησις, κλίσις. — εὑρισκόμενοι· φυλάττοντες· οἰκονομοῦντες· βοηθοῦντες· ἔνν. εἰσίν. — προσεδρεία = τὸ καθῆσθαι πλησίον τινός· ἡ σταθερὰ προσκόλλησις.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** φύσιν ἀσώματον· οὐσία νοερά· τὸ δτι ὁ ἀγγελικός κόσμος δὲν γίνεται ἀντιληπτός ἀπὸ ἡμᾶς, τοῦτο δὲν εἶναι ἀποχρῶν λόγος, διὰ νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν ὑπαρξίν του. « Οπως δ θαυμάσιος ἀνθρώπινος πολιτισμὸς ὑφίσταται, ἔστω καὶ ἐὰν οἱ ἱθύνεις, οἱ δποῖοι εἶναι μέσα εἰς τὴν θάλασσαν, δὲν ἡμποροῦν νὰ φαντασθοῦν τὴν ὑπαρξίν του, τοιουτοτρόπως οἱ ἀνθρωποί, οἱ δποῖοι ζοῦν τρόπον τινὰ μέσα εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ ύλικοῦ κό-

47. Μετάφρασις.

«Αύτὸς (ὁ Θεὸς) εἶναι ὁ πλάστης καὶ δῆμιουργὸς τῶν ἀγγέλων, ἀφοῦ τοὺς ἔφερεν ἀπὸ τὴν ἀνυπορέξιαν εἰς τὴν ὑπαρξίαν, κατασκευάσας αὐτοὺς σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικήν του εἰκόνα ως φύσιν χωρὶς σῶμα καὶ ως ἐν εἴδος πνοῆς ἀέρος καὶ ως ἀνθρώπου φωτιάν... Ὁ ἄγγελος λοιπὸν εἶναι μία οὐσία νοερά, πάντοτε κινουμένη (ἐνεργοῦσα), μὲ ἐλευθέρων θέλησιν, ἀσώματος, ποὺ ὑπηρετεῖ τὸν Θεόν, ποὺ σύμφωνα μὲ (θείαν) δωρεὰν ἔχει λάβει εἰς τὴν φύσιν της τὴν ἀθανασίαν...

Εἶναι λοιπὸν φύσις λογική, μὲ ἐλευθέρων θέλησιν, ποὺ ἐπιδέχεται μεταβολὴν εἰς τὴν διάθεσιν, δηλαδὴ ἡμπορεῖ νὰ μεταβληθῇ μὲ τὴν θέλησιν της. Διότι κάθε τι, ποὺ ἔχει κατασκευασθῇ, εἶναι δυνατὸν καὶ νὰ μεταβληθῇ· μόνον δὲ ὅτι δὲν ἔχει κατασκευασθῇ, εἶναι ἀμετάβλητον. Καὶ κάθε λογικὸν ἦν ἔξουσιάζει τὸν ἑαυτόν του. 'Ἐφ' ὅσον λοιπὸν (ὁ ἄγγελος) εἶναι φύσις λογική καὶ νοερά, ἔχει καὶ ἐλευθέρων θέλησιν· ως φύσις δέ, ποὺ κατεσκευασθῇ, εἶναι μεταβλητή, ἔχει ἔξουσίαν καὶ νὰ παραμένῃ σταθερὰ εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ νὰ στρέφεται πρὸς τὸ χειρότερον...

(‘Ο ἄγγελος) εἶναι ἀθάνατος ὅχι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ κατὰ χάριν (θείαν δωρεάν). Διότι κάθε τι, ποὺ ἤρχισεν, ἐκ φύσεως ἔχει τέλος. Μόνος δὲ ὁ Θεός, ποὺ ὑπάρχει πάντοτε ἥ μᾶλλον εὐρίσκεται καὶ ὑπεράνω τοῦ παντοτεινοῦ, (εἶναι ἀθάνατος). Διότι αὐτός, ποὺ ἐδημιούργησε τοὺς χρόνους, δὲν εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ χρόνου, ἀλλ’ ὑπεράνω τοῦ χρόνου.

(Οἱ ἄγγελοι) εἶναι δυνατοί καὶ ἔτοιμοι διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ θείου θελήματος καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ταχύτητος τῆς φύσεώς των εὑρίσκονται ἀμέσως παντοῦ, ὅπου τοὺς διατάξῃ μὲ ἔνα νεῦμα ὁ Θεός· καὶ φρουροῦν τὰ μέρη τῆς γῆς· καὶ προστατεύουν ἔθνη καὶ τόπους, καθὼς ὥρισθησαν ἀπὸ τὸν Δημιούργον· καὶ φροντίζουν διὰ τὰς ὑποθέσεις μας καὶ μᾶς βοηθοῦν... Εἶναι δυσκίνητοι πρὸς τὸ κακόν, ἀλλὰ ὅχι καὶ (ἐκ φύσεως) ἀκίνητοι· τώρα δὲ δὲν ἡμποροῦν πλέον νὰ κινηθοῦν πρὸς τὸ κακόν ὅχι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ κατὰ χάριν καὶ μὲ τὴν σταθερὰν προσκόλλησιν εἰς μόνον τὸ ἀγαθόν. (Οἱ ἄγγελοι) λαμβάνουν τὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν θὰ διατάξῃ

σμού, δὲν ἡμποροῦν νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ὑπεραισθητὴν πραγματικότητα τοῦ πνευματικοῦ κόσμου. — καὶ ἐπὶ τὸ χειρὸν τρέπεσθαι· οὐκ ἀκίνητα· οὔτως ἔξηγείται ἡ ὑπαρξία τῶν δαιμόνων. Πρόκειται δι' ἄγγελους, οἱ ὅποιοι ἔκαμαν κακὴν χρῆσιν τῆς ἐλευθέρας θελήσεως καὶ προσεχώρησαν εἰς τὸ κακόν.

δι Λεσπότης κελεύσῃ Θεός, καὶ οὕτω τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφαίνονται καὶ τὰ θεῖα αὐτοῖς ἀποκαλύπτουσι μυστήρια. Ἐν οὐρανῷ διατρίβονται καὶ ἐν ἔργον ἔχουσιν ὑμεῖν τὸν Θεὸν καὶ λειτουργεῖν τῷ θείῳ αὐτοῦ θελήματι».

48. Η ΣΥΝΕΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΟΡΑΤΟΥ ΚΑΙ ΑΟΡΑΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

«Ο τεχνίτης Λόγος ἐν ἐξ ἀμφοτέρων, ἀσφάτου τε καὶ ὁρατῆς φύσεως, δημιουργεῖ τὸν ἀνθρωπὸν καὶ παρὰ μὲν τῆς ὅλης λαβὼν τὸ σῶμα ἥδη προϋποστάσης, παρ' ἑαυτοῦ δὲ πνοὴν ἐνθείσ. . . , οἰόν τινα κόσμον δεύτερον, ἐν μικρῷ μέγαν, ἐπὶ τῆς γῆς ἴστησιν, ἄγγελον ἄλλον, προσκυνητὴν μικτόν, ἐπόπτην τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μύστην τῆς νοούμενης, βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς, βασιλευόμενον ἀνθεν, ἐπίγειον καὶ οὐρανιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ὁρατὸν καὶ νοούμενον, μέσον μεγέθους καὶ ταπεινότητος τὸν αὐτὸν πνεῦμα καὶ σάρκα· ζῶν ἐνταῦθα οἰκονομούμενον καὶ ἀλλαχοῦ μεθιστάμενον, καὶ πέρας τοῦ μυστηρίου τῇ πρὸς Θεὸν νεύσει θεούμενον».

49. ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ (Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Καὶ τὸν βραχὺν τοῦτον καὶ τρίστηχυν καὶ τοσούτῳ τῶν ἀλόγων ἐλάττονα κατὰ τὴν τοῦ σώματος ἵσχυν, ὑψηλότερον πάντων ἐποίησε, λογικὴν ψυχὴν αὐτῷ χαρισάμενος, διότι ἐστὶ μάλιστα τιμῆς τεκμή-

48. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λη' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὰ Θεοφάνεια ἦ εἰς τὰ Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος ('Ε.Π. 36, 321 - 322).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά :** νοούμενος = μόνον διὰ τοῦ νοῦ ἀντιληπτός, ἀδράτος. — οἰκονομέω-ῶ = κατευθύνω, κυβερνῶ. — πέρας = τέλος, δριον· τέρμα· τελείωσις, τὸ ἄκρον ἄωτον. — νεῦσις = κλίσις, τάσις, ροπή.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** δι τεχνίτης Λόγος: είναι σταθερὸν δίδαγμα τῆς ἀγίας Γραφῆς καὶ τῶν πατέρων, διτι δι Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμον διὰ τοῦ Υἱοῦ ἢ τοῦ Λόγου αὐτοῦ. Πρβλ. Ιωάν. α', 3 : «πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἐν ὃ γέγονεν». — παρὰ τῆς ὅλης πνοὴν ἐνθείσ: πρβλ. Γεν. β', 7 : «καὶ ἐπλασεν δι Θεὸς τὸν ἀνθρωπὸν χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς καὶ ἐγένετο δι ἀνθρωπὸς εἰς ψυχὴν ζῶσαν».

εἰς αὐτοὺς δὲ Κύριος καὶ τοιουτοτρόπως ἐμφανίζονται εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀποκαλύπτουν εἰς αὐτοὺς τὰ θεῖα μυστικά. Ζοῦν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἔχουν ὡς μοναδικὸν ἔργον τῶν νὰ ὑμνοῦν τὸν Θεόν καὶ νὰ ὑπηρέτοῦν τὸ θεῖόν του θέλημα».

48. Μετάφρασις.

«Ο τεχνίτης Λόγος (τοῦ Θεοῦ) ἀπὸ τὰ δύο, δηλαδὴ τὴν ἀόρατον καὶ τὴν ὁρατὴν φύσιν, δημιουργεῖ ἐν ζωντανὸν πλάσμα, δηλαδὴ τὸν ἀνθρώπον· καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ὅλην, ποὺ εἶχεν ἥδη δημιουργηθῆ, καὶ ἀφοῦ ἔβαλε μέσα εἰς αὐτὸν πνοήν ἀπὸ τὸν ἔαυτόν του..., τὸν τοποθετεῖ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν τρόπον τινὰ ὡς ἔνα δεύτερον κόσμον, μεγάλον μέσα εἰς τὸν μικρόν, ὡς ἔνα ἀλλον ἄγγελον, μικτὸν προσκυνητὴν (λάτρην), ἐπιτηρητὴν τῆς ὁρατῆς κτίσεως, μυημένον εἰς τὰ μυστικὰ τῆς ἀοράτου (μόνον διὰ τὸν νοῦ ἀντιληπτῆς), βασιλέα τῶν ἐπιγείων, ἀλλ' ὑπήκοον εἰς τὴν ἀνω βασιλείαν, ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, πρόσκαιρον καὶ ἀθάνατον, ὁρατὸν καὶ ἀόρατον, εὑρίσκομενον εἰς τὸ μέσον μεταξὺ μεγαλείου καὶ ταπεινῆς θέσεως· τὸν ὄδιον πνεῦμα καὶ σάρκα· ἐν ζωντανὸν ὄν, τὸ δποῖον ἔδω (εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν) διακυβερνᾶται, ἀλλ' ἀλλοῦ κατευθύνεται (ἀποδημεῖ), καὶ, πρᾶγμα ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ἀκρον ἀωτὸν τοῦ μαστηρίου, φθάνει εἰς τὴν θέωσιν μὲ τὴν ροπὴν (τάσιν) πρὸς τὸν Θεόν».

49. Μετάφρασις.

«Καὶ τὸν ἀσήμαντον τοῦτον (ἀνθρωπὸν), ποὺ ἔχει ψύχος μόλις τρεῖς πήχεις καὶ εἶναι τόσον πολὺ κατώτερος ἀπὸ τὰ ζῷα ὡς πρὸς τὴν σωματικὴν δύναμιν, τὸν ἔκαμε πολὺ ὑψηλότερον (ἀνώτερον) ἀπὸ ὅλα, διέτι ἔχάρισεν εἰς αὐτὸν λογικὴν ψυχήν, πρᾶγμα ποὺ πάρα πολὺ ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τιμῆς (πρὸς αὐτόν). Διέτι (ὁ ἀνθρωπὸς) μὲ τὸ λογικὸν καὶ ἔκτισε πόλεις καὶ διέσχισε τὴν θάλασσαν καὶ ἐστόλισε τὴν γῆν καὶ ἐπενόησεν ἀναριθμήτους τέχνας καὶ ἐνίκησε τὰ πλέον ἄγρια ζῷα, καὶ, ἐκεῖνο ποὺ εἶναι τὸ μέγιστον ἀπὸ ὅλα καὶ τὸ

49. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν μη' ψαλμὸν (Ε.Π. 55, 220 - 221).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** βραχὺς = μικροῦ μήκους· ἀσήμαντος, ταπεινός. — καὶ πόλεις... καὶ τοῦτο μόνος· πολυσύνδετον. — τροπὴ = μεταβολὴ τῆς θέσεως τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἄστρων. — δι' αὐτὸν γῆ... δι' αὐτὸν ἄγγελοι· ἀσύνδετον σχῆμα καὶ σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐτανόδου. — ἀπόστολοι

ριον. Διὰ γὰρ τούτου καὶ πόλεις ὄκοδόμησε καὶ θάλατταν ἔτεμε καὶ γῆν ἐκαλλώπισε καὶ τέχνας μνοίας ἐξεῦρε καὶ τῶν ἀριωτέρων ἀλόγων περιεγένετο καὶ τὸ δὴ πάντων μέγιστον καὶ πρῶτον τὸν ποιήσαντα αὐτὸν ἐπέγνω Θεὸν καὶ πρὸς ἀρετὴν ἐχειραγωγήθη καὶ ἔγρα τὸ μὲν καλόν, τὸ δὲ οὐ τοιοῦτον, Θεῷ προσεύχεται τῶν δρωμένων μόνος· ἀποκαλύψεων ἀπέλαυνε, καὶ τοῦτο μόνος πάλιν· δὶς αὐτὸν γῆ, δὶς αὐτὸν οὐρανός, δὶς αὐτὸν ἥλιος καὶ ἀστέρες· δὶς αὐτὸν σελήνης δρόμοι καὶ ὁδῶν καὶ τροπῶν διαφοραί· δὶς αὐτὸν καρπῶν γενέσεις καὶ φυτὰ καὶ ἀλόγων γένη τοσαῦτα· δὶς αὐτὸν ἡμέρα καὶ δὶς αὐτὸν νύξ· δὶς αὐτὸν ἀπόστολοι καὶ προφῆται ἐπέμφθησαν, δὶς αὐτὸν ἄγγελοι πολλάκις ἀπεστάλησαν. Τὸ δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; Οὐδὲ γὰρ δυνατὸν ἀπαντά ἐπελθεῖν. Λί γαρ τὸν θυρωπόν γέγονε καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη καὶ τὰ φρικώδη θαύματα ἐκεῖνα μετὰ τὴν ἀνάστασιν δὶς αὐτὸν γέγονε».

50. Η ΕΝΑΝΘΩΡΩΠΗΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ).

« Αὐτὸς δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγος, δὲ προαιώνιος, δὲ ἀόρατος, δὲ ἀπερίληπτος, δὲ ἀσώματος, ἢ ἐκ τῆς ἀρχῆς ἀρχή, τὸ ἐκ τοῦ φωτὸς φῶς, ἢ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, τὸ ἐκμαγεῖον τοῦ ἀρχετύπου κάλλους, ἢ μὴ κινουμένη σφραγίς, ἢ ἀσταράλλακτος εἰκὼν, δὲ τοῦ Πατρὸς λόγος ἐπὶ τὴν ιδίαν εἰκόνα χωρεῖ καὶ σάρκα φορεῖ διὰ τὴν σάρκα καὶ ψυχὴν νοερᾶ διὰ τὴν ἐμὴν ψυχὴν μίγνυται, τῷ δόμοιώ τὸ δόμοιον ἀνακαθαίρεται καὶ πάντα γίνεται, πλὴν τῆς ἀμαρτίας, ἀνθρωπος... Ὁ ὥν, γίνεται καὶ δὲ ἀκτιστος, κτίζεται... καὶ δὲ πλοντίζεται, πτωχεύει πτωχεύει γὰρ τὴν ἐμὴν σάρκα, ἵν' ἐγὼ πλοντήσω τὴν αὐτοῦ θεότητα. Καὶ δὲ πλήρης κενοῦται κενοῦται γὰρ τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἐπὶ μικρόν, ἵν' ἐγὼ τῆς ἐκείνου

καὶ προφῆται· σχῆμα πρωθύστερον. — ἐπέρχομαι τι = ἐξετάζω κάτι μὲ ἀκρίβειαν. — φρικώδης = προσκαλῶν δέος.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: θαύματα... μετὰ τὴν ἀνάστασιν· ἐμφανίσεις τοῦ Ἀναστάντος, Ἀνάληψις, Πεντηκοστή, ἐξάπλωσις τῆς Ἑκκλησίας.

50. Περικοπὴ ἐκ τοῦ με' λόγου τοῦ Γρηγορίου Θεολόγου εἰς τὸ ἀγιον Πάσχα (Ἐ.Π. 36, 633 - 636).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά : ἐκμαγεῖον = πετοέτα· συνεκδοχικῶς τὸ ἐπὶ εὐμαλάκτου ὑλης (κηροῦ, γύψου κ.λ.π.) ἀποτυπούμενον, τὸ ἀποτύπωμα. — ἀρχέτυπος = πρωτότυπος. — χωρῶ = ἐρχομαι. — Ἡ δলη περικοπὴ εἶναι πλήρης ὀραίων παρομοιώσεων καὶ ἀντιθέσεων.

πρῶτον, ἐγνώρισεν ἐνσυνειδήτως τὸν Θεόν, δὲ ὅποῖς τὸν ἐπλασε, καὶ κρατούμενος ἀπὸ τὸ χέρι ὡδηγήθη εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ἐγνώρισε τί μὲν εἶναι καλόν, τί δὲ δὲν εἶναι τειοῦτο. Ἀπὸ δὲ, ὅσα βλέπομεν, μόνος αὐτὸς προσεύχεται εἰς τὸν Θεόν· ἔλαβε (θείας) ἀποκαλύψεις, καὶ τοῦτο πάλιν μόνος αὐτός· δι' αὐτὸν ὑπάρχει ἡ γῆ, δι' αὐτὸν ὁ οὐρανός, δι' αὐτὸν δὲ καὶ οἱ ἀστέρες· δι' αὐτὸν οἱ δρόμοι τῆς σελήνης καὶ αἱ διαφοραὶ τῶν ἔποχῶν τοῦ ἔτους καὶ τῶν μεταβολῶν τῆς θέσεως τῶν ἀστρων· δι' αὐτὸν αἱ παραγωγαὶ τῶν καρπῶν καὶ τόσα πολλὰ φυτὰ καὶ γένη ζῴων· δι' αὐτὸν ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύκτα· δι' αὐτὸν ἐστάλησαν ἀπόστολοι καὶ προφῆται, δι' αὐτὸν ἄγγελοι πολλὰς φοράς ἤλθον ὡς ἀπεσταλμένοι. Ἀλλὰ διατί πρέπει νὰ ὀναφέρω τὰ πολλά; Ἀλλωστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔξετάσωμεν δλα ἀκριβῶς. Δι' αὐτὸν ὁ μονογενῆς Γίδης τοῦ Θεοῦ ἔχει γίνει ἀνθρωπὸς καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἐτάφη· καὶ τὰ θαύματα ἐκεῖνα μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τὰ ὄποια προκαλοῦν δέος, ἔχουν γίνει δι' αὐτόν.

50. Μετάφρασις.

«Αὐτὸς ὁ Ἰδιος ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ προαιώνιος, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀπεριόριστος, ὁ ἀσώματος, ἡ ἀρχὴ ἐκ τῆς ἀρχῆς, τὸ φῶς ἐκ τοῦ φωτός, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀθανασίας, τὸ ἀποτύπωμα τοῦ πρωτοτύπου κάλλους, ἡ ἀκίνητος σφραγίς, ἡ ἀμετάβλητος εἰκών, διόγκως τοῦ Πατρὸς ἔρχεται εἰς τὴν ἰδικήν του εἰκόνα καὶ ἐνδύεται τὸ ἀνθρώπινον σῶμα πρὸς χάριν τοῦ ἀνθρώπου καὶ συνδέεται μὲν νοεράν ψυχὴν πρὸς χάριν τῆς ἰδικῆς μου ψυχῆς, καθαρίζων τὸ δόμοιον μὲ τὸ δόμοιον, καὶ γίνεται ἀνθρωπὸς εἰς δλα, ἐκτὸς τῆς ἀμαρτίας... Ἐκεῖνος, ποὺ ὑπάρχει, γίνεται (ἀνθρωπὸς)· καὶ δὲ ἀκτιστος (διὸ μὴ δημιουργηθεὶς) κτίζεται (δημιουργεῖται)... καὶ ἐκεῖνος, ποὺ χορηγεῖ τὸν πλοῦτον, γίνεται πτωχός· προσλαμβάνει τὴν πτωχείαν τοῦ (ἀνθρωπίνου) σώματός μου, διὰ νὰ λάβω ἐγὼ τὸν πλοῦτον τῆς θεότητός του. Καὶ αὐτός, ποὺ εἶναι πλήρης (ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς θείας φύσεως), ἀποβάλλει τὸ θεῖον μεγαλεῖόν του· διότι ἀποξενώνεται ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἀπὸ τὴν δόξαν του, διὰ νὰ πάρω ἐγὼ μέρος ἀπὸ τὸν ἰδικόν του πλοῦτον (τῶν θείων ἀγαθῶν). Ποῖος εἶναι δὲ πλοῦτος τῆς

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγος· ἵδε σχετικῶς εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 5 μάθημα. — τοῦ ἀρχετύπου κάλλους· δὲ θεός εἶναι κατὰ τοὺς πατέρας τὸ ἀπόλυτον καὶ « πανυπερτέλειον » κάλλος. Καὶ εἰς τὸ « Συμπόσιον » τοῦ Πλάτωνος ἀναφέρεται ὡς τὸ ἀπόλυτον « καλόν », τὸ « ἀεὶ ὃν καὶ οὔτε γιγνόμενον οὔτε ἀπολύμενον, οὔτε αὐξανόμενον οὔτε φθίνον ».

μεταλάβω πληρώσεως. Τίς δὲ πλοῦτος τῆς ἀγαθότητος; Τὸν περὶ ἐμὲ τοῦτο μνηστήριον; Μετέλαβον τῆς εἰκόνος, καὶ οὐκ ἐφύλαξα· μεταλαμβάνει τῆς ἐμῆς σαρκός, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα σώσῃ καὶ τὴν σάρκα ἀθανατίσῃ».

51. Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ('Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

«Χριστὸς ἐν σταυρῷ στυνέλθωμεν καὶ κοιτῶνοι τῶν παθημάτων αὐτοῦ γενώμεθα. Χριστὸς ἐν νεκροῖς νεκρωθῶμεν τῇ ἀμαρτίᾳ, ἵνα τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν. Χριστὸς σινδόσι καθαραῖς ἐνειλίττεται· λυθῶμεν τῶν τῆς ἀμαρτίας σειρῶν, ἵνα τὴν θείαν αἴγλην ἀμφισσώμεθα. Χριστὸς ἐν τάφῳ καινῷ ἑαυτοὺς ἐκκαθάρωμεν τῆς παλαιᾶς ζύμης καὶ νέον γενώμεθα φύραμα, ἵνα Χριστοῦ χρηματίσωμεν καταγώγιον. Χριστὸς ἐν "Ἄδῃ" πρὸς τὴν ὑψοποιὸν ταπείνωσιν συγκατέλθωμεν, καὶ Θεὸν δρῶντες ἀεὶ καὶ δρώμενοι».

52. Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ (Ἐπιφανίου Κύπρου).

«Ο τῆς δικαιοσύνης τριήμερος "Ηλιος ἀνέτειλε σήμερον καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐφώτισεν" δ τριήμερος καὶ προαιώνιος Χριστός, δ βότρυς, ἐβλάστησε καὶ τὴν οἰκουμένην εὐφροσύνης ἐπλήρωσε... Πύλαι "Ἄδου" ὑπὸ Χριστοῦ ἥροιχθησαν καὶ νεκροὶ ὡς ἐξ ὄπινον ἀνέστησαν. *Α-

51. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου 'Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ «εἰς τὸ Μέγα Σάββατον» ('Ε.Π. 96, 604).

α) Λεξιλογικά καὶ γλωσσικά : ἐνειλίττω = Ιων. τύπος τοῦ ἐνειλίττω = τυλίσσω κάτι μέσα εἰς κάτι, περιτυλίσσω. — σειρὰ = σχοινίον, δεσμός, ταινία· τὸ σχοινίον, ποὺ ἀπολήγει εἰς βρόχον. — ἀμφιάζω = ἐνδύω. — αἴγλη = λάμψις δόξα. — ἑαυτούς· δρότερον θά ἦτο: ἡμᾶς αὐτούς. — καταγώγιον = κατάλυμα, πανδοχεῖον, κατοικητήριον. — χρηματίζω = είμαι, διατελῶ, γίνομαι.

β) Πραγματικά παρατηρήσεις : ἐκκαθάρωμεν... φύραμα: Α' Κορινθ. ε', 7. — συναναστῶμεν... συνδοξασθῶμεν· πρβλ. Ἐφεσ. β', 6. — Διὰ τῆς δλῆς περικοπῆς διερδός Δαμασκηνός καλεῖ ἡμᾶς νὰ συμμετάσχωμεν εἰς τὸν μυστικὸν βίον τοῦ Χριστοῦ, ἵνα, δπως λέγει δ ὑμνος τῆς Ἐκκλησίας, «κεκαθαρένταις διανοίαις συμπορευθῶμεν αὐτῷ καὶ συσταυρωθῶμεν καὶ νεκρωθῶμεν δι' αὐτὸν ταῖς τοῦ βίου ἡδοναῖς, ἵνα καὶ συζήσωμεν».

θείας ἀγαθότητος; Ποῖον εἶναι τὸ μυστήριον τοῦτο, ποὺ ἐνδιαφέρει ἐμέ; "Ελαβον τὴν εἰκόνα (τοῦ Θεοῦ) καὶ δὲν τὴν ἐφύλαξα· παίρνει τὴν ἰδιωτικήν μου σάρκα, διὰ νὰ σώσῃ τὴν εἰκόνα καὶ καταστήσῃ τὴν σάρκα (τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν) ἀθάνατον».

51. Μετάφρασις.

"Ο Χριστὸς εὑρίσκεται εἰς τὸν σταυρόν· ἃς ἔλθωμεν νὰ συμμετά-
σχωμεν μαζί του εἰς τὰ παθήματα." Ο Χριστὸς εὑρίσκεται ἀνάμεσα εἰς
τοὺς νεκρούς· ἃς νεκρωθῶμεν διὰ τὴν ἀμαρτίαν, διὰ νὰ ζήσωμεν διὰ τὴν
δικαιοσύνην. Ο Χριστὸς περιτυλίσσεται μὲ καθαρὰ σινδόνια· ἃς λυθῶ-
μεν ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἀμαρτίας, διὰ νὰ ἐνδυθῶμεν τὴν θείαν δόξαν. Ο
Χριστὸς εἶναι μέσα εἰς ἕνα καινούργιον τάφρον· ἃς καθαρίσωμεν τοὺς
ἔαυτούς μας ἀπὸ τὸ παλαιὸν προζύμι (τῆς ἀμαρτίας) καὶ ἃς γίνωμεν
νέα μᾶζα ζυμαριοῦ, διὰ νὰ γίνωμεν κατοικητήριον τοῦ Χριστοῦ· ὁ
Χριστὸς εὑρίσκεται εἰς τὸν "Ἄδην" ἃς κατέλθωμεν μαζί του πρὸς τὴν τα-
πείνωσιν, ἡ δόπια ἀνυψώνει, διὰ νὰ ἀναστηθῶμεν καὶ ὑψωθῶμεν εἰς τὸν
οὐρανὸν καὶ δοξασθῶμεν μαζί του, καὶ βλέποντες πάντοτε τὸν Θεὸν
καὶ βλεπόμενοι ὑπ' αὐτοῦ».

52. Μετάφρασις.

"Ο ἥλιος τῆς δικαιοσύνης μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέτειλε σήμιρον καὶ
ἐφώτισεν δλόκηληρον τὴν κτίσιν· ὁ τριήμερος καὶ προαιώνιος Χριστός,
τὸ (πνευματικὸν) σταφύλι, ἐβλάστησε καὶ ἐγέμισε τὴν οἰκουμένην μὲ
εὐφροσύνην... Αἱ πύλαι τοῦ "Άδου" ἤνοιχθησαν ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ οἱ
νεκροὶ ἐσηκώθησαν σὰν νὰ ἔκοιμωντο. Ἀνέστη ὁ Χριστός, ποὺ εἶναι
ἡ ἀνάστασις τῶν πεσμένων, καὶ ἀνέστησε μαζί του τὸν 'Ἄδαμ· ἀνέστη
ὁ Χριστός, ποὺ εἶναι ἡ ἀνάστασις ὅλων, καὶ ἡλευθέρωσε τὴν Εὔαν
ἐκ τῆς κατάρας· ἀνέστη ὁ Χριστός, ποὺ εἶναι ἡ ἀνάστασις, καὶ ἀφοῦ ἐχά-
ρισε τάξιν εἰς τὸν κόσμον, ποὺ εὑρίσκετο εἰς ἀταξίαν, τὸν κατέστησε

52. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Ἐπιφανίου Κύπρου εἰς τὴν ἀγίαν
τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν (Ἑ.Π. 43, 465 - 468).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά :** ἄκοσμος = χωρὶς τάξιν, ἄτακτος, ἐν
συγχύσει. — φαιδρύνω = καθαρίζω, λαμπτρύνω· εὐφραίνω. — ἔγκαινίζω =
ἀνανεώνω. — Ἡ δλη περικοπὴ εἶναι πολὺ ζωντανὴ μὲ τὰς παρηχήσεις καὶ τὰ
σχήματα τῆς ἐπαναφορᾶς ἡ ἐπανόδου.

β) **Πραγματικὰ παρατηρήσεις :** Πύλαι "Άδου... ἤνοιχθησαν... τὸν

νέστη Χριστός, ή τῶν πεσόντων ἀνάστασις, καὶ τὸν Ἀδάμ συνήγειρεν· ἀνέστη Χριστός, ή πάντων ἀνάστασις, καὶ τὴν Εὖαν τῆς κατάρας ἀπῆλλαξεν· ἀνέστη Χριστός, ή ἀνάστασις, καὶ τὸν πρὸν ἄκοσμον κατακομήσας ἐφαιδρυνεν... Ἀνέστη καὶ χαρὰν πάσῃ τῇ κτίσει ἐδωρήσατο· ἀνέστη καὶ τὸ τοῦ Ἀδου δεσμωτήριον ἐκενώθη ἀνέστη καὶ τὴν φθορὰν τῆς φύσεως εἰς ἀρθραρτίαν μετήγαγεν... Αὕτη ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος· ἀγαλλιασώμεθα πνευματικῶς καὶ εὐφρανθῶμεν θεοπρεπῶς ἐν αὐτῇ. Αὕτη ἡμῖν ἡ πασῶν τῶν ἐօρτῶν ὑπερεόρτιος... Τὸ Πάσχα ἡμῶν, τὸ Πάσχα τὸ ἀληθινόν, ἐτύθη Χριστός· καὶ εἰ τις ἐν Χριστῷ καινὴ κτίσις, εἴ τις ἐν Χριστῷ καινὴ πίστις, καιροὶ νόμοι, καιρὸς δ τοῦ Θεοῦ λαός· καινός, ἀλλ’ οὐ παλαιὸς Ἰσραὴλ, καὶ καινὸν Πάσχα· καινὴ καὶ πνευματικὴ περιτομή· καινὴ καὶ ἀναίμακτος θυσίᾳ· καινὴ καὶ θελα διαθήκη. Ἐγκαινίζεσθε σήμερον καὶ πνεῦμα εὐθές ἐγκαινίσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, δπως δέξησθε τὰ τῆς ἐօρτῆς τῆς νέας καὶ ἀληθινῆς μνοτήρια καὶ τρυφήσητε σήμερον τρυφήν τὴν δυτικῶς οὐδοάνιον ».

53. ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ (Γρηγορίου Ναζιανζηνού).

« Τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἦν μὲν ἀεὶ καὶ ἔστι καὶ ἔσται, οὕτε ἀρξάμενον, οὕτε πανσόμενον, ἀλλ’ ἀεὶ Πατρὶ καὶ Υἱῷ συντεταγμένον

·Ἀδάμ συνήγειρεν... καὶ τὴν Εὖαν ἀπῆλλαξεν· πάντα τὰ στοιχεῖα ταῦτα ἀπεικονίζονται εἰς τὴν ὅρθόδοξον εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἡ ὅποια δὲν παριστάνει, δπως εἰς τὴν Δύσιν, τὴν ἔξοδον τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ τάφου, ἀλλὰ τὴν εἰς Ἀδου κάθοδον, τὴν συντριβήν τῶν πυλῶν καὶ τῶν δεσμῶν τοῦ Ἀδου καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐν αὐτῷ εύρισκομένων (Ἀδάμ, Εὔας καὶ λοιπῶν). — τὸ Πάσχα... ἐτύθη Χριστός· Α' Κορ. ε', 7. — εἴ τις ἐν Χριστῷ...· Β' Κορ. ε', 17. — ἀναίμακτος θυσίᾳ· ἡ Θεία Λειτουργία. — πνεῦμα εὐθές ἐγκαινίσατε· πρβλ. Ψαλμ. ν', 12.

53. Περικοπὴ ἐκ τοῦ μα' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὴν Πεντηκοστὴν ('Ε.Π. 36, 441).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : συντάσσομαι = συνενοῦμαι. — τελειοῦν· ἔνν. τὸ ἔστιν. — ἀνείδεος· = ἀνευ εἰδούς, ἀνευ μορφῆς, ἀμορφος. — ἀναφής = μὴ ἀπτός, μὴ δυνάμενος νὰ ψηλαφηθῇ. — εὐθὺς = βαίνων χωρὶς νὰ κάμπτεται ή νὰ ἀλλάσσῃ κατεύθυνσιν, δίκαιος, ἐντιμος. — ἡγεμονικὸς = κατάλληλος νὰ ἡγεμονεύῃ, ὁδηγῇ· Ικανὸς εἰς τὸ κυβερνᾶν. — ἀφορίζω = σποχωρίζω διὰ τὸν ἑαυτόν μου, ἐκλέγω. — ναοποιῶ = κατασκευάζω ναούς. —

λαμπρόν... Ἀνέστη καὶ ἐγάρισε χαρὰν εἰς ὅλην τὴν κτίσιν· ἀνέστη καὶ ἡ φυλακὴ τοῦ "Ἄδου ἔξεκενώθη· ἀνέστη καὶ τὴν φθορὰν τῆς φύσεως μετέτρεψεν εἰς ἀφθαρσίαν... Αὐτὴν εἶναι ἡ ἡμέρα, τὴν ὅποιαν ἔκαμε δι' ἡμᾶς ὁ Κύριος· ἃς αἰσθανθῶμεν πνευματικὴν ἀγαλλίασιν καὶ ἃς εὐφρανθῶμεν εἰς τὴν ἡμέρον αὐτὴν κατὰ τρόπον, ποὺ ἀρμόζει εἰς τὸν Θεόν. Αὐτὴν εἶναι ἡ ἑορτή, ποὺ εὑρίσκεται ὑπεράνω ὅλων τῶν ἑορτῶν... Κατὰ τὸ ἰδικόν μας Πάσχα, τὸ Πάσχα τὸ ἀληθινόν, ἐθυσιάσθη πρὸς χάριν μας ὡς πασχάλιος ἀμύνδος ὁ Χριστός· καὶ ἐὰν κανεὶς εἶναι ἐνωμένος μὲ τὸν Χριστόν, αὐτὸς εἶναι νέον δημιουργημα· μὲ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν ὑπάρχουν καινούργια πίστις, καινούργιοι νόμοι, ὁ καινούργιος λαὸς τοῦ Θεοῦ· δημιουργεῖται καινούργιος, καὶ ὅχι ὁ παλαιὸς Ἰσραὴλ, καὶ καινούργιον Πάσχα· νέα καὶ πνευματικὴ περιτομή· νέα καὶ ἀναίματος θυσία· νέα καὶ θεῖα διαθήκη· νὰ ἀνανεωθῆτε σήμερον καὶ νὰ ἐγκαινιάσετε μέσα εἰς τὰς καρδίας σας ὅρθον φρόνημα, διὰ νὰ δεχθῆτε τὰ μυστικὰ τῆς νέας καὶ ἀληθινῆς ἑορτῆς καὶ διὰ νὰ δοκιμάσετε σήμερον τὴν πραγματικὰ οὐράνιον ἀπόλαυσιν».

53. Μετάφρασις.

"Τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιν τὸ ὑπῆρχε μὲν πάντοτε καὶ ὑπάρχει καὶ θὰ ὑπάρχῃ, διότι οὔτε ἥρχισεν, οὔτε θὰ παύσῃ νὰ ὑφίσταται, ἀλλ᾽ ἡτο καὶ εἶναι πάντοτε συνηνωμένον καὶ ἀριθμεῖται μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Γίον· διότι οὔτε ἐπρεπε ποτὲ νὰ λείπῃ ἢ ὁ Γίος εἰς τὸν Πατέρα ἢ τὸ Πνεῦμα εἰς τὸν Γίον... Διότι πάντοτε τὸ "Αγιον Πνεῦμα ἡμποροῦσε νὰ γίνη μεταλαμβανόμενον, ἀλλὰ δὲν ἡτο δυνατὸν νὰ πάρῃ μέρος ἀπὸ κάτι ἄλλο (διότι ὡς Θεὸς δὲν ἔχει ἀπὸ τίποτε ἀνάγκην)· τελειοποιεῖ, ἀλλὰ δὲν τελειοποιεῖται (ἐφ' ὅσον εἶναι τέλειον)· καθιστᾶ ἡμᾶς πλήρεις ἀπὸ ἀγαθά, ἀλλὰ δὲν συμπληρώνεται ἐκεῖνο· ἀγιάζει, ἀλλὰ δὲν ἀγιάζεται· αὐτὸ πάντοτε εἶναι τὸ ὕδιον μὲ τὸν ἀσυτόν του καὶ μὲ ἐκείνους (τὸν Πατέρα καὶ τὸν Γίον), μὲ τοὺς ὅποιους εἶναι συνηνωμένον· εἶναι ἀδρά-

διαιρέω-ω = διαχωρίζω εἰς μέρη, διανέμω, μοιράζω. — 'Η περικοπή εἶναι πλήρης δισυνδέτων.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Πλείσται ἐκ τῶν ἐκφράσεων τῆς περικοπῆς ἔχουν περιληφθῆ εἰς τὰ λειτουργικὰ κείμενα. Χαρακτηριστικὰ παραδείγματα εἶναι μερικὰ Στιχηρὰ Ἰδιόμελα εἰς τὸν κατὰ τὴν Κυριακὴν τῆς Πεντηκοστῆς τελούμενον 'Εσπερινὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ 'Αγ. Πνεύματος: «Τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον ἦν μὲν ἀεὶ... μία δύναμις, μία σύνταξις, μία προσκύνησις τῆς ἀγίας Τριάδος». «Τὸ πνεῦμα τὸ ἄγιον φῶς καὶ ζωὴ... εἰς νομᾶς χαρισμάτων».

καὶ συναριθμούμενον· οὕτε γάρ ἔπειτεν ἐλλείπειν ποτὲ ἢ Υἱὸν Πατρὸς
 ἢ Πνεῦμα Υἱῷ... Ἡν οὖν ἀεὶ μεταληπτόν, οὐ μεταληπτικόν τελειοῦν,
 οὐ τελειούμενον· πληροῦν, οὐ πληρούμενον· ἀγιάζον, οὐχ ἀγιαζόμενον
 αὐτὸν ἑαυτῷ ταυτὸν ἀεὶ καὶ οἰς συντέτακται ἀδρατον, ἄχρονον, ἀχώ-
 ρητον, ἀναλλοίωτον, ἀποιον, ἀποσον, ἀνείδεον, ἀναφέσ, αὐτοκίνητον,
 ἀεικήνητον, αὐτεξόνιον, αὐτοδύναμον, παντοδύναμον· ζωὴ καὶ ζω-
 ποιόν· φῶς καὶ χορηγὸν φωτός· αὐτοάγαθον καὶ πηγὴ ἀγαθότητος·
 Πνεῦμα εὐθές, ἡγεμονικόν, κύριον, ἀποστέλλον, ἀφορίζον, ναοποιοῦν
 ἑαυτῷ, δόδηγοῦν, ἐνεργοῦν ὡς βούλεται, διαιροῦν χαρίσματα· Πνεῦμα
 νιοθεσίας, ἀληθείας, σοφίας, συνέσεως, γνώσεως, εὐσεβείας, βουλῆς,
 ἰσχύος, φόβου δι' οὗ Πατὴρ γινώσκεται καὶ Υἱὸς δοξάζεται καὶ παρ'
 ὧν μόνον γινώσκεται, μία σύνταξις, λατρεία μία, προσκύνησις, δύνα-
 μις, τελειότης, ἀγιασμός. Τί μοι μακρολογεῖν; Πάντα δσα δ Πατὴρ
 τοῦ Υἱοῦ πλὴν τῆς ἀγεννήσιας. Πάντα δσα δ Υἱὸς τοῦ Πνεύματος,
 πλὴν τῆς γεννήσεως».

54. Η ΘΕΙΑ ΧΑΡΙΣ ΩΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΝ ΥΔΩΡ

(Κυρίλλου Ιεροσολύμων).

«Πίνωμεν ἀπὸ ὕδατος ζῶντος, ἄλλομένον εἰς ζωὴν αἰώνιον. Τοῦτο δὲ εἴπειν δ Σωτὴρ περὶ τοῦ Πνεύματος, οὐ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν. Καὶ διατί ἀρὰ τὴν πνευματικὴν χάριν ὕδωρ ὄντος;
 Ἐπειδὴ διὸ ὕδατος ἡ σύστασις τῶν ἀπάντων· ἐπειδὴ χλοοποιὸν καὶ ζωοποιόν ἐστι τὸ ὕδωρ· ἐπειδὴ ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται τὸ τῶν δημβωτῶν ὕδωρ· ἐπειδὴ μοροειδὲς μὲν κατέρχεται, πολυειδῶς δὲ ἐνεργεῖ.
 Μία μὲν γάρ πηγὴ δλον παραδείσον ἐπαρδείνει· εἰς δὲ καὶ δ αὐτὸς ὑετὸς κατέρχεται ἐν πατὶ τῷ κόσμῳ καὶ γίνεται λευκὸς μὲν ἐν κρήνῃ, ἐρυ-

54. Περικοπὴ ἐκ τῆς ιστ' Κατηχήσεως τοῦ Κυρίλλου Ιεροσολύμων (Ἐ.Π. 33, 932 - 933).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά :** ἀλλομαι = πηδῶ, (ἀνα)σκιρτῶ, τινάσσομαι. — σύστασις = ἀποτέλεσις, σύνθεσις, συναρμολόγησις, σύμπηξις, σχηματισμός. — χλοοποιὸς = δι παράγων χλόην, βιοτάνην, φυτά. — ἐπαρδεύω = ποτίζω. — ὑετὸς = ραγδαία βροχή. — πρόσφορος = χρήσιμος, κατάλληλος. — ξύλον = κορμός, κλάδος δένδρου. — καταξιοῦμαι τινος = θεωροῦμαι δίξιος διὰ κάτι. — Ή περικοπὴ είναι χαρακτηριστική διὰ τὰ σχήματα (πολυσύνδετον, σχῆμα ἐπαναφορᾶς ή ἐπανόδου κ.λπ.), τὰς παρομοιώσεις καὶ τὰς ἐναργεῖς εἰκόνας.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** ὕδατος ζῶντος· Ιωάν. 8', 10: Πρό-

τον, ἔκτὸς χρόνου, ἔκτὸς χώρου, ἀναλλοίωτον, χωρὶς ίδιότητας, χωρὶς ποσότητα, χωρὶς μορφήν, δχι ἀπέτον, κινούμενον ἀφ' ἔκυτοῦ, πάντοτε ἐνεργοῦν, μὲ ἐλευθέρων θελησιν, μὲ ίδικήν του δύναμιν, παντοδύναμον· εἶναι ζωὴ καὶ ζωοποιεῖ· εἶναι φῶς καὶ χορηγεῖ φῶς· τὸ ἀπολύτως ἀγαθὸν καὶ ἡ πηγὴ τῆς ἀγαθότητος· εἶναι Πνεῦμα μὲ σύμβολα, ίκανὸν νὰ ἡγεμονεύῃ (κυβερνᾶ), κυρίαρχον, ποὺ στέλλει ἀπεσταλμένου·, ποὺ ἐκλέγει (πνευματικούς ἔργατας), ποὺ κατασκευάζει διὰ τὸν ἔαυτόν του (πνευματικούς) ναούς, ποὺ καθιδηγεῖ, ποὺ ἐνεργεῖ ὅπως θέλει, ποὺ μοιράζει τὰ χαρίσματα· εἶναι πνεῦμα υἱοθεσίας, ἀληθείας, σοφίας, συνέσεως, γνώσεως, εὐσεβίας, θελήσεως, δυνάμεως. δέους· μὲ τὸ δόποῖν δ Πατὴρ γίνεται γνωστὸς καὶ δ Υἱὸς δοξάζεται, καὶ ἀπὸ τοὺς δόποίους μόνον εἶναι αὐτὸς γνωστόν, μία σύνθεσις, μία λατρεία, προσκύνησις, δύναμις, τελειότης, ἀγιασμός. Διατὶ νὰ μακρηγορῶ; "Ολα δσα ἔχει δ Πατὴρ ἀνήκουν εἰς τὸν Υἱὸν ἔκτὸς τοῦ δτι δ Πατὴρ εἶναι ἀγέννητος." Ολα δσα ἔχει δ Υἱὸς ἀνήκουν εἰς τὸ Πνεῦμα, ἔκτὸς τοῦ δτι δ Υἱὸς ἔγεννήθη.

54. Μετάφρασις.

"Ἄς πλνωμεν ἀπὸ τὸ ἀστείρευτον καὶ τρεχούμενον νερό, ποὺ ἀναβλύζει καὶ πηδᾷ καὶ τρέχει πάντοτε, διὰ νὰ παρέχῃ ζωὴν αἰώνιον. Τοῦτο δὲ εἰπεν δ Σωτὴρ διὰ τὸ ἄγιον Πνεῦμα, τὸ δόποῖον ἐπρόκειτο νὰ λαμβάνουν ἔκεινοι, οἱ δόποῖοι πιστεύουν εἰς αὐτὸν." Αλλὰ διατὶ ἔρᾳ γε τὴν πνευματικὴν χάριν ὠνόμασε νερό; Διότι μὲ τὸ νερὸν γίνεται δ σχηματισμὸς τῶν ὅλων· διότι τὸ ὄδωρ παράγει τὴν χλόην (τὰ φυτὰ) καὶ τοὺς ζῶντας δργανισμούς· διότι ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς κατέρχεται τὸ νερὸν βροχῶν· ἐπειδὴ μὲ μίαν μὲν μορφὴν κατέρχεται, ἀλλὰ παρουσιάζει ἐνέργειαν εἰς πολλὰς μορφάς. Διότι μία μὲν πηγὴ ποτίζει ἔνα δλόκληρον ὥραῖον κῆπον· μία δὲ καὶ ἡ ίδια ραγδαία βροχὴ κατεβαίνει εἰς δλόκληρον τὸν κόσμον· καὶ γίνεται λευκὴ μὲν εἰς τὸ κρίνον, κόκκινη δὲ εἰς τὸ τριαντάφυλλον, πορφυρένια εἰς τοὺς μενεξέδεις καὶ τοὺς ὄνακίνθους καὶ διαφορετικὴ καὶ ποικιλόχρωμη εἰς τὰς παντὸς εἰδους μορφὰς (τῶν φυτῶν)· καὶ εἰς τὸν φοίνικα μὲν γίνεται ἄλλη, εἰς τὴν κληματαριὰν δὲ διαφορετικὴ καὶ εἰς ὅλα προσλαμβάνει δλας τὰς μορφὰς· ἀν καὶ (ἡ βροχὴ) ἔχῃ μίαν μόνον μορφὴν καὶ δὲν εἶναι αὐτὴ διαφορετικὴ ἀπὸ τὸν ἔαυτόν της. Διότι ἡ βροχὴ δὲν κατέρχεται κάθε φορὰν ἄλλη καὶ διαφορετική, μεταβάλλουσα (τρόπον τινὰ) τὸν ἔαυτόν της· ἀλλὰ προσαρμοζούμενη εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν φυτῶν, ποὺ τὴν ὑποδέχονται, γίνεται εἰς τὸ καθένα ἡ

θρός δὲ ἐν ρόδῳ, πορφυραῖος δὲ ἐν λοις καὶ ὑακίνθοις καὶ διάφορος καὶ ποικίλος ἐν παντοίοις εἴδεσι· καὶ ἐν φοινικὶ μὲν ἄλλος, ἐν ἀμπέλῳ δὲ ἄλλος καὶ ἐν πᾶσι τὰ πάντα· μονοειδῆς ὡν καὶ οὐκ ὡν ἄλλος αὐτὸς ἔαντον. Οὐ γάρ μεταβάλλων ἔαντὸν δινεός, ἄλλος καὶ ἄλλος κατέρχεται· ἀλλὰ τῇ τῶν ὑποδεχομένων κατασκευῇ συμπεριφερόμενος, ἐκάστῳ τὸ πρόσφαρον γίνεται. Οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον, ἐν ὃν καὶ μονοειδῆς καὶ ἀδιαλετον, ἐκάστῳ διαιρεῖ τὴν Χάριν καθὼς βούλεται. Καὶ ὥσπερ τὸ ἔηρον ἔνδον, ὅπερι κοινωνῆσαν, βλαστοὺς ἐκδίδωσιν· οὗτοι καὶ η ἐν ἀμαρτίαις ψυχή, διὰ μετανοίας ἀγίου Πνεύματος καταξιωθεῖσα, βότρυνας ἐκφέρει δικαιοσύνης. Μονοειδῆς δὲ ὅν, πολλὰς νεύματι Θεοῦ καὶ ἐν ὄντοματι Χριστοῦ τὰς ἀρετὰς ἐνεργεῖ. Τινὸς μὲν γάρ συγκέχρηται γλώσσῃ πρὸς σοφίαν. "Ἄλλου φωτίζει τὴν ψυχὴν ἐν προφητείᾳ, ἄλλων δὲ δίδωσι δύναμιν ἀπελάσαι δαίμονας, ἄλλων δὲ δίδωσιν ἐρμηνεύσαι τὰς θείας Γραφάς· ἄλλου τὴν σωφροσύνην ἐνισχύει, ἄλλον διδάσκει τὰ περὶ ἐλεημοσύνης, ἄλλον διδάσκει νηστεύειν καὶ ἀσκεῖν, ἄλλον διδάσκει καταφρονεῖν τῶν τοῦ σώματος πραγμάτων, ἄλλον ἐτοιμάζει πρὸς μαρτύριον· ἄλλο ἐν ἄλλοις, αὐτὸ δὲ οὐκ ἄλλο ἔαντον".

55. Η ΑΓΙΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΚΑΙΝΙΣΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Τίς γάρ τοιοῦτος λιμήν, οἷος ἡ Ἐκκλησία; Τίς τοιοῦτος παραδεισος, ὃς ἡ σύνοδος ἡ ὑμετέρα; Οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα ὅφις ἐπιβουλεύων, ἀλλ' ὁ Χριστὸς μυσταγωγῶν· οὐκ ἔστιν Εὔα υποσκελίζουσα, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία ὀρθοῦσα· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φύλλα δένδρων, ἀλλ' ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος· οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα φραγμός ἀκανθῶν, ἀλλ' ἀμπε-

κεῖται διὰ τὸ ρέον καὶ πηγαῖον ὄνδωρ καὶ δχι διὰ τὸ ὄνδωρ, ποὺ εἶναι ἀκίνητον εἰς ὑδαταποθήκην ἢ φρέαρ ἢ λάκκους. Καὶ κατὰ τὸν Κύριλλον 'Αλεξανδρείας «Ὄνδωρ ζῶν ἀποκαλεῖ τὴν ζωοποιὸν τοῦ Πνεύματος δόσιν, δι' ἣς καὶ μόνις ἡ ἀνθρωπότης... ξηρά τε ἡδη καὶ πάσης ἀγονος ἀρετῆς... τὴν ζωοποιὸν ἐκπίνουσα χάριν, πολυτρόποις ἀγαθῶν ιδέαις περιανθίζεται». — ἀλλοιμένου εἰς ζωὴν αἰώνιον 'Ιωάν. δ', 14: «Οπως γράφει σύγχρονος ξένος ἐρμηνευτής, «τὸ ρεῦμα τοῦ ὄνδατος δὲν σταματᾷ ἔως οὐ καταλήξῃ εἰς τὸν ὡκεανὸν τοιουτορόπιως καὶ τὸ πνευματικὸν ὄνδωρ τῆς χάριτος, ὡς οὐράνιον ρεῦμα, ἀναπτηδῷ τείνον νὰ ἐπιανέλθῃ εἰς τὸ ὑψος, ἐν τοῦ ὄποιον ἔχει τὴν πηγειαν» — **Χάριν**: Χάρις εἶναι ἡ ὑπερφυσικὴ δωρεά, ποὺ παρέχεται μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀγ. Πνεύματος πρὸς τὸν ἀνθρωπὸν, διὰ νὰ ἀνακαινίζεται οὗτος καὶ καθίσταται δχιος τῆς αἰώνιου σωτηρίας.

κατάλληλος μορφή. Τοιουτοτρόπως καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα, ἂν καὶ εἶναι ἐν καὶ μὲ μίαν μορφὴν καὶ ἀδιαίρετον, εἰς τὸν καθένα μοιράζει τὴν Χάριν, δπως θέλει. Καὶ καθὼς τὸ ξερὸν κλαδί, ὅταν ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ νερό, βγάζει βλαστάρια· τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ψυχὴ, που ἔζησε μέσα εἰς τὰς ἀμαρτίας, ἀφοῦ μὲ τὴν μετάνοιαν γίνη ἀξια τῆς δωρεᾶς τοῦ ἄγιου Πνεύματος, παράγει τὰ τσαμπιά τῶν σταφυλιῶν τῆς δικαιοσύνης. Ἐνῷ δὲ ἔχει μίαν μορφήν, μὲ ἔνα νεῦμα (γνέψιμο) τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ κάνει πολλὰς τὰς ἀρετάς. Διότι εἰς τὸν ἑνα χρησιμοποιεῖ μαζὶ του τὴν γλῶσσαν πρὸς ἐκδήλωσιν σοφίας. "Ἄλλου φωτίζει τὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς πρωφητείας, εἰς τὸν ἄλλον δὲ δίδει δύναμιν διὰ νὰ ἐκδιώξῃ δαιμονας, εἰς τὸν ἄλλον δὲ χαρίζει τὴν ἴκανότητα νὰ ἐρμηνεύσῃ τὰς θείας Γραφάς· ἄλλου ἐνισχύει τὴν σωφροσύνην, ἄλλον διδάσκει δσα ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν ἐλεημοσύνην, ἄλλον διδάσκει νὰ νηστεύῃ καὶ νὰ ὑποβάλλεται εἰς δσκησιν, ἄλλον διδάσκει νὰ περιφρυνῇ τὰ ὄλικα πράγματα, ἄλλον ἔτοιμάζει πρὸς τὸ μαρτύριον· ἄλλο παρουσιάζεται (τὸ Πνεῦμα) εἰς ἄλλους, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ἰδιον δὲν εἶναι διαφορετικὸν πρὸς τὸν ἔκυτόν του».

55. Μετάφρασις.

"Διότι ποῖον λιμάνι εἶναι τέτοιο, ὅπως ἡ Ἐκκλησία; Ποῖος παράδεισος δμοιαζει πρὸς τὴν ἰδικήν σας σύναξιν; Δὲν ὑπάρχει ἐδῶ φίδι, πωὺ σχεδιάζει τὸ κακόν, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν· δὲν ὑπάρχει ἡ Εὔα, που ρίπτει κάτω μὲ τρικλοποδιάν, ἀλλ' ἡ Ἐκκλησία, ποὺ ἀνορθώνει· δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ φύλλα δένδρων, ἀλλ' ὁ καρπὸς τοῦ πνεύματος· δὲν ὑπάρχει ἐδῶ φράκτης μὲ ἀγκάθια, ἀλλ' ἀμπέλι θαλερόν. Ἐὰν δὲ εὕρω ἔνα ἀγκάθι, τὸ μετατρέπω εἰς ἐληγάν· διότι δσα ὑπάρχουν

55. Περικοπὴ ἐκ τῆς η' δμιλίας 'Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου περὶ μετανοίας ('Ε.Π. 49, 335 - 337).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά :** ὑποσκελίζω = ρίπτω κάτω μὲ τρικλοποδιάν, πεδικλώνω. — εὐθηνέω-ω = θάλλω, ἀκμάζω. — ἀπορία = ἔλλειψις διεξόδου δυσχέρεια. — μεταφέρω (ἐπτὶ γνώμης) = μετατρέπω, τροποποιῶ. — 'Η περικοπὴ εἶναι πλήρης ώραιών εἰκόνων, παρομοιώσεων καὶ ἀντιθέσεων.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** φύλλα δένδρων· πρβλ. τὰ « φύλλα συκῆς », μὲ τὰ ὅποια οἱ ἀμαρτήσαντες πρωτόπλαστοι ἐκάλυψαν τὴν γυμνότητά των. — ἀμπελος· πρβλ. 'Ιωάν. Ιε', 5. — ἀπορία φύσεως. . . προαιρέσεως· εύσύνοπτος διατύπωσις τῆς ἀληθείας, δτι εἰς μὲν τὴν φύσιν ἐπικρατοῦν ἀναγκαστικοὶ νόμοι, εἰς δὲ τὴν πνευματικὴν ζωὴν ἡ ἐλευθέρα ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου. — 'Η δλη περικοπὴ ἔξαίρει τὴν ἀγιαστικὴν καὶ ἀνακαινιστικὴν δύναμιν τῆς Ἐκκλησίας.

λος ενθηροῦσα. Ἐὰν δὲ ἄκανθαι εὗρω, εἰς ἐλαίαν μεταφέρω· οὐ γάρ ἀπορίᾳ φύσεως τὰ ἐνταῦθα, ἀλλ᾽ ἐλευθερίᾳ προαιρέσεως τετίμηται. Ἐὰν δὲ λύκον εὗρω, πρόβατον ποιῶ, οὐ τὴν φύσιν μεταβάλλων, ἀλλὰ τὴν προαιρέσιν μεταφέρων. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀνάγοτοι τις τῆς κιβωτοῦ τὴν Ἐκκλησίαν μείζονα προσειπών. Ἡ μὲν γὰρ κιβωτὸς παρελάμβανε τὰ ζῷα καὶ ἐφύλαττε ζῷα, ἡ δὲ Ἐκκλησία παραλαμβάνει τὰ ζῷα καὶ μεταβάλλει. Οἶόν τι λέγω· Εἰσῆλθεν ἐκεῖ λέρας καὶ ἐξῆλθεν λέρας· εἰσῆλθε λύκος· εἰσῆλθεν τις λέρας ἐνταῦθα καὶ ἐξέρχεται περιστερά· εἰσέρχεται λύκος καὶ ἐξέρχεται πρόβατον· εἰσέρχεται δρῦς καὶ ἐξέρχεται ἀρνίον, οὐ τῆς φύσεως μεταβαλλομένης, ἀλλὰ τῆς κακίας ἐλαυνομένης».

56. Η ΚΑΘΟΛΙΚΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ (Κυρίλλου Ιεροσολύμων).

«Καθολικὴ μὲν οὖν καλεῖται (ἢ Ἐκκλησία), διὰ τὸ κατὰ πάσης εἰναι τῆς οἰκουμένης, ἀπὸ περάτων γῆς ἔως περάτων· καὶ διὰ τὸ διδάσκειν καθολικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἀπαντά τὰ εἰς γνῶσιν ἀνθρώπων ἐλθεῖν δρείλοντα δόγματα, περὶ τε δρατῶν καὶ ἀδρατῶν πραγμάτων, ἐπιονταίων τε καὶ ἐπιγείων· καὶ διὰ τὸ πᾶν γένος ἀνθρώπων εἰς εὑσέβειαν ὑποτάσσειν, ἀρχόντων τε καὶ ἀρχομένων, λογίων τε καὶ ἰδιωτῶν· καὶ τὸ καθολικῶς λατρεύειν μὲν καὶ θεραπεύειν ἀπαντὸν τὸ τῶν ἀμαρτιῶν εἶδος, τῶν διὰ ψυχῆς καὶ σώματος ἐπιτελουμένων, κεκτῆσθαι δὲ ἐν αὐτῇ πᾶσαν ἰδέαν ὄνομαζομένης ἀρετῆς, ἐν ἔργοις τε καὶ λόγοις καὶ πνευματικοῖς παντοῖοις χαρίσμασιν. Ἐκκλησία δὲ καλεῖται φερωνύμως διὰ τὸ πάντας ἐκκαλεῖσθαι καὶ δόμον συνάγειν».

56. Περικοπή ἐκ τῆς ιη' Κατηχήσεως τοῦ Κυρίλλου Ιεροσολύμων (Ἑ.Π. 33, 1044).

- α) **Λεξιλογικά:** Ιδέα = μορφή, εἶδος, τρόπος.
- β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Ἐκκλησία· ἀρχικῶς ἡ λέξις ἐσήμαινε τὴν συνέλευσιν τοῦ δήμου, δηλαδὴ τῶν πολιτῶν, οἱ δηποίοι συνεκαλοῦντο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων πρὸς ὀνακοίνωσιν, σύσκεψιν, γνωμοδότησιν, ἀπόφασιν. Ἡ δলη περικοπή παρουσιάζει κατὰ εύσύνοπτον τρόπον τοὺς κυριωτέρους λό-

έδω δὲν ἔχουν τὸ ἀναγκαστικὸν ἀδιέξοδον τῆς φύσεως, ἀλλ' ἔχουν τιμηθῆ μὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς μετὰ ὥριμον σκέψιν ἀποφάσεως· ἐὰν δὲ εὗρω ἔνα λύκον, τὸν μεταβάλλω εἰς πρόβατον, χωρὶς νὰ μεταβάλλω τὴν φύσιν, ἀλλὰ μετατρέπων τὴν ἀπόφασιν. Διὰ τοῦτο δὲν θὰ ἔκανε κανεὶς λάθος, ἐὰν ἔλεγεν διτὶ ἡ Ἐκκλησία ἔχει μεγαλυτέραν ἀξίαν ἀπὸ τὴν κιβωτόν. Διότι ἡ μὲν κιβωτὸς παρελάμβανε τὰ ζῷα καὶ τὰ διετήρει ζῷα, ἐνῷ ἡ Ἐκκλησία παραλαμβάνει τὰ ζῷα καὶ τὰ μεταβάλλει.¹ Ας χρησιμοποιήσω παραδείγματα. Εἰσῆλθεν ἔκει (εἰς τὴν κιβωτὸν) ἵεραξ καὶ ἔξῆλθεν ἵεραξ· εἰσῆλθε λύκος καὶ ἔξῆλθε λύκος· ἔδω εἰσῆλθε κάποιος ἵεραξ καὶ ἔξέρχεται περιστερά· εἰσέρχεται λύκος καὶ ἔξέρχεται πρόβατον· εἰσέρχεται φίδι καὶ ἔξέρχεται ἄρνη, διότι δὲν μεταβάλλεται ἡ φύσις, ἀλλ' ἔκδιώκεται ἡ κακία.

56. Μετάφρασις.

«Ἡ Ἐκκλησία μὲν λοιπὸν δύνομάζεται καθολική, διότι εὑρίσκεται καθ' ὅλην (εἰς ὅλοκληρον) τὴν Οἰκουμένην, ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον τῆς γῆς ἔως τὸ ἄλλο ἄκρον· ἐπίσης (λέγεται καθολική) καὶ διὰ τὸ διτὶ διδάσκει ἔξ δολοκλήρου καὶ ἀνελλιπῶς δι' ὅλα τὰ δόγματα, ποὺ πρέπει νὰ ἔλθουν εἰς γνῶσιν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὰ ὀρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα πράγματα, διὰ τὰ ἐπουράνια καὶ τὰ ἐπίγεια· ἐπίσης (λέγεται καθολική) διὰ τὸ διτὶ ἐπιδιώκει νὰ διδηγήσῃ εἰς τὴν εὐσέβειαν δολοκληρον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀρχομένων (πολιτῶν), καὶ τῶν μορφωμένων καὶ τῶν ἀπλοίκων· ἐπίσης (λέγεται καθολική) καὶ διὰ τὸ διτὶ ἀφ' ἐνὸς μὲν δίδει ἔξ δολοκλήρου τὴν ὑγείαν καὶ θεραπεύει κάθε μορφὴν τῶν ἀμαρτιῶν, αἱ δύοται πράττονται μὲ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποκτᾶται μέσα εἰς αὐτὴν κάθε εἰδος ἀναφερομένης ἀρετῆς, ποὺ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰ ἔργα καὶ εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰ ποικίλα πνευματικὰ χαρίσματα. Ἐκκλησία δὲ δύνομάζεται σύμφωνα πρὸς τὸ ἄνομά της, διότι καλεῖ ὅλους καὶ τοὺς συναθροίζει μαζὶ.»

γους, διὰ τοὺς ὅποιους ἡ Ἐκκλησία καλεῖται καθολική. Ἡ Ἐκκλησία δύνομάζεται ώσσαύτως καθολική καὶ διότι εἶναι αἰωνόβιος. Κατὰ τὸν Μ. Ἀθανάσιον, «ἔσται ἡ Ἐκκλησία Χριστοῦ καταστράπτουσα καὶ φωτίζουσα τὴν ὑπ' οὐρανὸν καὶ μένουσα διηνεκῶς ὡς ὁ ηλιος καὶ ἡ σελήνη».»

57. ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ (Συμεών τοῦ Θεοσπαλονίκης).

« Ἐπτὰ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας διὰ τοῦ Πνεύματος ἐνεργούμενα. Ταῦτα δέ εἰσι βάπτισμα, χρῖσμα, κοινωνία, χειροτονία, γάμος, μετάνοια καὶ ἔλαιον ἄγιον.

Τὸ βάπτισμα ἀναγεννᾶ Πνεύματι, ἐπεπερ πὴ τὴν πρώτην ἀπαθῆ γένηταιν ἀπωλέσαμεν καὶ ἐν ἀνομίᾳς ἡμεῖς συνελήφθημεν καὶ ἐν ἀμαρτίαις, ὡς ψάλλει Δαβὶδ, ἐκίσσησεν ἔκαστον ἡμῶν ἡ μῆτηρ αὐτοῦ.

Τὸ χρῖσμα δὲ τὴν σφραγῖδα τὴν πρώτην καὶ τὸ κατ' εἰκόνα ἐντιθησιν, δπερ διὰ παρακοὴν ἀπωλέσαμεν ἔτι δὲ καὶ τὴν χάριν, ἣν ἐν τῇ ψυχῇ τῇ θείᾳ ἐμπνεύσει ἐλάβομεν. Διὸ καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος φέρει δύναμιν καὶ τὴν εὐωδίαν αὐτοῦ πλουτεῖ καὶ σημείωσις Χριστοῦ ἐστι καὶ σφραγίς.

Ἡ κοινωνία δὲ αὐτῷ ἐνοῖ τῷ Δεσπότῃ. Καὶ ἐπεὶ διὰ βρώσεως ἀπεθάνομεν καὶ παραδείσον καὶ Θεοῦ ἔχωρίσθημεν, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον διὰ τῆς κοινωνίας ἀναλαμβάνομεν αὐθις καί, τὴν φθορὰν ἀποβαλλόμενοι, τῷ ἀθανάτῳ ἐνούμεθα, θνητῷ δι' ἡμᾶς διὰ σαρκὸς γεγονότι.

Ἡ χειροτονία δὲ τὴν ἔξουσίαν παρέχει καὶ δύναμιν τοῦ ποιήσαντος. Καὶ ἐπειδὴ οὐδὲν τῶν ὅντων χωρὶς αὐτοῦ, ἥλθε δὲ αὐτὸς εἰς τὸ εὖ εἰναι ἡμᾶς ἀγαγεῖν, ταύτην αὐτοῦ τὴν δύναμιν ἀναλαμβανόμενος ἀφ' ἡμῶν παρέσχεν ἡμῖν διὰ τῆς αὐτοῦ ἱερωσύνης καὶ δι' αὐτῆς πᾶσαι ἡμῖν αἱ τελεταὶ ἐνεργοῦνται καὶ οὐδὲν ἄγιον χωρὶς ἱερέως ἐστίν...

Οἱ δὲ γάμοι συγκαταβάσεώς ἐστι δῶρον Θεοῦ διὰ τὴν παιδοποιαν... Εὐλογεῖ τὸν γάμον αὐτός, ὡς ἀν μὴ χωρὶς εὐλογίας ἡ ἀπαρχὴ τυγχάνῃ τῆς ἡμετέρας ζωῆς.

57. Περικοπὴ ἐκ τοῦ «περὶ τῶν Ἱερῶν τελετῶν» κεφαλαίου τοῦ Ἑργου Συμεὼν τοῦ Θεοσπαλονίκης, δπερ ἐπιγράφεται «Διάλογος ἐν Χριστῷ κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων» (Ἑ.Π. 155, 177 - 180).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** κισσάω-ῶ = ἐπιθυμῶ· (ἐπὶ γυναικός) συλλαμβάνω καὶ γεννῶ. — ἐμπνευσις = πνοή, φύσημα. — σημείωσις = σφράγισις μὲ σημεῖόν τι πρὸς ἀναγνώρισιν ἢ ὑπόμνησιν δήλωσις διὰ σημείου. — πτῶμα = πτῶσις, πέσιμο· νεκρὸν σῶμα. — ἐπανάκλησις = ἐπαναφορά. — ἐπιστροφὴ = ἐπάνοδος. — τύπος = ἀποτύπωμα· σχεδίασμα· σκιαγραφία. — ἀπολύτρωσις = ἡ διὰ λύτρων ἀπελευθέρωσις, ἔξαγορά, σωτηρία. — λύσις = ἀπελευθέρωσις, ἀπαλλαγὴ, ἀπαλλαγὴ ἐκ τῆς ἐνοχῆς.

β) **Πραγματικά παρατηρήσεις :** τὴν πρώτην ἀπαθῆ γέννησιν δηλ.

57. Μετάφρασις.

«Ἐπτὰ εἰναι τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας, τὰ δποῖα τελοῦνται μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Αὐτὰ δὲ εἰναι τὸ βάπτισμα, τὸ χρῖσμα, ἡ θεία κοινωνία, ἡ χειροτονία, ὁ γάμος, ἡ μετάνοια καὶ τὸ ἄγιον ἔλαιον (=εὐχέλαιον).

Τὸ βάπτισμα ἀναγεννᾶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, διότι ἀκριβῶς ἔχασμαν τὴν πρώτην χωρὶς πάθη γέννησιν καὶ ἡμεῖς ἐν μέσῳ ἀνομιῶν (παραβάσεων τοῦ θείου νόμου) συνελήφθημεν (εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητέρας μας) καὶ ἐν μέσῳ ἀμαρτιῶν, ὅπως ψάλλει ὁ Δαβὶδ, ἐκυοφόρησε καὶ ἐγέννησε τὸν καθένα ἀπὸ ἡμᾶς ἡ μητέρα του.

Τὸ χρῖσμα δὲ θέτει μέσα μας τὴν πρώτην σφραγῖδα καὶ τὸ ‘ακατ’ εἰκόνα’, ποὺ ἔχασμαν ἐξ αἰτίας τῆς παρακοئῆς· ἀκόμη δὲ καὶ τὴν χάριν, τὴν δποίαν ἐπήραμεν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν μὲ τὴν θείαν πνοήν (τοῦ ἀγ. Πνεύματος). Διὰ τοῦτο τὸ χρῖσμα φέρει καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἀγ. Πνεύματος καὶ τὴν εὐώδιαν αὐτοῦ μεταδίδει ὡς πλοῦστον καὶ εἰναι ἡ διὰ σημείου δήλωσις καὶ ἡ σφραγὶς τοῦ Χριστοῦ.

‘Η (θεία) κοινωνία μᾶς ἐνώνει μὲ αὐτὸν τὸν Κύριον. Καὶ ἐπειδὴ μὲ τὸ φάγωμα (τοῦ μήλου) ἀπειδάνομεν (ἐγίναμεν θνητοί) καὶ ἔχωρίσθημεν ἀπὸ τὸν παράδεισον καὶ τὸν Θεόν, μὲ τὴν θείαν κοινωνίαν λαμβάνομεν ἐκ νέου τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ, ἀφοῦ πετᾶμε ἀπὸ ἐπάνω μας τὴν φθοράν, ἐνωνόμεθα μὲ τὸν ἀθάνατον, ὁ δποῖος μὲ τὴν ἐνσάρκωσιν ἔγινε δι’ ἡμᾶς ἀνθρωπος.

‘Η χειροτονία δὲ παρέχει τὴν ἔξουσίαν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Δημιουργοῦ. Καὶ ἐπειδὴ κανένα ἀπὸ τὰ δύντα δὲν ὑπάρχει χωρὶς αὐτόν, αὐτὸς δὲ ἤλθε διὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ὁρθὴν ζωὴν, δι’ αὐτό, ὅταν μὲ τὴν ἀνάληψίν του ἀπεμακρύνετο ἀπὸ ἡμᾶς, ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν δύναμιν του αὐτὴν μὲ τὴν ἱερωσύνην, τὴν δποίαν αὐτὸς ἰδρυσει· καὶ μὲ αὐτὴν τελοῦνται πρὸς χάριν μας ὅλαι αἱ τελεταὶ καὶ τίποτε δὲν ἀγιάζεται χωρὶς τὸν ἱερέα.

‘Ο δὲ γάμος εἰναι δῶρον τῆς συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν γέννησιν τέκνων... Αὐτὸς εὐλογεῖ τὸν γάμον, διὰ νὰ μὴ τυχαίνῃ νὰ εἰναι χωρὶς εὐλογίαν ἡ ἔναρξις τῆς ἴδιας μας ζωῆς.

τὴν τῶν πρωτοπλάστων. — σφραγῖδα · Ιδὲ τὰ σχόλια τῆς ὑπ’ ἀριθ. 18 περικοπῆς. — Γενικῶς ἡ περικοπὴ ἀποτελεῖ μίαν εὔστοχον σύνοψιν τῆς πατερικῆς διδασκαλίας περὶ τῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας.

‘Η μετάνοια δὲ τὴν ἐπανόρθωσιν ἡμῶν αἱθίς ἀπὸ τοῦ πτώματος ἐνεργεῖ. Καὶ ἐπειδήπερ μετὰ τὸ βάπτισμα οὐκ ἔστιν ἐπανάκλησις ἄλλη κατά τε χάριν καὶ δωρεὰν καὶ ἀγώνων καὶ πόνων χωρίς, εἰ μὴ δι’ ἐπιστροφῆς καὶ δακρύων καὶ τοῦ ἐξαγορεῦσαι τὰ πταίσματα καὶ ἀποστῆναι τῶν κακῶν, τοῦτο τὸ μέγα δέδοται δῶρον.

“Αγιον ἔλαιον δὲ παραδέδοται, καὶ τοῦτο ὡς ἱερὰ τελετὴ καὶ θείου τύπος ἐλέους, εἰς ἀπολύτρωσιν καὶ ἀγιασμὸν τοῖς ἀπὸ ἀμαρτίας ἐπιστρέφοντις χορηγούμενον. Λιὸν καὶ λύσιν ἀμαρτημάτων παρέχεται καὶ ἐξ ἀρρωστημάτων ἐγείρει καὶ ἀγιασμοῦ ἐμπίπλησιν».

58. Η ΜΕΤΑΝΟΙΑ

(’Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ἀν ἔχῃς ἀμαρτήματα, μὴ ἀπογνῶς· οὐ πανόμαι ταῦτα συνεχῶς λέγων· κανὸν καθ’ ἡμέραν ἀμαρτάνῃς, καθ’ ἡμέραν μετανόεις· καὶ δπερ ἐν ταῖς παλαιαῖς ποιοῦμεν οἰκίαις, δταν σαθρωθῶσιν, ὑπεξαιρούμεθα τὰ σεσαθρωμένα καὶ καὶνὰ ἐπισκενάζομεν καὶ οὐδέποτε συνεχῶς ἐπιμελεῖας ἐπιλανθανόμεθα, τοῦτο καὶ ἐν ἡμῖν ποιῶμεν. Εἰ ἐπαλαιώθησι σήμερον ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἀνακαλύσον σεαυτὸν ἀπὸ τῆς μετανοίας. Καὶ ἔνι, φησί, μετανοήσαντα σωθῆναι; Καὶ πάνυ ἔνι. Πάντα τὸν βίον ἐν ἀμαρτίαις διέτριψα· καὶ ἐάν μετανοήσω, σύζομαι; Πάνυ. Πόθεν δῆλον; Ἀπὸ τῆς τοῦ Δεσπότου σου φιλανθρωπίας... Θεοῦ γὰρ φιλανθρωπίας μέτρον οὐκ ἔστιν, οὐδὲ λόγῳ ἐρμηνευθῆναι δύναται αὐτοῦ ἡ ἀγαθότης... Ἐννόησον σπινθῆρα εἰς πέλαγος ἐμπεσόντα· μὴ δύναται στῆναι ἡ φανῆναι; “Οσον σπινθῆρ πρὸς πέλαγος, τοσοῦτον κακία πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοσοῦτον, ἄλλὰ πολλῷ πλέον. Τὸ μὲν γὰρ πέλαγος, κανὸν μέγα ἦ, μέτρον ἔχει· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία ἀπεριόριστος».

58. Περικοπὴ ἐκ τῆς π’ ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου περὶ μετανοίας (‘Ε.Π. 49, 337).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά : ἀπογι(γ)νώσκω = εὐρίσκομαι εἰς ἀπόγνωσιν, ἀπελπίζομαι. — σαθρόμαι - οῦμαι = γίνομαι σαθρός, ἐτοιμόρροπος, σάπιος. — ὑπεξαιρέομαι-οῦμαι = ἀφαιρῶ. — Καὶ ἔνι . . . σωθῆναι . . . φιλανθρωπίας· σχήματα ἀνθυποφορᾶς. — ‘Η περικοπὴ διακρίνεται διὰ τὰς ὥρατις εἰκόνας καὶ παρομοιώσεις.

β) Πραγματικὰ παρατηρήσεις : Οι λόγοι τῆς περικοπῆς εἶναι δυνατὸν νὰ

‘Η μετάνοια έξι δόλους ἔχει ως ἀποτέλεσμα τὴν ἐκ νέου ἀνόρθωσίν μας ἀπὸ τὴν πτῶσιν. Καὶ ἐπειδὴ ἀκριβῶς μετὰ τὸ βάπτισμα δὲν ὑπάρχει δόλος τρόπος ἐπαναφορᾶς μὲν χάριν καὶ δωρεάν καὶ χωρὶς ἀγῶνας καὶ κόπους, παρὰ μόνον μὲν ἐπάνοδον εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀφετηρίας καὶ μὲ δάκρυα καὶ μὲ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἀμαρτιῶν καὶ μὲ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκ τῶν κακῶν, δι’ αὐτὸν ἔχει δοθῆ (εἰς ἡμᾶς) τὸ μεγάλο αὐτὸν δῶρον.

Μᾶς ἔχει παραδοθῆ δὲ καὶ τὸ εὐχέλαιον, καὶ τοῦτο ως Ἱερὰ τελετὴ καὶ ἀποτύπωμα τοῦ θείου ἐλέους, ποὺ χορηγεῖται εἰς ἔκεινους, οἱ δόποι οἱ ἐπιστρέφουν ἐκ τῆς ἀμαρτίας, πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἐκ τῆς ἀμαρτίας καὶ ἀγίασμόν. Διὰ τοῦτο παρέχει καὶ ἀπαλλαγὴν ἐκ τῆς ἐνοχῆς τῶν ἀμαρτημάτων καὶ ἀνορθώνει ἀπὸ τὰς ἀσθενείας καὶ γεμίζει μὲ ἀγίασμόν».

58. Μετάφρασις.

‘Εὰν ἔχῃς ἀμαρτίας, νὰ μὴ ἀπελπισθῆς· δὲν παύω νὰ σᾶς τὸ τονίζω αὐτὸν συνεχῶς· καὶ ἔὰν κάθες ἡμέραν ἀμαρτάνῃς, νὰ μετανοήσεις καθημερινά· καὶ ἔκεινο, τὸ δόποιν κάνομεν εἰς τὰ παλαιὰ σπίτια, ὅταν γίνουν ἑτοιμόρροπα, δηλαδὴ ἀφαιροῦμεν τὰ σαπισμένα μέρη καὶ ἑτοιμάζομεν καινούργια καὶ ποτὲ δὲν λησμονοῦμεν τὴν συνεχῆ συντήρησιν, αὐτὸ δὲς κάνομεν καὶ εἰς ἡμᾶς. Εὰν ἐπάληησες σήμερον ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν, νὰ ἀνακαίνισῃς τὸν ἑαυτὸν σου μὲ τὴν μετάνοιαν. Καὶ εἶναι δυνατόν, λέγει κανεῖς, νὰ σωθῶ, ἀφοῦ μετανοήσω; Καὶ πάρα πολὺ εἶναι δυνατόν. “Ολην τὴν ζωὴν μου τὴν ἐπέρασα μέσα εἰς ἀμαρτίας· καὶ ἔὰν μετανοήσω, ἐπιτυχαίνω τὴν σωτηρίαν; Πολύ. ‘Απὸ ποῦ αὐτὸν γίνεται φανερόν; ‘Απὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου σου... Διότι δὲν ὑπάρχει μέτρον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρμηνευθῇ μὲ λόγον ἡ ἀγαθότης του... Φέρε εἰς τὸν νοῦν σου ἔνα σπινθήρα, ποὺ ἔπεσε μέσα εἰς τὴν θάλασσαν· μήπως ἡμπορεῖ νὰ σταθῇ ἔκει ἡ νὰ φανῇ; ‘Οσην σχέσιν ἔχει μία σπίθα πρὸς τὸ πέλαγος, τόσην μεγάλην σχέσιν ἔχει ἡ ἀμαρτία ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ· μᾶλλον δὲ οὔτε τόσον μεγάλην, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον διαφορετικήν. Διότι τὸ μὲν πέλαγος, ἀκόμη καὶ ἔὰν εἶναι μεγάλο, ἔχει δρισιν, ποὺ μετρεῖται ἐνῷ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀπειρόστοις».

παρηγορήσουν καὶ τὸν μεγαλύτερον ἀμαρτωλὸν καὶ νὰ τὸν ἐνθαρρύνουν πρὸς μετάνοιαν.

59. Η ΣΥΧΝΗ ΘΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Καὶ τὸ κοινωνεῖν δὲ καθ' ἐκάστην ἡμέραν καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἀγίου σώματος καὶ αἷματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπωφελές, αὐτοῦ σαφῶς λέγοντος· «δ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον». Τις γὰρ ἀμφιβάλλει, διτὶ τὸ μετέχειν συνέχως τῆς ζωῆς οὐδὲν ἄλλο ἔστιν ἢ ζῆν πολλαχῶς; Ἡμεῖς μέντοι γε τέταρτον καθ' ἐκάστην ἑβδομάδα κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ κυριακῇ, ἐν τῇ τετράδι καὶ ἐν τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ σαββάτῳ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ἢ μνήμη ἀγίου τινός».

60. Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΙΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Σὺ δὲ φίδαις τισι πρὸς τὸ κατηφές πεποιημέναις παραθρηγεῖς καὶ μέλεσι γοεροῖς ἐκτήκειν σεαυτοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιτηδεύεις· καὶ ὕσπερ τῶν τραγῳδῶν ἰδιόν ἔστι τὸ ἀνάπλασμα καὶ ἡ σκευή, μεθ' ἣς τὰ θέατρα καταλαμβάνουσιν· οὕτως οἱεὶ προσήκειν καὶ τῷ πενθοῦντι πρέ-

59. Περικοπὴ ἐκ τῆς 93ης ἐπιστολῆς τοῦ Μ. Βασιλείου «πρὸς Καισαρίαν πατρικίαν περὶ κοινωνίας» ('Ε.Π. 32, 484).

α) **Λεξιλογικά καὶ γλωσσικά: τέταρτον = ἐπιρ. τέσσαρας φοράς. — τετράς = ἡ Τετάρτη.**

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις:** «Ο τρώγων μου. . . ζωὴν αἰώνιον»· 'Ιωάν. στ', 54. Διὰ τοῦ μωτηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας γινόμεθα κοινωνοὶ καὶ συμμέτοχοὶ τῆς ζωῆς, τῆς θυσίας καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔχομεν ἡδη εἰς τὸν παρόντα βίον αἰώνιον ζωὴν. — 'Η περικοπὴ συνιστᾶ τὴν συχνὴν θείαν κοινωνίαν, πρᾶγμα ποὺ ἤτο δ κανὼν εἰς τὴν ἀρχαίαν 'Εκκλησίαν. Οἱ ἀρχαῖοι Χριστιανοὶ «ἡσαν προσκαρτεροῦντες... τῇ κλάσει τοῦ ὅρτου» (Πράξ. β', 42). Πρὸς τοὺς ἀπουσιάζοντας ἐκ τῆς Θείας Λειτουργίας ἀσθενεῖς ἐστέλλετο ἡ Θ. Κοινωνία μὲ τοὺς διακόνους ἢ τὰς διακονίσσας. 'Ο Χρυσόστομος ἥλεγχειν αὐτηρῶν τοὺς παρισταμένους εἰς τὴν Θείαν Λειτουργίαν καὶ μὴ μεταλαμβάνειν αὐτηρίζει τὸν καλέσαντα; ». Εὐγλωττοί εἶναι καὶ αἱ ἐκφράσεις τῆς Θ. Λειτουργίας «Προσέλθετε» ἢ «'Ορθοὶ μεταλαβόντες...». — Θά ἐπρεπε καὶ σήμερον νὰ γίας «Προσέλθετε» ἢ «'Ορθοὶ μεταλαβόντες...». — Θά ἐπρεπε καὶ σήμερον νὰ γίνεται τὸ καθεστώς τῆς συχνῆς Θ. Κοινωνίας, ἢ ὅποια εἶναι δύναμις καὶ φάραναβιώσῃ τὸ καθεστώς τῆς συχνῆς Θ. Κοινωνίας, εἴναι πάντοτε ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἢ πίστις καὶ μακον. Βεβαίως προϋπόθεσις αὐτῆς εἶναι πάντοτε ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἢ πίστις καὶ μακον. Κατὰ τὸν 'Απ. Παῦλον «δοκιμαζέτω δὲ ἀνθρωπος ἐαυτὸν καὶ οὗτος ἢ ἀγάπη. Κατὰ τὸν 'Απ.

59. Μετάφρασις.

«Καὶ τὸ νὰ λαμβάνῃ κανεὶς καθημερινὰ τὴν θείαν Κοινωνίαν καὶ νὰ μεταλαβαίνῃ τὸ ἄγιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι καλὸν καὶ ὡφέλιμον, διότι αὐτὸς μᾶς λέγει σαφῶς: «Οποιος τρώγει τὴν σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου ἔχει (ἡδη ἀπὸ τὸν παρόντα βίον) ζωὴν αἰώνιον». Διότι ποῖος ἀμφιβάλλει, διὰ τὸ νὰ παίρνῃ κανεὶς μέρος εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ζῇ τὴν ζωὴν αὐτὴν κατὰ πολλοὺς τρόπους; Ἡμεῖς δύμας βέβαια λαμβάνομεν τὴν θείαν Κοινωνίαν τέσσαρας φοράς κάθε ἑβδομάδα, εἰς τὴν Κυριακήν, εἰς τὴν Τετάρτην καὶ εἰς τὴν Παρασκευὴν καὶ εἰς τὸ Σάββατον καὶ εἰς τὰς ἄλλας ἡμέρας, ἐὰν ἕορτάζεται ἡ μνήμη κάποιου ἀγίου».

60. Μετάφρασις.

«Σὺ δὲ θρηνεῖς μὲ τραγούδια, ποὺ ἔχουν γίνει διὰ νὰ δημιουργοῦν βαρυθυμίαν, καὶ μὲ μοιρολόγια καταγίνεσαι εἰς τὸ νὰ λειώνῃς τελείως τὴν ψυχήν σου· καὶ ὅπως ἀκριβῶς χαρωκηριστικὸν γνώρισμα τῶν ἡθοποιῶν εἶναι ἡ μιμικὴ ἀναπαράστασις καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῶν θεατρικῶν κουστουμιῶν, μὲ τὰ δόπια παρουσιάζονται εἰς τὴν σκηνὴν τῶν θεάτρων τοιουτορόπως νομίζεις, διὰ ἐπιβάλλεται καὶ ἀρμόζει εἰς τὸν πενθοῦντα ἀνάλογος ἔξωτερικὴ ἐμφάνισις, μαζίρον ἔνδυμα καὶ ἀγρία ἐμφάνισις τῶν μαλλιῶν καὶ σκοτάδι μέσα εἰς τὸ σπίτι καὶ ρυπαρότης καὶ σκόνη καὶ μοιρολόγι, ποὺ διατηρεῖ νωπὸν τὸ τραῦμα τῆς λύπης εἰς τὴν ψυχήν. «Αφησε νὰ κάνουν αὐτὸν ἔκεινοι, ποὺ δὲν ἔχουν ἐλπίδα. Σὺ δὲ ἔδιδάχθης δ' ὅσους ἔχουν κοιμηθῆ (ἀποθάνει) ἐν Χριστῷ, διὰ «σπεί-

ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθίετω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. 'Ο γάρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἔστω ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου » (Α' Κορ. ια', 28 - 29). Είναι φανερόν, διὰ ἡ συχνὴ Θ. Κοινωνία δὲν προϋποθέτει παρατεταμένην νηστείαν.

60. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου «περὶ εὐχαριστίας» (Ε.Π. 31, 232 - 233).

α) **Δεξιλογικά καὶ γλωσσικά:** παραθρηνῶ = θρηνῶ, μοιρολογῶ. — **Ἐκτήκω** = λειώνω ἐντελῶς. — **ἐπιτηδεύω** = καταγίνομαι εἰς κάτι, συνηθίζω, φροντίζω. — **τραγῳδός** = ἡθοποιός (εἰς ἔργα τραγῳδίας). — **ἀνάπλασμα** = τὸ ἀναπλασθέν. — **σκευὴ** = ἔξοπλισμός, ἔξαρτησις, Ιματισμός, τρόπος τοῦ ἐνδύεσθαι. — **σχῆμα** = ἔξωτερικὴ ἐμφάνισις. — **ἀνύμηρός** (ἐπὶ κόμης) = ἔηγριωμένος, ἀγριωπός. — **μέλος** = δσμα, μελωδία. — **στυγνός** = κατηφής,

πον είναι σκῆμα, μέλαν ίμάτιον καὶ αὐχμηρὸν κόμην καὶ σκότος ἐν οἰκίᾳ καὶ ρύπον καὶ κόνιν καὶ μέλος στυγυρόν, ἀεὶ νεαρὸν τῆς λύτης τὸ τραῦμα τῇ ψυχῇ διασφῆζον. Κατάλιπε ταῦτα ποιεῖν τοῖς μὴ ἔχουσιν ἐλπίδα. Σὺ δὲ ἐδιδάχθης περὶ τῶν ἐν Χριστῷ κοιμηθέντων, ὅτι « σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν ». Τὶ οὖν κλαίεις τὸν ἐξελθόντα μεταμφιάσασθαι; Μήτε σεαυτὸν θρίγνει ὡς βοηθοῦ τυνος πρὸς τὸν βίον στερεούμενος· ἀγαθὸν γάρ, φησίν, ἐλπίζειν ἐπὶ Κύριον, ἢ ἐλπίζειν ἐπ’ ἄνθρωπον. Μήτε ἐκεῖνον ὀδύρον, ὡς δεινὰ πεπονθότα. Μικρὸν γὰρ ὑστερον ἡ ἐξ οὐρανῶν σάλπιγξ αὐτὸν διαπνίσει καὶ ὅψει αὐτὸν παριστάμενον τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ».

61. Ο ΟΙΚΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ Ο ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΣ (Ἴωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Καθάπερ λιμήν, πνευμάτων καὶ κυμάτων ἀσητλλαγμένος, πολλὴν τοῖς ὁρμιζομένοις πλοίοις παρέχει τὴν ἀσφάλειαν, οὕτω καὶ ὁ τοῦ Θεοῦ οἶκος, ὃσπερ ἀπό τυνος χειμῶνος τῶν ἔξωθεν πραγμάτων τοὺς εἰσιόντας ἐξαρπάζων, μετὰ πολλῆς παρέχει τῆς γαλήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας ἐστάναι, καὶ τῶν θείων ἀκροαῆσθαι λογίων. Τοῦτο τὸ χωρόν τὸ πόθεσίς ἐστιν ἀρετῆς, διδασκαλεῖον φιλοσοφίας· οὐκ ἐν συνάξει μόνον, ὅτε ἀκρόασις Γραφῶν καὶ διδασκαλία πνευματική καὶ συνέδριον πατέρων αἰδεσίμων, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τῷ λοιπῷ καιρῷ. Ἐπίβηθι τῶν προσθύρων μόνον, καὶ εὐθέως ἀπέθουν τὰς φροντίδας τὰς βιωτικάς.

σκυθρωπός, δυσάρεστος, λυπτήρος. — μεταμφιάζομαι = ἀλλάσσω ἔνδυμα εἰς τὸν ἔαυτὸν μου. — διυπνίζω = ἐγείρω ἐκ τοῦ ὑπνου, ἀφυπνίζω, ἔνυπνω. — βῆμα = βάθρον, κάθισμα· ὑψηλοτέρα θέσις, ἀπὸ τὴν ὅποιαν ὀμήλουν οἱ ρήτορες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ δήμου δικαστική ἔδρα.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: μέλαν ἔνδυμα· ἡ χρήσις τῶν μαύρων ἔνδυμάτων εἰς ἔνδειξιν πένθους ἔνδεικνυται ἐπὶ μικρὸν χρονικὸν διάστημα διὰ λόγους κοινωνικούς, ἀλλὰ δὲν είναι δυνατὸν νὰ ἐπιβάλλεται ἐπὶ μακρὸν ἐκ λόγων θρησκευτικῶν.—«σπείρεται ἐν φθορᾷ... πνευματικόν» Α' Κορ. 1ε', 42-44.—σῶμα ψυχικόν· είναι τὸ σῶμα, ποὺ ζωοποιεῖται ὑπὸ τῶν κατωτέρων ψυχικῶν ζωικῶν δυνάμεων.—σῶμα πνευματικόν· είναι τὸ σῶμα, ποὺδιαμορφώνεται ὑπὸ τῶν δινωτέρων πνευματικῶν δυνάμεων τῆς ψυχῆς, ἡ ὅποια εύρισκεται εἰς ζῶσαν ἐπαφήν μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. — ἡ ἐξ οὐρανῶν σάλπιγξ· Α' Θεσσ. 8', 16. Α' Κορ. 1ε', 52.

ρεται τὸ σῶμα εἰς κατάστασιν φθιορᾶς, ἀνίσταται εἰς κατάστασιν ἀ-φθιαρσίας· σπείρεται εἰς κατάστασιν ἀσθενείας, ἐγείρεται περιβεβλημέ-
νον δύναμιν· σπείρεται σῶμα, ποὺ ἔχει ἀπλῶς ζωήν, ἀνίσταται σῶμα πνευματικόν». Διατὶ λοιπὸν κλαίεις δὲ αὐτόν, ποὺ ἔξηλθεν ἐκ τῆς ζωῆς
αὐτῆς, διὰ νὰ ἀλλάξῃ (τὸ παλαιὸν φθιαρτὸν) ἔνδυμα καὶ νὰ φορέσῃ νέον
ἔνδυμα (ἀφθιαρσίας); Οὕτε νὰ θρηνῆς διὰ τὸν ἑαυτόν σου, διάτι στερεῖ-
σαι ἔνα βοηθὸν χρήσιμον εἰς τὴν ζωήν, διότι, λέγει (ἡ Γραφή), εἶναι
καλὸν νὰ ἐλπίζῃ κανεὶς εἰς τὸν Κύριον παρὰ νὰ ἐλπίζῃ εἰς ἄνθρωπον.
Μήτε νὰ ὀδύρεσαι δι’ ἔκεινον, διότι δῆθεν ἔχει πάθει (πράγματα) φοβε-
ρά. Διότι μετ’ ὀλίγον (κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν) θὰ τὸν ξυπνήσῃ
ἡ σάλπιγξ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ θὰ τὸν ἰδῃς νὰ παρίσταται ἐμπρός εἰς
τὸν θρόνον τοῦ Χριστοῦ».

61. Μετάφρασις.

«Καθὼς ἀκριβῶς ἔνα λιμάνι, ποὺ εἶναι ἀπηλαγμένον ἀπὸ τοὺς
ἀνέμους καὶ τὰ κύματα, παρέχει πολλὴν ἀσφάλειαν εἰς τὰ πλοῖα, ποὺ
ἀγκυροβολοῦν, τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, σὰν νὰ
σώζῃ τοὺς εἰσερχομένους ἀπὸ κάποιαν τρικυμίαν τῶν ἐξωτερικῶν ὑπο-
θέσεων, δίδει εἰς αὐτοὺς τὴν δυνατότητα νὰ στέκωνται μὲ πολλὴν γαλή-
νην καὶ ἀσφάλειαν καὶ νὰ ἀκούουν τοὺς θείους λόγους. Αὐτὸς ὁ τόπος εἶναι
θεμέλιον ἀρετῆς, διδασκαλεῖον φιλοσοφίας· δχι μόνον κατὰ τὴν ὥραν
τῆς (λατρευτικῆς) συνάξεως, ὅποτε γίνεται προσεκτικὴ διὰ τῆς ἀκοῆς
παρακολούθησις τῶν Γραφῶν καὶ πνευματικὴ διδασκαλία καὶ συγκέν-
τρωσις σεβαστῶν πατέρων, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸν ὑπόλοιπον χρόνον. Πά-
τησε μόνον τὸ πόδι σου εἰς τὸν πρόναον, καὶ ἀμέσως ἀπεμάκρυνες τὰς
φροντίδας τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Νὰ εἰσέλθῃς μέσα εἰς τὸν πρόναον, καὶ
ἔνα εἴδος αὔρας πνευματικῆς σου περικυκλώνει τὴν ψυχήν. Αὕτη ἡ
ἥσυχία ὁδηγεῖ εἰς θρησκευτικὸν ρῆγος (δέος) καὶ διδάσκει νὰ φιλοσο-

61. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἐπιτιμήσεως τοῦ Χρυσοστόμου «κατὰ τῶν ἀπολε-
φθέντων» καὶ ἐκ τῆς παραινέσεως αὐτοῦ πρὸς τοὺς παρόντας (ἐν τῷ ναῷ)
(Ἐ.Π. 31, 145).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά : ὅρμιζομαι = ἀγκυροβολῶ εἰς ὅρμον,
ἄραξω. — ἔξαρπάζω = ἀρπάζων ἀπαλλάσσω, ἐλευθερώνω, σφέζω. — ὑπόθεσις
= τὸ τεθειμένον ὑποκάτω, βάσις, θεμέλιον. — πρόθυρον = ἔξωπορτα πρό-
ναος. — εἰσω = εἰς τὰ ἐντός, πρὸς τὰ μέσα. — περιίσταμαι + αἰτ. = περιβάλλω,
περικυκλώνω. — φρίκη = φρικίασις, ρῆγος, ἀνατρίχιασμα, δέος θρησκευτι-

Είσελθε τῶν προθύρων εἴσω, καὶ καθάπερ αὖτα τις πνευματικὴ περι-
ίσταται σου τὴν ψυχήν. Αὕτη ἡ ἡσυχία εἰς φρίκην ἀγει καὶ διδάσκει
φιλοσοφεῖν· ἀνίστησι τὸ φρόνημα καὶ οὐκ ἀφίσι μεμνῆσθαι τῶν πα-
ρόντων μεθίστησί σε ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανόν. Εἰ δὲ χωρὶς συνάξεως το-
σοῦτον κέρδος τῆς ἐνταῦθα παρουσίας, ὅταν Προφῆται πάντοθεν βο-
ῶσιν, ὅταν Ἀπόστολοι εὐαγγελίζωνται, ὅταν δὲ Χριστὸς ἐν μέσῳ ἐ-
στήκῃ, ὅταν Πατὴρ ἀποδέχηται τὰ γινόμενα, ὅταν Πνεῦμα Ἄγιον πα-
ρέχῃ τὴν οἰκείαν ἀγαλλίασιν, πόσης μὲν ὠφελείας ἐμπλησθέντες οἱ
παρόντες ἀπέρχονται; Οἱ ἀπότομες δὲ πόσην ζημίαν ὑπομένοντιν;...
Βαλανεῖόν ἔστι τὰ ἐνταῦθα πνευματικόν, τῇ θέρμῃ τοῦ Πνεύματος πάν-
τα ἀποσμῆχον ρύπον μᾶλλον δὲ οὐχὶ ρύπον ἀποσμῆχον μόνον τὸ τοῦ
πνεύματος πῦρ, ἀλλὰ καὶ βαφήν. «Ἐὰν γὰρ ὅσι, φησίν; αἱ ἀμαρτίαι
ὑμῶν ὡς φοινικοῦν, ὡς χιόνα λευκανῶ».

62. ΑΙ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΤΕΤΡΑΩΡΟΥ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Τοὺς διατετυπωμένους καιροὺς τῶν προσευχῶν ἔξελεξάμεθα,
ἐκάστον ίδιαν τινὰ ὑπόμνησιν τῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν ἔχοντος.
Τὸν μὲν ὅρθον, ὥστε τὰ πρῶτα κινήματα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ ἀνα-
θῆματα εἶναι Θεοῦ καὶ μηδὲν ἔτερον ἀναλαμβάνειν εἰς φροντίδα, πρὸν
ἡ τῇ παρὰ Θεοῦ ἐννοίᾳ ἐνευφρατήναι, καθὼς γέγραπται: «Ἐμνή-
σθην τοῦ Θεοῦ καὶ ηὐφράτην»· μηδὲν σῶμα κινῆσαι πρὸς ἐργασίαν,
πρὸν ποιῆσαι τὸ εἰρημένον «Πρὸς σὲ προσεύξομαι, Κύριε· καὶ τὸ πρωτ
εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς μου· τὸ πρωτὶ παραστήσομαι σοι καὶ ἐπόψει με». Πάλιν δὲ κατὰ τὴν τρίτην ὥραν εἰς τὴν προσευχὴν ἀνίστασθαι· καὶ

κόν. — βαλανεῖον = λουτρόν. — ἀποσμῆχω = ἀποσπογγίζω, σπογγίζων
ἀφαιρῶ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: φιλοσοφίας· φιλοσοφεῖν· ἔννοει
τὴν ἀγάπην τῆς κατὰ Θεὸν σοφίας, τὴν δόποιαν τὰ λειτουργικά μας κεί-
μενα χαρακτηρίζουν ὡς «κρείττονα σοφίαν» καὶ «ἀμείνονα φιλοσοφίαν». — Προφῆται βοῶσιν... Ἀπόστολοι εὐαγγελίζωνται· ἔννοει τὰ προφητικὰ ἀ-
ναγνώσματα, ὡς καὶ τὰ ἀποστολικὰ καὶ εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα, τὰ
ὅποια δικούονται εἰς τὴν Θ. Λειτουργίαν. Εἰς τὴν δρχαίαν Ἐκκλησίαν ἦτο ἀνελ-
λιπῆς ἡ χρῆσις καὶ τῶν προφητικῶν ἀναγνώσμάτων. — δ Χριστὸς ἐν μέσῳ·
προπάντων διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Εὐχαριστίας. — «ὡς χιόνα λευκανῶ»·
‘Ησ. α’, 18· ἡ λεύκανσις αὐτὴ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν μυστηριακὴν ζωὴν
τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν δόποιαν συμμετέχουν οἱ ἔνσυνειδήτως ἐκκλησιαζόμενοι.

φῶμεν· ἀνυψώνει τὸ φρόνημα καὶ δὲν ἀφήνει νὰ ἐνθυμούμεθα τὰ παρόντα· σὲ μεταθέτει ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν· Ἐάν δὲ χωρὶς λατρευτικὴν σύναξιν εἶναι τόσον μέγα τὸ κέρδος ἐκ τῆς παρουσίας ἐδῶ (εἰς τὸν ναόν), ὅταν ἀπὸ δόλα τὰ μέρη οἱ Προφῆται λαλοῦν μεγαλοφώνως, ὅταν οἱ Ἀπόστολοι κηρύζτον τὸ Εὐαγγέλιον, ὅταν ὁ Χριστὸς εὑρίσκεται εἰς τὸ μέσον, ὅταν ὁ Πατὴρ δέχεται ἑκεῖνα, ποῦ τελοῦνται, ὅταν τὸ "Ἄγιον Πνεῦμα παρέχῃ τὴν ἰδικήν του (πνευματικὴν) ἀγαλλίασιν, τότε μὲ πόσην ὡφέλειαν ἀφοῦ γεμίσουν οἱ παρόντες φεύγουν; Οἱ δὲ ἀπόντες πόσην βλάβην ὑφίστανται;... "Οσα ὑπάρχουν καὶ γίνονται ἐδῶ εἶναι πνευματικὸν λουτρόν, τὸ ὄποιον μὲ τὴν θερμότητα τοῦ Πνεύματος ἀφαιρεῖ κάθε ρυπαρότητα· μᾶλλον δὲ ἡ φωτιὰ τοῦ Πνεύματος δὲν ἀφαιρεῖ μόνον τὴν ρυπαρότητα, ἀλλὰ καὶ τὸν χρωματισμόν. «Διέτι, λέγει (ὅ λόγος τοῦ Θεοῦ), ἐὰν αἱ ἀμαρτίαι σας εἶναι ὡς τὸ ἔρυθρὸν χρῶμα, θὰ δώσω τὴν λευκότητα τοῦ χιονιοῦ».

62. Μετάφρασις.

«Τοὺς καθωρισμένους χρόνους τῶν προσευχῶν ἐξελέξαμεν διὰ τοὺς ἔωτούς μας, διότι ὁ καθένας ἀπὸ αὐτούς περιέχει κάποιαν ἰδιαιτέραν ὑπόμνησιν τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὄποια μᾶς ἔχορηγγίθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τὸν μὲν ὅρθρον ἐξελέξαμεν, ὥστε αἱ πρῶται κινήσεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ νὰ εἶναι ἀφιερωμέναι εἰς τὸν Θεὸν καὶ διὰ τίποτε ἀλλο νὰ μὴ φροντίζωμεν, πρὶν αἰσθανθῶμεν ἐσωτερικὴν εὐφροσύνην φέροντες τὸν νοῦν μας εἰς τὸν Θεόν, καθὼς ἔχει γραφῆ: «Ἐνεθυμήθην τὸν Θεόν, καὶ ἡσθάνθην ἐσωτερικὴν εὐφροσύνην» καὶ νὰ μὴ κινῶμεν τὸ σῶμα πρὸς ἔργασίαν, πρὶν κάμωμεν αὐτό, ποὺ ἔχει λεχθῆ: «Πρὸς σὲ θὰ προσευχῆθω Κύριε· καὶ τὸ πρῶτη θὰ ἀκούσῃς τὴν φωνήν μου· τὸ πρῶτη θὰ παρουσιασθῶ ἐνώπιόν σου, καὶ θὰ (εὐδοκήσῃς) νὰ ρίψῃς (εὐμενές) τὸ βλέμμα σου ἐπάνω μου». Πάλιν δὲ κατὰ τὴν τρίτην ὥραν πρέπει νὰ σηκωνῶμεθα διὰ τὴν προσευχήν καὶ ἀφοῦ ἐνθυμηθῶμεν τὴν δωρεὰν τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ποὺ ἐδόθη τὴν τρίτην ὥραν εἰς τοὺς Ἀπόστολους, πρέπει δολοὶ μαζὶ μιὰ καρδιὰ νὰ προσκλίνωμεν (προσκυνήσωμεν) εὐλαβῶς, διὰ νὰ γίνωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ Ἰδιοὶ ἀξιοὶ νὰ δεχθῶμεν τὸν ἀγιασμόν...

Ἐκρίναμεν δὲ ὅτι εἶναι ἀναγκαία ἡ προσευχὴ εἰς τὴν ἔκτην ὥραν,

62. Περικοπὴ ἑκ τοῦ ἔργου τοῦ M. Βασιλείου «Οροι κατὰ πλάτος, κατ' ἔρωτησιν καὶ ἀπόκρισιν» ('Απόκρισις εἰς τὴν λαζ' ἔρωτησιν, 'Ε.Π. 31,

νπομησθέντας τῆς τοῦ Πνεύματος δωρεᾶς, τῆς κατὰ τὴν τοίτην ὥραν τοῖς ἀποστόλοις δεδομένης, προσκυνῆσαι πάντας ὁμοθυμαδόν, εἰς τὸ ἄξιον γενέσθαι καὶ αὐτὸς τῆς ὑποδοχῆς τοῦ ἀγιασμοῦ... Ἐν δὲ τῇ ἔκτῃ ὥρᾳ κατὰ μίμησιν τῶν ἀγίων ἀναγκαίων εἰναι τὴν προσευχὴν ἐκρίναμεν, τῶν λεγόντων « Ἐσπέρας καὶ πρωΐ καὶ μεσημβρίας διηγήσομαι καὶ ἀπαγγελῶ καὶ εἰσακούσεται τῆς φωνῆς μου ... ». Ἡ δὲ ἐνάτη παρ' αὐτῶν ἡμῖν τῶν ἀποστόλων ἐν ταῖς Πράξεσιν ἀναγκαῖα εἰς προσευχὴν παραδέδοται ἰστοροθετίᾳ, ὅτι « Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην ». Συμπληρωθείσης δὲ τῆς ἡμέρας, ἡ εὐχαριστία περὶ τῶν ἐν αὐτῇ δεδομένων ἡ κατωρθωμένων ἡμῖν καὶ τῶν παρεθέντων ἡ ἐξαγόρευσις, εἴτε ἐκούσιον, εἴτε ἀκούσιον, εἴτε που καὶ λανθάνον πλημμέλημα γέγονεν ἡ ἐν ρήμασιν ἡ ἐν ἔργοις ἡ κατ' αὐτὴν τὴν καρδίαν, περὶ πάντων ἐξιλεούμένων ἡμῶν διὰ τῆς προσευχῆς τὸν Θεόν. Μέγα γὰρ ὅφελος ἡ ἐπίσκεψις τῶν παρελθόντων πρὸς τὸ μὴ τοῖς δρμοῖς αδύτις περιπετεῖν... Καὶ πάλιν τῆς νυκτὸς ἀρχομένης, ἡ αἰτησία τοῦ ἀπρόσκοπον ἡμῖν ὑπάρξαι τὴν ἀνάταυσιν. Τὸ δὲ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλιας ἡμῖν ἀναγκαῖον εἰς προσευχὴν παραδεδώκασιν, ὡς ἡ τῶν Πράξεων ἰστορία παρίστησι, λέγοντας « Κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον Παῦλος καὶ Σίλιας ὕμνουν τὸν Θεόν καὶ δ ψαλμῳδὸς λέγων «Μεσονύκτιον ἐξεγειρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαι σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου ».

63. Η ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ (ΙΚΕΤΗΡΙΟΣ ΔΕΗΣΙΣ) (Λειτουργία Μεγάλου Βασιλείου).

« Μνήσθητι, Κύριε, τοῦ περιεστῶτος λαοῦ καὶ τῶν δι' εὐλόγους αἰτίας ἀπολειφθέντων καὶ ἐλέησον αὐτὸν καὶ ἡμᾶς, κατὰ τὸ πλῆθος

1013 - 1016). Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Μ. Βασιλείου ἔξετάζει τὰ κεφαλαιώδη ζητήματα τῆς μοναχικῆς πολιτείας.

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : ἐκλέγομαι = ἐκλέγω διά τὸν ἑαυτόν μου. — ἀνίστασθαι = ἐνν. ἡμᾶς δεῖ. — παρεθεῖς = μτχ. παθ. ἀσφ. α' τοῦ ρ. παρίημι = παραλείπω, παραμελῶ νὰ πράξω κάτι. — ἐπίσκεψις = ἔξτασις. — ἀπρόσκοπος = δ ς μὴ συναντῶ ἐμπόδια, ἀσφαλής.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : «έμνήσθην τοῦ Θεοῦ...» Ψαλμ. οστ', 4. — «Πρὸς σὲ προσεύχομαι... ἐπόψει με» Ψαλμ. ε', 4—5. — τρίτην ὥραν τὴν καθ' ἡμᾶς ἐνάτην πρωινήν. — ἔκτη ὥραν δηλαδή κατὰ τὴν δωδεκάτην μεσημβρινήν. — «Ἐσπέρας καὶ πρωΐ... φωνῆς μου» Ψαλμ. νδ', 18. — ἐνάτη^η τὴν τρίτην ἀπογευματινή καθ' ἡμᾶς. — Πέτρος καὶ Ἰωάννης...». Πράξ.

διέτε έμμαθήμεν τοὺς ἀγίους, οἱ δποῖοι λέγουν· «Κατὰ τὸ ἑσπέρας καὶ τὸ πρωῒ καὶ τὸ μεσημέρι θὰ διηγῆσμαι καὶ θὰ ἀναγγέλλω εἰς τὸν Κύριον (τὰ προβλήματά μου) καὶ ὁ Κύριος θὰ ἀκούσῃ καὶ θὰ κάμη δεκτὴν τὴν προσευχὴν μου». Ἡ δὲ ἐνάτη ὥρα ἔχει παραδοθῆ εἰς ἡμᾶς διὰ προσευχὴν ἀπὸ αὐτούς τοὺς ἀποστόλους εἰς τὰς Πράξεις, αἱ δποῖαι ἔξιστοροῦν ὅτι «ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης ἀνέβαιναν μαζὶ εἰς τὸ ιερὸν κατὰ τὴν ἐνάτην ὥραν τῆς προσευχῆς». «Οταν δὲ συμπληρωθῇ ἡ ἡμέρα, γίνεται ἡ ἔκφρασις τῆς εὐχαριστίας δι' ὅσα ἔχουν δοθῆ εἰς ἡμᾶς ἡ ἔχουν κατορθωθῆ ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἡ ἔξομολόγησις τῶν παραλείψεων, εἴτε ἔχει γίνει κάποιοι ἀκούσιοι εἴτε ἀκούσιοι εἴτε κάποιοι ἀπαρατήρητον πλημμέλημα ἡ μὲ λόγους ἡ μὲ ἔργα, εἴτε μέσα εἰς αὐτὴν τὴν καρδίαν (διάθεσιν τῆς ψυχῆς), ἐνῷ μὲ τὴν προσευχὴν ζητοῦμεν δι' ὅλης τῆς θείαν ἔξιλέωσιν. Διότι εἰναι πολὺ ὡφέλιμος ἡ ἔξέτασις τῶν περασμένων, διὰ νὰ μὴ πέσωμεν ἐκ νέου εἰς παρόμοια σφάλματα. Καὶ πάλιν, δταν ἀρχιζη ἡ νύκτα, ζητοῦμεν μὲ τὴν προσευχὴν νὰ εἰναι ἡ νυκτερινὴ ἀνάπαισις χωρὶς ἐμπόδια. Τὸ δὲ μεσονύκτιον διαπολιοργήσω καὶ διατητήσω τὸ ἔχουν ὑποδεῖξει ὡς ἀναγκαῖον εἰς προσευχὴν, διὰ νὰ σὲ διατητήσω καὶ ὑμήσω διὰ τὰ δίκαια παραγέλματά σου, ποὺ εἰναι εἰς τὸν νόμον».

63. Μετάφρασις.

«Νὰ ἐνθυμηθῆς, Κύριε, τὸν λαόν, ποὺ στέκεται ὀλόγυρα, καὶ ἐκείνους, οἱ δποῖοι ἔμειναν μακράν τῆς λειτουργίας (δὲν προσῆλθον εἰς τὴν

γ', 1. — Παῦλος καὶ Σίλας... παραδεδώκασιν εἰς τοὺς Φιλίππους τῆς Μακεδονίας, δταν εύρισκοντο εἰς τὴν φυλακήν. — «κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον... ὕμνουν τὸν Θεόν»· Πράξ. ιστ', 25. — μεσονύκτιον ἔξεγειρόμην... τῆς δικαιοσύνης σου»· Ψαλμ. ριτ', 62. — «Ως καθίσταται φανερόν, ἡ περικοπὴ ὑπόδεικνει τὸν πυρῆνα τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ εἰκοσιτετράωρου, αἱ δποῖαι ἀρχικῶς ἐτελοῦντο εἰς τὰς ιεράς μονάς. Ἡ ἀνάγνωσις ἔκ τοῦ «ἀρολογίου» μερικῶν χαρακτηριστικῶν εὐχῶν τῶν ἀκολουθιῶν τούτων θὰ είναι καλὸν συμπλήρωμα τοῦ δλου μαθήματος.

63. Περικοπὴ ἔκ τῆς Ικετηρίου δεήσεως τῆς εἰς τὸν Μέγαν Βασίλειον ἀποδιδομένης λειτουργίας. «Ἡ δέησις αὕτη γίνεται ὑπὸ τοῦ ιερέως μετά τὴν Ἐπίκλησιν καὶ τὸν Καθαγιασμὸν τῶν Τιμίων Δώρων.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : ἀπολείπομαι = ὑστερῶ, ἀπέχω, ἀφί-**

τοῦ ἐλέονς σου. Τὰ ταμεῖα αὐτῶν ἔμπλησον παντὸς ἀγαθοῦ· τὰς συ-
ζυγίας αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμονοίᾳ διατήρησον· τὰ νήπια ἔκθρεψον·
τὴν νεότητα παιδαγώγησον· τὸ γῆρας περιφράτησον· τοὺς δλιγοφύ-
χους παραμόθησαι· τοὺς ἐσκορπισμένους ἐπισυνάγαγε· τοὺς πεπλανη-
μένους ἐπανάγαγε καὶ σύραφον τῇ ἀγίᾳ σου καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ
Ἐκκλησίᾳ. Τοὺς δχλονμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐλευθέρω-
σον· τοῖς πλέονσι σύμπλευσον· τοῖς ὄδοιποροῦσι συνόδευσον· χηρῶν
πρόστηθι· δρφανῶν ὑπεράσπισον· αἰχμαλώτους ρῦσαι· νοσούντας ἶα-
σαι. Τῶν ἐν βήμασι καὶ μετάλλοις καὶ ἐξօρίαις καὶ πικραῖς δουλεί-
αις καὶ πάσῃ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ καὶ περιστάσει ὅντων μνημόνευσον,
ὅ Θεός, καὶ πάντων τῶν δεομένων τῆς μεγάλης σου εὐσπλαγχνίας·
καὶ τῶν ἀγαπώντων ἡμᾶς καὶ τῶν μισούντων καὶ τῶν ἐντειλαμένων
ἡμῖν τοῖς ἀραξίοις εὔχεσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου
μνήσθητι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ ἐπὶ πάντας ἔκχεον τὸ πλούσιόν σου
ἔλεος, πᾶσι παρέχων τὰ πρόδη σωτηρίαν αἰτήματα. Καὶ ὃν ἡμεῖς οὐκ
ἔμνημονεύσαμεν δι' ἄγνοιαν ή λιθήν ή πλῆθος ὀνομάτων, αὐτὸς μνη-
μόνευσον, ὁ Θεός, ὁ εἰδὼς ἐκάστουν τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν προσηγορίαν,
ὁ εἰδὼς ἐκαστον ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ. Σὸν γὰρ εἰ, Κύριε, η βοήθεια
τῶν ἀβοηθήτων, η ἐλπὶς τῶν ἀπηλπισμένων, ὁ τῶν νοσούντων ἰατρός. Αὐτὸς τοῖς πᾶσι
τὰ πάντα γενοῦ, ὁ εἰδὼς ἐκαστον καὶ τὸ αἴτημα αὐτοῦ, οἶκον καὶ τὴν
χρείαν αὐτοῦ. Ρῦσαι, Κύριε, τὴν πόλιν (η τὴν μονὴν) ταύτην καὶ
πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ,
πυρός, μαχαίρας, ἐπιδρομῆς ἀλλοφύλων καὶ ἐμφυλίου πολέμου ».

σταματι, εῖμαι μακράν τινος. — ταμεῖον = ἀποθήκη. — περικρατέω-ῶ = κρατῶ
κάτι ισχυρῶς, κατέχω σταθερῶς.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : 'Η ίκετήριος αὐτὴ δέσησις ἀποδεικνύει,
ὅτι ή Θ. Λειτουργία δὲν ἔχει μόνον οὐράνιον καὶ μυσταγωγικὸν χαρα-
κτῆρα, ἀλλ' ἔνδιαφρέται καὶ δι' αὐτὰς τὰς ὑλικάς, βιολογικάς, κοινωνικάς καὶ πο-
λιτειακάς ἀξίας, ἀντιμετωπίζουσα μὲ στοργὴν ἀκόμη καὶ τὰς ὑλικάς ἀνάγκας τοῦ
ἀτόμου, τῆς οἰκογενείας, τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας.

λειτουργίαν) διὰ δικαιολογημένας αἰτίας, καὶ νὰ ἐλεήσῃς αὐτοὺς καὶ
ἡμᾶς σύμφωνα μὲ τὸ πλῆθος τοῦ ἑλέους σου. Γέμισε τὰς ἀποθήκης των
μὲ κάθε ἀγαθόν· διατήρησε τὰς συζυγικὰς ἐνώσεις των μὲ εἰρήνην καὶ
ὅμονιαν· ἀνάθρεψε τὰ νήπια· παιδαγώγησε τὴν νεότητα· κράτησε ἴσχυ-
ρὰ μὲ τὸ χέρι σου (προστάτευσε) τὰ γηρατειά· παρηγόρησε τοὺς μικρα-
ψύχους (δειλούς)· συνάθροισε τοὺς σκορπισμένους· νὰ ἐπαναφέρῃς αὐ-
τούς, ποὺ ἔχουν πλανηθῆ, καὶ νὰ τοὺς ἐνώσῃς μὲ τὴν ἀγίαν σου καθολι-
κὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. Ἐλευθέρωσε αὐτούς, οἱ ὄπιοι ἐνο-
χλοῦνται ἀπὸ ἀκάθαρτα (πονηρὰ) πνεύματα· νὰ συντροφεύσῃς εἰς τὸ τα-
ξίδι αὐτούς, ποὺ ταξιδεύουν εἰς τὴν θάλασσαν· συνόδευσε αὐτούς, οἱ ὄπιοι
διδούποροιν· προστάτευσε τὰς χήρας· ὑπεράποισε τὰ δρφανά· ἐλευθέρωσε
τοὺς αἰχμαλώτους· θεράπευσε τοὺς ἀσθενεῖς. Νὰ ἐνθυμηθῆς, Κύριε
ὁ Θεός μας, ἔκεινους ποὺ εὑρίσκονται εἰς τὰ δικαστήρια καὶ εἰς κατα-
ναγκαστικὰ ἔργα μέσα εἰς μεταλλωρυχεῖα καὶ εἰς ἔξοριας καὶ εἰς πυράς
δουλείας καὶ εἰς κάθε θλῖψιν καὶ ἀνάγκην καὶ δύσκολον περίστασιν, κα-
θὼς καὶ ὅλους, ὅσοι ἔχουν ἀνάγκην τῆς μεγάλης σου εὐσπλαγχνίας·
καὶ αὐτούς, οἱ ὄπιοι μᾶς ἀγαποῦν, καὶ ἔκεινους, οἱ ὄπιοι μᾶς μισοῦν,
καὶ αὐτούς, οἱ ὄπιοι παρήγγειλαν εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους νὰ προσευ-
χώμεθα ὑπὲρ αὐτῶν. Νὰ ἐνθυμηθῆς, Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, καὶ ὅλον τὸν
λαόν σου καὶ νὰ ἐκχύσῃς εἰς ὅλους ἡμᾶς τὸ πλούσιον ἔλεος σου, παρέ-
χων εἰς ὅλους τὴν πλήρωσιν τῶν αἰτημάτων, τὰ ὄποια ἀποβλέπουν εἰς
τὴν σωτηρίαν. Ἐπίσης καὶ ἔκεινους, τοὺς ὄποιους ἡμεῖς δὲν ἐνεθυμή-
θημεν δὶ’ ἀγνοιαν (τῆς ὑπάρχεως ἢ τῶν δονομάτων των) ἢ διότι τοὺς ἐλη-
σμονήσαμεν ἢ (διότι) διὰ τὸ πλῆθος τῶν δονομάτων (δὲν ἐπροφθάσαμεν
νὰ τοὺς ἀναφέρωμεν), νὰ τοὺς ἐνθυμηθῆσι σύ, ὁ Θεός, ὁ ὄποιος γνωρί-
ζεις τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ δονοματικόν του, γνωρίζεις τὸν καθένα ἀφ’ ὅτου
ἡτο εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητέρας του. Διότι σύ, Κύριε, εἶσαι ἡ βοήθεια
τῶν ἀβοηθήτων, ἡ ἐλπὶς τῶν ἀπηγόρισμένων, ὁ σωτὴρ αὐτῶν, οἱ ὄποιοι
ἀντιμετωπίζουν τρικυμίας (θυέλλας), ὁ λιμὴν τῶν ταξιδευόντων εἰς τὴν
θάλασσαν, ὁ ιατρὸς τῶν ἀσθενῶν. Αὐτὸς νὰ γίνης τὰ πάντα δὶ’ ὅλους,
σύ, ποὺ γνωρίζεις τὸν καθένα καὶ πᾶν δι’, τι ζητεῖ, τὴν οἰκογένειαν καὶ
τὴν ἀνάγκην αὐτῆς. Σῶσε, Κύριε, τὴν πόλιν (ἢ τὴν μονὴν) ταύτην καὶ
κάθε πόλιν καὶ χώραν ἀπὸ πεῖναν, ἐπιδημίαν, σεισμόν, καταποντισμόν,
πυρκαϊάν, σφαγήν, ἐπιδρομὴν (έχθρων) ἀλλοιοφύλων καὶ ἀπὸ ἐμφύλιον
πόλεμον».

64. ΕΥΧΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ

« Ὁ τῶν ἀρρήτων καὶ ἀθεάτων μυστηρίων Θεός, παρ' ϕ οἱ θη-
σανδοὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως οἱ ἀπόκρυφοι· ὁ τὴν διακονίαν τῆς
λειτουργίας ταύτης ἀποκαλύψας ἡμῖν καὶ θέμενος ἡμᾶς τὸν ἀμαρτω-
λοὺς διὰ τὴν πολλὴν σου φιλανθρωπίαν εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ
θυσίας ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων·
αὐτός, ἀδόρατε Βασιλεῦ, ὁ ποιῶν μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε
καὶ ἔξαίσια, ὃν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ἐπιδε ἐφ' ἡμᾶς τὸν ἀραξίοντος δού-
λοντος σου, τὸν τῷ ἀγίῳ σου τούτῳ θυσιαστηρίῳ ὡς τῷ χερουβικῷ σου
παρισταμένους θρόνῳ, ἐφ' ϕ ὁ μονογενής σου Υἱὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν διὰ
τῶν προκειμένων φρικτῶν ἐπαναπατέται μυστηρίων· καὶ πάσης ἡμᾶς
καὶ τὸν πιστόν σου λαὸν ἐλενθερώσας ἀκαθαρσίας, ἀγίασον πάντων
ἡμῶν τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἀγιασμῷ ἀναφαιρέτω· ἵνα ἐν καθαρῷ
συνειδότι, ἀνεπαισχύντω προσώπῳ, πεφωτισμένῃ καρδίᾳ τῶν θείων
τούτων μεταλαμβάνοντες ἀγιασμάτων καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ζωοποιούμενοι,
ἐνωθῶμεν αὐτῷ τῷ Χριστῷ σου, τῷ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν ».

65. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΝ ΤΟΥ ΑΓ. ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ

«Κύριε, δός μεταποιηθῆται τὸν ἐν αὐτῷ βαπτιζόμενον εἰς τὸ ἀπο-
θέσθαι μὲν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμί-
ας τῆς ἀπάτης, ἐνδύσασθαι δὲ τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκό-
να τοῦ κτίσαντος αὐτόν, ἵνα γενόμενος σύμφυτος τῷ δόμοιώματι τοῦ
θανάτου σου διὰ τοῦ Βαπτίσματος, κοινωνὸς καὶ τῆς ἀναστάσεώς σου
γένηται· καὶ φυλάξας τὴν δωρεὰν τοῦ Ἀγίου σου Πνεύματος καὶ αδ-
είήσας τὴν παρακαταθήκην τῆς χάριτος, δέξηται τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω
κλήσεως καὶ συγκαταριθμηθῆ τοῖς πρωτοτόκοις, τοῖς ἀπογεγραμ-
μένοις ἐν οὐρανῷ».

64. Περικοπὴ ἐκ τῆς εὐχῆς, ἣτις λέγεται εἰς τὴν Λειτουργίαν τῶν Προ-
ηγιασμένων μετά τὴν Μεγάλην Εἴσοδον.

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῶν προκειμένων φρικτῶν μυστη-
ρίων πρόκειται διὰ τὰ προηγιασμένα δῶρα, δι' αὐτὸν τὸ Σάδμα καὶ Αίμα τοῦ
Κυρίου.

65. Περικοπὴ ἐξ εὐχῆς λεγομένης ὑπὸ τοῦ ιερέως κατὰ τὴν τελεστιουργίαν
τοῦ ἀγίου Βαπτίσματος.

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : σύμφυτος = συμφύτης, συμμέτοχος.

64. Μετάφρασις.

«Ο Θεός τῶν μυστηρίων, τὰ δποῖα εἶναι ἀνέκφραστα μὲ τὴν γλῶσσαν καὶ ἀθέατα ἀπὸ τὸ μάτι, εἰς τὸν δποῖον ὑπάρχουν οἱ κρυμμένοι θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως· διὸ δποῖος ἐφανέρωσες εἰς ἡμᾶς τὴν ἱερὰν ὑπηρεσίαν τῆς λειτουργίας αὐτῆς καὶ διὰ τὴν πολλήν σου φιλανθρωπίαν ἐτοποθέτησες ἡμᾶς τοὺς ἀμαρτωλούς εἰς τὸ νὰ προσφέρωμεν δῶρα καὶ θυσίας διὰ τὰς ἴδιας μας ἀμαρτίας καὶ διὰ τὰ ἔξ ἀγνοίας παραπτώματα τοῦ λαοῦ. Αὐτός, ἀδρατε Βασιλεῦ, διὸ δποῖος κάνεις ἔργα μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἐνδοξα καὶ ἔκτακτως θαυμαστά, τὰ δποῖα εἶναι ἀναρίθμητα, ρίψε βλέμμα ἀγάπης εἰς ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους δούλους σου, οἱ δποῖοι ἰστάμεθα μπροστά εἰς τὸ ἄγιον τοῦτο θυσιαστήριον ὡς εἰς τὸν χερουβικόν σου θρόνον, ἐπὶ τοῦ δποίου θυσιαστηρίου ἐπαναπάνεται διὸ μονογενῆς σου υἱός καὶ Θεός μας διὰ τῶν φρικτῶν μυστηρίων, τὰ δποῖα εὑρίσκονται μπροστά μας· καὶ, ἀφοῦ ἐλευθερώσῃς ἡμᾶς καὶ τὸν πιστόν σου λαὸν ἀπὸ κάθε ἀκαθαρσίαν, ἀγίασε τὰς ψυχὰς καὶ τὸ σώματα ὅλων μας μὲ ἀγιασμὸν μόνιμον· διὰ νὰ ἀξιωθῶμεν, μεταλαμβάνοντες μὲ καθαρὰν συνείδησιν, μὲ ἐλεύθερον ἀπὸ ἐντροπὴν πρόσωπον, μὲ φωτισμένην καρδίαν τὰ θεῖα αὐτὰ ἀγιαστικὰ μυστήρια καὶ ζωοποιούμενοι μὲ αὐτά, νὰ ἐνωθῶμεν μὲ αὐτὸν τὸν Χριστόν σου, τὸν ἀληθινὸν Θεόν μας».

65. Μετάφρασις.

«Δῶσε, Κύριε, ὥστε αὐτός, ποὺ βαπτίζεται μέσα εἰς τὸ ὄδιφροντὸν νὰ μεταβληθῇ, διὰ νὰ ἀποβάλῃ μὲν τὸν παλαιὸν ἀνθρωπὸν, διὸ δποῖος φθείρεται σύμφωνα μὲ τὰς ἐπιθυμίας, τὰς δποίας προκαλεῖ διὰ πάτητης τῆς ἀμαρτίας, νὰ ἐνδυθῇ δὲ τὸν νέον ἀνθρωπὸν, διὸ δποῖος γίνεται ὀλονὲν καινουργῆς συμμορφούμενος πρὸς τὴν εἰκόνα ἔκεινου, διὸ δποῖος τὸν ἐδημιούργησε, διὰ νὰ εἴναι (κατὰ φυσικὴν συνέπειαν) συμμέτοχος καὶ τῆς Ἀναστάσεώς σου, ἀφοῦ προηγουμένως γίνῃ μὲ τὸ βάπτισμα συμμέτοχος εἰς τὸ ὄμοιώμα τοῦ θανάτου σου· καὶ ἀφοῦ φυλάξῃ τὴν δωρεὰν τοῦ ἀγ. Πνεύματος καὶ αὐξήσῃ τὸν θησαυρόν, ποὺ μᾶς ἐνεπιστεύθη διὰ Χάρις, δεχθῇ τὸ βραβεῖον τῆς οὐρανοῦ κλήσεως καὶ ἀριθμηθῇ (καταταγῇ) μαζὶ μὲ τοὺς (προσφιλεῖς) πρωτοτόκους υἱούς τοῦ Θεοῦ, οἱ δποῖοι ἔχουν καταγραφῆ ὡς πολῖται εἰς τὸν οὐρανόν».

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὸν φθειρόμενον... ἀπάτης· Ἐφεσ. 5', 22. — ἐνδύσασθαι δὲ τὸν νέον· Ἐφ. 5', 24. — τὸν ἀνακαινούμενον κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος· Κολ. γ', 10. — ἵνα γενόμενος σύμφυτος...

66. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗΝ ΤΟΥ ΧΡΙΣΜΑΤΟΣ

«Δέσποτα, παμβασίλευ, εύσπλαγχνε, χάρισαι αὐτῷ καὶ τὴν σφραγῖδα τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου καὶ παντοδυνάμον καὶ προσκυνητοῦ σου Πνεύματος».

67. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΕΡΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΕΤΑΝΟΟΥΝΤΑ ΚΑΙ ΕΞΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΝ

«Ο Θεός, δ συγχωρήσας Δανιήλ, διὰ Νάθαν τοῦ Προφήτου, τὰ ἔδια ἐξομολογήσαντι ἀμαρτήματα, καὶ Πέτρῳ τὴν ἀρνησιν, οὐλάνσαντι πικρῶς, καὶ πόρνῃ, δακρυσάσῃ ἐπὶ τὸν αὐτὸν πόδας, καὶ τελώνῃ καὶ ἀσώτῳ αὐτὸς δ Θεός, συγχωρήσοι σοι δι' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ πάντα καὶ ἐν τῷ νῦν αἰώνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι καὶ ἀκατάκριτόν σε παραστήσαι ἐν τῷ φοβερῷ αὐτοῦ Βήματι περὶ δὲ τῶν ἐξαγορευθέντων ἐγκλημάτων μηδεμίᾳ φροντίδα ἔχων, πορεύοντας εἰς εἰρήνην».

68. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

«Ο Θεός, δ μέγας ἐν δυνάμει καὶ ἀνεξιχνίαστος ἐν συνέσει, δ θαυμαστὸς ἐν βούλαις ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων αὐτός, Κύριε, καὶ τοῦτον, ὃν εὐδόκησας τὸν τοῦ Πρεσβυτέρου ὑπεισελθεῖν βαθμόν, πλήρωσον τῆς τοῦ Ἀγίου σου Πνεύματος δωρεᾶς, ἵνα γένηται ἄξιος παρεστάναι ἀμέμπτως τῷ θυσιαστηρίῳ σου, κηρύσσειν τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, ἱρουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας σου, προσφέρειν σοι δῶρα καὶ θυσίας πνευματικάς, ἀνακαινίζειν τὸν λαόν σου, διὰ τῆς τοῦ λοντροῦ παλιγγενεσίας».

ἀναστάσεως σου· Ρωμ. στ', 5· κατὰ τὸν Οἰκουμένιον «ὅμοιώμα θανάτου ἔχομεν ἐν τῷ βαπτίσματι, οὐ σωματικὸν θάνατον», ἐνῷ, ὡς τονίζει δ Χρυσόστομος, «οὐκ εἴπε τῷ ὅμοιώματι τῆς ἀναστάσεως, ἀλλ' αὐτῆς τῆς ἀναστάσεως». — Βραβείον τῆς ἀνω κλήσεως· Φιλιπ. γ', 14. — πρωτοτόκοις, τοῖς ἀπογεγραμμένοις· Εβρ. ιβ', 23. — Ή δλη περικοπή συναποτελεῖται ἐξ ὥραιοτάτων χωρίων τῆς Κ.Δ.

66. Περικοπή ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ χρισματος, ἥτις συνδέεται μετὰ τῆς τελετῆς τοῦ ἁγ. βαπτίσματος. (Περὶ τῆς σημασίας τῆς λέξεως σφραγῖδα ίδε τὰς παρατηρήσεις εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 18 περικοπήν).

66. Μετάφρασις.

«Κύριε, ποὺ εἶσαι ὁ βασιλεὺς τῶν ὅλων, εὔσπλαγχνε, χάρισε εἰς αὐτὸν καὶ τὴν σφραγῖδα τῆς δωρεᾶς τοῦ ἀγίου καὶ παντοδυνάμου καὶ ἀξίου προσκυνήσεως ἀγίου Πνεύματος».

67. Μετάφρασις.

«Σὺ ὁ Θεός, ποὺ διὰ τοῦ Νάθαν τοῦ Προφήτου συνεχώρησες τὸν Δαυΐδ, ὅταν οὗτος ἔξωμοιογήθη τὰ ἀμαρτήματά του, καὶ τὴν ἄρνησιν εἰς τὸν Πέτρον, ποὺ ἐκλαυσε πικρά, καὶ τὴν ἀμαρτωλήν, ποὺ ἐδάχρυσεν εἰς τὰ πόδια σου, καὶ τὸν τελώνην καὶ τὸν ἀσωτὸν· Αὐτὸς ὁ Θεός, εἴθε δι' ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ νὰ σοῦ συγχωρήσῃ ὅλα καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν καὶ εἴθε νὰ σὲ παρουσιάσῃ χωρὶς ἐνοχὴν μπροστὰ εἰς τὸν φοβερόν του Θρόνον· διὰ δὲ τὰ ἀμαρτήματα, ποὺ ἔξωμοιογήθης, νὰ συνεχίζῃς τὴν πορείαν σου εἰρηνικά, χωρὶς καθόλου νὰ ἔχῃς ἀνησυχίαν».

68. Μετάφρασις.

«Σὺ ὁ Θεός, ποὺ εἶσαι μεγάλος εἰς δύναμιν καὶ ἔχεις γνῶσιν (ἀντιληπτικὴν δύναμιν), τῆς ὅποιας δὲν ἡμποροῦμεν νὰ παρακολουθήσωμεν τὰ ἔχην, σὺ ποὺ εἶσαι θαυμαστὸς εἰς τὰς θελήσεις περισσότερον ἀπὸ δῆλους τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων σὺ ὁ Ἰδιος, Κύριε, γέμισε μὲ τὴν δωρεὰν τοῦ ἀγίου Πνεύματος καὶ τοῦτον, ποὺ συγκατετέθης εύμενῶς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν βαθύμον τοῦ πρεσβυτέρου, διὰ νὰ γίνη δξιος νὰ παρουσιάζεται κατὰ τρόπον ἀψογον εἰς τὸ θυσιαστήριόν σου, νὰ κηρύσσῃ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας σου, νὰ ἐπιτελῇ ὡς εἰδος θυσίας πρὸς τὸν Θεὸν τὸ ἱερὸν ἔργον τῆς μεταδόσεως τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας σου, νὰ προσφέρῃ δῶρα καὶ θυσίας πνευματικάς, νὰ ὀνακανίζῃ τὸν λαόν σου μὲ τὸ λουτρὸν (τοῦ Βαπτισμάτος), τὸ ὅποιον μᾶς παρέχει νέαν γέννησιν».

67. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῶν ἔξομοιογουμένων, ἡ ὅποια ὑπενθυμίζει βιβλικά παραδείγματα εἰλικρινοῦς μετανοίας.

68. Εύχὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς χειροτονίας τοῦ πρεσβυτέρου, πρὸς κατασκευὴν τῆς ὅποιας ἔχρησιμοποιήθησαν πλείσται βιβλικαὶ ἐκφράσεις (Δευτ. ζ', 21· Ψαλμ. μδ', 3· Δευτ. 1', 8· ιη', 15· Ματθ. 8', 23· Ρωμ. 1ε', 16· Ἐφεσ. α', 13· Ἐβρ. ε', 1· Α' Πετρ. β', 5· Τιτ. γ', 5). Γενικῶς παρατηροῦμεν, ὅτι τὰ λειτουργικά μας κείμενα εἶναι πιλήρη ἐξ αὐτουσίων ἐκφράσεων τῆς ἀγ. Γραφῆς.

69. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΗΣ (Έκ τοῦ Βαρβερινοῦ κώδικος· η' - θ' αιών).

«Ο Θεός δ ἄγιος, δ Παντοδύναμος, δ διὰ τῆς ἐκ Παρθένου κατὰ σάκρα γεννήσεως τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἀγιάσας τὸ θῆλυ· καὶ οὐκ ἀνδράσι μόνον, ἀλλὰ καὶ ταῖς γυναιξὶ δωρησάμενος τὴν χάριν καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· Αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, ἐπὶ τὴν δούλην σου ταύτην· καὶ προσκάλεσαι αὐτὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου καὶ κατάπεμψον αὐτῇ τὴν πλούσιαν δωρεὰν τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος· διαφύλαξον αὐτήν ἐν τῇ δρθιδόξῳ σου πίστει, ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ κατὰ τὸ σοὶ ενάρεστον τὴν ἑαυτῆς λειτουργίαν διὰ παντὸς ἐκπληροῦσσαν».

70. ΕΥΧΗ ΕΚ ΤΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ

«Ο Θεός, δ ἄγιος, δ πλάσας ἐκ χοδὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ἀνοικοδομήσας γυναῖκα καὶ συζεύξας αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτήν, διὰ τὸ οὖτος ἀρέσαι τῇ σῇ μεγαλειότητι, μὴ μόνον εἰναὶ τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς· αὐτὸς καὶ νῦν, Δέσποτα, ἐξαπόστειλον τὴν χειρόν σου ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου καὶ ἀρμοστὸν τὸν δούλον σου (τόν δε) καὶ τὴν δούλην σου (τὴν δε), διτὶ παρὰ σοῦ ἀρμόζεται ἀνδρὶ γυνῇ. Σύζευξον αὐτοὺς ἐν δόμοφροσύνῃ· στεφάνωσον αὐτοὺς ἐν ἀγάπῃ· ἔνωσον αὐτοὺς εἰς σάρκα μίαν· χάρισαι αὐτοῖς καρπὸν κοιλίας, εὐτεκτήλας ἀπόλανσιν».

71. ΕΥΧΗ ΕΚ ΤΗΣ ΤΕΛΕΤΗΣ ΤΟΥ ΕΥΧΕΛΑΙΟΥ

«Δέσποτα Κύριε δ Θεός ἡμῶν, δεδμεθά σου, παντοδύναμε, τοῦ σώζειν πάντας ἡμᾶς· δ μόνος ψυχῶν τε καὶ σωμάτων ιατρός, ἀγίασον πάντας ἡμᾶς· δ πᾶσαν νόσον ιώμενος, ιασαι καὶ τὸν δούλον σου (τόν

69. Εύχὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τῆς χειροτονίας τῶν διακονισσῶν, διὰ τὴν δποίσιν μαρτυρεῖ δ εἰς τὸ Βατικανὸν φυλασσόμενος Βαρβερινὸς κώδικις (η' - θ' αιών), ως καὶ πολλοὶ ἄλλοι κώδικες. Εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν Βυζαντινὴν Ἐκκλησίαν ἡκμαζεν ἡ τάξις τῶν διακονισσῶν, αἱ δποίαι ἐχειροτονοῦντο, δπως ἀκριβῶς οἱ διάκονοι, καὶ εἰχον ὡς καθήκοντα τὴν ἀσκήσιν τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης, τὴν ιεραποστολικήν, κατηχητικήν καὶ διδακτικήν ἔργασίαν μέσα εἰς τὰς τάξεις τῶν γυναικῶν, τὴν διὰ τοῦ ἔλασιν καὶ τοῦ ἁγίου μύρου χρίσιν τῶν βαπτιζομένων γυναικῶν, τὴν μεταφορὰν τῆς θείας Κοινωνίας εἰς τὰς ἀσθενεῖς γυναικάς κ.τ.τ.

69. Μετάφρασις.

«Σύ δ Θεός ὁ ἄγιος, ὁ Παντοδύναμος, ποὺ μὲ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ μονογενοῦς σου Γεοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν ἔξηγίασες τὴν τάξιν τῶν γυναικῶν· καὶ ποὺ ἔχαρισες τὴν χάριν καὶ τὴν ἐπέλευσιν (ἰάθισον) τοῦ ἄγιου σου Πνεύματος ὃχι μόνον εἰς τοὺς ἀνδρας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς γυναικας· σύ δὲ Ἰδιος καὶ τώρα, Κύριε, στρέψε εὐμενῶς τὸ βλέμμα σου ἐπάνω εἰς τὴν δούλην σου αὐτήν καὶ προσκάλεσε την εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου καὶ στεῖλε ἀπὸ ὑψηλᾶ εἰς αὐτήν τὴν πλουσίαν διαρεάν τοῦ ἄγιου σου Πνεύματος· διατήρησε αὐτήν εἰς τὴν ὁρθόδοξήν σου πίστιν, διὰ νὰ ἐκπληρώνῃ πάντοτε τὴν ἱεράν ὑπηρεσίαν της μὲ ἀψιγον ζωὴν, ὅπως ἀρέσει εἰς σέ».

70. Μετάφρασις.

«Σύ δ Θεός ὁ ἄγιος, ποὺ ἔπλασες ἀπὸ ὕλην τὸν ἀνθρωπὸν καὶ ἀπὸ τὴν πλευράν του ἐδημιούργησες τὴν γυναικαν καὶ τὴν συνήνωσες μὲ αὐτόν, διὰ νὰ τοῦ εἰναι σύντροφος, διότι ἡρεσεν εἰς τὴν μεγαλειότητά σου τοισυτοτρόπως, δηλαδὴ νὰ μὴ εἰναι ὁ ἀνθρωπὸς μόνος του ἐπὶ τῆς γῆς· σύ δὲ Ἰδιος καὶ τώρα, Κύριε, στεῖλε τὸ χέρι σου ἀπὸ τὸ ἄγιον κατοκητήριόν σου καὶ συνένωσε τὸν δοῦλόν σου (τάδε) καὶ τὴν δούλην σου (τάδε), διότι ἀπὸ σὲ συνενώνεται ταιριαστὰ ἡ γυναικα μὲ τὸν ἀνδρα. Συνένωσέ τους μὲ δύμνοιαν· στεφάνωσέ τους μὲ ἀγάπην· ἔνωσέ τους εἰς σάρκα μίαν· χάρισέ τους καρπὸν κοιλίας, τὴν ἀπόλαυσιν τῶν καλῶν τέχνων».

71. Μετάφρασις.

«Δέσποτα Κύριε ὁ Θεός ἡμῶν, σὲ παρακαλοῦμεν, Παντοδύναμε, νὰ σῷζῃς ὅλους ἡμᾶς· σύ, ποὺ εἶσαι ὁ μόνος ἵστρος τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων, καθαγίασε ὅλους ἡμᾶς· σύ, ποὺ θεραπεύεις πᾶσαν ἀσθένειαν, θεράπευσε καὶ τὸν δοῦλόν σου (τάδε)· σήκωσέ τον ἀπὸ τὸ ὁδυνηρὸν κρεβ-

70. 'Η εὐχὴ παρουσιάζει εὔσυνόπτως τοὺς κυριωτέρους σκοπούς τοῦ γάμου, οἱ ὅποιοι εἶναι ἀφ' ἐνὸς ἡ ἀλληλοουσμπλήρωσις τῶν συζύγων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ τεκνογονία. — 'Η δλὴ περικοπὴ εἶναι πλήρης βιβλικῶν ἐκφράσεων (Γεν. β', 7, 21, 18· Παροιμ. δ', 14· Γεν. β', 24· λ', 2· Ψαλμ. ρλα', 11 κ.ά.).

71. Καὶ ἡ περικοπὴ αὐτὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ εὐχελασίου εἶναι πλήρης βιβλικῶν ἐκφράσεων ('Ιωαν. 1ζ', 17· Ψαλμ. ρβ', 4· 'Εξόδ. 1γ', 9· Δευτ. θ', 26 κ.ά.).

δε)· ἐξέγειρον αὐτὸν ἀπὸ κλίνης ὁδυηρᾶς διὰ ἐλέους τῆς σῆς χοηστό-
τητος· ἐπίσκεψαν αὐτὸν ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς σου· ἀποδίωξον ἀπ’
αὐτοῦ πᾶσαν ἀρρωστίαν καὶ ἀσθενειαν· ἵνα, ἐξαναστὰς τῇ χειρὶ σου τῇ
κραταιῇ, δουλεύῃ σοι μετὰ πάσης εὐχαριστίας ».

72. ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΝ ΕΥΛΟΓΗΤΑΡΙΟΝ

« Ὁ πόλαι μὲν ἐκ μὴ ὄντων πλάσας με καὶ εἰκόνι σου θείᾳ τιμή-
σας, παραβάσει ἐντολῆς δὲ πάλιν με ἐπιστρέψας εἰς γῆν, ἐξ ἡς ἐλίγφθη,
εἰς τὸ καθ’ δμοίωσιν ἐπανάγαγε, τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναμορφώσασθαι».

73. ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΝ ΙΔΙΟΜΕΛΟΝ (Ἡχος α')

(Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Ποία τοῦ βίου τρυφὴ διαμένει λύπης ἀμέτοχος; Ποία δόξα
ἔστηκεν ἐπὶ γῆς ἀμετάθετος; Πάντα σκιᾶς ἀσθενέστερα, πάντα ὄνει-
ρων ἀπατηλότερα· μία ροτί, καὶ ταῦτα πάντα θάνατος διαδέχεται· ἀλλ’
ἐν τῷ φωτὶ, Χριστέ, τοῦ προσώπου σου καὶ τῷ γλυκασμῷ τῆς σῆς ὠ-
ραιότητος, ὃν ἐξελέξω ἀνάπτανσον ὡς φιλάνθρωπος ».

74. ΝΕΚΡΩΣΙΜΟΝ ΣΤΙΧΗΡΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΥ (Ἡχος β')

« Οὐαὶ ἡ ζωὴ ἡμῶν ἐστιν, ἄνθος καὶ ἀτμίς τε καὶ δρόσος ἑωθινὴ
ἀλληθῶς· δεῦτε οὖν κατίδωμεν ἐπὶ τοὺς τάφους τρανῶς. Ποῦ τὸ κάλλος
τοῦ σώματος; Καὶ ποῦ ἡ νεότης; Ποῦ εἰσὶ τὰ ὅμματα καὶ ἡ μορφὴ¹
τῆς σαρκός; Πάντα ἐξηράνθη ὡς χόρτος, πάντα ἡφανίσθησαν· δεῦτε
τῷ Χριστῷ προσπέσωμεν ἐν δάκρυσιν».

72. 'Ο ύμνος εἶναι εὐλογητάριον, διότι προτιγεῖται αύτοῦ τὸ « Εὐ-
λογητὸς εῖ, Κύριε, διδαχόν με τὰ δικαιώματά σου ».

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τὸ ἀρχαῖον κάλλος ἀναμορφώσασθαι·
πρόκειται διὰ τὸ πνευματικὸν κάλλος, ποὺ είχον οἱ Πρωτόπλαστοι εἰς τὸν παρά-
δεισον. Συμφώνως πρός τὴν διδασκαλίαν τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν
λειτουργικῶν μας κειμένων, μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς θείας Χάριτος οἱ ἀν-
θρωποι ἀποκτοῦν ἐκ νέου τὸ « πρωτότιστον κάλλος » καὶ εἶναι « λελαμπρυ-
σμένοι τῆς ὥραιότητος ταῖς καλλοναῖς ».

73. Τὸ νεκρώσιμον αύτὸν ιδιόμελον Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ μὲ τὰς

βάτι τῆς ἀσθενείας μὲ τὸ ἔλεος τῆς καλωσύνης σου· νὰ τὸν ἐπισκεφθῆς μὲ τὸ ἔλεος καὶ τοὺς οἰκτιρμούς σου· νὰ διώξῃς μακρὰν ἀπὸ αὐτὸν πᾶσαν νόσον καὶ ἀσθένειαν, διὰ νὰ σηκωθῇ μὲ τὸ δυνατὸ χέρι σου καὶ σὲ ὑπηρετῇ μὲ κάθε εὐχαριστίαν».

72. Μετάφρασις.

«Ἐκεῖνος, ποὺ κατὰ τὸ παρελθὸν μὲ ἐδημιούργησες μὲν ἐκ τῆς ἀν-
υπαρξίας καὶ μὲ ἐτίμησες μὲ τὴν θείαν σου εἰκόνα, ἀλλὰ ἔνεκα τῆς παρα-
βάσεως τῆς ἐντολῆς μὲ ἐπανέφερες εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὄποιαν ἐλήφθην,
φέρε με πάλιν εἰς τὸ «καθ' ὅμοιωσιν», διὰ νὰ ἀποκτήσω νέαν μορφὴν μὲ
τὸ ἀρχαῖον κάλλος».

73. Μετάφρασις.

«Ποία ἀπόλαυσις τῆς ζωῆς ὑπάρχει χωρὶς νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν
λύπην; Ποία δόξα ἐπάνω εἰς τὴν γῆν στέκεται ἀμετακίνητος; «Ολα εἰ-
ναι περισσότερον ἀσθενῆ ἀπὸ τὴν σκιάν, ὅλα περισσότερον ἀπατηλὸ ἀπὸ
τὰ ὄνειρα· γίνεται μία μικρὰ ἀλλαγὴ τῆς καταστάσεως, καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ
διαδέχεται ὁ θάνατος. Ἀλλὰ μέστα εἰς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου καὶ μὲ
τὴν γλυκύτητα τῆς ὡραιότητός σου, ἀνάπταυσε, Χριστέ, ὡς φιλάνθρωπος
ποὺ εἶσαι, αὐτόν, τὸν ὄποιον ἐδιάλεξες».

74. Μετάφρασις.

«Ποίας λογῆς εἶναι ἡ ζωή μας, ἀληθινὰ δύνθος καὶ ἀτμὸς καὶ πρωτ-
νὴ δροσιά· ἐλάτε νὰ ρίψωμεν ἔνα βλέμμα ἐπάνω εἰς τοὺς τάφους προσε-
κτικά. Ποῦ εἶναι ἡ δύμορφιὰ τοῦ σώματος; Καὶ ποῦ εἶναι τὰ νειᾶτα;
Ποῦ εἶναι τὰ πρόσωπα καὶ ἡ μορφὴ τοῦ σώματος; «Ολα ἔξεράθηκαν σὰν
χορτάρι, ὅλα ἔξηφανίσθησαν· ἐλάτε λοιπὸν μὲ δάκρυα νὰ καταφύγωμεν
εἰς τὸν Χριστόν».

ἀλλεπαλλήλους ἐρωτήσεις παρουσιάζει παραστατικῶς τὴν ματαιότητα τῶν
ἐπιγείων καὶ τὴν διάπτωσιν τῆς ψυχῆς πλησίον τοῦ Χριστοῦ.

74. Στιχηρόν, τὸ δποῖον μὲ παραστατικὰς εἰκόνας καὶ ἐρωτήσεις καὶ
μὲ ρεαλιστικὴν δραματικότητα παρουσιάζει τὸ φθαρτὸν τῆς ἐπιγείου ὑπάρχεως.
Στιχηρά λέγονται τὰ τροπάρια, τῶν δποίων προτάσσονται στίχοι ἐκ τῶν
Ψαλμῶν.

Λεξιλογικά : δύματα = συνεκδοχικῶς τὰ πρόσωπα.

75. Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ.

(Γρηγορίου Ναζιανζήνος).

« Ὁ λαός, δικαιόμενος ἐν σκότει τῆς ἀγνοίας, ίδετω φῶς μέγα τῆς ἐπιγνώσεως. « Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν· ίδού γέγονε τὰ πάντα καινά». Τὸ γράμμα ὑποχωρεῖ, τὸ πνεῦμα πλεονεκτεῖ· αἱ σκιαὶ παρατρέχοντιν, ἡ ἀλήθεια ἐπεισέρχεται...

Τοῦτο ἔστιν ἡμῖν ἡ πανήγυρις, τοῦτο ἑορτάζομεν σήμερον, ἐπιδημίαν Θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους, ἵνα πρὸς Θεὸν ἐνδημήσωμεν ἡ ἐπανέλθωμεν (οὕτω γὰρ εἰπεῖν οἰκειότερον), ἵνα, τὸν παλαιὸν ἀνθρώπου ἀποθέμενοι, τὸν νέον ἐνδυσώμεθα· καὶ ὥσπερ ἐν τῷ Ἀδάμ ἀπεθάνομεν, οὕτως ἐν τῷ Χριστῷ ζήσωμεν, Χριστῷ καὶ συγγενώμενοι καὶ συσταυρούμενοι καὶ συνανιστάμενοι...

Τοιγαροῦν ἑορτάζωμεν μὴ πανηγυρικῶς, ἀλλὰ θεῖκῶς· μὴ κοσμικῶς, ἀλλ᾽ ὑπεροκοσμίως· μὴ τὰ ἡμέτερα, ἀλλὰ τὰ τοῦ ἡμετέρου, μᾶλλον δὲ τὰ τοῦ Δεσπότου· μὴ τὰ τῆς ἀσθενείας, ἀλλὰ τὰ τῆς ιατρείας· μὴ τὰ τῆς πλάσεως, ἀλλὰ τὰ τῆς ἀναπλάσεως».

76. Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ — ΥΜΝΟΙ ΤΗΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΓΙΑΣΜΟΥ (‘Ηχος πλ. 8’)

(Σωφρονίου Ιεροσολύμων).

« Σήμερον τῶν ὑδάτων ἀγιάζεται ἡ φύσις καὶ φέγγυται ὁ Ἰορδάνης καὶ τῶν ἰδίων ναμάτων ἐπέχει τὸ ρεῦμα, Δεσπότην δρῶν ρυπτόμενον».

75. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λη̄ λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου «εἰς τὰ Θεοφάνεια, εἴτουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος» (‘Ε.Π. 36, 312 - 316). ‘Ο λόγος οὗτος ἀρχίζει διά τῶν περιφήμων λόγων, οἱ ὅποιοι περιελήφθησαν αὐτούσιοι καὶ εἰς σχετικὸν ὅμονον: «Χριστὸς γεννᾶται, διδάσσατε· Χριστὸς ἔξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε· Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε».

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά** : ἐπίγνωσις = ἐνσυνείδητος γνῶσις. — παρατρέχω = παρέρχομαι, διέρχομαι δρομαῖος. — ἐνδημέω-ῶ = διαμένω, παραμένω εἰς ἓντα τόπουν ἔρχομαι πρὸς παραμονήν. — ‘Ο λόγος ἐν τῇ περικοπῇ γίνεται ζωήρος μὲ τὰς εἰκόνας, τὰς ἀντιθέσεις, τὰς παρηχήσεις καὶ τὰ δόμοιοτέλευτα.

β) **Πραγματικὰ παρατηρήσεις** : ὁ λαός ὁ καθήμενός ἐν σκότει... · ‘Ησ. θ’, 2. — τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν... καινὰ τὰ πάντα· Β’ Κορ. ε’, 17. — ἐν τῷ Χριστῷ ζήσωμεν... καὶ συνανιστάμενοι· ίθε τὰ λεχέντα εἰς τὰ σχόλια

75. Μετάφρασις.

«Ο λαός, δ ὁ ποῖος ἐκάθητο εἰς τὸ σκοτάδι τῆς ἀγνοίας, ἀς ἵδη τὸ μέγα φῶς τῆς ἐνσυνειδήτου γνώσεως. «Ἡ ἀρχαία κατάστασις, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργει ἡ ἀμαρτία, παρῆλθεν, ἵδου ἔχουν γίνει ὅλα καινούργια. Τὸ γράμμα (τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου) ὑποχωρεῖ, τὸ πνεῦμα ὑπερισχύει· αἱ σκιαὶ παρέρχονται γρήγορα, ἡ ἀλήθεια φθάνει...»

Αὐτὸ πανηγυρίζομεν, αὐτὸ ἑορτάζομεν σήμερον, τὴν ἔλευσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἔλθωμεν ἢ —διὰ νὰ ὅμιλήσωμεν καλύτερον— νὰ ἐπιστρέψωμεν πρὸς τὸν Θεόν, διὰ νὰ ἐνδυθῶμεν τὸν νέον ἄνθρωπον, ἀφοῦ ἀποβάλωμεν τὸν παλαιόν καὶ καθὼς ἀκριβῶς μὲ τὴν ζωὴν τοῦ Ἀδάμ ἀπεθάνομεν (ἐγίναμεν θνητοί), τοιουτορόπως ἐν Χριστῷ θὰ ζήσωμεν, καὶ γεννώμενοι μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸν καὶ ἀνερχόμενοι εἰς τὸν σταυρὸν μαζὶ του καὶ ἐνταφιαζόμενοι καὶ ἀνιστάμενοι μὲ αὐτόν...

Λοιπὸν ἀς ἑορτάζωμεν ὅχι μὲ κοσμικὰ πανηγύρια, ἀλλὰ κατὰ τρόπον, ποὺ ταιριάζει εἰς τὸν Θεόν· ὅχι κατὰ τρόπον γῆινον, ἀλλὰ κατὰ τρόπον ὑπερκόσμιον· ἀς ἑορτάζωμεν ἐπιδιώκοντες ὅχι τὸ ἴδικό μας, ἀλλ' ἐκεῖνα, ποὺ ἀνήκουν εἰς τὸν ἴδικόν μας, ἢ ἀκριβέστερον ἐκεῖνα, ποὺ, ἀνήκουν εἰς τὸν Κύριον· ὅχι ἐκεῖνα, ποὺ ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἀσθένειαν, ἀλλ' ἐκεῖνα, ποὺ ὀδηγοῦν εἰς τὴν θεραπείαν· ὅχι ἐκεῖνα, ποὺ ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν δημιουργίαν, ἀλλ' ἐκεῖνα ποὺ ἀφοροῦν εἰς τὴν ἀναδημιουργίαν μας».

76. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἀγιάζεται ἡ φύσις τῶν ὑδάτων καὶ διαχωρίζεται ὁ Ἱορδάνης καὶ συγκρατεῖ τὴν ροήν τῶν ὑδάτων του, καθὼς βλέπει τὸν Δεσπότην νὰ βαπτίζεται».

«Κύριε, ἀφοῦ ἐπῆρες μορφὴν διούλου, ἥλθες πρὸς αὐτόν, ὁ ὁποῖος

τῆς ὑπ’ ἀριθ. 1 περικοπῆς διὰ τὴν συμμετοχήν μας εἰς τοὺς κυρίους σταθμούς τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ.

76. Τὰ τροπάρια αὐτὰ διακρίνονται διὰ τὰς ζωηρὰς εἰκόνας καὶ τὰς προσωποποιήσεις, ὡς καὶ τὰς ρητορικὰς ὑπερβολάς, αἱ ὁποῖαι δικαιολογοῦνται ποιητικῇ ἀδείᾳ. Γενικῶς εἰς τὰ ὄρθοδοξα λειτουργικὰ κείμενα είναι κάτι τὸ σύνηθες ἡ προσωποποίησις τῶν στοιχείων τῆς φύσεως, τὰ ὅποια παρουσιάζονται διαρκῶς ὡς μετέχοντα τῆς χαρᾶς ἢ τῆς λύπης, ἢ ὅποια δημιουργεῖται ἀπὸ τὰ πνευματικά γεγονότα.

«Πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ βοῶντος ἐν τῇ ἑρήμῳ «Ἐτοιμάσατε τὴν δόδον τοῦ Κυρίου» ἥλθες, Κύριε, μορφὴν δούλου λαβών, βάπτισμα αἰτῶν, δοκιμήν γνοὺς ἀμαρτίαν». Εἶδοσάν σε ὄντα καὶ ἐφοβήθησαν· σύντρομος γέγονεν δὲ Πρόδρομος καὶ ἐβόησε λέγων· «Πῶς φωτίσει δὲ λύχνος τὸ φῶς; Πῶς χειροθετήσει δὲ δοῦλος τὸν Δεσπότην; Ἀγλασὸν ἔμεται καὶ τὰ ὄντα, Σωτῆρ, δὲ αἴρων τοῦ κόσμου τὴν ἀμαρτίαν».

77. ΕΥΧΗ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΓΙΑΣΜΟΥ

«Σήμερον ἡ χάρις τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἐν εἰδει περιστερᾶς, τοῖς ὄντασιν ἐπεφοίτησε. Σήμερον ὁ ἀδυτος Ἡλίος ἀνέτειλε καὶ ὁ κόσμος τῷ φωτὶ Κυρίου κατανγάζεται... Σήμερον τὰ τοῦ Ἰορδάνου νάματα εἰς λάματα μεταποιεῖται τῇ τοῦ Κυρίου παρονοσίᾳ. Σήμερον φειθοῦς μυστικοῖς πᾶσα ἡ κτίσις ἀρδεύεται. Σήμερον τὰ τῶν ἀνθρώπων πταίσματα τοῖς ὄντασι τοῦ Ἰορδάνου ἀπαλείφονται... Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὅπισω θεασάμενος τὸ πῦρ τῆς Θεότητος, σωματικῶς κατερχόμενον καὶ εἰσερχόμενον ἐπ’ αὐτόν. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὅπισω θεωρῶν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἀγιον ἐν εἰδει περιστερᾶς κατερχόμενον καὶ περιῆπτάμενόν σοι. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὅπισω, δρᾶν τὸν ἀδρατὸν δραθέντα, τὸν Κτίστην σαρκωθέντα, τὸν Δεσπότην ἐν δούλον μορφῇ. Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὅπισω καὶ τὰ δρη ἐσκίρτησαν, Θεὸν ἐν σαρκὶ καθορῶντα, καὶ τεφέλαι φωνὴν ἔδωκαν, θαυμάζοντας τὸν παραγενόμενον, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ».

78. Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΥΠΑΠΑΝΤΗΣ

(Κυρίλλου Ιεροσολύμων).

«Πάντα τὰ ἔθνη, κροτήσατε χεῖρας· πάντα τὰ πέρατα τῆς γῆς, δεῦτε καὶ ἰδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· πᾶσα πνοή αἰνεσάτω τὸν Κύριον·

77. Ἡ εὐχὴ αὕτη ἀποδίδεται εἰς τὸν Σωφρόνιον Ιεροσολύμων, ἀλλὰ τοῦτο δὲν είναι ἀπολύτως βέβαιον. Ἡ δλη περικοπὴ μὲ τὰ ἀλλεπάλληλα «σήμερον» ὑποβοήθει ἄριστα τὴν βίωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ λειτουργικοῦ χρόνου (ἰδὲ τὰ σχόλια τῆς ὑπ’ ἀριθ. 1 περικοπῆς). Ἐπίστις καθιστᾶ τὸν λόγον παραστατικὸν ἢ προσωποποίησις τοῦ Ἰορδάνου καὶ ἡ χρῆσις τοῦ σχήματος τῆς ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου μὲ τὴν ἐπανάληψιν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν περιόδων εἴτε τῆς λέξεως «σήμερον», εἴτε τῆς προτάσεως «Ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὅπισω».

78. Περικοπὴ ἐκ τοῦ εἰς τὸν Κύριλλον Ιεροσολύμων ἀποδιδομένου λόγου εἰς τὴν Ὅπαπαντὴν τοῦ Κυρίου (Ἑ.Π. 33, 1192).

μεγαλοφώνως εἰς τὴν ἔρημον ἔλεγε· «νὰ ἔτοιμάστε τὴν ὁδὸν Κυρίου», ζητῶν (έξ αὐτοῦ) βάπτισμα, σύ, ποὺ δὲν ἐγνώρισες ἀμαρτίαν. Σὲ εἶδαν τὰ νερὰ καὶ ἐφοβήθησαν· ὁ Πρόδρομος ἐτρόμαξε πάρα πολὺ καὶ μεγαλοφώνως εἶπε: «Πᾶς τὸ λυχνάρι θὰ φωτίσῃ τὸ φῶς; Πᾶς θὰ βάλῃ ὁ δοῦλος τὸ χέρι του ἐπάνω εἰς τὸ κεφάλι του Δεσπότου; Νὰ ἀγιάσης ἐμὲ καὶ τὰ ὅδατα, σὺ ὁ Σωτήρ, ποὺ σηκώνεις τὰς ἀμαρτίας του κόσμου».

77. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἡ χάρις του ἀγίου Πνεύματος ἥλθεν ἐπάνω εἰς τὰ ὅδατα μὲ μορφὴν περιστεριοῦ. Σήμερον ἀνέτειλεν ὁ "Ηλιος, ποὺ δὲν δύει ποτέ, καὶ ὁ κόσμος καταυγάζεται μὲ τὸ φῶς του Κυρίου... Σήμερον τὰ νερὰ του Ἰορδάνου μὲ τὴν παρουσίαν του Κυρίου μεταβάλλονται εἰς φάρμακα. Σήμερον ποτίζεται ὅλη ἡ κτίσις μὲ τὰ μυστικὰ ρυάκια. Σήμερον σβήνονται αἱ ἀμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰ νερὰ του Ἰορδάνου... Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω, ὅταν εἶδε τὴν φωτιάν τῆς Θεότητος νὰ ἔρχεται κάτω μὲ μορφὴν σώματος καὶ νὰ εἰσέρχεται εἰς αὐτόν. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω, βλέπων τὸ ἀγίον Πνεῦμα νὰ κατέρχεται μὲ μορφὴν περιστεριοῦ καὶ νὰ πτερυγίζῃ τριγύρῳ σου. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω, ὅταν εἶδεν, ὅτι ὁ ἀδράτος ἔγινεν ὀδράτος, ὁ Δημιουργὸς ἔγινεν ἀνθρώπος καὶ ὁ Δεσπότης ἔχει μορφὴν δούλου. Ὁ Ἰορδάνης ἐγύρισεν ὀπίσω καὶ τὰ ὅρη ἔνοιωσαν χαρούμενον σκίρτημα, καθὼς βλέπουν τὸν Θεὸν ἐνσαρκωμένον, καὶ τὰ σύννεφα ἐφώναξαν δυνατά, ἐκφράζοντα θαυμασμὸν δι' αὐτόν, ὁ ὄποιος ἥλθε, φῶς ἐκ φωτός, Θεὸς ἀληθινὸς ἀπὸ Θεὸν ἀληθινόν».

78. Μετάφρασις.

«Ολα τὰ ἔθνη, χειροκροτήσατε· ὅλα τὰ ἄκρα τῆς γῆς, ἐλάτε καὶ προσέξατε τὰ ἔργα του Θεοῦ· κάθε τι, ποὺ ἔχει ζωὴν καὶ ἀναπνέει, ἂς αἰνέση τὸν Κύριον· ὅλη ἡ γῆ ἂς προσκυνήσῃ· κάθε γλῶσσα ἂς τραγουδήσῃ· κάθε γλῶσσα ἂς φάλλη· κάθε γλῶσσα ἂς διξιολογήσῃ ἔνα παιδί σαράντα ήμερῶν, ποὺ εἶναι Θεὸς προαιώνιος· ἔνα μικρὸ παιδί καὶ τὸν πα-

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** τῶν αἰώνων ποιητήν· κατὰ μετωνυμίαν τοῦ περιέχοντος ἀντὶ τοῦ περιεχομένου οἱ αἰῶνες εἶναι ὁ κόσμος ἢ τὸ σύνυλον ἑκίνων, τὰ ὄποια περιλαμβάνονται ἐντὸς τοῦ χρόνου. Ἡ περικοπὴ ἔχει σχήματα ἐπαναφορᾶς ἢ ἐπανόδου, παρηχήσεως καὶ διοιτελεύτου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** πᾶσα πνοή...· Ψαλμ. ρν', 5. — πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτω· Ψαλμ. ἔστ', 4. — παλαιὸν τῶν ήμερῶν· Δαν. ζ', 9. — τὸν αἰώνων ποιητήν· Ἐβρ. α', 2.

πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτω· πᾶσα γλῶσσα ἀσάτω· πᾶσα φαλλέτω· πᾶσα δοξολογησάτω παιδίον Θεόν, τεσσαρακονθήμερον καὶ προαιώνιον παιδίον μικρὸν καὶ παλαιὸν τῶν ἡμερῶν παιδίον θηλάζον καὶ τῶν αἰώνων ποιητήν. Βρέφος βλέπω καὶ Θεόν μον γνωρίζω· βρέφος θηλάζον καὶ τὸν κόσμον διατρέφον· βρέφος κλαυθμυρίζον καὶ κόσμῳ ζωὴν καὶ χαρὰν χαριζόμενον· βρέφος σπαργανούμενον καὶ τῶν σπαργάνων με τῆς ἀμάρτιας λυτρούμενον. Βρέφος βλέπω ἐκ Βηθλεὲμ εἰς Ἱερουσαλὴμ εἰσερχόμενον καὶ τῆς ἄνω Ἱερουσαλὴμ οὐδαμῶς χωριζόμενον».

79. Η ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ('Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

«Ἐμπροσθεν τῶν μαθητῶν μεταμορφοῦται ὁ ἀεὶ φσαύτως δεδοξασμένος καὶ λάμπων τῇ ἀστραπῇ τῆς θεότητος. Ἀγάρχως μὲν γάρ ἐκ Πατρὸς γεννηθείς, τὴν φυσικὴν ἀκτῖνα ἀναρχον πέκτηται τῆς θεότητος, οὐδὲ ὑστερον τὸ εἶναι, οὐδὲ ἀν τὴν δόξαν προσλαμβανόμενος. Ἐκ Πατρὸς μὲν γάρ, ἀλλ ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως ἐστί, τὴν οἰκείαν πεκτημένος τῆς δόξης τὴν λαμπρότητα... Μεταμορφοῦται τούντι, οὐδὲ δὲν ἦν προσλαβόμενος, ἀλλ ὅπερ ἦν τοῖς οἰκείοις μαθηταῖς ἐκφαινόμενος, διανοίγων τούτων τὰ δύματα καὶ ἐκ τυφλῶν ἐργαζόμενος βλέποντας».

80. Ο ΤΙΜΙΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Τὸ ἐπάρατον τοῦτο, τὸ ἀπεικόνι, τὸ τῆς ἐσκάτης τιμωρίας σύμβολον, νῦν γέγονε ποθεινόν καὶ ἐπέραστον. Οὐδὲ γάρ οὕτω στέφανος

79. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ εἰς τὴν Μεταμόρφωσιν τοῦ Κυρίου ('Ε.Π. 96, 654).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** προσλαμβάνω = λαμβάνω ἐπὶ πλέον, παίρνω ἀκόμη. — ἔκφαίνω = παρουσιάζω, ἀποκαλύπτω.

β) **Πραγματικά παρατηρήσεις :** Ἡ περικοπὴ τούτη, ὅτι ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου δὲν σημαίνει κάποιαν, τρόπον τινά, προσθήκην δόξης εἰς τὸ πρόσωπόν του, ἀλλ ἵτο διάνοιξις τῶν δοθειλῶν τῶν μαθητῶν, διὰ νὰ Ιδουν ἀκτινάς τινας τοῦ θείου μεγαλείου, τὸ δποτον χωρὶς ἀρχὴν δ Κύριος κατέχει ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

80. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἀποδείξεως Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου «πρός τε Ιουδαίους καὶ Ἑλληνας, ὅτι ἐστὶ Θεὸς δ Χριστός» ('Ε.Π. 48, 826).

λαιδὸν τῶν ἡμερῶν· ἔνα παιδί, ποὺ θηλάζει, καὶ τὸν δημιουργὸν τῶν αἰώνων. Βλέπω ἔνα βρέφος καὶ γνωρίζω τὸν Θεόν μου· ἔνα βρέφος, ποὺ θηλάζει καὶ ποὺ διατρέφει τὸν κόσμον· ἔνα βρέφος, ποὺ κλαυθμύριζει καὶ χαρίζει ζωὴν καὶ χαρὰν εἰς τὸν κόσμον· ἔνα βρέφος, ποὺ περιτύλιστεται μέσα εἰς σπάργανα (φασκιές) καὶ ποὺ μὲ ἐλευθερώνει ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἀμαρτίας. Βλέπω ἔνα βρέφος ἀπὸ τὴν Βηθλεὲμ νὰ εἰσέρχεται εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ χωρὶς μὲ κανένα τρόπον νὰ χωρίζεται ἀπὸ τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ».

79. Μετάφρασις.

«Μεταμορφώνεται μπροστά εἰς τοὺς μαθητὰς ἑκεῖνος, ποὺ πάντοτε εἶναι δοξασμένος καὶ λάμπει μὲ τὴν ἀστραπὴν τῆς θεότητος. Διέτι, ἐφ' ὅσον ἐγεννήθη χωρὶς ἀρχὴν ἀπὸ τὸν Πατέρα, κατέχει ὡς ἰδικήν του τὴν ἄνευ ἀρχῆς φυσικὴν ἀκτῖνα τῆς θεότητος, χωρὶς νὰ λάβῃ ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπὶ πλέον τὴν ὑπαρξίν ἢ καὶ τὴν δόξαν. Διέτι προέρχεται μὲν ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλ' ὑπάρχει χωρὶς ἀρχὴν καὶ ἐκτὸς χρόνου, κατέχων ἰδικήν του τὴν λαμπρότητα τῆς δόξης... Μεταμορφώνεται λοιπόν, ὅχι ἀφοῦ τυχὸν ἔλαβεν ἐπὶ πλέον ἑκεῖνο, ποὺ δὲν ἔτο προηγουμένως, ἀλλὰ παρουσιάζων εἰς τοὺς ἰδικούς του μαθητὰς ὡς φανερὸν ἑκεῖνο, τὸ ὅποιον ἔτο αὐτός, διανοίγων τὰ πνευματικά τους μάτια καὶ μεταβάλλων αὐτούς ἀπὸ τυφλούς εἰς βλέποντας».

80. Μετάφρασις.

«Τὸ κατηραμένον αὐτό, τὸ ἀνεπιθύμητον, τὸ σύμβολον τῆς ἐσχάτης τιμωρίας (τῆς θανατικῆς καταδίκης) τώρα ἔγινεν ἐπιθυμητὸν καὶ ἀξιαγάπητον. Διέτι ἔνα βασιλικὸν στέμμα δὲν στολίζει τόσον τὸ κεφάλι, ὃσον ὁ σταυρός, ποὺ εἶναι πολυτιμότερος ἀπὸ κάθε κόσμημα... Αὐτὸς χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν ἀγίαν Τράπεζαν, αὐτὸς εἰς τὰς χειροτονίας τῶν ἱερέων, αὐτὸς πάλιν μαζὶ μὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ λάμπει ζωηρὰ

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά : ἀπευκτός = ἀνεπιθύμητος — χορεύω = κινοῦμαι κυκλοτερῶς· περιφέρομαι. — νάπτη = δασώδης κοιλᾶς ἢ φάραγξ. — παστάς = είδος προπολαίου, αἴθουσα, θάλαμος, ἐσωτερικὸν δωμάτιον, νυμφικὸς θάλαμος. — περιμάχητος = περιζήτητος. — περιβολὴ = περιβλημα, περιδέραιον.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῆς ἐσχάτης τιμωρίας σύμβολον· ἐπὶ τοῦ σταυροῦ θανατώνοντο οἱ κακοῦργοι.

βασιλικὸς καλλωπίζει κεφαλήν, ὡς σταυρὸς παντὸς κόσμου τιμιώτερος ὅν... Οὗτος ἐν τῇ ἱερῷ τραπέζῃ, οὗτος ἐν ταῖς τῶν ἱερέων χειροτονίαις, οὗτος πάλιν μετὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τὸ μυστικὸν δεῖπνον διαλάμψει· τοῦτον πανταχοῦ χορεύοντα ἵδοι τις ἀν., ἐν οἰκίαις, ἐν ἀγοραῖς, ἐν ἐρημίαις, ἐν ὁδοῖς, ἐν ὅρεσιν, ἐν νάπαις, ἐν βονοῖς, ἐν θαλάττῃ καὶ πλοίοις καὶ νήσοις, ἐν κλίναις, ἐν ἱματίοις, ἐν παστάσιν, ἐν συμποσίοις, ἐν σκενεσιν ἀργυροῖς, ἐν χρυσοῖς, ἐν μαργαρίταις, ἐν τοίχων γραφαῖς... Οὕτω περιμάχητον ἀπασι γέγονε τὸ θαυμαστὸν τοῦτο δῶρον, ἡ ἄφατος αἴτη χάρις. Οὐδὲὶς αἰσχύνεται, οὐκ ἐγκαλούπτεται ἐννοῶν, διτι θανάτου τοῦ ἐπαράτου τοῦτο σύμβολον, ἀλλὰ πάντες τούτῳ καλλωπιζόμεθα μᾶλλον ἢ στεφάνοις καὶ διαδήμασι καὶ μνησίαις μαργαριτῶν περιβολαῖς ».

81. Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΩΝ ΒΑΤΩΝ (Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας).

« Ἀνυμνήσωμεν καὶ ἑορτάσωμεν σήμερον, μὴ πανηγυριῶς, ἀλλὰ θεῖκῶς· μὴ μόνον τῇ χειρὶ, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ, βατὰ κατέχοντες· καὶ ταύτην ὑπὲρ χιόνα λευκάναντες, πᾶσαν ἐξ αὐτῆς τοῦ παλαιοῦ καὶ δερματίνου χιτῶνος τὴν νέκρωσιν ἀποδυσώμεθα, πάντα τύφον καὶ ἐπαρσιν ἀπορρίφατες. Διὰ τοῦτο γὰρ δι βασιλεὺς τῶν ἀσωμάτων οὐκ ἐφ' ἀρμάτων καὶ στρατευμάτων παραγίνεται· ἀλλ' ἐπὶ πώλου οἰκτροῦ καὶ μικροῦ καθήμενος ἔρχεται. Διὸ καὶ ἡμεῖς συμμετριάσωμεν Χριστῷ, ἵνα καὶ συνανέλθωμεν· μετὰ ἀγγέλων ὑμνήσωμεν, μετὰ τῶν παΐδων δοξάσωμεν· μετὰ Βηθανίας σκιοτήσωμεν, μετὰ Λαζάρου τῶν νεκρῶν ἔργων ἀναστᾶμεν· μετὰ τῶν ἐν Σιών χορεύσωμεν· μετὰ τῶν ἀναβλεψάντων τυφλῶν κράξωμεν· μετὰ νηπίων καὶ γερόντων αἰνέσωμεν· μετὰ μαθητῶν κηρούξωμεν· ἐλαῖων κλάδους δι' ἐλεημοσύνης ἐν τῇ τοῦ βίου δδῷ καλῶς ὑποστρώσωμεν κατὰ τοὺς παῖδας ».

81. Περικοπὴ ἐκ τῆς 1γ' διμίλιας Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Βατῶν (Ἐ.Π. 77, 1069 - 1072).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά: συμμετριάζω + δοτ. = δεικνύω μετριοφροσύνην μαζὶ μὲ κάποιον.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : δερματίνου χιτῶνος· πρόκειται διὰ τὸν χιτῶνα, τὸν δποίον ἐφόρεσαν οἱ Πρωτόπλαστοι μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσίν των ἐκ τοῦ παραδείσου (Γεν. β', 21). — Σιών· ἡ Ἱερουσαλήμ.

εἰς τὸν μυστικὸν δεῖπνον (τὴν Θ. Εὐχαριστίαν): τοῦτον θὰ ἡμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸν ἔδῃ νὰ περιφέρεται παντοῦ, εἰς τὰ σπίτια, εἰς τὰς ἀγοράς, εἰς τὰ ἀκατοίκητα μέρη, εἰς τοὺς δρόμους, εἰς τὰ ὅρη, εἰς τὰ δασωμένα φαράγγια, εἰς τοὺς λόφους, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ τὰ πλοῖα καὶ τὰ νησιά, εἰς τὰ κρεββάτια, εἰς τὰ ἐνδύματα, εἰς τὰς αἰθούσας, εἰς τὰ συμπόσια, εἰς τὰ ἀσημένια κατασκευάσματα, εἰς τὰ χρυσᾶ, εἰς τὰ μαργαριταρένια, εἰς τὰς τοιχογραφίας... Τόσον περιζήτητον εἰς ὅλους ἔχει γίνει τὸ θαυμαστὸν αὐτὸν δῶρον, ἡ ἀνέκφραστος αὐτὴ χάρις. Κανεὶς δὲν τὸ ἐντρέπεται, κανεὶς δὲν τὸ ἀποφεύγει μὲ τὴν σκέψιν, διτὶ αὐτὸν εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ κατηραμένου θανάτου, ἀλλ’ ὅλοι χρησιμοποιοῦμεν αὐτὸν ὡς κόσμημα περισσότερον ἀπὸ τὰ στεφάνια καὶ τὰ στέμματα καὶ ἀναρίθμητα μαργαριταρένια περιθέραια».

81. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἀς ἀναπέμψωμεν ὑμνους καὶ ἀς ἑορτάσωμεν, ὅχι ὅπως γίνεται εἰς τὰ κοσμικὰ πανηγύρια, ἀλλὰ ὅπως ταιριάζει εἰς τὸν Θεόν: κρατοῦντες κλαδιὰ φοίνικος ὅχι μόνον μὲ τὸ χέρι, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ψυχὴν· καὶ ἀφοῦ κάμωμεν αὐτὴν λευκὴν περισσότερον ἀπὸ τὸ χιόνι, ἀς ἀπομακρύνωμεν ἔξι αὐτῆς ὅλην τὴν νέκρωσιν τοῦ παλαιοῦ καὶ δερματίνου χιτῶνος, μὲ τὸ νὰ ἀπορρίψωμεν κάθε ἀλαζονείαν καὶ ἔπαρσιν. Διάτι δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ὁ βασιλεὺς τῶν ἀγγέλων δὲν ἔρχεται ἐπάνω εἰς ἄρματα καὶ ἐπὶ κεφαλῆς στρατευμάτων· ἀλλ’ ἔρχεται καθήμενος ἐπάνω εἰς ἔνα ἀθλιόν καὶ μικρὸν πουλάρι ὄνου. Δι' αὐτὸν καὶ ἡμεῖς ἀς δείξωμεν μετριοφροσύνην μαζὶ μὲ τὸν Χριστόν, διὰ νὰ ἀνυψωθῶμεν ἐπίσης μαζὶ του· ἀς τὸν ὑμνήσωμεν μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἀς τὸν δοξολογήσωμεν μὲ τὰ παιδιά· ἀς αἰσθανθῶμεν μαζὶ μὲ τὴν Βηθανίαν χαρμόσυνον σκίρτημα, ἀς ἀναστηθῶμεν μαζὶ μὲ τὸν Λάζαρον ἀπὸ τὰ νεκρὰ ἔργα· μαζὶ μὲ τοὺς κατοίκους τῆς Σιάνων ἀς ἀναπηδήσωμεν ἀπὸ χαράν· μαζὶ μὲ τοὺς τυφλούς, ποὺ ἀπέκτησαν τὸ φῶς, ἀς φωνάξωμεν ἀπὸ χαράν· μαζὶ μὲ τὰ νήπια καὶ τοὺς γέροντας ἀς δοξολογήσωμεν· μὲ τοὺς μαθητὰς ἀς κηρύξωμεν· σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα τῶν παιδιῶν, ἀς στρώσωμεν καλὰ κάτω εἰς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς κλάδους ἐληῆς μὲ τὴν ἐλεημοσύνην».

82. ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ (Μεγάλου Φωτίου).

« Ἐννοήσωμεν τῆς παρούσης ἡμέρας τὸ μυστήριον, ὅπως δὲ τῶν διλων δεσπότης καὶ ποιητής, δὲ ἀπεριώσιτος τε καὶ ἀπερίγραπτος, δὲ τὴν γῆν μετέωρον φήματι μόνῳ προατῶν καὶ νεύματι κινῶν τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ σύμπαν κατέχων δρακί, ἐννοήσωμεν, ὅπως ἐπὶ σταυροῦ κρέμαται καὶ τὰς χεῖρας ἥλοις ἐκδίδωσι καὶ τὸν πόδας προσπίγγυνται καὶ τὴν πλευρὰν διορύσσεται καὶ ἐμπινέται καὶ φατίζεται, δὲ τὰ Χερονύμια τρέμει καὶ οὐ προνοίᾳ τοῦ παντὸς ἡ κυβέρνησις. Διατὰ ταῦτα πάσχει; Ἰνα σοι τὴν σωτηρίαν πηγάσῃ, ἵνα τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου ἀπαλλάξῃ, ἵνα τῆς παλαιᾶς τυραννίδος ἐξαρπάσῃ».

83. ΤΟ ΜΕΓΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ (Αμφιλοχίου Ικονίου).

«Ἐπιτάφιον ἔορτὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἔορτάζομεν σήμερον. Καὶ δέ μέν, παρὰ τοῖς νεκροῖς κάτω τοῦ θανάτου τὰ δεσμὰ διαλύων καὶ φωτὸς τὸν Ἀδην πληρῶν καὶ ἀφυπνίζων τὸν κεκοιμημένους· ἡμεῖς δὲ χορεύομεν ὑπὲρ γῆν, τὴν ἀνάστασιν φανταζόμενοι, καὶ οὐ δεδοίκαμεν τὴν φθοράν, μὴ κατισχύσῃ τῆς ἀφθαρσίας...

Ὦ καινῶν καὶ παραδόξων πραγμάτων! Ξύλῳ τείνεται δὲ λόγῳ

82. Περικοπὴ ἐκ τῆς δευτέρας διμήλιας τοῦ Μεγάλου Φωτίου εἰς τὴν Μ. Παρασκευὴν (Β. Λαούρδα, Φωτίου διμήλια, Θεσσαλονίκη 1959, σ. 27).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἐκδίδωμι = παραδίδω, ἐγκατατείπω. — προστήγυνμι = προστηλῶ, καρφώων. — διορύσσω = σκάπτω διὰ μέσου τινός ἀνοίγω διώρυγα· (ἐδῶ) τρυπῶ.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** ἵνα τῆς δουλείας τοῦ διαβόλου ἀπαλλάξῃ, ἵνα τῆς παλαιᾶς τυραννίδος ἐξαρπάσῃ· συμφώνως πρὸς τὴν παλαιοχριστιανικὴν ἀντίληψιν, δὲ Ἐσταυρωμένος διὰ τοῦ θανάτου Του ἔγινεν δὲ νικητής τοῦ Διαβόλου. Ο Κύριος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ καὶ διὰ τοῦ Σταυροῦ κατήγαγε τὴν μεγίστην νίκην. Ἐξεμδένισε τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σατανᾶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων (Κολ. β', 13 - 15).

83. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ε' λόγου τοῦ Αμφιλοχίου Ικονίου εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Σαββάτου (Ἐ.Π. 39, 89 - 93).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** φαντάζομαι = σκέπτομαι μὲ τὴν φαντασίαν. — τείνω = ἔκτείνω, ἀπλώνω. — τύπτω = κτυπῶ. — ἀπαναίνομαι = (ἀόρ. ἀπηγηνάμην) = ἀρνοῦμαι, ἀποκρούω, ἀπορρίπτω μὲ περιφρόνησιν, δὲν ἀναγνωρίζω. — σήμαντρον = σφραγίς.

82. Μετάφρασις.

«Ἄς κατανοήσωμεν τὸ μυστήριον τῆς σημερινῆς ἡμέρας, πῶς δηλαδὴ ὁ Κύριος καὶ Δημιουργὸς τῶν ὅλων, ὁ ἀπεριόριστος καὶ ἐκτὸς κάθε περιγραφῆς, αὐτός, ποὺ μὲ μόνον τὸν λόγον κρατεῖ τὴν γῆν αἰωρουμένην εἰς τὸν ἄέρα καὶ μὲ ἔνα νεῦμά του κινεῖ τὸν οὐρανὸν καὶ συγκρατεῖ τὸ σύμπαν εἰς τὴν φοῦχτάν του, ἀς κατανοήσωμεν πῶς εἶναι κρεμασμένος ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν καὶ παραδίδει τὰ χέρια του εἰς τὰ καρφιά καὶ καρφώνεται εἰς τὰ πόδια καὶ τρυπᾶται εἰς τὴν πλευρὰν καὶ δέχεται ἐμπτυσμοὺς καὶ ραπίσματα αὐτός, τὸν ὅποιον τρέμουν τὰ Χερούβιλα καὶ μὲ τὴν πρόνοιαν τοῦ ὅποιού γίνεται ἡ διακυβέρνησις τοῦ σύμπαντος. Διατὶ πάσχει αὐτός; Διὰ νὰ σοῦ προσφέρῃ τὴν πηγὴν τῆς σωτηρίας, διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν δουλείαν τοῦ διαβόλου, διὰ νὰ ἀποσπάσῃ καὶ σώσῃ ἀπὸ τὴν παλαιὰν καταδυνάστευσιν».

83. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἑορτάζομεν τὴν ἐπιτάφιον ἑορτὴν τοῦ Σωτῆρος μας. Καὶ αὐτὸς μὲν εὐρίσκεται κάτω (εἰς τὸν "Ἄδην") κοντά εἰς τοὺς νεκρούς, συντρίβων τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου καὶ γειζῶν τὸν "Ἄδην μὲ φῶς καὶ ἐγείρων ἐκ τοῦ ὑπνου αὐτούς, οἱ ὅποιοι εἰχον κοιμηθῆν ἡμεῖς δὲ πηδῶμεν ἀπὸ χαρὰν ὑπεράνω τῆς γῆς, σκεπτόμενοι μὲ τὴν φαντασίαν τὴν ἀνάστασιν, καὶ δὲν φοβούμεθα μήπως ἡ φθορὰ ὑπερνικήσῃ τὴν ἀφθαρσίαν...

"Ω καινούργια καὶ παράδοξα γεγονότα! Ἐπάνω εἰς τὸ ξύλον (τοῦ Σταυροῦ) ἐκτείνεται αὐτός, ποὺ μὲ τὸν λόγον ἐξέτεινε τὸν οὐρανόν· καὶ δένεται μὲ δεσμὰ αὐτός, ποὺ ἔδεσε μὲ ἄρματα τὴν θάλασσαν· ποτίζεται μὲ χολὴν αὐτός, ποὺ ἔχαρισε τὰς πηγὰς τοῦ μέλιτος· καὶ στεφα-

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : παρὰ τοῖς νεκροῖς... ἀφυπνίζων τοὺς κεκομημένους· παραστάσεις, ποὺ ἀπεικονίζονται εἰς τὴν ὄρθοδοξὸν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, ἡ ὅποια παριστᾶ τὴν εἰς "Ἄδου κάθοδον. Ἡ εἰκὼν αὕτη ἀπεικονίζει διτὶ λέγει καὶ ὁ μέγας Φώτιος εἰς τὴν ὁμιλίαν του εἰς τὸ Μ. Σάββατον, παρουσιάζων τὸν Σωτῆρα ὑπενυμίζοντα εἰς ἡμᾶς τὰ ἔξις: «Τάφον φέρει καὶ πύλαι χαλκαὶ συνετρίβησαν καὶ κλείθρα καὶ μοχλοὶ σιδηροὶ συνεθλάσθησαν καὶ τὰ τῆς καθ' ὑμῶν τυραννίδος βασιλεία καθηρέθησαν». Καὶ κατὰ τὸν Γρηγόριον Νύσση, ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου « ἔλυε τὴν τοῦ θανάτου ὁδίνα. Αὕτη τὸν νεκρῶν πρωτότοκον ἐμαίευσατο. Ἐν ταύτῃ συνετρίβησαν αἱ σιδηραὶ τοῦ θανάτου πύλαι. Ἐν ταύτῃ οἱ χαλκοὶ τοῦ "Ἄδου μοχλοὶ συνεθλάσθησαν. Νῦν ἀνοίγεται τοῦ θανάτου τὸ δεσμωτήριον. Νῦν κηρύσσεται τοῖς αἷχμαλώτοις ἡ ἄφεσις » ('Ε.Π. 46, 605).

τείνας τὸν οὐρανόν· καὶ δεσμοῖς περιβάλλεται ὁ δῆσας ψάμμῳ τὴν θάλασσαν ποτίζεται χολὴν ὁ τὰς πηγὰς μέλιτος χαρισμένος· καὶ στεφανοῦται ἀκάρθαις ὁ τὴν γῆν στεφανώσας τοῖς ἄνθεσι· καὶ τύπτεται μὲν καλάμῳ τὴν κεφαλὴν ὁ πατάξας τὴν Ἀγυπτον ταῖς δέκα πληγαῖς καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Φαραὼ καλύψας τοῖς ὕδασιν. Ἐμπτύεται τὸ πρόσωπον, δὲ ίδειν οὐ φέρει τὰ Χερούβιμ. Τὶ δεῖ λέγειν τὰ πλείω; Οὐδὲν τῆς ἀγαθότητος ἀπανηράμενοι, ἐγκλείονται τάφῳ, διν οὐδὲν τῶν ὅντων χωρεῖ· καὶ σήμαντρα ἐπιτίθεασιν, ἡμῖν τὴν σωτηρίαν φυλάττοντες· καὶ δεδιότες τὴν Ἀράστασιν, στρατιώτας φύλακας ἐφιστῶσι τῷ μνήματι».

84. «ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΗΜΕΡΑ»

(Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ).

« Ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ ἡ ἀρχὴ δεξιά καὶ λαμπρυθῶμεν τῇ πανηγύρει καὶ ἀλλήλους περιπτυξώμεθα· εἴπωμεν, ἀδελφοί, καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς, μὴ δτι τοῖς δι' ἀγάπην τι πεποιηκόσιν ἢ πεπονθόσι· συγχωρήσωμεν πάντα τῇ ἀναστάσει· δῶμεν συγγνώμην ἀλλήλοις... Χθὲς συνεσταυρούμην Χριστῷ, σήμερον συνδοξάζομαι· χθὲς συνενεχρούμην, συζωποιοῦμαι σήμερον· χθὲς συνεθαπτόμην, σήμερον συνεγείρομαι... Γερώμεθα ὡς Χριστός, ἐπεὶ καὶ Χριστὸς ὡς ἡμεῖς· γενώμεθα θεοὶ δι' αὐτόν, ἐπειδὴ κάκεῖνος δι' ἡμᾶς ἀνθρωπος. Προσέλαβε τὸ χεῖρον, ἵνα δῶ τὸ βέλτιον ἐπτάχευσεν, ἵν' ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλούτησωμεν δούλου μορφὴν ἔλαβεν, ἵνα τὴν ἐλευθερίαν ἡμεῖς ἀπολάβωμεν κατῆλθεν, ἵν' ὑψωθῶμεν ἐπειράσθη, ἵνα νικήσωμεν· ἡτιμάσθη, ἵνα δοξάσῃ ἀπέθανεν, ἵνα σώσῃ ἀνῆλθεν, ἵν' ἐλκύσῃ πρὸς ἔαυτὸν κάτω κειμένους ἐν τῷ τῆς ἀμαρτίας πτώματι ».

84. Περικοπὴ ἐκ τοῦ α' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὸ ἄγιον Πάσχα ('Ε.Π. 35, 396 - 400).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά : λαμπρύνομαι = γίνομαι λαμπρός. — συγχωρέω-ω = συμφωνῶ· συμβιβάζομαι· δωρίζω, χαρίζω χρέος· διδω ἀφεσιν. — πτῶμα = πτῶσις, πέστιμον.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ἡ ἀρχὴ δεξιά· τῆς πασχαλείου περιόδου καὶ μάλιστα τῆς διακινητίσμου ἐβδομάδος. — ἀναστάσεως ἡμέρα... δῶμεν συγγνώμην ἀλλήλοις· πολλαὶ τῶν ἐκφράσεων αὐτῶν περιελήφθησαν εἰς τὸν γνωστὸν πασχάλειον ὑμνον « Ἀναστάσεως ἡμέρα καὶ λαμπρυθῶμεν τῇ πανηγύρει καὶ ἀλλήλους περιπτυξώμεθα. Εἴπωμεν ἀδελφοὶ καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς· Συγχωρήσωμεν πάντα τῇ Ἀναστάσει... ». Πολλάκις ἡ ὑμνολογία τῆς Ἐκκλησίας μας χρησιμοποιεῖ αὐτουσίους ἐκφράσεις ἐκ τῶν πατε-

νώνεται μὲν ἀγκάθια αὐτός, ποὺ ἐστεφάνωσε τὴν γῆν μὲν τὰ λουλούδια· καὶ κτυπᾶται πράγματι εἰς τὸ κεφάλι μὲν καλάμι ἐκεῖνος, ποὺ ἐπάταξε τὴν Αἴγυπτον μὲ τὰς δέκα πληγὰς καὶ ἐσκέπασε μὲν τὰ νερὰ τὸ κεφάλι τοῦ Φαραώ. Δέχεται ἐμπτυσμούς τὸ πρόσωπον, τὸ δόποῖον τὰ Χερούβιλα δὲν ἡμποροῦν νὰ ἀντικρύσουν. Διατὶ νὰ εἴπω περισσότερα; Χωρὶς νὰ ἀναγνωρίσουν τίποτε ἀπὸ τὴν ἀγαθότητά του, κλείουν εἰς τάφον ἐκεῖνον, τὸν δόποῖον κανένα ἀπὸ τὰ δέκα δὲν δύναται νὰ περικλείσῃ· καὶ τοποθετοῦν ἐπάνω εἰς τὸν τάφον σφραγίδας φρουροῦντες αὐτόν, ποὺ εἶναι ἡ σωτηρία μας· καὶ ἐπειδὴ φοβοῦνται τὴν Ἀνάστασιν, ἔγκαθιστοῦν στρατιώτας φρουρούς εἰς τὸν τάφον».

84. Μετάφρασις.

«Σήμερον εἶναι ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως καὶ ἡ ἔναρξις εἶναι εὔοίωνος (κατάλληλος) καὶ ἀς ἀποκτήσωμεν ἀκτινοβόλον λαμπρότητα πρὸς χάριν τῆς πανηγύρεως καὶ ἀς ἀγκαλιάσωμεν ὁ ἔνας τὸν ἄλλον· ἀς προσφωνήσωμεν ὡς ἀδέλφια ἀκόμη καὶ ἐκείνους, οἱ δόποι μᾶς μισοῦν, πολὺ δὲ περισσότερον ἐκείνους, οἱ δόποι ἀπὸ ἀγάπην ἔχουν κάμει ἡ ἔχουν πάθει κάτι· ἀς δώσωμεν ἀφεσιν δι' ὅλα πρὸς χάριν τῆς ἀναστάσεως· ἀς δώσωμεν συγγνώμην ὁ ἔνας εἰς τὸν ἄλλον... Χθὲς ὑφιστάμην σταύρωσιν μαζί μὲ τὸν Χριστόν, σήμερον δοξάζομαι μαζί του· χθὲς ἐγινόμην νεκρὸς μαζί Του, σήμερον ζωοποιοῦμαι μὲ Αὐτόν· χθὲς ὑφιστάμην ἐνταφιασμὸν μαζί Του, σήμερον ἀνίσταμαι μαζί μὲ Αὐτόν... "Ἄς γίνωμεν ὅπως ὁ Χριστός, διότι καὶ ὁ Χριστὸς ἔγινεν ὅπως ἡμεῖς· ἀς γίνωμεν θεοὶ δι' αὐτόν, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ἔγινεν ἀνθρωπος πρὸς χάριν ἡμῶν. Ἐδέχθη τὸ χειρότερον, διὰ νὰ δώσῃ τὸ καλύτερον· ἔγινε πτωχός, διὰ νὰ γίνωμεν ἡμεῖς πλούσιοι μὲ τὴν ἰδικήν του πτωχείαν· ἔλαβε μορφὴν δούλου, διὰ νὰ λάβωμεν ἡμεῖς ἀπὸ Αὐτὸν τὴν ἔλευθερίαν· κατῆλθεν εἰς τὴν γῆν, διὰ νὰ ὑψωθῶμεν εἰς τὸν οὐρανόν· ὑπέστη πειρασμούς, διὰ νὰ νικήσωμεν· ὑπέστη προσβολάς, διὰ νὰ μᾶς δοξάσῃ· ἀπέθανε, διὰ νὰ μᾶς σώσῃ· ἀνῆλθεν (εἰς τοὺς οὐρανοὺς μὲ τὴν Ἀνάληψιν), διὰ νὰ σύρῃ πρὸς τὸν ἑαυτόν του ἡμᾶς, ποὺ εὑρισκόμεθα πεσμένοι κάτω μὲ τὸ πέσιμο τῆς ἀμαρτίας».

ρικῶν κηρυγμάτων.— δούλου μορφὴν ἔλαβεν... ἐν τῷ τῆς ἀμαρτίας πτώματι· ὁ Γρηγόριος ὑπενθυμίζει δι' ὅλιγων πάντας τούς σταθμούς τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου. Συχνά οἱ Πατέρες, διμιλοῦντες διὰ μίαν δεσποτικήν ἕορτήν, ὑπενθυμίζουν καὶ πάσσας τὰς ἄλλας, ως συναποτελούσας μίαν ἐνότητα.

85. «ΧΡΙΣΤΟΣ ΕΓΕΡΘΕΙΣ ΕΚ ΝΕΚΡΩΝ ΑΠΑΡΧΗ
ΤΩΝ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΩΝ ΕΓΕΝΕΤΟ»
(Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ;).

« Μηδεὶς φοβείσθω θάνατον· ἡλευθέρωσε γὰρ ἡμᾶς ὁ τοῦ Σωτῆρος θάνατος. Ἐσβεσεν αὐτὸν, ὅπ' αὐτοῦ κατεχόμενος. Ἐσκύλευσε τὸν Ἀδην δικαίων εἰς τὸν Ἀδην. Ἐπίνησεν αὐτὸν γενσάμενον τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. Καὶ τοῦτο προλαβὼν Ἡσαῦας, ἔβρόσει. Οὐ "Ἀδης, φησίν, ἐπικράνθη, συναντήσας σοι κάτω. Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ κατηργήθη. Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ ἐνεπαίχθη. Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ ἐνεκρώθη. Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ καθηρέθη. Ἐπικράνθη· καὶ γὰρ ἐδεσμεύθη... Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; Ποῦ σου, Ἀδη, τὸ νίκος; Ἀνέστη Χριστὸς καὶ σὺ καταβέβλησαι. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ πεπτώκασι δαίμονες. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ χαίρονται ἄγγελοι. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ ζωὴ πολιτεύεται. Ἀνέστη Χριστὸς καὶ νεκρὸς οὐδεὶς ἐπὶ μηρίματος. Χριστὸς γὰρ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο».

86. Η ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ
(Θεοφάνους Κεραμέως).

« Λαμπρὰ τῷ δόντι καὶ περιφανῆς ἡ παροῦσα πανήγυρις, αὐτὸ δὴ τῶν ἑορτῶν τὸ κεφάλαιον ὑπόθεσιν ἔχονσα· αὕτη γὰρ ἡ τῶν μυστηρίων

85. 'Απόσπασμα ἐκ τοῦ εἰς τὸν Ίωάννην τὸν Χρυσόστομον ἀποδιδούμενου Κατηχητικοῦ λόγου, διόπτοιος ἀναγινώσκεται κατὰ τὴν ἀπόλυτιν τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα ('Ε.Π. 59, 721-724).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : κέντρον = δέξια αίχμή· κεντρί (ζέφου). — νίκος = νίκη. — πολιτεύομαι = σχηματίζω πολιτείαν, κυβερνῶ, λαμβάνω μέρος εἰς τὴν διοίκησιν, μετέχω εἰς τὰ πολιτικά πράγματα. — ἀπαρχὴ = προσφορὰ καὶ θυσία τῶν πρώτων καρπῶν· ἔναρξις. — Ή περικοπὴ γίνεται πολὺ παραστατικὴ μὲ τὰ διάφορα ρητορικά σχήματα καὶ ίδιως μὲ τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰ ἀλλεπαλληλά σχήματα ἐπανάδου ἡ ἐπαναφορᾶς.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; Α' Κορ. 1ε', 55· κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Θεοφυλάκτου, « ὡσπερ γάρ δικοπτίος αὐτὸς μέν ἐστι ζωοφίον τι μικρόν, ἐν δὲ τῷ κέντρῳ τὴν Ισχὺν ἔχει· οὐτω καὶ δι θάνατος διὰ τῆς ἀμαρτίας Ισχυν ». — ποῦ σου, "Ἀδη, τὸ νίκος; Α' Κορ. 1ε', 55. — ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο· Α' Κορ. 1ε', 20. 'Υπονοεῖται, διτι δικαίων εἰς τὴν καρπῶν ἀποτελοῦν τὸν βέβαιον προάγγελον τῆς γενικῆς συγκομιδῆς, ποὺ θὰ ἔλθῃ μετ' ὀλίγον, τοιουτορόπως καὶ ἡ ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι δι προάγγελος τῆς ἀναστάσεως πάντων τῶν κεκοιμημένων.

85. Μετάφρασις.

«Κανεὶς ἀς μὴ φοβῆται τὸν θάνατον· διότι μᾶς ἡλευθέρωσεν (ἀπὸ τὸν θάνατον) ὁ θάνατος τοῦ Σωτῆρος. "Ἄν καὶ κατέίχετο (ὁ Σωτὴρ) ἀπὸ τὸν θάνατον, δύμας τὸν ἔσβησεν (ἔξηφάνισεν). Αὐτός, ποὺ κατέβη εἰς τὸν "Ἄδην, ἐλαφυραγώγησε τὸν "Ἄδην. "Ἐδωκε πικρίαν εἰς τὸν "Ἄδην, ὅταν αὐτὸς ἐγενήθη τὴν σάρκα του. Καὶ αὐτό, ἀφοῦ ἐπρόφθασε νὰ εἴπῃ ὁ Ἡσαΐας, ἐφώναξε δυνατά· ὁ "Ἄδης, λέγει, ἐδοκίμασε πικρίαν, ὅταν Σὲ συνήτησε κάτω. 'Ἐδοκίμασε πικρίαν, διότι βεβαίως κατηργήθη. 'Ἐδοκίμασε πικρίαν, διότι ἀσφαλῶς ἐγελοισποιήθη. 'Ἐδοκίμασε πικρίαν, διότι ἐνεκρώθη. 'Ἐδοκίμασε πικρίαν, διότι ἔχασε τὴν ἔξουσίαν του. 'Ἐδοκίμασε πικρίαν, διότι ἐπίσης ἔγινε δεσμώτης... Ποὺ εἶναι, θάνατε, τὸ δηλητηριῶδες κεντρί σου; Ποὺ εἶναι, "Ἄδη, ή νίκη σου; 'Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ σὺ ἔχεις ριψθῆ κάτω ταπεινωμένος. 'Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ οἱ δαίμονες ἔχουν σωριασθῆ. 'Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ οἱ ἄγγελοι χαίρουν. 'Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ ἡ ζωὴ κατέχει τὴν ἔξουσίαν. 'Ανέστη ὁ Χριστὸς καὶ κανεὶς νεκρὸς δὲν θὰ εἶναι εἰς τὸν τάφον. Διότι ὁ Χριστός, ἀφοῦ ἤγερθη ἐκ νεκρῶν, ἔγινεν ὁ πρῶτος ὥριμάστας καρπὸς τῆς ἀναστάσεως αὐτῶν, οἱ ὅποιοι ἔχουν κοιμηθῆ».

86. Μετάφρασις.

«Εἶναι πράγματι λαμπρὸν καὶ ἔνδοξος ἡ σημεριṇὴ μεγάλη ἑορτή, ποὺ ἔχει ὡς ἀντικείμενον ἑορτασμοῦ αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἀνακεφαλαίωσιν (τὴν συνισταμένην) τῶν ἑορτῶν· διότι αὐτὴ εἶναι ἡ κορωνὶς (τὸ κορύφωμα) τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ· αὐτὴ εἶναι ἡ τελειοποίησις τῆς σωτηρίας μας· σήμερον ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἐγκαθίσταται εἰς τὴν ἐπουράνιον τιμητικὴν θέσιν· σήμερον ἔχει διαλυθῆ ἡ ἔχθρα τῶν λογικῶν ὄντων, ποὺ ὑπάρχει ἔξι ἀρχῆς, καὶ ἔχει γίνει ἡ ἔνωσις τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώ-

86. Περικοπὴ ἐκ τῆς λθ' ὁμιλίας Θεοφάνους τοῦ Κεραμέως «εἰς τὴν σωτήριον. Ἀνάληψιν» ('Ε.Π. 132, 744 καὶ 760).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά**: κεφάλαιον = ἀνακεφαλαίωσις, περίληψις. — θῶκος = ἔθρα, κάθισμα, ἔθρα ἀξιώματος, θέσις. — ἐγκαθίδρυματι = τοποθετοῦμαι, ἐγκαθίσταμαι. — βρότειος = ἀνθρώπινος. — φύραμα = μᾶζα, ζυμωμένον ὄλικόν. — ὄπεραίρομαι = ὑψοῦμαι ὑπεράνω. — ἐμφαίνω = ἐκθέτω πρὸς φανέρωσιν, ἐπιδεικνύω, παρουσιάζω. — σύμβολον = πρᾶγμα χρησιμεύον ὡς ἔνδειξις, τεκμήριον, δείγμα. — φιλοπευστέω-ῶ = ἀρέσκομαι εἰς τὸ νὰ ἐρωτῶ, νὰ μανθάνω. — γηῖνων = (συνεκδοχικῶς καὶ μετωνυμικῶς) τῆς γῆς. — περίγειος = ὁ περὶ τὴν γῆν· ἐπίσης ὁ ἀνήκων εἰς τὴν γῆν, ὁ ἐπὶ

τοῦ Χριστοῦ κορωνίς· αὐτη τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἡ τελείωσις· σήμερον ἡ φύσις τῶν ἀνθρώπων εἰς τὸν ὑπερουρανίον θῶκον ἐνίδρυται· σήμερον ἡ ἀνέκαθεν ἔχθρα τῆς λογικῆς φύσεως διαλέλυται καὶ ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων γέγονεν ἔνωσις· σήμερον τῆς ἀσωμάτων ἀξίας ὑπερήφθη τὸ βρότειον φύραμα καὶ θεῖκῆς ἀξίας γέγονε μέτοχον· σήμερον αἱ νοεραὶ δυνάμεις ἑορτάζουσι, μετ' ἐκπλήξεως οὐρανῷ συνημμένην δρῶσαι τὴν γῆν...

Οἱ ὑποδεχόμενοι ἄγγελοι βλέποντες αὐτὸν μετὰ σώματος ἀνίστα καὶ τὰ τοῦ πάθους ἐμφανοῦτα σύμβολα φιλοπενστοῦν «Τίς οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;». Πρὸς οὓς ἀποκρίνονται «Κύριος κραταῖς καὶ δυνατός, Κύριος δυνατός ἐν πολέμῳ», δις πρὸς τὸν διάβολον ὑπέρ τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ἐπολέμησεν».

87. Η ΕΟΡΤΗ ΤΗΣ ΠΕΝΤΗΚΟΣΤΗΣ. Η ΠΡΟ·Υ·ΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ «ΜΕΤΟΥΣΙΑΣ» ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ (Γρηγορίου Νύσσης).

«Σήμερον κατὰ τὴν ἐτήσιον τοῦ ἔτους περίοδον τῆς Πεντηκοστῆς συμπληρουμένης, κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, εἴηγε περὶ τὴν τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας ἐσμέν, ἐγένετο ἡ ἀνεκδιήγητος χάρις. Κατεμίχθη γὰρ πάλιν τοῖς ἀνθρώποις τὸ Πνεῦμα, διόπερ πρότερον διὰ τὸ γενέσθαι σάρκα καὶ τὸν ἀνθρώπουν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀπεφοίτησε. Καὶ διὰ τῆς βιαίας ἐκείνης πτοῦς... ἐν τῇ καθόδῳ τοῦ Πνεύματος, πλήρεις τῆς θείας δυ-

τῆς γῆς, ὁ γῆνος. — πρόβλημα = πᾶν ὅ,τι προβάλλει κανεὶς πρὸς ἄμυνάν του. τεῖχος· θώραξ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῶν ἐορτῶν τὸ κεφάλαιον... κορωνίς· ἡ Ἀνάληψις τοῦ Κυρίου εἶναι τῷ ὅντι ἡ συνισταμένη καὶ ἡ κορωνὶς πασῶν τῶν ἐορτῶν, διόπει προβάλλει τὸν τελικὸν σκοπὸν ὅλων τῶν ἀπολυτρωτικῶν ἐνεργειῶν τοῦ Κυρίου, τὰς ὅποιας μᾶς ἐνθυμίζουν αἱ ἀλλαι ἐορταὶ. «Ο σκοπὸς αὐτὸς εἶναι ἡ διανεύσις τῆς δοξασμένης ἀνθρωπίνης φύσεως εἰς τὸν οὐρανόν. Πρόδρομος εἰς τὴν ἀνοδικὴν αὐτήν πτορέαν ἔγινεν ὁ Κύριος μὲ τὴν ἀνάληψιν του. Ἀνυψώθη εἰς τὰ δεξιά τοῦ οὐρανίου Πατρός του ὡς πρωτότοκος ἀδελφός μας, ὡς κεφαλὴ τοῦ μυστικοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ χαρίσῃ εἰς ἡμᾶς καὶ αὐτήν τὴν ἀφθαρτίαν τῆς σαρκός. «Δεῖ γάρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρτίαν καὶ τὸ θηντὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν» (Α' Κορ. 1ε', 53). — «Κύριος κραταῖς... δυνατός ἐν πολέμῳ». Ψαλμ. κγ', 8.

πων· σήμερον ή ἀνθρωπίνη μᾶζα ὑψώθη ὑπεράνω τῆς ἀξίας τῶν ἀγγέλων καὶ ἔχει γίνει συμμέτοχος εἰς τὴν θεῖκὴν ἀξίαν· σήμερον αἱ νοεραὶ (ἄυλοι) δυνάσιεις ἕορτάζουν, διότι βλέπουν μὲ ἐκπληξιν τὴν γῆν συνηνωμένην μὲ τὸν οὐρανόν...

Οἱ δύγγελοι, ποὺς ὑποδέχονται τὸν Κύριον, καθὼς τὸν βλέπουν νὰ ἀνέρχεται (εἰς τὸν οὐρανὸν) μὲ σῶμα καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ τὰ τεκμήρια τοῦ πάθους (δηλ. τὰ σημάδια ἀπὸ τὰ καρφιὰ καὶ τὴν λόγχην), εὔχαριστως ἔρωτοῦν (μὲ τοὺς λόγους τοῦ Ἡσαΐου): «Ποιος εἶναι αὐτός, ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης;;». Πρὸς αὐτοὺς (τοὺς ἀγγέλους) ἀλλοὶ ἀποκρίνονται: «Εἶναι ὁ Κύριος ὁ πανίσχυρος καὶ δυνατός, ὁ Κύριος ὁ δυνατός εἰς τὸν πόλεμον», ὁ ὄποιος ἡγωνίσθη νικηφόρα ἐναντίον τοῦ διαβόλου πρὸς χάριν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους».

87. Μετάφρασις.

«Σήμερον, ποὺς εἰς τὴν περίοδον τοῦ ἔτους συμπληρώνεται ἡ Πεντηκοστὴ κατὰ τὴν ὥραν ταύτην, ἐφ' ὅσον βεβαίως εὑρισκόμεθα (αὐτὴν τὴν στιγμὴν) περίπου εἰς τὴν τρίτην ὥραν τῆς ἡμέρας, ἔγινεν ἡ ἀπερίγραπτος (Θεία) δωρεά. Διότι ἡνώθη πάλιν μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὸ (ἄγιον) Πνεῦμα, τὸ ὄποιον προηγουμένως ἀπεμακρύνθη ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ὁ ἀνθρωπὸς (ἔχασε τὴν πνευματικότητά του καὶ) ἔγινε σάρξ (ὕλη). Καὶ μὲ τὴν βιαίαν ἐκεῖνην πνοὴν κατὰ τὴν κάθοδον τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἐκεῖνοι, οἱ ὄποιοι εἰχον ἐγκαταλειφθῆ εἰς τὸ ὑπερῷον, ἐγέμισαν ἀπὸ τὴν θείαν δύναμιν, ποὺ εἶχε παρουσιασθῆ ὑπὸ

87. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης εἰς τὸ ἄγιον Πνεῦμα.

α) **Δεξιλογικὰ καὶ συντακτικά :** τὴν ἐτήσιον τοῦ ἔτους πλεονασμός. — καταμ(ε)ίγνυμι = ἐνώνω δύο ἡ περισσότερα πράγματα. — καταλείπομαι = ἐγκαταλείπομαι. — ὑπερῶν = ὁ ἀνώτατος ὄροφος τῆς οἰκίας.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** τὴν ἐτήσιον περίοδον τῆς Πεντηκοστῆς ὡς Πεντηκοστὴ ἔχαρακτηρίζετο ὅχι μόνον μία ἡμέρα, ἀλλὰ καὶ ὅλοκληρον τὸ πεντηκονθήμερον, ποὺ ἥρχιζε τὸ Πάσχα. — περὶ τὴν τρίτην ὥραν δηλαδὴ τὴν 9ην π.μ. — οἱ ἐν τῷ ὑπερῷῳ καταλειφθέντες πρβλ. Πράξ. α', 12, ὅπου λέγεται, ὅτι οἱ ἀπόστολοι μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου «εἰς τὸ ὑπερῷον ἀνέβησαν οὐ κίσαν κατατέμοντες». Τὸ «ὑπερῷον» ἐκλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ἀλληγορικῶς ὡς ἡ ζωὴ τῆς πνευματικῆς ἀνατάσεως καὶ ἔξασεως.

νάμεως, ἐν εἰδει πυρός, οἱ ἐν τῷ ὑπερώφω καταλειφθέντες ἐγένοντο· οὐδὲ γάρ ἔστι δυνατὸν ἄλλως μέτοχον Πνεύματος ἀγίου γενέσθαι τινά, μὴ τῷ ὑπερώφῳ τῆς ζωῆς ταύτης ἐνδιαιτώμενον. "Οσοι γὰρ τὰ ἄνω φρονοῦσι, μεταθέντες ἑαυτῶν ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανὸν τὸ πολίτευμα, τοῦ ὑπερφόντος τῆς ὑψηλῆς πολιτείας ὅντες οἰκήτορες, ἐν μετουσίᾳ τοῦ ἀγίου Πνεύματος γίνονται ».

88. ΑΙΤΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΛΗΨΗΝ ΤΗΣ ΔΩΡΕΑΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ (Εὔχὴ γονυκλισίας).

« Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν σὴν εἰρήνην δεδωκὼς τοῖς ἀνθρώποις καὶ τὴν τοῦ παναγίου Πνεύματος δωρεάν, ἔτι τῷ βίῳ καὶ ἡμῖν συμπαραγών, εἰς αἰληρονομίαν ἀναφαίρετον τοῖς πιστοῖς ἀεὶ παρέχων..., Σὺ οὖν γνώρισόν μοι ὅδὸν ἐν ᾧ πορεύσομαι. Πνεῦμα σοφίας σου τοῖς ἐμοῖς παράσχον διαλογισμοῖς, Πνεῦμα συνέσεως τῇ ἀφροσύνῃ μον δωρούμενος· Πνεῦμα φόβου σου τοῖς ἐμοῖς ἐπισκίασον ἔργοις· καὶ Πνεῦμα εὐθές ἐγκαίνισον ἐν τοῖς ἐγκάτοις μον καὶ Πνεύματι ἡγεμονικῷ τὸ τῆς διανοίας μον στήρξον ὀλισθηρόν· ἵνα καθ' ἐκάστην ἡμέραν, τῷ Πνεύματι σου τῷ ἀγαθῷ, πρὸς τὸ συμφέρον ὀδηγούμενος, καταξιωθῶ ποιεῖν τὰς ἐντολάς σου ».

89. Η ΕΟΡΤΗ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΥ (Φωτίου τοῦ Μεγάλου).

« Χαῖρε, παρθένε, βιω, τῆς ἐμῆς ἀσθενείας καὶ ἀπορίας τὸ καταφύγιον. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, δι' ἣς τὸ ἡρῷωστηκὸς ἐπιρρόντα καὶ τὸ συντριβὲν ἀνατλάττεται... Χαῖρε, κεχαριτωμένη, δι' ἣς ἡ πικρὰ

88. Ἀπόσπασμα μιᾶς τῶν εύχῶν τῆς γονυκλισίας κατὰ τὸν ἑσπερινὸν τῆς ἑορτῆς τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ὁ ὅποιος τελεῖται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς.

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : τῷ βίῳ καὶ ἡμῖν· ἐν διὰ δυοῖν = τῷ βίῳ ἡμῶν. — τῇ ἀφροσύνῃ μον = (μετωνυμικῶς) εἰς ἐμὲ τὸν ἀφρονα. — ἔγκατα = τὰ ἔσω, τὰ ἐντός, τὰ ἐντόσθια· τὰ ἔσωτερικά, τὰ μύχια, τὰ κατάβαθμα.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : εἰρήνην δεδωκώς· 'Ιωάν. 18, 27: « εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν ». — Πνεῦμα εὐθές... Πνεύματι ἡγεμονικῷ...· ἐκφράσεις ἐκ τοῦ πεντηκοστοῦ ψαλμοῦ (στ. 12 καὶ 14).

89. Περικοπὴ ἐκ τῆς ζ' ὁμιλίας τοῦ Ἱεροῦ Φωτίου εἰς τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου (Β. Λαούρδα, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 81 - 82).

τὴν μορφὴν φωτιᾶς· διότι δὲν εἶναι δυνατὸν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ γίνη κανεὶς μέτοχος τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἐὰν δὲν διαμένῃ καὶ ζῆ εἰς τὸ ὑπερῷον (εἰς τὴν ὑψηλοτέραν σφαῖραν) τῆς ζωῆς αὐτῆς. Διότι ὅσοι διευθύνουν τὰς σκέψεις των πρὸς τὰ ἄνω, διότι μετέθεσαν τὴν πατρίδα των ἐκ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν, ἐφ' ὃσον εἶναι κάτοικοι τοῦ ὑπερῷου τῆς ὑψηλῆς πολιτείας, ἐνώνονται μὲ τὸ ἄγιον Πνεῦμα».

88. Μετάφρασις.

«Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεός μας, ποὺ ἔχεις δώσει τὴν ἰδικήν σου εἰρήνην εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ποὺ πάντοτε, εὐρισκόμενος ἀκόμη παρῶν καὶ εἰς τὴν ἰδικήν μας ζωήν, παρέχεις εἰς τοὺς πιστούς τὴν δωρεὰν τοῦ ἀγίου Πνεύματος ὡς ἀναφεύρετον κληρονομίαν..., σὺ λοιπὸν κάμε γνωστὸν εἰς ἐμὲ τὸν δρόμον, εἰς τὸν ὄποιον θὰ βαδίζω. Δῶσε εἰς τὰς σκέψεις μου Πνεῦμα σοφίας, ἀφοῦ χαρίσῃς εἰς ἐμὲ τὸν ἔφορονα Πνεῦμα συνέσεως· Πνεῦμα φόβου σου ρίψε ὡς σκιάνω εἰς τὰ ἔργα μου· καὶ Πνεῦμα εὐθύτητος (μὲν κινήσεις τοῦ νοὸς εὐθείας καὶ ὀρθᾶς) νὰ ἐγκαινιάσῃς μέσα εἰς τὰ κατάβαθμα τῆς ψυχῆς μου· καὶ μὲ Πνεῦμα ἴσχυρόν, ποὺ νὰ κυριαρχῇ μέσα μου, στήριξε τὴν διάνοιάν μου, ποὺ ὑπόκειται εἰς διάλισθησιν· διὰ νὰ καταστῶ δέξιος νὰ ἐκτελῶ τὰς ἐντολάς σου, ἀφοῦ καθημερινὰ καθοδηγοῦμαι μὲ τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἄγαθόν».

89. Μετάφρασις.

«Χαῖρε, παρθένε, φωνάζω δυνατά, σὺ ποὺ εἶσαι τὸ καταφύγιον ἐμοῦ, ποὺ εἶμαι ἀσθενής καὶ εὑρίσκομαι εἰς ἀδιέξοδον. Χαῖρε, σύ, ἡ ὁποία ἔχεις λάβει ἐξαιρετικὰς χάριτας ἀπὸ τὸν Θεόν, μὲ τὴν ὄποιαν αὐτό, ποὺ ἔχει ἀρρωστήσει, ἐνδυναμώνεται, καὶ αὐτό, ποὺ συνετρίβη, πλάσσεται ἐκ νέου εἰς νέαν καλυτέραν μορφήν... Χαῖρε, κεχαριτωμένη, μὲ τὴν ὄποιαν ἡ πικρὰ ἀπόφασις ἐναντίον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους σβήνεται μὲ τὴν γλυκύτητα τῶν χαρμοσύνων ἀγγειῶν σου καὶ (μὲ τὴν ὄποιαν), ἀφοῦ ἐλευθερώσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὴν ἀταξίαν (ἀσχημασύνην) τῆς παραβάσεως (ἀμαρτίας), φοροῦμεν ὡς στεφάνι τὴν ὁραιότητα

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** τῆς ἐμῆς ἀσθενείας... καταφύγιον (μετωνυμία) = καταφύγιον ἐμοῦ, ποὺ εἶμαι ἀσθενής. — ἐπιρρώνυμοι = ἐνδυναμώνω. — ἀποσκευάζομαι = ἀπαλάττω τὸν ἑαυτόν μου ἀπὸ φέρω· ἀπαλλάττομαι. — στεφανηφορέω - ᾁ = φέρω, φορῶ στέφανον. — θεόδληπτος = ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κατεχόμενος, θεόπνευστος. — ἐποπτικός = ὁ ἀνήκων ἡ ἀναφερόμενος εἰς τὸν ἐπόπτην, δηλαδὴ τὸν μεμυημένον θεατὴν τῶν

κατὰ τοῦ γένους ἀπόφασις τῷ γλυκασμῷ τῶν σῶν εὐαγγελίων ἀπαλεῖ-
φεται καὶ τῆς παραβάσεως τὴν ἀκοσμίαν ἀποσκενασάμενοι τῆς ἐκ σοῦ
θεοφανείας στεφανηφοροῦμεν τὴν ὡραιότητα. Χαῖρε, κεχαριτωμένη,
τῆς τῶν θεολήπτων προφητῶν ἐποπτικῆς διαγνώσεως τὸ νοητὸν καὶ
θεότευκτον ἔνοπτρον, ἐν ᾧ τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦ λόγου συγκατάβασιν μυ-
στικῶς ἔνοπτρισάμενοι, οἴα δὴ σάλτιγγες θείψ πνεύματι ἐνηχούμενοι
τῆς γῆς ἀπάσης τὰ πέρατα παρέλαβον, τὴν σὴν κυνοφορίαν περιηγήσαν-
τες. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, τῆς κοσμικῆς χαρᾶς τὸ ἐργαστήριον, ἐν ᾧ
τῆς πρώτης ἀρᾶς ἔχωνεύθη τὸ κατάκοιμα καὶ τῆς διὰ σοῦ χαρᾶς ἔχαλ-
κένθη τὸ ἀξίωμα ».

90. Η ΚΟΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

(Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου).

« Σήμερον ἡ νοητὴ καὶ θεοφώτιστος σελήνη τῷ τῆς δικαιοσύνης
ἡλιῳ συνεισβάλλουσα, ἐκλείπει μὲν τοῦ τῆς παραντίκα ζωῆς προσκαλ-
εον, ἐν τ’ αὐτῷ δὲ ἀνατέλλουσα καταλαμπόντεται τῷ τῆς ἀθανασίας
ἀξιώματι· σήμερον ἡ χρυσότευκτος καὶ θεοκατασκεύαστος κιβωτὸς
τοῦ ἁγιάσματος ἐκ τῶν ἐπιχθονίων σκηνωμάτων ἀπαίρουσα πρὸς τὴν
ἄνω Ἱερουσαλήμ μετακομίζεται εἰς κατάπαυσιν ἀτελεύτητον... Νῦν
οὖν αἰσθητοὺς ὅφθαλμοὺς ἡ θεοτόκος συμμόνασσα, τοὺς νοητοὺς ἡμῶν
ώς λαμπροὺς καὶ μεγάλους ἀνίσχει φωστῆρας, μήπω καταδύσαντας,
εἰς τὸ γρηγορεῖν τε καὶ ἔξιλάσκεσθαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τῆς
τοῦ κόσμου ἀντιλήψεως· νῦν ἐν τῇ ἐνάρθρῳ φωνῇ τὰ θεοκάρητα χείλη

μυστηρίων. — διάγνωσις = ἀκριβής γνῶσις. — ἔνοπτρον = κάτοπτρον,
καθρέπτης. — ἔνοπτρίζομαι = βλέπω ὡς ἐν κατόπτρῳ. — περιλαμβάνω = περι-
βάλλω, περικυκλῶ, περιπτύσσομαι. — περιηχῶ = ἡχῶ, ἀντηχῶ πέριξ, δλό-
γυρα. — χωνεύω = τήκω, λειώνω μέταλλον. — κατακριμα = καταδίκη, κα-
τάκρισις. — ἀξίωμα = ἡ ἀπονομὴ τιμῆς ἀξία, ποιότης.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Χαῖρε· ἡ λέξις αὐτή, ἐπαναλαμ-
βανομένη μὲ σχῆμα ἐπαναφορᾶς ἡ ἐπανόδου, δίδει εἰς τὴν περικοπὴν μορφὴν Χαι-
ρετισμῶν, οἱ ὅποιοι ὑπενθυμίζουν τὸν Ἀκάθιστον "Υμνον, δ ὅποιος ἔχει ὡς ὑπό-
θεσιν τὸν Εὐαγγελισμὸν τῆς Θεοτόκου. — κεχαριτωμένη (ἐν τοῦ χαριτόδομαι
-οῦμαι). · δονομάζεται τοιουτοτρόπως ἡ Παρθένος Μαρία ὡς λαβθοῦσα ἀπὸ τὸν
Θεόν πολλὰς καὶ μεγάλας χάριτας καὶ κατ’ ἔξοχὴν τὴν μεγίστην χάριν τοῦ νὰ
καταξιωθῇ νὰ γίνῃ ἡ μήτηρ τοῦ Λυτρωτοῦ. — τῆς κοσμικῆς χαρᾶς... τῆς
ἀρᾶς· πρβλ. εἰς τὸν Ἀκάθιστον "Υμνον: « Χαῖρε, δι' ἂς ἡ χαρὰ ἐκλάμψει· χαῖρε,
δι' ἂς ἡ ἀρά ἐκλείψει ».

τῆς φανερώσεως τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔγινεν ἀπὸ σέ. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ποὺ εἶσαι ὁ νοητὸς καὶ θεοκατασκεύαστος καθρέπτης τῆς διὰ μυστικῆς θέας ἀποκτωμένης ἀκριβοῦς γνώσεως, τὴν ὅποιαν ἔχουν οἱ θεόπνευστοι προφῆται, εἰς τὸν ὄπειαν, ἀφοῦ εἶδον οὗτοι μυστικά τὴν συγκατάβασιν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς, σὰν σάλπιγγες, ποὺ ἀντηχοῦν μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ θείου Πνεύματος, περιεκύλωσαν ὅλα τὰ ἄκρα τῆς γῆς, διακηρύξαντες ὀλόγυρα κατὰ τρόπον ἡχηρὸν τὴν κυοφορίαν σου. Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ποὺ εἶσαι τὸ ἔργα στήριον τῆς χαρᾶς τοῦ κόσμου, μέσα εἰς τὸ ὄπειον ἔλειωσεν ἡ καταδίκη τῆς πρώτης κατάρας καὶ κατεσκευάσθη (ἡτοι μάσθη) ἡ ἀνωτέρα παιότης τῆς χαρᾶς, ποὺ ἤλθε μὲ σέ».

90. Μετάφρασις.

«Σήμερον ἡ ὑπεραισθητὴ καὶ φωτιζομένη ἀπὸ τὸν Θεὸν σελήνη, εἰσερχομένη εἰς τὸν πνευματικὸν οὐρανὸν μαζὶ μὲ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης, ὑφίσταται μὲν ἔκλειψιν ὡς πρὸς τὸ πρόσκαιρον τῆς παρούσης ζωῆς, ἀλλὰ συγχρόνως, καθὼς ἀνατέλλει, γίνεται ὀλόλαμπρη μὲ τὴν τιμὴν τῆς ἀθανασίας· σήμερον ἡ κιβωτὸς τοῦ ἀγιάσματος, ποὺ εἶναι κατασκευασμένη μὲ χρυσὸν καὶ μάλιστα ἀπὸ τὸν Θεόν, ἀναχωροῦσα ἀπὸ τὰς ἐπιγείους σκηνάς, μεταφέρεται εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ πρὸς ἀτελεύτητον ἀνάπτωσιν...Τώρα λοιπόν, ἀφοῦ ἡ Θεοτόκος ἔκλεισε τὰ αἰσθητά της μάτια, ἀνύψωνει τοὺς δί' ἡμᾶς ὑπεραισθητοὺς ὄφθαλμούς σὰν λαμπρὰ καὶ μεγάλα ἀστρα, ποὺ δὲν ἔχουν ἀκόμη δύσει, διὰ νὰ ἀγρυπνῇ καὶ ἔξευμενίζῃ (μὲ τὴν μεσιτείαν της) τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ πρὸς χάριν τῆς προστασίας τοῦ κόσμου· τώρα, ἀφοῦ ὡς πρὸς τὴν ἔναρθρον ὅμιλίαν ἐκράτησε σιωπηλὰ τὰ θεοκτίνητα χείλη της, ἀνοίγει διάπλατα, διὰ νὰ λαλῇ πάντοτε, τὸ

90. Περικοπὴ ἐκ τοῦ εἴ λόγου τοῦ Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου, δστις λόγος εἶναι ἔγκωμιον εἰς τὴν Κοιμησιν τῆς Θεοτόκου.

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἔκλείπω = παρέρχομαι τι, ἀφήνω. ὑφίσταμαι, πάσχω ἔκλειψιν. — ἡ παραυτίκα ζωὴ = ἡ παροῦσα διλιγοχρόνιος ζωὴ. — ἀπαίρω = σηκώω. ἀποσύρω· ἀνασύρω τὴν ἀγκυραν· ἀποπλέω· ἀναχωρῶ. — συμμύνω = συγκλείομαι, συγκλείω. — ἀνίσχω = ἀνέχω = ἀνυψώνω — ἔξιλάσκομαι = ἔξιλεω, ἔξευμενίζω. — ἀντίληψις = προστασία, ἐνίσχυσις, ἐπικουρία, συνδρομή, ἀρωγή. — ἀείρω = ποιητικὸς τύπος τοῦ αἵρω.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** παλάμας... ἀειρομένας... ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἀπάστης· δ Θεόδωρος Στουδίτης ἔχει εἰς τὸν νοῦν του τὴν εἰκόνα τῆς δεομένης Θεοτόκου. — Γενικῶς ἡ περικοπὴ ὑπενθυμίζει τὴν μεσιτείαν τῆς Παναγίας πρὸς τὸν Υἱόν της πρὸς χάριν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

ύποσιωπήσασα, ἀείλαλον αὐτῆς τὸ πρεσβευτικὸν ὑπὲρ τοῦ παντὸς γένους ἔξανογει στόμα· νῦν τὰς σωματικὰς καὶ θεοφόρους παλάμας ὑποστείλασα, ἀειρομένας αὐτὰς ἀφθαρτισθεῖσα πρὸς τὸν Δεσπότην ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης παράστησιν ».

91. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ ΚΑΙ ΑΓΙΩΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Δεῦρο δὴ οὖν, εἰς μέσον αὐτοὺς ἀγαρόντες διὰ τῆς ὑπομνήσεως, κοινὴν τὴν ἀπὸ αὐτῶν ὠφέλειαν τοῖς παροῦσι καταστησόμεθα, προδείξαντες πᾶσιν, ὥσπερ ἐν γραφῇ, τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀριστείας. Ἐπεὶ καὶ πολέμων ἀνδραγαθήματα καὶ λογογράφοι πολλάκις καὶ ζωγράφοι διασημαίνονται, οἱ μὲν τῷ λόγῳ διακοσμοῦντες, οἱ δὲ τοῖς πίναξιν ἐγχαράτοντες, καὶ πολλοὺς ἐπίγειραν πρὸς ἀνδρεῖαν ἐκάτεροι. Ἡ γὰρ δὲ λόγος τῆς ἴστορίας διὰ τῆς ἀκοῆς παρίστησι, ταῦτα γραφικὴ σιωπῶσα διὰ μιμήσεως δείκνυσιν. Οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς ἀναμνήσωμεν τῆς ἀρετῆς τῶν ἀνδρῶν τοὺς παρόντας καὶ οἷοντες ὑπὲρ ὅψιν αὐτῶν ἀγαρόντες τὰς πράξεις, κινήσωμεν πρὸς τὴν μίμησιν τοὺς γενναιοτέρους καὶ οἰκειοτέρους αὐτοῖς τὴν προαίρεσιν. Τοῦτο γάρ ἔστι μαρτύρων ἐγκώμιον, ἢ πρὸς ἀρετὴν παράκλησις τῶν συνειλεγμένων ».

92. Η ΤΙΜΗ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ (Ίωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ).

« Πόσα ἀν ἔκαμες, ἵνα προστάτην εἴροις θητῷ σε βασιλεῖ προσά-

91. Περικοπὴ ἐκ τῆς ιθ' διμιλίας τοῦ Μ Βασιλείου εἰς τοὺς ἀγίους τεσταράκοντα μάρτυρας ('Ε.Π. 31, 508 - 509).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** διασημαίνω = δηλῶ σαφῶς, φανερῶνω. — ἐπεγείρω = διεγείρω, παρορμῶ, παρακινῶ. — ἀναμιμήσκω τινὰ = ὑπενθυμίζω εἰς κάποιον. — παράκλησις = πρόσκλησις εἰς ίκεσίαν παρακέλευσις, παρόρμησις, προτροπή. — τῶν συνειλεγμένων γενικὴ ἀντικείμενική.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Οἱ ἄγιοι ἀποτελοῦν μορφωτικά πρότυπα. 'Η ούσια παντὸς μορφωτικοῦ προτύπου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι τοῦτο συνδυάζει ἀρμονικῶς τὸ ἀξιολογικὸν καὶ τὸ ὄντολογικὸν στοιχεῖον, δοθέντος ὅτι εἰς τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ αἱ ἀξίαι καὶ τὰ ἰδεώδη ἔχουν γίνει πραγματικότης.

92. Περικοπὴ ἐκ τοῦ iε' κεφαλαίου τοῦ ἔργου Ίωάννου τοῦ Δαμασκη-

στόμα της, ποὺ μεσιτεύει ὑπέρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους· τώρα, ἀφοῦ κατεβίβασε μὲ τὴν κοίμησιν τὰς σωματικὰς καὶ θεοφόρους παλάμας, ἀποκτήσασα τὴν ἀφθαρσίαν, παρουσιάζει αὐτὰς ὑψωμένας πρὸς τὸν Κύριον (εἰς στάσιν δεήσεως) ὑπέρ ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης».

91. Μετάφρασις.

«Ἐμπρὸς λοιπόν, ἀφοῦ φέρωμεν αὐτοὺς (τοὺς ἄγίους μάρτυρας) εἰς τὸ μέσον μὲ τὴν ὑπόμνησιν (τῆς ζωῆς των), ἃς προσφέρωμεν κοινὴν τὴν ἔξ αὐτῶν ὡφέλειαν εἰς ὅλους τοὺς παρόντας, ἀφοῦ παρουσιάσωμεν ἐνώπιον ὅλων, ὅπως εἰς ἓν ζωγραφικὸν ἔργον, τὰ κατορθώματα τῶν ἀνδρῶν. Διότι πολλὰς φοράς καὶ λογογράφους καὶ ζωγράφους καθιστοῦν σαφῶς εἰς ἡμᾶς γνωστὰ καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν πολέμων, ἔκεινοι μὲν ἔξωρατζοντες αὐτὰ μὲ τὸν λόγον, αὐτοὶ δὲ ἀποτυπώνοντες αὐτὰ εἰς ζωγραφικοὺς πίνακας, καὶ τοιουτορόπως καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ παρεκίνησαν πρὸς ἐκδήλωσιν γενναιότητος. Διότι ἔκεινα, τὰ ὅποια ἡ ἴστορικὴ ἀφήγησις παρουσιάζει μὲ τὴν ἀκοήν, αὐτὰ τὰ ἕδια ἡ ζωγραφική, ἀν καὶ σιωπῇ, παρουσιάζει μὲ τὴν μίμησιν. Τοιουτορόπως λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἃς ὑπενθυμίσωμεν τὴν ἀρετὴν τῶν ἀνδρῶν εἰς τοὺς παρόντας καὶ, τρόπον τινά, ἀφοῦ θέσωμεν ὑπ’ ὅψιν των τὰς πράξεις, ἃς παρακινήσωμεν πρὸς τὴν μίμησιν τοὺς γενναιοτέρους καὶ τοὺς συγγενεστέρους πρὸς αὐτοὺς κατὰ τὴν διάθεσιν. Διότι αὐτὸς εἶναι τὸ ἐγκώμιον τῶν μαρτύρων, τὸ νὰ λαμβάνουν παρόρμησιν πρὸς τὴν ἀρετὴν οἱ συνηθροισμένοι (εἰς τὸν ναόν)».

92. Μετάφρασις.

«Πόσα δὲν θὰ ἡμποροῦσες νὰ κάμης διὰ νὰ εὔρης ἔνα προστάτην, ποὺ ἡμπορεῖ νὰ σὲ παρουσιάσῃ εἰς τὸν θνητὸν βασιλέα καὶ νὰ ὅμιλήσῃ πρὸς αὐτὸν διὰ σέ; Λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ τιμῶμεν τοὺς προστάτας ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, οἱ ὅποιοι μεσιτεύουν ὑπέρ ἡμῶν

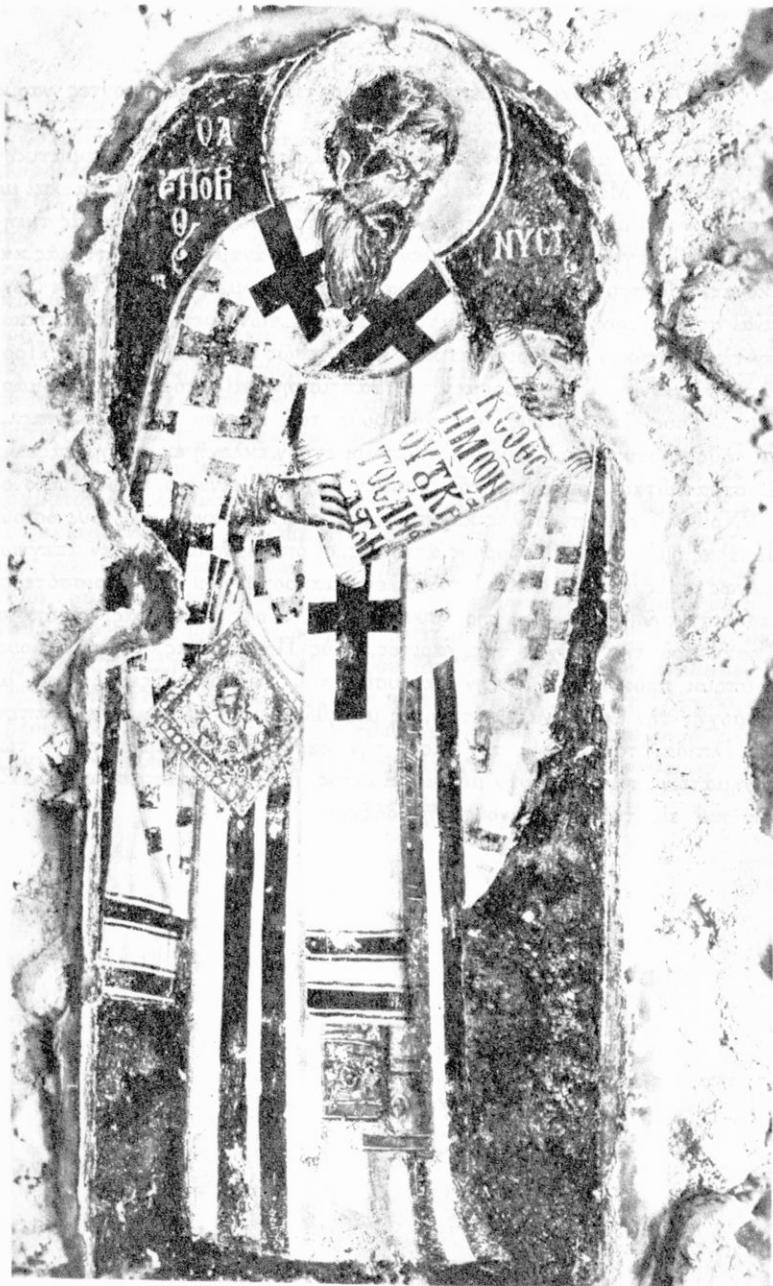
νοῦ «Ἐκδοσίς ἀκριβῆς τῆς ὄρθοδόξου πίστεως» (Ἐ.Π. 94, 1165 - 1168).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἔντευξις = παράλησις, μεσιτεία πρὸς κάποιον ὑπέρ κάποιου. — τῶν δεομένων· γενικὴ ἀντικειμενική. — ταξιαρχος = διοικητής στρατιωτικοῦ τμήματος ἀρχηγός. — διαθλέω-ῶ = παλαίω, ἀγωνίζομαι ἀπεγνωσμένως. — ἀναθεωρέω-ῶ = ἔξετάζω μὲ προσοχήν.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Ὁ καλύτερος ἑορτασμὸς τῆς μνήμης τῶν ἀγίων καὶ κατὰ τὸν Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν εἶναι ἡ μίμησις τῆς ζωῆς των.

γοντα και ὑπὲρ σοῦ πρὸς αὐτὸν τὸν λόγον ποιούμενον ; Τοὺς οὖν προστάτας τοῦ γένους πατός, τὸν τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἡμῶν τὰς ἐντεύξεις ποιούμενος, οὐ τιμητέον ; Ναὶ μὴν τιμητέον, ναὸς ἐγείροντας τῷ Θεῷ ἐπὶ τῷ τούτων ὀνόματι, καρποφορίας προσάγοντας, τὰς τούτων μηῆμας γεραίροντας καὶ ἐν αὐταῖς εὐφραινομένους πνευματικῶς... Ἐν φαλμοῖς καὶ ὅμοιοις καὶ ὥδαις πνευματικαῖς καὶ κατανήσει καὶ τῶν δεομένων ἐλέῳ τοὺς ἄγιους θεραπεύσωμεν. Στήλας αὐτοῖς ἐγείρωμεν, δρωμέας τε εἰκόνας, καὶ αὐτοὶ ἔμψυχοι στήλαι αὐτῶν καὶ εἰκόνες, τῇ τῶν ἀρετῶν μηῆσει γενώμεθα. Τὴν Θεοτόκον, ὡς κυρίως καὶ ἀληθῶς Θεοῦ Μητέρα, τιμήσωμεν. Τὸν προφήτην Ἰωάννην, ὡς πρόδοσον καὶ βαπτιστήν, ἀπόστολόν τε καὶ μάρτυρα... Τοὺς ἀποστόλους, ὡς ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου καὶ αὐτόπτας..., τοὺς τε Κυρίου μάρτυρας ἐκ πατὸς τάγματος ἐκλεγμένους ὡς στρατιώτας Χριστοῦ, ὃν ταξίαρχος ὁ πρωτοιάκονος Χριστοῦ καὶ ἀπόστολος καὶ πρωτομάρτυς Στέφανος· καὶ τοὺς δούλους πατέρας ἡμῶν, τοὺς θεοφόρους ἀσκητάς, τοὺς τὸ χρονιώτερον καὶ ἐπιπονώτερον μαρτύριον τῆς συνειδήσεως διαθλήσαντας. Τοὺς πρὸ τῆς χάριτος προφήτας, πατριάρχας, δικαίους, τοὺς προκατηγελότας τὴν τοῦ Κυρίου παρονόσιαν. Τούτων πάντων ἀναθεωροῦντες τὴν πολιτείαν, ζηλώσωμεν τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλπίδα, τὸν ζῆλον, τὸν βίον, τὴν καρτερίαν τῶν παθημάτων, τὴν ὑπομονὴν μέχρις αἷματος, ἵνα καὶ τῶν τῆς δόξης στεφάνων αὐτοῖς κοινωνήσωμεν ».

εἰς τὸν Θεόν; Βεβαίως πρέπει νὰ τοὺς τιμῶμεν, ἀνεγέροντες ναοὺς εἰς τὸν Θεόν, ποὺ τιμῶνται μὲ τὸ δόνομά των, προσφέροντες δῶρα, δοξάζοντες τὰς μνήμας αὐτῶν καὶ ἔορτάζοντες αὐτάς μὲ πνευματικὴν εὐφροσύνην... Μὲ ψαλμούς καὶ ὕμνους καὶ πνευματικὰ ἄσματα καὶ μὲ κατάνυξιν καὶ μὲ ἐκδήλωσιν εὐσπλαγχνίας πρὸς τοὺς πάσχοντας ἀς τιμήσωμεν τοὺς ἁγίους." Ας ὑψώσωμεν εἰς αὐτοὺς ἀναμνήστικὰς στήλας καὶ εἰκόνας, ποὺ προσελκύουν τὸ βλέμμα, καὶ ἀς γίνωμεν ἡμεῖς οἱ ἔδιοι ζωτανοὶ στῆλαι των καὶ εἰκόνες μὲ τὴν μίμησιν τῶν ἀρετῶν. "Ας τιμήσωμεν τὴν Θεοτόκον ὡς κυριολεκτικῶς καὶ ἀληθῶς Μητέρα Θεοῦ. Τὸν Προφήτην Ἰωάννην, ὡς πρόδρομον καὶ βαπτιστὴν καὶ ἀπόστολον καὶ μάρτυρα... Τοὺς ἀποστόλους, ὡς ἀδελφοὺς τοῦ Κυρίου καὶ αὐτόπτας..., καὶ τοὺς μάρτυρας τοῦ Κυρίου, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐκλεγῆ ἐκ πάσης τάξεως, ὡς στρατιώτας Χριστοῦ..., τῶν ὅποιων ἀρχηγὸς εἶναι ὁ πρωτοδιάκονος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπόστολος καὶ πρωτομάρτυς Στέφανος· καὶ τοὺς ὅσιους Πατέρας ἡμῶν, τοὺς θεοφόρους ἀσκήτας, οἱ ὅποιοι ἡγωνίσθησαν ἀπεγνωσμένως πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ πλέον μακροχρονίου καὶ περισσότερον βασανιστικοῦ μαρτυρίου τῆς συνειδήσεως. Τοὺς προφήτας, οἱ ὅποιοι ἔζησαν πρὸ τῆς ἐποχῆς τῆς χάριτος, τοὺς Πατριάρχας, τοὺς δικαίους, οἱ ὅποιοι προανήγγειλαν τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου. 'Εξετάζοντες μὲ προσοχὴν τὴν ζωὴν ὅλων αὐτῶν, ἀς μιμηθῶμεν τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλπίδα, τὸν ζῆλον, τὸν βίον, τὴν καρτερικὴν ἀντιμετώπισιν τῶν παθημάτων, τὴν ὑπομονὴν μέχρις αἴματος, διὰ νὰ συμμετάσχωμεν μαζὶ των καὶ εἰς τοὺς οτεφάνους τῆς δόξης".

‘Ο ἄγιος Γεωργόριος Νόσσης (Μυστρᾶς).

Ψηφιοποήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

**ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ
ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ**

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ

(ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΗΘΙΚΗ)

Α' ΚΕΙΜΕΝΑ

93. Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΒΙΟΥ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Ἐφαρτάσθησαν μέν τινες καὶ τῶν ἔξω περὶ τοῦ ἀνθρωπείου τέλους καὶ διαφόρως ἡρέχθησαν εἰς τὴν περὶ τοῦ τέλους ἔννοιαν. Οἱ μὲν γὰρ ἀπεφήναντο τέλος εἶναι τὴν ἐπιστήμην, οἱ δὲ τὴν πρακτικὴν ἐνέργειαν ἄλλοι τὸ διαφόρως χρῆσθαι τῷ βίῳ καὶ τῷ σώματι οἱ δὲ βοσκηματώδεις ἥδοντὴν ἀπεφήναντο εἶναι τὸ τέλος. Ἡμῖν δὲ τέλος, οὗ ἔνεκεν πάντα πράττομεν καὶ πρὸς δὲ ἐπειγόμεθα, ή μακαρία διαγωγὴ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Αὕτη δὲ συμπληροῦται ἐν τῷ βασιλεύεσθαι ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Τούτον γὰρ οὐδὲ μέχρις ἐπινοίας βέλτιόν τι ἐξευρεθείη τῇ λογικῇ φύσει. »

94. «Η ΠΡΟΣ ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΟΜΟΙΩΣΙΣ» (Γρηγορίου Νύσσης).

« Τέλος τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου μακαριότης ἐστι. Πᾶν γὰρ τὸ κατὰ σπουδὴν κατορθούμενον πρός τι τὴν ἀναφορὰν πάντως ἔχει. Καὶ ὡσπερ

93. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸν μη' ψαλμὸν ('Ε.Π. 29, 432).

α) **Δεξιλογικά καὶ συντακτικά** : οἱ ἔξω = οἱ μὴ Χριστιανοί, οἱ ἔθνικοι. — **φραντάζομαι** = παριστῶ κάτι μέσα εἰς τὴν διάνοιαν, σκέπτομαι. — τὸ ἀνθρώπινον τέλος = δ σκοτός τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. — **φέρομαι** (παθ. ἀρ. ἡνέχθην) = δδηγούμαι. — **βοσκηματώδης** = ὁμοιάζων πρὸς τὰ ζῷα, ποὺ βόσκουν· κτηνώδης. — **ἐπίνοια** = δύναμις τοῦ ἐπινοεῖν· ἐφεύρεσις.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : 'Ο Μ. Βασίλειος εἰς τὰς κυριωτέρας ειδωλολατρικὰς ἡθικὰς θεωρίας περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ἀντιτάσσει τὴν χριστιανικὴν ἀντίληψιν, κατὰ τὴν ὅποιαν σκοπὸς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς εἶναι ἡ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Θεοῦ μακαριότης. 'Η μακαριότης αὕτη δὲν εἶναι τὸ ὀφελιμιστικὸν ἔλαττήριον τοῦ ἡθικοῦ βίου, ἀλλὰ τὸ ἀναπόφευκτον τέρμα, πρὸς τὸ ὅποιον δηληγεῖται ὁ ἀνθρωπός, ὁ ὅποιος ἔκουσίως ὑποτάσσεται εἰς τὸν Θεόν ὡς βασιλέα.

Β' ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΔΟΣΙΣ

93. Μετάφρασις.

«Μερικοί καὶ ἀπὸ τοὺς ἔξω (τοὺς μὴ Χριστιανούς) ἐσκέφθησαν βεβαιώς περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ κατὰ διαφορετικὸν τρόπον ὠδηγήθησαν εἰς τὴν ἀντίληψιν (ἐσχημάτισαν διαφορετικὴν ἀντίληψιν) περὶ τοῦ σκοποῦ (αὐτοῦ). Διότι ἄλλοι μὲν διεκήρυξαν, ὅτι σκοπὸς (τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς) εἶναι ἡ ἀκριβῆς θεωρητικὴ γνῶσις, ἄλλοι δὲ εἶπον, ὅτι σκοπὸς εἶναι ἡ πρακτικὴ ἐνέργεια· ἄλλοι εἶπον, ὅτι σκοπὸς εἶναι τὸ νὰ χρησιμοποιῇ κανεὶς διαφορετικὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ σῶμα· μάλιστα οἱ δύμοιάζοντες πρὸς τὰ ζῷα, τὰ ὄποια βόσκουν, ἵσχυρίσθησαν φανερά, ὅτι σκοπὸς (τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς) εἶναι ἡ ἥδονή· 'Αλλὰ δὶ' ἡμᾶς (τοὺς Χριστιανούς) σκοπός, ἔνεκα τοῦ ὄποίου πράττομεν τὰ πάντα καὶ πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ὄποίου σπεύδομεν μὲ προθυμίαν, εἶναι ἡ μακαρία ζωῆς εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Αὐτὴ ὅμως ὀλοκληρώνεται (πραγματοποιεῖται πλήρως) μὲ τὴν ὑποταγὴν εἰς τὸν Θεὸν ὡς Βασιλέα. Κάτι καλύτερον ἀπὸ τὸν σκοπὸν αὐτὸν δὲν θὰ ᾖ το δυνατὸν νὰ ἐπινοηθῇ διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος».

94. Μετάφρασις.

«Τελικὸν τέρμα (σκοπὸς) τοῦ ἐναρέτου βίου εἶναι ἡ μακαριότης. Διότι κάθε τι, ποὺ κατορθώνεται μὲ ζῆλον, ἀναφέρεται (ἀποβλέπει) ἐν πάσῃ περιπτώσει εἰς κάτι. Καὶ καθὼς ἀκριβῶς ἡ μὲν ιατρικὴ ἀποβλέπει πρὸς τὴν ὑγείαν, ὁ δὲ σκοπὸς τῆς γεωργίας εἶναι τὸ νὰ ἔτοιμάζῃ τὰ μέσα διὰ τὴν ζωὴν, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ἀπόκτησις τῆς ἀρετῆς ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ γίνη μακάριος ὄποιος ζῇ σύμφωνα μὲ αὐτὴν... Διότι ἔὰν κανεὶς ἡρωτᾶτο, τὶ εἶναι ἡ μακαριότης, δὲν θὰ ἀπετύγχανεν

94. Περικοπὴ ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης «εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν» ('Ε.Π. 44, 433).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : εἰ γάρ τις ἐρωτηθείη... οὐκ ἂν ἀμάρτοι...· ὑποθετικὸς λόγος τρίτου εἴδους. — μέθεξις = μετοχή, συμμετοχή, ἔνωσις. — ποσῶς = κατά τι ποσόν, τρόπον τινά.

ἡ μὲν ἵατρικὴ πρὸς τὴν ὑγίειαν ὁρᾶ, τῆς δὲ γεωργίας ὁ σκοπὸς πρὸς τὸ ζῆν ἐστι παρασκευή, οὕτω καὶ ἡ τῆς ἀρετῆς κτῆσις πρὸς τὸ μακάριον γενέσθαι τὸν κατ' αὐτὴν ζῶντα βλέπει... Εἰ γάρ τις ἐρωτηθείη, τί ἐστι τὸ μακάριον, οὐκ ἄν τῆς εὐσεβοῦς ἀποκρίσεως ἀμάρτοι ἐπακολούθησα τῇ Παύλου φωνῇ καὶ εἰπών, ὅτι μακάριόν ἐστιν, ὃ κυρίως λέγεται καὶ πρώτως, ἡ τοῦ παντὸς ἐπέκεινα φύσις· τὸ δὲ ἐν ἀνθρώποις μακάριον, τῇ μεθέξει τοῦ ὄντως ὄντος, ἐκεῖνο ποσῶς γίνεται τε καὶ ὄρομάζεται, ὅπερ ἡ τοῦ μετεχομένου φύσις ἐστίν. Οὐκοῦν ὁρᾶς ἐστὶ τῆς ἀνθρωπίνης μακαριότητος ἡ πρὸς τὸ θεῖον δμοίωσις ».

95. ΑΙ ΔΥΟ ΟΔΟΙ

(Μεγάλου Ἀθανασίου).

« Ἰδοὺ δύο ὄδοι παρετέθησαν ἐνώπιόν σου, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος· ὃπον ἔὰν θέλῃς, πορεύον. Καὶ ἴδοὺ πῦρ καὶ ὑδωρ· ὃπον ἔὰν θέλῃς, ἔκτεινον τὴν χειρά σου· ἐπὶ σοὶ ἐστιν, ἔὰν θέλῃς κτήσασθαι τὴν ζωήν, καὶ ἐπὶ σοὶ ἐστιν, ἔὰν θέλῃς κτήσασθαι τὸν θάνατον. Ὁ οὖν θάνατος ἐστιν δ κόσμος, ἡ δὲ ζωὴ ἐστιν ἡ δικαιοσύνη ».

96. ΤΟ ΑΥΤΕΞΟΥΣΙΟΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

(Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Νῶε τὴν ἀκραν ἀρετὴν ἐπεδείξατο, ὥστε καὶ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπισπάσασθαι εὔροιαν, καὶ πάντων ὑπενθύνων τῇ τιμωρίᾳ γενομένων, αὐτὸν μόνον διαφυγεῖν μετὰ τῶν αὐτῷ προσηκόντων... Εἰδες ὡς αὐτεξούσιον ἡμῶν τὴν φύσιν ὁ Δεσπότης ἐδημιούργησε; Πόθεν γάρ, εἰπέ μοι, ἐκεῖνοι μὲν πρὸς τὴν κακίαν ἐσπενδον καὶ τῇ τιμωρίᾳ ὑπενθύνοντος ἑαυτοὺς καθίστων, οὗτος δὲ τὴν ἀρετὴν ἐλόμενος καὶ τὴν πρὸς ἐκείνους κοινωνίαν φυγών, τῆς τιμωρίας πεῖραν οὐκ ἐλάμβανεν;

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : τῇ Παύλου φωνῇ Α' Τιμ. στ', 15-16. — τῇ μεθέξει τοῦ ὄντως ὄντος (δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ)· ἡ πρὸς τὸ θεῖον δμοίωσις· εἰς τὰς ἐκφράσεις ταύτας είναι ἔκδηλος ἡ μορφολογικὴ ἐπίδρασις τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας.

95. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Ἀθανασίου « περὶ παρθενίας, ἦτοι περὶ ἀσκήσεως » ('Ε.Π. 28, 373).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : δύο ὄδοις ἡ περὶ τῶν δύο ὄδῶν διδασκαλία είναι γνωστὴ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος καὶ ἐπαναλαμβάνεται συχνάκις. — θάνατος· πνευματικὸς θάνατος.

εἰς τὸ νὰ δώσῃ εὐσεβῆ (όρθην) ἀπάντησιν, ἐὰν ἀκολουθήσῃ τὴν φωνὴν τοῦ Παύλου καὶ εἴπῃ, ὅτι μακαριότης εἶναι ἔκεῖνο, ποὺ λέγεται κυρίως καὶ πρωτίστως ὡς μακάριον, δηλαδὴ ἡ (ὑπερβατική) φύσις, ποὺ εἶναι πέραν καὶ ὑπεράνω τοῦ παντός ὡς μακαριότης δὲ ἀνάμεσαι εἰς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ὄντως ὄντος (τοῦ πραγματικῶς ὑπάρχοντος) γίνεται καὶ ὀνομάζεται τρόπον τινὰ ἔκεῖνο, τὸ ὅποιον εἶναι ἡ φύσις τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ὅποίου συμμετέχομεν. Λοιπὸν προϋπόθεσις τῆς ἀνθρωπίνης μακαριότητος εἶναι ἡ ὁμοίωσις πρὸς τὸ θεῖον».

95. Μετάφρασις.

«Ἴδού, δύο δρόμοι ἐτέθησαν μπροστά σου, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος· νὰ πορεύεσαι, ὅπου θέλεις. Καὶ ίδού φωτιὰ καὶ νερό· ὅπου ἐὰν θέλης, διπλωσε τὸ χέρι σου· ἀπὸ σὲ ἔξαρτᾶται, ἐὰν θέλης νὰ ἀποκτήσῃς τὴν ζωὴν, καὶ ἀπὸ σὲ ἔξαρτᾶται, ἐὰν θέλης νὰ ἀποκτήσῃς τὸν θάνατον. Ὁ θάνατος λοιπὸν εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ (ἀμαρτωλοῦ) κόσμου, ἡ δὲ ζωὴ εἶναι ἡ (ἐν -Θεῷ) δικαιοσύνη».

96. Μετάφρασις.

«Ο Νῷε παρουσίασε τὴν ὑψίστην ἀρετὴν, ὥστε νὰ ἐλκύσῃ ἐπάνω εἰς τὸν ἑαυτόν του τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ, καί, ἐνῷ ὅλοι ἔγιναν ἔνοχοι πρὸς τιμωρίαν, αὐτὸς μόνον νὰ σωθῇ μαζὶ μὲ τοὺς ἴδικούς του... Εἰδες πῶς ὁ Κύριος ἐδημιούργησεν αὐτεξούσιον τὸ γένος μας; Διότι, νὰ μοῦ ἔξηγήσῃς διατὶ ἔκεῖνοι μὲν ἔσπευδον πρὸς τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἔκαναν τοὺς ἑαυτούς των ἐνόχους πρὸς τιμωρίαν, αὐτὸς δὲ ἀφοῦ ἐδιάλεξε τὴν ἀρετὴν καὶ ἀπέφυγε τὴν ἐπικοινωνίαν πρὸς ἔκείνους, δὲν ἔγνωριζε τὴν τιμωρίαν; Δὲν εἶναι φανερόν, ὅτι συνέβη αὐτό, διότι ὁ καθένας μὲ τὴν ἴδικήν του (έλευθέραν) ἀπόφασιν ἐκλέγει ἢ τὴν κακίαν ἢ

96. Περικοπὴ ἐκ τῆς κβ' ὁμιλίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν Γένεσιν ('Ε.Π. 53, 185 - 187). 'Ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ταῦτη ἔξυμνεῖται ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου δὲ Νῷε.

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : 'Ο Χρυσόστομος τονίζει, ὅτι ὁ καταλογισμὸς τῶν πράξεων τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὡς προϋπόθεσιν τὴν ἔλευθέραν θέλησιν αὐτοῦ. — ἀντιδόσεις: αἱ ἀντιδόσεις δὲν εἶναι τὸ ἔλατήριον τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ τὸ ἀναγκαῖον συνοδεῦον ἐπιφαινόμενον καὶ ὁ καρπός αὐτῆς.

Οὐκ εὔδηλον, διὰ τὸ ἔκαστον οἰκείᾳ προαιρέσει ἢ τὴν κακίαν ἢ τὴν ἀρετὴν αἰρεῖσθαι; Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο ἦν, μηδὲ ἐν τῇ φύσει τῇ ἡμετέρᾳ τὰ τῆς ἔξουσίας ἔκειτο, οὕτε ἐκείνους κολάζεσθαι ἔδει, οὕτε τούτους ἀμοιβὰς λαμβάνειν τῆς ἀρετῆς ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἐν τῇ προαιρέσει τῇ ἡμετέρᾳ κατέλιπε μετὰ τὴν ἄγωθεν χάριν τὸ πᾶν, διὰ τοῦτο καὶ τοῖς ἀμαρτάνοντις κολάσεις ἀπόκεινται καὶ τοῖς κατορθοῦσιν ἀντιδόσεις καὶ ἀμοιβαί».

97. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΚΙΑΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Πασῶν τῶν δοθεισῶν ἡμῖν ἐντολῶν παρὰ Θεοῦ, τούτων καὶ τὰς δυνάμεις παρ' ἀντοῦ προειλήφαμεν... Καὶ διὰ τούτων τῶν δυνάμεων ὁρθῶς μὲν καὶ προσηκόντως ἐνεργοῦντες, τὸν κατ' ἀρετὴν ἐνσεβῶς συμπληροῦμεν βίον παραφθείροντες δὲ αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν, πρὸς τὴν κακίαν ὑποφερόμεθα. Καὶ ἔστιν οὗτος κακίας ὅρος, ἡ πονηρὰ καὶ παρ' ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χρῆσις τῶν ἐπ' ἀγαθῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ δεδομένων ἡμῖν· ὥσπερ οὖν, τῆς παρὰ Θεοῦ ἐπιζητούμενης ἀρετῆς, ἡ ἐξ ἀγαθοῦ τοῦ συνειδότος καὶ ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χρῆσις αὐτῶν».

98. Η ΚΑΛΗ Ἡ ΚΑΚΗ ΧΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΑΞΙΩΝ (Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ).

«Τῶν εἰς χρῆσιν παρὰ Θεοῦ δοθέντων ἡμῖν πραγμάτων, τὰ μὲν ἐν τῇ ψυχῇ, τὰ δὲ ἐν τῷ σώματι, τὰ δὲ περὶ τὸ σῶμα εὑρίσκεται οἷον, ἐν μὲν τῇ ψυχῇ, αἱ δυνάμεις αὐτῆς, ἐν δὲ τῷ σώματι τὰ αἰσθητήρια καὶ τὰ λοιπὰ μέλη, περὶ δὲ τὸ σῶμα βρώματα, κτήματα καὶ τὰ ἔξης. Τὸ οὖν εὖ τούτοις χρήσασθαι ἢ κακῶς ἢ τοῖς περὶ ταῦτα συμβεβηκόσιν

97. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Μ. Βασιλείου «Οροι κατὰ πλάτος» (β' ἀπόκρισις) ('Ε.Π. 31, 909).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον ἡ ἀρετὴ δὲν σημαίνει ἔργησιν τῶν διαφόρων ἀγαθῶν, ἀλλὰ καλὴν χρῆσιν αὐτῶν ἀντιέτως κακία δὲν εἶναι τὸ δτὶ δεχόμεθα τὰ διάφορα ἀγαθά, τὰ ὅποια ἔχουν δοθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὸ δτὶ κάνομεν κακήν χρῆσιν αὐτῶν.

98. Περικοπὴ ἀπὸ τὰ «Κεφάλαια περὶ ἀγάπης» Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ ('Ε.Π. 90, 1008 καὶ 1017).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Καὶ κατὰ τὸν Μάξιμον τὸν δμολογητήν,

τὴν ἀρετὴν; Διότι ἔὰν δὲν συνέβαινεν αὐτὸν καὶ δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν φύσιν μας ἡ ἔξουσία τῆς ἐλευθερίας ἐκλογῆς, οὔτε ἐκεῖνοι ἔπρεπε νὰ τιμωρῶνται, οὔτε οὗτοι νὰ λαμβάνουν τὰς ἀμοιβάς τῆς ἀρετῆς· ἀλλ’ ἐπειδὴ (ὁ Θεός) μετὰ τὴν χάριν, ποὺ ἔρχεται ἀνωθεν, ἀφησε τὸ κάθε τι εἰς τὴν ίδικήν μας ἐλευθέραν ἀπόφασιν, διὰ τοῦτο καὶ εἰς μὲν τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐπιφυλάσσονται τιμωρίαι, εἰς ἐκείνους δέ, ποὺ κατορθώνουν τὴν ἀρετὴν, ἀνταλλάγματα καὶ ἀμοιβαίν.

97. Μετάφρασις.

«Ἐχουμεν λάβει ἐκ τῶν προτέρων ἀπὸ τὸν Θεὸν τὰς δυνάμεις πρὸς πραγματοποίησιν ὅλων τῶν ἐντολῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ αὐτόν... Καὶ μὲν τὰς δυνάμεις αὐτάς, ὅταν μὲν ἐνεργῶμεν ὀρθῶς καὶ μὲν τὸν ἀρμόζοντα τρόπον, ἐπιτυγχάνομεν πλήρως μὲ εὐσέβειαν τὴν ἐνάρετον ζωήν· ὅταν δὲ κάνωμεν κακὴν χρῆσιν τῆς ἐνεργείας αὐτῶν, παρασυρόμεθα πρὸς τὴν ἀμαρτίαν. Καὶ αὐτὸν εἴναι τὸ σύνορον (τὸ ὄρόσημον) τῆς κακίας, δηλ. ἡ κακὴ καὶ ἀντίθετα πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χρῆσις ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχουν δοθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς ἡμᾶς πρὸς ἐπιτέλεσιν τοῦ (ἡθικῶς) ἀγαθοῦ· ὅπως ἔξ αλλου τὸ σύνορον (ὄρόσημον) τῆς ἀρετῆς, τὴν ὁποίαν ζητεῖ ὁ Θεός, εἴναι ἡ σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου χρῆσις αὐτῶν ἀπὸ ἀγαθῆν συνείδησιν».

98. Μετάφρασις.

«Ἀπὸ τὰ πράγματα, ποὺ ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός πρὸς χρῆσιν, ἀλλα μὲν εὑρίσκονται μέσα εἰς τὴν ψυχήν, ἀλλα δὲ εἰς τὸ σῶμα καὶ ἀλλα γύρω ἀπὸ τὸ σῶμα· π.χ. μέσα εἰς τὴν ψυχὴν εὑρίσκονται αἱ δυνάμεις αὐτῆς, εἰς τὸ σῶμα δὲ τὰ οἰσθητήρια ὅργανα καὶ τὰ λοιπὰ μέλη, γύρω δὲ ἀπὸ τὸ σῶμα αἱ τροφαὶ, τὰ κτήματα καὶ τὰ λοιπά. Τὸ νὰ χρησιμοποιήσωμεν λοιπὸν καλῶς ἡ κακῶς αὐτὰ ἡ καὶ δσα συμβαίνουν γύρω ἀπὸ αὐτὰ καθιστᾶ ἡμᾶς ἐναρέτους ἡ φαύλους... Ἀπὸ αὐτὰ ἀλλα μὲν θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὡς καλά, ἀλλα δὲ ὡς κακά, ἐνῷ κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἴναι κακὸν ἐνεκαὶ ίδικῆς του αἰτίας· ἀναλόγως δὲ πρὸς τὴν

ἡ καλὴ ἡ κακὴ χρῆσις τῶν πνευματικῶν ἡ σωματικῶν ἀγαθῶν καὶ ἀξιῶν καθιστᾶ ἡμᾶς ἐναρέτους ἡ φαύλους. Ἐπομένως πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐναντὶ τῶν ἀγαθῶν στάσιν σύμμετρον πρὸς τὴν ἀντίκειμενικήν ιεραρχικήν κλίμακα καὶ διαβάθμισιν αὐτῶν καὶ δχι νὰ θεωρῶμεν τὸ κατώτερον αὐτῶν ὡς ἀνώτερον ἡ τὸ ἀνώτερον ὡς κατώτερον.

ἡ ἑναρέτονς ἡ φαύλους ἡμᾶς ἀποφαίνει... Τούτων δὲ τὰ μὲν καλά, τὰ δὲ κακά τοῖς ἀνθρώποις νομίζεται, οὐδὲν αὐτῶν κακὸν ὃν τῷ ἰδίῳ λόγῳ· κακὰ δὲ τὴν χρῆσιν, εἴτε κακὰ κυρίως, εἴτε ἀγαθὰ εὐρίσκεται. Καλὴ ἡ γνῶσις τῇ φύσει· δρμοίως δὲ καὶ ὑγεία· ἀλλὰ τάνατία τοὺς πολλοὺς ἥπερ ταῦτα ὄντης. Τοῖς γὰρ φαύλοις οὐκ εἰς καλὸν ἡ γνῶσις συμβαίνει, εἰ καὶ τῇ φύσει, ὡς εἰρηται, ἐστὶ καλή· δρμοίως δὲ οὐδὲ ὑγεία, οὐδὲ πλοῦτος, οὐδὲ καρά. Οὐ γάρ συμφερόντως τούτοις κέχορηται. "Ἄρα οὖν τάνατία τούτοις συμφέρει. Οὐκοῦν οὐδὲ ἐκεῖνα κακὰ τῷ ἰδίῳ λόγῳ τυγχάνει, εἰ καὶ δοκεῖ κακὰ εἶναι..."

Οὐ τὰ βρώματα κακά, ἀλλ' ἡ γαστριμαργία· οὐδὲ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἡ φιλαργυρία· οὐδὲ ἡ δόξα, ἀλλ' ἡ κενοδοξία. Εἰ δὲ τοῦτο, οὐδὲν ἐν τοῖς οὖσι κακόν, εἰ μὴ ἡ παράχρησις».

99. Η ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ "Η ΤΩΝ ΚΑΚΙΩΝ (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;).

«Τοῦτο γινώσκετε, ἀγαπητοί, ὅτι ἀλλήλων ἐκδέδενται πᾶσαι αἱ ἀρεταί. Ὡσπερεὶ γάρ τις πνευματικὴ ἀλυσίσις, μία τῆς μιᾶς ἥρτηται· ἡ εὐχὴ ἀπὸ τῆς ἀγάπης, ἡ ἀγάπη ἀπὸ τῆς καρδας, ἡ καρδὰ ἀπὸ τῆς πραότητος, ἡ πραότης ἀπὸ τῆς ταπειώσεως, ἡ ταπειώσις ἀπὸ τῆς διακονίας, ἡ διακονία ἀπὸ τῆς ἐλπίδος, ἡ ἐλπὶς ἀπὸ τῆς πίστεως, ἡ πίστις ἀπὸ τῆς ὑπακοῆς, ἡ ὑπακοὴ ἀπὸ τῆς ἀπλότητος. Ὡσπερ καὶ τὸ ἐναντίον μέρος ἐν ἀφ' ἐνδές τὰ κακὰ ἐκδέδενται· τὸ μῖσος ἀπὸ τοῦ θυμοῦ, δοθυμός ἀπὸ τῆς ὑπερηφανίας, ἡ ὑπερηφανία ἀπὸ τῆς κενοδοξίας, ἡ κενοδοξία ἀπὸ τῆς ἀπιστίας, ἡ ἀπιστία ἀπὸ τῆς σκληροκαρδίας, ἡ σκληροκαρδία ἀπὸ τῆς ἀμελείας, ἡ ἀμελεία ἀπὸ τῆς χαυνώσεως, ἡ χαυνώσις ἀπὸ τῆς ἀκηδίας, ἡ ἀκηδία ἀπὸ τῆς ἀνυπομονησίας, ἡ ἀνυπομονησία ἀπὸ τῆς φιληδονίας· καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς κακίας ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμενα· οὕτω καν τῷ ἀγαθῷ μέρει ἀλλήλων εἰσὶν ἐκκρεμάμεναι αἱ ἀρεταὶ καὶ ἀπηρτημέναι. Κεφάλαιον δὲ πάσης σπουδῆς ἀγαθῆς καὶ κορυφαῖον τῶν κατορθωμάτων ἔστι τὸ προσκαρτερεῖν τῇ εὐχῇ, ἀφ' ἣς

99. Περικοπή ἐκ τῆς τεσσαρακοστῆς δομίλιας, ἡτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον (Ἐ.Π. 34, 764). "Η γνησιότης τῶν εἰς τὸν Μακάριον ἀποδιδομένων ἐπιστολῶν ἀμφισβητεῖται ὑπὸ πολλῶν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν αἴρει τὸ βαθυστόχαστον τοῦ περιεχομένου αὐτῶν.

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: "Η περικοπὴ μὲν ἀρίστην ψυχολογικήν εμβάθυνσιν ὑποδεικνύει τὴν ἀλληλεξάρτησιν τῶν διαφόρων ἀρετῶν ἡ κακί-

χρῆσιν (αὐτῶν), θεωροῦνται εἴτε κυρίως κακά εἴτε ἀγαθά. Ἡ γνῶσις ἐκ φύσεως εἶναι καλή· ὅμοιώς δὲ καὶ ἡ ὑγεία· ἀλλὰ τοὺς πολλοὺς ὁφέλησαν (μᾶλλον) τὰ ἀντίθετα παρὰ αὐτά. Διέτι διὸ τοὺς φαύλους δὲν ἀποβαίνει ἡ γνῶσις εἰς καλόν, ἀν καὶ ἐκ φύσεως, ὡς ἔχει λεχθῆ, εἶναι καλή· ὅμοιώς οὔτε ἡ ὑγεία, οὔτε δὲ πλοῦτος, οὔτε ἡ χαρά. Διέτι δὲν χρησιμοποιοῦν αὐτὰ κατὰ τὸν συμφέροντα τρόπον. "Αρα λοιπὸν εἰς αὐτοὺς εἶναι συμφέροντα τὰ ἀντίθετα. Λοιπὸν οὔτε καὶ ἔκεινα τυχαίνει νὰ εἶναι κακά ἀπὸ ἰδικήν των αἰτίαν, ἀν καὶ φαίνωνται, δτι εἶναι κακά...

Δὲν εἶναι αἱ τροφαὶ τὸ κακόν, ἀλλ' ἡ γαστριμαργία· οὔτε τὰ χρήματα, ἀλλ' ἡ φιλαργυρία· οὔτε ἡ δόξα, ἀλλ' ἡ ματαιοδοξία. Ἐὰν αὐτὸν εἶναι ἀληθές, τότε κανένα κακόν δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσα εἰς τὰ διάφορα (μὴ λογικὰ) ὅντα παρὰ μόνον ἡ (ὑπὸ τῶν λογικῶν ὅντων) κακὴ χρῆσις αὐτῶν».

99. Μετάρρεψις.

«Τοῦτο νὰ γνωρίζετε, ἀγαπητοί, δτι ὅλαι αἱ ἀρεταὶ εἶναι δεμέναι μεταξύ των. Ὡς ἐὰν εἶναι κάποια πνευματικὴ ἀλυσίδα, ἔξαρτῶνται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἀληθήν· ἡ προσευχὴ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, ἡ ἀγάπη ἀπὸ τὴν χαράν, ἡ χαρὰ ἀπὸ τὴν πραότητα, ἡ πραότης ἀπὸ τὴν ταπείνωσιν, ἡ ταπείνωσις ἀπὸ τὴν διακονίαν (πρόθυμον ὑπηρεσίαν καὶ ἐκδήλωσιν ἀγάπης), ἡ διακονία ἀπὸ τὴν ἐλπίδα, ἡ ἐλπὶς ἀπὸ τὴν πίστιν, ἡ πίστις ἀπὸ τὴν ὑπακοήν, ἡ ὑπακοὴ ἀπὸ τὴν ἀπλότητα. Καὶ ἀντιθέτως τὰ κακὰ εἶναι δεμένα τὸ καθένα ἀπὸ ἕνα ἀλλο· τὸ μῆσας ἀπὸ τὸν θυμόν, δὲ θυμὸς ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν, ἡ ἀλαζονεία ἀπὸ τὴν ματαιοδοξίαν, ἡ ματαιοδοξία ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν, ἡ ἀπιστία ἀπὸ τὴν σκληροκαρδίαν, ἡ σκληροκαρδία ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν, ἡ ἀμέλεια ἀπὸ τὴν πνευματικὴν νωθρότητα, ἡ νωθρότης ἀπὸ τὴν ἀδράνειαν, ἡ ἀδράνεια ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν ὑπομονῆς, ἡ ἔλλειψις ὑπομονῆς ἀπὸ τὴν φιληδονίαν· καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέλη (εἰς τὸν ὄργανισμὸν) τῆς ἀμαρτίας εἶναι κρεμασμένα τὸ ἔνα ἀπὸ τὸ ἄλλο· τοιουτοτρόπως καὶ εἰς τὴν πλευρὰν τοῦ ἀγαθοῦ αἱ ἀρεταὶ εἶναι κρεμασμέναι καὶ ἔξαρτῶνται ἡ μία ἀπὸ τὴν ἀληθήν. Ἡ κορωνὶς δὲ κάθε καλῆς προθυμίας καὶ τὸ κορύφωμα τῶν κατορθωμάτων εἶναι νὰ ἐπιμένωμεν μὲ καρτερίαν εἰς τὴν προσευχήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἡμποροῦμεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ ἀποκτῶμεν καὶ

ῶν. Πρβλ. τοὺς λόγους : « "Οστις... πταίσῃ ἐν ἐνὶ, γέγονε πάντων ἔνοχος » ('Ιακ. β', 10). — χάριν τῆς τοῦ Πνεύματος ἀγια στικῆς τελειότητος ὑποδέχεται · ἡ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ζωὴ τῆς προσευχῆς εἶναι ἡ φυτώριον τῶν ἀρετῶν.

καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς διὰ τῆς παρὰ Θεοῦ αἰτήσεως ὁ σημέραι προσκτᾶσθαι δυνάμεθα... Ὁ γάρ ἔαντὸν σημέραι τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖν ἀναγκάζων, εἰς ἔρωτα θείον καὶ πόθον ἔμπτυρον ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἀγάπης ἐκκαίεται πρὸς Θεὸν καὶ τὴν χάριν τῆς τοῦ Πνεύματος ἀγιαστικῆς τελειότητος ὑποδέχεται».

100. Η ΑΡΕΤΗ ΚΑΘΙΣΤΑ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΕΥΚΟΛΩΤΕΡΑΝ ΚΑΙ ΦΕΡΕΙ ΑΓΑΛΛΙΑΣΙΝ (Ίσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου).

«Ἡ ἀρετὴ τῷ γε ἀκριβῶς σκοπονομένῳ εὐκολωτέρᾳ πολλῷ τῆς κακίας ἐστίν· εἰ δέ τις ἀποστεῖ, μὴ θορυβείτω, ἀλλὰ ἀναμενέτω τὴν ἀπόδειξιν, πάσης προλήψεως καὶ φιλονικίας καθαρὸν ἔαντὸν διατηρεῖν. Τὸ μὲν οὖν θείαν αὐτὴν εἶναι καὶ πρεπωδεστάτην καὶ τῇ φύσει ἀρμοδιωτάτην καὶ κόσμον καὶ ἐγκαλλώπισμα τῶν ἀσκοντων, ὡς πᾶσιν ὀμολογημένον παρήσω, ἐπὶ δὲ τὸ ἀμφιβαλλόμενον ηξω. Τὶ οὖν ἐστιν εὐκολώτερον, εἰπέ μοι τὸ μνησόντος ἀνιχενεύειν θησαυροὺς ἢ τὸ τοῖς οὖσιν ἀρκεῖσθαι; τὸ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αἰσχρὰ κέρδη καὶ τόκους ἀνελευθέρους ἀριθμεῖν, ἢ τὸ τὴν αὐτάρκειαν ἀστάζεσθαι; καὶ φιλεῖται τὸ πάντας ἀδικεῖν ἢ τὸ τοῖς δεομένοις ἐπικονυρεῖν; τὸ νοσεῖν τὸν ἀνήκεστον τῆς φιλοχρηματίας ἔρωτα ἢ τὸ ἐκτὸς εἶναι τῆς τοιαύτης μανίας; τὸ δόλους ράπτειν ἢ τὸ ἀδόλως προσφέρεσθαι; τὸ δικαστηρίοις ἐνοχλεῖν ἢ τὸ τὰς ἡσυχίας ἄγειν; τὸ ὀρπάζειν τὰ μὴ προσήκοντα ἢ καὶ τὸ τὰ οἰκεῖα διανέμειν; τὸ πράγμασι καὶ ἐγκαλήμασιν ἐγκαλινθεῖσθαι ἢ τὸ πραγμάτων ἀπτηλάχθαι καὶ φόβων; τὸ περὶ πολλῶν καὶ ἀνηρύτων φροντίδων μερομάνται ἢ τὸ μίαν ἔχειν φροντίδα, πᾶς τῆς ἀρετῆς μὴ ἐκπέσῃ; τὸ θαλαττεύειν καὶ ναναγίοις περιπίπτειν ἢ τὸ ἐν λιμένι καθῆσθαι καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἐπισκοπεῖν νανάγια; Ἐγὼ μὲν οὖν τὴν εὐκολίαν ἐβούληθην δεῖξαι τῆς ἀρετῆς, καὶ τὴν δυσκολίαν τῆς κακίας· δὲ δόγιος προϊὼν μεῖζόν τι πεποίηκε, τῇ μὲν ἀρετῇ καὶ τῇν εὐφροσύνῃ, τῇ δὲ κακίᾳ καὶ τῇν ἀηδίᾳν ἐπομένην συναποδείξας».

100. Περικοπὴ ἐκ τῆς σμ' ἐπιστολῆς 'Ισιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ('Ε.Π. 78).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά :** ἀνήκεστος = ἀνίστος, ἀθεράπευτος. — ἐγκαλινδέομαι-οῦμαι = κυλίομαι ἐντός. — ἀνήνυτος = ἀκατόρθωτος· ἀτελείωτος, ἀτελεύτητος.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** 'Ο 'Ισιδώρος μὲ σχήματα ἔρωτήσεως καὶ μὲ ρητορικάς ὑπερβολὰς διεγείρει τὴν προσοχὴν καὶ παρουσιάζει πειστικῶς τὴν ἀλήθειαν, διτὶ ἡ ἀρετὴ φέρει ἀγαλλίασιν, ἐνῷ ἡ ἀμαρτία εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητα ἀηδῆς.

τάς ίπολοίπους ἀρετάς, ζητοῦντες αὐτάς ἀπό τὸν Θεόν... Διότι ὅποιος ἀναγκάζει καθημερινὰ τὸν ἔσυντον του νὰ ἐπιμένῃ μὲ καρτερίαν εἰς τὴν προσευχήν, κατακαίεται ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν εἰς ἓνα θεῖον ἔρωτα καὶ πυρακτωμένον πόθον καὶ ὑποδέχεται τὴν χάριν τῆς ἀγιαστικῆς τελειότητος τοῦ (ἀγίου) Πνεύματος».

100. Μετάφρασις.

«Ἡ ἀρετή, βεβαίως δι' ἔκεινον ποὺ ἔξετάζει ἀκριβῶς, εἶναι κατὰ πολὺ εὔκολωτέρα τῆς ἀμαρτίας· ἔὰν δὲ κανεὶς δὲν τὸ πιστεύῃ, ἂς μὴ δημιουργῇ θόρυβον (ἀνησυχίαν), ἀλλ' ἂς περιμένῃ τὴν ἀπόδειξιν, ἀφοῦ διατηρῇ τὸν ἔσυντον του καθαρὸν ἀπὸ κάθε προκατάληψιν καὶ ἐριστικὴν διάθεσιν. Τὸ δτὶ μὲν βεβαίως αὐτὴ (ἡ ἀρετή) εἶναι θεία καὶ πάρα πολὺ πρέπουσα καὶ πάρα πολὺ ἀρμόζουσα εἰς τὴν (ἀνθρωπίνην) φύσιν καὶ στολισμὸς καὶ ἐγκαλλώπισμα αὐτῶν, οἱ δποῖοι τὴν ἀσκοῦν (δηλ. ἔχουν τὴν σταθερὰν συνήθειαν νὰ τὴν ἔκτελοῦν), θὰ τὸ παραλείψω, διότι εἶναι ἀπὸ ὅλους παραδεκτόν, θὰ ἔλθω δὲ εἰς τὸ ἀμφισβητούμενον. Νὰ μοῦ εἴπης, τί εἶναι εὔκολωτερον· τὸ νὰ ἀναζητῇ κανεὶς (μὲ πλεονεξίαν) τὰ ἔχη ἀναριθμήτων θησαυρῶν ἢ νὰ ἀρκῆται εἰς τὰ ὑπάρχοντα; τὸ νὰ μετρῇ κανεὶς τὴν νύκτα καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἡμέραν αἰσχρὰ κέρδη καὶ τόκους, οἱ δποῖοι σκλαβώνουν, ἢ νὰ ὑποδέχεται μὲ χαρὰν τὴν δλιγάρχειαν; καὶ τὸ νὰ ἔχῃ τὴν τάσιν νὰ ἀδικῇ ὅλους ἢ τὸ νὰ βοηθῇ τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην; τὸ νὰ εἶναι ἄρρωστος ἀπὸ τὸν ἀνίατον ἔρωτα τῆς φιλοχρηματίας ἢ τὸ νὰ εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν μανίαν αὐτήν; τὸ νὰ ἐπινοῇ δολίας ἐνεργείας ἢ τὸ νὰ συμπεριφέρεται χωρὶς δολίαν διάθεσιν; τὸ νὰ εἶναι δχληρὸς εἰς τὰ δικαστήρια ἢ τὸ νὰ ζῇ ἡσυχα; τὸ νὰ ἀρπάζῃ ἔκεινα, ποὺ δὲν πρέπει, ἢ τὸ νὰ διανέμῃ (μὲ τὴν ἐλεημοσύνην) καὶ τὰ ἰδιαὶ του; τὸ νὰ κυλίεται κανεὶς εἰς ἐνοχλητικὰς ὑποθέσεις καὶ ἐνόχους ἐνέργειας ἢ τὸ νὰ ἔχῃ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις αὐτὰς καὶ τοὺς φόβους; τὸ νὰ ἔχῃ ἀγωνιώδη μέριμναν διὰ πολλὰς καὶ ἀτελειώτους φροντίδας ἢ τὸ νὰ ἔχῃ μίαν φροντίδα, δηλαδὴ τὸ πῶς νὰ μὴ παρεκκλινῃ ἀπὸ τὴν ἀρετήν; τὸ νὰ θαλασσοδέρνεται καὶ νὰ πέφτῃ εἰς ναυάγια ἢ τὸ νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ λιμάνι καὶ νὰ παρατηρῇ τὰ ναυάγια τῶν ἄλλων; Ἐγώ μὲν λοιπὸν ἡθέλησα νὰ δείξω τὴν εὔκολιαν τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν δυσκολιαν τῆς κακίας· ἀλλ' ὁ λόγος προχωρῶν ἔχει ἐπιτύχει κάτι μεγαλύτερον, διότι ἀπέδειξε συγχρόνως δτὶ εἰς τὴν ἀρετὴν μὲν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ψυχικὴ ἀγαλλίασις, εἰς δὲ τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἡ ἀηδία».

101. «ΚΑΛΟΝ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΚΑΛΟΝ ΠΡΑΞΙΣ»

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

«Καλὸν θεωρία καὶ καλὸν πρᾶξις· ἡ μέν, ἐντεῦθεν ἐπανιστᾶσα καὶ εἰς τὰ ἄγια τῶν ἁγίων χωροῦσα καὶ τὸν νοῦν ἡμῶν πρὸς τὸ συγγενὲς ἐπανάγοντα· ἡ δέ, Χριστὸν ὑποδεχομένη καὶ θεραπεύοντα καὶ τοῖς ἔργοις τὸ φίλτρον ἐλέγχοντα.»

102. «ΠΡΑΞΙΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΕΠΙΒΑΣΙΣ»

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

«Εἰς δύο γὰρ ταῦτα διηρημένης πάσης φιλοσοφίας, θεωρίαν τε λέγω καὶ πρᾶξιν, καὶ τῆς μὲν ὑψηλοτέρας οὖσης, δυστεκμάρτον δέ, τῆς δὲ ταπεινοτέρας, χρησιμωτέρας δέ, ἡμῖν ἀμφότερα δι' ἀλλήλων εὐδοκιμεῖ· καὶ γὰρ θεωρίαν συνέκδημον πρὸς τὰ ἐκεῖθεν ποιούμεθα, καὶ πρᾶξιν θεωρίας ἐπίβασιν οὐδὲ γὰρ οἶόν τε εἶναι σοφίας μετέχειν μὴ σοφῶς ἀναστραφέντας.»

103. ΜΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΦΥΣΕΩΣ

(Γρηγορίου Νύσσης).

«Ἐτ τοίνυν τὸ μὲν ὄνομά τις τοῦ Χριστοῦ ὑποδύοιτο, ὅσα δὲ τῷ ὄνόματι τούτῳ συνθεωρεῖται, μὴ δεικνύοι τῷ βίῳ, καταφεύδεται τοῦ ὄνόματος δὲ τοιούτος, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα, προσωπεῖον ἄψυχον ἀνθρωπίνῳ χρακτῆρι μεμορφωμένον περιθείσ τῷ πιθήκῳ. Οὕτε γὰρ τὸν Χριστὸν ἔστι μὴ δικαιοσύνην εἶναι καὶ καθαρότητα, καὶ ἀλήθειαν καὶ κακοῦ πατὸς ἀλλοτρίωσιν, οὕτε χριστιανὸν ἔστιν εἶναι (τὸν γε ἀληθῶς χριστιανόν), μὴ κάκενων τῶν ὄνομάτων τὴν κοινωνίαν ἐν ἑαυτῷ

101. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ιδ' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου «περὶ φιλοπτωχίας» ('Ε.Π. 35, 864).

102. Περικοπὴ ἐκ τοῦ πρώτου στηλιτευτικοῦ λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐναντίον τοῦ Ἰουλιανοῦ ('Ε.Π. 35, 649 - 652).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** δυστέκμαρτος = ἐκεῖνος, τὸν δποῖον δύσκολα ἡμπορεῖ κανεῖς νὰ διευκρινίσῃ, δυσκολονότης. — συνέκδημος = συν-απόδημος, συντάξιδιώτης, σύντροφος. — ἐπίβασις = διάβασις· πέρασμα· βάθρον, σκάλα.

101. Μετάφρασις.

«Ωραία είναι ή θεωρία καὶ ὥραία ἡ πρᾶξις· ἡ μὲν μία, διότι ὑψώνεται ὑπεράνω τῶν ἐγκοσμίων καὶ προχωρεῖ εἰς τὰ ἄγια τῶν ἀγίων καὶ ἐπαναφέρει τὸν νοῦν μας πρὸς τὸ συγγνὲνόν (τὸν Θεόν): ἡ δὲ ἄλλη, διότι ὑποδέχεται τὸν Χριστὸν καὶ τὸν ὑπηρετεῖ καὶ μὲ τὰ ἔργα ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπην (πρὸς αὐτὸν)».

102. Μετάφρασις.

«Ἐπειδὴ κάθε φιλοσοφία είναι βεβαίως διηρημένη εἰς τὰ δύο αὐτά, δηλαδὴ καὶ εἰς τὴν θεωρίαν καὶ εἰς τὴν πρᾶξιν, καὶ (ἐκ τούτων) ἡ μὲν πρώτη είναι ὑψηλοτέρα, ἀλλὰ δυσκολονόητος, ἡ δὲ δευτέρα εύρισκεται χαμηλότερα, ἀλλ' είναι πλέον χρήσιμος, (δι' αὐτὸν) καὶ τὰ δύο ἀλληλοβοήθουμενα φέρουν καλά εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς διότι καὶ τὴν θεωρίαν κάνομεν σύντροφον εἰς τὴν πορείαν μας πρὸς τὰ εὐρισκόμενα ἐκεῖ (πέραν τοῦ κόσμου τούτου) καὶ τὴν πρᾶξιν βάθρον (ἢ σκάλαν) τῆς θεωρίας: διότι οὕτε είναι δυνατὸν νὰ συμμετέχουν εἰς τὴν σοφίαν ἐκεῖνοι, ποὺ δὲν συμπεριεφέρθησαν (ἔζησαν) μὲ σοφίαν».

103. Μετάφρασις.

«Ἐὰν λοιπὸν κανεὶς παρουσιάζεται νὰ φορῇ σὰν προσωπεῖον τὸ δόνομα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ δὲν δεικνύῃ εἰς τὴν ζωὴν του δόσα παρατηροῦνται μαζὶ (συνυπάρχουν) μὲ τὸ δόνομα αὐτό, (αὐτὸς) δημιουργεῖ ψευδῆ ἐντύπωσιν διὰ τὸ δόνομα αὐτό, διότι, σύμφωνα μὲ τὸ (χρησιμοποιηθὲν) παράδειγμα, ἐφόρεσε τρόπον τινὰ εἰς τὸν πίθηκον μίαν μάσκαν κατασκευασμένην μὲ ἀνθρωπίνην μορφήν. Διότι οὕτε ἡμπορεῖ νὰ μὴ είναι ὁ Χριστὸς δικαιοσύνη καὶ ἡθικὴ καθαρότης καὶ ἀλήθεια καὶ ἀποξένωσις ἀπὸ κάθε κακίαν, οὕτε είναι δυνατὸν ὁ Χριστιανὸς (βεβαίως ὁ ἀληθῆς Χριστιανὸς) νὰ μὴ παρουσιάζῃ εἰς τὸν ἔκατόν του τὴν ἐνεργὸν συμ-

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : 'Η ηθικὴ ζωὴ προϋποθέτει ἀρμονίαν θεωρητικῆς πίστεως καὶ πράξεως, ὡς καὶ ἐνσυνείδητον ἐκλογὴν τοῦ ἀγαθοῦ. — σοφίας: ἐννοεῖται ἡ κατὰ Θεόν σοφία.

103. Περικοπὴ ἐκ τοῦ Ἑργού τοῦ Γρηγορίου Νύσσης «Τι τῶν Χριστιανῶν δόνομα ἡ ἐπάγγελμα» (Ἑ.Π. 46, 244).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : 'Η περικοπὴ τονίζει, διτι ἡ ζωὴ μας πρέπει νὰ είναι ἀνάλογος πρὸς τὸ δόνομα ἡμῶν ὡς Χριστιανῶν.

δεικνύοντα. Οὐκοῦν, ώς ἀν τις δρῳ τοῦ Χριστιανισμοῦ τὴν διάνοιαν ἐρμηνεύσειεν, οὕτως ἐροῦμεν, δτι Χριστιανισμός ἐστι τῆς θείας φύσεως μίμησις ».

104. ΑΡΜΟΝΙΑ ΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;).

«Ἀλλο ἐστὶ τὸ περὶ ἄρτου διηγήσασθαι καὶ τραπέζης καὶ ἄλλο ἐστὶ φαγεῖν καὶ λαβεῖν τὸν νόστον τοῦ ἄρτου καὶ ἐνδυναμωθῆναι ὅλα τὰ μέλη. Ἀλλο ἐστὶν εἰπεῖν περὶ ποτοῦ ἡδυτάτου λόγοις καὶ ἄλλο ἐστὶν ἀπελθεῖν καὶ δράξασθαι ἐξ αὐτῆς τῆς πηγῆς καὶ ἐμπλησθῆναι αὐτῆς τῆς γεύσεως τοῦ ἡδυτάτου ποτοῦ. Ἀλλο ἐστὶ διηγήσασθαι περὶ πολέμου καὶ γενναίων ἀθλητῶν καὶ πολεμιστῶν καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἀπελθεῖν τινα εἰς παράταξιν πολέμου καὶ συμβαλεῖν τοῖς ἔχθροῖς καὶ εἰσελθεῖν καὶ ἔξελθεῖν καὶ λαβεῖν καὶ δοῦναι καὶ ἀπενέγκασθαι τὰ νικητήρια. Οὕτω καὶ τοῖς πνευματικοῖς. Ἀλλο ἐστὶ τὸ γνώσει τινὶ καὶ νοῦ διηγῆσαι λόγους καὶ ἄλλο ἐστὶ τὸ ἐν ὑποστάσει καὶ ἔργῳ καὶ ἐν πληροφορίᾳ καὶ ἐν τῷ ἔνδον ἀνθρώπῳ καὶ τῷ νῷ ἔχειν τὸν θησαυρὸν καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν γεύσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ».

105. Η ΟΥΡΑΝΙΑ ΕΙΚΩΝ ΤΟΥ ΑΤΕΝΙΖΟΝΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;).

«Ωσπερ γάρ ὁ εἰκονογράφος προσέχει τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως καὶ γράφει· καὶ ἐπάν τε ἐξ ἐναριάς ἢ τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως προσέχον αὐτῷ γράφοντι, εὐκόλως καὶ καλῶς ἔκεινος ζωγραφεῖ τὴν εἰκόνα· ἐπάν δὲ ἀποστρέψῃ τὸ πρόσωπον, οὐδὲ δύναται γράψαι, διὰ τὸ

104. Περικοπὴ ἐκ τῆς 27ης ὁμιλίας, ἥτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον ('Ε.Π. 34, 701).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** δράττομαι = συλλαμβάνω μὲ δρμήν, πιάνω σφιχτά· ἀρπάζω τι ἔκ τινος. — συμβάλλω = συμπλέκομαι. — ἀποφέρομαι (μέσ. ἀρ. ἀπηνεγκάμην) = ἀποφέρω δι' ἐμαυτοῦ· φέρω δ ἴδιος εἰς τὸν ἑαυτόν μου. — ὑπόστασις = πραγματική ὑπαρξία, πραγματικότης. — πληροφορία = τελεία πιστοποίησις, βεβαιότης.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Διὰ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν δὲν εἰναι ἀρκετοὶ οἱ λόγοι· ἀπαιτοῦνται καὶ ἔργα, ώς καὶ ἀμεσα βιώματα διὰ προσωπικῆς ἐμπειρίας.

105. Περικοπὴ ἐκ τῆς 30ης ὁμιλίας, ἥτις ἀποδίδεται εἰς τὸν Μακάριον τὸν Αἰγύπτιον ('Ε.Π. 34, 724).

μετοχήν καὶ εἰς τὰ ὄνόματα ἔκεινα. Λοιπόν, ὅπως ἐὰν παρουσίαζε κανεὶς μὲ κάποιον δρισμὸν τὸ νόημα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοιουτοτρόπως θὰ εἴπωμεν, ὅτι Χριστιανισμὸς εἶναι ἡ μίμησις τῆς θείας φύσεως ».

104. Μετάφρασις.

« "Αλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ὀμιλήσῃ κανεὶς διὰ τὸν ἄρτον καὶ τὸ τραπέζι καὶ ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ φάγῃ καὶ νὰ γνωρίσῃ τὴν γλυκεῖαν γεῦσιν τοῦ ἄρτου καὶ νὰ ἐνδυναμωθοῦ ὅλα τὰ μέλη (τοῦ σώματος). "Αλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ὀμιλήσῃ κανεὶς μὲ λόγια δι' ἕνα πάρα πολὺ γλυκὺ ποτὸν καὶ ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ἔξελθῃ καὶ νὰ τὸ πάρη ἀπὸ αὐτὴν τὴν πηγήν του καὶ νὰ εὐχαριστηθῇ ἀπὸ τὴν γεῦσιν τοῦ γλυκυτάτου ποτοῦ. "Αλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ διηγηθῇ κανεὶς δι' ἕνα πόλεμον καὶ διὰ γενναίους ἀθλητὰς καὶ πολεμιστὰς καὶ ἄλλο πρᾶγμα εἶναι τὸ νὰ μεταβῇ κανεὶς εἰς τὴν παράταξιν τῆς μάχης καὶ νὰ συμπλακῇ μὲ τοὺς ἔχθρους καὶ νὰ εἰσέλθῃ καὶ νὰ ἔξελθῃ καὶ νὰ λάβῃ καὶ νὰ δώσῃ καὶ νὰ φέρῃ διδιος εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὰ βραβεῖα τῆς νίκης. Κάτι παρόμοιον συμβαίνει καὶ εἰς τὰ πνευματικὰ πράγματα. "Αλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ ἔξηγῃ κανεὶς τοὺς λόγους μὲ κάποιαν γνῶσιν καὶ διανοητικῶς καὶ ἄλλο πρᾶγμα εἶναι νὰ κατέχῃ τὸν θησαυρὸν καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν γεῦσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀγίου Πνεύματος πραγματικῶς καὶ ἐμπράκτως καὶ μὲ τελείαν βεβαιότητα καὶ εἰς τὸν ἐσωτερικὸν ἀνθρωπὸν καὶ εἰς τὸν νοῦν ».

105. Μετάφρασις.

« Διότι ὅπως ἀκριβῶς αὐτός, ποὺ κάνει προσωπογραφίας, ἔχει ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως καὶ ζωγραφίζει· καὶ ὅταν τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως ἀπὸ ἀπέναντι βλέπῃ προσεκτικὰ πρὸς αὐτόν, τὸν ζωγράφον, τότε αὐτὸς ζωγραφίζει τὸ δόμοιωμα (τοῦ βασιλέως) εὔκολα καὶ ὥραια· ὅταν δὲ (ὁ βασιλεὺς) στρέψῃ εἰς ὅλην κατεύθυνσιν τὸ πρόσωπον, δὲν ἡμπορεῖ (ὁ καλλιτέχνης) νὰ ζωγραφίσῃ, διότι (ὁ βασιλεὺς) δὲν προσηλώνει τὰ μάτια εἰς αὐτὸν τὸν ζωγράφον· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ καλὸς ζωγράφος Χριστὸς εἰς ἔκεινους, οἱ δόποιοι πιστεύουν εἰς αὐτὸν καὶ ἔχουν προσηλωμένα σταθερὰ τὰ μάτια τους εἰς αὐτόν, ἀμέσως ζωγραφίζει σύμφωνα μὲ τὸ

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά : προσέχω = ἔχω ἐστραμμένη τὴν προσοχήν, προσηλοῦμαι. — ἐντυπόθυμαι-ούμαι = χαράσσομαι.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : 'Η περικοπὴ τονίζει, διότι ἡ ζωὴ τοῦ

μὴ ἀτενίζειν αὐτῷ τῷ γράφοντι τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ καλὸς ζωγράφος Χριστὸς τοῖς πιστεύονσιν ἀντῷ καὶ ἀτενίζοντιν διὰ παντὸς πρὸς αὐτὸν εὐθέως ζωγραφεῖ κατὰ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ἐπουργάνιον ἄνθρωπον... Εἴ τις οὖν οὐδὲ ἀτενίζει διὰ παντὸς πρὸς αὐτὸν τῶν πάντων ὑπεριδών, οὐ μὴ γράψῃ δὲ Κύριος αὐτοῦ τὴν εἰκόνα ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ φωτός. Χρὴ τοινυν ἀτενίζειν ἡμᾶς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας καὶ ἀγαπῶντας αὐτόν, πάντα ρύπαντας καὶ αὐτῷ προσέχοντας, ἵνα γράψῃ τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα τὴν ἐπουργάνιον ἀποστέλλῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν...

«Οσπερ τὸ νόμισμα τοῦ χρυσίου, ἐὰν μὴ λάβῃ καὶ ἐντυπωθῇ τὴν βασιλικὴν εἰκόνα, οὕτε εἰς ἐμπορίαν ἀπέρχεται, οὕτε εἰς βασιλέως θησαυρὸς ἀποτίθεται, οὕτω καὶ ἡ ψυχή, ἐὰν μὴ ἔχῃ εἰκόνα τοῦ ἐπουργαρίου Πνεύματος ἐν φωτὶ ἀρρήτῳ, Χριστὸν ἐντευπωμένον ἐν αὐτῇ, οὐδὲ χρησιμεύει εἰς τοὺς ἄνω θησαυρὸνς καὶ ὑπὸ τῶν ἐμπόρων τῆς βασιλείας τῶν καλῶν ἀποστόλων ἀπόβλητος γίνεται».

106. Η ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΤΟΥ ΗΘΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Τίνος δὲ ἔνεκεν ὅλως ἐν τῇ διανοίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ κριτὴν οὕτω διηνεκῶς ἐγρηγορότα καὶ νήροντα κατέστησεν ἡμῖν δὲ Θεός; Τὸ συνειδός λέγω. Οὐδὲ γάρ ἔστιν, οὐδὲ ἔστιν οὐδεὶς δικαστὴς οὕτως ἄγρυπνος ἐν ἀνθρώποις, οἷον τὸ ἡμέτερον συνειδός. Οἱ μὲν γάρ ἔξωθεν δικασταὶ καὶ ὑπὸ χρημάτων διαφθείρονται καὶ κολακεῖαις χαννοῦνται καὶ διὰ φόρου καθυποκρίνονται· καὶ πολλὰ ἔτεροι ἔστι τὰ λυματινόμενα τὴν δρθῆν ἐκείνων ψῆφον· τὸ δὲ τοῦ συνειδότος δικαστήριον οὐδενὶ τούτων εἰλειν οἶδεν· ἀλλὰ καὶ χρήματα δῆσ, καὶ κολακεύσσης, καὶ ἀπειλήσσης, καὶ ἔτερον διποὺν ἐργάση, δικαίαν ἔξοιστε τὴν ψῆφον κατὰ τῶν ἡμαρτηκότων λογισμῶν· καὶ αὐτὸς ὁ τὴν ἀμαρτίαν ἐργασάμενος αὐτὸς ἑαυτὸν

Χριστιανοῦ πρέπει μὲν τὴν προσήλωσιν τῆς ψυχῆς εἰς τὸν Χριστὸν νὰ ἀποβῇ ἐν πνευματικὸν καλλιτέχνημα, τὸ διποῖον θὰ κατασκευάσῃ αὐτὸς δὲ Κύριος καὶ ἑντὸς τοῦ διποίου θὰ είναι ἀποτυπωμένη ἡ μορφὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ μορφὴ τοῦ πρὸς Αὐτὸν ἀτενίζοντος ἀνθρώπου, δὲ διποῖος ἀντανακλᾶ τὸ θεῖον φῶς.

106. Περικοπὴ ἐκ τοῦ δ' λόγου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν πλούσιον καὶ τὸν Λάζαρον ('Ε.Π. 48, 1011 - 1012).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : νήφω = ἀπέχω τοῦ οἴνου, είμαι νηφάλιος· ἔχω πνευματικὴν διαύγειαν. — λυμαίνομαι = ἀφαιρῶ τινος τὸν

δόμοιωμά του ἐπουράνιον ἄνθρωπον... Ἐάν λοιπὸν κανεὶς δὲν βλέπῃ πάντοτε ἀτενῶς πρὸς αὐτὸν (τὸν Χριστὸν) παραβλέψας τὰ πάντα, δὲν θὰ ζωγραφίσῃ δικύριος τὴν εἰκόνα του ἀπὸ τὸ φῶς του. Πρέπει λοιπὸν ἡμεῖς νὰ ἀτενίζωμεν εἰς αὐτὸν πιστεύοντες καὶ ἀγαπῶντες αὐτόν, ἀφοῦ ἀπορρίψωμεν ὅλα καὶ ἔχωμεν ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν εἰς αὐτόν, διὰ νὰ ζωγραφίσῃ καὶ ἀποστέλλῃ εἰς τὰς ψυχάς μας τὴν ἰδικήν του εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον...

"Οπως ἀκριβῶς τὸ χρυσοῦν νόμισμα, ἐὰν δὲν δεχθῇ τὸ βασιλικὸν δόμοιωμα καὶ δὲν χαραχθῇ μὲ αὐτό, δὲν κυκλοφορεῖ εἰς τὸ ἐμπόριον οὕτε τοποθετεῖται εἰς τὰ θησαυροφυλάκια τοῦ βασιλέως, τοιουτοτρόπως καὶ ἡ ψυχή, ἐὰν δὲν ἔχῃ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου Πλεύσματος μέσα εἰς ἀνέκφραστον φῶς, τὸν Χριστὸν χαραγμένον εἰς αὐτήν, δὲν εἶναι κατάλληλος πρὸς χρῆσιν εἰς τὰ οὐράνια θησαυροφυλάκια καὶ ἀπορρίπτεται ἀπὸ τοὺς ἐμπόρους τῆς βασιλείας τῶν καλῶν ἀποστόλων".

106. Μετάφρασις.

« Ἄλλα διὰ ποιὸν λόγον διεῖ Θεὸς ἐγκατέστησεν ἐξ ὀλοκλήρου μέσα εἰς τὴν διάνοιάν μας ἕνα κριτήν, ὁ δόποῖς τόσον ἀγρυπνεῖ καὶ ἔχει πνευματικὴν διαύγειαν ; Ὁμιλῶ περὶ τῆς συνειδήσεως. Διότι δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσα εἰς τοὺς ἄνθρώπους κανένας δικαστής κατὰ τοιούτον τρόπον ἀγρυπνος, ὅπως ἡ συνειδήσις μας. Διότι οἱ μὲν ἔκτος τοῦ Χριστιανισμοῦ δικασταὶ καὶ διαιφθείρονται ἀπὸ τὰ χρήματα καὶ γίνονται χαλαροὶ (νωθροί) μὲ τὰς κολακείας καὶ προσποιοῦνται ἔνεκα φόβου· καὶ ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα, τὰ δοποῖα καταστρέφουν τὴν ὁρθὴν ἀπόφασιν ἔκεινων· ἀλλὰ τὸ δικαστήριον τῆς συνειδήσεως εἰς τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν γνωρίζει νὰ ὑποχωρῇ, ἀλλὰ καὶ ἐὰν δώσῃς χρήματα, καὶ ἐὰν κολακεύσῃς, καὶ ἐὰν ἀπειλήσῃς, καὶ ἐὰν κάμης διτιδήποτε ἄλλο, θὰ ἐκφέρῃ δικαίαν τὴν ἀπόφασιν ἐναντίον τῶν λογισμῶν, οἱ δοποῖοι ἔχουν ἀμαρτήσεις· καὶ αὐτός, ποὺ ἐπράξει τὴν ἀμαρτίαν, καταδικάζει δικαίος τὸν ἔαυτόν του, καὶ ἐὰν κανένας ἄλλος δὲν τὸν κατηγορῇ. Καὶ ὅχι μίαν φοράν,

ρύπον· καταστρέφω, ἀφανίζω· μεταβάλλω πρὸς τὸ χειρότερον. — ἐπιλανθάνομαι ἢ ἐπιλήθομαι τινος = λησμονῶ κάτι.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Μὲ ζωντανὰ παραδείγματα δικύριος περιγράφει τὴν συνείδησιν. — ἐν τῷ γίγνεσθαι... μετὰ τὸ γενέσθαι...: ὑποδηλοῦται πρῶτον ἡ συνοδεύουσα τὴν πρᾶξιν συνείδησις, δεύτερον ἡ προλαμβάνουσα (προτρεπτικὴ ἢ ἀποτρεπτικὴ) καὶ τρίτον ἡ ἐπακολουθοῦσα (ἐπιδοκιμαστικὴ ἢ ἀποδοκιμαστικὴ).

καταδικάζει, καν μηδεὶς ἔτερος κατηγορῇ. Καὶ οὐχ ἄπαξ, οὐδὲ δίς, ἀλλὰ καὶ πολλάκις καὶ διὰ παντὸς τοῦ βίου τοῦτο ποιῶν διατελεῖ· καν πολὺς παρέλθη χρόνος, οὐδέποτε ἐπιλήσεται τῶν γεγενημένων, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι τὴν ἀμαρτίαν καὶ ποὶν γενέσθαι καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι σφοδρὸς ἐφέσιηνει ἡμῖν κατήγορος, καὶ μάλιστα μετὰ τὸ γενέσθαι. Ἐν μὲν γὰρ τῷ πράττειν τὴν ἀμαρτίαν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς μεθυούτες οὐχ οὕτως αἰσθανόμεθα· ἐπειδὰν δὲ γένηται καὶ λάβῃ τέλος, τότε δὴ μάλιστα, τῆς ἡδονῆς σφεσθείσης ἀπάσης, τὸ πικρὸν τῆς μετανοίας ἐπεισέρχεται κέντρον».

107. ΜΟΡΦΑΙ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ (‘Ησυχίου Ἱεροσολύμων).

«Τῆς μὲν φρονήσεως ἔργον τὸ ἀεὶ κινεῖν τὸ θυμικὸν πρὸς συμπλοκὴν τῆς ἔνδον μάχης καὶ πρὸς αὐτομεμψίαν· τῆς σοφίας δέ, κινεῖν τὸ λογιστικὸν πρὸς νῆψιν ἀκριβῆ καὶ ἐνδελεχῆ καὶ θεωρίαν πνευματικήν· τῆς δὲ δικαιοσύνης, τὸ θέρευτιν τὸ ἐπιθυμητικὸν πρὸς τε ἀρετὴν καὶ Θεόν· τῆς δὲ ἀνδρείας, τὰς πέντε αἰσθήσεις κυβερνᾶν καὶ διακατέχειν, ἵνα μὴ δι’ αὐτῶν μολύνηται ὁ ἔντος ἡμῶν ἀνθρώπος, δς ἐστιν ἡ καρδία, καὶ ὁ ἔκτος, δς ἐστι τὸ σῶμα».

108. ΑΠΟΦΥΓΗ ΤΗΣ ΑΠΟΓΝΩΣΕΩΣ (‘Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Οὐ δειγόν, τὸ παλαίοντα πεσεῖν, ἀλλὰ τὸ μεῖναι ἐν τῷ πτώματι· οὐδὲ χαλεπόν, τὸ πολεμοῦντα τρωθῆναι, ἀλλὰ τὸ μετὰ τὴν πληγὴν ἀπογνῶνται καὶ ἀμελῆσαι τοῦ τραύματος. Οὐδεὶς ἔμπορος, ἄπαξ ναναγίω

107. Περικοπὴ ἑκ τοῦ «πρὸς Θεόδουλον» λόγου τοῦ ‘Ησυχίου Ἱεροσολύμων «περὶ νῆψεως καὶ ἀφέτη» (‘Ε.Π. 93, 1492).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** φρόνησις = σύνεσις· ἀκριβοδικαία κρίσις. — αὐτομεμψία = αὐτοέλεγχος. — τὸ λογιστικὸν = ἡ νόησις, ἡ ἱκανότης τοῦ λογικεύεσθαι. — νῆψις = νηφαλιότης, σωφροσύνη. — ἐνδελεχῆς = διηνεκής, διαρκής, ἀδιάλειπτος· ἐπίμονος. — διακατέχω = κυριεύω καὶ κρατῶ ὑπὸ τὴν ἔχουσίαν μου.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Εἰς τὰς ἑκ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος γνωστάς τέσσαρας ἀφέτας (φρόνησιν, σοφίαν, δικαιοσύνην καὶ ἀνθρεπίαν) δ ‘Ησύχιος δίδει ίδιαίτερον περιεχόμενον καὶ χρωματισμόν, ἀνταποκριθμένον εἰς τὸ χριστιανικὸν αἴτημα περὶ συνεχοῦς πνευματικοῦ ἀγῶνος καὶ ἐπαγρυπνήσεως.

ούτε δύο φοράς, ἀλλὰ καὶ πολλάς φοράς καὶ καθ' ὅλην τὴν ζωὴν συνέχιζει νὰ πράττῃ αὐτό· καὶ ἐὰν περάσῃ πολὺς χρόνος, ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσῃ αὐτά, τὰ ὅποια ἔχουν γίνει, ἀλλὰ καὶ ὅταν γίνεται ἡ ἀμαρτία καὶ πρὶν γίνη καὶ ἀφοῦ γίνη, στέκεται ἀπέναντι μας ὡς αὐστηρὸς κατήγορος καὶ μάλιστα μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἀμαρτίας. Διότι καθ' ὃν χρόνον πράττομεν μὲν τὴν ἀμαρτίαν, ἐπειδὴ εἴμεθα μεθυσμένοι ἀπὸ τὴν ἥδονήν, δὲν αἰσθανόμεθα τόσον (τὴν συνείδησιν)· ἀλλ' ὅταν γίνη ἡ ἀμαρτία καὶ τελειώσῃ, τότε λοιπόν, ἀφοῦ σβήσῃ ὅλη ἡ ἥδονή, εἰσορμῷ τὸ πικρὸν κεντρὶ τῆς μεταμελείας ».

107. Μετάφρασις.

« "Ἐργον μὲν τῆς συνέσεως εἶναι τὸ νὰ παρακινῇ πάντοτε τὸ συναίσθημα πρὸς (συμμετοχὴν εἰς) τὴν σύγκρουσιν, τὴν ὅποιαν δημιουργεῖ ἡ ἐσωτερικὴ μάχη, καὶ πρὸς αὐτοέλεγχον· τῆς σοφίας δὲ ἔργον εἶναι νὰ παρακινῇ τὴν νόησιν πρὸς ἀκριβῆ καὶ συνεχῆ νηφαλιότητα (σωφροσύνην) καὶ πνευματικὴν θεωρίαν· τῆς δὲ δικαιοσύνης ἔργον εἶναι νὰ κατευθύνῃ τὴν θέλησιν καὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸν Θεόν· τῆς ἀνδρείας ἐξ ἀλλού ἔργον εἶναι νὰ κυβερνᾷ καὶ νὰ κρατῇ ὑπὸ τὴν ἔξουσιαν τῆς τὰς πέντε αἰσθήσεις, διὰ νὰ μὴ μολύνεται μὲν αὐτάς ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος, ποὺ εἶναι ἡ καρδία, καὶ ὁ ἐξωτερικός, ποὺ εἶναι τὸ σῶμα ».

108. Μετάφρασις.

« Δὲν εἶναι φοβερὸν τὸ νὰ πέσῃ κανεὶς, ὅταν συμμετέχῃ εἰς ἀγῶνα πάλης, ἀλλὰ τὸ νὰ μείνῃ πεσμένος· οὔτε εἶναι ἐπικινδυνὸν τὸ νὰ τραυματισθῇ κανεὶς καθ' ὃν χρόνον πολεμεῖ, ἀλλὰ τὸ νὰ πάθῃ μετὰ τὸ πλήγωμα ἀπόγνωσιν (ἀπελπισίαν) καὶ νὰ παραμελήσῃ τὸ τραῦμα. Κανένας ἔμπορος, ποὺ ἔπαθε ναυάγιον καὶ ἔχασε τὸ φορτίον τοῦ πλοίου, δὲν ἐσταμάτησε τὰ θαλασσινὰ ταξίδια, ἀλλὰ καὶ πάλιν διασχίζει τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κύματα καὶ τὰ μακρὰ πελάγη καὶ ἀποκτᾶ ἐκ νέου

108. Περικοπὴ ἑκ τοῦ β' παραινετικοῦ λόγου Ἱωάννου τοῦ Χρυσοστόμου πρὸς Θεόδωρον ἐκπεσόντα ('Ε.Π. 47, 309).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά : ἀναδέομαι (ἀδρ. ἀνεδησάμην) = περιδένω τὴν κόμην μου μὲ ταινίαν φορῶ. — εἰ δὲ τούτων... ούκ ἀν ἀπήλαυσεν ὑποθετικὸς λόγος τοῦ γ' εἴδους.

περιπεσών καὶ τὸν φόρτον ἀπολέσας, ἀπέστη τοῦ πλεῖν, ἀλλὰ πάλιν τὴν θάλασσαν καὶ τὰ κύματα καὶ τὰ μακρὰ διαβαίνει πελάγη καὶ τὸν πρότερον ἀνακτᾶται πλοῦτον. Καὶ ἀθλητὰς δὲ ὁρῶμεν μετὰ πολλὰ πτώματα στεφανίτας γενομένους· ἥδη δὲ καὶ στρατιώτης πολλάκις φυγών, ἔσχατον ἀριστεῖν ἀπεδείχθη καὶ τῶν πολεμίων ἐπεκράτησε. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τὸν Χριστὸν ἀρνησαμένων, διὰ τὴν τῶν βασάνων ἀνάγκην ἀνεμαχέσαντο πάλιν καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον ἀπῆλθον ἀναδησάμενοι. Εἰ δὲ τούτων ἐκαστος ἐκ τῆς προτέρας πληγῆς ἀπέγνω, οὐκ ἀν τῶν δευτέρων ἀπίλαυσεν ἀγαθῶν».

109. Η ΔΙΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΗΘΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟΣ ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΩΣΙΣ (Γρηγορίου Νύσσης).

«Οὐκ ἀν δὲ γένοιτο νομίμως ἄθλησις, μὴ ὅντος τοῦ προσπαλαίστος. Εἰ οὖν μὴ ἦν ὁ ἀντίπαλος, οὐδὲ ἀν δ στέφανος ἢν ἡ νίκη γὰρ καθ' ἑαυτὴν οὐκ ἔστιν, ἐὰν μὴ ἡ τὸ ἡπτάμενον. Οὐκοῦν πρὸς αὐτὸν τὸ τρεπτὸν τῆς φύσεως ἡμῶν ἀγωνισθέσθαι, οἴόν τινι ἀντιπάλῳ διὰ τῶν λογισμῶν συμπλεκόμενοι, οὐ διὰ τοῦ καταβαλεῖν αὐτὴν νικηταὶ γινόμενοι, ἀλλὰ διὰ τοῦ μὴ συγκωρῆσαι πεσεῖν. Οὐδέ γὰρ μόνον πρὸς τὸ κακὸν ὁ ἀνθρωπὸς τῇ τροπῇ χρῆται· ἡ γὰρ ἀν ἀμήχανον ἢν αὐτὸν ἐν ἀγαθῷ γενέσθαι, εἰ πρὸς τὸ ἐναντίον μόνον τὴν ροπὴν εἰχεν ἐκ φύσεως. Νυνὶ δὲ τὸ κάλλιστον τῆς τροπῆς ἔργον ἡ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔστιν αὕτησις πάντοτε τῆς πρὸς τὸ κρείττον ἀλλοιώσεως ἐπὶ τὸ θειότερον μεταποιούσης τὸ καλῶς ἀλλοιούμενον. Οὐκοῦν τὸ φοβερὸν εἶναι δοκοῦν, λέγω δὲ τὸ τρεπτὴν ἡμῶν εἶναι τὴν φύσιν, οἴόν τι πτερὸν πρὸς τὴν ἐπὶ τὰ μείζω πτῆσιν δ λόγος ὑπέδειξεν, ὡς ζημιὰν εἶναι ἡμῖν τὸ μὴ δύνασθαι τὴν

109. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης «περὶ τελειότητος καὶ ὀπίστον χρὴ εἶναι τὸν Χριστιανὸν» ('Ε.Π. 46, 285).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : τρεπτὸς = μεταβλητός. — ἐπιτήδειος = ίκανός, ἔμπειρος, κατάλληλος, δυνατός. — τρέπομαι= είμαι ἐστραφμένος πρὸς κάποιαν κατεύθυνσιν μεταβάλλομαι.

β) Πραγματικά παρατηρήσεις : νομίμως ἄθλησις: πρβλ. Β' Τιμ. β', 5. — ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεταμορφούμενος: Β' Κορ. γ', 18. — Δι' ἐπιγραμματικῶν ἐκφράσεων δ Γρηγόριος Νύσσης λέγει τι εἶναι ἡ τελειότης. Αὗτη δὲν είναι ὅφιξις εἰς τὸ τέρμα, ἀλλὰ συνεχῆς δυναμική κατεύθυνσις πρὸς τὸ ύψηλότερον, τὸ ἀξιολογώτερον, τὸ ἀνώτερον, τὸ καλύτερον, τὸ τελειότερον. Συμφώνως πρὸς τὰς ἐκφράσεις πάντων τῶν μεγάλων Πατέρων, ἡθική πρόδοσις

τὸν προηγούμενον πλοῦτον. Ἐπίσης βλέπομεν καὶ ἀθλητάς, οἱ διόποι οἱ
ὑστεραὶ ἀπὸ πολλὰς πτώσεις ἐφόρεσαν τὸ στεφάνι τῆς νίκης· ἀκόμη δὲ
καὶ στρατιώτης, ποὺ πολλὰς φοράς ἐτράπη εἰς φυγήν, εἰς τὸ τέλος διε-
κρίθη ὡς ἄριστος καὶ ἐνίσησε τοὺς ἔχθρούς. Πολλοὶ δὲ καὶ ἀπὸ ἑκείνους,
οἱ διόποι ἡρώηθησαν τὸν Χριστόν, διὰ τὸ ἀναπόφευκτον τῶν βασάνων
ἔκαμψαν νέαν μάχην καὶ ἔφυγαν (ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτὸν), ἀφοῦ ἐφό-
ρεσαν τὸ στεφάνι τοῦ μαρτυρίου. Εἳν δὲ ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ἀπηλ-
πίζετο ἀπὸ τὴν προηγουμένην πληγήν, δὲν θὰ ἀπελάμβανε τὰ ἀγαθά,
ποὺ ἤλθαν (εἰς τὴν ζωήν του) δεύτερα (καὶ δὲν ὑπῆρχον ἐξ ἀρχῆς).

109. Μετάφρασις.

«Δὲν θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ἀθλητικὸς ἀγὼν σύμφωνα πρὸς τοὺς
ἀθλητικοὺς κανόνας, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ὁ ἀνταγωνιστής. Εἳν λοιπὸν δὲν
ὑπῆρχεν ὁ ἀντίπαλος, δὲν θὰ ὑπῆρχεν οὕτε τὸ στεφάνι (τῆς νίκης). Διότι
ἡ νίκη αὐτῇ καθ' ἔαυτὴν δὲν ὑπάρχει, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ ἔκεινο, ποὺ ὑφί-
σταται τὴν ἤτταν. Λοιπὸν ἀς ἀγωνισθῶμεν πρὸς αὐτὸν τὸ μεταβλητὸν
τῆς φύσεώς μας, ἐρχόμενοι νοερῶς εἰς τὰ χέρια μὲ αὐτό, σὰν τρόπον
τινὰ μὲ κάποιον ἀντίπαλον, χωρὶς νὰ γινώμεθα νικηταὶ μὲ τὸ νὰ ρίψω-
μεν κάτω αὐτὴν (τὴν φύσιν μας), ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ μὴ ἐπιτρέψωμεν (εἰς
αὐτὴν) νὰ πέσῃ. Διότι ὁ ἀνθρωπὸς δὲν χρησιμοποιεῖ τὴν μεταβολὴν
μόνον πρὸς τὸ κακόν πραγματικὰ θὰ ἥτο ἀκατόρθωτον νὰ φθάσῃ ὁ
ἀνθρωπὸς εἰς τὸ ἀγαθόν, ἐὰν εἶχεν ἐκ φύσεως τὴν ροπὴν (τάσιν) μό-
νον πρὸς τὸ ἀντίθετον. Τώρα δύμας ἀκριβῶς τὸ ὥραιαίτατον ἔργον τῆς
μεταβολῆς είναι ἡ αὔξησις εἰς τὰ ἀγαθά εἰς τρόπον ὥστε πάντοτε ἡ
πρὸς τὸ καλύτερον ἀλλοίωσις (μεταβολὴ) νὰ μεταβάλλῃ ἔκεινο, ποὺ
καλῶς ὑφίσταται τὴν ἀλλοίωσιν, εἰς κατάστασιν πλησιέστερον πρὸς
τὸν Θεὸν εὐρισκομένην. Λοιπὸν αὐτό, ποὺ φαίνεται (ἐκ πρώτης ὅψε-
ως) εἰς ἡμᾶς διὰ εἰναι φοβερόν, δηλαδὴ τὸ διὰ ἡ φύσις μας εἰναι μετα-
βλητή, αὐτὸ διεῖσ διέλογος ὑπέδειξε σὰν κάποιο πτερόν διὰ τὸ πέταγμα
(φτερούγισμα) πρὸς τὰ σπουδαιότερα (ὑψηλότερα), ὥστε νὰ εἰναι
ζημία τὸ νὰ μὴ δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν τὴν πρὸς τὸ καλύτερον (ἀνώ-
τερον) μεταβολὴν. Λοιπὸν ἀς μὴ λυπήσῃς διοποιος βλέπει μέσα εἰς τὴν
φύσιν του τὴν δυνατότητα πρὸς τὴν μεταβολήν, ἀλλά, μεταβαλλόμενος

καὶ τελείωσις είναι ἡ «καλλίστη ἀλλοίωσις» «Ἐπὶ τὸ βέλτιον», τὸ «ἐκ χειρόνων
εἰς κρείττονα προκόπτειν».

πρὸς τὸ κρείττον ἀλλοίωσιν δέξασθαι. Μὴ τοίνυν ληπείσθω ὁ βλέπων ἐν τῇ φύσει τὸ πρὸς τὴν μεταβολὴν ἐπιτήδειον, ἀλλὰ πρὸς τὸ κρείττον πάντας ἄλλοιούμενος καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν μεταμορφούμενος, οὕτω τρεπέσθω, διὰ τῆς καθ' ἡμέραν αὐξήσεως πάντοιε κρείττων γυνόμενος καὶ ἀεὶ τελειούμενος καὶ μηδέποτε πρὸς τὸ πέρας φθάνων τῆς τελειότητος. Αὐτίκα γάρ ἔστιν ὡς ἀληθῶς τελειότης τὸ μηδέποτε στῆναι πρὸς τὸ κρείττον αὐξανόμενον, μηδέ τινι πέρατι περιορίσαι τὴν τελειότητα ».

110. Η ΠΙΣΤΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Ἀλλ' αἱ μὲν ἐνέργειαι ποιίλαι, η δὲ οὐσίᾳ ἀπλῆ. Ἡμεῖς δὲ ἐκ μὲν τῶν ἐνεργειῶν γνωρίζειν λέγομεν τὸν Θεὸν ἡμῶν, τῇ δὲ οὐσίᾳ αὐτῆς προσεγγίζειν οὐχ ὑπισχνούμεθα. Αἱ μὲν γὰρ ἐνέργειαι αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς καταβαίνουσιν, η δὲ οὐσίᾳ αὐτοῦ μένει ἀπρόσιτος... Ἔγὼ δέ, δτι μὲν ἔστιν, οἴδα· τί δὲ η οὐσίᾳ, ὑπὲρ διάνοιαν τίθεμαι. Πῶς οὖν σώζομαι; Διὰ τῆς πίστεως. Πίστις δὲ αὐτάρκης εἰδέναι, δτι ἔστι Θεός, οὐχὶ τί ἔστι· καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. Εἴδησις ἀρα τῆς θείας οὐσίας η αἰσθησις αὐτοῦ τῆς ἀκαταληγίας· καὶ σεπτὸν οὐ τὸ καταληφθὲν τίς η οὐσίᾳ, ἀλλ' δτι ἔστιν η οὐσίᾳ ».

111. Η ΕΛΠΙΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ (Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Μεγάλη τῆς ἐπὶ τὸν Κύριον ἐλπίδος η δύναμις, φρονόμοιον ἀχείρωτον, τεῖχος ἄμαχον, συμμαχίᾳ ἀκαταγώνιστος, λιμὴν εὔδιος, πύργος ἀκαταμάχητος, δπλον ἀήττητον, δύναμις ἄμαχος καὶ ἐκ τῶν ἀπόρων εὑρίσκοντα πόρον. Διὰ ταύτης ἀσπλοι τῶν ὀπλισμένων καὶ γυναικες ἀνδρῶν περιεγένοντο καὶ παῖδες τῶν τὰ πολεμικὰ μεμελετηκότων ἰσχυρότεροι μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας ἀνεφάγησαν. Καὶ τὶ θαυμαστὸν εἰ πολεμίων ἐκράτησαν, δπον γε καὶ αὐτοῦ τοῦ κόσμου περιεγένοντο;... Ή γὰρ εἰς τὸν Θεὸν ἐλπὶς πάντα μεταρρυθμίζει ».

110. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς σλδ' (234) τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς Ἀμφιλόχιον ('Ε.Π. 32, 869).

εἰς πᾶσαν περίπτωσιν πρὸς τὸ ἀνώτερον! (ὑπεροχώτερον, καλύτερον) καὶ μεταμορφωνόμενος προοδευτικὰ ἀπὸ μίαν δόξαν εἰς ἄλλην ἀνωτέραν δόξαν, ἃς μεταβάλλεται κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον, δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ γίνεται μὲ καθημερινὴν προοδευτικὴν ἀνάπτυξιν δλονὲν καλύτερος καὶ μὲ τὸ νὰ τελειοποιῆται πάντοτε καὶ ποτὲ νὰ μὴ φθάνῃ εἰς τὸ τέρμα τῆς τελειότητος. Διότι βέβαια ἡ ἀληθινὴ τελειότης εἶναι τὸ νὰ μὴ σταματήσῃ ποτὲ κανεὶς νὰ αὐξάνεται (ἀναπτύσσεται προοδευτικῶς) πρὸς τὸ καλύτερον, οὕτε νὰ περιορίσῃ τὴν τελειότητα μὲ κάποιο τέρμα ».

110. Μετάφρασις.

« 'Αλλ' αἱ μὲν ἐνέργειαι (τοῦ Θεοῦ) εἶναι ποικίλαι, ἡ δὲ οὐσία του ἀπλῆ. 'Ημεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι γνωρίζομεν μὲν τὸν Θεὸν ἀπὸ τὰς ἐνέργειας (του), ἀλλὰ δὲν βεβαιώνομεν, ὅτι πλησιάζομεν τὴν ἰδίαν τὴν οὐσίαν του. Διότι αἱ μὲν ἐνέργειαι του κατέρχονται πρὸς ἡμᾶς, ἀλλ' ἡ οὐσία του μένει ἀπλησίαστος... 'Εγὼ δὲ, ὅτι μὲν ὑπάρχει, τὸ γνωρίζω ἀλλὰ τὶ εἶναι ἡ οὐσία του, τὸ θεωρῶ ὅτι ξεπερνᾷ τὴν διάνοιάν μου. Πῶς λοιπὸν σώζομαι; Μὲ τὴν πίστιν. 'Η πίστις δὲ ἀρκεῖται εἰς τὸ νὰ γνωρίζῃ ὅτι διότι, δχι τὶ εἶναι (οὗτος) καὶ (νὰ γνωρίζῃ ἐπίσης) ὅτι διότι ἀνταμείβει αὐτούς, οἱ δοποῖοι τὸν ζητοῦν. 'Αρα γνῶσις τῆς θείας οὐσίας εἶναι τὸ νὰ ἀντιλαμβανώμεθα, ὅτι δὲν ἡμποροῦμεν νὰ τὸν συλλάβωμεν μὲ τὸν νοῦν μας· καὶ ἀξιον σεβασμοῦ εἶναι δχι τὸ κατανοηθὲν ποία εἶναι ἡ οὐσία, ἀλλ' ὅτι υπάρχει ἡ οὐσία ».

111. Μετάφρασις.

« Μεγάλη εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἐλπίδος εἰς τὸν Κύριον, φρούριον ἀπόρθητον, τεῖχος ἀκαταμάχητον, συμμαχία ἀκατανίκητος, λιμάνι γαλήνιον, πύργος ἀκαταγώνιστος, ὅπλον ἀνίκητον, δύναμις ἀκαταμάχητος, ποὺ καὶ ἀπὸ τὰ ἀδιέξοδα εὑρίσκει διέξοδον. Μὲ αὐτὴν ἐνίκησαν ἀπόπλοι τοὺς ὥπλισμένους καὶ γυναικεῖς τοὺς ἄνδρας, καὶ παιδιὰ μὲ πολλὴν εὔκολαν ἀνεδείχθησαν ἴσχυρότερα ἀπὸ ἔκεινους, ποὺ εἶχαν σπουδάσει τὴν πολεμικὴν τέχνην. Καὶ διατὶ εἶναι ἀξιοθαύμαστον, ἐὰν ἐνίκησαν τοὺς ἔχθρους, ἀφοῦ ἐνίκησαν καὶ αὐτὸν τὸν κόσμον ;... Διότι ἡ ἐλπὶς εἰς τὸν Θεόν μεταρρυθμίζει τὰ πάντα ».

111. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸν ι' ψαλμὸν (Ε.Π. 55, 140).

112. ΣΧΕΣΙΣ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ (Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως).

« Ἡ μὲν οὖν πίστις σύντομός ἐστιν, ὡς εἰπεῖν, τῶν κατεπειγόντων γνῶσις, ἡ γνῶσις δὲ ἀπόδειξις τῶν διὰ πίστεως παρειλημμένων ισχυρὰ καὶ βέβαιος, διὰ τῆς κυριακῆς διδασκαλίας ἐποικοδομουμένη τῇ πίστει εἰς τὸ ἀμετάπτωτον καὶ μετ' ἐπιστήμης καταληπτὸν παραπέμπουσα. Καὶ μοι δοκεῖ πρώτη τις εἶναι μεταβολὴ σωτήριος ἡ ἐξ ἔθνῶν εἰς πίστιν, δευτέρᾳ δὲ ἡ ἐκ πίστεως εἰς γνῶσιν ἡ δε, εἰς ἀγάπην περαιώμένη, ἐνθένδε ἥδη φίλον φίλῳ τὸ γιγνῶσκον τῷ γιγνωσκομένῳ παρίστησιν ».

113. Η ΑΔΙΑΛΕΙΠΤΟΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗ (Ὦριγένους).

« Ἄδιαλείπτως δὲ προσεύχεται ὁ συνάπτων τοῖς δέονσιν ἔργοις τὴν εὐχὴν καὶ τῇ εὐχῇ τὰς πρεπούσας πράξεις οὕτω γὰρ μόνως τὸ « ἄδιαλείπτως προσεύχεσθε » ἐκδέξασθαι δυνάμεθα ὡς δυνατὸν δὲ εἰρημένον, εἰ πάντα τὸν βίον τοῦ ἀγίου μίαν συναπτομένην μεγάλην επισιμεν εὐχήν· ἡς εὐχῆς μέρος ἐστὶ καὶ ἡ συνιγμός δυομάζομένη εὐχή, οὐκ ἔλαττον τοῦ τριῶν ἑκάστης ἡμέρας ἐπιτελεῖσθαι δρείλονσα ».

114. Ο ΤΟΠΟΣ ΚΑΙ Ο ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ (Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ὁταν εἴπω τινί· Παρακάλεσον τὸν Θεόν, δεήθητι αὐτοῦ, ἵνετευσον αὐτόν, λέγει· Παρεκάλεσα ἄπαξ, δεύτερον, τρίτον, δέκατον, εἰκοστὸν καὶ οὐκέτι οὐδὲ ἔλαβον. Μὴ ἀποστῆς, ἀδελφέ, ἔως ἂν λάβῃς·

112. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου « Στρωματεῖς » Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως (ΒΕΠΕΣ 8, 271 - 272).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Εἰς τὴν σύντομον περικοπὴν φαίνεται ἡ τάσις Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως, ὡς καὶ τῆς δῆλης ἀλεξανδρινῆς θεολογικῆς σχολῆς, πρὸς ἀνύψωσιν τῆς πίστεως εἰς γνῶσιν διὰ τῶν μέσων τῆς Ἑλληνικῆς κυρίως φιλοσοφίας.

113. Περικοπὴ ἐκ τοῦ « περὶ εὐχῆς » ἔργου τοῦ Ὦριγένους (ΒΕΠΕΣ 10, 252).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : « Ο, τι καὶ ἀν πράττωμεν, δυνάμεθα νὰ ἀντείνωμεν τὴν σκέψιν μας εἰς τὸν Θεόν, διὰ νὰ τὸ ἐκτελῶμεν συμφώνως πρὸς τὸ θέλημά του. »

114. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου « εἰς τὴν ἐπίλυσιν τῆς Χαναναίας » (Ἐ.Π. 52, 458).

112. Μετάφρασις.

« Ή μὲν πίστις λοιπὸν εἶναι, οὕτως εἰπεῖν, μία σύντομος γνῶσις τῶν ἀναγκαίων, ἡ γνῶσις δὲ ἴσχυρὸς καὶ βεβαίας ἀπόδειξις ἐκείνων, τὰ δόποια ἔχουν γίνει παραδεκτὰ μὲ τὴν πίστιν, ἡ δόποια ἀπόδειξις οὐκοδομεῖται μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυρίου ἐπάνω εἰς τὴν πίστιν καὶ δῆμητεῖ εἰς τὴν σταθερότητα (τῆς πίστεως) καὶ εἰς τὴν κατανόησιν (τῶν ἀληθειῶν αὐτῆς) μὲ ἀκριβῆ γνῶσιν. Καὶ νομίζω, διτὶ ἡ πρώτη σωτήριος μεταβολὴ (τοῦ ἀνθρώπου) εἶναι ἡ μεταβολὴ ἐκ τῆς πίστεως εἰς τὴν (χριστιανικὴν) πίστιν, δευτέρᾳ δὲ ἡ μεταβολὴ ἐκ τῆς πίστεως εἰς τὴν γνῶσιν· αὐτὴ δέ, καταλήγουσα εἰς τὴν ἀγάπην, παρουσιάζει μετὰ ταῦτα, ὡς φίλον εἰς τὸν φίλον, αὐτό, τὸ δόποιον ἀποκτῷ τὴν γνῶσιν, (δηλαδὴ τὸν ἀνθρωπὸν), εἰς αὐτό, τὸ δόποιον καθίσταται γνωστόν, (δηλ. εἰς τὸν Θεόν) ».

113. Μετάφρασις.

« Προσεύχεται δὲ χωρὶς διάλειμμα ἐκεῖνος, ποὺ συνδυάζει τὴν προσευχὴν μὲ τὰ πρέποντα ἕργα καὶ τὰς ἀρμοζούσας πράξεις μὲ τὴν προσευχὴν· διότι μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, διτὶ ἡτο δυνατὸν νὰ ἔχῃ λεχθῆ τὸ «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε», ἐὰν ὁνομάσσωμεν ὀλόκληρον τὸν βίον τοῦ ἄγιου μίαν συνεχῆ μεγάλην προσευχὴν· τῆς δόποιας προσευχῆς μέρος εἶναι καὶ ἡ συνήθως ὁνομαζομένη προσευχή, ἥτις διφείλει νὰ γίνεται δχι διιγώτερον ἀπὸ τρεῖς φορὰς τὴν ἡμέραν ».

114. Μετάφρασις.

« Οταν εἴπω εἰς κάποιον· Νὰ παρακαλέσῃς τὸν Θεόν, νὰ δεηθῆς εἰς αὐτόν, νὰ τὸν ἱκετεύσῃς, ἀπαντᾷ· Παρεκάλεσα μίαν φοράς, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι φορὰς καὶ ἀκόμη δὲν ἔλαβον τίποτε. Νὰ μὴ ἀπομακρυνθῆς (ἀπὸ τὴν προσευχὴν), ἀδελφέ μου, ἔως ὅτου λάβης τέρμα τῆς αἰτήσεως εἶναι τὸ νὰ δοθῇ τὸ ζητούμενον. Τότε νὰ παραιτηθῆς (ἀπὸ τὴν προσευχὴν), διτὸν λάβης· μᾶλλον δὲ οὔτε τότε, ἀλλὰ καὶ τότε νὰ παραμένης. Καὶ ἐὰν δὲν λάβης, νὰ ζητῆς διὰ νὰ λάβης· διτὸν δὲ λάβης, νὰ εὐχαριστήσῃς, διότι ἔλαβες. Εἰσέρχονται πολλοὶ εἰς τὸν ναόν, κατασκευάζουν ἀναριθμήτους στίχους προσευχῆς καὶ ἔξερχονται καὶ δὲν γνωρίζουν τὸ εἶπον· τὰ χειλη κινοῦνται, ἀλλ’ ἡ (ἐσωτερικὴ) ἀκοὴ δὲν ἀκούει. Σὺ δὲν ἀκούεις τὴν προσευχὴν σου καὶ θέλεις δὲν θεός νὰ εἰσακούσῃ τὴν προσευχὴν σου; ’Εγονάτισα, λέγεις· ἀλλ’ ἡ διάνοιά σου

τέλος αιτήσεως ή δόσις τοῦ αίτου μένον. Τότε ἀπόστηθι, ὅταν λάβῃς, μᾶλλον δὲ μηδὲ τότε, ἀλλὰ καὶ τότε παράμενε. Καν μὴ λάβῃς, αἴτει, ἵνα λάβῃς· ὅταν δὲ λάβῃς, εὐχαρίστησον, ὅτι ἔλαβες. Εἰσέρχονται πολλοὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀπαρτίζουσι μνημόνους στίχους καὶ ἔξερχονται καὶ οὐκ οἶδασι τὶ εἰπον τὰ χεῖλη κινεῖται, ἡ δὲ ἀκοὴ οὐκ ἀκούσι. Σὺ οὐκ ἀκούεις τῆς εὐχῆς σου καὶ τὸν Θεὸν θέλεις εἰσακοῦσαι τῆς εὐχῆς σου; Ἔκλινα, λέγεις, τὰ γόνατα· ἀλλ᾽ ἡ διάνοια σου ἔξω ἐπέτετο· τὸ σῶμά σου ἔνδον τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἡ γνώμη σου ἔξω τὸ στόμα ἔλεγε τὴν εὐχὴν καὶ ἡ διάνοια ἥριθμει τόκους, συμβόλαια, συναλλάγματα, χωρία, κτήματα, φίλων συνονσίας. Ὁ γὰρ διάβολος πονηρὸς ὅν καὶ εἰδὼς, ὅτι ἐν καιρῷ εὐχῆς μεγάλα ἀνύμεν, τότε ἐπέρχεται. Πολλάκις κείμεθα ὑπτιοι ἐν κλίνῃ καὶ οὐδὲν λογιζόμεθα· ἥλθομεν εὕξασθαι καὶ μνημοί λογισμοί, ἵνα ἐκβάλῃ ἡμᾶς κενούς.

Ταῦτα τοίνυν εἰδὼς ἐν ταῖς εὐχαῖς, ἀγαπητέ, γίνεσθαι, τὴν Χαναναίαν μίμησαι... Καν ἔξω ἦς, οράς καὶ λέγε· Ἐλεησόν με, μὴ κινῶ τὰ χεῖλη, ἀλλὰ τῇ διάνοιᾳ βοῶν καὶ σιωπῶντων γὰρ ἀκούει ὁ Θεός. Οὐ δητεῖται τόπος, ἀλλ᾽ ἀρχὴ τρόπου. Ὁ Ἱερεμίας ἐν βορβόρῳ ἦν καὶ τὸν Θεὸν ἐπεπτάσατο· ὁ Δανιὴλ ἐν λάκκῳ λεόντων καὶ τὸν Θεὸν ἔξενυμενίσατο· οἱ παῖδες οἱ τρεῖς ἐν τῇ καμίνῳ ἤσαν καὶ τὸν Θεὸν ὑμοῦ ὑπερέντες ἐδυσώπησαν ὁ ληστὴς ἐσταυρώθη καὶ οὐκ ἐκώλυσεν ὁ σταυρός, ἀλλὰ παράδεισον ἤρουξεν ὁ Ἰώβ ἐν κοποίᾳ ἦν καὶ τὸν Θεὸν ἔλεων κατεσκεύασεν ὁ Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήπους καὶ τὸν Θεὸν ὑπήκοον ἔσχε. Καγ ἐν βαλανείῳ ἦς, εὐχον, κἀν ἐν ὄδῳ, κἀν ἐπὶ κλίνῃς δπον ἐὰν ἦς, εὐχον. Ναὸς εἰ τοῦ Θεοῦ, μὴ ζήτει τόπον· γνώμης χρεία μόνον».

115. ΑΙ ΕΚ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΥ ΩΦΕΛΕΙΑΙ (Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Οὕτω γάρ ἡμᾶς ἐντεῦθεν ἐξιέναι δεῖ, ὥσπερ ἐξ ἴερῶν ἀδότων, ὥσπερ ἐξ αὐτῶν καταβάντας τῶν οὐρανῶν, γενομένους κατεσταλμέ-

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἀνύω = ἐκτελῶ, περάίνω, τελεσφορῶ· κατορθώνω, ὡφελούμαι. — Ο λόγος ἐν τῇ περικοπῇ ἔχει ζωηρότητα ἐνεκα τοῦ πλήθους τῶν μικρῶν περιόδων.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** Ή περικοπὴ είναι πλήρης παραδειγμάτων ἀπὸ τὴν καθημερινὴν ζωὴν καὶ τὴν Ἀγίαν Γραφήν.

115. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου « πρὸς τοὺς μὴ ἀπαντήσαντας εἰς τὴν σύναξιν » (Ἐ.Π. 51, 179).

έπετοῦσε ἔξω· τὸ σῶμά σου ήτο μέσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὁ νοῦς σου ἔξω· τὸ στόμα ἔλεγε τὴν προσευχήν, ἀλλ' ἡ διάνοια ἐλογάριαζε τόκους, συμβόλαια, συναλλαγάς, χωράφια, κτήματα, συναναστροφάς φίλων. Διότι ὁ διάβολος, ἐπειδὴ εἶναι πονηρὸς καὶ γνωρίζει, διὰ τοῦτον καιρὸν τῆς προσευχῆς κατορθώνομεν μεγάλα (πράγματα), τότε ἔρχεται ξαφνικὰ ἐναντίον μας. Πολλάκις εἴμεθα ξαπλωμένοι εἰς τὸ κρεβάτι καὶ δὲν σκεπτόμεθα τίποτε· ἥλθομεν νὰ προσευχηθῶμεν καὶ ἀναρίθμητοι σκέψεις (ὑποβάλλονται ὑπὸ τοῦ διαβόλου), διὰ νὰ μᾶς βγάλῃ ἔξω (ἀπὸ τὸν ναὸν) ἄδειους (στερημένους ἀπὸ κάθε ὠφέλειαν).

“Οταν λοιπόν, ἀγαπητέ, γνωρίζης, διὰ αὐτὰ γίνονται εἰς τὰς προσευχάς, νὰ μιμηθῆς τὴν Χαναναίαν... Καὶ ἐὰν εἶσαι ἔξω, νὰ κράζης καὶ νὰ λέγης ‘Ἐλέησόν με, χωρὶς νὰ κινήσῃς τὰ χεῖλη, ἀλλὰ φωνάζων δυνατὰ νοερῶς· διότι, καὶ ὅταν σιωπῶμεν, μᾶς ἀκούει ὁ Θεός. Δὲν ζητεῖται ὡρισμένος τόπος, ἀλλ' ἡ προϋπόθεσις τοῦ τρόπου. ‘Ο Ιερεμίας ἦτο εἰς τὸν βόρβιον καὶ εἴλκυσε κοντά του τὸν Θεόν· ὁ Δανιὴλ εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων καὶ κατέστησε πρὸς χάριν τοῦ ἑαυτοῦ του εὔμενη τὸν Θεόν· οἱ τρεῖς παῖδες ἤσαν μέσα εἰς τὸ καμίνον καὶ μὲ ὑμνους ἰκέτευσαν τὸν Θεόν διὰ τὴν βοήθειάν του· ὁ ληστῆς ἐσταυρώθη καὶ δὲν ἥμποδισεν ὁ σταυρός, ἀλλ' ἤνοιξε τὸν παράδεισον· ὁ Ἰώβ ἦτο εἰς ἕνα μέρος μὲ κόπρον καὶ ἔκαμε τὸν Θεόν εὔμενη· ὁ Ἰωνᾶς ἦτο εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ κήπους καὶ ἔκαμε τὸν Θεόν νὰ τὸν ἀκούσῃ. Καὶ ἐὰν εἶσαι μέσα εἰς λουτρόν, νὰ προσεύχεσαι, καὶ ἀν εἶσαι εἰς τὸν δρόμον, καὶ ἐὰν εἶσαι εἰς τὸ κρεβάτι· δύο ηπού ἐὰν εἶσαι, νὰ προσεύχεσαι. Εἶσαι ναὸς τοῦ Θεοῦ, νὰ μὴ ζητῇς τόπον· μόνον χρειάζεται ἡ διάνοια».

115. Μετάφρασις.

«Διότι ἡμεῖς πρέπει νὰ ἔξερχώμεθα ἀπὸ ἐδῶ (δηλαδὴ ἐκ τοῦ ναοῦ) σὰν νὰ ἔξήλθομεν ἀπὸ Ἱερὰ ἄδυτα, σὰν νὰ κατέβημεν ἔξ αὐτῶν τῶν οὐρανῶν, ἀφοῦ γίνωμεν συνεσταλμένοι, φιλοσοφημένοι, οἱ ὅποιοι πράττουν καὶ λέγουν ὅλα μὲ τάξιν· καὶ ὅταν βλέπῃ ἡ γυναίκα τὸν ἄνδρα νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὴν λατρευτικὴν σύναξιν καὶ ὁ πατήρ τὸν υἱὸν καὶ τὸ παιδί τὸν πατέρα καὶ ὁ ὑπηρέτης τὸν κύριον καὶ ὁ φίλος τὸν φίλον καὶ ὁ

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : μετά τίνων ἀναπέμπεις... μετά τίνων βοᾶς τὸ Τρισάγιος· ἐνοεῖ τοὺς ἀγγέλους, τὰ Σεραφεῖμ, τὰ ὄποια, κατὰ τὸν Ἡσαΐαν, ἐγγὺς τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ ιστάμενα ἀναβοοῦν ἀσιγήτως « Ἀγιος ἄγιος, διος, Κύριος Σαβαὼθ » ('Ησ. στ', 2 - 3).

τους, φιλοσοφοῦντας, ρυθμῷ πάντα καὶ ποιοῦντας καὶ λέγοντας καὶ γυνὴ τὸν ἄνδρα δρῶσα ἀπὸ συνάξεως ἀναχωροῦντα καὶ τὸν νίὸν πατῆρ καὶ τὸν πατέρα ὁ παῖς καὶ τὸν δεσπότην ὁ δοῦλος καὶ τὸν φίλον ὁ φίλος καὶ τὸν ἐχθρὸν ὁ ἐχθρός, λαμβανέτωσαν ἀπαντες αἰσθησιν τῆς ἐντὶ ωντὸς γενομένης ἡμῖν ὠφελείας· λήφονται δέ, ἀν πραστέρων, ἀν φιλοσοφωτέρων, ἀν εὐλαβεστέρων ὑμῶν γεγενημένων αἰσθάνονται. Ἐννόησον οἰας ἀπολαύεις μυσταγωγίας ὁ μεμνημένος σύ, μετὰ τίνων ἀναπέμπτεις τὸ μυστικὸν μέλος ἐκεῖνο, μετὰ τίνων βοῆς τὸ Τρισάγιος. Δίδαξον τοὺς ἔξωθεν, ὅτι μετὰ τῶν Σεραφείμ ἐχόρευσας, ὅτι εἰς τὸν δῆμον τὸν ἄνω τελεῖς, ὅτι εἰς τὸν χορὸν ἐνεγράφης τὸν τῶν ἀγγέλων, ὅτι τῷ Δεσπότῃ διελέχθης, ὅτι τῷ Χριστῷ συνεγένουν ».

116. «ΤΑΠΕΙΝΟΥ ΣΑΥΤΟΝ» (Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Ὅσον μέγας εἴλι, τοσοῦτον ταπείνου σαντόν. Ὄταν ἀναβῆς εἰς τὸ ὑψος, ἀσφαλισθῆναι χρείαν ἔχεις, ἵνα μὴ πέσῃς... Τὸ μέγα φρονεῖς, ἀνθρωπὸς ὡν, τῆς γῆς συγγενῆς, δμοούσιος τῇ τέφρᾳ ἐν τε τῇ φύσει, ἐν τε τῇ γνώμῃ καὶ τῇ προαιρέσει τῶν πραγμάτων ; Σήμερον πλούσιος, αὔριον πένης· σήμερον ὑγιαίνων, αὔριον νοσῶν σήμερον χαίρων, αὔριον λυπούμενος· σήμερον ἐν δόξῃ, αὔριον ἐν ἀτιμίᾳ· σήμερον ἐν γεότητι, αὔριον ἐν γήρᾳ. Μὴ ἰσταταί τι τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ὥσπερ τῶν ποταμίων ρευμάτων μιμεῖται τὸν δρόμον ; Ὄμοῦ τε γάρ ἐφάνη καὶ σκιᾶς ταχύτερον ἡμᾶς καταλιμπάνει. Τὸ οὖν μέγα φρονεῖς, ἀνθρωπε, δ καπνός, ἡ ματαιότης ; Ἀνθρωπὸς γάρ ματαιότητι ὡμοιώθη. Ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ. Ἐξηράνθη δ χόρτος καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσεν».

117. ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΝΟΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Πῶς εἰς τὴν σωτήριον ταπεινοφροσύνην καταβησόμεθα, τὸν δλέθριον δύκον τῆς ὑπερηφανείας καταλιπόντες ; Ἐάν διὰ πάντων

116. Περικοπὴ ἐκ τῆς δ'^{τε} διμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ 'Ησ. στ', 1 ('Ε.Π. 56, 125).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : "Ανθρωπὸς γάρ ματαιότητι... αὐτοῦ ἐξέπεσε· φράσεις ἐκ Ψαλμ. ρηγ', 4· ρβ', 15· 'Ησ. μ', 8.

117. Περικοπὴ ἐκ τῆς κ'^{τε} διμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου «περὶ ταπεινοφροσύνης» ('Ε.Π. 31, 537 - 540).

έχθρὸς τὸν ἔχθρον, ἃς ἀντιλαμβάνωνται ὅλοι τὴν ὠφέλειαν, ἡ ὁποῖα προέκυψεν ἐδῶ· θὰ τὴν ἀντιληφθοῦν δέ, ἂν καταλάβουν, ὅτι ἔχετε γίνει πρατότεροι, ὅτι ἔχετε ἀποκτήσει μεγαλυτέραν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀληθῆ σοφίαν, ὅτι ἔχετε γίνει περισσότερον εὐλαβεῖς. Πρέπει νὰ ἐννοήσης ποίαν μύσην εἰς τὰ ἵερα μυστήρια ἀπολαμβάνεις σύ, που ἔχεις μυηθῆ, μὲ ποίους μαζὶ ἀπευθύνεις πρὸς τὰ ἄνω τὴν μυστικὴν ἑκείνην μελῳδίαν, μὲ ποίους λέγεις μεγαλιφώνως τὸν Τρισάγιον ὅμονογ. Νὰ διδάξῃς (μὲ τὴν συμπεριφοράν σου) τοὺς ἄλλους, ὅτι Ἑλαβεῖς μέρος εἰς τὸν ἱερὸν χορὸν μαζὶ μὲ τὸ Σεραφεῖμ, ὅτι εύρισκεσαι εἰς τὴν οὐράνιον πολιτείαν, ὅτι ἐνεγράφης εἰς τὴν χορείαν τῶν ἀγγέλων, ὅτι συνωμήλησες μὲ τὸν Κύριον, ὅτι συνανεστράφης τὸν Χριστόν ».

116. Μετάφρασις.

«Οσον εἶσαι σπουδαῖος, τόσον νὰ εἶσαι ταπεινόφρων. "Οταν ἀνέλθης ὑψηλά, ἔχεις ἀνάγκην νὰ ἀσφαλισθῆς, διὰτὶ νὰ μὴ πέσῃς... Διατὶ ὑψηλοφρονεῖς, ἀφοῦ εἶσαι ἀνθρωπος, συγγενῆς μὲ τὴν γῆν, δμοούσιος μὲ τὴν στάχτην καὶ εἰς τὴν φύσιν καὶ εἰς τὴν γνώμην καὶ εἰς τὴν (ἐξ ἐλευθέρας ἀποφάσεως) ἐκλογὴν τῶν πραγμάτων ; Σήμερον εἶσαι πλούσιος, αὔριον πτωχός· σήμερον ὑγιής, αὔριον ἀρρωστος· σήμερον χαρούμενος, αὔριον λυπημένος· σήμερον μὲ δόξαν, αὔριον περιφρονημένος· σήμερον εἰς κατάστασιν νεότητος, αὔριον εἰς γηρατεία. Μήπως στέκεται τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ἡ μήπως ἀντιθέτως μιμεῖται τὸν δρόμον τῶν ρευμάτων τῶν ποταμῶν ; Ἐφάνη βέβαια μαζὶ μας, ἀλλὰ μᾶς ἐγκαταλείπει γρηγορώτερον ἀπὸ τὴν σκιάν. Διατὶ λοιπὸν ἔχεις ἀλαζονείαν, ἀνθρωπε, ποὺ εἶσαι ὁ καπνός, ἡ ματαιότης ; Διότι ὁ ἀνθρωπος ἔγινεν δμοιος πρὸς ματαιότητα. Αἱ ἡμέραι αὐτοῦ εἶναι σὰν χορτάρι. Ἐξηράνθη τὸ χορτάρι καὶ τὸ ἄνθος του ἔπεσε μαραμένον ».

117. Μετάφρασις.

«Πῶς θὰ κατέλθωμεν εἰς τὴν σωτήριον ταπεινοφροσύνην, ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν τὸ δλέθριον ἔξογκωμα (οἰδημα) τῆς ὑπερηφανείας ; Ἐὰν εἰς ὅλα κάνωμεν τὴν τοιαύτην προσπάθειαν καὶ δὲν παραμελῶμεν τίποτε μὲ τὴν πρόφασιν, ὅτι τάχα δὲν θὰ ὑποστῶμεν βλάβην. Διότι ἡ ψυχὴ ἔξομοιώνεται μὲ ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολούμεθα, καὶ λαμβάνει τὸν τύπον ἐκείνων, τὰ ὁποῖα πράττει, καὶ σχηματίζεται ἀναλόγως πρὸς αὐτά. Καὶ ἡ ἐμφάνισις καὶ τὸ ἔνδυμα καὶ ὁ τρόπος τοῦ βα-

άσκωμεν τὸ τοιοῦτο καὶ μηδὲν παρορῶμεν ὡς οὐ παρὰ τοῦτο βλαβησόμενοι. Τοῖς γὰρ ἐπιτηδεύμασιν διμοιοῦται ψυχὴ καὶ, πρὸς ἄ πράττει, τυποῦται καὶ πρὸς ταῦτα σχηματίζεται. Ἐστω σοι καὶ σχῆμα καὶ ἴματιον καὶ βάθισμα καὶ καθέδρα καὶ τροφῆς κατάστασις καὶ οἶκος καὶ τὰ ἐν οἰκῷ σκεύη πάντα πρὸς εὐτέλειαν ἡσκημένα· καὶ λόγος καὶ φῶτὴ καὶ ἡ τοῦ πλησίου ἔντευξις καὶ ταῦτα πρὸς μετριότητα μᾶλλον ἢ πρὸς δύκον δράτω. Μή μοι κόμιτον ἐν λόγῳ σοφιστικούς, μηδὲ ἐν ὕδαῖς ἥδυνφωνίας ὑπερβαλλούσας, μηδὲ διαλέξεις ὑπεροχράνους καὶ βαρείας· ἀλλ’ ἐν ἅπασιν ὑφαίσει τοῦ μεγέθους· χρηστὸς πρὸς τὸν φίλον, ἥπιος πρὸς τὸν οἰκέτην, ἀρεξίκακος πρὸς τοὺς θρασεῖς, φιλάνθρωπος πρὸς τοὺς ταπεινούς, παρηγορῶν κακούμενούς, ἐπισκεπτόμενος τοὺς ἐν δύναις, μηδένα καθάπαξ ὑπερορῶν, γλυκὺς ἐν προσηγορίᾳ, φαιδρὸς ἐν ἀποκρίσει, δεξιός, εὐπρόσιτος ἅπασι, μήτε σεαυτοῦ διεξιῶν ἔγκώμια, μηδὲ ἐτέρους λέγειν παρασκευάζων, μηδὲ λόγον ἀσεμνον ἀποδεχόμενος, ἐπικαλύπτων ὅσα δυνατὸν τῶν σεαυτοῦ πλεονεκτημάτων ἐπὶ δὲ τοῖς ἀμάρτημασι κατηγορῶν σεαυτοῦ καὶ μὴ τοὺς ἐτέρους ἐλέγχους ἀναμένων, ἵνα γῆς, κατὰ τὸν Ἰώβ, ὃς οὐ διετράπη πολυοχλίᾳ πόλεως ἐπὶ αὐτῶν ἐξαγορεῦσαι τὸ ἔδιον πταῖσμα. Μή βαρὺς ἐν ἐπιτιμήσεις γίνουν, μηδὲ ταχέως, μηδὲ ἐμπαθῶς ἐξελέγχων (αὐθαδες γὰρ τὸ τοιοῦτο), μηδὲ ἐπὶ μικροῖς καταδικάζων, ὡς ἀκριβοδίκαιος αὐτὸς ὑπάρχων... Μή τοίνυν ζημίον σεαυτόν, ἐπὶ ἀνθρώπων φαίνεσθαι βουλόμενος. Ἐπειδὴ Θεός μέγας θεατής, φιλοδόξησον ἐπὶ Θεοῦ».

118. Η ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΨΥΧΟΝ ΚΑΙ ΕΜΨΥΧΟΝ ΦΥΣΙΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Ὁρος γάρ ἐστιν ὑψηλόν, βαθείᾳ ὅλῃ κεκαλυμμένον, ψυχροῖς ὕδασι καὶ διαφανέσιν εἰς τὸ κατ' ἄρκτον κατάρρυτον. Τούτον ταῖς ὑπω-

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Κατὰ τὸν Ἰώβ· ίδε σχετικῶς Ἱώβ λα', 34. — Ή δλη περικοτὴ ἀποτελεῖ θαυμαστὰν προσωπογραφίαν τοῦ ταπεινόφρονος, παρουσιάζουσαν μὲ ψυχολογικήν ἐμβάθυνσιν πολλὰ ἐκ τῶν χαρακτηριστικῶν γνωρισμάτων αὐτοῦ.

118. Περικοτὴ ἐκ τῆς ιδ' ἐπιστολῆς τοῦ Μ. Βασιλείου πρὸς τὸν Γρηγόριον Ναζιανζηνὸν ('Ε.Π. 32, 276 - 277). Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Μ. Βασιλείος ἔγραψεν ἀπὸ τὸ ὠραῖον ἐρημικὸν μέρος, πλησίον εἰς τὸν Ἱριν ποταμόν, δῆπου ἐμόνασσεν ἐπὶ ἐν χρονικόν διάστημα.

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά : ὑποστορένυμι (παθ. πρκ. ὑπεστό-

δίσματος καὶ τὸ κάθισμα καὶ ὁ τρόπος τῆς τροφῆς καὶ τὸ σπίτι καὶ τὰ σκεύη τοῦ σπιτιοῦ ἃς εἶναι ὅλα τακτοποιημένα μὲν ἀπλότητα· ἀκόμη καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ φόρμα καὶ ἡ συνάντησις μὲ τὸν πλησίον καὶ αὐτὰ ἃς ἀποβλέπουν μᾶλλον εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ μέτρου παρὰ εἰς τὴν ἐπιδεικτικὴν ἔξογκωσιν. Νὰ μὴ μοῦ χρησιμοποιῆς σοφιστικὰς ἔξογκωσεις εἰς τὸν λόγον, οὕτε εἰς τὰ φόρματα ὑπερβολικὰ γλυκείας φωνάς, οὕτε συνδιαλέξεις ὑπερηφάνους καὶ φορτικὰς διὰ τοὺς ἄλλους, ἀλλ' εἰς ὅλα νὰ ἔλαττων τὴν ἐπιδεικτικὴν μεγαλοποίησιν· νὰ εἶσαι ὠφέλιμος εἰς τὸν φίλον, πρᾶος πρὸς τὸν ὑπηρέτην, ἀνεξίκακος πρὸς τοὺς θρασεῖς, φιλάνθρωπος πρὸς τοὺς χαμηλὰ εὑρισκομένους, παρηγορῶν τοὺς πάσχοντας, ἐπισκεπτόμενος τοὺς εὐρισκομένους εἰς θλίψεις, μὴ περιφρονῶν ἀπολύτως κανένα, γλυκὺς εἰς τὴν προσφώνησιν, ἀνοικτόκαρδος εἰς τὴν ἀπάντησιν, βολικός, εύκολοπλησίαστος εἰς ὅλους, μὴ ἀναφέρων ἔγκωμια διὰ τὸν ἔσυτόν σου, μήτε παρακινῶν ἄλλους νὰ λέγουν (τοιαῦτα διὰ σέ), μὴ δεχόμενος ἀσεμνον λόγον, ἀποκρύπτων ἀπὸ τὰ πλεονεκτήματά σου δσα εἶναι δυνατόν· διὰ τὰ ἀμαρτήματά σου δὲ νὰ γίνεσαι σὺ κατήγορος τοῦ ἔσυτοῦ σου καὶ νὰ μὴ ἀναμένης τοὺς ἐλέγχους τῶν ἄλλων, διὰ νὰ δμοιάζῃς πρὸς τὸν Ἰάβη, ὁ ὅποις δὲν ἀπέφυγε τὸν πολὺν ὅχλον τῆς πόλεως, διὰ νὰ ἔξομολογηθῇ ἐνώπιον αὐτῶν τὸ σφάλμα του. Νὰ μὴ γίνεσαι αὐστηρὸς εἰς τὰς ἐπιπλήξεις, οὕτε νὰ ἐλέγχῃς γρήγορα καὶ μὲ ἐμπάθειαν (διότι αὐτὸς εἶναι αὐθάδεια), οὕτε νὰ καταδικάζῃς τὸν ἄλλον διὰ μικρὰ σφάλματα, ὡς ἐὰν εἶσαι σὺ ἀκριβοδίκαιος... Λοιπὸν νὰ μὴ βλάπτῃς τὸν ἔσυτόν σου, θέλων νὰ φαίνεσαι σπουδαῖος εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐπειδὴ δὲ Θεὸς εἶναι διὰ μέγας θεατής, νὰ στρέψῃς τὴν φιλοδοξίαν σου εἰς τὸν Θεόν ».

118. Μετάφρασις.

« Διότι ἐδῶ ὑπάρχει ἔνα ὑψηλὸν ὅρος, σκεπασμένον μὲ πυκνὸν δάσος, ποὺ καταρδεύεται πρὸς βορρᾶν ἀπὸ ψυχρὰ καὶ ὅλοκάθαρα νερά. Εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ εἶναι στρωμένη καὶ ἔξαπλωμένη μία πεδινὴ ἔκτασις, ἡ ὅποια γίνεται εὔφορος ἀπὸ τὰ νερά τοῦ βουνοῦ. Δάσος δὲ ἀπὸ ποικίλα καὶ παντὸς εἴδους δένδρα, ποὺ ἔξεφύτρωσαν δλόγυρα αὐτομάτως, περιβάλλει σχεδὸν σὰν φράκτης τὸ τοπεῖον, ὥστε καὶ τὸ νησί τῆς Καλυψῶς, τὸ ὅποῖον φαίνεται διὰ τὴν ὁμορφιάν του, νὰ ὑστερῇ ἐν συγκρίσει πρὸς αὐτό. Καὶ διότι δὲν λείπουν πολλὰ εἰς τὸ τοπεῖον, διὰ νὰ εἶναι νησί, ἐφ' ὅσον

ρείας πεδίον ὑπτιον ὑπεστόρεσται, ταῖς ἐκ τοῦ ὅρους νοτίσι θηρευκῶς πιανόμενον. "Υλη δὲ τούτῳ αὐτομάτως περιφυεῖσα ποικίλων καὶ παντοδαπῶν δέρδων, μικροῦ δεῖν, ἀντὶ ἔρχοντος αὐτῷ γίνεται, ὡς μικρὰν εἶναι πρὸς τούτο καὶ τὴν Καλυφοῦς νῆσον, ἢν δὴ πασῶν πλέον" Ομηρος εἰς κάλλος θαυμάσας φαίνεται. Καὶ γὰρ οὐδὲ πολὺ ἀποδεῖ τοῦ νῆσος εἶναι, ἐνεκά γε τοῦ πανταχόθεν ἐρύμασι περιείργεσθαι. Φάραγγες μὲν γὰρ αὐτῷ βαθεῖαι κατὰ δύο μέρη περιερρώγασι· κατὰ πλευρὰν δὲ ἀπὸ κορημοῦ δὲ ποταμὸς ὑπορρέων, τεῖχος ἔστι καὶ αὐτὸς διηγεκές καὶ δυσέμβατον... Ὁ δέ, δξέντατα ὡν ἔγω οἴδα ποταμῶν ρέων, βραχύ τι τῇ γείτονι πέτρᾳ περιτραχύνεται· ἀφ' ἣς ἀναχεόμενος, εἰς δίνην βαθεῖαν περιειλεῖται· ὅφει δὲ ἥδιστην ἐμοὶ καὶ παντὶ θεατῇ παρεχόμενος καὶ χρείαν τοῖς ἐπιχωρίοις αὐταρμεστάτην, ἵχθύων τε πλήθος ἀμύθητον ταῖς δίναις ἐντρέφων. Τὶ δεῖ λέγειν τὰς ἐκ τῆς γῆς ἀναπνοὰς ἢ τὰς ἐκ τοῦ ποταμοῦ ἄδρας; Τό γε μὴν τῶν ἀνθέων πλῆθος ἢ τῶν φύδικῶν δρυθῶν ἄλλος μὲν ἀν τις θαυμάσειεν ἐμοὶ δὲ οὐ σχολή τούτοις προορέχειν τὸν νοῦν. "Ο δὲ μέγιστον εἰπεῖν ἔχομεν τοῦ χωρίου, δτι, πρὸς πᾶσαν ὑπάρχον καρπῶν φροὰν ἐπιτήδειον, δι' εὐκαιρίαν τῆς θέσεως ἥδιστον ἐμοὶ πάγτων καρπῶν τὴν ἡσυχίαν τρέψει· οὐ μόνον καθότι τῶν ἀστικῶν θιρύβων ἀπήλλακται· ἀλλ' δτι οὕτε δδίτην τινὰ παραπέμπει πλὴν τῶν κατὰ θήραν ἐπιμιγγυμένων ἡμῖν. Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις καὶ θηροτρόφος ἐστήν, οὐχὶ ἀρκτῶν ἢ λιοντ., μὴ γένοιτο!, ἀλλ' ἐλάφων ἀγέλας καὶ αλγῶν ἀγρίων καὶ λαγωνὸς βόσκει καὶ εἰ τι τούτοις δμοιον».

119. Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΥΛΙΚΩΝ ΑΓΑΘΩΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Εἴτε γὰρ ἐσθίετε, φησίν, εἴτε πίνετε, εἴτε τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε». Καθεζόμενος ἐπὶ τραπέζης, προσεύχοντος προσ-
ρέσματι ἢ ὑπέστρωματι) = στρώνω ὑποκάτω. — ἔρκος (τὸ) = φράκτης. — ἔρυμα = προφύλαγμα, δχύρωμα. — περιείργω = περικλείω, περιφράσσω. — περιρρή-
γνυμι = διασχίζω δλόγυρα. — περιειλέω-ω = περιτυλίσσω. — προσέχω = ἔχω προσέπτι, ἐπὶ πλέον.

β) Πράγματικαί παρατηρήσεις : 'Η δλη περικοπή μαρτυρεῖ τὴν δγάπτην τοῦ Μεγάλου Βασιλείου πρὸς τὴν φύσιν. Γενικῶς πάντες οἱ Πατέρες ἐν σχέσει πρὸς τὴν φύσιν είχον βιώματα ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὅποια είχεν ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, δστις εἰς τὸ μανιφέστο», τὸ ὅποιον προτάσσει εἰς τὸν «Λαμπτηρίατικον Ψάλτην», ὁμολογεῖ: «Ἐν δσῳ ζῷ καὶ ἀναπνέω καὶ σωφρονῶ, δὲν θὰ παύσω πάντοτε νὰ ὑμνῶ μετὰ λατρείας τὸν Χριστόν μου, νὰ περιγράφω μετ' ἔρωτος τὴν φύσιν...».

βέβαια ἀπὸ παντοῦ προστατεύεται μὲν φυσικὰ περιφράγματα. Διότι βαθεὶδα μὲν φαραγγία διασχίζουν αὐτὸ τριγύρω εἰς δύο μέρη, πλαγίως δὲ ἀπὸ τὸν κρημνὸν ρέων κάτω δ ποταμὸς εἶναι καὶ αὐτὸς τεῖχος συνεχὲς καὶ δύσβατον... Αὕτη δὲ καθὼς τρέχει πολὺ ὅρμητικώτερα ἀπὸ τὰ ποτάμια, ποὺ γνωρίζω, ἀγριεύει ἐπ' ὀλίγον καθὼς προσκρούει εἰς τὸν γειτονικὸν βράχον, ἀπὸ τὸν ὅποῖον σκορπιόμενος πρὸς τὰ δύσιστα περιτυλίσσεται εἰς μίαν σπειροειδῆ κίνησιν καὶ παρέχει εἰς ἐμὲ καὶ εἰς κάθε θεατὴν πολὺ εὐχάριστον θέαμα, ὡς καὶ ἐπαρκεστάτην ὥφελειαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς, ἐφ' ὃσον μέσα εἰς τοὺς ἐλιγμούς του τρέφει ἀπερίγραπτον πλῆθος ψαριῶν. 'Αλλὰ τὶ πρέπει νὰ εἴπω διὰ τὰς (εὐώδεις) πνοὰς ἀέρος ἀπὸ τὴν γῆν ἢ διὰ τὰς δροσερὰς πνοὰς ἀπὸ τὸ ποτάμιον; 'Ασφαλῶς ἄλλος θὰ ἡμποροῦσε νὰ θαυμάσῃ τὸ πλῆθος τῶν λουλουδιῶν καὶ τῶν ὄφικῶν πτηνῶν· ἀλλὰ εἰς ἐμὲ δὲν ὑπάρχει ἐλεύθερος χρόνος, διὰ νὰ ἔχω ἐπὶ πλέον τὸν νοῦν μου εἰς αὐτά. 'Εκεῖνο δέ, ποὺ ἔχομεν ὡς τὴν μεγίστην ὥφελειαν ἀπὸ τὸ τοπεῖον, εἶναι ὅτι, ἐνῷ τοῦτο εἶναι κατάλληλον διὰ κάθε παραγωγὴν καρπῶν, ἔνεκα τοῦ καταλλήλου τῆς θέσεώς του, παρέχει εἰς ἐμὲ τὴν ἡσυχίαν ὡς τὸν γλυκύτερον ἀπὸ δόλους τοὺς καρπούς· ὅχι μόνον διότι εἶναι ἀπηλλαγμένον ἀπὸ τοὺς θορύβους τῆς πόλεως· ἀλλὰ διότι οὔτε κάποιον ὁδοιπόρον στέλλει εἰς ἡμᾶς ἐκτὸς ἐκείνων, οἱ δόποιοι ἔρχονται εἰς συνάφειαν μαζί μας, διὰ νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς τὸ κυνήγι. Διότι ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλλα δ τόπος τρέφει καὶ διάφορα ζῷα, ὅχι βέβαια ἄρκτους ἢ λύκους, μὴ γένοιτο!, ἀλλὰ βόσκει κοπάδια ἐλαφιῶν καὶ ἀγρίων κατσικιῶν καὶ λαγούς καὶ ὅτι δύοιαζει πρὸς αὐτά».

119. Μετάφρασις.

«Διότι εἴτε τρώγετε, λέγει, εἴτε πίνετε, εἴτε κάνετε κάτι, δλα νὰ τὰ κάνετε εἰς δόξαν Θεοῦ». "Οταν κάθησαι εἰς τὸ τραπέζι, νὰ προσεύχεσαι· ὅταν παρέχης εἰς τὸν ἑαυτόν σου τὸν ἄρτον, νὰ εὐχαριστῇς ἐ-

119. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς τὴν μάρτυρα Ιουλίτταν (Ἑ.Π. 31, 244).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά :** προσφέρομαι τι = παρέχω εἰς τὸν ἑαυτόν μου. — ἀποπληρώ-ω χάριν = εὐχαριστῶ. — ὑπερείδω = στηρίζω, ὑποστηρίζω. — περιστέλλω = ἔνδυω, περιτυλίσσω, περικαλύπτω. ἀποκρύπτω.

β) **Πραγματικὰ παρατηρήσεις :** «Ἐίτε γάρ ἐσθίετε... ποιείτε» Α' Κορ. 1, 31. "Ολα τὰ ὑλικὰ ἀγαθὰ θεωροῦνται ὑπὸ τῶν Πατέρων ὡς εὐλογία Θεοῦ." Υπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς διδασκαλίας των τὰ λειτουργικά κείμενα τῆς Ἐκκλησίας μας

φερόμενος τὸν ἄρτον, τῷ δεδωκότι τὴν χάριν ἀποπλήρουν· οἵνω τὸ ἀσθενὲς τοῦ σώματος ὑπερείδων, μέμνησο τοῦ παρεχομένου σοι τὸ δῶρον εἰς εὐφροσύνην καρδίας καὶ παραμυθίαν ἀρωστημάτων. Παρῆλθεν ἡ χρεία τῶν βρωμάτων; Ἡ μέντοι μνήμη τοῦ εὐδεργέτου μὴ παρερχέσθω. Τὸν χιτῶνα ἐνδυόμενος, εὐχαρίστει τῷ δεδωκότι τὸ ἱμάτιον περιβαλλόμενος, αἴξησον τὴν εἰς Θεὸν ἀγάπην, ὃς καὶ χειμῶνι καὶ θέρει ἐπιτήδεια ἡμῖν σκεπάσματα ἔχαρίσατο, τὴν τε ζωὴν ἡμῶν συντηροῦντα καὶ τὸ ἀσχημον περιστέλλοντα. Ἐπληρώθη ἡ ἡμέρα; Ἐνχαρίστει τῷ τὸν ἥλιον μὲν εἰς ὑπηρεσίαν τῶν ἡμεριῶν ἔργων χαρισμάτων ἡμῖν, πῦρ δὲ παρασχομένω τοῦ φωτίζειν τὴν νύκτα καὶ ταῖς λουπαῖς χρείας ταῖς κατὰ τὸν βίον ὑπηρετεῖν».

120. Η ΧΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΟΥΤΟΥ (Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως).

«Οὐκ ἀπορριπτέον τὰ καὶ τὸν πέλας ὁφελοῦντα χρήματα· ατήματα γάρ εἰστι κτητὰ δύντα καὶ χρήματα χρήσιμα δύντα καὶ εἰς χρῆσιν ἀνθρώπων ὑπὸ τοῦ Θεού παρεσκενεασμένα· ἀ δὴ παράκειται καὶ ὑποβέβληται καθάπερ ὅλη τις καὶ ὅργανα πρὸς χρῆσιν ἀγαθὴν τοῖς εἰδόσι. Τὸ ὅργανον, ἐὰν χρῆ τεχνικῶς, τεχνικόν εἴστιν· ἐὰν ὑστερητὸς τῆς τέχνης, ἀπολαύει τῆς σῆς ἀμονσίας, δὺν ἀνάτιον. Τοιοῦτο καὶ ὁ πλοῦτος ὅργανόν εἴστι. Δύνασαι χρῆσθαι δικαιώς αὐτῷ; Πρὸς δικαιοσύνην καθινπηρετεῖ. Ἀδίκως τις αὐτῷ χρῆται; Πάλιν ὑπηρέτης ἀδικίας ενδίσκεται. Ὡστε μὴ τὰ κτήματά τις ἀφανιζέτω μᾶλλον ἢ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τὰ μὴ συγχωροῦντα τὴν ἀμείνω χρῆσιν τῶν ὑπαρχόντων».

121. ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑ. Η ΑΦΘΑΡΣΙΑ ΩΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ (Γρηγορίου Νύσσης).

«Ἀνάστασίς εἴστιν ἡ εἰς τὸ ἀρχαῖον τῆς φύσεως ἡμῶν ἀποκατάστασις... Στάχνες γὰρ δύντες κατ' ἀρχάς, ἐπειδὴ τῷ καύσωνι τῆς κακίας

ἔχουν εὔχας «εἰς χωράφια, κήπους, ἀμπελῶνας», «ἐπὶ εύλογήσει σπόρου», «εἰς μετάληψιν σταφυλῆς», «ἐπὶ εύλογήσει οίνου», «εἰς τὸ εύλογῆσαι ἄλας» κ.λπ.

120. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως «Τις δὲ σωζόμενος πλούσιος;» (ΒΕΠΕΣ 8, 358).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Κατὰ τὸν Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρέα ἡ ἡθικὴ ποιότης τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν ἔξαρτᾶται ἐκ τοῦ τρόπου χρήσεως αὐτῶν.

κεῖνον, ὁ ὄποιος σοῦ τὸν ἔχει δώσει· ὅταν τονώνης μὲ οἶνον τὴν ἀσθενῆ φύσιν τοῦ σώματος, νὰ ἐνθυμῆσαι ἐκεῖνον, ποὺ σοῦ παρέχει τὸ δῶρον πρὸς ψυχικὴν ἀγαλλίασιν καὶ πρὸς ἀνακούφισιν τῶν ἀσθενειῶν. Παρῆλθεν ἡ ἀνάγκη τῶν τροφῶν; "Ἄς μὴ παρέρχεται ὅμως ἡ μνήμη τοῦ εὐεργέτου. "Οταν ἐνδύεσαι μὲ τὸν χιτῶνα, νὰ ἐκφράζῃς εὐχαριστίαν εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὄποιος τὸν ἔχει δώσει· ὅταν φορῇς τὸ ἱμάτιον, νὰ αὐξήσῃς τὴν ἀγάπην εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὄποιος καὶ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ θέρος μᾶς ἔχάρισε τὰ κατάλληλα καλύμματα, τὰ ὄποια καὶ συντηροῦν τὴν ζωὴν ἡμῶν καὶ ἀποκρύπτουν τὴν δυσμορφίαν. "Ετελείωσεν ἡ ἡμέρα; Νὰ εὐχαριστῇς Αὐτόν, ὁ ὄποιος ἔχάρισε μὲν εἰς ἡμᾶς τὸν ἥλιον πρὸς ἔξυπηρέτησιν τῶν ἔργων τῆς ἡμέρας, ἔχορήγησε δὲ εἰς ἡμᾶς τὸ πῦρ, διὰ νὰ μᾶς φωτίζῃ τὴν νύκτα καὶ διὰ νὰ ἔξυπηρετῇ τὰς ὑπολοίπους ἀνάγκας τῆς ζωῆς".

120. Μετάφρασις.

"Δὲν πρέπει νὰ ἀπορρίπτωμεν τὰ χρήματα, τὰ ὄποια ὡφελοῦν καὶ τοὺς πλησίους διότι εἶναι πράγματα, τὰ ὄποια εἶναι ἀξιαὶ ἀποκτήσεως, καὶ ἀγαθά, τὰ ὄποια ὡφελοῦν καὶ ἔχουν ἑτοιμασθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς χρησιμοποίησιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· αὐτὰ λοιπὸν σὰν κάποιο ὑλικὸν καὶ σὰν ὄργανα παρατίθενται καὶ ἔχουν δοθῆ εἰς τοὺς γνωρίζοντας αὐτὰ πρὸς καλὴν χρῆσιν. Τὸ ὄργανον, ἐάν τὸ χρησιμοποιήσῃς ἐπιδεξίως, εἶναι κατάλληλον διὰ τὴν τέχνην· ἐάν ὅμως ὑστερῇς εἰς τὴν τέχνην, τότε ὑφίσταται τὴν ἴδιαν σου ἔλλειψιν μορφώσεως, χωρὶς νὰ εὐθύνεται αὐτό. Τοιοῦτον ὄργανον εἶναι καὶ ὁ πλοῦτος. "Ημπορεῖς νὰ τὸν χρησιμοποιήσῃς δρθῶς; Τότε ἔξυπηρετε τὴν δικαιοσύνην. Χρησιμοποιεῖ κάποιος αὐτὸν κατὰ τρόπον ἀδικον; Τότε εὑρίσκεται ὑπηρέτης τῆς ἀδικίας... "Ωστε ἀς μὴ ἔξαφανίσῃ κανεὶς τὰ ὑλικὰ ἀγαθὰ περισσότερον ἀπὸ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, τὰ ὄποια δὲν ἐπιτρέπουν τὴν καλυτέραν χρῆσιν τῶν ὑπαρχόντων".

121. Μετάφρασις.

"Ἀνάστασις εἶναι τὸ νὰ ἐπανέλθῃ ἡ φύσις μας εἰς τὴν ἀρχαίαν κατάστασιν (τοῦ παραδείσου)... "Επειδὴ ἔξεραθήκαμεν μὲ τὸν καύ-

121. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης «περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως» ('Ε.Π. 46, 148 καὶ 157).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : 'Η δλη περικοπὴ ὑπενθυμίζει τὴν σχετικὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀπ. Παύλου ἐν Α' Κορινθ. κεφ. 1ε'.

κατεξηράνθημεν, ύπολαβοῦσα ήμας ἡ γῆ διὰ τοῦ θανάτου λυθέντας, πάλιν κατὰ τὸ ἔαρ τῆς ἀναστάσεως στάχνη ἀναδείξει τὸν γυμνὸν τοῦτον οὐκκον τοῦ σώματος, εὐμεγέθη τε καὶ ἀμφιλαφῆ καὶ δρόπιον καὶ εἰς τὸ οὐράνιον ὑψος ἀνατεινόμενον, τῇ ἀφθαρσίᾳ καὶ τοῖς λοιποῖς τῶν θεοπρεπῶν γνωρισμάτων ὥραιζόμενον. Δεῖ γάρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν ».

122. Η ΚΑΛΗ ΧΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Καθάπερ οὖν χειμῶνος παρελθόντος καὶ θέρους φανέντος, ἐλκει μὲν πρὸς τὸ πέλαγος τὸ πλοῖον διανύτης, ἀποσμήχει δὲ διὰ στρατιώτης τὰ διπλα καὶ παρασκευάζει τὸν ἵππον εἰς πόλεμον, καὶ γεωργὸς ἀκονῷ δρέπανον καὶ ὁδοιπόρος θαρρῶν ἀποδημίας ἀπτεται μακρᾶς καὶ πρὸς τὸν ἄγανας ἀθλητῆς ἀποδύεται καὶ γυμνοῦται· οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς, καθάπερ θέρους πνευματικοῦ τινος τῆς νηστείας φανέσθης, καὶ ὡς στρατιῶται τὰ διπλα ἀποσμῆξωμεν καὶ ὡς γεωργοὶ τὴν δρεπάνην ἀκονήσωμεν καὶ ὡς κυβερνήται πρὸς τὰ κύματα τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν τοὺς λογισμοὺς ἀντιτάξωμεν καὶ ὡς δόται τῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀποδημίας ἀφώμεθα καὶ ὡς ἀθληταὶ πρὸς τὸν ἄγανας ἀποδυσώμεθα. Ὁ γάρ πιστὸς καὶ γεωργὸς καὶ κυβερνήτης καὶ στρατιώτης καὶ ἀθλητῆς καὶ ὁδοιπόρος ἐστί... Νηστείαν δὲ οὐ ταντηρι λέγω τὴν τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τὴν ἀκριβῆ νηστείαν, οὐ τὴν τῶν βρωμάτων ἀποχὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἀμαρτημάτων... Φάρμακόν ἐστιν ἡ νηστεία, ἀλλὰ τὸ φάρμακον, καν̄ μυριάκις ὠφέλιμον ἦ, πολλάμις ἀχρηστὸν γίνεται διὰ τὴν ἀπειράνω τὸν χρωμένον. Καὶ γάρ καὶ καιρὸν εἰδέναι χρή, καθ' ὃν δεῖ τοῦτο ἐπιτιθέναι, καὶ ποσότητα αὐτοῦ τοῦ φαρμάκου καὶ σώματος κρᾶσιν τὴν δεχομένην καὶ χώρας φύσιν καὶ ὕδαταν ἔτους καὶ διαιταν κατάλληλον καὶ πολλὰ ἔτερα· ὅν δπερ ἀν παροφθείη, τοῖς ἀλλοις λυμανεῖται πᾶσι τοῖς εἰρημένοις ».

122. Ἀποσπάσματα ἐκ τῆς γ' ὁμιλίας τοῦ Χρυσοστόμου « εἰς ἀνδριάντας » ('Ε.Π. 49, 47 - 59).

σωνα τῆς ἀμαρτίας, ἐφ' ὅσον βεβαίως ήμεθα κατ' ἀρχὰς (ώς) στάχυα, ἡ γῆ, ἀφοῦ ἐδέχθη ἡμᾶς, οἱ ὅποιοι διελύθημεν μὲ τὸν θάνατον, εἰς τὴν ἄνοιξιν τῆς ἀναστάσεως τὸν γυμνὸν τοῦτον κόκκον θὰ τὸν ἀναδεῖξῃ πάλιν εἰς ἔνα στάχυν ὑψηλὸν καὶ λικνιζόμενον πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις καὶ ὅρθιον, ὁ ὅποιος τείνει πρὸς τὰ ἄνω εἰς τὸ ὑψος τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ὅποιος ἔξωρατίζεται μὲ τὴν ἀφθαρσίαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα θεοπρεπῆ γνωρίσματα. Διότι πρέπει ἡ θυητὴ αὐτὴ φύσις μας νὰ ἐνδυθῇ ἀφθαρσίαν».

122. Μετάφρασις.

« "Οπως λοιπὸν ἀκριβῶς, δταν περάσῃ ὁ χειμὼν καὶ φανῇ τὸ θέρος, ὁ μὲν ναυτικὸς σύρει τὸ πλοῖον πρὸς τὴν θάλασσαν, ὁ δὲ στρατιώτης καθαρίζει τὰ ὅπλα καὶ ἔτοιμάζει τὸ ἄλογον διὰ τὸν πόλεμον, καὶ ὁ γεωργὸς ἀκονίζει τὸ δρεπάνι καὶ ὁ ὅδοιπόρος μὲ θάρρος ἀρχίζει μακρυνὸν ἀποδημητικὸν ταξίδι καὶ ὁ ἀθλητὴς ἐκδύεται καὶ γυμνώνεται, διὰ νὰ μετάσχῃ εἰς τοὺς ἀγῶνας· τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, τώρα, ποὺ ἡ νηστεία ἐφάνη σὰν κάποιο πνευματικὸν καλοκαίρι, καὶ ὡς στρατιώται ἀς καθαρίσωμεν τὰ ὅπλα καὶ ὡς γεωργοὶ ἀς ἀκονίσωμεν τὸ δρεπάνι καὶ ὡς κυβερνήται ἀς ἀντιτάξωμεν τοὺς στοχασμοὺς εἰς τὰ κύματα τῶν ἀτόπων ἐπιθυμιῶν καὶ ὡς ὅδοιπόροι ἀς ἀρχίσωμεν τὸ ἀποδημητικὸν ταξίδι εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ὡς ἀθληταὶ ἀς ἐκδυθῶμεν διὰ τοὺς ἀγῶνας. Διότι ὁ πιστὸς εἶναι καὶ γεωργὸς καὶ κυβερνήτης καὶ στρατιώτης καὶ ἀθλητὴς καὶ ὅδοιπόρος... 'Ως νηστείαν δὲ δὲν ἀναφέρω αὐτὴν τὴν νηστείαν τῶν πολλῶν, ἀλλὰ τὴν ὅρθην νηστείαν, δηλ. δχι μόνον τὴν ἀποχὴν ἀπὸ τὰς τροφάς, ἀλλὰ καὶ τὴν νηστείαν ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματα...' Ή νηστεία εἶναι φάρμακον, ἀλλὰ τὸ φάρμακον, καὶ ἐὰν ἀναριθμήτους φοράς εἶναι ὡφέλιμον, συχνὰ γίνεται ἔχρηστον ἔνεκα τῆς ἀγνοίας αὐτοῦ, ὁ ὅποιος τὸ χρησιμοποιεῖ. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζωμεν καὶ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὅποιον πρέπει νὰ τὸ ἐπιβάλλωμεν (χρησιμοποιῶμεν), καὶ τὴν ποσότητα τοῦ φαρμάκου αὐτοῦ καὶ τὴν κρᾶσιν τοῦ σώματος, ἡ ὅποια δέχεται τὸ φάρμακον, καὶ τὴν φύσιν τοῦ τόπου καὶ τὴν ἀποχὴν τοῦ ἔτους καὶ τὴν κατάλληλον δίαιταν καὶ πολλὰ ἄλλα· ἐκ τῶν ὅποιων ἔκεινο, τὸ ὅποιον θὰ παραμεληθῇ, θὰ βλάψῃ ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὅποια ἔγουν ἀναφερθῆ ».

123. Ο ΤΕΧΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Ψυχὴν ἔλαβες νοεράν, δι' ἣς Θεὸν περινοεῖς, τῶν δυτῶν τὴν φύσιν λογισμῷ καθορᾶς, σοφίας δρέπῃ καρπὸν ἥδιστον. Πάρτα μέν σοι τὰ χερσαῖα ζῶσα, ἥμερά τε καὶ ἄγρια, πάντα δὲ τὰ ἐν ὑδασι διαιτώμενα, καὶ δσα τὸν ἀέρα διαιπέταται τοῦτον, δοῦλά ἔστι καὶ ὑποχείρια. Οὐ σὸν μέντοι τέχνας ἔξενδρες καὶ πόλεις συνεστήσω καὶ δσα ἀναγκαῖα καὶ δσα πρὸς τρυφὴν ἐπενόησας; Οὐ βάσιμά σοι τὰ πελάγη διὰ τὸν λόγον; Οὐ γῆ καὶ θάλαττα ὑπηρετεῖ τῷ βίῳ τῷ σῷ; Οὐκ ἀήρ καὶ οὐρανὸς καὶ ἀστέρων χορεῖαι σοὶ τὴν ἑαυτῶν ἐπιδείκνυνται τάξιν; ».

124. Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΡΟΟΔΟΣ ΩΣ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ (Γρηγορίου Νύσσης).

« Τὶς ἐδίδαξε τὴν μέλισσαν ἐργάζεσθαι τὸν κηρὸν καὶ σὺν ἐκείνῳ τὸ μέλι; Τὶς τὴν πίτιν καὶ τερέβινθον καὶ τῆς μαστίχης τὸ δένδρον τὸν λιπαρὸν ἐκεῖνον χυμὸν ἀποστάζειν ἐποίησεν; "Η τὶς τὴν Ἰνδῶν χώραν ἐδημιούργησε ἔηρῶν καρπῶν καὶ εὐωδῶν μητέρα; Τὶς τὴν ἔλαϊαν ἐψυσε, πόνων σωματικῶν καὶ ἀλγηδόνων ἐπίκονυρον; Τὶς ἐδωκεν ἡμῖν ριζῶν καὶ βοτανῶν διάγνωσιν καὶ τῶν ἐν αὐταῖς ποιοτήτων μάθησιν; Τὶς τὴν ποιητικὴν τῆς ὑγιείας λατρικὴν συνεστήσατο; Τὶς ἀνῆκεν ἐκ τῆς γῆς θερμῶν ὑδάτων πηγὰς ἴωμένας; Καὶ προσήκει εὐκαίρως εἰπεῖν τὸ τοῦ Βαρούχ· Οὗτος (δ Θεὸς) ἔξενδρε πᾶσαν ὄδον ἐπιστήμης καὶ ἐδωκεν αὐτὴν Ἰακὼβ τῷ παιδὶ αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο τέχναι ἔμπυροι καὶ συρός χωρὶς καὶ ἄλλαι ἔνυδροι καὶ

123. Περικοπὴ ἐκ τῆς διμίλιας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸ « Πρόσεχε σεαυτῷ » ('Ε.Π. 31, 212).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Οὐκ ἀήρ... καὶ ἀστέρων χορεῖαι τὴν ἑαυτῶν ἐπιδείκνυνται τάξιν; Εἰς αὐτὴν τὴν ἐποχὴν τοῦ γεωκεντρικοῦ κοσμοειδῶλου δ Βασίλειος συνεσχέτιζε τὴν ἐπιστημονικοτεχνικὴν πρόσοδον τοῦ ἀνθρώπου καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τοὺς ἀστέρας. Ἀρά γε τὶ θὰ ἔλεγεν οὗτος, ἔὰν ἔζη εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχὴν τῶν διαστημικῶν πτήσεων;

124. Περικοπὴ ἐκ τοῦ α' λόγου τοῦ Γρηγορίου Νύσσης « περὶ φιλοπτωχίας καὶ εύποιίας » ('Ε.Π. 46, 464).

123. Μετάφρασις.

« Ἐλαβεις πνευματικὴν ψυχήν, μὲ τὴν δποίαν σκέπτεσαι διὰ τὸν Θεόν, βλέπεις μὲ τὸν στοχασμὸν τὴν φύσιν τῶν ὄντων, συλλέγεις τὸν πάρα πολὺ γλυκὺν καρπὸν τῆς σοφίας. Ὁλα μὲν τὰ ζῷα τῆς ἔηρᾶς καὶ τὰ ἥμερα καὶ τὰ ἀγρια, ὅλα δὲ ὅσα ζοῦν μέσα εἰς τὰ ὄντα καὶ ὅσα πετῶντα διασχίζουν τὸν ἀέρα τοῦτον εἶναι ὑπὸ τὴν ἴδικήν σου κυριότητα καὶ ἔξουσίαν. Σὺ λοιπὸν δὲν ἀνεκάλυψες τὰς τέχνας καὶ δὲν ἔρυσες πόλεις καὶ δὲν ἐπενόησες ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ὅσα εἶναι πρὸς τέρψιν; Δὲν εἶναι πλωτὰ πρὸς χάριν σου τὰ πελάγη ἐξ αἰτίας τοῦ λογικοῦ σου; Δὲν ἔξυπηρετεῖ ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα τὴν ἴδικήν σου ζωήν; Δὲν ἐπιδεικνύουν τὴν τάξιν τῶν εἰς σὲ ὁ ἄκηρ καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ οἱ κυκλικοὶ χοροὶ τῶν ἀστρῶν; ».

124. Μετάφρασις.

« Ποῖος ἐδίδαξε τὴν μέλισσαν νὰ κατασκευάζῃ τὸ κερὶ καὶ μαζὶ μὲ ἐκεῖνο τὸ μέλι; Ποῖος ἔκαμε τὴν κουκουναριὰν (τὸ ὄρεινὸν πεῦκον) καὶ τὴν κοκκορεβιθιὰν καὶ τὸ μαστιχόδενδρον νὰ στάζουν τὸν λιπαρὸν ἐκεῖνον χυμόν; Ἡ ποῖος ἔκαμε τὴν χώραν τῶν Ἰνδῶν μητέρα τῶν ἔηρῶν καὶ ἀρωματικῶν καρπῶν; Ποῖος ἐφύτευσε τὴν ἐληάν, ποὺ μᾶς βιογεῖ εἰς τοὺς σωματικοὺς πόνους καὶ τὰς ἀλγηδόνας; Ποῖος ἔδωκεν εἰς ἡμᾶς τὴν διάκρισιν τῶν ριζῶν καὶ τῶν βοτάνων καὶ τὴν γνῶσιν τῶν ἰδιοτήτων των; Ποῖος ἔρυσε τὴν ιατρικήν, ποὺ δίδει τὴν ὑγείαν; Ποῖος ἔξήγαγεν ἐκ τῆς γῆς Ιαματικὰς πηγὰς θερμῶν ὄντων; Καὶ ταιριάζει εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν νὰ εἴπωμεν τὸν λόγον τοῦ Βαρούχ: Αὔτος (ὁ Θεός) ἐφεύρε κάθε ὄδὸν ἐπιστήμης καὶ τὴν ἔδωκεν εἰς τὸ παιδί του Ἰακωβό καὶ εἰς τὸν ἀγαπημένον του Ἰσραήλ.

Δι’ αὐτὸν ὑπάρχουν τέχναι, ποὺ ἀσκοῦνται μὲ φωτιὰν καὶ χωρὶς φωτιὰν καὶ ἀλλαι μέσα εἰς τὸ νερό, ὡς καὶ ἀναρίθμητοι ἐφευρέσεις τῶν ἐπαγγελμάτων, διὰ νὰ ἔξυπηρετῶνται χωρὶς ἔλλειψιν αἱ ἀνάγκαι τῆς

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : Εἰς τὴν περικοπὴν ὁ Γρηγόριος Νύσσης παρουσιάζει τὰς ἐκφάνσεις τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ καὶ ὡς συνέχειαν τοῦ εὐεργετικοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἔργου τοῦ Θεοῦ. Ἐπίστης ὑποδεικνύει πτοῖος πρέπει νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς τεχνικῆς προόδου (« ἵνα ταῖς τοῦ βίου χρείαις ἀνενδεής ἡ διακονία γένηται »).

μυρίαι τῶν ἐπιτηδευμάτων εὐρέσεις, ἵνα ταῖς τοῦ βίου χρείαις ἀνενδεής η̄ διακονία γένηται. Καὶ ὁ μὲν Θεὸς οὗτος, ὁ πρῶτος τῆς εὐποιίας εἰδετής καὶ τῶν ἡμῖν ἀναγκαίων πλούσιος ὅμοιός καὶ συμπαθής χορηγός ».

125. ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΡΓΙΑ

('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Μὴ ἐπαισχυνώμεθα τέχναις, μηδὲ ὄνειδος εἶναι νομίζωμεν ἐργασίαν, ἀλλὰ ἀργίαν καὶ τὸ μὴ ἔχειν τι ποιεῖν. Εἰ γὰρ ὄνειδος ἦν τὸ ἐργάζεσθαι, οὐκ ἀντὸ μετῆλθεν ὁ Παῦλος, οὐκ ἀν τοὺς μὴ ἐργαζομένους ἐκέλευσε μηδὲ ἐσθίειν. Ἀμαρτίᾳ γάρ μόνον ἐστὶν ὄνειδος· ταύτην δὲ ἀργία τίκτειν εἴωθε καὶ οὐδὲν καὶ δύο καὶ τρεῖς μόνον, ἀλλὰ πᾶσαν διοῦ τὴν πονηρίαν... "Οπερ γάρ ἐστιν ὁ χαλινὸς τῷ Ἰππῳ, τοῦτο τὸ ἐργον τῇ φύσει τῇ ἡμετέρᾳ... Οὐκ ἐστι τῶν πάντων οὐδέν, διὰ τῆς ἀργίας ἀπόλλυται. Καὶ γὰρ ἔδωρ, τὸ μὲν ἐστηκός σήπτεται, τὸ δὲ τρέχον καὶ πανταχοῦ πλανώμενον τὴν ἀρετὴν διασώζει τὴν ἁντοῦ· καὶ σίδηρος, διὰν ἐν ἀργίᾳ κείμενος, ἀπαλώτερός τε καὶ φαντάτερος, λῷ πολλῷ δαπανώμενος, γίνεται· διὸ δὲ ἐν ἐργασίαις ὥν, πολὺ χρησιμώτερος καὶ εὐπρεπέστερος, ἀργύρου παντὸς οὐδὲν ἔλαττον ἀποστήλβων. Καὶ γῆν μὲν τὴν ἀργοῦσαν ἴδοι τις ἀν οὐδὲν ὑγιές ἐκφέρουσαν, ἀλλὰ πονηρὰς βοτάνας καὶ ἀκάνθας καὶ τριβόλους καὶ ἄκαρπα δένδρα, τὴν δὲ ἐργασίας ἀπολαύουσσαν· καρποῖς ἡμέροις κομῆσαν. Καὶ ἔκαστον τῶν δυτῶν υπὸ μὲν τῆς ἀργίας φθείρεται, υπὸ δὲ τῆς οἰκείας ἐργασίας χειρομάτερον γίνεται. Ταῦτα οὖν εἰδότες ἀπαντά καὶ πόσον μὲν ἀπὸ τῆς ἀργίας τὸ βλάβος, πόσον δὲ ἀπὸ τῆς ἐργασίας τὸ κέρδος, τὴν μὲν φεύγωμεν, τὴν δὲ διώκωμεν ».

126. Η ΕΠΙΜΕΛΗΣ ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΙΣ ΩΣ ΠΡΟ·Υ·ΠΟΘΕΣΙΣ

ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΟΣ

('Ισιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου).

« Πᾶσαι αἱ τέχναι, ταῖς μὲν μελέταις συγκροτοῦνται καὶ μελζούσις γίνονται· ταῖς δὲ ἀργίαις ἀπόλλυνται, μάλιστα δὲ ἡ τῶν λόγων

125. Περικοπή ἐκ τοῦ α' λόγου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ « Ἀσπάσασθε Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν » (Ρωμ. ιστ', 3) (Ἐ.Π. 51, 193-194 καὶ 196).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ὄνειδος· εἶναι ἔκδηλος ή ἐπίδρασις τῆς διδασκαλίας τοῦ Ήσιόδου, δὲ ὅποιος ἔλεγεν : « Ἑργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίη

ζωῆς. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πρῶτος ἐφευρέτης τῶν καλῶν ἔργων καὶ ὁ πλούσιος μαζί καὶ στοργικὸς χωρηγὸς εἰς ἡμᾶς τῶν ἀναγκαίων ».

125. Μετάφρασις.

« "Ας μὴ ἐντρεπώμεθα διὰ τὰ (χειρωνακτικὰ ἰδίως) εἴδη τῆς ἔργασίας, οὔτε νὰ θεωρῶμεν ὡς ἐντροπήν τὴν ἔργασίαν, ἀλλὰ τὴν ἀργίαν καὶ τὸ νὰ μὴ ἔχωμεν νὰ κάμωμεν κάτι. Διότι ἐὰν ξῆτο ἐντροπήν ἡ ἔργασία, δὲν θὰ ἐπεδίωκεν αὐτὴν ὁ Παῦλος, δὲν θὰ παρήγγελλεν εἰς τοὺς μὴ ἔργαζομένους νὰ μὴ τρώγουν. Διότι μόνον ἡ ἀμαρτία εἶναι ἐντροπή· ἡ ἀργία δὲ συνήθως γεννᾷ ταύτην καὶ μάλιστα ὅχι μόνον μίαν ἡ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ ὅλην μαζὶ τὴν κακίαν... "Ο, τι εἶναι διὰ τὸ ἄλογο τὸ χαλινάρι, αὐτὸ δεῖναι ἡ ἔργασία διὰ τὴν φύσιν μας... Δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀπολύτως ἀπὸ ὅλα, τὸ ὅποιον νὰ μὴ καταστρέφεται μὲ τὴν ἀργίαν. Διότι καὶ τὸ νερό, ποὺ στέκεται μὲν ἀκίνητον, σαπίζει, αὐτὸ δέ, ποὺ τρέχει καὶ τριγυρίζει παντοῦ, διατηρεῖ τὴν καλὴν ποιότητά του· καὶ τὸ σίδερο, ὃταν ἐύρισκεται εἰς ἀργίαν, γίνεται μαλακώτερον καὶ εὐτελέστερον, διότι καταστρέφεται ἀπὸ πολλὴν σκουριάν· αὐτὸ δέ, ποὺ χρησιμοποιεῖται εἰς ἔργασίας, εἶναι πολὺ χρησιμώτερον καὶ πλέον εὐταρουσίαστον, διότι λάμπει ὅχι διλγώτερον ἀπὸ κάθε ἀσῆμι. Καὶ θὰ ἡμποροῦσε κανεὶς νὰ ἔθῃ τὴν μὲν γῆν, ἡ ὅποια μένει ἀργή, νὰ μὴ παράγῃ τίποτε τὸ ὑγιές, ἀλλὰ βλαβερὰ βότανα καὶ ἀγκάθια καὶ τριβόλια (κολλητίδες) καὶ ἄκαρπα δένδρα, ἔκεινην δέ, ἡ ὅποια ἀπολαμβάνει τὴν ἔργασίαν, νὰ γεμίζῃ ἀπὸ ἡμέρους καρπούς. Καὶ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἄντα καταστρέφεται μὲν ἀπὸ τὴν κακίαν, ἐνῷ μὲ τὴν ἔργασίαν του γίνεται χρησιμώτερον. Γνωρίζοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ καὶ πόση μὲν εἶναι ἡ βλάβη ἀπὸ τὴν ἀργίαν, πόσον δὲ τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν ἔργασίαν, ἀς ἀποφεύγωμεν μὲν τὴν πρώτην, ἀς ἐπιδιώκωμεν δὲ τὴν δευτέραν ».

126. Μετάφρασις.

« "Ολαι αἱ τέχναι (τὰ εἴδη τῆς ἔργασίας) μὲ τὰς μελέτας (ἐπιμελεῖς ἀσκήσεις) μὲν καλλιεργοῦνται καὶ γίνονται καλύτεραι, μὲ τὰς ἀργίας (ὀκνηρίας) δὲ χάνονται, μάλιστα ἡ δύναμις τῶν λόγων.

δὲ τ' ὄνειδος ». — μηδὲ ἔσθιειν· Β' Θεσσ. γ', 10 : « εἴ τις οὐ θέλει ἔργάζεσθαι, μηδὲ ἔσθιέτω ».

126. Περικοπὴ ἐκ τοῦ γ' βιβλίου τῶν ἐπιστολῶν Ἰσιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου (ἀριθ. 96) ('Ε.Π. 78, 805).

δύναμις. Θεραπευομένη μὲν γὰρ καὶ ἀρδενομένη, μεγίστη γίνεται· ἀμελονμένη δέ, ρᾳδίως ἀποφοιτᾷ καὶ ἀφίππαται».

127. Η ΑΝΑΓΚΗ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΙΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

«Νόμος ἦν Ἀθήνησι παλαιός, ὃς δ' ἐγὼ φημί, καὶ κάλλιστα ἔχων, ἐπειδὰν φθάσαιεν εἰς ἥβην οἱ νέοι, πρὸς τέχνας ἄγεσθαι, ἄγεσθαι δὲ τὸν τρόπον τοῦτον προτίθεσθαι δημοσίᾳ ἐκάστης τέχνης δργανα καὶ προσάγεσθαι τούτοις τὸν νέοντος ὅτῳ δὲ τώχῃ χαίρων ἔκαστος καὶ προστρέχων, τούτου καὶ τὴν τέχνην διδάσκεσθαι· ὡς τοῦ μὲν κατὰ φύσιν ἐπιτυγχάνοντος ὡς τὰ πολλά, τοῦ δὲ παρὰ φύσιν διαμαρτάνοντος. Τί μοι βούλεται τὸ διηγῆμα; Καὶ σὲ φημὶ χρῆγαι, πρὸς φιλοσοφίαν γὰρ ἔχεις ἐπιτηδείως, ταῦτης μὴ ἀμελεῖν, μηδὲ πρὸς ἄλλο τι μᾶλλον ἐθίζεσθαι τῶν οὐκ οἰκείων, ἢ ταύτης περιέχεσθαι πρὸς ἦν νένευνας, οὐχ διτὶ ἀδίστη μόνον ἐστίν, ἀλλ' διτὶ καὶ προσφυεστέρα. Τὸ δὲ μὴ βιάζεσθαι φοῖν ποταμοῦ καὶ ἡ παροιμία παιδεύει· καὶ ἵπποσύνην δεδαύτα μὴ ἄδειν ἐθέλει, ἢ ποίησις μὴ τὶ γένηται; μὴ καὶ τῆς ἵπποσύνης διαμάρτης καὶ τῆς ωδῆς».

128. Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΔΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΟΥ «ΚΑΤ' ΕΙΚΟΝΑ» ΕΙΣ ΤΟ «ΚΑΘ' ΟΜΟΙΩΣΙΝ» (Διαδόχου, ἐπισκόπου Φωτικῆς).

«Δέος ἡμῖν καλὰ ἡ ἀγία χάρις διὰ τοῦ βαπτισμάτος περιποιεῖ τῆς ἀναγεννήσεως, ὣν τινων τὸ ἐν ἀπειρως τοῦ ἐνὸς ὑπερβάλλει. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἐν εὐθέως χαρίζεται ἀνακαντίζει γὰρ ἡμᾶς ἐν αὐτῷ τῷ ὕδατι καὶ

127. 'Η ὑπ' ἀριθ. ροΐ' ἐπιστολὴ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου «Εύδοξίῳ ρήτορι» ('Ε.Π. 37, 289).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : ἥβη = συνεκδοχικῶς ἡ δύναμις καὶ ἡ ρώμη, τὸ σφρήγος. — ἐπιτηδείως ἔχω + δοτ. = διάκειμαι φιλικῶς πρὸς + αἰτ. — περιέχομαι τινος = ἐπιδιώκω, τείνω εἰς κάτι. — δεδαώς = μετχ. παρακ. τοῦ δχρήστου δάω + γεν.= μανθάνω κάτι· ἐν παρακειμένῳ= γνωρίζω. — ἵπποσύνη = δεξιότης εἰς τὸ ἡνιοχεῖν τοὺς ἵππους ἀρματος· γενικῶς ἡ τέχνη τοῦ διευθύνειν ἵππους.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ἡ παροιμία παιδεύει· ἡ παροιμία

Διότι αὐτὴ μέν, ὅταν καλλιεργῆται καὶ ποτίζεται, γίνεται πάροι πολὺ μεγάλη· ὅταν δὲ παραμελῆται, εὔκολα ἀποχωρεῖ καὶ πιπᾶ μακρόν ».

127. Μετάφρασις.

« Ὑπῆρχεν ἔνας παλαιὸς νόμος εἰς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τὴν κρίσιν μου ἀριστος, κατὰ τὸν ὄποιον, ὅταν οἱ νέοι εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν ἀπέκτων τὸ κατάλληλον σφρῆγος διὰ νὰ δῆγηῶνται εἰς τὰ ἐπαγγέλματα, ὡδηγοῦντο πρὸς αὐτὰ κατὰ τὸν ἔξῆς τρόπον· ἐξετίθεντο δημοσίᾳ τὰ δργανα ἑκάστου ἐπαγγέλματος καὶ ὡδηγοῦντο οἱ νέοι πρὸς αὐτά· ἀναλόγως δὲ πρὸς τὸ δργανον, διὰ τὸ ὄποιον ἐτύχαινε νὰ ἐκδηλώσῃ χαρὰν ἔκαστος καὶ πρὸς τὸ ὄποιον ἔτρεχεν, ἐδιδάσκετο καὶ τὸ ἐπαγγελμα, τὸ ὄποιον ἥτο σχετικὸν πρὸς αὐτό, διότι ἐκεῖνο, ποὺ εἶναι σύμφωνον πρὸς τὴν φύσιν μας, ἐπιτυγχάνει, ἐνῷ τὸ ἀντίθετον πρὸς τὴν φύσιν ἀποτυγχάνει. Τὶ θέλει νὰ εἴπῃ ἡ διήγησίς μου αὐτῇ; 'Εννοῶ, ὅτι καὶ σὺ πρέπει, ἐφ' ὃσον διάκεισαι φιλικῶς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, νὰ μὴ παραμελῆς αὐτήν, οὕτε νὰ συνηθίζῃς τὸν ἔκαυτόν σου περισσότερον πρὸς κάτι ἄλλο ἐξείνων, τὰ ὄποια δὲν ἀνήκουν εἰς αὐτήν, παρὰ νὰ ἐπιδιώκης αὐτήν, πρὸς τὴν ὄποιαν ἔχεις ἐκδηλώσει κλίσιν, δχι μόνον διότι εἶναι ἀρίστη, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι περισσότερον κατάλληλος διὰ τὴν φύσιν σου. Τὸ νὰ μὴ ἀλλάσσῃ κανεὶς διὰ τῆς βίας τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ, τὸ διδάσκει καὶ ἡ παροιμία· καὶ ἡ ποίησις δὲν θέλει νὰ ἀσχολῆται μὲ τὸ ἄσμα ἐκεῖνος, ὁ ὄποιος γνωρίζει τὴν τέχνην τοῦ νὰ διευθύνῃ τοὺς ἔπιπους· διὰ νὰ μὴ συμβῇ τί; Διὰ νὰ μὴ ἀποτύχῃς καὶ εἰς τὴν τέχνην τοῦ νὰ ἡνιοχῆς τὰ ἄλογα καὶ εἰς τὸ ἄσμα ».

128. Μετάφρασις.

« Η ἀγία χάρις μὲ τὸ βάπτισμα τῆς ἀναγεννήσεως παρέχει εἰς ἡμᾶς δύο καλά, ἐκ τῶν ὄποιων τὸ ἐν εἰναι ἀπέιρως ἀνώτερον τοῦ ἄλλου. 'Αλλὰ τὸ μὲν ἐν τὸ χαρίζει ἀπ' εὐθείας· διότι μέσα εἰς αὐτὸ τὸ ὄντωρ (τοῦ βαπτίσματος) μᾶς ἀνανεώνει καὶ κάνει λαμπρὰ ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ψυχῆς· δηλ. τὸ «κατ' εἰκόνα», ἀφοῦ καθαρίζῃ ἡμᾶς ἀπὸ ὅλην τὴν ρυτίδα τῆς ἀμαρτίας. Τὸ δὲ ἄλλο, ποὺ εἶναι τὸ «καθ' ὅμοιωσιν», περιμένει νὰ τὸ πραγματοποιήσῃ μαζί μας. "Οταν λοιπὸν ἀρχίσῃ ὁ νοῦς μας μὲ πολλὴν ἐπίγνωσιν νὰ γεύεται τὴν ἐκδήλωσιν ἀγαθότητος τοῦ ἀγίου Πνεύματος, τότε πρέπει νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι ἀρχίζει ἡ χάρις, τρόπον τινά, νὰ ζωγραφίζῃ ἐπάνω εἰς τὸ «κατ' εἰκόνα» τὸ «καθ' ὅμοιωσιν».

πάσας τὰς γραμμὰς τῆς ψυχῆς, τοῦτ' ἔστιν τὸ κατ' εἰκόνα, λαμπτρύνει, πᾶσαν τὴν φυτίδα τῆς ἀμαρτίας ἡμᾶς ἀπονίσπουσα. Τὸ δὲ ἐν ἐκδέχεται, ἵνα σὺν ἡμῖν ἐργάσηται, διπερ ἔστι τὸ καθ' δμοίωσιν. "Οταν οὖν ἀρξηται δ Ῥοῦς ἐν πολλῇ αισθήσει γενεσθαι τῆς χρηστότητος τοῦ ἀγίου Πνεύματος, τότε διφείλομεν εἰδέναι, διτι ἀρχεται ἡ χάρις ὥσπερ ἐπιζωγραφεῖν εἰς τὸ κατ' εἰκόνα τὸ καθ' δμοίωσιν. "Ον γὰρ τρόπον οἱ ζωγράφοι πρῶτον μὲν ἐνὶ χρώματι διαγράφουσι τὸ σχῆμα τοῦ ἀνθρώπου, χροιᾳ δὲ τὴν χροιὰν κατ' ὀλίγον ἐπανθίζοντες οὕτω τὸ τοῦ δμοιογραφομένου ἄχρι καὶ τῶν τριχῶν ἀποσώζοντες εἰδος· οὕτω καὶ ἡ ἀγία Χάρις τοῦ Θεοῦ πρῶτον μὲν διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸ διπερ ἦν, διτε ἐγένετο δ ἄνθρωπος, φυτίδει τὸ κατ' εἰκόνα. "Οτε δὲ ἡμᾶς Ἰδη ἐκ πάσης προθέσεως ἐπιθυμοῦντας τοῦ κάλλους τῆς δμοιώσεως καὶ ἑστῶτας γυμνούς τε καὶ ἀπτούτους εἰς τὸ αὐτῆς ἐργαστήριον, τότε ἀρετῇ τὴν ἀρετὴν ἐπανθίζοντας καὶ ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν τὸ τῆς ψυχῆς εἰδος ἀναφέροντα τὸν χαρακτῆρα τῆς δμοιώσεως αὐτῇ περιποιει... "Οταν δμοιωθῇ τῇ τοῦ Θεοῦ ἀρετῇ, ὃς χωρεῖ δὲ δ ἄνθρωπος, λέγω, δμοιωθῆναι Θεῷ, τότε καὶ τῆς θείας ἀγάπης φέρει τὴν δμοίωσιν. "Ως γὰρ ἐπὶ τῶν δμοιογραφομένων τὸ ἀνθηρότερον δὲν τῶν χρωμάτων χρῶμα προστεθὲν τῇ εἰκόνῃ ἄχρι καὶ τοῦ μειδιάσαι ἀποσώζει τὴν τοῦ δμοιογραφομένου δμοιότητα, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν εἰς τὴν θείαν δμοίωσιν παρὰ τῆς θείας χάριτος διαζωγραφομένων δ φωτισμὸς τῆς ἀγάπης προστεθεὶς εἰς τὴν τοῦ καθ' δμοίωσιν δλοκλήρως εὐπρέπειαν δηλοῖ γενέσθαι τὸ κατ' εἰκόνα. Οὕτε γὰρ ἀπάθειαν ἄλλη ἀρετὴ δύναται περιποιῆσαι τῇ ψυχῇ εἰ μὴ ἀγάπη μόνη. Πλήρωμα γὰρ νόμους ἡ ἀγάπη».

129. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ «ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΑΙ» ΣΠΟΥΔΑΙ.

Η «ΠΑΙΔΕΥΣΙΣ» ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΑΓΑΘΟΝ

(Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

«Οἶμαι πᾶσιν ἀνωμοιλογῆσθαι τὸν νοῦν ἐχόντων, παίδευσιν τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν εἰναι τὸ πρῶτον· οὐ ταύτην μόνην τὴν εὐγενεστέραν

λέγει «μι βίαζου ροῦν πτοταμοῦ». — καὶ ίπποσύνην δεδαότα... καὶ τῆς ψδῆς· τὸ ἀρχαίον ποιητικὸν ἐπίγραμμα λέγει :

« Ίππεύς ίππεύειν ἔδαη καὶ ἀοιδὸς ἀείδειν.

« Ήν δέ τις ίππεύειν δεδαώς θέλησιν ἀείδειν,

« Αμφοτέρων ἡμαρτε, καὶ ίπποσύνης καὶ ἀοιδῆς ».

Γενικῶς ή περικοπή διδάσκει, διτι πρέπει νά γίνεται ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς ἀναλόγως πρὸς τὰς ἐμφύτους κλίσεις τῶν νέων.

"Οπως οι ζωγράφοι πρώτον μὲ ἐν χρῶμα ἰχνογραφοῦν (σκιτσάρουν) τὴν μορφὴν τοῦ ἀνθρώπου, ἔπειτα δέ, ἀφοῦ δημιουργοῦν εἰς αὐτὴν ἐμφάνισιν ἀνθηρὰν ἀναμιγνύοντες δλίγον κατ' δλίγον τὸ ἐν χρῶμα μὲ τὸ ἄλλο χρῶμα, διασφύζουν (διατηροῦν) τὴν μορφὴν αὐτοῦ, ὁ δποῖος ζωγραφίζεται πανομοιοτύπως, μέχρι καὶ (τῆς λεπτομερείας) τῶν τριχῶν τοιουτορόπως καὶ ἡ ἀγία Χάρις τοῦ Θεοῦ πρώτον μὲ τὸ βάπτισμα διαμορφώνει τὸ *κατ' εἰς τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὅποιαν τοῦτο ἦτο, δταν ἐδημιουργήθη ὁ ἀνθρωπός. "Οταν δὲ ἵδη, δτι ὀλοψύχως ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν τὸ κάλλος τῆς ὁμοιώσεως καὶ στεκόμεθα γυμνοὶ καὶ ἀτρόμητοι εἰς τὸ ἑργαστήριον της, τότε, δημιουργοῦσα ἀνθηρὰν ποικιλίαν μὲ τὴν προσθήκην τῆς μιᾶς ἀρετῆς εἰς τὴν ἄλλην ἀρετὴν καὶ ἀνυψώνουσα τὴν μορφὴν τῆς ψυχῆς ἀπὸ μίαν δόξαν εἰς ἄλλην δόξαν, παρέχει εἰς αὐτὴν τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ὁμοιώσεως πρὸς τὸν Θεόν... "Οταν δ ἀνθρωπός ἀποκτήσῃ τὴν ὁμοιότητα τῆς ἀρετῆς τοῦ Θεοῦ, βεβαίως δσον εἰναι δυνατὸν ὁ ἀνθρωπός νὰ ἔξομοιωθῇ πρὸς τὸν Θεόν, τότε ἀποκτᾷ καὶ τὴν ὁμοιώσιν τῆς θείας ἀγάπης. Διότι δπως εἰς ἐκεῖνα, ποὺ ζωγραφίζονται πανομοιοτύπως, δταν προστεθῇ εἰς τὴν εἰκόνα τὸ ζωηρότερον ἀπὸ ὅλα τὰ χρώματα, τοῦτο διασφύζει τὴν ὁμοιότητα τοῦ ζωγραφιζομένου προσώπου μέχρι καὶ τοῦ μειδιάματός του, τοιουτορόπως καὶ εἰς ἐκείνους, ποὺ ζωγραφίζονται ἀπὸ τὴν θείαν Χάριν διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν Θεόν, δταν προστεθῇ ὁ φωτισμὸς τῆς ἀγάπης φανερώνει δτι τὸ *«κατ' εἰκόνα»* ἔφθασεν ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν ὥραιάν ἐμφάνισιν τοῦ *«καθ' ὁμοιώσιν»*. Διότι δὲν ἡμπορεῖ ἄλλη ἀρετὴ νὰ χαρίσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ πάθη παρὰ μόνον ἡ ἀγάπη. Διότι ἡ ἀγάπη εἰναι τελεία ἐκπλήρωσις τοῦ νόμου ».*

129. Μετάφρασις.

« Νομίζω δτι ἔχει γίνει παραδεκτὸν ἀπὸ ὅλους τοὺς νουνεχεῖς (συνετούς) ἀνθρώπους, δτι ἡ παιδεία εἰναι τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ ἀγαθά,

128. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Διαδόχου, ἐπισκόπου Φωτικῆς « Κεφάλαια ἑκατόν περὶ πνευματικῆς τελειώσεως » (ἀρ. 89).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : 'Η περικοπὴ μὲ ὥραιοτάτην παρομοίωσιν αισθητοποιεῖ τὴν προείσαν τῆς ἀληθοῦς μορφώσεως τῆς ψυχῆς, ἡ ὅποια μόρφωσις οὐδὲν ἄλλο εἰναι παρὰ τὸ *«ἐπιζωγραφεῖν εἰς τὸ κατ' εἰκόνα τὸ καθ' ὁμοιώσιν»*.

129. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἐπιταφίου λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου εἰς τὸν Μ. Βασίλειον ('Ε.Π. 36, 508 - 509).

α) *Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά : διαπτύω = καταπτύω· ἀποστρέφο*

καὶ ἡμετέραν, ἢ πᾶν τὸ ἐν λόγοις κομψὸν καὶ φιλότιμον ἀτιμάζονσα μόνης ἔχεται τῆς σωτηρίας καὶ τοῦ κάλλους τῶν νοούμενων ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξωθεν, ἢν οἱ πολλοὶ Χριστιανῶν διαπτύνοντες ὡς ἐπίβουλον καὶ σφαλερὸν καὶ Θεοῦ πόρρω βάλλοντες, κακῶς εἰδότες. "Ωσπερ γάρ οὐρανὸν καὶ γῆν καὶ ἀέρα, καὶ δύτα τούτων, οὐκ ἐπειδὴ κακῶς τινες ἔξειλήφασιν, ἀντὶ Θεοῦ τὰ τοῦ Θεοῦ σέβοντες, διὰ τοῦτο περιφρονητέον ἀλλ' ὅσον χρήσιμον αὐτῶν καρπούμενοι πρός τε ζωὴν καὶ ἀπόλαυσιν ὅσον ἐπικίνδυνον διαφεύγομεν..." οὕτω καὶ τούτων τὸ μὲν ἐξεταστικόν τε καὶ θεωρητικὸν ἐδεξάμεθα· ὅσον δὲ εἰς δαίμονας φέρει καὶ πλάνην καὶ ἀπωλείας βυθόν, διεπτύσαμεν ὅτι μὴν καὶ ἐκ τούτων πρός θεοσέβειαν ὠφελήμεθα, ἐκ τοῦ χείρονος τὸ κρεῖττον καταμαθόντες καὶ τὴν ἀσθένειαν ἑκείνων τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου πεποιημένοι. Οὕκουν ἀτιμαστέον τὴν παίδενσιν, ὅτι τοῦτο δοκεῖ τιστιν, ἀλλὰ σκαιοὺς καὶ ἀπαιδεύτους ὑποληπτέον τοὺς οὕτως ἔχοντας».

130. Η ΩΦΕΛΕΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΘΥΡΑΘΕΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

"Καὶ ἡμῖν δὴ οὖν ἀγῶνα προκεῖσθαι πάντων ἀγώνων μέγιστον νομίζειν χρεών, ὑπὲρ οδὸς πάντα ποιητέον ἡμῖν καὶ πονητέον εἰς δύναμιν ἐπὶ τὴν τούτου παρασκευήν, καὶ ποιηταῖς καὶ λογοποιοῖς καὶ ρήτοροι καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις διμιλητέον, ὅθεν ἀν μέλλῃ πρός τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ὠφέλειά τις ἔσεσθαι. "Ωσπερ οὖν οἱ δευσοποιοί, παρασκευάσαντες πρότερον θεραπείας τιστιν δὲ ποτ' ἀν ἦ τὸ δεξόμενον τὴν βαρφήν, οὕτω τὸ ἄνθος ἐπάγοντες, ἀν τε ἀλουργόν, ἀν τέ τι ἔτερον ἦ· τὸν

ματι, περιφρονῶ. — σφαλερὸς = διλισθηρός, ἐπικίνδυνος. — σκαιδὸς = ἐπιζήμιος, ἐπιβλαβῆς· ἀμόρφωτος, ἀμαθής.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: 'Η περικοπὴ ἀποτελεῖ θαυμασίαν ἀντικρουστιν ἑκείνων, οἱ δόποιοι προπαγανδίζουν τὴν ἀποφυγὴν τοῦ φωτὸς τῆς θύραθεν παίδειας.

130. Περικοπὴ ἐκ τῆς διμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου «πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἀν ἔξ Ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων» (Ἐ.Π. 31, 568).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά : δευσοποιὸς = βαφεύς. — ἄνθος = μετωνυμικῶς τὸ χρῶμα. — ἀλουργὸς = ἀλουργής = βαμμένος μὲ θαλασσίαν πορφύραν, ὅχι μὲ χρώματα κατ' ἀπομίμησιν αὐτῆς. — προσργον = χρήσιμον, ἐπωφελές, ὠφέλιμον πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργου.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : 'Η στάσις τοῦ Μ. Βασιλείου ἔναντι τῆς θύραθεν σοφίας δὲν εἶναι ἀρνητική, οὔτε δουλική, ἀλλὰ κριτική.

τὰ ὅπεια ἔχομεν· ὅχι μόνον αὐτὴ ἡ εὐγενεστέρα καὶ ἡ ἴδική μας, ἡ ὅποία, παραθεωροῦσα τὸν καλλωπισμὸν καὶ τὴν ἐπιδεικτικότητα εἰς τὸν λόγους, ἐπιδιώκει μόνον τὴν σωτηρίαν καὶ τὸ κάλλος ἐκείνων, τὰ διποῖα συλλαμβάνονται μὲν τὸν νοῦν· ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τῶν ἔξω (κοσμικὴ) παιδεία, τὴν ὅποιαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς, ἔχοντες κακὴν ἀντίληψιν, περιφρονοῦν (καταπτύσουν) ὡς ἐγκρύπτουσαν δολίους σκοπούς καὶ ὡς ὀλισθηρὰν καὶ ἀπομακρύνουσαν ἐκ τοῦ Θεοῦ. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὰ ἄλλα ἔξ αὐτῶν, ἐπειδὴ μερικοὶ ἔχουν σχηματίσει κακὴν ἀντίληψιν περὶ αὐτῶν, λατρεύοντες ἀντὶ τοῦ Θεοῦ τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ· ἀλλ’ ἀφοῦ ἐπωφελούμεθα ἔξ αὐτῶν ὅ, τι μᾶς εἶναι χρήσιμων, ἀποφεύγομεν ὅ, τι εἶναι ἐπικίνδυνον...· τοιουτοτρόπως καὶ ἀπὸ αὐτὰ (δηλαδὴ τὰ δεδομένα τῆς ἔξωθεν παιδείας) παρεδέχθημεν μὲν ὅ, τι χρησιμεύει εἰς τὴν ἔξτασιν καὶ τὴν θεωρίαν, ἀλλ’ ἀπεκρούσαμεν πᾶν ὅ, τι ὁδηγεῖ εἰς τοὺς δαιμονας καὶ εἰς τὴν πλάνην καὶ εἰς τὸν βυθὸν τῆς ἀπωλείας· μάλιστα ἀπὸ αὐτὰ ἔχομεν ὠφεληθῆ εἰς τὴν εὔσεβειαν καὶ λατρείαν τοῦ Θεοῦ, διότι ἐγνωρίσαμεν καλῶς ἐκ τοῦ χειροτέρου τὸ ἀνώτερον καὶ ἔχομεν κάμει τὴν ἀδύναμίαν ἐκείνων δύναμιν τῆς ἴδικῆς μας διδασκαλίας. Λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ περιφρονῶμεν τὴν παιδείαν, διότι αὐτὸν φαίνεται καλὸν εἰς μερικούς, ἀλλὰ πρέπει νὰ θεωρῶμεν ἀμαχεῖς καὶ ἀμορφώτους τοὺς ἔχοντας τὴν ἀντίληψιν αὐτήν ».

130. Μετάφρασις.

« Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ πιστεύωμεν, ὅτι εὑρίσκεται ἐνώπιόν μας ὁ μέγιστος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀγῶνας, πρὸς χάριν τοῦ ὅποίου πρέπει νὰ πράττωμεν τὰ πάντα καὶ νὰ κοπιάζωμεν ὅσον εἶναι εἰς ἡμᾶς δυνατὸν πρὸς προετοιμασίαν δὲν αὐτὸν καὶ νὰ ἐρχώμεθα εἰς ἐπαφὴν μὲ ποιητὰς καὶ μὲ λογογράφους καὶ μὲ ρήτορας καὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀπὸ τοὺς ὅποίους πρόκειται νὰ ὑπάρξῃ κάποια ὠφέλεια διὸ τὴν φροντίδα περὶ τῆς ψυχῆς. Καθὼς λοιπὸν οἱ βαφεῖς, ἀφοῦ προηγουμένως φροντίσουν νὰ ἔτοιμάσουν πᾶν ὅ, τι πρόκειται νὰ δεχθῇ τὴν βαφήν, τότε ἐπιφέρουν τὸ χρῶμα, εἴτε αὐτὸν εἶναι γηνήσιως πορφυροῦν, εἴτε κάποιο ἄλλο· κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς, ἐὰν πρόκειται νὰ παραμένῃ καθ’ ὅλον τὸν χρόνον ἀνεξίτηλος εἰς ἡμᾶς ἡ δόξα τοῦ καλοῦ, ἀφοῦ προετοιμασθῶμεν μὲ τὴν μελέτην τούτων, οἱ ὅποιοι εἶναι ἐκτὸς τοῦ Χριστιανισμοῦ, τότε θὰ ἀκούσωμεν τὰς ἱερὰς καὶ μυστικὰς διδασκαλίας·

αὐτὸν δὴ καὶ ἡμεῖς τρόποι, εἰ μέλλοι ἀνέκπλυτος ἡμῖν ἀπαντα τὸν χρόνον ἡ τοῦ καλοῦ παραμένειν δόξα, τοῖς ἔξω δὴ τούτοις προτελεσθέντες, τηνικάντα τῶν ιερῶν καὶ ἀπορρήτων ἐπακουσόμεθα παιδευμάτων καὶ οἷον ἐν ὕδατι τὸν ἥλιον ὅρᾶν ἐθισθέντες, οὕτως αὐτῷ προσβαλοῦμεν τῷ φωτὶ τὰς ὅψεις. Εἰ μὲν οὖν ἔστι τις οἰκειότης πρὸς ἀλλήλους τοῖς λόγοις, προῦργον ἡμῖν αὐτῶν ἡ γνῶσις γένοιτο· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ τὸ γε, παράλληλα θέντας, καταμαθεῖν τὸ διάφορον, οὐ μικρὸν εἰς βεβαίωσιν τοῦ βελτίονος».

131. ΤΟ ΚΟΡΥΦΩΜΑ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΤΕΛΕΙΑΣ «ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ» (Ιωάννου τῆς Κλίμακος).

«Διάκρισίς ἔστιν ἐν μὲν τοῖς εἰσαγομένοις ἡ τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀληθῆς ἐπίγνωσις ἐν τοῖς δὲ μέσοις ἡ τὸ κνοίως ἀγαθὸν ἐκ τοῦ ἐναρτίου ἀπταίστως διακρίνοντα νοερὰ αἰσθησις· ἐν τοῖς δὲ τελείοις ἡ διὰ θείας ἐλλάμψεως ἐνυπάρχοντα γνῶσις, ἣτις καὶ τὰ ἐν ἄλλοις σκοτεινῶς ἐνυπάρχοντα τῷ ἑαυτῆς λύχνῳ καταφωτίζειν ἴσχύει... Καθολικῶς τοῦτο καὶ ἔστι καὶ γνωρίζεται διάκρισις, ἡ τοῦ θείου θελήματος ἀσφαλῆς κατάληψις ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ καὶ πράγματι, ἣτις ἐνυπάρχει μόνοις τοῖς καθαροῖς τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ σώματι καὶ τῷ στόματι».

132. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΑΙ ΑΞΙΑΙ. Η ΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ ΕΝ ΤΗ ΦΥΣΕΙ (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

«Ἐβάδιζον κατ' ἐμαυτόν, ἢδη κλινούσης ἡμέρας. Ἀκτὴ δὲ ἦν διεράπτωτος... Ἐβάδιζον οὖν καὶ οἱ πόδες ἐφέροντο, ἡ δὲ ὅψις εἶχε τὴν

131. Περικοπὴ ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ιωάννου (τῆς Κλίμακος) περὶ τῆς κλίμακος τοῦ παραδείσου (‘Ε.Π. 88, 1013).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: διάκρισις· πρβλ. Α' Κορ. ιβ', 10. — Τὸ κορύφωμα τῆς γνώσεως προϋποθέτει θείον φωτισμὸν καὶ πνευματικὴν κάθαρσιν.

132. Περικοπὴ ἐκ τοῦ κοστ' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου «εἰς ἑαυτὸν ἔξ ἀγροῦ ἐπανήκοντα» (‘Ε.Π. 35, 1237).

α) Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά: κάχλυς = βότσαλο. — κήρυξ = εἶδος κογχυλιοῦ.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: Εἰς τὴν περικοπὴν αὐτὴν δὲ Γρηγόριος Ναζιανζηνὸς περιγράφει θαυμασίως τὴν αἰσθητικὴν κατηγορίαν τοῦ «ύ-

καὶ ἀφοῦ τρόπον τινὰ συνηθίσωμεν νὰ βλέπωμεν τὸν ἥλιον μέσα εἰς τὸ νερό, κατόπιν θὰ στρέψωμεν τὸ πρόσωπον πρὸς τὸ λδιον τὸ φῶς. Ἐάν μὲν λοιπὸν ὑπάρχῃ κάποια συγγένεια εἰς τὰς διδασκαλίας μεταξύ των, θὰ ἐγίνετο δι' ἡμᾶς ὡφέλιμος ἡ γνῶσις αὐτῶν· ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχῃ συγγένεια, τότε τὸ νὰ γνωρίσωμεν τούλαχιστον τὴν διαφοράν των, ἀφοῦ τὰς θέσωμεν παραλλήλως πρὸς σύγκρισιν, θὰ συντελέσῃ πολὺ εἰς τὴν διαπίστωσιν τῆς καλυτέρας (διδασκαλίας) ».

131. Μετάφρασις.

« Χάρισμα, διὰ νὰ διακρίνῃ κανεὶς τὰ πράγματα, εἰς μὲν τοὺς ἀρχαρίους (πρωτοπείρους) εἶναι ἡ ἀληθῆς τελεία γνῶσις τῶν ζητημάτων τοῦ ἔαυτοῦ τῶν· εἰς δὲ τοὺς εὑρισκομένους εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ ἡ πνευματικὴ αἰσθησίς, ἡ ὄποια ἔχει τὸ χωρὶς λάθος τὸ κυρίως ἀγαθὸν ἐκ τοῦ ἀντιμέτου πρὸς αὐτό· εἰς δὲ τοὺς τελείους ἡ διὰ τοῦ θείου φωτισμοῦ ὑπάρχουσα ἐντὸς αὐτῶν γνῶσις, ἡ ὄποια ἡμπορεῖ μὲ τὸ λυχνάρι τῆς νὰ φωτίζῃ τελείως ἐκεῖνα, τὰ ὄποια ὑπάρχουν εἰς ἄλλους σκοτεινά... Γενικῶς τοῦτο εἶναι καὶ γίνεται γνωστὸν ὡς διάκρισις, δηλαδὴ ἡ ἀσφαλής κατανόησις τοῦ θείου θελήματος εἰς κάθε χρόνον καὶ τόπον καὶ πραγματικῶς, ἡ ὄποια ὑπάρχει εἰς ἐκείνους μόνον, οἱ ὄποιοι εἶναι καθαροὶ εἰς τὴν καρδίαν καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ στόμα».

132. Μετάφρασις.

« Ἐβάδιζα μόνος μου, ἐνῷ ἥδη ἐβράδυκζε. Κάποια ἀκρογιαλιὰ ἥτο δό τόπος τοῦ περιπάτου... Ἐβάδιζα λοιπὸν καὶ τὰ πόδια μου ὠδηγοῦντο εἰς τὸ περπάτημα, ἐνῷ τὰ μάτια μου ἔβλεπαν τὴν θάλασσαν. Αὐτῇ δὲ δὲν ἦτο ἔνα θέαμα γλυκύ, ἀν καὶ εἰς ἄλλην περίστασιν εἶναι πάρα πολὺ γλυκύ, ὅταν μὲ τὴν γαλήνην γίνεται πορφυρένια καὶ ὅταν κάτι τὸ εὐχάριστον καὶ ἥμερον χαριεντίζεται μὲ τὰ ἀκρογιάλια. Ἀλλὰ τὶ συνέβαινε τότε; Ἐπειδὴ ἔπνεεν ἵσχυρὸς ἀνεμος, ἐσηκώνετο ὑψηλά

ψηλοῦ», διπος αὗτη φαίνεται εἰς τὴν ἐν τρικυμίᾳ εὐρισκομένην θάλασσαν. Τὸ αἰσθητικὸς «ύπτεροχον» ἢ «ύψηλὸν» βιοῦται, διταν εὐρισκώμεθα ἐνώπιον ἀντικειμένων ἢ φαινομένων, τὰ ὄποια δὲν ἔχουν αὔστηρῶς καθωρισμένην καὶ στατικήν ἀρμονικήν μορφήν καὶ τὰ ὄποια ὑπερπτηδοῦν πᾶν μέτρον καὶ δριον διά τοῦ μεγαλειώδους δυναμισμοῦ των, δ ὄποιος δημιουργεῖ ἀφ' ἐνὸς δέος καὶ ἀφ' ἐτέρου εὐφρόσυνον ἐντύπωσιν ἀνυψώσεως καὶ γοητείας τοῦ πνεύματος ἡμῶν. Εἰς ἄλλην περίπτωσιν δ Γρηγόριος παρουσιάζει τὴν αἰσθητικὴν κατηγορίαν τοῦ «χαρί-

θάλασσαν. Ὡς δὲ ηγεμόνη οὐχ ἡδύ, καίτοι γέ τι ἀλλως ἡδιστον οὖσα, σταν γαλήνη πορφύρηται καὶ προσπαλίζῃ ταῖς ἀκταῖς ἡδύ τι καὶ ἥμερον. Ἀλλὰ τί τότε; Ἀνέμον μεγάλον πνέοντος, διηγείρετο τε καὶ ἐπωρύετο· τῶν δὲ κυμάτων, δ φιλεῖ συμβαίνειν ἐν τοῖς τοιούτοις κινήμασι, τὰ μὲν πόρρωθεν ἀνιστάμενα καὶ κατὰ μικρὸν κορυφούμενα, εἰτ' ἐλαττούμενα, πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐλύετο· τὰ δὲ ταῖς γείτοσι πέτραις προσπίπτοντα καὶ ἀποκρούμενα, εἰς ἄχνην ἀφρώδη καὶ ψιλὴν ἐσκορπίζετο. Ἐνθα κάχλης μὲν καὶ φυκία καὶ κήρυκες καὶ τῶν ὅστρων τὰ ἐλαφρότατα ἐξωθεῖτο καὶ ἀπεπτύνετο· ἔστι δὲ ἀ καὶ ἡρπάζετο πάλιν, ἀναχωροῦντος τοῦ κύματος. Αἱ δὲ ἡσαν ἀσειστοι καὶ ἀτίνακτοι».

133. Η ΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΩΡΑΙΟΥ ΕΝ ΤΗ ΤΕΧΝΗ.

Η «ΑΜΕΙΝΩΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΑΜΕΙΝΟΝ ΦΕΡΟΥΣΑ ΜΟΥΣΙΚΗ»

(Μεγάλου Βασιλείου).

«Κάθαρσις δὲ ψυχῆς, ὡς ἀθρόως τε εἰπεῖν καὶ ὑμῖν ἴκανῶς, τὰς διὰ τῶν αἰσθήσεων ἡδονὰς ἀτιμάζειν μὴ ὀφθαλμοὺς ἔστιαν ταῖς ἀτόποις τῶν θαυματοποιῶν ἐπιδείξεσι, μὴ διὰ τῶν ὅτων διεφθαρμένην μελωδίαν τῶν ψυχῶν καταχεῖν. Ἀνελευθερίας γάρ δὴ καὶ ταπεινότητος ἐκγονα πάθη ἐκ τοῦ τοιούτουνδε τῆς μουσικῆς εἴδους ἐγγίνεσθαι πέφυκεν. Ἀλλὰ τὴν ἑτέραν μεταδιωκτέον ἡμῖν, τὴν ἀμεινώ τε καὶ εἰς ἀμεινον

εντος», τὸ δποιὸν παρουσιάζεται κατ' ἔξοχὴν κατὰ τὴν περίοδον τοῦ ἔαρος. «Νῦν, λέγει, αἰγιαλοῖς κύματα σπενδεται, ἡλίῳ δὲ νέφος, ἀέρι δὲ ἄνεμοι, γῇ δὲ φυτοῖς, φυτὰ δὲ δψεσι. Νῦν πηγαὶ διαυγέστερον νάουσι· νῦν δὲ ποταμοὶ δαψιλέστερον, τῶν χειμερίων δεσμῶν λυθέντες. Καὶ λειμῶν εύωδει καὶ φυτὸν βρύει καὶ κείρεται πόσα καὶ δρνες ἐπισκιρτῶσι χλοεραῖς ταῖς ἀρούραις (= τοῖς ἀγροῖς). Ἀρτὶ δὲ ποιμὴν καὶ βουκόλος ἀρμάζουται σύριγγας καὶ νόμιον ἐμπνέουσι μέλος... Μέλισσα... λειμῶνας ἐφίπταται καὶ συλᾶξ τὰ ἄνθη... Ἀρτὶ δὲ καλιάν δρνις πτήγνυσι... πάντα Θεὸν ὑμνεῖ καὶ δοξάζει φωναῖς ἀλαήτοις» (Ἑ.Π. 36, 617 - 619). Πάντες γενικῶς οἱ Πατέρες ἔξυμνοῦν τὸ κάλλος τῆς φύσεως, δπερ ἀνάγει τὸν νοῦν εἰς τὸ «πανυπερτέλειον» κάλλος τοῦ Θεοῦ.

133. Περιποτὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Μ. Βασιλείου «Πρὸς τοὺς νέους..» (Ἑ.Π. 31, 581 - 584).

α) **Λεξιλογικὰ καὶ συντακτικά :** ἔστιάω-ῶ = ξενίζω, περιποιοῦμαι· παρέχω ἔστιασιν, γεῦμα. — καταχέω = ἐπιχύνω· κατακλύζω. — κωμαστῆς = χορεύων καὶ ἔδων καὶ ἀσχημονῶν εἰς τὰς ὁδούς. — κῶμος (ό) = θορυβώδης πομπὴ μὲ διασκεδαστάς, οἱ δποιοι φοροῦν στεφάνια καὶ προσωπίδας, ἀδουν μὲ

καὶ ἐβούλετο δινατά· ἀπὸ δὲ τὰ κύματα, πρᾶγμα ποὺ συνήθως συμβαίνει εἰς τὰς τοιαύτας κινήσεις των, ἀλλα μέν, ἀφοῦ ἀπὸ μακράν ἀνυψώνοντο καὶ ὀλίγον κατ’ ὀλίγον ἐσχημάτιζον ὑψηλὴν κορυφὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ ἔχαμήλωναν, διελύοντο εἰς τὰ ἀκρογιάλια· ἀλλα δέ, ἀφοῦ ἔπιπτον ὅρμητικὰ εἰς τοὺς γειτονικοὺς βράχους καὶ ἀπεκρούοντο, ἐσκορπίζοντο εἰς μίαν ἀφρώδη καὶ λεπτὴν ἄχνην. Τότε βότσαλα μὲν καὶ κογχύλια καὶ τὰ ἔλαφρότερα εἴδη τῶν στρειδιῶν ἐσπρώχοντο πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἔξεβάλλοντο ἀπὸ τὴν θάλασσαν ὑπῆρχον δὲ καὶ ἐκεῖνα, τὰ δποῖα ἡρπάζοντο πάλιν, δταν ἀνεχώρει τὸ κῦμα. Οἱ δὲ βράχοι ἦσαν ἀσάλευτοι καὶ ἀκλόνητοι ».

133. Μετάφρασις.

« Καθαρισμὸς δὲ ψυχῆς, διὰ νὰ ὁμιλήσω γενικῶς καὶ καταλήλως διὰ σᾶς, εἶναι τὸ νὰ περιφρονῶμεν τὰς ἥδονάς, αἱ δποῖαι προέρχονται ἀπὸ τὰς αἰσθήσεις· νὰ μὴ τρέψωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς μὲ τὰς ἀπρεπεῖς ἐπιδείξεις τῶν θαυματοποιῶν (ἀγυρτῶν), νὰ μὴ κατακλύσωμεν διὰ μέσου τῶν αὐτιῶν τὰς ψυχὰς μὲ τὴν διεφθαρμένην μελαφδίαν. Διότι ἀπὸ τὸ τοιοῦτον εἴδος τῆς μουσικῆς συνήθως γεννῶνται καὶ ὑπάρχουν μέσα εἰς τὴν ψυχὴν πάθη, τὰ δποῖα τὴν ὑποδούλωνουν καὶ τὴν ταπεινώνουν. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν ἀλλήλην μουσικήν, τὴν ἀνωτέραν καὶ ὁδηγοῦσαν εἰς τὸ καλύτερον, τὴν δποῖαν χρησιμοποιῶν καὶ ὁ Δαβίδ, ὁ ποιητὴς τῶν Ἱερῶν ἀσμάτων (τῶν ψαλμῶν), ἡλευθέρων τὸν βασιλέα Σαούλ ἀπὸ τὴν ἔξαλλον ψυχικὴν κατάστασιν. Λέγεται δὲ ὅτι καὶ ὁ Πυθαγόρας, δταν κάποτε συνήντησε μεθυσμένους, οἱ δποῖαι ἐτραγουδοῦσαν ἀσχημονοῦντες εἰς τὰς ὁδούς, προέτρεψεν ἐκεῖνον, δ ὁ δποῖος ἔπαιζε

τὴν συνοδείαν ὁργάνων καὶ χορεύουν (Ιδίως εἰς τὰς ἑορτὰς τοῦ Διονύσου). — ἐπαυλέω-ῶ=πατίζω αὐλὸν συμφώνως πρὸς κάποιο μέλος. — ἀναφρονέω-ῶ = ἀνακτῶ τὰς φρένας, ἐπανέρχομαι εἰς τὰ λογικά μου. — κορυβαντιάω-ῶ = γίνομαι ἔξαλλος καὶ φρενήρης ἔξι ἐνθουσιασμοῦ. — ἐκβαχεύω = ἔξεγείρω εἰς βακχικήν μανίαν.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : κορυβαντιῶσι καὶ ἐκβαχεύονται· ίδε τὰς πραγματικὰς παρατηρήσεις εἰς τὴν ὑπὸ ἀριθ. 20 περικοπῆν. — Ή δὴ περικοπὴ δεικνύει, δτι ἔξι ἐπόψεως χριστιανικῆς εἶναι ἀπαράδεκτος πᾶσα μορφὴ τέχνης, ἡ δποία γεννᾷ τὰ « ἀνελευθερίας καὶ ταπεινότητος ἔκγονα πάθη ». — Διὰ τὸν λόγον τοῦτον οἱ Πατέρες κατεπολέμουν τὸ αἰσχρὸν θέατρον τῆς ἐπιχῆς των, τὸ δποῖον κατὰ τὸν Χρυσόστομον ἦτο « ἐπιθυμίας ἀτόπου κατασκευή, μοιχείας μελέτη, ἀκολασίας διδασκαλεῖον ».

φέρουσαν, ή και Δαβὶδ χρώμενος, δι ποιητὴς τῶν ἱερῶν φόρμάτων, ἐκ τῆς μανίας τὸν βασιλέα καθίστη. Λέγεται δὲ καὶ Πνυθαγόραν, κωμασταῖς περιτυχόντα μεθύοντι, κελεῦσαι τὸν αὐλητὴν τὸν τοῦ κώμου κατάρχοντα, μεταβαλόντα τὴν ἀρμονίαν, ἐπανλῆσαι σφισι τὸ Δώριον τοὺς δὲ οὕτως ἀναφρονῆσαι ὑπὸ τοῦ μέλους, ὡστε, τοὺς στεφάνους φίγαντας, αἰσχυνομένους ἐπανελθεῖν. "Ἐτεροι δὲ πρὸς αὐλὸν κορυβαντιῶσι καὶ ἐκβαχεύονται. Τοσοῦτόν ἔστι τὸ διάφορον ὑγιοῦς ή μοχθηρᾶς μελῳδίας ἀναπλησθῆναι".

134. ΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΦΑΛΜΩΔΙΑΣ ΩΦΕΛΕΙΑΙ (Μεγάλου Βασιλείου).

«Διὰ τοῦτο τὰ ἐναρμόνια ταῦτα μέλη τῶν φαλμῶν ἡμῖν ἐπινερόηται, ἵνα οἱ παῖδες τὴν ἡλικίαν ἥ καὶ δλῶς οἱ νεαροὶ τὸ ἥθος τῷ μὲν δοκεῖν μελῳδῶσι, τῇ δὲ ἀληθείᾳ τὰς ψυχὰς ἐκπαιδεύωνται...

Ψαλμὸς γαλήνη ψυχῶν, βραβευτῆς εἰρήνης, τὸ θορυβοῦν καὶ κυμαῖν τῶν λογισμῶν καταστέλλων. Μαλάσσει μὲν γὰρ τῆς ψυχῆς τὸ θυμούμενον, τὸ δὲ ἀκόλαστον σωφρονίζει. Ψαλμὸς φιλίας συναγωγός, ἔνωσις διεστώτων, ἔχθραινόντων διαλλακτήριον. Τίς γάρ ἔτι ἔχθρον ἴγεισθαι δύναται, μεθ' οὗ μίαν ἀφῆκε πρὸς Θεὸν τὴν φωνήν; "Ωστε καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀγάπην ἡ φαλμωδία παρέχεται οἵονει σύνδεσμὸν τινα πρὸς τὴν ἔνωσιν τὴν συνωδίαν ἐπινοήσασα καὶ εἰς ἐνὸς χοροῦ συμφωνίαν τὸν λαὸν συναρμόζοντα".

135. Η ΒΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ (Ψευδο-Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου).

«Ἄχραντοι γάρ εἰσιν αἱ τοῦ Θεοῦ κρύψιαι καὶ ὑπὲρ νοῦν εὐώδεις εὐπρέπειαι καὶ νοητῶς ἐμφαίνονται μόνοις τοῖς νοεροῖς... Τὸ γάρ τῆς

134. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὁμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου εἰς τὸν πρῶτον φαλμὸν (Ἑ.Π. 29, 212.).

135. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ἔργου «Περὶ ἑκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας», διπερ ἀπεδόθη μὲν εἰς τὸν Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτην, ἀλλ' ἐγράφη περὶ τὸ ἔτος 500 (Ἑ.Π. 3,473.).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : ἄχραντος = ἀμίαντος, ἀμόλυντος, καθαρός, ἀγνός. — εὐπρέπεια = ωραία ἐμφάνισις· μεγαλοπρέπεια. — ἀπαράγραπτος = ἀναφαίρετος, ἀνεξαίρετος, ἀμετάβλητος, διαρκής, Ισχυρός. — μιμέομαι-οῦμαι = παριστάνω, εἰκονίζω, ἀπομιμοῦμαι· ἐκφράζω. — τυπόω-ῶ = δίδω μορφήν τινα καὶ τύπον, μορφῶ, σχηματίζω, πλάττω. — ἀπαρέγκλι-

τὸν αὐλὸν καὶ ἡτο ἀρχηγὸς τῆς πομπῆς τῶν ὄργιωδῶς διασκεδαζόντων, νὰ ἀλλάξῃ ἀρμονίαν καὶ νὰ παιζῃ μὲ τὸν αὐλὸν εἰς αὐτούς τὸ δωρικὸν μέλος· ἔκεινοι δὲ τόσον ἐπανῆλθον εἰς τὰ λογικά των μὲ τὴν μελῳδίαν, ὥστε, ἀφοῦ πετάξουν τὰ στεφάνια, νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὰ σπίτια των ἐντρεπόμενοι. "Αλλοι δὲ ἀπὸ τὸν ἥχον τοῦ αὐλοῦ γίνονται ἔξαλλοι ἀπὸ μανιώδη ἐνθουσιασμὸν καὶ περιπίπτουν εἰς βακχικὴν μανίαν. "Ωστε τόσον μεγάλη εἶναι ἡ διαφορὰ εἰς τὸ νὰ γεμίσῃ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν ὑγιᾶ ἢ τὴν κακήν μελῳδίαν ».

134. Μετάφρασις.

"Αἱ ἀρμονικαὶ αὐταὶ μελῳδίαι τῶν ψαλμῶν ἔχουν ἐπινοηθῆ πρὸς χάριν μας, ὥστε τὰ μὲν παιδὶα εἰς τὴν ἡλικίαν ἢ καὶ οἱ τελείως ἀνώριμοι εἰς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς νὰ φαίνωνται μὲν ὅτι ψάλλουν, εἰς τὴν πραγματικότητα δύμας νὰ μορφώνωνται πνευματικῶς... Ὁ ψαλμὸς εἶναι γαλήνη ψυχῶν, χορηγὸς τοῦ βραβείου τῆς εἰρήνης, αὐτός, ποὺ καταπραῦνει τὸν θόρυβον καὶ τὰ κύματα τῶν στοχασμῶν. Διότι μαλακώνει μὲν τὴν ὡργισμένην ψυχήν, σωφρονίζει δὲ ὅ,τι εἶναι ἀχαλιναγώγητον. Ὁ ψαλμὸς εἶναι αὐτός, ποὺ συνάπτει τὴν φιλίαν· εἶναι ἔνωσις τῶν χωρισμένων· συμφιλίωσις τῶν εὑρισκομένων εἰς ἔχθρικάς σχέσεις. Διότι ποῖος ἡμπορεῖ νὰ θεωρῇ ἀκόμη ὡς ἔχθρὸν ἔκεινον, μὲ τὸν ὄποιον συνήνωσε τὴν φωνήν του ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Θεόν; "Ωστε ἡ ψαλμῳδία παρέχει καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, δηλαδὴ τὴν ἀγάπην, διότι τρόπον τινὰ ἐπενόησε τὴν ψδικὴν συμφωνίαν ὡς κάποιον δεσμὸν διὰ τὴν ἔνωσιν καὶ συνταιριάζει τὸν λαὸν εἰς τὴν ἀρμονίαν τῶν φωνῶν ἐνὸς χοροῦ».

135. Μετάφρασις.

"Διότι αἱ μαστικαὶ καὶ ὑπερβαίνουσαι τὸν νοῦν μας εὐώδεις ἐμφανίσεις τῆς θείας ὡραιότητος εἶναι ἀμόλιντοι καὶ νοερῶς φαίνωνται μόνον μέσα εἰς τὰ λογικὰ ὑντα... Διότι τὸ ἀμετάβλητον δύμοιωμα τῆς θεομόρφου ἀρετῆς, ποὺ εἶναι κατασκευασμένον μὲ καλὴν μίμησιν, καθὼς ἀποβλέπει εἰς τὸ ὑπεραισθῆτὸν ἔκεινο καὶ ἀποπνέον (πνευματικὴν) εὐώδιαν κάλλος, διαμορφώνει κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸν ἔαυτόν του καὶ

τος = ἄκαμπτος· κατ' εὐθεῖαν βλέπων. — ἀπλανής = μὴ κινούμενος, σταθερός, ἔδρασις, ἀδιάσειστος. — ἵνδαλμα = μορφή, εἰκών, δύμοιωμα.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : 'Η περικοπή, ήτις δεικνύει τὸν μυστικισμὸν τοῦ ψευδο - Διονυσίου, μαρτυρεῖ, ὅτι οὗτος εἶναι γνώστης τῆς πλατωνικῆς καὶ νεοπλατωνικῆς φιλοσοφίας.

θεοειδοῦς ἀρετῆς ἀπαράγραπτον εῖδε μεμιμημένον ἄγαλμα πρὸς ἐκεῖνο τὸ νοητὸν καὶ εὐῶδες ἀφορῶν κάλλος, οὕτως ἔαντὸ τυποῖ καὶ διαπλάττει πρὸς τὸ κάλλιστον μίμημα... Οὕτω τοῖς φιλόκαλοις ἐν τῷ γραφεῖσιν ἡ πρὸς τὸ εὐῶδες καὶ κρύφιον κάλλος ἀτενής καὶ ἀπαρέγκυλτος θεωρίᾳ τὸ ἀπλανές δωρῆσεται καὶ θεοειδέστατον ἵνδαλμα».

136. Η ΕΚΛΟΓΗ ΤΩΝ ΦΙΛΩΝ (Μεγάλου Φωτίου).

«Μὴ ταχὺς ἥσθα ζευγνύειν εἰς φιλίαν· συζεύξας δέ, παντὶ τρόπῳ τὸν δεσμὸν ἄλυτον συντίχει, ἀπαν τοῦ πλησίον ἀνέχων τὸ βάρος, πλὴν εἰ ψυχῆς κίνδυνον ἐπάγει... Ἐκείνοις δὲ κέχρησο φίλοις, οἵ πρὸς ἐτέρους κατὰ πάντα καιρὸν ἀδολον διεσώσαντο τὴν φιλίαν καὶ μήτε εὐπραγοῦσι βασκανίας ἐπέβαλον ὀφθαλμόν, μήτε ἡμέλησαν δυσπραγοῦνταν. Πολλοὶ γὰρ κακῶς μὲν πράττουσιν ἐπεκούρρησάν τε καὶ συνήργησαν τοῖς φίλοις, εἳ δὲ φερομένων, δρᾶν οὐκ ἴμεργκαν τὴν εὐημερίαν· καὶ οὖς οὐκ ἥλεγξε καιρὸς συμπαθείας, τούτους ἐφώρασε τὸ πάθος τοῦ φθόνου. Κτῶ τοίνυν φίλους, μὴ τοὺς φαύλους, ἀλλὰ τοὺς ἀρίστους... μὴ ζήτει δὲ παρὰ φίλων ἀκούειν τὰ ἥδεα, ἀλλὰ τὰ ἀληθῆ μᾶλλον».

137. ΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΦΙΛΩΝ (Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Τὸν φιλοῦντά με, οὐχ δταν ἐπαινῇ με μόνον, ἀλλὰ καὶ δταν ἔγκαλῆ καὶ διορθῶται, τότε φαίνην ἀν ἔγωγε φιλεῖν. Τὸ μὲν γὰρ ἀπλῶς πάντα ἐπαινεῖν, καὶ τὰ καλῶς ἔχοντα καὶ τὰ μὴ καλῶς, οὐκ ἔστι φιλοῦντος, ἀλλ ἀπατεῶνος καὶ εἰλωνος· τὸ δὲ ἐπαινεῖν μὲν ἀν τι τῶν δεόντων γί-

136. Περικοπὴ ἑκ τῆς στ' ὁμίλιας τοῦ Μ. Φωτίου πρὸς Μιχαὴλ τὸν Ἀρχοντα Βουλγαρίας (Ἱ. Βαλέττα, Φωτίου ἐπιστολαί, ἐν Λονδίνῳ 1864, σ. 229 - 230).

α) Λεξιλογικά καὶ συντακτικά : ζεύγνυμι (ἔμαυτὸν) εἰς φιλίαν = συνάπτω φιλίαν. - ἥσθα = μεταγενέστερος τύπος τοῦ Ἰσθι ἢ ἔσο. - φωράω-ῶ = ἀνακαλύπτω.

β) Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : συντήρει· πρβλ. τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους : «Βραδέως μὲν γίγνουν φίλοι· γενόμενος δέ, πειρῶ διαμένειν». - διεσώσαντο τὴν φιλίαν· πρβλ. ἐπίσης τοὺς λόγους τοῦ Ἰσοκράτους : «Μηδένα φίλον ποιοῦ, πρὶν ἀν ἔχετάσης πῶς κέρχορται τοῖς πρότερον φίλοις». - τὸ πάθος τοῦ φθόνου· κατὰ τὸν Πλάτωνα ὁ φθόνος είναι «λύπη ἐπὶ φίλων ἀγαθοῖς ἢ οὗσιν ἢ γεγενημένοις».

τὸν διαπλάσσει εἰς τὴν ὥραιοτάτην ἀπομίμησιν ἔκεινου... Τοιουτοτρόπως
ἡ σταθερὰ καὶ ἄκαμπτος θεωρητικὴ ἐνατένισις πρὸς τὸ ἀποπνέον
εὔηδιαν καὶ μυστικὸν κάλλος θὰ χαρίσῃ εἰς τοὺς ἀγαπῶντας τὸ ὥραιον
ζωγράφους, οἱ ὅποιοι (τρόπον τινὰ) εἶναι μέσα εἰς τὸν νοῦν, τὸ ἔνδαλμα
(ὅμοιωμα), ποὺ εἶναι σταθερὸν καὶ ἔχει μορφὴν πάρα πολὺ διμοίαν πρὸς
τὴν μορφὴν τοῦ Θεοῦ».

136. Μετάφρασις.

«Νὰ μὴ συνάπτης γρήγορα φιλίαν· ἔὰν δὲ συνάψῃς, νὰ διατηρῆς
μὲ κάθε τρόπον τὸν δεσμὸν ἀδιάλυτον, βαστάζων ὅλον τὸ βάρος τοῦ
πλησίον, ἔκτὸς ἔὰν αὐτὸς ἔχῃ ὡς συνέπειαν κίνδυνον τῆς ψυχῆς... Νὰ χρη-
σιμοποιῆς ὡς φίλους ἔκεινους, οἱ ὅποιοι πάντοτε διετήρησαν εἰλικρινῆ
τὴν φιλίαν πρὸς ἄλλους καὶ οὕτε τοὺς εἰδόν μὲ μάτι· ζηλοτυπίας, ὅταν
ἥσαν εὐτυχεῖς, οὕτε ἔδειξαν δι' αὐτοὺς ἀδιαφορίαν, ὅταν εἶχον ἀτυχίας.
Διότι πολλοὶ παρέσχουν συνδρομὴν καὶ ἐβοήθησαν τοὺς φίλους, ὅταν
οὗτοι εύρισκοντο εἰς δυστυχίαν, ἀλλ' ὅταν οὗτοι ηύτυχουν, δὲν ἡμπο-
ροῦσαν νὰ βλέπουν τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν· καὶ ἔκεινους, τοὺς ὅποι-
ους δὲν ἔφανέρωσεν ὁ καιρὸς τῆς συμπαθείας, τοὺς ἀνεκάλυψε τὸ πά-
θος τοῦ φθόνου. Νὰ ἀποκτᾶς λοιπὸν φίλους, ὅχι τοὺς φαύλους, ἀλλὰ
τοὺς ἀρίστους... Νὰ μὴ ζητῇς δὲ ἀπὸ τοὺς φίλους νὰ ἀκούῃς τὰ εὐχά-
ριστα, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἀληθινά».

137. Μετάφρασις.

«Δι' ἔκεινον, ποὺ εἶναι φίλος μου, θὰ ἔλεγον, ὅτι μὲ ἀγαπᾷ, ὅχι
μόνον ὅταν μὲ ἐπαινῇ, ἀλλὰ καὶ ὅταν μὲ κατηγορῇ καὶ μὲ διορθώνῃ.
Διότι τὸ νὰ ἐπαινῇ κανεὶς ὅλα ἀνεξαιρέτως, καὶ ἔκεινα, ποὺ ἔχουν κα-
λῶς, καὶ ἔκεινα, ποὺ δὲν ἔχουν καλῶς, δὲν εἶναι γνώρισμα φίλου, ἀλλ'
ἀπατεῶνος καὶ εἰρωνος· τὸ νὰ ἐπαινῇ δὲ κανεὶς, ἂν μὲν γίνεται κάτι ἀπὸ
τὰ πρέποντα, νὰ κατηγορῇ δέ, ἂν γίνεται κάποιο σφάλμα, τοῦτο εἶναι
γνώρισμα φίλου καὶ κηδεμόνος... Τὸν μὲν λοιπὸν ἔχθρὸν δὲν τὸν δέχο-

137. Περικοπὴ ἑκ τῆς διμίλιας τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὸ «Σαῦλε, Σαῦλε,
τὶ μὲ διώκεις; » (Πράξ. θ', 4) ('Ε.Π. 51, 131).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** προσιέματι τινα = ἀφήνω κάποιον
νὰ ἔλθῃ πλησίον μου, προσδέχομαι αὐτόν.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** φησὶ τις· ἐν Παροιμ. κζ', 6.

νηται, ἐγκαλεῖν δὲ ἀν τι διαμαρτάνηται, τοῦτο φίλον καὶ κηδεμόνος... Τὸν μὲν οὖν ἔχθρὸν οὐδὲ ἐπαινοῦντα δέχομαι, τὸν δὲ φίλον καὶ ἐγκαλοῦντα προσίεμα. Ἐκεῖνος, καν̄ φιλῇ με, ἀηδῆς ἐστιν οὗτος, καν̄ τραυματίζῃ με, ποθεινός ἐστιν ἐκείνου τὸ φίλημα ὑποφίας γέμει, τούτου τὸ τραῦμα κηδεμονίαν ἔχει. Διὰ τοῦτο, φησί τις: «Ἀξιοπιστότερα τραύματα φίλον ἢ ἐκούσια φιλήματα ἔχθροῦ».

138. Ο ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΑΞΙΑΙ-ΕΝΟΤΗΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ (Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Ἐνθα ἀν ἢ ἀγάπη, πάντα οἰστά ἐστιν. «Σπουδάζοντες, φησί, τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης». Τί ἐστιν ἐνότης πνεύματος: Καθάπερ ἐν σώματι πνεῦμά ἐστι τὸ πάντα συνέχον καὶ ἐν τι ποιοῦν τὸ ἐν διαφόροις ὃν μέλεσιν οὕτω δὴ καὶ ἐταῦθα. Διὰ γὰρ τοῦτο τὸ Πνεῦμα ἐδόθη, ἵνα τοὺς γένει καὶ τρόποις διαφόροις διεστηκότας ἐνώσῃ. Ὁ γὰρ γέρων καὶ ὁ νέος, ὁ πένης καὶ ὁ πλούσιος, ὁ παῖς καὶ ὁ ἔφηβος, ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ πᾶσα ψυχὴ ἐν τι γίνεται καὶ μᾶλλον ἢ εἰ σῶμα ἐν ἦν. Ταύτης γὰρ τῆς συγγενείας πολλῷ μείζων ἐκείνη καὶ πλείων ἡ ἀκρίβεια τῆς ἐνώσεως. Ἡ γὰρ τῆς ψυχῆς συνάφεια ἀκριβεστέρα ἐστὶν δσῷ καὶ ἀπλῇ καὶ μονοειδῆς ἐστι. Πᾶς δὲ αὕτη φυλάττεται; «Ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης». Οὐκ ἐστιν ἐν ἔχθρᾳ καὶ διαστάσει ταύτην εἶναι... Καλὸς οὗτος ὁ δεσμός· τούτῳ τῷ δεσμῷ καὶ ἀλλήλοις καὶ πρὸς τὸν Θεὸν συνδήσωμεν ἡμᾶς ἀντούς... Ὁ ἰσχυός καὶ δεδεμένος μετὰ τοῦ ἀσθενοῦς διαβαστάζει τε ἐκεῖνον καὶ οὐν ἀφίησιν ἀπολέσθαι· καν̄ μετὰ τοῦ φαθύμου προσδεθῆ, διεγέρει μᾶλλον αὐτόν. «Ἄδελφὸς γὰρ ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος, φησίν, ὡς πόλις ὁ χυρά». Ταύτην τὴν ἀλυσιν οὐχ ὅδῶν διάστημα κωλῦσαι δύναται, οὐκ οὐδανός, οὐ γῆ, οὐ θάνατος, οὐκ ἄλλο οὐδέν, ἀλλὰ πάντων ἐστὶ κρείτων καὶ ἰσχυροτέρα».

138. Περικοπὴ ἐκ τοῦ ‘Υπομνήματος Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολὴν (‘Ε.Π. 62, 72 - 73).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά** : οἰστὸς = ὑποφερτός.-ἀκρίβεια = ἡ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὁρθῇ ἐκτέλεσις, τελεία πραγματοποίησις. - διαβαστάζω = μεταφέρω κάτι εἰς τὸ ἀπέναντι μέρος, στήριζω εἰς τὴν πορείαν.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις** : «σπουδάζοντες... ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης» · Ἐφεσ. 5', 3. - «ἀδελφὸς γὰρ... ὡς πόλις ὁ χυρά». Παροιμ. ιη', 19.

μαι, οὕτε ὅταν ἐπαινῇ, τὸν δὲ φίλον ἀφήνω νὰ ἔλθῃ πλησίον μου καὶ ὅταν μὲ κατηγορῇ. Ἐκεῖνος, καὶ ἐὰν ἔκδηλώῃ ἀγάπην πρὸς ἐμέ, εἶναι ἀηδῆς· αὐτός, καὶ ὅταν μοῦ προξενῇ τραύματα, εἶναι ἐπιθυμητός· τὸ φίλημα ἐκείνου εἶναι γεμάτο ἀπὸ ὑποψίαν, τὸ τραύμα ἐξ αὐτοῦ εἶναι ἀποτέλεσμα κηδεμονίας. Διὰ τοῦτο λέγει αἱποιος· «Ἐμπνέουν περισσοτέραν ἐμπιστούμην τὰ τραύματα ἐκ τοῦ φίλου παρὰ τὰ ἔκούσια φιλήματα τοῦ ἔχθροῦ».

138. Μετάφρασις.

«"Οπου ὑπάρχει ἀγάπη, ἐκεῖ εἶναι ὅλα ὑποφερτά. «Προσπαθοῦντες, λέγει (ὁ Ἀπόστολος), μὲ ἐπιμέλειαν νὰ διατηρῆτε τὴν ἐνότητα, τὴν ὄποιαν μᾶς ἔδωκε τὸ Πνεῦμα, διὰ τοῦ συνδέσμου τῆς εἰρήνης ». Τὶ εἶναι ἡ ἐνότης τοῦ Πνεύματος; "Οπως ἀκριβῶς εἰς τὸ σῶμα τὸ πνεῦμα εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ συγχρατεῖ (συνέχει) ὅλα καὶ κάνει ἔνα πρᾶγμα ἐκεῖνο, τὸ ὄποιον ὑπάρχει εἰς τὰ διάφορα μέλη· τοιουτορόπως λοιπὸν γίνεται καὶ ἐδῶ. Διότι δὲ αὐτὸν τὸ σκοπὸν ἐδόθη τὸ Πνεῦμα, διὰ νὰ ἐνώσῃ ἐκείνους, οἱ ὄποιοι ἡσαν χωρισμένοι μὲ τὴν διαφορετικὴν καταγωγὴν καὶ τὰς διαφορετικὰς συνηθείας. Διότι δὲ γέρων καὶ δὲ νέος, δὲ πτωχὸς καὶ δὲ πλούσιος, τὸ παιδὶ καὶ δὲ ἔφηβος, ἡ γυναίκα καὶ δὲ ἄνδρας καὶ κάθε ἄλλη ψυχὴ (ὑπαρξίεις) γίνεται μία ἐνότης, πολὺ τελειοτέρα τῆς σωματικῆς ἐνότητος. Διότι ἀπὸ τὴν σωματικὴν αὐτὴν συγγένειαν εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα ἐκείνη, ἐνῷ ἡ τελειότης τῆς (ψυχικῆς) ἐνώσεως εἶναι περισσοτέρα. Διότι ἡ ψυχικὴ σύνδεσις εἶναι περισσότερον τελεία, ὅπως ἐπίσης εἶναι ἀπόλυτος καὶ μοναδική. Πῶς δὲ αὐτὴ ἐξασφαλίζεται; «Μὲ τὸν σύνδεσμον τῆς εἰρήνης ». Δὲν εἶναι δυνατὸν (ἡ σύνδεσις) αὐτὴ νὰ ὑπάρξῃ μέσα εἰς τὴν ἔχθραν καὶ τὴν διχόνοιαν... Ὁραῖος εἶναι δὲ δεσμὸς αὐτός· μὲ αὐτὸν τὸν δεσμὸν ἂς δέσωμεν μαζὶ τοὺς ἑαυτούς μας καὶ μεταξύ των καὶ μὲ τὸν Θεόν... Ὁ ἴσχυρὸς καὶ δεμένος μὲ τὸν ἀσθενῆ καὶ στηρίζει αὐτὸν εἰς τὴν πορείαν του καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ χαθῇ· καὶ ἐν δεθῆ μαζὶ μὲ τὸν νωθρὸν (ὀκνηρόν), διεγείρει περισσότερον τὴν προθυμίαν του. «Διότι, λέγει, ἔνας ἀδελφός, ὅταν βοηθήσται ἀπὸ ἄλλον ἀδελφόν, εἶναι σὰν μία πόλις ὡχυρωμένη». Αὐτὴν τὴν ἀλυσίδα δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὴν ἐμποδίσῃ οὕτε ἡ ἀπόστασις τῶν δρόμων, οὕτε ὁ οὐρανός, οὕτε ἡ γῆ, οὕτε ὁ θάνατος, οὕτε τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ ἡ ἀλυσίδα αὐτὴ εἶναι ἀπὸ ὅλα ἀνωτέρα καὶ ἴσχυροτέρα».

139. Η ΑΛΛΗΛΕΞΑΡΤΗΣΙΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ('Ισιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου).

« Ἡ εἰρήνη τῇ δικαιοσύνῃ συγκεκραμένη θεῖόν ἐστι χρῆμα· εἰ δὲ θατέρα ἀνευ τῆς ἑτέρας εἴη, λυμαίνεται τὸ τῆς ἀρετῆς κάλλος. Ἐστι μὲν γὰρ εἰρήνη καὶ λησταῖς πρὸς ἑαυτοὺς καὶ λόκοις· τοῖς μὲν ἐπὶ λύμη τῶν ἀνθρώπων, τοῖς δὲ ἐπ’ ὀλέθρῳ τῶν προβάτων. Ἀλλ’ οὐκ ἄν καλέσαιμι ταύτην εἰρήνην τὴν τῇ δικαιοσύνῃ μὴ κοσμουμένην. Εἰ δ’ αὐτῇ συνέλθοι, δύντας εἰρήνην κεκλήσεται. Διὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔφη· « Οὐκ ἥλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν ». Οτι γὰρ οὐ πᾶσαν εἰρήνην, ἀλλὰ τὴν τῇ κακίᾳ συνεζευγμένην ἀποκηρύττει, ἀλλαχοῦ φησι· « Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν ». Εἰρήνη γὰρ δύντας ἐκείνη ἐστίν, ή τῇ δικαιοσύνῃ καὶ τῇ εὐσεβείᾳ σεμνυνομένην ».

140. Η ΠΛΕΟΝΕΞΙΑ ΑΔΙΚΕΙ ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΝ ΣΥΝΟΛΟΝ (Μεγάλου Βασιλείου).

« Σὺ δὲ οὐ πλεονέκτης; Σὺ δὲ οὐκ ἀποστεφητής, ἢ πρὸς οἰκονομίαν ἐδέξω, ταῦτα ἵδια σεαυτοῦ ποιούμενος; Ἡ δὲ μὲν ἐνδεδυμένον ἀπογυμνῶν λωποδύτης ὀνομασθήσεται, δὲ δὲ τὸν γυμνὸν μὴ ἐνδύων, δυνάμενος τοῦτο ποιεῖν, ἀλλης τινός ἐστι προσηγορίας ἀξιος; Τοῦ πεινῶντός ἐστιν δὲ ἀρτος, διὸ σὺ κατέχεις τοῦ γυμνητεύοντος τὸ ἴματιον, διὸ φυλάσσεις ἐν ἀποθήκαις τοῦ ἀνυποδέτου τὸ ὑπόδημα, διὸ παρὰ σοὶ κατασήπεται τὸν χορῆσσον τὸ ἀργύριον, διὸ κατορύξας ἔχεις. Ωστε τοσούτους ἀδικεῖς, δσοις παρέχειν ἐδύνασο ».

141. ΠΕΡΙΘΑΛΨΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΤΩΝ ΠΑΣΧΟΝΤΩΝ (Γρηγορίου Ναξιανζηνοῦ).

« Καθαρθῶμεν οὖν ἐλεήσαντες καὶ λευκαρθῶμεν, οἱ μὲν ὡς ἔριον, οἱ δὲ ὡς χιών, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς εὐσπλαγχνίας... »Εως ἔτι και-

139. 'Η ύπ' ἀριθ. σμστ' ἐπιστολὴ ἐκ τοῦ γ' βιβλίου τῶν ἐπιστολῶν 'Ισιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου ('Ε.Π. 78, 924-925).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : μάχαιραν· Ματθ. 1', 34. 'Η μάχαιρα, πολεμικὸν δπλον, ἀναφέρεται συνεκδοχικῶς καὶ μετωνυμικῶς πρὸς δήλωσιν τοῦ πολέμου, δηλαδὴ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν διαχωρισμῶν, οἱ δόποιοι γίνονται ἐξ αἰτίας τοῦ Εὔαγγελου. - ειρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. 'Ιωάν. 1δ', 27.

140. Περικοπὴ ἐκ τῆς ὅμιλίας τοῦ Μ. Βασιλείου περὶ πλεονεξίας ('Ε.Π. 31, 276-277).

139. Μετάφρασις.

« Ἡ εἰρήνη, ποὺ εἶναι ἀχωρίστως συνδεδεμένη μὲ τὴν δικαιοσύνην, εἶναι θεῖον πρᾶγμα· ἐὰν ἔκαστη ἐκ τῶν δύο ὑπάρχῃ χωρὶς τὴν ἄλλην, ἔξαφανίζει (καταστρέφει) τὸ κάλλος τῆς ἀρετῆς. Διότι ὑπάρχει βέβαια εἰρήνη ἀνάμεσα καὶ εἰς ληστὰς καὶ εἰς λύκους· εἰς τοὺς μὲν πρώτους πρὸς κακοποίησιν τῶν ἀνθρώπων, εἰς τοὺς ἄλλους δὲ διὰ τὴν ἔξολόθρευσιν τῶν προβάτων. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἡμποροῦσα νὰ δονομάσω (πραγματικὴν) εἰρήνην αὐτὴν, ἡ ὁποία δὲν στολίζεται μὲ τὴν δικαιοσύνην. Ἐὰν δὲ συμβαδίσῃ μὲ αὐτὴν, θὰ δονομασθῇ πραγματικὰ εἰρήνη. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς εἶπε· « δὲν ἥλθα, διὰ νὰ ἐπιφέρω εἰρήνην εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν ». "Οτι βέβαια (δικύριος) δὲν ἀποκηρύγτει κάθε εἰρήνην, ἀλλὰ ἐκείνην, ἡ ὁποία εἶναι συνηνωμένη μὲ τὴν κακίαν, τὸ λέγει ἄλλον· « Σᾶς δίδω τὴν ἰδικήν μου εἰρήνην ». Διότι πραγματικὴ εἰρήνη εἶναι ἐκείνη, ἡ ὁποία καμαρώνει (ὑπερηφανεύεται) διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν εὔσεβειαν ».

140. Μετάφρασις.

« Σὺ δὲ δὲν εἶσαι πλεονέκτης; Σὺ δὲν εἶσαι ἄρπαξ, ἐφ' ὅσον σφετερίζεσαι (οἰκειοποιεῖσαι) σὰν ἰδικά σου ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐδέχθης ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ νὰ τὰ διαχειρισθῆς ὡς οἰκονόμος; Ἡ ἐκεῖνος μέν, ὁ ὁποῖος ἀφαιρεῖ τὰ ἐνδύματα ἀπὸ κάποιον καὶ τὸν ἀφήνει γυμνὸν θὰ δονομασθῇ λωποδύτης, ἐκεῖνος δέ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐνδύει τὸν γυμνόν, ἐνῷ ἡμπορεῖ νὰ τὸ κάμη, εἶναι ἄξιος ἄλλης δονομασίας (ἐκτὸς τῆς δονομασίας (λωποδύτης)); Ὁ ἄρτος, τὸν ὁποῖον σὺ κατακρατεῖς, ἀνήκει εἰς τὸν πεινασμένον· τὸ ἔνδυμα, ποὺ σὺ φυλάσσεις εἰς ἀποθήκας, ἀνήκει εἰς τὸν γυμνόν· τὸ ὑπόδημα, ποὺ σαπίζει εἰς σέ (εἰς τὸ σπίτι σου), ἀνήκει εἰς τὸν ἀνυπόδητον· τὸ χρῆμα, ποὺ τὸ κατακρατεῖς χωμένον εἰς τὴν γῆν, ἀνήκει εἰς ἐκείνον, ποὺ ἔχει ἀνάγκην. "Ωστε τόσους ἀδικεῖς, εἰς ὅσους θὰ ἡμποροῦσες νὰ δίδης (εὔεργεσίας) ».

141. Μετάφρασις.

« Ἄς καθαρίσωμεν λοιπὸν τοὺς ἔαυτούς μας μὲ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ ἂς λευκάνωμεν τοὺς ἔαυτούς μας, ἄλλοι μὲν ὅπως τὸ μαλλί, ἄλλοι

141. Περικοπὴ ἐκ τοῦ 1^ο λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου περὶ φιλοπτωχίας ('Ε.Π. 35, 908 - 909).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : ως ἡ Μαρία· Ἰωάν. 1β', 3. — σμύρνη· Ματθ. β', 11. Σμύρνα εἶναι τὸ φυτικὸν ἄρωμα, ὅπερ φυσικῶς ἢ δι' ἐγκοπῆς

ρός, Χριστὸν ἐπισκεψάμεθα, Χριστὸν θεραπεύσωμεν, Χριστὸν θρέψωμεν, Χριστὸν ἐνδύσωμεν, Χριστὸν συναγάγωμεν, Χριστὸν τιμήσωμεν, μὴ τραπέζη μόνον, ὡς τινες, μηδὲ μύροις, ὡς ή Μαρία, μηδὲ τάφῳ μόρον, ὡς Ἰωσῆφ ὁ Ἀριμαθαῖος, μηδὲ τοῖς πρὸς τὴν ταφήν, ὡς Νικόδημος, μηδὲ χρυσῷ καὶ λιβάνῳ καὶ σμύρῃ, ὡς οἱ μάγοι πρὸ τῶν εἰρημένων ἀλλ’ ἐπειδὴ ἔλαιον θέλει καὶ οὐ θυσίαν ὅ πάντων Λεσπότης, καὶ ὑπὲρ μυριάδας ἀργῶν πιόνων ἡ εὐσπλαγχνία, ταύτην εἰσφέρωμεν αὐτῷ διὰ τῶν δεομένων καὶ χαμαὶ σήμερον ἐρρυμένων, ἵνα, ὅταν ἐνθένδε ἀπαλλαγῶμεν, δέξωνται ἡμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς ».

142. ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ (Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

« Καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ » καὶ τὸν νόμον ἀναγνοὺς τοῦτόν φησι (Παῦλος): « Τὸ μνητήριον τοῦτο μέγα ἔστι ». Πῶς μέγα ἔστιν; Εἰπέ μοι. « Οτι τὸν ἄπαντα θαλαμενομένη ἡ κόρη χρόνον, μηδέποτε τὸν ρυμφόιον ἔωρακνία, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας οὕτω ποθεῖ καὶ στέργει ὡς σῶμα οἰκεῖον πάλιν ὁ ἀνήρ, ἣν οὐδέποτε εἰλειρ, ἢς οὐδέποτε τῆς ἐν λόγῳ ἐκοινώνησε συνονοσίας, ταύτην κάκεντος ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ἀπάντων προτίθησι, καὶ τῶν φίλων καὶ τῶν οἰκείων καὶ τῶν γεννησαμένων αὐτῶν. Οἱ γονεῖς πάλιν, ἀν μὲν ἐξ ἐτέρας ὑποθέσεως ἀφαιρεθῶσι χρήματα, δάκρυνται, ἀλγοῦσιν, εἰς δικαστήριον τὸν ἀφελομένους ἔλκουντις ἄνθρωπων δὲ πολλάκις μηδέποτε δρθέντι, μηδὲ γνωρισθέντι, καὶ τὴν θυγατέρα τὴν ἐαυτῶν καὶ προῖκα χρημάτων πολλῶν ἐγχειρίζονται. Καὶ χαίρονται τοῦτο ποιοῦντες καὶ οὐχ ἥγονται ζημίαν εἶναι τὸ γυνόμενον ἀλλ’ δρῶντες τὴν θυγατέρα ἀπαγομένην, οὐ συνηθέας μέμνηται, οὐκ ἀλγοῦσιν, οὐ δάκρυνται, ἀλλὰ καὶ εὐχαριστοῦνται καὶ εὐχῆς ἔργον εἶναι νομίζονται τὸ καὶ τὴν θυγατέρα ἰδεῖν τῆς οἰκίας

ἀπορρέει ἐκ τοῦ δένδρου, τὸ ὅποιον δινομάζεται βαλσαμόδενδρον ἡ μύρρα. Τὸ δέρωμα τοῦτο ἔχρησιμο ποιείτο εἴτε ὡς θυμίαμα, εἴτε ὡς ἄρωμα ἐνδυμάτων, στολισμοῦ νεκρῶν κ.λπ.

142. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου « περὶ τοῦ ποίας δεῖ ἀγεσθαι γυναῖκας » (Ε.Π. 51, 230).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις: «καταλείψει... γυναῖκα αὐτοῦ». Γεν. β', 24. — «τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἔστιν»· Ἐφεσ. ε', 32.

δὲ ὅπως τὸ χιόνι, ἀναλόγως πρὸς τὴν εὐσπλαγχνίαν (τὴν δποίαν θὰ δεῖξωμεν)... Ἐφ' ὅσον εἶναι ἀκόμη καιρὸς (εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν), ἀς ἐπισκεψθῶμεν τὸν Χριστόν, ἀς ὑπηρετήσωμεν (περιποιηθῶμεν) τὸν Χριστόν, ἀς δώσωμεν τροφὴν εἰς τὸν Χριστόν, ἀς ἐνδύσωμεν τὸν Χριστόν, ἀς περιμαζεύσωμεν (εἰς τὸ σπίτι μας) τὸν Χριστόν, ἀς τιμήσωμεν τὸν Χριστὸν δχι μόνον μὲ τὸ τραπέζι, ὅπως ἔκαμπαν μερικοί, οὔτε (μόνον) μὲ τὰ ἀρώματα, ὅπως ἔκαμπεν ἡ Μαρία, οὔτε μόνον μὲ τὸν τάφον, ὅπως δὲ Ἱωσῆφ ποὺ ἤτο ἀπὸ τὴν Ἀριμαθαίαν, οὔτε (μόνον) μὲ τὰ ἀναργκαῖα διὰ τὸν ἐνταφιασμόν, ὅπως δὲ Νικόδημος, οὔτε μὲ χρυσάφι καὶ λιβάνι καὶ σμύρναν, ὅπως ἔκαμπαν οἱ μάγοι πρὶν ἀπὸ αὐτούς, τοὺς δποίους ἔχομεν ἀναφέρειν ἀλλ' ἐπειδὴ δὲ Κύριος τῶν ὅλων θέλει ἐκδήλωσιν τοῦ ἔλέους καὶ δχι ἔξωτερικὴν θυσίαν καὶ ἐπειδὴ δὲ εὐσπλαγχνία εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ ἀναρίθμητα καλοθρεψμένα ἀρνιά (ποὺ προσφέρονται διὰ νὰ θυσιασθοῦν), ἀς προσφέρωμεν αὐτὴν εἰς αὐτὸν δι' ἐκείνων, οἱ δποίοι ἔχουν ἀνάγκην καὶ εἶναι πεταγμένοι σήμερον κατὰ γῆς, διὰ νὰ μᾶς ὑποδεχθοῦν εἰς τὰ αἰώνια σκηνώματα, ὅταν φύγωμεν ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν ».

142. Μετάφρασις.

« Θὰ ἐγκαταλείψῃ δὲ ἄνθρωπος τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα καὶ θὰ προσκολληθῇ εἰς τὴν γυναικά του »· καὶ ἀφοῦ δὲ Παῦλος ἀνέγνωσεν (εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην) τὸν νόμον αὐτόν, λέγει· « Ἡ μυστηριώδης αὐτὴ ἀλήθεια (ποὺ ἀπεκαλύφθη ἀπὸ τὸν Θεὸν) εἶναι μεγάλης σημασίας ». Διατί εἶναι μεγάλης σημασίας; Νὰ μοῦ εἰπης (Παῦλε). Διότι, ἐνῷ δὲ κόρη ὅλον τὸν χρόνον ἔζη εἰς ἔνα θάλαμον χωρὶς νὰ ἔχῃ ἵδει τὸν νυμφίον, ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τόσον πολὺ ἐπιθυμεῖ τὴν παρουσίαν του καὶ δεικνύει στοργὴν πρὸς αὐτόν, ὡς πρὸς ἴδικόν της σῶμα· ἔξ άλλου δὲ ἀνδρας αὐτὴν, τὴν δποίαν οὐδέποτε (προηγουμένως) εἶδε, μὲ τὴν δποίαν ποτὲ (προηγουμένως) δὲν ἔκαμε μίαν συνομιλίαν, αὐτὴν (λοιπὸν) καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν προτιμᾷ ἀπὸ ὅλα, καὶ ἀπὸ τοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ αὐτοὺς τοὺς γονεῖς. Οἱ γονεῖς ἐπίσης, ἐὰν μὲν διὰ κάποιαν ἀλληγορίαν διαπίστωσαν τὴν προστοῦν στέρησιν χρημάτων, δυσαρεστοῦνται, αἰσθάνονται πόνον, σύρουν εἰς δικαστήριον ἐκείνους, οἱ δποίοι ἀφήρεσαν αὐτά· εἰς ἔνα ἄνθρωπον δέ, τὸν δποίον πολλὰς φορὰς ποτὲ δὲν εἶδον οὔτε ἐγνώρισαν, παραδίδουν τὴν κόρην των καὶ προϊκαὶς ἀπὸ πολλὰ χρήματα. Καὶ ἔχουν χαράν, ποὺ κάνουν αὐτό, καὶ δὲν νομίζουν, ὅτι αὐτό, τὸ δποίον γίνεται, εἶναι ζημία· ἀλλ' ὅταν βλέπουν τὴν

έξαγομένην καὶ πολλὰ μετ' ἐκείνης χρήματα. Ταῦτα οὖν ἀπαντά ἐν-
νοήσας δὲ Παῦλος, διτὸς γονεῖς ἀφέντες ἀμφότεροι ἀλλήλοις συν-
δεσμοῦνται καὶ χρόνου τοσούτου συνηθείας ἡ τότε σύντυχία τυραννι-
κωτέρα γίνεται, καὶ συνιδών, διτὸς οὐκ ἔστι τοῦτο ἀνθρώπινον, ἀλλ' ὁ
Θεὸς τοὺς ἔρωτας τούτους ἐγκατέσπειρε καὶ τοὺς ἐκδιδόντας καὶ τοὺς
ἐκδιδομένους μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιεῖν παρεσκενάσε, φησί· «Τὸ μυ-
στήριον τοῦτο μέγα ἔστιν».

143. ΠΡΟ·Υ·ΠΟΘΕΣΙΣ ΚΑΙ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΠΙΤΥΧΟΥΣ ΓΑΜΟΥ (Ίωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

«Ἐν μόρον ζητῶμεν, ψυχῆς ἀρετὴν καὶ εὐγένειαν τρόπων, ἵνα
εἰρήνης ἀπολαύωμεν, ἵνα ἐντρυφῶμεν ἐν ὅμονοιᾳ καὶ ἀγάπῃ διηρεκεῖ.
Οὐ μὲν γὰρ εὔπορον λαβὼν γυναῖκα, δέσποιναν μᾶλλον ἔλαβεν ἡ γυ-
ναῖκα... Οὐ δὲ διμότιμον ἡ πενεστέραν λαβὼν γυναῖκα, βοηθὸν καὶ σύμ-
μαχον ἔλαβε καὶ πάντα εἰς τὴν οἰκίαν εἰσήγαγε τὰ ἀγαθά... Μὴ τοίνυν
τοῦτο ζητῶμεν δπως χρήματα ἔχωμεν, ἀλλ' δπως εἰρήνην, δπως ἥδο-
νῆς ἀπολαύωμεν διὰ τοῦτο γάμος, οὐχ ἵνα πολέμου καὶ μάχης τὰς οἰ-
κίας ἐμπιπλῶμεν, οὐχ ἵνα ἔρεις καὶ φιλονεκίας ἔχωμεν, οὐχ ἵνα πρὸς
ἀλλήλους διαστασιάζωμεν καὶ ἀβίωτον τὸν βίον ποιῶμεν, ἀλλ' ἵνα βο-
ηθείας ἀπολαύωμεν καὶ λιμένας ἔχωμεν καὶ καταφυγήν καὶ παραμυθίαν
τῶν ἐπικειμένων κακῶν, ἵνα μεδ' ἥδονῆς τῇ γυναικὶ διαλεγώμεθα...»

Ταῦτα οὖν ἀπαντά ἐννοοῦντες, μὴ χρήματα περισκοπῶμεν, ἀλλὰ
τρόπων ἐπιείκειαν καὶ σεμνότητα καὶ σωφροσύνην. Γυνὴ γὰρ σώφρων
καὶ ἐπιεικῆς καὶ μετρία, κανὸν πένης ἦ, τὴν πενίαν πλούτου βέλτιον δια-
θεῖναι δυνήσεται· ὥσπερ ἡ διεφθαρμένη καὶ ἀκόλαστος καὶ φίλερις,
κανὸν μυριόντων εῖναι θησαυροὺς ἔνδον κειμένους, ἀνέμον παντὸς τάχιον
αὐτοὺς ἐκφυσήσασα, καὶ συμφοραῖς μυριάσι μετὰ τῆς πενίας περιβάλ-
λει τὸν ἄνδρα. Μὴ τοίνυν πλοῦτον ζητῶμεν, ἀλλὰ τὴν χοησομένην κα-
λῶς τοῖς οὖσιν...» Αὐτὸν τὰ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς οικονομήσωμεν, τὸν Θεὸν
ἄει παρακαλοῦντες μεστήν γενέσθαι τῶν πραττομένων ἀπάντων, οὐκ
ἀποστάσιον ἔσται ποτέ, οὐ μοιχείας ὑποψία, οὐ ζηλοτυπίας πρόφρασις,
οὐ μάχη καὶ ἔρις, ἀλλὰ πολλῆς μὲν ἀπολαυσόμεθα τῆς εἰρήνης, πολλῆς

143. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Χρυσοστόμου «περὶ τοῦ ποίας δεῖ
ἄγεσθαι γυναῖκας» (Ἐ.Π. 51, 231 - 232 καὶ 240).

κόρην νὰ ὀδηγῆται (ἀπὸ τὸν σύζυγον) μακράν, δὲν σκέπτονται τὰς συνθήσεις (ἀπὸ τὴν κοινὴν ζωὴν μὲ τὴν κόρην των), δὲν λυποῦνται, δὲν δυσαρεστοῦνται, ἀλλὰ καὶ εὐγνωμονοῦν καὶ θεωροῦν, ὅτι ἡτο εὐχῆς ἔργον, ὅτι εἶδον καὶ τὴν θυγατέρα νὰ μεταφέρεται ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ πολλὰ χρήματα (πράγματα) μαζὶ μὲ ἐκείνην. "Ολα αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν του δ Παῦλος, ὅτι δηλαδή, ἀφοῦ καὶ οἱ δύο ἐγκατέλειψαν τοὺς γονεῖς, δένονται μαζὶ μεταξύ των μὲ τὰ δεσμὰ τοῦ γάμου καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ συνένωσις τῆς τύχης των ἀσκεῖ ἐπάνω των μεγαλυτέρων κυριαρχικὴν δύναμιν ἀπὸ ἐκείνην, τὴν δποίαν ἀσκεῖ ἡ τόσον μακροχρόνιος συνήθεια, καὶ ἀφοῦ (δ Παῦλος) ἀντελήφθη (ἐγνώρισε) καλῶς ὅτι αὐτὸς (ἡ ἀγάπη αὐτῆς) δὲν εἶναι κάτι τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς ἐγκατέσπειρεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔρωτας αὐτοὺς καὶ προητίμασε καὶ τοὺς γονεῖς, οἱ δποῖοι δίδουν ἔξω τῆς οἰκίας τὸ παιδί τους, καὶ τὰ παιδιά, τὰ δποῖα δίδονται, νὰ κάμουν αὐτὸς μὲ χαράν, λέγει: «Τὸ μαστήριον τοῦτο εἶναι μεγάλης σημασίας».

143. Μετάφρασις.

«"Ἄς ζητῶμεν μόνον ἐν πρᾶγμα, τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς καὶ τὴν λεπτότητα τῶν τρόπων, διὰ νὰ ἀπολαμβάνωμεν εἰρήνην, διὰ νὰ εὐρίσκωμεν ἀπόλαυσιν μέσα εἰς διαρκῆ ὅμονοιαν καὶ ἀγάπην. Διότι ὅποιος ἔλαβε πλούσιαν γυναῖκα, ἔλαβε μᾶλλον κυρίαν (ἀφέντραν) παρὰ σύζυγον... "Οποιος δὲ ἐπῆρεν ὡς σύζυγον ἴσοτιμον ἡ πτωχοτέρων γυναῖκα, αὐτὸς ἐπῆρε βοηθὸν καὶ σύμμαχον καὶ ἔφερε μέσα εἰς τὸ σπίτι ὅλα τὰ ἀγαθά... Νὰ μὴ ζητῶμεν λοιπὸν αὐτό, πῶς νὰ ἔχωμεν χρήματα, ἀλλὰ πῶς νὰ ἔχωμεν εἰρήνην, πῶς νὰ ζῶμεν εὐχάριστα· διὰ τοῦτο ὑπάρχει ὁ γάμος, ὅχι διὰ νὰ γεμίζωμεν τὰ σπίτια μὲ συμπλοκὴν καὶ μάχην, ὅχι διὰ νὰ ἔχωμεν διενέξεις καὶ φιλονικίας, ὅχι διὰ νὰ ἔχωμεν διχόνοιαν μεταξύ μας καὶ νὰ κάνωμεν τὸν βίον ἀβίωτον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπολαμβάνωμεν βοήθειαν καὶ νὰ ἔχωμεν λιμάνι καὶ καταφύγιον καὶ παρηγορίαν διὰ τὰ κακά, ποὺ προσεγγίζουν, διὰ νὰ ἔχωμεν εὐχάριστον ἀνταλλαγὴν σκέψεων μὲ τὴν γυναῖκα..."

"Ἐχοντες λοιπὸν ὅλα αὐτὰ εἰς τὸν νοῦν μας, ἃς μὴ στρέφωμεν τὴν προσοχὴν μας εἰς τὰ χρήματα, ἀλλὰ εἰς τὴν εὐθύτητα τῶν ἐκδηλώσεων συμπεριφορᾶς καὶ τὴν σεμνότητα καὶ τὴν σωφροσύνην. Διότι μία γυναῖκα σώφρων καὶ ἀξιοπρεπής καὶ γνωρίζουσα τὸ μέτρον, καὶ ἐὰν εἶναι πτωχή, θὰ ἡμποροῦσε νὰ διευθετήσῃ τὴν πτωχείαν καλύτερον ἀπὸ τὸν πλοῦτον·

δὲ τῆς δμονοίας· ταύτης δὲ οὖσης, καὶ ἄλλαι πάντως ἔφονται ἀρεταῖ.
"Αν οὕτως οἱ γάμοι γένωνται, καὶ τὰ παιδία μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας
εἰς ἀρετὴν ἀγαγεῖν δυνησόμεθα ».

144. ΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΕΝ ΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΤΩ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩ (Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Διόγνητον).

« Χριστιανοὶ γάρ οὔτε γῆ, οὔτε φωνῇ, οὔτε ἔθεσι διακενομένοι τῶν λοιπῶν εἰσιν ἀνθρώπων. Οὔτε γάρ πον πόλεις ἴδιας κατοικουσιν, οὔτε διαλέκτῳ τινὶ παρηλλαγμένῃ χρῶνται... Κατοικοῦντες δὲ πόλεις Ἐλληνίδας τε καὶ βαρβάρονς, ὡς ἔκαστος ἐκληρῷθη καὶ τοῖς ἐγχωρίοις ἔθεσιν ἀκολουθοῦντες ἐν τε ἐσθῆτι καὶ διαύτῃ καὶ τῷ λοιπῷ βίῳ, θαυμαστὴν καὶ δύολογονέμνως παράδοξον ἐνδείκνυνται τὴν κατάστασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας. Πατρίδας οἰκοῦσιν ἴδιας, ἀλλ᾽ ὡς πάροικοι. Μετέχουσι πάντων ὡς πολίται καὶ πάνθ' ὑπομένουσιν ὡς ξένοι· πᾶσα ξένη πατρὶς ἐστιν αὐτῶν καὶ πᾶσα πατρὶς ξένη. Τεκνογονοῦσιν ἀλλ᾽ οὐ ρέπτονται τὰ γεννώμενα. Τράπεζαν κοινὴν παρατίθενται, ἀλλ᾽ οὐ κοινήν. Ἐν σαρκὶ τυγχάνονται, ἀλλ᾽ οὐ κατὰ σάρκα ζῶσιν. Ἐπὶ γῆς διατρίβονται, ἀλλ᾽ ἐν οὐρανῷ πολιτεύονται. Πειθοῦνται τοῖς ὀρισμένοις νόμοις καὶ τοῖς ἴδιοις βίοις τυκῶσι τοὺς νόμους. Ἀγαπῶσι πάντας καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. Ἀγνοοῦνται καὶ κατακρίνονται· θανατοῦνται καὶ ζωοποιοῦνται. Πτωχεύονται καὶ πλοντίζονται πολλούς. Πάντων ὑστεροῦνται καὶ ἐν πᾶσι περισσεύονται. Ἀτιμοῦνται καὶ ἐν ταῖς ἀτιμίαις δοξάζονται· βλασφημοῦνται καὶ δικαιοῦνται. Λοιδοροῦνται καὶ τιμῶσιν. Ἀγαθοποιοῦντες ὡς κακοὶ κολάζονται· κολαζόμενοι χαίρονται ὡς ζωοποιούμενοι. Ὅποιοι Ιουδαίων ὡς ἀλλόφυλοι πολεμοῦνται καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων διώκονται καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἔχθρας εἰπεῖν οἱ μισοῦντες οὐκ ἔχουσιν.

Ἀπλῶς δὲ εἰπεῖν, δπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχή, τοῦτον ἐν κό-

144. Περικοπὴ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Διόγνητον (ΒΕΠΕΣ ζ', 253 - 254).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : "Η περικοπὴ τονίζει, δτι οἱ Χριστιανοὶ ἀποτελοῦν τρόπον τινὰ τὴν ζωτικήν ἐντελέχειαν, ἥτις ἐμψυχώνει τὸν ὄργανισμὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Οἱ Χριστιανοὶ δὲν ζοῦν βεβαίως ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἐνὸς νοσηροῦ θρησκευτικοῦ μυστικισμοῦ, ἀποξενουμένου τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ἀλλ' ὅμως ἀποτελοῦν τνευματικῶς καὶ μυστικῶς « γένος ἐκλεκτὸν » καὶ « θενος ἄγιον ».

δπως (ἀντιθέτως) ή διεφθαρμένη και ἀχαλίνωτος και φιλόνικος, ἀκόμη και ἐὰν εὑρῇ νὰ ὑπάρχουν μέσα εἰς τὸ σπίτι ἀναριθμητοι θησαυροί, ἀφοῦ γρηγορώτερα ἀπὸ τὸν ἄνεμον διασκορπίσῃ αὐτοὺς μὲ ἔνα φύσημα, παρέχει εἰς τὸν ἄνδρα μαζὶ μὲ τὴν πτωχείαν και ἀναριθμήτους συμφοράς. Λοιπὸν δὲς μὴ ζητῶμεν πλοῦτον, ἀλλ’ ἐκείνην, η ὅποια θὰ χρησιμοποιήσῃ καλῶς τὸ ὑπάρχοντα... "Αν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διευθετήσωμεν τὰ ζητήματά μας, παρακαλοῦντες πάντοτε τὸν Θεὸν νὰ μεσολαβῇ εἰς ὅλα, τὰ ὅποια πράττονται ἀπὸ ἡμᾶς, δὲν θὰ ὑπάρξῃ ποτὲ διαζύγιον, οὔτε ὑποψία μοιχείας, οὔτε ἀφόρμη ζηλοτυπίας, οὔτε μάχη και φιλονικία, ἀλλὰ θὰ ἀπολαύσωμεν πολλὴν εἰρήνην, πολλὴν ὁμονοίαν· ὅταν δὲ αὐτὴ ὑπάρχῃ, θὰ ἀκολουθήσουν ὄπωσδήποτε και αἱ ἄλλαι ἀρεταί. "Αν οἱ γάμοι γίνονται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τότε μὲ πολλὴν εὐκολίαν θὰ ἡμπορέσωμεν νὰ ὁδηγήσωμεν και τὰ παιδιά εἰς τὴν ἀρετήν ».

144. Μετάφρασις.

« Διότι οἱ Χριστιανοὶ δὲν διακρίνονται ἀπὸ τοὺς ὄλλους ἀνθρώπους οὔτε εἰς τὴν ἐπίγειον πατρίδα, οὔτε εἰς τὴν ὄμιλίαν, οὔτε εἰς τὰ ἔθιμα. Διότι οὔτε κάπου κατοικοῦν εἰς ξεχωριστάς πόλεις, οὔτε χρησιμοποιοῦν κάποιαν ἀλλοιωμένην γλωσσικὴν διάλεκτον... Κατοικοῦντες δὲ πόλεις ἑλληνικάς και βαρβάρους, ἐκεῖ ὅπου ἔτυχεν δ καθένας, και ἀκολουθοῦντες τὰ ἐγχώρια ἔθιμα και ὡς πρὸς τὴν ἐνδυμασίαν και τὴν διατροφὴν και τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν, παρουσιάζουν τὴν κατάστασιν τῆς ζωῆς των θαυμαστὴν και ὁμοιογουμένως παράδοξον. Κατοικοῦντες διαιτέρας πατρίδας, ἀλλὰ σὰν περαστικοὶ ταξιδιῶται. Συμμετέχουν εἰς ὅλα ὡς πολῖται, και ὅμως ὑπομένουν τὰ πάντα ὡς ξένοι· κάθες ξένη χώρα εἰναι πατρίδα τους και κάθε πατρίδα θεωρεῖται ὡς ξένη χώρα. Γεννοῦν τέκνα· ἀλλὰ δὲν πετοῦν τὰ παιδιά, ποὺ γεννῶνται. Παραθέτουν συνηθισμένο τραπέζι, ἀλλ’ ὅχι κοινὸν (μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀμαρτίας). Εύρισκονται μέσα εἰς ὑλικὴν σάρκα, ἀλλὰ δὲν ζοῦν ζωὴν σαρκικήν. Διαμένουν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ἀλλ’ ἔχουν τὸ πολίτευμά τους (ζοῦν) εἰς τὸν οὐρανόν. Ὑπακούουν εἰς τοὺς καθαρισμένους νόμους, ἀλλὰ μὲ τὴν ἰδικήν των ζωὴν νικοῦν τοὺς νόμους. Ἀγαποῦν ὅλους και ὅμως διώκονται ἀπὸ ὅλους. Ἀγνοοῦνται και καταδικάζονται· θανατώνονται και ὅμως ζωγονοῦνται. Εἰναι πτωχοὶ και ὅμως καθιστοῦν πλουσίους πολλούς. Στεροῦνται ἀπὸ ὅλα και ὅμως ἔχουν ἐπάρκειαν εἰς ὅλα. Περι-

σμωρ Χριστιανού. "Εσπαρται κατὰ πάντων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ καὶ Χριστιανοὶ κατὰ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. Οὐκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχή, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος καὶ Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. Ἀδρατος ἡ ψυχὴ ἐν δρατῷ φρον-
ρεῖται τῷ σώματι καὶ Χριστιανὸι γινώσκονται μὲν ὅντες ἐν τῷ κόσμῳ,
ἀδρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει. Μισεῖ τὴν ψυχὴν ἡ σάρξ καὶ πο-
λεμεῖ μηδὲν ἀδικουμένη, διότι ταῖς ἥδοναῖς κωλύεται χρῆσθαι μισεῖ
καὶ Χριστιανοὺς δὲ κόσμος μηδὲν ἀδικούμενος, διτι ταῖς ἥδοναῖς ὀντι-
τάσσονται. Ἡ ψυχὴ τὴν μισοῦσαν ἀγαπᾷ σάρκα καὶ τὰ μέλη· καὶ Χρι-
στιανοὶ τοὺς μισοῦντας ἀγαπῶσιν. Ἐγκέλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώ-
ματι, συνέχει δὲ αὐτὴ τὸ σῶμα· καὶ Χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν
φροντὶ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. Ἀθάνατος ἡ ψυχὴ
ἐν θητῷ σκηνώματι κατοικεῖ· καὶ Χριστιανὸι παροικοῦσιν ἐν φθαρ-
τοῖς, τὴν ἐν οὐρανοῖς ἀφθαρσίαν προσδεχόμενοι ».

145. ΤΟ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου).

"Μάθε τὸ ποτέ ἔστι τῆς πόλεως ἀξίωμα καὶ τότε εἶσῃ σαρῶς,
ὅτι ἐὰν οἱ οἰκοῦντες αὐτὸν μὴ προδῶσιν, οὐδεὶς ἔτερος ἀφέλεσθαι δυνή-
σται ἀξίωμα πόλεως. Οὐ τὸ μητρόπολιν εἴναι, οὐδὲ τὸ μέγεθος ἔχειν
καὶ κάλλος οἰκοδομημάτων, οὐδὲ τὸ πολλοὺς κλίνας καὶ στοάς ενεργείας
καὶ περιπάτους, οὐδὲ τὸ πρὸ τῶν ἄλλων ἀναγορεύεσθαι πόλεων, ἀλλ' ἡ
τῶν ἐνοικούντων ἀρετὴ καὶ εὐσέβεια, τοῦτο καὶ ἀξίωμα καὶ κόσμος
καὶ ἀσφάλεια πόλεως, ὡς ἀν μὴ τοῦτο ἦ, πάντων ἔστιν εὐτελεστέρα,
καὶ μυρίας παρὰ βασιλέων ἀπολαύῃ τιμῆς... Ἐμοὶ πόλις μὴ ἔχοντα
πολίτας θεοφιλεῖς πάσης κώμης ἔστιν εὐτελεστέρα καὶ σπηλαίον παν-
τὸς ἀτιμοτέρα. Καὶ τὸ λέγω περὶ πόλεως; "Ινα γὰρ μάθης ἀκριβῶς,
ὅτι ἀρετὴ μόνη κοσμεῖ τὸν ἐνοικούντας, οὐδέν σοι λέγω περὶ πόλεως,
ἀλλ' διάσης πόλεως ἔστι σεμνότερον, τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν τὸν ἐν Ἱερο-
σολύμοις εἰς μέσον ἐνεγκὼν τοῦτο ἀποδεῖξαι πειράσομαι. Οὗτος γὰρ
διάσης, ἐν φύσει καὶ εὐδαιμονίᾳ καὶ λατρεῖαι, ἔνθα τὰ "Ἄγια τῶν ἁγίων
καὶ τὰ χερούβικα καὶ ἡ διαθήκη καὶ ἡ στάμνος ἡ χούνση, τὰ μεγάλα
σύμβολα τῆς τοῦ Θεοῦ προνοίας τῆς περὶ τὸ γένος ἐκεῖνο..., ἔνθα πολλῷ
πάντοθεν οἱ τοῖχοι κατελάμποντο χρυσίω καὶ πρὸς πᾶσαν ὑπερβολὴν καὶ
ἄλλης πολυτέλεια καὶ τέχνης ἀκρίβεια συνελθοῦσαι μόνον τοιοῦτον ἐπὶ
τῆς γῆς ἔδειξαν ναὸν τότε μᾶλλον δὲ οὐ τέχνης ἀκρίβεια μόνον, ἀλλὰ καὶ

φρονοῦνται καὶ μέσα εἰς τὰς ἀτιμώσεις των δοξάζονται· βλασφημοῦνται, καὶ ὅμως δικαιώνονται. 'Ὑβρίζονται, καὶ ὅμως αὐτοὶ ἀπονέμουν τιμήν. 'Ενῷ αὐτοὶ πράττουν τὸ ἀγαθόν, τιμωροῦνται ὡς κακοὶ· καθ' ὃν χρόνον τιμωροῦνται χαίρουν ὡς ζωογονούμενοι. 'Τπὸ τῶν Ἰουδαίων καταπολεμοῦνται ὡς ἀλλόφυλοι· καὶ καταδιώκονται ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρας "Ἐλληνας, ἀλλ' ἔκεινοι, οἱ ὄποιοι τοὺς μισοῦν, δὲν ἡμποροῦν νὰ εἴπουν τὴν αἰτίαν τῆς ἔχθρας.

Διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν ἀπλῶς, δηλατεῖται μέσα εἰς τὸ σῶμα ἡ ψυχὴ, αὐτὸν εἶναι μέσα εἰς τὸν κόσμον οἱ Χριστιανοί. Ἡ ψυχὴ εἶναι διασκορπισμένη εἰς δλα τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ οἱ Χριστιανοί εἰς τὰς πόλεις τοῦ κόσμου. Κατοικεῖ μὲν εἰς τὸ σῶμα ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ δὲν προέρχεται ἐκ τοῦ σώματος· καὶ οἱ Χριστιανοί κατοικοῦν εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ δὲν προέρχονται ἐκ τοῦ κόσμου. 'Αδρατος ἡ ψυχὴ φρουρεῖται μέσα εἰς τὸ δρατὸν σῶμα· καὶ οἱ Χριστιανοί γίνονται γνωστοὶ μέν, διότι εὑρίσκονται μέσα εἰς τὸν κόσμον, ἀλλὰ ἡ θεοσέβεια αὐτῶν μένει ἀδρατος. 'Ἡ σάρξ μισεῖ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν πολεμεῖ, ἀν καὶ τίποτε δὲν βλάπτεται ἐξ αὐτῆς, διότι ἐμποδίζεται (ἀπὸ τὴν ψυχὴν) νὰ κάνῃ χρῆσιν τῶν ἥδονῶν· καὶ ὁ κόσμος μισεῖ τοὺς Χριστιανούς, ἀν καὶ δὲν βλάπτεται ἀπὸ αὐτούς, διότι αὐτοὶ τάσσονται ἐναντίον τῶν ἥδονῶν. 'Ἡ ψυχὴ ἀγαπᾷ τὴν σάρκα, ἡ ὄποια μισεῖ ἔκεινην, ἐπίσης ἀγαπᾷ καὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος· καὶ οἱ Χριστιανοί ἀγαποῦν ἔκεινους, οἱ ὄποιοι τοὺς μισοῦν. 'Ἡ ψυχὴ εἶναι μὲν κλεισμένη μέσα εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ συγκρατεῖ εἰς συνοχὴν τὸ σῶμα· καὶ οἱ Χριστιανοί κρατοῦνται μὲν μέσα εἰς τὸν κόσμον, ὡς εἰς μίαν φυλακήν, ἀλλ' αὐτοὶ συγκρατοῦν εἰς συνοχὴν τὸν κόσμον. 'Αθάνατος ἡ ψυχὴ κατοικεῖ μέσα εἰς θνητὴν σκηνήν· καὶ οἱ Χριστιανοὶ παρεπιδημοῦν ἀνάμεσα εἰς φθαρτὰ πράγματα, ἀναμένοντες μὲν ὑπομονὴν τὴν ἀφθαρσίαν εἰς τοὺς οὐρανούς».

145. Μετάφρασις.

«Φρόντισε νὰ μάθης ποῖον εἶναι τὸ μεγαλεῖον (ἡ ἔξαίρετος ἀξία) τῆς πόλεως καὶ τότε θὰ γνωρίσῃς σαφῶς, δηλατεῖται μέσα εἰς τὸ προδώσουν αὐτό, κανένας ἀλλος δὲν θὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ἀγαθὴν φήμην τῆς πόλεως. Μεγαλεῖον καὶ στολισμὸς καὶ ἀσφάλεια τῆς πόλεως δὲν εἶναι τὸ νὰ εἶναι πρωτεύουσα, οὔτε τὸ νὰ ἔχῃ μεγάλα καὶ ὠραῖα οἰκοδομήματα, οὔτε τὸ νὰ ἔχῃ (μνημεῖα μὲν) πολλὰς κολώνας (στύλους) καὶ εὑρυχώρους στοάς καὶ τόπους διὰ περίπατον, οὔτε τὸ νὰ ἀναγνωρίζεται δημοσίᾳ ὡς ἀνωτέρα τῶν ἀλλων πόλεων, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ

Θεοῦ σοφία τῆς οἰκοδομῆς συνεφήνατο ἐκείνης... Ἀλλ' ὅμως ὁ καλὸς οὗτος καὶ θαυμαστὸς ναὸς καὶ ἄγιος, τῶν χρωμένων αὐτῷ διαφθαρέντων, οὕτως ἡτιμώθη καὶ κατεφρονήθη καὶ γέγονε βέβηλος, ὃς πρό γε τῆς ἀλώσεως σπῆλαιον αὐτὸν καλεῖσθαι ληστῶν καὶ σπῆλαιον νάινης· μετὰ δὲ ταῦτα βαρβαρικαῖς καὶ ἀκαθάρτοις καὶ βεβήλοις παραδοθῆναι χερσί. Βούλει καὶ περὶ πόλεων τὸ αὐτὸ τοῦτο μαθεῖν; Τὶ τῶν ἐν Σοδόμοις πόλεων λαμπρότερον ἦν; Καὶ γὰρ οἰκίαι καὶ οἰκοδομήματα λαμπρὰ καὶ τείχη παρ' αὐτοῖς ἦν καὶ χώρα λιταρὰ καὶ εἴγειος καὶ τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ προσεοικνίᾳ· ἡ δὲ καλύβη τοῦ Ἀβραὰμ εἰτελῆς καὶ μικρὰ καὶ οὐδεμίαν ἔχονσα ἀσφάλειαν· ἀλλὰ πολέμου ποτὲ γενομένουν βαρβαρικοῦν, τὰς μὲν πόλεις τὰς τειχήρεις κατέσκαφάν τε καὶ εἷλον οἱ βάρβαροι καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας λαβόντες αἰχμαλώτους ἀπῆλθον, τὸν δὲ τῆς ἐρήμου πολίτην Ἀβραὰμ οὐκ ἥνεγκαν ἐπελθόντα... Οὐ μέγεθος πόλεως, ἀλλὰ ψυχῆς ἀρετὴ κόσμος ἐστὶ καὶ ἀσφάλεια».

146. ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ (Μεγάλου Βασιλείου).

« "Ἐκαστος ἡμῶν τῶν μαθητευομένων τῷ λόγῳ μᾶς τιος 'πρό-
ξεώς ἐστιν ὑπηρέτης, τῶν κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον διατεταγμένων ἡμῖν." Ἐν
γὰρ τῇ μεγάλῃ οἰκίᾳ, τῇ Ἐκκλησίᾳ ταντῇ, οὐ μόνον σκεύη ἐστὶ παντο-
δαπά, χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ καὶ ἔνδυνα καὶ δστράκινα, ἀλλὰ καὶ τέχναι
παντοῖαι. "Ἐχει γὰρ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἐστὶν Ἐκκλησία Θεοῦ ζῶν-
τος, θηρευτάς, δόδοιπόρους, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμους, γεωργούς, ποι-
μένας, ἀθλητάς, στρατιώτας... Θηρευτής εἰ ἀπεσταλμένος ὑπὸ τοῦ

145. Περικοπὴ ἐκ τῆς 1^η ὅμιλίας τοῦ Χρυσόστομου «εἰς τοὺς ἀνδριάντας»
(Ἐ.Π. 49, 176 - 178).

α) **Λεξιλογικά καὶ συντακτικά :** ἀξίωμα = ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὅποιον θεω-
ρεῖται κανεὶς ἀξιός, ἡ ἀπονομὴ τιμῆς ἀγαθὴ φήμη, ἔχαρτος ὑπόληψις, μεγα-
λεῖον.

β) **Πραγματικαὶ παρατηρήσεις :** 'Ωσαύτως ὁ Χρυσόστομος ἔχει εἴπει
τὰ ἔξῆς : « "Οταν θέλῃς τῆς πόλεως εἰπεῖν ἔγκωμιον, μή μοι εἴπης τὸ πλῆθος
καὶ μῆκος τῶν κυτταρίσσων, μηδὲ τὰς πτηγὰς τῶν ὑδάτων, μηδὲ τὸ πολλοὺς τὴν
πόλιν οἰκεῖ ἀνθρώπους, μηδέ... τῶν ὠνίων τὴν ἀφθονίαν..., ἀλλ' ἔχης εἰπεῖν
ἀρετὴν, ἐπιείκειαν, ἐλεημοσύνην, πανυχίδας, εύχας, σωφροσύνην, φιλοσοφίαν
ψυχῆς, ἀπὸ τούτων κόσμει τὴν πόλιν... ». — τῶν ἐν Σοδόμοις πόλεων
ὁ Χρυσόστομος ἀποδίδει ἐλευθέρως τὰ ἐν Γεν. 1^η ἔξιστορούμενα.

καὶ εὐσέβεια τῶν κατοίκων εἰς τρόπον ὥστε, ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ αὐτῇ, εἰναι ἡ περισσότερον ἀσήμαντος ἀπὸ δλας, ἔστω καὶ ἂν οἱ βασιλεῖς (ἀρχοντες) τὴν τιμοῦν ἀπεριόριστα... Δι' ἐμὲ μία πόλις, ἡ ὅποια δὲν ἔχει πολίτας, ποὺ ἀγαποῦν τὸν Θεόν, εἰναι περισσότερον ἀσήμαντος ἀπὸ μίαν μικρὰν κωμόπολιν καὶ ἀξία περιφρονήσεως περισσότερον ἀπὸ κάθε σπήλαιον. Καὶ διατὶ δμιλῶ περὶ πόλεως; Διότι διὰ νὰ μάθης ἀκριβῶς, δτι μόνη ἡ ἀρετὴ στολίζει τοὺς κατοίκους, δὲν σου δμιλῶ περὶ πόλεως, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσω νὰ ἀποδείξω αὐτό, ἀφοῦ φέρω εἰς τὸ μέσον ὡς παράδειγμα ἔκεινο, τὸ ὄποιον εἰναι περισσότερον σεβάσμιον ἀπὸ κάθε πόλιν, δηλαδὴ τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος. Διότι αὐτὸς ἦτο δ ναός, εἰς τὸν ὄποιον ἐγίνοντο θυσίαι καὶ εύχαι καὶ λατρεῖαι, ὅπου ὑπῆρχον τὰ "Ἄγια τῶν ἀγίων καὶ τὰ χερούβιμ καὶ ἡ διαθήκη καὶ ἡ χρυσῆ στάμνα, τὰ μεγάλα σύμβολα τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ διὰ τὸ γένος ἔκεινο (τῶν Ἰεραρχηλιτῶν)..., δπου οἱ τοῦχοι ἀπὸ παντοῦ ἐλαμποκοποῦσαν μὲ πολὺν χρυσὸν καὶ δπου ἡ πολυτέλεια τῶν ὑλικῶν καὶ ἡ τελειότης τῆς τέχνης, συνενθεῖσαι κατὰ τρόπον ὑπερβολικόν, παρουσίασαν τότε ὡς μοναδικὸν ἔνα τοιοῦτον ναὸν ἐπὶ τῆς γῆς· μᾶλλον δχι μόνον ἡ τελειότης τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ ἐθιοήθησεν εἰς ἔκεινην τὴν οἰκοδομήν... 'Αλλ' δμως ὁ ὠραῖος αὐτὸς καὶ θαυμαστὸς καὶ ἀγίος ναός, ἐπειδὴ οἱ χρησιμοποιοῦντες αὐτὸν διεφθάρησαν, τόσον πολὺ ἔγινε τόπος αἰσχύνης καὶ περιφρονήθη καὶ ἐβεβηλώθη, ὥστε πρὸ τῆς ἀλώσεως (τῆς Ἱερουσαλήμ) νὰ δνομάζεται σπήλαιον ληστῶν καὶ σπήλαιον ὑαίνης· μετὰ δὲ ταῦτα νὰ παραδοθῇ εἰς βαρβαρικὰ καὶ ἀκάθαρτα καὶ βέβηλα χέρια. Θέλεις νὰ μάθης τὸ ἔδινον πρᾶγμα καὶ διὰ πόλεις; Τὶ ὑπῆρχε λαμπρότερον ἀπὸ τὰς πόλεις τῆς περιοχῆς τῶν Σοδόμων; Διότι ἔκει ὑπῆρχον καὶ σπίτια καὶ λαμπρὰ οἰκοδομήματα καὶ πλησίον αὐτῶν τείχη καὶ χώρα πλουσία καὶ μὲ εύφορον γῆν καὶ δμοιάζουσα πρὸς τὸν παράδεισον τοῦ Θεοῦ· ἡ δὲ καλύβα τοῦ Ἀβραὰμ ἦτο μικρὰ καὶ ἀσήμαντος καὶ δὲν εἶχε καμμίαν ἀσφάλειαν· ἀλλὰ δταν κάποτε ἔγινε βαρβαρικὸς πόλεμος, οἱ βάρβαροι τὰς μὲν πόλεις μὲ τὰ τείχη κατέσκαψαν καὶ ἐκυρίευσαν καί, ἀφοῦ ἐπῆραν τοὺς κατοίκους ὡς αἰχμαλώτους, ἀπῆλθον, τὸν δὲ πολίτην τῆς ἑρήμου Ἀβραὰμ δὲν τὸν ὑπέμειναν, δταν ἐπετέθη εἰς αὐτούς... "Οχι τὸ μέγεθος τῆς πόλεως, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς εἰναι στολισμὸς καὶ ἀσφάλεια".

146. Μετάφρασις.

« 'Ο καθένας ἀπὸ ἡμᾶς, ποὺ εἴμεθα μαθηταὶ εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ

Κυρίου τοῦ εἰπόντος· Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πολλοὺς θηρευτὰς καὶ θηρεύσοντιν αὐτὸν ἐπάνω παντὸς δρους. Πρόσεχε οὖν ἐπιμελῶς, μὴ πού σε διαφύγῃ τὸ θήραμα, ἵνα, συλλαβθείης τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας, τοὺς ὑπὸ τῆς κακίας ἀγωιαθέντας προσαγάγῃς τῷ σώζοντι. Ὁδοιπόρος εἰ δύοις τῷ εὐχομένῳ· Τὰ διαβήματά μου κατεύθυνον. Πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ παρατραπῇς τῆς ὁδοῦ, μὴ ἐκκλίνῃς δεξιὰ ἢ ἀριστερᾶ ὁδῷ βασιλικῇ πορεύον. Ὁ ἀρχιτέκτων ἀσφαλῶς τὸν θεμέλιον καταβαλλέσθω τῆς πίστεως, δις ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Ὁ οἰκοδόμος βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ· μὴ ἔνδια, μὴ χόρτον, μὴ καλάμην, ἀλλὰ χρυσίον, ἀργύριον, λίθους τιμίους. Ὁ ποιμήν, πρόσεχε μὴ τι παρέλθῃ τῶν ἐπιβαλλόντων τῇ ποιμαντικῇ. Ταῦτα δέ εἰσι ποῖα; Τὸ πεπλανημένον ἐπίστρεψε, τὸ συντετριμένον ἐπίδησον, τὸ νοσοῦν ἰασαι. Ὁ γεωργός, περίσκαπτε τὴν ἄκαρπον συκῆν καὶ ἐπίβαλλε τὰ πρός βοήθειαν τῆς καρπογονίας. Ὁ στρατιώτης, συγκακοπάθησον τῷ Ενδαγγελίῳ... Ὁ ἀθλητής, πρόσεχε σεαυτῷ, μὴ πού τινα παραβῆς τῶν ἀθλητικῶν νόμων. Οὐδεὶς γάρ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ».

147. Η ΤΑΞΙΣ ΕΝ Τῷ ΣΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ).

«*Τάξις τῶν δυτῶν ἐστὶ μῆτηρ καὶ ἀσφάλεια... Τάξις κἄν ταῖς Ἐκκλησίαις, τὸ μὲν εἶναι τι ποίμνιον, τὸ δὲ ποιμένας διώρισε· καὶ τὸ*

146. Περικοπὴ ἐκ τῆς διμιλίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου εἰς τὸ « πρόσεχε σεαυτῷ » (‘Ε.Π. 31, 205 - 208).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : σκεύη παντοδαπά· ἴδε καὶ Β' Τιμ., β', 20. - **ἴδού ἐγὼ ἀποστέλλω...**· ‘Ιερεμ. ιστ’, 16. - μὴ ἔνδια... λίθους τιμίους· Α' Κορ. γ', 12. - συγκακοπάθησον· Β' Τιμ. α', 8. - νομίμως ἀθλήσῃ· Β' Τιμ. β', 5.

147. Περικοπὴ ἐκ τοῦ λβ' λόγου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου « περὶ τῆς ἐν διαλέξεσιν εὔταξίας » (‘Ε.Π. 36, 185).

Πραγματικαὶ παρατηρήσεις : φησιν δὲ **‘Ιώβ· Ἰώβ λδ’**, 3. - **ἐν σῶμα ἐν Χριστῷ...** ἀλλήλων μέλη· Ρωμ. ιβ', 5. - **Γενικῶς ἡ ὅλη περικοπὴ ἐπαναλαμβάνει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀπ. Παύλου,** κατὰ τὴν ὅποιαν πάντα τὰ μέλη τοῦ μυστικοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ συναποτελοῦν μίαν μυστικήν ὀργανικήν ὀλότητα, ἡ ὅποια διαμορφώνεται μὲ τὴν δύναμιν τοῦ ἀγίου Πνεύματος (Α' Κορ. ιβ', 12 - 13). **Ἐκαστος** ἐκ τῶν πιστῶν ἔχει **ἰδιαιτέραν θέσιν** καὶ **ἀποστολὴν** εἰς τὸ μυστικὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

λόγου τοῦ Θεοῦ, ἔχει ἀναλάβει τὴν ὑπηρεσίαν κάποιας ὡρισμένης πράξεως ἐξ ἑκείνων, ποὺ ἔχουν διαταχθῆ εἰς ἡμᾶς συμφώνως πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον. Διότι εἰς τὸ μεγάλο αὐτὸ σπίτι, εἰς τὴν Ἔκκλησίαν αὐτήν, δὲν ὑπάρχουν μόνον κάθε εἰδῶς σκεύη, χρυσᾶ καὶ ἀσημένια καὶ ξύλινα καὶ πτήλινα, ἀλλὰ καὶ ποικίλαι τέχναι. Διότι δὲ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ποὺ εἶναι ἡ Ἔκκλησία τοῦ ζῶντος Θεοῦ, ἔχει κυνηγούς, ὁδοιπόρους, ἀρχιτέκτονας, οἰκοδόμους, γεωργούς, ποιμένας, ἀθλητές, στρατιώτας... Εἰσαι κυνηγός, ποὺ ἔχει σταλῆ ἀπὸ τὸν Κύριον, δὲ όποιος εἰπεν· Ἰδού ἐγὼ ἀποστέλλω πολλούς κυνηγούς, οἱ όποιοι θὰ κυνηγήσουν αὐτούς ἐπάνω εἰς κάθε βουνόν. Πρόσεχε λοιπὸν μὲν ἐπιμέλειαν, διὰ νὰ μὴ σου ξεφύγῃ τὸ θήραμα, διὰ νὰ διδηγήσῃς εἰς τὸν Σωτῆρα ἑκείνους, οἱ όποιοι ἔχουν ἔξαγριωθῆ ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν, ἀφοῦ τοὺς συλλάβης μὲ τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. Εἰσαι ὁδοιπόρος, δύμια μὲ ἑκεῖνον, δὲ όποιος προσεύχεται· Κατεύθυνε τὰ βήματά μου. Νὰ προσέχης μὴ παρεκτραπῆς ἀπὸ τὴν (εὐθεῖαν) δόδον, νὰ μὴ παραστρατήσῃς δεξιὰ ἢ ἀριστερά· νὰ πορεύεσαι εἰς τὴν βασιλικὴν δόδον. Ὁ ἀρχιτέκτων ἀς τοποθετῇ ἀσφαλῶς τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως, τὸ όποιον εἶναι δὲ Ἱησοῦς Χριστός. Ὁ οἰκοδόμος ἀς προσέχῃ κατὰ ποῖον τρόπον οἰκοδομεῖ· οἱς μὴ χρησιμοποιῇ ξύλα, χορτάρι, καλάμια, ἀλλὰ χρυσάφι, ἀσῆμι, πολυτίμους λίθους. Σὺ δὲ ποιμήν, νὰ προσέχῃς μήπως διαφύγῃ κάτι ἀπὸ ἑκεῖνα, ποὺ ἀνήκουν (πίπτουν ἐπάνω) εἰς τὸ ποιμαντικὸν ἔργον. Ποῖα δὲ εἶναι αὐτά; Νὰ φέρῃς ὥπισσα εἰς τὸν εὐθὺν δρόμον τὸ πρόβατον, ποὺ ἔχει πλανηθῆ, νὰ βάλῃς κατάλληλον ἐπίδεσμον εἰς ἑκεῖνο, ποὺ εἶναι καταπληγωμένον, νὰ θεραπεύσῃς τὸ ἄρρωστον. Σὺ δὲ γεωργός, νὰ σκάπτῃς τριγύρω ἀπὸ τὴν ἀκαρπὸν συκῆν καὶ νὰ θέτῃς ἐπάνω εἰς αὐτὴν δσα ὑποβοηθοῦν τὴν καρποφορίαν. Σὺ δὲ στρατιώτης, νὰ κακοποιήσῃς μαζί (με τὸν Παῦλον) πρὸς χάριν τοῦ Εὐαγγελίου... Σὺ δὲ ἀθλητής, νὰ προσέχῃς τὸν ἔχυτόν σου, μήπως κάπου παραβῆς κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀθλητικούς κανόνας. Διότι κανεὶς δὲν δέχεται τὸ στεφάνι τῆς νίκης, ἐὰν δὲν ἀγωνισθῇ σύμφωνα πρὸς τοὺς νόμους τῆς ἀθλήσεως».

147. Μετάφρασις.

« Η τάξις εἶναι ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν ὅντων... Καὶ εἰς τὰς Ἔκκλησίας ἡ τάξις εἶναι τὸ δτι δ Θεὸς ὡρισεν ἄλλοι μὲν νὰ εἶναι τὸ ποιμανιον, ἄλλοι δὲ οἱ ποιμένες· ἄλλοι νὰ εἶναι δροχοντες, ἄλλοι ἀρχιμένοι· καὶ ἄλλοι μὲν νὰ εἶναι τρόπον τινὰ τὸ κεφάλι, ἄλλοι δὲ τὰ πόδια. ἄλλοι τὰ χέρια, ἄλλοι τὸ μάτι καὶ ἄλλοι κάτι ἀπὸ τὰ (ἄλλα) μέλη τοῦ σώμα-

μὲν ἄρχειν, τὸ δὲ ἄρχεσθαι· καὶ τὸ μὲν οἶον εἶναι κεφαλήν, τὸ δὲ πόδας,
τὸ δὲ κεῖσας, τὸ δὲ ὄφθαλμόν, τὸ δὲ ἄλλο τι τῶν μελῶν τοῦ σώματος,
πρὸς τὴν τοῦ παντὸς εὐαρμοστίαν καὶ τὸ συμφέρον ἢ προεχομένων ἢ
προεχόντων· καί, ὥσπερ ἐν τοῖς σώμασιν, οὕτε ἀπέρρηπται ἀλλήλων
τὰ μέλη, ἀλλ’ ἐν σῷμα τὸ πᾶν ἔστιν ἐκ διαφόρων συγκείμενον· οὕτε
ταντὸ πάντων ἐνέργημα καὶ οὕτε ὄφθαλμὸς βαδίζει, ἀλλ’ ὅδηγετ· οὕτε
ποὺς προβλέπει, ἀλλὰ μεταβαίνει καὶ μετατίθησιν· οὕτε γλώσσα δέ-
χεται φωνάς, ἀκοῆς γάρ· οὕτε ἀκοὴ φθέγγεται, γλώσσης γάρ· καὶ ωὶς
μὲν ὄδυμῶν αἰσθητήριον· λάρυγξ δὲ σῆτα γενέται, φησὶν δὲ Ἰώβ· κειὸ δὲ
τοῦ διδύναι καὶ τοῦ λαμβάνειν ὅργανον· νοῦς δὲ τοῖς πᾶσιν ἡγεμών,
παρ’ οὐ τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ εἰς δινήν ἡ αἰσθησις· οὕτω καὶ παρ’ ἡμῖν, τῷ
κοινῷ Χριστοῦ σώματι. Οἱ γὰρ πάντες ἐν σῷμα ἔσμεν ἐν Χριστῷ· οἱ
δὲ καθ’ ἓνα Χριστοῦ, καὶ ἀλλήλων μέλην. Τὸ μὲν γὰρ ἄρχει καὶ προ-
καθέζεται, τὸ δὲ ἄρχεται καὶ εὐθύνεται καὶ οὕτε ταντὸν ἀμφότερα
ἐνεργεῖ, εἴπερ μὴ ταντὸν ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι· καὶ γίνεται ἀμφότερα
ἐν εἰς ἓνα Χριστόν, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ συναρμολογούμενα καὶ συντιθέμενα
Πνεύματος».

τος, τὰ δύοια, διὰ τὴν καλὴν συναρμογὴν καὶ τὸ συμφέρον τοῦ ὅλου, ἡ εἶναι κατώτερα ἢ ὑπερέχουν τῶν ἄλλων· καὶ ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὰ σώματα τὰ μέλη δὲν εἶναι ἀποσχισμένα τὸ ἔνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀλλὰ τὸ ὅλον εἶναι ἐν σῶμα, ποὺ συναποτελεῖται ἀπὸ διάφορα μέρη· οὔτε ἔχουν ὅλα τὴν ἴδιαν ἐνέργειαν· καὶ οὔτε τὸ μάτι βαδίζει, ἀλλὰ ὁδηγεῖ· οὔτε τὸ πόδι βλέπει μπροστά, ἀλλὰ πηγαίνει καὶ μετατοπίζει ἀπὸ τὴν μίαν θέσιν εἰς τὴν ἄλλην· οὔτε ἡ γλῶσσα δέχεται τὰς φωνάς, διότι ὑπάρχει ἡ ἀκοή· οὔτε ἡ ἀκοή ὅμιλετ, διότι ὑπάρχει ἡ γλῶσσα· καὶ ἡ μύτη μὲν εἶναι τὸ αἰσθητήριον τῶν δσμῶν· ὁ δὲ λάρυγξ δέχεται τὰς τροφάς, λέγει δ 'Ιώβ· ἐνῷ τὸ χέρι εἶναι τὸ ὅργανον διὰ νὰ δίδωμεν καὶ νὰ λαμβάνωμεν· δ νοῦς ἐξ ἄλλου εἶναι εἰς ὅλα ὁ ἡγεμών, ἐκ τοῦ ὅποιου προέρχεται ἡ δύναμις καὶ ἐνέργεια τῆς αἰσθήσεως καὶ πρὸς τὸν ὅποιον δίδει ἀναφορὰν ἡ λειτουργία τῶν αἰσθητηρίων ὅργάνων· (ὅπως λοιπὸν γίνονται ὅλα αὐτὰ) τοιουτοτρόπως συμβαίνει καὶ εἰς ἡμᾶς, τὸ κοινὸν σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Διότι ὅλοι εἴμεθα ἐν σῶμα ἐν Χριστῷ· ὁ καθένας δὲ ἀπὸ ἡμᾶς εἴμεθα μέλη τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀλλήλων. Τὸ ἐν μέλος βέβαια ἔξουσιάζει καὶ ἔχει τὴν πρωτοκαθεδρίαν, τὸ δὲ ἄλλο ὁδηγεῖται καὶ κατευθύνεται καὶ δὲν ἔχουν τὰ δύο τὴν ἴδιαν ἐνέργειαν, ἐφ' ὅσον βεβαίως δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα νὰ εἶναι κανεὶς ἄρχοντι καὶ νὰ εἶναι ἀρχόμενος· καὶ γίνονται τὰ δύο ἐν εἰς τὸν ἐνα Χριστόν, διότι συναρμολογοῦνται καὶ συνάπτονται ἀπὸ τὸ ἴδιον Πνεῦμα ».

Μέγας Βασίλειος καὶ Μέγας Ἀθανάσιος. Τοιχογραφία τῆς ἵ. μονῆς
Μεταμορφώσεως Μετεώρων (ιστ' αἰών).

ΠΑΡΑΤΗΜΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΟΛΟΓΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΩΝ

Αθανάσιος δ Μέγας (295 - 373). Έγεννήθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ως διάκονος μετέσχε τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου. Βραδύτερον ἔγινε πατριάρχης Ἀλεξανδρείας. Καταπολεμήσας τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀρείου, ἀνεδείχθη ἡρωϊκὸς ὑπερασπιστής τῆς Ὁρθοδοξίας. Πλέον τῶν 16 ἔτῶν ἔζησεν εἰς τὴν ἔξορίαν. *Ἐργα*: « Λόγος κατὰ Ἐλλήνων (= εἰδωλολατρῶν) », « Λόγος περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου», « Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν » (τρεῖς), « Ἀπολογίαι » ἐναντίον τῶν Ἀρειανῶν, ἐπιστολαί, ἐρμηνευτικά καὶ συγγράμματα πρακτικοῦ καὶ ἀσκητικοῦ περιεχομένου.

Αμφιλόχιος Ικονίου († μετά τὸ 394). Μαθητής τοῦ περιφήμου σοφιστοῦ Λιβανίου ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ στενὸς φίλος τοῦ Μ. Βασιλείου, τοῦ Γρηγορίου Νύσσης καὶ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ. Περὶ τὸ 373 ἔχειροτονήθη ἐπίσκοπος Ἰκονίου. *Ἐργα*: « Πρὸς Σέλευκον » (ἔπος), « κατὰ Ἀποτακτιῶν ἡ Γεμελλιτῶν » (= αἱρετικῶν ὑπερασκητικῆς τάσεως) καὶ Λόγοι (εἰς μεγάλας ἑορτάς).

Αστέριος Αμασείας († περὶ τὸ 410). Ἐπίσκοπος Αμασείας ἐν Πόντῳ. Ξεραψεν ἀξιολόγους λόγους, ἐκ τῶν ὅποιων ἀποδεικνύεται δόκιμος ρήτωρ. Σπουδαιότατος εἶναι δὲ « λόγος κατηγορικὸς τῆς ἑορτῆς τῶν Καλανδῶν », εἰς τὸν ὅποιον καταδικάζεται ἡ συμμετοχὴ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν εἰδωλολατρικὴν ταύτην ἑορτήν.

Βασίλειος δ Μέγας. Έγεννήθη περὶ τὸ 330 πιθανώτατα ἐν Νεοκαισαρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 379 ἐν Καισαρείᾳ. Μὲ τὸν φίλον του καὶ συμφοιτητήν του ἐν Ἀθήναις Γρηγόριον Ναζιανζηνὸν καὶ μὲ τὸν Γρηγόριον Νύσσης ἀνήκει εἰς τοὺς « μεγάλους Καππαδόκας ». Εἰς τὴν ἀνατροφὴν του συνετέλεσαν ἡ ἐκ πατρὸς μάρμη του Μακρίνα καὶ ἡ μήτηρ του Ἐμμέλεια. Ἐλαβεν ἐπιμελὴ χριστιανικὴν καὶ κλασσικὴν μόρφωσιν. Μετὰ τὴν βάπτισίν του ἐπεσκέφθη μοναστικά κέντρα. Ἐχειροτονήθη διάκονος ἐν Καισαρείᾳ, διεμοίρασε τὴν περιουσίαν του εἰς τοὺς πτωχούς, μετὰ ταῦτα ἔχειροτονήθη πρεσβύτερος καὶ βραδύτερον ἔγινεν ἐπίσκοπος Καισαρείας, διακριθεὶς διὰ τὴν ἀφοσίωσίν του εἰς τὴν Ὁρθοδοξίαν, τὸ θάρρος του ἐναντὶ τοῦ Οὐάλεντος καὶ τὴν κοινωνικὴν του δρᾶσιν (« Βασίλειας »). *Ἐργα*: α') Δογματικά καὶ ἀπολογητικά ('Ανατρεπτικὸς τοῦ δυσσεβοῦς Εύνομιού — Περὶ ἀγίου Πνεύματος). β') Πρακτικά ('Ἀσκητικά — δι πυρὴν τῆς Λειτουργίας, ἡ ὅποια σφέζεται ἐπ' ὄνόματί του — « Πρὸς τοὺς νέους, δπως ἄν ἐξ Ἑλληνικῶν ὡφελοῖντο λόγων » — « Περὶ βαπτίσματος » κ.λπ.). γ') 'Ομιλίαι (ἐρμηνευτικαὶ εἰς τὴν Ἐξαήμερον

καὶ εἰς τοὺς Ψαλμούς, ἡθικά, ἐγκωμιαστικά, δογματικά). δ') Ἐπιστολαί, ἐκ τῶν ὅποιων σώζονται 366, μαρτυροῦσαι τὴν πολυμέρειαν τοῦ Μ. Βασιλείου, ὡς καὶ τὴν χάριν τοῦ ὑφους (Περισσότερα περὶ τοῦ Μ. Βασιλείου διδάσκονται εἰς τὸ μάθημα τῆς « Ἐκκλησιαστικῆς Ἰστορίας »).

Γεώργιος Σχολάριος — Γεννάδιος. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ 1405. Μετὰ τὴν ἀλωσιν ἔγινε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ὡς Γεννάδιος Β'. Ἐγραψε πολλὰ θεολογικά καὶ φιλοσοφικά ἔργα.

Γρηγόριος δ Ναζιανζηνὸς. Ἐγεννήθη τὸ 329 ἢ 330 ἐν Ἀριανζῷ παρὰ τὴν Ναζιανζόν, ὅπου καὶ ἀπέθανε κατὰ τὸ 389 ἢ 390. Μετὰ τοῦ Μ. Βασιλείου καὶ τοῦ Γρηγορίου Νύσσης ἀνήκει εἰς τοὺς « μεγάλους Καππαδόκας ». Συνεδέετο διὰ στενῆς φιλίας μετὰ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις. Ο πατήρ του, ὅστις ἦτο ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ, ἔχειροτόνησεν αὐτὸν πρεσβύτερον. Ὅπό τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἔχειροτονήθη ἐπίσκοπος Σασίμων. Κληθεὶς ὁ Γρηγόριος εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἐπικρατούντων Ἀρειανῶν ἔξεφώνησε τοὺς περιφήμους λόγους περὶ τῆς θεότητος τοῦ Υἱοῦ, οἱ ὅποιοι ἔδωσαν ἀφορμήν εἰς τὸ νὰ χαρακτηρίζεται ὡς « θεολόγος ». Συνετέλεσεν εἰς τὴν νίκην τῆς Ὁρθοδοξίας ἐναντίον τοῦ Ἀρειανισμοῦ καὶ ἔξελέγη πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ταχέως παρητήθη τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου, ἀποχαιρετήσας καὶ κλήρον καὶ λαόν διὰ τοῦ « Συντακτηρίου » λόγου του. Μετὰ τὴν παρατησιν ἀπεσύρθη εἰς Ἀριανζόν. *Ἐργα : α')* 45 λόγοι, ἐκ τῶν ὃντοι ἄλλοι εἶναι δογματικοί (πέντε θεολογικοὶ λόγοι, λόγος περὶ δόγματος, λόγος εἰς τὸ ἄγιον βάπτισμα), ἄλλοι εἶναι ἐρταστικοί (λ.χ. « εἰς τὰ Θεοφάνεια εἴτουν Γενέθλια τοῦ Σωτῆρος », εἰς τὰ Φῶτα, εἰς τὸ Πάσχα, εἰς τὴν Πεντηκοστὴν κ.λπ.), ἄλλοι εἶναι ἐπιτάφιοι (λ.χ. εἰς τὸν πατέρα του, εἰς τὸν Μ. Βασιλείον κ.λπ.), ἄλλοι ἀναφέρονται εἰς τὴν προσωπικὴν ζωὴν του καὶ εἰς διάφορα ἐπίκαιατα ἢ ἡθικά ζητητατα. β') Ἐπιστολαὶ (περίπου 250), διακρινόμεναι διὰ συντομίαν, χάριν καὶ σαφήνειαν. γ') Ποιήματα (ὑπὲρ τὰ τετρακόσια), πολλὰ τῶν ὅποιων διακρίνονται διὰ τὸν ἔξαιρετον λυρισμὸν των. Ταῦτα δὲν ἔτυχον εὐρείας διαδόσεως ἐνεκα χρήσεως ἐν αὐτοῖς ἀρχαϊκῆς γλώσσης καὶ προσῳδιακῶν μέτρων. (Περισσότερα περὶ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ διδάσκονται εἰς τὴν « Ἐκκλησιαστικὴν Ἰστορίαν »).

Γρηγόριος Νύσσης. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 335 ἐν Νεοκαισαρείᾳ τοῦ Πόντου καὶ ἀπέθανε τὸ 394. Νεώτερος ἀδελφός τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, ἀνήκων μετ' αὐτοῦ καὶ μετὰ τοῦ Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ εἰς τοὺς « μεγάλους Καππαδόκας ». Διεκρίθη διὰ τὴν φιλοσοφικὴν του μόρφωσιν. Ἡτο ἔγγαμος. Ὅπό τοῦ ἀδελφοῦ του Μ. Βασιλείου ἔχειροτονήθη ἐπίσκοπος Νύσσης, πολίχνης ἐν Καππαδοκίᾳ. Διεκρίθη ὡς ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεύς, γράψας ἔργα μὲ φιλοσοφικὸν βάθος. *Ἐργα : α')* Ἐρμηνευτικά (Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου — Ἀπολογητικός εἰς τὴν Ἐξαήμερον — Περὶ τοῦ βίου τοῦ Μωϋσέως — Ἐξήγησις εἰς τὰ ἀσματα τῶν ἀσμάτων κ.λπ.). β') Δογματικά (πρὸς Εύνόμιον ἀντιρρητικοὶ λόγοι — Ἀντιρρητικός πρὸς τὰ Ἀπολιναρίου — Περὶ τοῦ ἀγ. Πνεύματος κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν πνευματομάχων — Λόγος Κατηχητικός διδάσκεις — Περὶ ψυχῆς καὶ

άναστάσεως κ.λπ.). γ') Πρακτικά (Περὶ τοῦ τὸ Χριστιανῶν δόνομα ἢ ἐπάγγελμα — Περὶ τελειότητος καὶ ὅποιον χρὴ είναι τὸν Χριστιανὸν — Περὶ παρθενίας — Εἰς τὸν βίον τῆς δούλιας Μακρίνης κ.λπ.). δ') Λόγοι (ἡθικοί, δογματικοί, ἔγκωμιαστικοί, ἐπιτάφιοι). ε') 'Ἐπιστολαί.

Διάδοχος, ἐπίσκοπος Φωτικῆς (ε' αἰών). Διαπρεπής ἐπίσκοπος Φωτικῆς, μεγάλης τότε πόλεως τῆς Ἡπείρου παρὰ τὴν σημερινὴν Παραμυθίαν. *"Ἐργα : α'*) Κεφάλαια γνωστικά ἑκατὸν (περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποκήσεως τῆς ἐν Χριστῷ γνώσεως). β') 'Ορασις. γ') Λόγοι, ἐκ τῶν δόποιων σάρκεται λόγος εἰς τὴν Ἀνάληψιν.

Διόγυνητον (Πρὸς Διόγυνητον ἐπιστολή). 'Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, γραφεῖσα πιθανῶς τὸ β' ἡμισυ τοῦ β' αἰῶνος, ἀπευθύνεται πρὸς Διόγυνητὸν τινα, ζήτησαντα ἐκ τοῦ ἀγνώστου συγγραφέως πληροφορίας περὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ τοῦ βίου τῶν χριστιανῶν. 'Ἡ ἐπιστολὴ χαρακτηρίζεται ως « ἀδάμας τῆς ἀπολογητικῆς φιλολογίας ».

Διονύσιος 'Αλεξανδρείας († 264 / 5). Μαθητής τοῦ 'Ωριγένους, διευθυντὴς τῆς 'Αλεξανδρινῆς κατηχητικῆς σχολῆς καὶ ἐπίσκοπος 'Αλεξανδρείας. 'Ἐκ τῶν πολυαριθμῶν ἔργων του σάρκουνται μόνον ἀποσπάσματα, παρατιθέμενα ὑπὸ τοῦ Καισαρείας Εύσεβιου. *"Ἐργα : α'*) Περὶ φύσεως (ἐναντίον τῶν 'Ἐπικουρείων). β') Περὶ ἐπαγγελιῶν. γ') Βιβλία ἐλέγχου καὶ ἀπολογίας. δ') 'Ἐπιστολαί.

Διονύσιος 'Αρεοπαγίτης. 'Ιδε Ψευδο - Διονύσιος.

Ειρηναῖος (β' αἰών). 'Εγεννήθη ἐν Σμύρνῃ, ὑπῆρξε μαθητής τοῦ 'Αγ. Πολυκάρπου καὶ διετέλεσε πρεσβύτερος καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπίσκοπος εἰς τὸ Λούγδουνον (Λιβύνα) τῆς Ν. Γαλλίας, διακριθεὶς διὰ τὰς ἐνεργείας του πρὸς ἔξαπλωσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τοὺς Κέλτας. *"Ἐργα : α'*) "Ἐλεγχος καὶ ἀνατροπὴ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως. β') 'Ἐπιδειξις τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος.

Ἐπιφάνιος Κύπρου († 403). 'Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Κύπρῳ Κωνσταντίας (ἀρχαίας Σαλαμίνος). *"Ἐργα : α'*) 'Αγκυρωτὸς (= δογματικὸν ἔγχειριδιον μὲ πολεμικὸν χαρακτῆρα κατὰ τῶν αἱρέσεων). β') Κατὰ αἱρέσεων ὁγδοήκοντα, τὸ ἐπικληθὲν Πανάριος. γ') Περὶ μέτρων καὶ σταθμῶν. δ') 'Ἐπιστολαί καὶ ἄλλα.

Εύσέβιος Καισαρείας († 339). 'Εγεννήθη περὶ τὸ 265 ἐν Παλαιστίνῃ, ἵσως ἐν Καισαρείᾳ καὶ διετέλεσεν ἐπίσκοπος Καισαρείας. Διέπρεψεν ως πολυμαθής καὶ πολυμερής συγγραφεύς. *"Ἐργα : α'*) 'Ἐρμηνευτικά ('Ἐρμηνεῖαι εἰς βιβλία τῆς 'Αγίας Γραφῆς — Περὶ τῶν ἐν Εὐαγγελίοις ζητημάτων καὶ λύσεων — Περὶ τῶν τοπικῶν δόνομάτων τῶν ἐν τῇ θείᾳ Γραφῇ κ.ἄ.). β') 'Ιστορικά (Χρονικά — 'Ἐκκλησιαστικὴ Ιστορία — Τῶν ἀρχαίων μαρτύρων συναγωγὴ — Περὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μαρτυρησάντων κ.ἄ.). γ') 'Ἐγκωμια καὶ λόγοι (εἰς τὸν βίον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου κ.ἄ.). δ') 'Ἀπολογητικά ('Ἡ εὐαγγελικὴ προτοπαρασκευὴ — 'Ἡ εὐαγγελικὴ ἀπόδειξις κ.ἄ.). ε') 'Δογματικά (Κατὰ Μαρκέλλου — Περὶ ἐκκλησιαστικῆς θεολογίας). στ') 'Ἐπιστολαί.

‘Ησύχιος ‘Ιεροσολυμίτης. (ε' αιών). Πρεσβύτερος καὶ διδάσκαλος ἐν Ἱεροσολύμοις. *“Εργα: α') Ἐρμηνευτικὰ εἰς διάφορα βιβλία τῆς Ἀγίας Γραφῆς. β') Ἐκκλησιαστικὴ Ἰστορία. γ') Λόγος ψυχωφελής περὶ νήψεως καὶ ἀρετῆς κ.ἄ.*

Θεοδώρητος, ἐπίσκοπος Κύρου. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 395 ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 466. Διετέλεσεν ἐπίσκοπος Κύρου, πολίχνης ἐν τῇ Εὐφρατησίᾳ Συρίᾳ. *“Εργα: α') Ἐρμηνευτικά. β') Ἰστορικά (Ἐκκλ. Ἰστορία — Φιλόθεος Ἰστορία ἢ ἀσκητικὴ πολιτεία). γ') Ἀπολογητικά. δ') Δογματικοπολεμικά (Αἱρετικῆς κακομυθίας λόγοι πέντε κ.ἄ.). ε') Κηρύγματα. στ') Ἐπιστολαί.*

Θεόδωρος Στουδίτης (759 – 826). Ἐγεννήθη καὶ ἀπέθανεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὡς μοναχὸς ἔγκατεστάθη εἰς τὴν παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν μονὴν τοῦ Στουδίου καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ νῦν ἀναδειχθῆ αὐτῇ εἰς σπουδαιότατον πνευματικὸν κέντρον. *“Εργα: α') Ἀντιρρητικοὶ λόγοι τρεῖς κατὰ εἰκονομάχων. β') Κατηχητικοὶ λόγοι. γ') Πολλαὶ ἐπιστολαί. δ') Ὑμνοί.*

Θεοφάνης Κεραμεὺς (ιβ' αιών). Ἀρχιεπίσκοπος Ρωσάννου ἐν Καλαβρίᾳ. Έγραψε πλείστας διηγήσεων εἰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς.

Θεοφύλακτος Ἀχρίδος († περὶ τὸ 1110). Ἐγεννήθη περὶ τὰ μέσα τοῦ ια' αιῶνος. Ἡτο λόγιος καὶ συγγραφεὺς ἔγιγνητικῶν ἔργων καὶ πολλῶν ἐπιστολῶν. Τὴν γνησιότητα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ γραφέντος «Βίου τοῦ Κλήμεντος Ἀχρίδος» δέχονται πολλοὶ διαπρεπεῖς σλαβούλογοι.

‘Ιγνάτιος Ἀντιοχείας (Θεοφόρος) († περὶ τὸ 110). Δεύτερος κατὰ σειράν ἐπίσκοπος τῆς Ἀντιοχείας τῆς Συρίας. Μεταφερθεὶς ἐκ Συρίας εἰς Ρώμην ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, ριφεῖς εἰς τὰ θηρία. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μεταφορᾶς πρὸς τὴν Ρώμην ἔγραψεν 7 ἐπιστολὰς (πρὸς Ἐφεσίους, Μαγνησιεῖς, Τραλλιανούς, Ρωμαίους, Φιλαδελφεῖς, Σμυρναίους καὶ Πολύκαρπον).

‘Ιερεμίας Β' Κωνσταντινουπόλεως (ιστ' αιών). Κατέστη δονυμαστός διὰ τῶν τριῶν θεολογικῶν ἀποκρίσεων, τὰς ὅποιας οὗτος ἔγραψε μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν Ἐλλήνων θεολόγων πρὸς τοὺς περὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ πανεπιστημίου τῆς Τυβίγγης Βυρτεμβέργιους λουθηρανούς θεολόγους, ἐπιδιώκοντας ἐπαφὴν μὲ τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολὴν καὶ ὑποβαλόντας ὑπὸ τὴν κρίσιν αὐτοῦ τὴν «Ἄγιοντασταίνων διμολογίαν» καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀποστείλαντας εἰς αὐτὸν τρεῖς ἀνταποκρίσεις. Οἱ ‘Ιερεμίας εἰς τὴν ἀλητογραφίαν του αὐτήν παρουσιάζεται πιστός καὶ αὐστηρῶς προστηλωμένος εἰς τὴν ὁρθόδοξον παράδοσιν.

‘Ιουστῖνος, δ φιλόσοφος καὶ μάρτυς († περὶ τὸ 165). Εἶναι ὁ σπουδαιότερος τῶν ἀπολογητῶν τοῦ β' αιῶνος. Ἀναζητήσας ματαίως τὴν πλήρη ἀλήθειαν εἰς τοὺς Στωϊκούς, Πυθαγορείους, Περιπατητικούς καὶ Πλατωνικούς, εὗρε ταύτην εἰς τὸν Χριστιανισμόν, τὸν ὅποιον ἔθεωρει τὴν «μόνην φιλοσοφίαν ἀσφαλῆ τε καὶ σύμφορον». Υπέστη μαρτυρικὸν θάνατον, ἀποκεφαλισθεὶς ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Μάρκου Αύρηλίου. *“Εργα: α') Α' καὶ Β' Ἀπολογία. β') Διάλογος πρὸς Τρύφωνα κ.ἄ.*

Ισίδωρος δ Πηλουσιώτης († περὶ τὸ 435). Ἐγενυήθη περὶ τὸ 360 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Ἐμόνασε παρὰ τὸ Πηλούσιον, πόλιν τῆς ἀρχαίας Κάτω Αἰγύπτου. Διεκρίθη διὰ τὸ ἡθος, τὴν κλαστικήν του μόρφωσιν καὶ τὴν σαφήνειαν τοῦ ὑφους του. Σώζονται δισχίλιαι περίπου ἐπιστολαί του.

Ιωάννης δ Δαμασκηνός. Ἐγενυήθη περὶ τὸ 675 ἐν Δαμασκῷ, καταγόμενος ἐκ χριστιανικῆς οἰκογενείας, ἥτις εἶχεν ἀξίωμα εἰς τοὺς Σαρακηνούς. Ἐζησεν ὡς μοναχὸς καὶ ἔπειτα ὡς πρεσβύτερος εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀγίου Σάββα παρὰ τὰ Ἱεροσόλυμα, ἔνθα καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 750. Ὑπῆρξεν δὲ μέγιστος θεολόγος τῆς ἐποχῆς του καὶ διεκρίθη διὰ τὴν προσήλωσίν του εἰς τὰς παραδόσεις. Ἔργα : α') Δογματικά, ἐκ τῶν ὅποιων τὸ σπουδαιότερον εἴναι ἡ Πηγὴ γνώσεως. Τὸ ἔργον διαιρεῖται εἰς τρία μέρη : 1. Κεφάλαια φιλοσοφικά. 2. Περὶ αἱρέσεων. 3. Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὁρθοδόξου πίστεως. β') Πολεμικά (Λόγοι τρεις ὑπὲρ τῶν ἄγιων εἰκόνων – Κατὰ Μανιχαίων διάλεξις – Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ κ.ἄ.). γ') Ἀσκητικά. δ') Ἐρμηνευτικά. ε') Ὁμιλίαι καὶ στ')

Ἀναρίθμητοι ἐκκλησιαστικοὶ ὄμνοι.

Ιωάννης (τῆς) Κλίμακος. Μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῆς μονῆς Σινᾶ. Ἐγενυήθη πρὸ τοῦ 579 καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 649. Τὸ δονομά του διεβίλεται εἰς τὸ ἔργον του «Κλίμαξ» (τοῦ παραδείσου), δόπερ μελετᾶται ὑπὸ πολλῶν ξένων ὡς προϊὸν τῆς ὁρθοδόξου πνευματικότητος.

Ιωάννης δ Χρυσόστομος. Ἐγενυήθη ἐν Ἀντιοχείᾳ μεταξὺ τῶν ἑτῶν 344 καὶ 354. Τὴν μόρφωσίν του διεβίλει εἰς τὴν μητέρα του Ἀνθοῦσαν, εἰς τὸν φιλόσοφον Ἀνδραγάθιον καὶ εἰς τὸν περίφημον τόπον ρήτορα Λιβάνιον. Διεκρίθη ὡς πρεσβύτερος ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ὡς ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, ἔνθα συνεκρότησεν ἐπιτελείον ἐκλεκτῶν συνεργατῶν (Πρόκλος, Τίγριος, Ὄλυμπιας κ.ἄ.). Θεωρεῖται ὡς ὁ κατ' ἔξοχὴν ρήτωρ τῆς Χριστιανικῆς Ἑκκλησίας. Θαυμαστὴ ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσίς του πρὸς διαντητούν τῆς ιεραποστολῆς, πρὸς ἀναμόρφωσιν τῆς λατρευτικῆς ζωῆς, πρὸς διοργάνωσιν τῶν ἔργων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διακονίας καὶ κοινωνικῆς προνοίας καὶ πρὸς ἡθικὴν κάθαρσιν τοῦ κλήρου καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἡ ἀνακαινιστικὴ δρᾶσίς του καὶ ἡ δικαμποτος καὶ μὴ γνωρίζουσα συμβιβασμούς προσωπικότης του ἐδημιούργησαν πλείστους ἔχθρούς, οἵτινες συνασπισθέντες ἐπέτυχον νὰ ἔχορισθῇ οὗτος εἰς Κουκουσόν τῆς Ἀρμενίας. Ἐκεῖθεν μεταφερόμενος εἰς Πιτυοῦντα, ἀπέθανε καθ' ὅδὸν εἰς Κόμανα τοῦ Πόντου τὸ 407. Ἡ ἀνακοινίδη τῶν λειψάνων του εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔγινε τὸ 438 ἐπὶ ἀρχιεπισκόπου Πρόκλου. Ἀπὸ τοῦ στ' αἰῶνος τὸ δονομά του συνοδεύεται μὲ τὸ ἐπώνυμον «Χρυσόστομος». Τὸ ἔργα του εἴναι «παγχριστιανικὸν κτῆμα ἑσαεί». Ἔργα : α') Πραγματείαι καὶ δοκίμια : Περὶ ιερωσύνης (6 λόγοι), Λόγοι παραινετικοί εἰς Θεόδωρον ἐκπεσόντα, περὶ κατανύξεως, περὶ παρθενίας, περὶ κενοδοξίας καὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, εἰς τὸν μακάριον Βαθύλαν καὶ κατὰ Ἰουλιανοῦ καὶ πρὸς Ἐλληνας, πρὸς Ιουδαίους καὶ Ἐλληνας ἀπόδειξις ὅτι ἐστὶ Θεός ὁ Χριστός καὶ πολλὰ ἄλλα. β') Ὁμιλίαι καὶ λόγοι : Ἐξηγητικαὶ ὄμιλίαι εἰς τὰ πλείστα βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, ἡθικαὶ ὄμιλίαι (εἰς τὰς Καλάνδας, Κατη-

χήσεις πρὸς τοὺς μέλλοντας φωτίζεσθαι, λόγοι περὶ μετανοίας, περὶ ἐλεημοσύνης κ.λπ.), λόγοι πανηγυρικοὶ εἰς πλείστας ἔορτάς, λόγοι ἑγκωμιαστικοί, ἐπίκαιαρα κηρύγματα (21 διμιλίαι εἰς τοὺς ἀνδριάντας ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐκφωνηθεῖσαι, δταν ἄγνωστοι κατέστρεψαν τοὺς ἀνδριάντας τοῦ αὐτοκράτορος εἰς Εὐτρόπιον πρὸ τῆς ἔξοριας πρὸς τοὺς καταλείψαντας τὴν Ἐκκλησίαν καὶ αὐτομολήσαντας πρὸς τὰς ἱπποδρομίας καὶ τὰ θέατρα κ.ά.). γ') Ἐπιστολαὶ (σώζονται 238). δ') Λειτουργικαὶ εὐχαὶ (εἰς τὴν ἐπ' ὄντοματι του λειτουργίαν). (Περισσότερα περὶ τοῦ Χρυσοστόμου διδάσκονται εἰς τὸ μάθημα τῆς Ἐκκλ. Ἰστορίας).

Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 150 καὶ ἀπέθανε πρὸ τοῦ 215. Διετέλεσε διδάσκαλος τῆς κατηχητικῆς σχολῆς Ἀλεξανδρείας καὶ ὑπεστήριζεν, δτι ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία « ἐπαιδαγώγει τὸ ἐλληνικόν, ὡς ὁ νόμος τοὺς Ἐβραίους εἰς Χριστόν », καὶ δτι « πρὸς σοφίας κτήσιν συνεργεῖ ». *Ἐργα : α')* Λόγος προτερητικὸς πρὸς Ἐλληνας. *β')* Παιδαγωγός. *γ')* Στρωματεῖς. δ') Τις ὁ σωζόμενος πλούσιος καὶ ὄλλα.

Κύριλλος Ἀλεξανδρείας (+ 444). Ἐγεννήθη περὶ τὸ 370 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, δπου ἔγινε διάκονος, πρεσβύτερος καὶ τέλος πατριάρχης. Διεκρίθη ὡς κύριος πολέμιος τῆς αἱρέσεως τοῦ Νεστορίου. *Ἐργα : α')* Ἐρμηνευτικά (Περὶ τῆς ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ προσκυνήσεως καὶ λατρείας — Ἐρμηνεῖαι εἰς βιβλία τῆς Π.Δ.— Ἐρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ἰωάννην). *β')* Ἀπολογητικά (ἐναντίον τοῦ Ἰουλιανοῦ). *γ')* Δογματικοπολεμικά (κατὰ Ἀρειανῶν καὶ Εύνομιανῶν — κατὰ Νεστοριανισμοῦ). δ') Ὁμιλίαι. ε') Ἐπιστολαί.

Κύριλλος Ἱεροσολύμων († 386). Ἐγεννήθη περὶ τὸ 312 ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἔγινεν ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων. *Ἐργα : α')* 24 κατηχήσεις (1 προκατήχησις — 18 κατηχήσεις πρὸς φωτιζομένους καὶ 5 μυσταγωγικαὶ κατηχήσεις πρὸς νεοφωτίστους). *β')* Ὁμιλίαι.

Μακάριος Αιγύπτου. (Ἐγεννήθη περὶ τὸ 300 καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 390). Ἀσκητής ἐν τῇ ἑρήμῳ τῆς μέσης Αιγύπτου. Εἰς ἡλικίαν 40 ἐτῶν ἔγινε πρεσβύτερος. *Ὑπὸ τὸ δυνομά του σώζονται* 50 διμιλίαι πνευματικαί, αἵτινες, καὶ ἔτη δὲν ἐγράφησαν ὑπ' αὐτοῦ, εἰναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀξιόλογοι καὶ προσείλκυσαν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ αὐτοῦ τοῦ κορυφαίου φιλολόγου Γαϊγκερ.

Μάξιμος ὁ Ομολογητής. Ἐγέννηθη ἐν Κωνσταντινούπολει περὶ τὸ 580. Κατ' ἀρχὰς ἐμόνασεν εἰς τὴν μονὴν τῆς Χρυσοπόλεως, ἔναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐκείθεν μετέβη εἰς Ἀφρικήν καὶ βραδύτερον εἰς Ρώμην, ἔνθα κατεπολέμησε τὸν Μονοθελητισμόν. Δι' αὐτὸν ὑπεβλήθη εἰς μαρτύρια καὶ ἔξωρίσθη εἰς Ἀλανίαν παρὰ τὴν Κασπίαν, ἔνθα καὶ ἀπέθανε τὸ 662. *Ἐργα : α')* Δογματικά καὶ πολεμικά. *β')* Ἐρμηνευτικά. *γ')* Σχόλια εἰς Πατέρας. δ') Ἡθικά καὶ ἀσκητικά. ε') Μυσταγωγία (= συμβολικὴ ἐρμηνεία τῶν τῆς λατρείας) καὶ στ') Ἐπιστολαί.

Μᾶρκος ὁ Εὐγενικός. Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν περὶ τὸ 1400. Διετέλεσεν ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου. Μετέσχε τῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας, ἔνθα ἀπέ-

κρουσε τάς ἐκ πολιτικῶν ὑπολογισμῶν ἐνωτικάς διαπραγματεύσεις καὶ ἔγινεν « ὁ σημαιοφόρος τῆς ἀνευ συμβιβασμῶν αὐτηρᾶς δρθοδόξου παραδόσεως », διάρχηγός τῆς ἀνθενωτικῆς μερίδος, ητις κατεπολέμει τὴν εἰς τοὺς Ρωμαιοκαθολικούς ὑποταγὴν καὶ τὴν δι' αὐτῆς ἐνωσιν μετ' αὐτῶν. Ἀπέθανε τὸ 1444. "Ἐργα: α') Διάφοροι ἐναντίον τῶν ἐνωτικῶν καὶ λατινικῶν ἀπόψεων. β') Ἐξήγησις τῆς ἑκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας καὶ ἄλλα.

Νεΐλος Καβάσιλας (ιδ' αἰών). Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης. Ἐγραψε τρία βιβλία κατά Λατίνων.

Νεκτάριος Ιεροσολύμων (1602 – 1676 / 1680). Ἐγεννήθη ἐν Κρήτῃ καταγόμενος ἐκ Πελοποννήσου. Ὡς πατριάρχης Ιεροσολύμων ἡγωνίσθη σθεναρῶς ὑπὲρ τοῦ Ἀγίου Τάφου. Ἐπίστης ὑπερηφανίσθη τὴν Ὁρθοδοξίαν ἐναντίον τῶν λατίνων. "Ἐργα: α') Ιεροκοσμική Ἰστορία. β') Περὶ ἀναβαπτισμοῦ. γ') Περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάπα κ.ἄ.

Παλλάδιος, ἐπίσκοπος Ελενοπόλεως. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 365 καὶ ἀπέθανε πρὸ τοῦ 431. Κατ' ἀρχὰς ἔζησεν ὡς μοναχὸς ἐν Αιγύπτῳ. Μετὰ ταῦτα διετέλεσεν ἐπίσκοπος Ελενοπόλεως ἐν Βιθυνίᾳ. Ἡτο θαυμαστής τοῦ Χρυσοστόμου. "Ἐργα: α') Λαυσατική Ἰστορία. β') Διάλογος Ιστορικός πρὸς Θεόδωρον διάκονον Ρώμης περὶ βίου καὶ πολιτείας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου.

Πρόκλος, ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως († 446). Διεκρίθη ὡς ἑκκλησιαστικὸς ρήτωρ. Καθ' ὃν χρόνον οὕτος ἦτο ἀρχιεπίσκοπος, μετεφέρθησαν ἐκ Κομάνων τὰ λειψανα τοῦ Χρυσοστόμου εἰς Κωνσταντινούπολιν (438). Σῳζονται 25 λόγοι του, ὡς καὶ μία ἐπιστολὴ του πρὸς Ἀρμενίους περὶ πίστεως.

Σωφρόνιος Ιεροσολύμων. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 575 καὶ ἀπέθανε τὸ 638. Κατ' ἀρχὰς ἔζησεν ὡς μοναχὸς ἐν τῇ μονῇ ἀγίου Θεοδοσίου παρὰ τὰ Ιεροσόλυμα. Μετὰ ταῦτα ἔγινε πατριάρχης Ιεροσολύμων καὶ κατεπολέμησε τὸν Μονοθελήτησμόν. "Ἐργα: α') Δογματικά. β') Βίοι ἀγίων. γ') Λόγοι εἰς ἑορτάς. δ') Υμνοί.

Φώτιος δ Μέγας. Ἐγεννήθη περὶ τὸ 820 εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀπέθανε πιθανώτατα τὸ ἔτος 893 εἰς τὴν παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν μονὴν τῶν Ἀρμενιῶν. Διεκρίθη διὰ τὴν βαθείαν του μόρφωσιν, ἔνεκα τῆς διποίας διετέλεσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει διδάσκαλος τῆς θεολογίας, φιλολογίας καὶ φιλοσοφίας. Ἐγίνε πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀφοῦ ἐντὸς 5 ἡμερῶν ἐδέχθη τὴν χειροτονίαν πάντων τῶν βαθμῶν τῆς Ιερωσύνης. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Φωτίου ἤρχισε τὸ σχίσμα Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, τὸ διποίον ἔγινεν δριστικὸν τὸ 1054 ἐπὶ πατριαρχείας Μιχαήλ Κηρουλαρίου. "Ἐργα: α') Τὸ Μυριόβιθλον ἢ Βιβλιοθήκη. β') Τὰ Ἀμφιλόχια ἢ Λόγων ιερῶν καὶ ζητημάτων ιερολογίαι. γ') Υπομνήματα εἰς τὰς Γραφάς. δ') Λέξεω συναγωγή. ε') Λόγος περὶ τῆς τοῦ ἀγίου Πνεύματος μυσταγωγίας. στ') Διήγησις περὶ τῆς τῶν Μανιχαίων ἀναβλαστήσεως. δ') Υμνοί. ή') Λόγοι. θ') Ἐπιστολαὶ (ἐρμηνευτικαί, δογματικαί, ἡθικαί, παραινετικαί, παραμυθητικαί, κανονικαί, φιλικαί κ.λπ.).

Ψευδο - Διονύσιος 'Αρεοπαγίτης. "Άγγωστος συγγραφέας συγγράψας περὶ τὸ ἔτος 500 μὲ τὸ ψευδώνυμον «Διονύσιος 'Αρεοπαγίτης» πολλὰ ἀξιόλογα ἔργα, τὰ κυριώτερα τῶν ὅποιων εἶναι τὰ ἔχῆς : α') Περὶ τῆς οὐρανίας Ἱεραρχίας. β') Περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραρχίας. γ') Περὶ θείων ὄνομάτων. δ') Περὶ μυστικῆς θεολογίας.

'Ωριγένης. 'Εγεννήθη τὸ 185 ή 186 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 253/4. Παιδίόθεν ἔδειξεν ἐνδιαφέρον πρὸς μάθησιν. Δεκαοκτατῆς ὧν ἔγινε διευθυντής τῆς κατηχητικῆς σχολῆς Ἀλεξανδρείας. 'Εδίδαξε πολλοὺς χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ ἑθνικούς καὶ ἰουδαίους. Ἐπέδρασε τὰ μέγιστα ἐπὶ τῆς διδασκαλίας πάντων τῶν μεγάλων Πατέρων, οἵτινες ἔθαύμαζον αὐτόν. Εἶναι εἰς τῶν πολυγραφωτέρων συγγραφέων τῆς παγκοσμίου φιλολογίας. *"Ἐργα :* α') 'Ἐρμηνευτικά : 1. 'Ἐξαπλᾶ. 2. Καθαρῶς ἔξηγητικα ἔργασίαι. β') 'Ἀπολογητικά συγγράμματα : Κατὰ Κέλσου (8 τόμοι). γ') Δογματικά συγγράμματα : Περὶ ἀρχῶν κ.ἄ. δ') 'Ἡθικά ή οἰκοδομητικά. ε') 'Ἐπιστολαί. Πλείστα τῶν ἔργων του ἀπωλέσθησαν. Εἶναι λυπηρόν, διτὶ ὁ κατὰ τὰ ἀλλα μέγιστος 'Ωριγένης περιέπεσεν εἰς κακοδοξίας, αἵτινες κατεδικάσθησαν ὑπὸ τῆς ε', στ' καὶ ζ' οἰκουμενικῆς συνόδου.

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

(Διὰ τὴν Δ' τάξιν)

1. Ή Πεντηκοστὴ ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	Σελ. 8
2. Ἐγκώμιον εἰς τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον (Πρόκλου, ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως)	» 10
3. Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	» 14
4. Αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	» 16
5. Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ('Αστερίου, ἐπίσκ. Ἀμασείας)	» 18
6. Ὁ Εὐάγγελιστὴς Ἰωάννης (Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας)	» 20
7. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου (Εύσεβίου Καισαρείας)	» 22
8. Ἡ ἔξαπλωσις τοῦ Χριστιανισμοῦ ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	» 26
9. Ἀφοσίωσις εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν ('Ιουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος)	» 28
10. Ἡ στάσις ἔναντι τοῦ μαρτυρίου ('Ιγνατίου τοῦ θεοφόρου)	» 28
11. Τὸ μαρτύριον τοῦ νεαροῦ Πέτρου (Εύσεβίου Καισαρείας)	» 30
12. Οἱ ἄγιοι τεσσαράκοντα μάρτυρες (Μεγ. Βασιλείου)	» 34
13. Ἡ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	» 36
14. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀκλόνητος ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	» 38
15. Ἀπολογία ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ ('Ιουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος)	» 40
16. Ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν. Ἡ τέλεσις τῆς θείας λειτουργίας ('Ιουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος)	» 42
17. Αἱ ἐκδηλώσεις τῆς ἀγάπης τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς περίοδον ἐπιδημίας πανώλους περὶ τὸ ἔτος 250 (Διονυσίου Ἀλεξανδρείας)	» 44

18.	'Η βάπτισις τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου (Εύσεβίου Καισαρείας)	Σελ.	46
19.	Αίρέσεις - Λύκοι μὲν ἐνδύματα προβάτων (Κυρίλλου 'Ιεροσολύμων)	»	48
20.	'Η καταπολέμησις τῶν αἰρέσεων διὰ τῶν Οίκουμενικῶν Συνόδων (Μεγάλου Φωτίου)	»	50
21.	Τὸ κοινωνικὸν ἔργον τοῦ Μεγάλου Βασιλείου (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	»	52
22.	'Ἐγκατάλειψις τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	54
23.	Τὸ ἡρωϊκὸν φρόνημα τοῦ Χρυσοστόμου ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	56
24.	'Ο πλούτος τῆς ἀγάπης 'Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου (Θεοδωρήτου, ἐπισκόπου Κύρου)	»	58
25.	'Ολυμπιάς ἡ διακόνισσα (Παλλαδίου, ἐπισκόπου 'Ελενοπόλεως)	»	58
26.	Μοναχικὸς βίος (Μακαρίου τοῦ Αίγυπτιού;)	»	62
27.	'Η ζωὴ εἰς τὸ κοινόβιον (Μεγάλου Βασιλείου)	»	62
28.	'Αναίρεσις τῆς Εἰκονομαχίας ('Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	64
29.	Οἱ ἄγιοι ιεραπόστολοι τῶν Σλάβων Κύριλλος καὶ Μεθόδιος (Θεοφυλάκτου 'Αχρίδος)	»	66
30.	Τὰ αἵτια τοῦ σχίσματος (Νείλου Καθάσιλα, ἀρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης)	»	68
31.	Αἱ πρὸς ἔνωσιν ἀπόπειραι — Σύνοδος Φλωρεντίας (Μάρκου τοῦ Εὐγενικοῦ)	»	70
32.	'Απόκρισις πρὸς λουθηρανοὺς θεολόγους περὶ σχέσεως πίστεως καὶ ἔργων ('Ιερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως)	»	72
33.	'Εκυριεύθη ἡ Κωνσταντινούπολις (Γεωργίου Σχολαρίου - Γενναδίου)	»	74
34.	'Υπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν — Νεομάρτυρες (Νεκταρίου, πατριάρχου 'Ιεροσολύμων)	»	76
35.	'Η ἐνότης τῶν 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν (Εἰρηναίου)	»	80
36.	'Η συμπεριφορὰ ἔναντι τῶν ἐτεροδόξων (Οίκουμενικὴ κίνησις) ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	82
37.	Προϋπόθεσις τῆς ἐνώσεως τῶν 'Εκκλησιῶν ('Ιερεμίου Β', πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως)	»	84

ΜΕΡΟΣ Β'

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ — ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

(Διά τὴν Ε' τάξιν)

38.	'Η Ἀγία Γραφὴ ('Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	Σελ.	90
39.	'Η Ἱερὰ Παράδοσις (Μεγάλου Βασιλείου)	»	92
40.	'Η μερικὴ γνῶσις τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς μελέτης τῶν δημιουργημάτων (Γρηγορίου Νύσσης)	»	94
41.	Οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ βλέπουν τὸν Θεόν (Γρηγορίου Νύσσης)	»	96
42.	Αἱ ἴδιότητες καὶ τὸ Τριαδικὸν τοῦ Θεοῦ ('Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	98
43.	'Η δημιουργία τοῦ κόσμου (Μεγάλου Βασιλείου)	»	100
44.	'Ο κυβερνήτης τοῦ παντὸς (Μεγάλου Ἀθανασίου)	»	102
45.	'Η συντήρησις τοῦ κόσμου ('Ιωάν. τοῦ Χρυσοστόμου)	»	104
46.	'Η ὑπαρξία τοῦ φυσικοῦ καὶ ἡθικοῦ κακοῦ — Τὸ πρόβλημα τῆς Θεοδικίας (Μεγάλου Βασιλείου)	»	106
47.	Οἱ Ἀγγελοὶ ('Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	108
48.	'Η συνένωσις τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἀօρατού κόσμου εἰς τὸν ἄνθρωπον (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	»	110
49.	Τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἄνθρωπου ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	110
50.	'Η ἐνανθρώπησις τοῦ Θεοῦ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	112
51.	'Ο θάνατος τοῦ Κυρίου ('Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ)	»	114
52.	'Η Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ('Ἐπιφανίου Κύπρου)	»	114
53.	Τὸ Ἀγιον Πνεύμα (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	116
54.	'Η θεία Χάρις ὡς πνευματικὸν ὅντωρ (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων)	»	118
55.	'Η ἀγιαστικὴ καὶ ἀνακαινιστικὴ δύναμις τῆς Ἑκκλησίας ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	120
56.	'Η καθολικότης τῆς Ἑκκλησίας (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων)	»	122
57.	Γενικὰ περὶ τῶν ἐπτὰ μυστηρίων (Συμεὼν τοῦ Θεσσαλονίκης)	»	124
58.	'Η μετάνοια ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	126
59.	'Η συχνὴ θεία Κοινωνία (Μεγάλου Βασιλείου)	»	128
60.	'Η χριστιανικὴ ἀντιμετώπισις τοῦ θανάτου (Μεγάλου Βασιλείου)	»	128
61.	'Ο οἶκος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἔκκλησιασμὸς ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	130

62.	Αἱ ἀκολουθίαι τοῦ Εἰκοσιτετράώρου (Μ. Βασιλείου)	Σελ.	132
63.	Ἡ θεία Λειτουργία - Ἰκετήριος δέησις (Λειτουργία Μεγάλου Βασιλείου)	»	134
64.	Εύχὴ τῆς Λειτουργίας τῶν Προηγιασμένων	»	138
65.	Εύχὴ τοῦ ιερέως εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἁγίου Βαπτί- σματος	»	138
66.	Εύχὴ τοῦ ιερέως κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ Χρίσματος ..	»	140
67.	Εύχὴ τοῦ ιερέως πρὸς τὸν μετανοοῦντα καὶ ἔξομολο- γούμενον	»	140
68.	Εύχὴ τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τὴν χειροτονίαν πρεσβυ- τέρου	»	140
69.	Εύχὴ τοῦ ἐπισκόπου ἐπὶ χειροτονίᾳ διακονίσσης ..	»	142
70.	Εύχὴ ἐκ τῆς ἀκολουθίας τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου ..	»	142
71.	Εύχὴ ἐκ τῆς τελετῆς τοῦ Εύχελαίου	»	142
72.	Νεκρώσιμον εὐλογητάριον	»	144
73.	Νεκρώσιμον ἰδιόμελον ('Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ) ..	»	144
74.	Νεκρώσιμον στιχηρὸν ἐκ τοῦ Μεγάλου Εὐχολογίου ..	»	144
75.	Ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστούγεννων (Γρηγορ. Ναζιανζηνοῦ)	»	146
76.	Ἡ ἑορτὴ τῶν Θεοφανείων — "Υμνοὶ τῆς ἀκολουθίας τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ (Σωφρονίου 'Ιεροσολύμων) ..	»	146
77.	Εύχὴ τοῦ μεγάλου ἀγιασμοῦ	»	148
78.	Ἡ ἑορτὴ τῆς Υπαπαντῆς (Κυρίλλου 'Ιεροσολύμων)	»	148
79.	Ἡ Μεταμόρφωσις τοῦ Κυρίου ('Ιωάννου τοῦ Δαμα- σκηνοῦ	»	150
80.	Ο Τίμιος Σταυρὸς ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου) ..	»	150
81.	Ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων (Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας) ..	»	152
82.	Τὸ νόημα τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου (Μεγάλου Φωτίου) ..	»	154
83.	Τὸ μέγα Σάββατον ('Αμφιλοχίου Ἰκονίου)	»	154
84.	«Ἀναστάσεως ἡμέρα» (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ) ..	»	156
85.	«Χριστὸς ἐγερθεῖς ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημέ- νων ἐγένετο» ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	158
86.	Ἡ 'Ανάληψις τοῦ Κυρίου (Θεοφάνους Κεραμέως) ..	»	158
87.	Ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς. Ἡ προϋπόθεσις τῆς «με- τουσίας» τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Γρηγορίου Νύσσης) ..	»	160
88.	Αἴτησις πρὸς λήψιν τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Εύχὴ γονυκλισίας)	»	162
89.	Ἡ ἑορτὴ τοῦ Εύαγγελισμοῦ (Φωτίου τοῦ Μεγάλου) ..	»	162
90.	Ἡ κοίμησις τῆς Θεοτόκου (Θεοδώρου τοῦ Στουδίτου) ..	»	164
91.	Τὸ παράδειγμα τῶν μαρτύρων καὶ ἀγίων (Μεγάλου Βασιλείου)	»	166
92.	Ἡ τιμὴ τῶν ἀγίων ('Ιωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ) ..	»	166

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ ΠΑΤΕΡΙΚΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΗΘΙΚΗ

(Διὰ τὴν Στ' τάξιν)

93.	‘Ο σκοπὸς τοῦ ἀνθρωπίνου βίου (Μεγ. Βασιλείου)	Σελ.	172
94.	«Ἡ πρὸς τὸ θεῖον δόμοιῶσις» (Γρηγορίου Νύσσης)	»	172
95.	Αἱ δύο ὅδοι (Μεγάλου Ἀθανασίου)	»	174
96.	Τὸ αὐτέξουσιον τοῦ ἀνθρώπου (’Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	174
97.	‘Ἡ ἔννοια τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας (Μ. Βασιλείου)	»	176
98.	‘Ἡ καλὴ ἢ κακὴ χρῆσις τῶν διαφόρων ἀγαθῶν καὶ ἀξιῶν (Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ)	»	176
99.	‘Ἡ ἀληθεύσαρτησις τῶν ἀρετῶν ἢ τῶν κακιῶν (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	»	178
100.	‘Ἡ ἀρετὴ καθιστᾶ τὴν ζωὴν εὔκολωτέραν καὶ φέρει ἀγαλλίασιν (’Ισιδώρου τοῦ Πηλουσιώτου)	»	180
101.	«Καλὸν θεωρίας καὶ καλὸν πρᾶξις» (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	182
102.	«Πρᾶξις θεωρίας ἐπίθασις» (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	»	182
103.	Μίμησις τῆς θείας φύσεως (Γρηγορίου Νύσσης)	»	182
104.	‘Ἀρμονία λόγων καὶ ἔργων καὶ ἀμέσου ἐμπειρίας (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	»	184
105.	‘Ἡ οὐρανία εἰκὼν τοῦ ἀτενίζοντος πρὸς τὸν Χριστὸν (Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου;)	»	184
106.	‘Ἡ συνείδησις ὡς παράγων τοῦ ἥθικοῦ βίου (’Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	186
107.	Μορφαὶ τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος (’Ησυχίου Ἱεροσολύμων)	»	186
108.	‘Αποφυγὴ τῆς ἀπογνώσεως (’Ιωάν. τοῦ Χρυσοστόμου)	»	188
109.	‘Ἡ διὰ τοῦ ἀγῶνος ἥθικὴ πρόοδος καὶ τελείωσις (Γρηγορίου Νύσσης)	»	188
110.	‘Ἡ πίστις πρὸς τὸν Θεὸν (Μεγάλου Βασιλείου)	»	190
111.	‘Ἡ ἐλπὶς εἰς τὸν Θεὸν (’Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	192
112.	Σχέσις πίστεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν (Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως)	»	192
113.	‘Ἡ ἀδιάλειπτος προσευχὴ (’Ωριγένους)	»	194
114.	‘Ο τόπος καὶ ὁ τρόπος τῆς προσευχῆς (’Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	194

115.	Αἱ ἐκ τοῦ ἐκκλησιασμοῦ ὡφέλειαι (’Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	Σελ.	196
116.	«Ταπείνου σαυτὸν» (’Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	198
117.	Προσωπογραφία τοῦ ταπεινόφρονος (Μ. Βασιλείου)	»	198
118.	‘Η ἐπαφὴ μὲ τὴν ἄψυχον καὶ ἔμψυχον φύσιν (Μεγάλου Βασιλείου)	»	200
119.	‘Η χρῆσις τοῦ ὑλικῶν ἀγαθῶν (Μεγάλου Βασιλείου)	»	202
120.	‘Η χρῆσις τοῦ πλούτου (Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρέως)	»	204
121.	Χριστιανισμὸς καὶ σῶμα — ‘Η ἀφθαρσία ὡς προορισμὸς τοῦ σώματος (Γρηγορίου Νύσσης)	»	204
122.	‘Η καλὴ χρῆσις τῆς νηστείας (’Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	ς	206
123.	‘Ο τεχνικὸς πολιτισμὸς ὡς δημιούργημα τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος (Μεγάλου Βασιλείου)	»	208
124.	‘Η τεχνικὴ πρόοδος ὡς συνέχεια τοῦ ἔργου τοῦ Θεοῦ (Γρηγορίου Νύσσης)	»	208
125.	‘Ἐργασία καὶ ἀργία (’Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	210
126.	‘Η ἐπιμελής μελέτη καὶ ἀσκησὶς ὡς προϋπόθεσις ἐπιτυχίας τοῦ ἐπαγγέλματος (’Ισιδώρου Πηλουσιώτου)	»	210
127.	‘Η ἀνάγκη καὶ τὸ κριτήριον τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	212
128.	‘Η πνευματικὴ μόρφωσις τοῦ ἀνθρώπου διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ «κατ’ εἰκόνα» εἰς τὸ «καθ’ δμοίωσιν» (Διαδόχου, ἐπισκόπου Φωτικῆς)	»	212
129.	‘Ο Χριστιανὸς καὶ αἱ «ἀνθρωπιστικαὶ» σπουδαὶ — ‘Η «παίδευσις» εἶναι τὸ πρῶτον ἀγαθὸν (Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ)	»	214
130.	‘Η ὡφέλεια ἐκ τῆς θύραθεν παιδείας (Μ. Βασιλείου)	»	216
131.	Τὸ κορύφωμα τῆς γνώσεως διὰ τῆς τελείας «διακρίσεως» (’Ιωάννου τῆς Κλίμακος)	»	218
132.	‘Ο Χριστιανὸς καὶ αἱ αἰσθητικαὶ ἀξίαι — ‘Η βίωσις τοῦ ὥραίου ἐν τῇ φύσει (Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου)	»	218
133.	‘Η βίωσις τοῦ ὥραίου ἐν τῇ τέχνῃ — ‘Η «ἀμείνωνας καὶ εἰς ἅμεινον φέρουσα» μουσικὴ (Μεγάλου Βασιλείου)	»	220
134.	Αἱ ἐκ τῆς φαλμῳδίας ὡφέλειαι (Μεγάλου Βασιλείου)	»	222
135.	‘Η βίωσις τοῦ θείου κάλλους (Ψευδο-Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου)	»	222
136.	‘Η ἐκλογὴ τῶν φίλων (Μεγάλου Φωτίου)	»	224
137.	Οἱ ἔλεγχοι τῶν πραγματικῶν φίλων (’Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	224
138.	‘Ο Χριστιανισμὸς καὶ αἱ κοινωνικαὶ ἀξίαι — ‘Ἐνότης καὶ εἰρήνη (’Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	224
139.	‘Η ἀλληλεξάρτησις εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης (’Ισιδώ-	»	226

ρού Πηλουσιώτου)	Σελ.	228
140. 'Η πλεονεξία ἀδικεῖ τὸ κοινωνικὸν σύνολον (Μεγάλου Βασιλείου)	»	228
141. Περίθαλψις τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν πα- σχόντων (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ)	»	228
142. Τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	230
143. Προϋπόθεσις καὶ γνωρίσματα τοῦ ἐπιτυχοῦς γάμου ('Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου)	»	232
144. Οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῷ πολιτισμῷ ('Εκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Διόγητον)	»	234
145. Τὸ μεγαλεῖον τῆς πολιτείας ('Ιωάννου τοῦ Χρυσο- στόμου)	»	236
146. Τὰ διάφορα μέλη τῆς Ἐκκλησίας (Μεγ. Βασιλείου)	»	238
146. 'Η τάξις ἐν τῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας (Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου)	»	240
Γραμματολογικὸν εύρετήριον	»	245

Σημείωσις: Αἱ φωτογραφίαι τῶν εἰκόνων, ὁφειλόμεναι εἰς τὸν φωτογράφον
κ. Περικλῆν Παπαχατζιδάκην, παρεχωρήθησαν εὐγενῶς ὑπὸ τοῦ Διδάκτο-
ρος τῆς Θεολογίας κ. 'Ιωάννου Κωνσταντινίδου.

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον, εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἀντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον.
Ο διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αύτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ Νόμου 1129 τῆς 15)21 Μαρτίου 1946 ('Εφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

ΕΚΔΟΣΙΣ Α', 1969 (X) - ANT. 220.000 - ΣΥΜΒΑΣΙΣ : 1956/21-8-69

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΑΙΟΔΕΣΙΑ : Μ. ΠΕΧΛΙΒΑΝΙΔΗΣ & ΣΙΑ Α. Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής